
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
8 A
37

RHETORUM COLLEGII PORCENSIS ORATIONES.

RHETORVM COLLEGII PORCENSIS, INCLYTÆ ACADEMIÆ LOVANIENSIS,

ORATIONES

In tres partes secundum tria causarum seu Orationum genera distributa,

Sub NICOLAO VERNULÆO, Collegii PORCENSIS, & publico Eloquentiæ Professore.

Accessit Orationum Sacrarum Volumen singulare in Festa Deiparæ Virginis, & aliquorum Divorum.

Editio octava, aucta aliquot Orationibus, & nova forma in gratiam Eloquentiæ studiosorum illustrata.

Adjectum est in margine Artificium Rhetoricum.

COLONIÆ AGRIPPINÆ,
Apud JOANNEM WILHELMUM FRIESSEM.
ANNO M.DC.LXXXVIII.

PRÆNOBILI, STRENUO

AC

Generoso Domino, D.

FRIDERICO

à

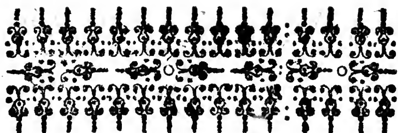
FURSTENBERG,

IN

Watterlab / Schnellenberg / Fürstenberg & Herdirghausen/ Hæreditario:

SERENISSIMORUM & EMINENTISsimorum Archi-Episcoporum & Electorum Moguntin. & Coloniensis Consiliario Intimo &c. DOMINO IN BILSTEIN, Satrapæ in Fredeburg & per Westphaliam Archi Satrapæ.

)(3 NEC

NEC NON

PATERNI ANIMI FILIIS

Rev^mis & Prænob. Metrop. & Cathedralium Eccleſ. Dominis Canonicis:

D. THEODORO CASP. Moguntiæ, Spiræ, Collegiatæque ad S. Albanum Canonico.

D. WILHELMO Treviris, Paderbornæ & Monaſt. Can. ejuſdemque Principis Conſiliario intimo.

D. FERDINANDO, Paderbornæ, Hildeſii & Halberſtadii Canonico, & pro nunc SS. D. N. Alexandri VII. PAPÆ Camerario intimo & ſecretiori.

D. FRANCISCO WILHELMO, Teutonici Ordinis Equiti.

D. JOANNI ADOLPO Hildeſii Canonico.

ET

ET

PRÆNOBILI, STRENUO,

ac

Generoso Domino,

FRIDERICO

A

FURSTENBERG,

Patris optimi Successori,

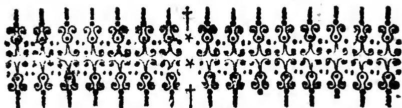
IN

Watterlab / Schnellenberg / Fürstenberg & Herdringhausen

Hæreditario,

SERENISSIMI ARCHIEPISCOPI & Electoris Coloniensis MAXIMILIANI HENRICI utriusque Bavariæ Ducis, &c. Consiliario intimo,

DOMINO IN OBERKIRCHEN & Scharffenberg, Advocato in Graffschafft, Satrapæ in Bilstein, Wallenburg, & Fredeburg,

Reverendissimi, Prænobiles ac Generosi Domini.

THesaurum non absconditum, sed publicè expositum effero, quem in hisce Rhetorum Percensium Orationibus sub piæ recordationis Parentis vestri, vestroque Generoso omnium Nomine Anno supra quadragesimum millesimo sexcentesimo tum secundùm recusas & humillimè dedicatas, quasi meas primitias obtuli, quas, ut soletis, benigno animo, læto vultu, & placito nutu tunc temporis, sub illa tamen verborum intelligentiâ, benevolè acceptâstis; Eas denuò Anno M. DC. XLV. reimpressas sub eodem verborum tenore insinuavi. Impressione autem illâ totaliter distractâ easdem meis impensis & typo reinscriptas, vestroque omnium

nium

nium honorifico Nomine condecoratas anno 1549. *cum avidis Studiosorum manibus expeterentur, iterum distraxi: Prout eas post septem editiones factas & aliquot millibus Exemplaribus feliciter distractis, ut expetentibus denuo satisfacere possim hoc anno octavum typo reiteratas deliberatè in paucis pro moderno temporis statu & vestro honoris titulo ad majora mutato, quamdiu Nobilissimum Furstenbergicorum inter viventes fuerit Nomen, & mea filiorumque meorum vita ut moris est; toties sub vestro Nominis patrocinio lucem iterum videns, & volente* DEO *videbunt. Quare sereno vultu Nominis vestri excellentissimum sub libri hujus frontispicio splendorem & famam apud exteros etiam per totam Europam innotescere patiamini, quam ab aliquot sæculis coluit Germania, novit Austria, Gallia vidit, nunc Italia admiratur. Sinite ut huic mecum Europæi æternando subscribant, humanissime vero humillimum affectum meum accipite, Patronos meos Vos erga me præbendo gratiosissimos; Cum hujus Materiæ ratio & incepta actionis continuatio, vestra Generositatis & Nominis authoritas, nostrique (laus* DEO) *reflorescentis patriæ amor, me ad hæc*

jure debito impulerit , favendo Vobis omnibus & singulis longam ætatem , quam pro eo ac debeo vobis Reverendißimis pro Ecclesia Catholica summo bono, Et Tibi Generose FRIDERICE *pro Nominis Tui propagatione fœcundißimam animitus exopto. Qui maneo & sum*

RRRRRmarum

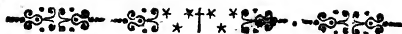
Prænobilium DDDDD num
VVVVVrum

Humillimus

Servus

JODOCUS KALCOVIUS
Warstensis Westphalus, Civis &
Bibliopola Colon.

Coloniæ 4. *Augusti*
M. DC. LVI.

MAGNIFICO DOMINO

RECTORI,

Eximiis, Clarissimis, Expertissimis, Venerabilibus Dominis,

Dominis

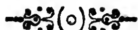
INCLYTI SENATVS ACADEMICI ALMÆ UNIVERSITATIS LOVANIENSIS,

NICOLAUS VERNULÆUS.

CORNELIA Gracchorum mater, cùm Matrona quædam Gampana apud illam hospita lapillos, aurum, pretiosam vestem ostentaret, rogaretque, ut sibi ornamenta sua ostenderet, verbis eam protraxit, quousque è ludo litterario filii reverterentur,

Ac

Ac tum filios indigitans : Reſpice,inquit ; En habes lautam ſupellectilem meam , omniaque ornamenta ac delitias meas : Nimirum præ filiis ornamenta illo ſeculo pulcherrima contemnebat,& in ſpe liberorum muliebrem mundum prudens matrona collocabat : Quòd ſi ergò parentum lauta ſupellex & delitiæ ſunt liberi, utique Præceptorum erunt ornamenta diſcipuli. Et ecce tibi , Magnifice D. Rector, vobis,Ornatiſſimi Viri , ornamenta mea , diſcipulos meos è Ludo Literario , & ab umbra prodeuntes,in lucem ſiſto ac præſento:nimirum,ut quibus officii mei rationem debeo , iiſdem vivum induſtriæ ac laboris teſtimonium adducam ; deindè verò , ut quà diſcipuli mei in umbratilibus ſcholę noſtrę exercitiis à me vocem acceperunt præceptis imbutam , declamationibus con-

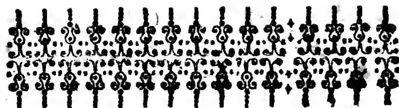

confirmatam, eandem Vobis Dominis ſuis ac Rectoribus probandam offerant. Et quippè mens mea ac propoſitum ſemper fuit, ut cùm eos placere Vobis maximè non ignorarem, qui ſuis laboribus optimè mereri de Juventute contenderent, nullos unquam labores reformidavi, ut juventutis utilitatem procurarem; & aliquam, quantulamcumque poſſem Academiæ laudem ac gloriam ambirem. Stat illa quidem vi ſuâ ac virtute, ſuique nominis ac famæ claritate, dum ſupremæ diſciplinæ lucem eximiam emittunt, invidiæ ipſius aciem perſtringit. Sed tamen cùm minima livor carpat, poſſet in inferioribus litterarum diſciplinis notare, quod toti objiceret Academiæ, niſi etiam palam in luce fructum ſuſuum literarū diſciplinæ teſtarentur. Quod ut fieret, libenter publicè pri-

vatimque hactenus adlaboravi ; nec defuerunt ingenui adolescentes, qui conatui huic meo responderunt, ac materias nudè à me simpliciter Rhetoricis in scholis propositas, tractârunt, ornârunt, recitârunt ; ita nimirum præparantes sese, ut ab hoc scholastico pulvere honestissimisque exercitiis commodiùs aliquando in Ecclesia ac Republica serias actiones aggrederentur. Atque hæ sunt Orationes, quas Tibi, Magnifice Domine, universoque Senatui Academico inscribo ; ut, quia illæ ab Eloquentia (quam in hoc juvenum conatu nondum maturam esse fatemur) præsidiũ habere non possunt, à prima Academiæ authoritate mutuentur, si illi probentur. Quanquam displicere nõ possunt iis, qui cùm sapientissimi sint, sapientiæ comitem Eloquentiam, vel eos, qui illi aut docendo operã suam

aut diſcendo induſtriam conſecrant, odiſſe non poſſunt. Qua in ſpe libenter omnem laborem meum Academiæ præſento, juventuti addico. Interim floreat illuſtris Academia, & qua creſcere magna ſolent, invidiam æternum vincat. Voveo & opto, Cal. Febr. Anno M.DC.XXX.

CENSURA.

PVblicent typi variam eruditionem, pietatem, & facundam diserti sermonis eloquentiam, quam in secundo hoc Rhetorum Porcensium & Sacrarum Orationum Volumine, R. & Eruditiss. D.VERNULÆUS *propinavit. Actum Lovanii XI. Kal. Aug. M. DC. XXX.*

MARTINUS LUNÆCENIUS
S.Theol L. & Prof.Ord. Apostolicus ac Regius Libr.Censor.

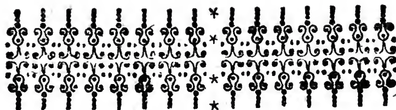
AU-

AUTHORIS DISPOSITIO
circa Privilegium.

NICOLAUS VERNULÆUS Historiographus Regius, & publicus Eloquentiæ Professor in Academia Lovaniensi, è Privilegio sibi à Rege Catholico Principe nostro concesso, potestatem fecit BERNARDO GUALTERI Typographo Coloniensi, Orationum Porcensium & Sacrarum suarum Volumen excudendi ac divulgandi. Lovanii Idibus Julii, ꟾↃC. ꟾↃC. XXXII.

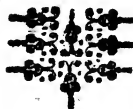

INDEX ORATIONUM I. PARTIS

GENERIS DEMONSTRATIVI.

IN-

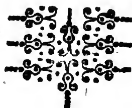
INDEX.

ORATIONVM

II. PARTIS.

GENERIS DELIBERATIVI.

VII.

IN-

ORATIONUM PARTIS III.

GENERIS JUDICIALIS.

IN-

INDEX ORATIONUM SACRARUM.

XX. De

Typographus ad Lectorem.

Scripsit clariss. D. Nicolaus Vernulaus præter has Orationes diversas, quæ hactenus separatim editæ fuerunt, & publicè in Academia Lovaniensi dictæ, quas omnes collectas habeo, & singulari volumine secundùm tria Causarum Genera distributas proximo anno in lucem dabo, quando insuper omnium hactenus à Clarissimo D. Vernulæo editorum Opusculorum addam designationem, ut tanti Viri & tantæ Eloquentiæ conscripta Opuscula, omni statui convenientia, innotescant etiam in Germania.

BAL-

BALDVINI BOLLEN LEEVVVENSIS ORATIO.

De dignitate Studiorum humaniorum.

MAGNA vis est, ac incredibilis propemodum potestas amoris, ut qui scilicet naturam evincit, & in quo desperationem humana ratio constituebat, spem non modo certissimam, sed eventum spe majorem, præsentissimumque reducit. Ita quondam Crœsi filius, magni illius Lydorum Regis, & fortunæ filii, cum venisset in hanc orbis communis auram, silentio perpetuo mulctatus à natura, suam hanc tamen naturam evicit amore fortiori; cum in pugna videret militem quendam gladio assurgentem in parenté Movebat tum quippe filium fortuna patris, & excitatus vigilanti timore affectus naturam impulit ut moram injiciens dexteræ militis, gladiū præveniret hac voce *Noli Regem ferire miles.* Sic enim puer ille mutus, soluta subito lingua ad proximum parentis occasum exclamavit. Planè, AVDITORES, eodem modo vis illa incredibilis amoris affectum meum excitat hodierna die & impellit quodammodo naturam, ut qui planè sum rudis & infans, non obmutescam

Exordium à vi amoris & historia filii Crœsi.

Applicatio ad propositum & occasio orationis.

hoc tempore tamen, sed quicquid est in me vocis emittam cum studiorum humaniorum dignitatem ludibriis cujusdam nescio gentis imperitæ violari cernam: ut si potuit impedimento linguam amor in Crœsi filio liberare, silentium idem in me tollat, & corroberet imbecillitatem. Ecquis enim continere vocem posset, si obscurari videret solem à nonnullis, cujus omnes aura vivunt, & claritate fruuntur? quis irasci tandem nollet, si præcipuum humanæ mentis ornamentum cerneret conculcari? Cernimus hoc ipsum, cernimus, inquam, nobile jubar Litterarum, nobilem gemmam humanæ vitæ passim ita despici contemnique, ut cum Ammiano Marcellino vere dicere possimus; *Paucas domos studiorum seriis cultibus celebrari, ludibriis ignaviæ torrentis exundare*: imo vero timere debeamus, ne retro in tempus illud abeamus, quo neque Musarum scopulos quisquam superarat, nec dicti studiosus erat. Quoniam vero studiorum horum vituperatores ii tantum esse solent hac ætate, qui ignorantiæ tenebris obcœcati clarissimam eorum dignitatem non agnoscunt, si quid est in me vocis, illud impendam lubens omne, ut tantæ dignitatis splendorem aliquem hac ratione vobis ostendam. Atque utinam dum imparibus arduam hanc molem humeris impono, aut Ciceronis uti voce possim, aut alacritate Demosthenis excitari: Utinam fulgurare, tonare, permiscere omnia cum Pericle valerem: Sed vana spe delector, & voto prorsus feror inani: vestrum est AUDITORES, infantiam hanc meam & imbecillitatem eo majori silentio sublevare, & adjuvare favore, quo justiori impulsus amore hanc aggredior provinciam orandi. Et quoniam nefas esset omnino, dicere me veltantem de vestra benevolentia dubitare, utar hac apud vos

Ratio justa commotionis à simili.

Ab Authoritate.

Propositio.

Conciliatio per optationem & excusationem.

ros libertate, ut quicquid conceperim animo, promere non reformidem.

Et in primis ita meorum judicabitis opinor, omnes nihil esse hac in tota Naturæ Vniversitate aut præstantius genere suo, aut admirabilius dignitate, quam illud sit unum, quod hominum animos ad pristinum divini luminis splendorem adducit, à quo recessimus per obscuritatem virorum, & ad quem rursus anhelare natura nostra debet. Cum enim sit animus noster hoc in corpore tanquam in carcere per vim inclusus, quid dignius excogitari, aut præstantius esse potest quam illud quod eum liberat, & velut in aerem clarissimum liberrimumque, id est, in humanarum divinarumque rerum cognitionem educit: Profecto si ita comparatum est à natura, qui è carceris obscuritate vinculorumque tormentis liberati suam in patriam reducuntur, rebus omnibus liberatorem suum anteponant, ejus nomen æterna celebrent recordatione, vultumque amoris, penicillo suis in animis depingant, quo tandem erit in loco apud animos nostros illud, quod in libertatem eos asserit? quod hunc carcerem corporis effringens, & detracto sensibus nostris velamento nos ipsos nobis reddit? Atqui vero singularis est, & præstantissima Litterarum cognitio, quæ nos ergastulo corporis educit, & pristino divini luminis illustrat ardore. Per eam in majorum ætates redimus, & quod gestum est aliquando, recordamur; per eam in sæcula posterorum abimus, & quæ futura sunt aliquando prævidemus; per eam in orbis hujus medio, tanquam in theatro constituimur, ut res omnes actione mentis repræsentemus. Cœlum invadit illa, & per elementorum acta moles Divinæ Majestatis arcanum, & naturæ secretum investigat. Et quis eam non solem esse dicat, cujus radiis humanæ mentes illustrantur? Quis non Sybillam merito nomi-

Cōfirmatio primum argumentum ab honesto.

Propositio.

Ratio propositionis.

Illustratio per similitudinem.

Assumptio

Ratio assumptionis & amplificatio ab effectibus.

Repetitio. Illustratio per similitudinem.

nominet, qua duce noster animus per universi spatia mundi deducatur? quis non velut Aquilam suspiciat, cujus alis mens hominum sublata rapiatur in cœlum, illius patriæ suæ deliciis fruatur, & in sinum sese Omnipotentis insinuet?

Complexio

Video vos, AUDITORES, ita jam animos composuisse, ut verè mecum affirmare non dubitetis, nihil omnino Litterarum cogitatione præstantius, nihil earundem præstantia magis admirandum reperire. Sed illud tamen adhuc inquiro, an non rem rerum omnium longe dignissimam litterarum esse cognitionem judicaretis, si eam munus Omnipotentis & primum & præstantissimum esse declararem? Neque in hoc vado hærebit ingenii mei cymba, si Iosephi gravissimi scriptoris authoritatem, quæ omnium sæculorum fide corroborata est admittatis. Testis est ille, Sethum, Adami filium Litterarum usum habuisse, quas à parente didicerat Adamo, eundemque nobilem illarum cognitionem duabus in columnis conscripsisse, ne cum Orbe conflagrarent aliquando, aut Oceani deleretur inundatione. Quis est vero tandem, qui cognitionem hanc non infusam fuisse dicat Adamo, & è cœlis haustam velut nectar æternum, quo mens hominum inebriata, patriæ cœlestis affectum retineret, & caducis terræ bonis commisceri dedignaretur. Non audiatur superstitiosa gens Ægyptiorum, quæ Æthiopibus litterarum inventionem adscribit. Nulla fides mendacibus sit Græcis, qui Cadmum eas primum repertas in Græciam reportasse dicunt. Obsecro vos enim, cum Omnipotens ille cœli rector mentem homini cœlestem indidisset, quid prius aut præstantius superaddere potuisset eidem, quam Litterarum cognitionem quæ rerum est omnium pulcherrimarũ velut quidam pretiosissimus thesaurus? O vere jubar orbis Litterarum cognitio! O admiranda claritas, & incredibilis mentis humanæ perfectio. Quid est tan

Secundum argumentũ ab æquitate & origine litterarum Probatio à testimonio Iosephi.

Rejectio testimoniorũ aliorum, Communicatio.

Exclamatio.

tandem fine te vita, aut quid omnino possideret homo, si te nunquam possideret, quis erigere fine è te posset è tenebris oculos ad lucem: quis se noscere valeret, si te prius non agnosceret nostræ decus humanitatis: Et tu homo, multum equidem obligatus Majestati sempiternæ, quod spiritu cœlitus hausto sis afflatus, & impressam Divinitatis imaginem animo tuo circumferas in hoc orbe; sed amplius tamen (audebo dicere) vel hinc tantum devinctus es Creatori tuo, quod Litterarum cognitione sis donatus, sine qua misera prorsus esset vita tua, sine qua tuam humanitatem ignorares; per quam vero cœlis renides, & in terra non secus ac Deus aliquis versaris: Et hac esse quicquam existimares aut amabilius, aut excellentius. Quanquã reclamitantes videor audire Zoilos nostros, qui voce magna nostræ cursum sistant orationis. Fatemur, inquiunt, aliquod est Litterarum ornamentum, sed inutile, sed vanum. Quid his dicam AVDITORES. Audio reclamitantes; nec intelligo clamores, Dicant enim, si conferre mecum audeant in arena pedem, quod nam tandem Litterarum est ornamentum, an in purpura forsasse colori stultum est id opinari. An in galea cristarum apex ridiculum omnino. Quid est ergo. Si mihi liceat non amantes eos arbitrari, ignorare nunquã possunt, Litterarum cognitionem eximium animi ornamentum esse. Sed prô Dii boni: (dolor enim retexere sermonem) quæ tandem ista dementia est labore summo, contentoque studio corpori decus comparare, animi vero laudem omnem & ornamenta repudiare. Inutilis eorum est honor. Quid hic rursum pudet dicere, sed indignitas vocem extorquet, & audaciam addit orationis. Indignum est AVDITORES, eo utilitatis hac tempestate scientias devenisse, ut mercenariæ sint omnes, & non nisi ab utilitate commendentur, præstantissimaq; judicetur illa, quæ magis est (date veniam, ut communi

Apostrophe ad litterarum cognitionẽ.

Apostrophe ad hominem.

Complexio Objectio per occupatinem Dubitatio

Subjectio. Alias objectio.

verbo loquar:) quæ magis est, inquam *de pane lucrando*. Et non tecum hic exclamem MARCE TULLI, ô tempora, ô mores! Olim Anaxagoras patrimonium amplissimum largitus est amicis, ut scientiis liberius vacaret: quid nunc? conquirendorum patrimoniorum scientiæ sunt instrumenta. Democritus Abderites maximas patris deseruit opes, ut discendi gratia orbem universum peregrinaretur: quid nunc? nisi fronte speciosa & opulenta scientiæ invitent, nullus amor est scientiarum. Tot alii, quos toties audivistis & legistis, vel aurum suum in mare projecerunt, ut ad sapientiæ littus gemmas colligerent pulcherrimas; vel oculis se privarunt, ut in arce doctrinæ vigilarent: quid nunc? Piscantur in scientiis aurum, & oculati dormiunt in fœnore scientiarum, nec intelligunt, quod prudentissime nescio quis olim dixit vilia prorsus esse, quæ pretium haberent.

Exclamatio.

Exempla per comparationē ex dissimili.

Veruntamen inquiramus tandem, an in egestate semper & obscuritate delitescant ii, qui Litterarum cognitionem habent; nisi tamen id inquirere, sit in meridie clarissimam solis lucem desiderare. Agite loquatur hic fama nobis, & quos immortalitati consecravit obscurioris fortunæ filios, sed eruditionis alumnos repræsentet. Quis Socratis omnium hominū & Apollinis ipsius judicio sapientissimi, vel famā unquam vel gloriā superabit? Patre natus marmorario fuit. Quæ non ætas Euripidis ingenium admirabitur? hujus mater olera venditabat: Nunquid Demosthenes gloriæ quoddā domicilium fuit? sed filius quoque fuit cultrorum venditoris. Prædicas Æschynem? tympanistæ filius fuit. Laudas Epictetum? servum quondam. Miraris Demadem utique piscatorem. Etiam Lucanum? & hunc quoque lapicidam. Exhaurire coner Oceanum, si exemplorum quæram in antiquitate finem; & hæc nostra quoque tempora materiam suppeditant orationi, si vel aulas Principum vel

Transitio.

Tertium argumentū ab utili.

Probatio ab exemplis Antiquorum.

Dissimulatio.

vel corias Rerum publicarum ditione perlustrare cursu vellem: sed illud tantum hoc in campo festinantes intueamur & retineamus, non in origine praeclara, non in famosis majorum imaginibus, nō in multitudine titulorum; sed in virtute, in scientia, in anima praecellentibus hisce dotibus ornata consistere nobilitatem. Consule priscorū aetatem, & si placet, in hac ipsa Romam, quos illa vidit aut Consules honorificentiores, aut Imperatores generosiores, quam quos evexerat ad hunc gradum honoris doctrina? Consule rursus aetatem hanc nostram, qui sunt, qui Pontificū Cathedras adornant: qui cognitione multâ sunt adornati. Qui sunt, qui subsellia Curiarum implent: quorum melle suo Sapientia pectus implevit. Qui sunt qui loquendo principum hauriunt admirationem: quos admiranda spectabiles eloquentia fecit. Qui sunt, qui pulpita premendo multitudinis animos evincunt quorū in animis sedem victrix doctrina collocavit. *Repetitio.* *Subjectio.*

Sed nimis hactenus fortasse multa, & adhuc est tamen dicendum aliquid. Excitate vestros animos, AUDITORES, dicam ea, quae vel sola Litterarum dignitatem evincent, ut tanquam probavisse me nihil hactenus affirmem, audeam nunc tamen certo mihi victoriam polliceri. Et esset adhuc aliquis, qui nullam dignitatem esse studiorum nostrorum arbitraretur. Dico ego nullum unquam nominis alicujus in eruditione virum exstitisse, qui non Litterarum cognitione fuerit commendatus. Agedum, quisquis haeres, & audaciam sermonis hujus admiraris, perlustra Graeciae lumina, doctrinae numina Platonem, Aristotelem, Socratem, Homerum, Demosthenem, sexcentos alios, nunquid in iis tanta Litterarū cognitio fuit, ut earum non immerito principes nominentur: Percurre Romani nominis aeternitatem, & in hac immortalitatis gloria sublimes, Ciceronem, Caesarem, Senecam, alios infinitos intueare, unde tantus *Transitio per renovationem attentionis* *Quartum argumentum ab exemplis* *Consequentia. Antecedens.*

horum gloriæ flos exſurrexit, niſi è fœcundiſſima Litterarum cognitionis radice: Et ſi lubeat Chriſtianorum ævum recordari & Theologorũ ſacrum ordinem conſiderare, quis non obſtupeſcat ad Gregorii nomen & Baſilii; ad Auguſtini famam & Ambroſii; ad Cypriani gloriam & Hieronymi; hos tantos taleſque viros Litterarum cognitio cæteris ſpectabiliores effecit. Inter vero Iuriſperitos quæ nomina Dii boni ſunt Papinianus, Vlpianus, Cujacius, Duarenus, Cum hos nomino ipſam videor Iuſtitiam aut Prudentiam nominare, & tamẽ ab his noſtris ſtudiis aliquando tantæ gloriæ ſui partem & immortalitatem acceperunt. Vbi ſunt blaterones illi noſtri. Vbi ſunt iſti Zoili, noſtræ laudis invidi, veræ ſapientiæ contemptores: Non murmurent, ſed ſi audent, ſermonem opponant orationi, dicantque tandem, an ergo nulla ſit laus eorum omnium, quorum nomina in poſteritatis memoria vivunt: Ecquis eſſe tam fatuus poſſet & amens, qui paucos aliquos de fæce vulgi ineptos, quam tot excellentiſſimos viros & virtutem & ad gloriam malles imitari: Deſinant, deſinant aliquando gravi ſupercilio minitari nobis, humeros torquere, & tumido pectore ſapientiam ſimulare, quam nullam habent. Non inflent amplius buccas ſuas, ut ſe ſolos prædicent immortales; non attollant criſtas ſuas, ut ſublimi feriant ſydera vertice terrarum domini; etiam à noſtris ſtudiis iter eſt ad immortalitatem, & flatibus invidorum longam in poſteritatem deportamur: Vos vero Benevoli AVDITORES, ab his hominibus & oculos & cogitationem avertentes, CÆSAREM Auguſtum, orbis amorem & Monarcham ſuſpicitote: ille quotidie vel legebat aliquid vel componebat: imitemini Scipionem Africanum, ille inter difficillimi belli apparatus bonarum artium ſtudia non prætermittens, crepidatus in Sicilia ſcholas adibat. Æmulemini Catonis Vticenſis diligentiam, ille dum

Exempla Chriſtianorum Theologorum.

Invectiva per Digreſſionem in contemptores litterarum.

Conduplicatio.

Reditus & adhortatio ad Auditores.

dum curia cogeretur, libros exspectando lectitabat! O utinam hic ardor animos quoque nostros inflammaret! O utinam virorum talium recordatio boni sui memorem excitaret! *Optatio.*

Sed video vos exspectare, ni fallor, omnes, ut litteras, quas tantopere laudo, laudatas ab aliis fuisse declarem: & quanquam fecerim idipsum hactenus, vestræ tamen morem geram voluntati, ut quod ego facere possum, videar nunquam denegare, hoc vos mihi non denegate, ut quod oratione longa possem amplificare, verbo non perstringam. Illud tantum dico, & honores semper maximos & præmia magnificentissima litteratis concessa fuisse: illud, inquam tantum dico, sed sæculis proclamantibus, & contestantibus dico honoravit, & in Calisthene & Aristotele litteras Alexander Magnus, qui illum famæ suæ propagatorem circumduxit; huic octingenta millia Philippicorum pro animalium historia dedit. Honoravit illas Hieron Syracusanus in Archimelo poeta, cui pro octodecim versibus mille tritici modios misit Athenas: honoravit easdem Antonius Caracalla, qui Oppiano in versus singulos aureos donavit. Quid de Cæsare dicam, qui liberalium artium Doctores civitate donavit? de Scipione, qui effigiem Ennio posuit in suo monumento? de Augusto Imperatore, qui Horatii familiaritatem tantopere desideravit? Quid commemorem Vespasianum, qui Latinis Græcisque Rhetoribus annua centena constituit? Quid Antonium Pium adducam, qui per universi regiones orbis Rhetoribus stipendia detulit & honores? Nota sunt hæc omnia: & quanta sunt tamen? Nec inferiora sunt, quæ vidit ætas nostra, & quia vidis, præteribo libenter, neque hic aut magni LIPSII cultum Regibus nomen, aut TVRNERI gloriam aut SICONII præclarissimum decus, aut MVRETI

Transitio.

Quintum argumentum ab honoribus & præmiis decretis. probatio per inductionem eorum qui litteras honorarunt.

præteritio.

Repetitio compar. vocem Principibus exoptatam prædicare tentabo. Adhuc ipsa recens fama nominibus illis mundum *Precatio.* implet; adhuc ipsi memoriæ nostræ sacrarium te- *Transitio per dissimulationē.* nent: adhuc in manibus nostris & oculis versantur; Etiam mihi latera deficiunt, voxque viribus destituta solis omnem amittit eloquentiam, & in silentium tota cadit. Non inficior, AVDITORES & quanquam in hoc esse laus mea non possit, dicam tamen, & ingenue confitebor; impar sum Orationi tantæ, in qua quo plura dico, plura video restare dicenda; & quo vehementius in portum ago remos, eo longius à portu recedo. Quid agam er- *Allegoria Dubitatio.* go, aut quo tandem me vertam: Non illis nubem aliquam opponam, cui clarissimum Litterarum solem maledictorum & invidiæ nebulis conantur obscurare: Non faciam, non opponam, rumpantur invidia sua, summa claritate litterarum excœcentur Nunquam astra latratibus suis canes dejiciunt, nec ad impetum pedis unius montes cadunt: An vero ita desinam, ut litterarum dignitatem illam, quam omnino meo longe ampliorem concipio, vestris animis non repræsentem: Ex- *Excusatio Optatio.* cusare, si placet, AVDITORES, hanc imbecillitatem meam non possum, & me omnis eloquentia fugit, Vtinam vero, utinam ipsa litterarum adesset doctrina, quæ vultus sui majestate pertraheret unumquemque, & ad verum decus ali- *Philosophia litterarum doctrina. Repetitio confirmationis figurata.* quando suavissima hac voce sua invitaret. O Iuvenes, ô quicunque magno estis, & excelso animo; qui præpetentem gloriosæ felicitatis viam sequimini, & excellere pulcherrimum judicatis: huc aciem mentis obvertite; huc ad me omni cura studioque properare. Ego illa sum divina Pallas, litterarum doctrina, quæ pristinum divini luminis splendorem animis reduco; quæ vestros animos honestatis inflammant amore, verissimis eosdem & pretiosissimis bonis exorno Me quondam Deus immortalis immortalibus primum & maxi-

maximum munus in orbis nascentis origine donavit; me eximium animorum ornamentum sapientes, & quicunque benè nati coluerunt, illis ego honores maximos, divitias, immortalitatem peperi, & invidentibus hodie fatis memoriam occupant posteritatis. Illa sum ego, quæ spectabiles in Principum aulis cultores meos constituo, ut positi supra vulgi conditionem digito cælum tangant. Et adhuc quisquam esset, O Iuvenes, O generosæ animæ, adhuc esset quisquam, qui non omni labore desiderioque properaret ad me Nec vos, juvenes, in hunc amplexum meum opulentissimum & honorificentissimum advolaretis. Hanc vocem jucundissimam si litterarum doctrina apud vos usurparet, non audiretis, non accurreretis, imo jam audite; vocat illa: accurrite: expandit amplexum, offert osculum, unde dignitas omnis & immortalitas emanabit. Ite Iuvenes, ad gloriam, ad virtutem, ad dignitatem, & si ætas efflorescit, cur desiderium langueret: Sera vox hæc nimis: *Clausula Prosopopeja, & adhortatio*

O mihi præteritos referat si Iupiter annos?

Prudentium vero hoc consilium, occasionem arripere, in tempore gloriam veram nunquam repudiare: DIXI.

APPLAUSUS GRATULATORIUS,

Illustrißimo & Magnifico Domino,

D. NICOLAO SAPIEHA,

Palatino Minscensi, Gubernatori Niemovoiecens. & Haynensi, Tutori suo observandissimo;

Quem offerunt

FRIDERICUS & ALEXANDER SAPIEHA,

Palatinidæ Witepsenses.

Exordium à sententia Tertulliani Ratio. Autoritas.

BOnorum & simul malorum intolerabilis est magnitudo, ut magnus inquit Tertullianus, Illustrissime Domine: Quemadmodum enim ingens aliqua tristitia vehementiori metu sensus nostros labefactat, ita sensum & animum excedens lætitia, sensum & animum evincit. Vere Poeta:

Attoniti stupuere animi, nec opinaque sensum
Metum librantes inter & spem gaudia,
Vixq; sibi credunt, veluti qui noctis opacæ,
Sopore pulso mane versat somnia.

Sed tamen cedit tandem hic sensuum ac mentis stupor, nec amplius ad solem caligant oculi: abit tan-

tandem nubes illa, quæ non mœroris obscurita-
te sed lætitiæ animum impediebat.

Ergo alacres læto testemur gaudia plausu; *Excitatio ad lætitiā.*
Omnis exultet locus, omnis ætas
Gestiat plausu, & fremitu secundo.

Fatemur enim, cum te in Palatinum evectum à Rege intellexerimus, & audita novæ dignitatis est fama, adeo insolita lætitia elatus est animus, ut in summa voluptate propemodum baccharetur, & in seipsum velut impar tantæ jucunditati concideret. Sed revixit tandem ab hoc somno delectabili, & qui libenter jacebat sustulit caput, & in illam se vocem erexit lætitiæ, quam lubenter hac gratulatione profitetur. Et cur non gaudiis ingentibus exultaremus? Cur non immortaliter gauderemus cum illa jucundissimi nuntii fama, velut exortus sol aliquis novus, non in his orbis remoti provinciis, insolita hilaritate serenat. Tua causa illustrissime Domine, lætamur & si pateris etiam nostra: Palatinatus enim maximè his Minscensis, cujus splē dor & amplitudo nomē suum simul ac familiæ nostræ famam exornat, tibi delatus, familiæ nostræ relatus est: tibi datus; familiæ redditus; & brevi quidem intervallo. Postquam enim (ut ulteriores præteream) longævus ille, & multo, quam à nobis satis laudari possit, dignior senex PAVLVS SAPIEHA, Palatinus Novogroduen. tuus ac noster avus; illustrem illum familiæ nostræ Triumviratum feliciter instituens tres filios, omnes eodem tempore Palatinos, & summa in Senatu authoritate præstantes, speciosas nostri generis imagines reliquisset; NICOLAVS quidem Palatinus VVitebscen. Parens noster amantissimus, quem tu nobis & amore & cura repræsentas, jam vixit: at vivit adhuc & utinam quam diutissime vigeat solamen nostrum Andreas Palatinus Polocensis, tuus ac noster patruus; vixit & Illustrissimus parens tuus, patruus noster

Causa lætitiæ & magnitudo.

Apostrophe.

Annominatio.

Laus familiæ Sapieha ab Avo

Parente.

Patruo;

noster desideratissimus, DEO DATVS Palatinus Minscensis. Cumque Proloeen. Palatinus in hodiernum usque diem sedulam Reip. gerat curam suamque in senatu sedem laudabiliter occupet, ceteri vero fatis concesserint; *en pro patribus nati sunt filii:* Dum enim illustrissimus parens tuus mortalitatis onus deposuit, ac Palatinarum Minscensem reliquit, vix unus est alienæ familiæ interpositus, & tu tandem virtutis tuæ secutus omen Minscensis es Palatinus declaratus: ut scil. agnoscant & profiteantur omnes, ipsam quodammodo dignitatem *in tuis penatibus larem posuisse, & domesticum factum esse publicum decus*, ut inquam, *currat bonorum gratia per parentes & paternis honoribus successio clara lætetur.* Sed sentio quam hæc gloriosè dicantur à nobis ad memoriam posteritatis æternam: sentio quantam ad gloriam sese nobis campus aperiret, si ad originem familiæ SAPIEHARVM favorabili hoc ac Secundo congratulationis hujus vento procederem, in qua tot illustres Viri ac Senatores, quorum consiliis longo sæculorum decursu Patriæ Principes ac Reges sunt usi, reperirentur, atque ut sic dicam *ingentes hujus fluminis navigabiles quoque fontes*, de quibus quicquid dixero, minus erit; sed apage sis extrema ista;

Ratio successionis in honore.

Transitio.

Allegoria.

Et genus & proaves, & quæ non fecimus ipsi
Vix ea nostra puto.

Appprecatio fausta.

Vivant illi, tot tui ac nostri consanguinei in luce clarissima, fidelem Regiæ Majestati præstent operam, admirationem omnium concitent, & demereantur amorem; tantum hic à nobis non nominentur ubi tuæ virtutis admiratio sola satis nostros animos evincit, & dignitatis partæ lætitia jure suo gratulationem exposcit. Ita ergo *Sublimes animæ pulchrumque in nomen ituræ.* Tu vero Illustrissime Domine *per sacra Deosque omnes, per*

Conciliatio.

spem

spem surgentis Iuli, permitte, antequam extremum illud plaudite dicamus, hunc pulchrum nobis furere ante furorem. O quanta illa nunc tuæ virtutis est amplitudo! quam ampla gloriosaque dignitatis excellentia? Tu jam inter eos beneficio Regis, meritisque tuis existis, quibus & Regiæ Majestatis authoritas, & Regni salus innititur. Tu jam inter eos, quos patres patriæ Polonia colit, & quorum voluntas in amore Regis sibi omnium amorem obligat, & debitum facit honorem. Tu jam inter eos, quorum humeris, velut Atlantum quorundam universæ patriæ moles recumbit, ut vere summus ille honos, summum quoque sit onus. Vnde profecto non omnes hunc solem aspicere possunt, vel in luce caligabunt oculi; non ad hoc tantæ dignitatis fastigium aspirare possunt, aut imbecilles illos spiritus relinquet. Possunt illi tantum, *qui sapientes rerum intelligentes, ac quorum probata conversatio est*, ut scriptura testatur. Possunt inquam, illi, *qui testimonia probitatis singulas per ætates habent*, ut cum Platone dicam, aut si tecum, Vir Illustrissime, me loqui permittis, quorum virtus egregia, doctrina admiranda: nobilitas & authoritas eximia, probitas & integritas spectata, ut vere dici de illis vetus illa Romana lex possit *hic ordo vitiis careto, cæteris specimen esto*. Agedum vero quis in te ista requirat, quæ perfectissima in te admiratur & obstupescit? quorum dico consilium habes nobilium Ordine universum testem Regem invictissimum præconem famam æternam? Si virtutem quis requirat, tuo generi ac familiæ est innata, & hæreditariam à majoribus occupasti; si doctrina quæratur, ætas prima ex decursu tot regionum, & laboribus tot exhaustis in otio literarum hanc collegit: si Nobilitas desideretur: duplicem habes; Sanguinis unam à majoribus; virtutis alteram à te: si probitas desideretur

Exclamatio.

Repetitio.

Quales esse debeant senatores.

Laus à virtutibus senatoris.

Repetitio.

Comparatio.

Articulus.

ribus; virtutis alteram à te, si probitas desideretur de te mentiri fama veretur. Quæ omnia cum in te præclarissima admirandaque id effecerunt, *ut statim adspectus à Rege statim quoque sit probatus, statim omnes omnium oculos, omnia omnium ora ad tui admirationem erexeris.* Sed si *idem tibi ac tuis est dignitatis, quod vitæ principium Sæculis suis producit nobilis hæc tua familiæ primarios nescit inde nasci mediocre. Tot probati quot geniti* Sed scil. *non crescenti tibi ordo, qui multus est, saltu quodam se tendit tua prosperitas, solaque perfectio à te quæritur.*

Transitio. Quanquam non hunc solem tantum adoremus etiam singulas ætatis tuæ faces atque ignes, quibus emicuisti in hoc non regno dicam, sed orbe veneremur; te ipsum inquam à puero consideremus.

Laudatio per gradus ætatis. Cum animadvertisset illustrissimus parens tuus singulares quasdam & raras ingenii in te dotes, quæ satis indicarent, *quidquid ingenio tuo inædificatum esset facilè ferret*, statuit eum te efficere, quem regnum universum admiraretur, & amaret: neque eorum consuetudinem est secutus *qui filios suos delegãt ad gregarios & proletarios magistros, quibus rem adeo pretiosam veluti noxæ dedunt*; sed apud novos quidem hoc tamen sæculo ingeniorum juvenilium custodes optimos, pietatis in Ecclesia litterarum in scholis promotores vigilantissimos, Patres Societatis IESV Palatinus ipse filiũ te suum Palatinum aliquando futurum instruendum in Patria curavit.

à pueritia & primis studiis. In ejus quasi oculis adolescentulus humanioribus litteris invigilasti: quin & ab ejus ore monita salubria ac virtutem hausisti. *Sicq, tam alia virtutis saburra, tanquam Philosophi statumine firmato tuo ingenio*, ut nihil te posset *à recto mentis ac rationis statu dejicere aut deturbare*, tandẽ te ex oculis suis & manu removit. Scilicet

exerefcens jam in te virtus non latere intra domesticos parietes, sed in orbis theatrum prodire gestiebat, & quasi satis in patria didicerat, orbem universum scholam habere cupiebat. Vidisti adolescentulus Italiam, peragrasti Galliam, lustrasti Germaniam, & inde tanquam ex mercatu litterarum, linguarum, morum, tandem ad tuos litteris optimis imbutus; plurimorum linguarum peritus probis moribus instructus rediisti. Bone Deus, quæ tunc omnium voces erant *Celsus pater, Celsus filius, Tsydes melior patre.* — *Epiphon. Sententia.* — *Ab Adolescentia & peregrinatione.*

Ita:

Multa viri virtus animo multusq; recursat
Gentis honos, hærent infixi pectore vultus,
verbaque — Obsecro. — *Exclamatio.*

Quam patri blandam hæc verba faciebant injuriam. — *Applausus*

Ita dico speculum quoddam orbis, & cœli delicium apparebas.

Non sibi quem generum Thetys emat omnibus uncis,

Sed quem sibi Rex invictissimus domi ornamentum aulæ, foris legatum adjungeret. Possumus, illustrissime Domine, te quidem admirari, sed virtutes tuas, & tot res à te præclare gestas nō possumus enumerare. Quis dicat, quæ in Aula & in oculis Regis admirantis summa industria peregisti? quis enarret, quæ in Sueciam ultra mare legatus à Rege missus negotia summa dexteritate gessisti? Quis exponat, quoties in Comitiis universi Regni, Reip. totius nomine legationibus ex summa tua cū laude ac cæterorum admiratione perfunctus? Quis concipiat satis unquam, quanta æquitate, quanta denique subtilitate lites intricatissimas enodasti, cum in supremo nunc regni Poloniæ, nunc M. D. Lithuaniæ Tribunali summa cum authoritate residens magnificentissimū nobilitatis universæ conses, — *Præteritio.* — *A rebus præclare gestis.* — *A legationibus.* — *A Justitia.*

cessum in tui unius admirationem pertrahebas. Vere, vere

Pauci quos æquus amavit
Iupiter, aut ardens evexit æthera virtus.

Et omnino cum hæc de te dico:

Avia Pieridum peragro loca nullius ante
Trita pede.

Neque enim hominum omnium est ea summa virtute patrare, quæ facis; hominum autem omnium est te amare. Et quemadmodum Sol in omnes orbis partes suos radios effundens, & cuncta serenans, in animantibus omnibus ac rebus etiam aliis sui excitat amorem, solus tamen serenare potest & illuminare: ita virtus tua lucem suam in remotissimas orbis oras diffundens, tuis inprimis te charum efficit, & externis amicitiæ tuæ desiderium injicit, sed tamen à te solo lux tanta procedit. Sed *conamur tenues grandia, & vereor ne laudes egregias culpa deteram ingenii.* Hoc tantum ergo dicam. Cum Regi tuo ac toti Reipub. toties esses probatus; cum apicem attigisset tua virtus, & quantum patriæ prodesse posses, nemo ignoraret, illud restabat, ut in luce parentis videreris, quem referebas; & in majorum tuorum vestigiis stares, qui à te jam tum mortui illustrarentur. Itaque Deo ac Rege statuentibus, virtute tua postulante, cunctis in universo Regno applaudentibus, senatorio ordini es adjunctus, & Palatinus Minscensis renunciatus. Quid hic dicemus? Feliceme Regem? Illi salutaria suggesturus es consilia deinceps: Feliceme Patriam? Futurus es præsidium ac dulce decus ejus: Feliceme te Palatinum? avitum familiæ tuæ ac tibi promeritum jam pridem decus obtinuisti. Omnia vere per te gaudent, & felicia sunt per te. Agedum *Sic itur ad astra.* Sic per istos virtutum gradus patet ascensus

Similitudo

Transitio cum excusatione.

Laus à Palatini honore obtenta.
Dubitatio.
Repetitio.
Subjectio.
Precatio continens applausum.

us ad honores. , *Sic tibi Dominus dedit Sedem Pa-* *& gratulationem.*
tris tui. Sic palatini Minscensis filius: patriæ vir-
tutis imitator, Minscensis Palatinus esse debuisti:
Aggredere & patrio rursum te redde labori,
Nec tibi sufficiat transmissa gloria vitæ.
Humanum curare genus, quis terminus un-
quam
Præscripsit? nulla recipit Prudentia metas.
Crescite virtutes, fœcundaque floreat ætas,
Ingeniis patuit campus, certusque merenti
Stat favor, ornatur propriis industria donis.
Nec plus sperari potuit, nec spei responderi fe-
lius. Liceat ergo tibi *Annare & perennare.* Etsi ve-
teres Imperatoribus suis apprecabantur vitā pro-
am; imperium securum, domum tutam, exerci-
s fortes, populum probum, Provinciam quie-
m, ita tibi nos apprecamur: Vive Senator di-
issime Vir Illustrissime, Vive Deo, Regi, Patriæ *Bona apprecatio.*
ve familiæ tuæ, vive suavissimis filiolis CASI-
RO & THOMÆ, fratribus nostris amantissi-
s. Vive nobis patruelibus & pupillis tuis, qui-
s dignitate & amore es Pater, tutela Patronus,
thoritate propugnator, ornamentum in prospe-
ate, auxilium in adversitate: hincquoque no-
a causa, in hac tanta dignitatis exultatione lætamur. Vive lumen & columen nostrum,
vive quam felicissime, quam
diutissime DIXI.

***

IA-

IACOBI le CONTE
ATREBATENSIS
PANEGYRICUS,
Sereniſſimi ALBERTI ARCHIDUCIS BELGARVM PRINCIPIS.

Exordium per comparationem cum principibus aliis.

QVod ſi ulla unquam ætate, *Humaniſſimi Auditores*, aut veteri majorum ævo, aut hac noſtra tempeſtate glorioſa Principis alicujus majeſtas reperta fuit, quam eloquentia ſua velut quoddam ævi miraculum Illuſtres Oratores in cælum efferrent, talis eſt profectò Potentiſſimus Belgarum Princeps ALBERTVS, in quo tanta virtutum omnium decorumque reperitur amplitudo, ut non hujus ætatis ſuæ tantum, ſed omnium quaſi temporum jure quoddã miraculum exiſtat, unde etiam vix aut hiſtoricũ aut Oratorem aliquem noſtra tempora produxerunt, qui non omnem laborem atque operam in eo ponat, ut vel aliquam dignitatis ipſius & amplitudinis virtutem, vel nomen duntaxat ejus admirat dũ ſuo ſtylo poſſit adumbrare, tametſi (fatendum eſt enim quod obſcurari non poteſt) nullus hactenus exiſtat, qui aut dicendo aut ſcribendo poſſit ejus perfectionem adæquare. Quæ res ita meum hunc animum impellit ut eum inter tot eruditos, Illuſtreſque viros piæ voluntatis in Principem affectum aliqua cupiam laudatione declarare, nequaquam erubeſcam tantum opus aggredi, in quo ſi deficiam, non minus conſequar, quam qui hactenus idem onus ſuis humeris imponentes Principem hunc tantum celebra-

Omnes Albertũ laudare nolunt, non omnes poſſunt.

Occaſio ſuſcepta laudationis.

brarunt, quos impar ingenii facultas omnem orationis copiam Principis virtutũ magnetudini submittere coegit Et quanquam illud esset optandum mihi, ut dum in hanc laudationem tanquam in sacrarium imaginibus innumeris, & raris exornatum, ingredior, parem ingenii ubertatem, dicendique facultatem adferrem; supersedebo tamen gestientis animi desiderio, & hanc inopiam meam rerum copia dicendarum sublevabo, orationis autem humilitatem sublimitate virtutum attollam. Equidem non ignoro splendorem persæpe verborum rebus ipsis dignitatem adferre, sed sunt ita magnæ & illustres Principis hujus virtutes, ut solæ non tamen splendescant, verum orationi ipsi dignitatem apportent, ut profecto satius sit omnino eas admirari, quam verbis exornare conari. Vnde vos quoque, H. Aud. non quod pro more facere possem, expectabitis, ut vestrum illum honesta verborum adulatione favorem exposcam, sed audito tanti Principis nostri nomine cogitationes ultro vestras mihi concedetis, quàs cum universa complecti non possimus, per singula virtutum ornamenta, ita circumducam, ut pietatem ejus primum, deinde Temperantiam, secun- vero Prudentiam, fortitudinemque una mecum cognoscatis; quibus ille virtutibus ita excellens & mirabilis vivit, ut si hominem esse fateamur, hominem tamen maximum, aut divinum appellare debeamus. Et quomodo non admirationem orbis universi concitaret ille, & cæterorum conditionem superando divinitatem hic quandam participaret in terris, cujus ortum felicissimum domus Austriaca produxit; vere enim ea domus illius est fortunata felicitas, ut plures orbi dederit heroas, quã ulla unquã optare potuisset; ex qua decem Imperatores trecentorum annorum intervallo prodierunt; atque tia prodierunt, ut quemadmodum, cum ab Oriente supra terras sol ascendit omnem noctis obscuritatem

Exultatio Oratoris.

Magnitudo virtutum Principis.

Conciliatio Orationis.

Excursio in laudem familiæ Austriacæ.

tem illuſtrat, & mortalium in ſe oculos grata luce convertit; ita ipſi ſuo in lucem commune m ortu multorum regnorum atque ipſius Imperii difficultates removerunt, & adminiſtratione placidiſſima fortunatiſſimaque recrearunt. Quis nunc familiam illam Iuliam admiretur, ex qua ſex quidem ſed per adoptionem Cæſares exiſtiterunt? Quis, alias attollat, quæ vel duos vel tres Auguſtos ediderunt? magnæ illæ & admirandæ, ſed hæc major & admirabilior, in qua non adoptione rarò fortunata, ſed continuata ſanguinis hæreditate imperia creverunt; ut omnino non ita in terris nata, verum è cœlo demiſſa familia Auſtriaca ad Imperia terrarum eſſe videatur. Taceo illud quod quanquam non ſciret orbis, ſentiret tamen, ita hodie familiam illam Auſtriacam in orbe vigere, ut unica ſit ac firmiſſima religionis Romanæ columna; ut inquam in ejus ſtirpis umbra duntaxat ſecuros hodie ſpiritus Eccleſia reducat. Quanquam non ego hic immorari, & his tantæ familiæ laudibus inſiſtere decrevi, qui ad unum heroem ejus pro dignitate celebrandum par eſſe non poſſum: quapropter ad inſtitutum laudationis accedo, & pietatem, quam vitæ ſuæ voluit eſſe fundamentum ALBERTVS, noſtræ fundamentum conſtituam orationis. Profecto ſi ita Principes, Reges, & Monarchæ cæteri terrarum imperia frænant & ex alto ſublimique ſolio populis jura dictant, ut vicarii quidam in terris ſint Dei, merito pietatis ardore ſuccenſi ad illum regum Regem ſeſe rurſus attollunt, & quo poſſunt in terris amore ſtudioque honorem ejus procurant. Atque hoc ego pietatis ardore ita Principem noſtrum ſemper inflammatum fuiſſe dico, ut una pietatis in ejus animo cura, curas cæteras aut poſtpoſuerit, aut amoverit omnino. Agedum enim cum in Belgium hoc noſtrum ex Hiſpania transmiſſus intravit, quid cogitavit; quid aggreſſus eſt, quid aliud perfecit primo,

Comparatur familia Auſtriaca cum antiquis Cæſarum familiis.

Auſtriaca familia Eccleſiæ columna.

Tranſitio & reditus ad propoſitum.

Laus à pietate.

Probatio pietatis à reſtauratione religionis.

no, quam ût religio depressa erigeretur, derelicta resumeretur, male culta coleretur? Detonabant undique bellorum tempestates,sed inter has pietatis ardor fervebat, cujus ipse melius vocem quam tubam audiebat. Exsurgebat virus illud hæreticorum,& late perBelgium universum tenebras effundebat, sed inter has tanquam astrum quoddam pietatis ejus nativæ splendor emicabat,pacis indicium,novæ spei certissimum argumentum.Ita meritissimos Ecclesiis præsules præfecit, latentes pastores revocavit, dubios ac tepidos suo exemplo confirmavit & inflammavit. Ita quidquid sacrilega impietas devestarat, magna liberalitate restauravit; quicquid insolentia belli tacentibus legibus oppresserat, insigni pietatis & justitiæ ardore reduxit. Gestiebant ejus justitiâ Civitates, pietatem sensu quodam ædes sacræ percipiebant, universa patria, quem admirari Principem suum tantum poterat, totum tamen conabatur amplecti. Atque hæc quidem sunt illa, quæ tamen Principis virtus palam in luce stupentibus omnibus ostendebat: nunc vero si ea vobis AVDITORES aperire possem, quæ remotis arbitris ac teste Deo tantum tacente circum aula facere consuevit, quid esset animi vobis cum Principem vestrum ludentibus aliis aut aliud agentibus orantem, cæteris non raro insolescentibus depressum humi divina omnia meditantem, videretis? Occultare quidem pietatem illâ suam Princeps solet, sed in lucem tamen abit, erumpit quin imo ipse, ut ubi populi pietas apparet, ibi Principis virtus elucescat & exemplo præcedat. Scio, ANTONIVM Imperatorem PIVM appellavit Vetustas & Astrææ mystam; summæ æquitatis & Religiosum MARCVM Imperatorem est admirata, sed ipsa cæca: nunc vero quantum est illud, quod in clarissima fidei luce tempora nostra Pium, Religiosum, Iustum Albertum proclament? Non ignoro etiam, quam ad-

Dissolutio amplificatio ab effectibus.

Contentio.

Transitio.

A domesticis pietatis officiis.

Comparatio cum aliis piis principibus cum Vestalibus virginibus.

Contentio. admiranda Vestalium virginum vita fuerit olim quid si vero Principis huius vitam eam esse dicam quæ & castitatis, & religionis cultui illam Vestalium disciplinam superaret? Illæ flammam aliquam custodiebant, hic veræ pietatis ignem: Illæ castitatem servabant; hic vitæ totius integritatem sanctimoniamq; illæ Vestæ cultum; hic veri Dei ac totius Religionis honorem ac fidem. Comprimat proinde vocem Satyricus, nec illud occinat in Belgio: *Exeat aula qui vult esse pius*: potius vero acclamet: *Hanc petat aulam qui vult esse pius.* Hæc enim est pietatis schola quædam, ubi juvenes & viros ALBERTUS, virgines & matronas ISABELLA suis exemplis informant: hæc est Religionis Palæstra, in qua Bravium honoris ambiunt certando virtutes; hæc est castitatis domus, arx pudicitiæ, templum honoris, cura virtutis. Verum quemadmodum Sol ortus latere non potest, ita quanquam sub illustri tecto nunquam potuit tanta pietas integritasque latere; erupit in lucem vero, atque ita Romam ipsam commovit, ut amplissimum purpurati patres ALBERTO testimonium dederint, piissimumq; renunciarint. O quanta illa vis pietatis? O quam admirabilis divini cultus splendor. Sed vos obsecro, AVDITORES, qualem igitur, & quam admirabilem Principis huius vitam esse putatis, cuius pietas præclarissimum extiterit fundamentum? Profecto si egregium ædificium ab insigni fundamento consurgit, non potest non admirabilis videri reliqua Principis vita cujus initium omnem vincit admiratione. Quapropter minora illa relinquamus quæ de singularis victus ipsius temperantiâ amplificare possemus illud vero fatente veritate fateamur, nunquam illum Principum istorum probavisse vitam, qui aut in ebrietate gloriam, aut in conviviis intempestivis majestatem ponere consueverunt. Non ignorat quippe Princeps prudentissimus, quanta mala se cum

Illustratio.

Descriptio Aulæ Alberti.

Similitudo

Communicatio cum Auditoribus.

Similitudo & transitio. Laus à Temperantia.

Præteritio Amplificatio, à contrario.

cum crapula oportet, quæ & animi & corporis vires extinguit, privatas opes exhaurit, honorem debilitat, & famam labefactat. Sed si hanc quoq; latere laudem tantam patiamur, nunquam tamen illa poterit obliterari, quam ex conjugii continentia, & inviolato thoro reportat. *effectibus ebrietatis.*

Quod enim obsecro, non exemplum continentiæ hujus, quam non legem sua vita Princeps edit? Longum esset universa declarare, sed illud tamen dicam audacter, ita semper eum conjugii, propriique thalami legem inviolatam tenuisse, ut ne suspicionem incontinentiæ ullam malis etiam & obtrectatoribus relinquat; ut inquam, de ipso mentiri fama vereatur. Laudetur Alexander Magnus: etenim meruit, quem ad violandas Darii devictas filias, nec libido, nec insolentia victoriæ pertraxit. Miraculum dixerim in hoc homine. Consecret immortalitati Scipionem continentia, omnẽ enim laudem evincit, qui victor Celtiberorum Principis sponsam, ne quid oculis de castitate ejus delibasse videretur, ad adspectum non admisit. Extollantur quicunque alii, quorum vitam aut famam nunquam potuit luxuria labefactare; sed ita tamen extollantur, ut tuum hic decus eximium sit ALBERTE; tua laus prima, tuus in honore tanto principatus. *Laus castitatis ejus.* *Cõparatio cum castis Principibus.*

Tu enim quam alii libidinis occasiones ultro quærunt, superare gloriosum arbitraris. Tu non sequendam cupiditatem sed putas refrænandam; tu non Neronibus, Caligulis, cæteris imperii monstris, sub quorum libidine gemuit pudicitia, similem te esse voluisti, sed superiorem, ut quod illi summa cum infamia sectati fuerunt, tu summa cum gloria vitares. Veruntamen animadverto, non quod ventis, sed quod fluminibus accidere solet, nobis evenire. Quemadmodum enim venti ad longinqua loca fracti debilitatique perveniunt, flumina vero, quæ à fontibus *Apostrophe.* *Repetitio.* *Contentio.* *Comparatio a dissimili.* *Transitio per similitudinem à fluminibus ducta.*

 lon-

longius recedunt, capacioribus feruntur alvei & majores volvunt undas ; ita quo longius harum fonte laudum oratio nostra procedit, altiores fluctus intrat, & in ipsum prius Oceanu expandere vela videtur Domino, AVDITORES multa mihi consulto sunt prætereunda, ut ad nem tandem aliquando pertingamus, & nu quoque ad prudentiam Principis declaranda accedo. Taceamus vero studia illa Principis qu in multis ac magnis artibus summa industria e luisse fertur: non dicamus, quid jam sciat, q ne quid Principe dignum ignoraret, adolesce patefecit; illam tantam prudentiam ejus admir mur, quæ quanta sit, vivendo magis experimur quam dicendo declarare possumus. Obsecro q consiliorum altitudo deesse posset illi, quem imperia semper maxima Hispaniarum ille Mon cha potentissimus admovit? Sileat orbis unive sus, & unica tantum, si possit Lusitania loquatu Quid dicet? multis antea se coruscam armis, H spaniæ tandem per ALBERTVM pacatam a hæsisse, In hac enim ejus prudentia cum inve rato armorum amore decertavit ? in hac co silium spirantes adhuc seditionum reliquias e tinxit; in hac amor incredibilis, odium antiqu & impacatum furorum superavit ; ut profe minime sit mirandum, si parentem illum su Lusitania vocarit, quem postea discedentem ta amore retinere certavit. Quanquam in Provi ciis illis remotis Principis prudentiam admir quam tu Belgium satis nunquam poteris præ care? Opus est, Benevoli AVDITORES, agnoscere prudentiam hanc tantam velitis, cordemini paulisper mecum veterem Belgii n stri statum, & temporalia odiis incitatissima bellis ferventissima calamitosissima cogitatio comprehendatis. Distringebat in nos arma no lissimū Franciæ regnum, odiis insurgebat Angli ipsum in se Belgium armatum erat. Quid e

Laus à prudentia
Præteritio
Probatur Prudentia ab administratione negotiorū maximorū
A pacificatione & gubernatione Lusitaniæ.
Repetitio.
Contentio.
Transitio.
Demonstratio Rhet.
Enumeratio incommodorum.

quali tandem opus Principe fuit qui arma illa compesceret, odia sedaret, intestinos componeret tumultus; Profecto talis cujus & prudentia omnibus armis odiisque major esset; quam cum ALBERTI Principis talem esse reducta serenitate & altius respirante patria Belgium agnovisse, agnovit simul eum se Principem habere, qui subditorum vinceret amorem, caeterorum benevolentiā extorqueret. Agedum vero circumspice qua lubet ut vel Ecclesiae templa ingrediaris, vel Reipublicae curias ac theatra conscendas, quid est tandem, quod hujus Principis prudentiam non tacito sensu experiatur, vultu vero sereniore loquatur? Et quid aliud loquatur, quam hoc ipsum, quod audire jam mihi videor? Tu mihi justitiae tribunal ALBERTE, tu Religionis ara, tu consilii oraculum, prudentiae delubrum, moderationis domicilium. Tu humanitatis penu, mansuetudinis sacrarium, fortitudinis sedes, uno verbo, virtutum thesaurus. O egregia laus egregii Principis! O felici Principe felix Belgium! optare potuisti ruinam, ut tanto authore restaurareris; desiderare potuisti ab aliis rideri quondam, ut jam ab omnibus propter hunc Principem amareris, imò velle potuisti penitus perire, ut hic tibi Princeps novus conditor ac parens foret. Verumtamen diu tantae prudentiae monumenta colligo, aberrant oculis innumera fortitudinis monumenta, & se ultro inferunt orationi nostrae, sed admitto, imo sequor, nec invitus quocumque trahunt. Ecquis enim exitum speret, ubi tanta virtutum ac laudum copia obruitur. Oratori aut quis immorari tandem vellet, ubi exitum reperiri desperet? Credite vos in. ueri, Benevoli AVDITORES, duo maxima regni Franciae decora, Ambianum & Cajetum; mutatore, vos in planitie subjecta videre Arleam & Hustum; constituite vos in littore maris nostri, & Ostendam circumspicitote; pene-

Dissolutio.

Comparatio.

Prosopopaeia Belgii.

Repetitio.

Metaphora.

Exclamatio.

Contentio.

Transitio.

Laus à fortitudine.

Dissimul. oratoris.

Demonstratio.

Repetitio. penetrate etiam cogitationibus; ad Rhenum uſ-
que, & Bergam aliaſque civitates conſiderate.
Comparatio cum aliis Belgii Præfectis. Hæc ſunt illa propugnacula, quæ Principis noſtri fulmen perhorruerunt: hæc ſunt illa monumenta fortitudinis & gloriæ ejus, ubi virtus immortalitatem illi jam invidia ceſſante parat. Multi multi Principes in hoc Belgio ſunt conati, ſed quam interim parum effecerunt, aut quam multum quod bellum ſemper aſperius reddiderunt? Sed avit bellum ALBERTVS, & pene plus effecit, quam fuerat conatus. Defuit animus non paucis, ub periculorum magnitudo magnitudinem animi ſuperabat; ſuperavit ALBERTVS pericula, & qui ipſe vinci non poterat, victa tandem illa fuerunt.
Peroratio. Tranſitio cum diſſimulatione. Non eſt, AVDITORES, virium noſtrarum, no eſt hujus infantiæ noſtræ & imbecillitatis, qu
Apoſtrophe. cogitatione & ingenio comprehendo, pari pr dignitate ſermone manifeſtare. Et jam in m (fatebor enim) exhauſta dicendi facultas, tot a tantarum laudum ubertatem copiamque refor midat. Quid ergo? ubi exultare corroborata vo
Conceſſio. deberem, nunquid reticebo? Sed eſt tuarum, in victe PRINCEPS, magnitudo laudum, quæ ut in genium ſuperat, ita omnem vocem exhaurit
Optatio. Sed non poſſim amplius, ſim victus; certe tame divinam in te virtutis excellentiam reticendo fa tebor, quam aſſequi nemo dicendo poſſit. Qua
Proſopopœia Belgii continens. quam ô utinam aut hic omnes Belgii Oratores, au ipſum à ſedibus ſuis commotum Belgium adeſſet & coram illa ſui Principis majeſtate, ſereniſſime que vultu conſiſtens, aliquam ſui vocem amor aperiret? Ita diceret, opinor: O me felicem beatam Provinciam? ô me Belgium fortunatiſſi
figuratam orationis repetitionem. mum? quid eſt tandem in quo mihi felicitate majorem exoptem? Habeant alia Regna Reg ſuos; hos omnes pietate vincit ALBERTVS: jact Cæſares vetuſta majorum ætas; hos longo poſt intervallo prudentiſſimus ALBERTVS reliquit

Gl

Glorientur Regiones aliæ in suorum Principum manu bellicosa, illæ tamen ALBERTUM meum admirari coguntur. Obstupeat Orbis, si quem Principem videat insigniter continentem, obstupebit in hoc ALBERTO meo. Ille mihi conditor est & parens;ille publicæ salutis procurator, virtutum omnium restaurator;ille, quem imperium amat & optat;quo carere sine luctu non possum. Da igitur, æterne Deus, ut tantum Principem nulla injuria à communi bono lætitiaque depellat,& orbis ornamentum, diu ac incolumem superesse velis in orbe.DIXI.

Repetitio. Compar.

Votum pro Principe Alberto ad Deum.

IOANNIS OVIDINI
DIGNIENSIS.

Vituperatio saltationis seu tripudii.

PRæclarè quondam Horatius delicium illud Mecænatis, & Romanæ fidicen lyræ, qui inter lyricos sublimi vertice vates sydera summa ferit, cum in longa tot annorum ac sæculorum revolutione hunc inesse naturæ defectum animadverteret, ut dies insequens elapsum malitia quadam superaret, commoto immortalis illius lyræ suæ plectro occinit:

Exordium à sententia Horatii.

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor Avis tulit
Nos nequiores mox daturos
Progeniem vitiosiorem.

Equidem sonus ille concitatæ lyræ fuit, sed quem profectò si oraculum edidisset, non majori

veritate corroboraisset, contestante ac proclamante sæculorum omnium experientia, quam magistram rerum omnium sapientes profitentur. Nec abire longius est opus, tantummodo cogitatione, quicquid esse potest circumspiciamus. Decrevit ætas hominum & lethi tarda necessitas corripuit gradum. Effœta tellus est & vix animalia parva creat, ut inquit Lucretius, quæ cuncta creavit secla deditque ferarum ingentia corpora partu fortuna mutata, necita secundis hodie ventis vela conatuum nostrorum impellit, quemadmodum majorum vota laboresque grato in portu collocavit. Ipsa forma pulchritudinis suæ florem amisit; vires ingenium destituerunt excellentiores; nomen & gloriam fama reliquit: & ut altius cum Virgilio loquar, omnia fert ætas, animum quoque. Auream ætatem argentea excepit ætas, argenteam ænea commutavit, æneam ferrea pervicit, & in ferro consistens scelus, pudorem ac modestiam proscripsit. Verè damnosa dies imminuit omnia. Sed tamen temperandum adhuc lachrymis & querelis nostris foret, si non etiam ea mutatio mores immutaret, relictaque modestia passim ad ea juventus se conferret, quæ maxima cum turpitudine sunt conjuncta, quæque studio summo majores evitarunt. Etenim ut dictionem hanc nostram cæterorum malorum enumeratione non patiar onerari, quanto ardore conatuq; juventus hac tempestate studium amplectitur saltationis, hujus in scholis nescio quibus leges addiscit & præcepta, huic brachia, manus, pedes consecrat & inservire facit, pro hac nō modo temporis jacturam non curat, sed nec sumptibus & labori parcit. Itaque fit ut dum turpitudinem excæcata non agnoscit, amore summo complectatur, quod odio VATINIANO prosequi deberet, in eoque sibi placeat, quod displicere pos-

Probatur sententia inductione per res singulas.

Procedit ad propositum.

re posset ipsi, nisi lumen extinctum rationis foret, & jam amplius non palparet, quod videre facillimum esset. Sed ego cæcitati huic tantisper tenebris lucem aliquam adferre conabor, si dictionem meam favore vestro juvare Amantissimi AVDITORES, velitis, efficiamque ut quam homines illi saltationem honestissimam arbitrantur & depredicant, vos audita oratione nostra indignissimam homine judicetis. Ac inprimis lubet vobiscum hominem ipsum altius, & finem ejus considerare. Creatus ab omnipotenti rerum omnium conditore Imperator orbis homo, talem ipsum agnoscunt universi, nec imperium ejus animantia recusant; cœlum erecto vultu spectat, & animo suo stellarum claritatem æmulatur. Ita conformare se contendit, quantum quidem fas esse potest ad excellentiam majestatis conditoris sui: abhorret ab eo, quod aspectum turpitudine lædit, & animam offensione quadam percellit; sic ad honestatem dumtaxat illum Deus excitavit, & quadam præditum illi gravitate corpus est elargitus. Nemo est, quin hanc in luce palam veritatem exosculetur. Quid ergo tandem dicere minus hominem potest, quam saltationis studium illud, quod omnis est incontinentiæ & improbitatis argumétum? Non ego hoc dico, tametsi dicam, & Marci Tullii dumtaxat authoritatem amplector. Nemo, inquit, sobrius saltat, nisi fortè insanit, neque in solitudine, neque in convivio moderato atque honesto. Ita si saltatorem hominem aliquem appellem, dicam eundem necesse esse insanum; & si sobrium honestumve proclamem, saltavisse prorsus negem.

Propositio.

Conciliatio favoris & attentionis

Primum argumentum ab inhonesto.

Antecedēs de fine hominis.

Consequens

Probatio consequentis ab authoritate & exemplo.

Probrum est quoddam studium hoc saltandi, ut Gabinio viro Consulari idem Orator objectavit; nunquam hominem decere potest, ut in Muræna Cato quondam accusavit, probitatem tollit, honestatem expellit, famam lædit, sobrietatem extin-

extinguit, insaniam inducit. Vnde non liberè minus quam vere Demades rosim, cum Philippum Macedonum Regem largius fortasse potum saltare videret cum amicis, in hanc vocem libertate quadam sermonis erupit: Cum, ô Rex, fortuna tibi Agamemnonis personam imposuerit, non pudet te factis agere Thersitem? Profectò si saltare turpe esse potest in regibus, quorum vitia larvato sæpe vultu speciem induunt virtutum; quorum inquam, majestas id omne sua luce obfuscat, quod reprehendere & criminari fama non mendax aliquando posset; quam erit illud idem in hominibus aliis vituperandum & detestandum? Non ignoro præclarissimam olim laudem reportasse virginitatis suæ Myniadem, Leucippem, Aristippem Lacedæmoniensis pudicitiæ lumina quædam; sed si tamen laus ipsis aliqua major tribui potest, nonne hinc maximum illis conferemus, quod virginibus ac matronis aliis saltātibus choros ipsæ detrectarunt? Et cur, obsecro, detrectarunt? Superbius, inquiet aliquis, se gerebant, sed in pudicas superbia nulla cadit: nullum erat desiderium in illis? sed ætas tamen impellebat: Occasio nulla requirebat? imo verò sociæ provocabant, & festivitas postulabat. Cur igitur detrectarunt? ne minus continentes viderētur, quæ maritos aubirent. O si talis cogitatio Virginū nostrarum animos occuparet! ô si tantum honestatis amorem earum in animis continentia suscitaret! Sed non est earum illa conditio beata; non in hanc se virtutis societatem adjungunt, quæ tantis intervallis ab earum modestia recedunt. Illæ aspectum suum intra domesticos parietes concludebant; nostræ in publicum, in lucem, in aspectum aliorum sese effundunt: illæ saltationem ignorare volebant, nostræ eandem perdiscere laborant; illæ maritos modestia sua mereri desiderabant; nostræ maritos effusa petulantia sollicitant: illæ cum

A minori ad majus.

Digressio in mores virginum nostri temporis.

Comparatio ex dissimili.

cum æqualibus saltare recusabant, nostræ in virorum choros sese ac turbas injiciunt. Ita hæc invalescens insania mores immutavit, & quod vitium fuit olim, nunc virtutem (si esse tamen virtus potest) depravata consuetudine, facere contendit. Quanquam vero non ita disputo, ut inhonestam esse saltationem dumtaxat affirmem: credite mihi, nihil est, quod homine magis indignum esse possit, nisi humanitatem omnem exuerit, & conditionis immemor suæ suam vitam non agnoscat. Intellexit hoc Tyberius Imperator, & expellens civitate Romana saltatores vetuit, ne suam artem tanquam hominibus indignissimam usquã unquam exercerent. Intellexit Domicianus itidem Imperator, & Cælium Rufum Senatu movit quod saltasse diceretur, quoniã saltationem hominibus honestis indecoram, & studium chorearum viro optimo indignum judicavit. Intellexit Clysthenes Syracusanus ille Tyrannus, qui cum Hippoclidem Tisandri filium supra mensam Laconicos Atticosq; modos saltasse, cruribusque ac brachiis modulatũ fuisse intellexisset, tametsi dignissimum illum inter procos judicaret, nihilominus filiam illi suam brevi hoc, sed acuto sermone recusavit: Tisandri fili, desaltasti matrimonium. Reges & Imperatores saltationis studium improbant; nunquid erunt qui laudandum illud existimabunt? Principes omnes civitatibus suis saltatores pellunt; nunquid erunt qui reducere audebunt? Cultores ejus dignitatibus suis exuuntur, & civium honestorum societate privantur; nunquid erunt, qui in eorum se societatem adjungent? Fuit hoc olim, sed cum esset in honore virtus, in pretio modestia, in votis continentia! Fuit, inquam, cum non essemus, sed utinam tamen cum simus idem nos amor virtutis inflammaret. Veruntamen ne dissimulare quidquam videamur, inquiramus tandem quodnam commodũ ex sal-

2. Argumentum ab indigno Transitio. Probatio ab exemplis & varia authoritate.

Amplificatio ex authoritate.

ratione reportent, qui saltationis se cultores profitentur. Dicamne sapientiam hinc illos reportare? O non ita sim insipiens, ut quod mentis est insanientis argumentum, idem esse putem sapientiæ fundamentum. Dicamne ditiores hinc redire? Negabunt ipsi, & alium esse divitiarum conquirendarum laborem proclamabunt. Dicamne ad honores hinc aditum aperiri? Nimium videar levis, qui levitatem illam gradum esse cogitem ad honores. Dicam tamen, non frustra laborant saltatores, & sui laboris fructum aliquem reportant. Quæritis & quem tandem? defatigationem illam in pedibus trahunt, in brachiis circumferunt, in capite detergunt, toto corpore sentiunt & offendunt. Obsecro vos enim, quid aliud est saltatio, quam gesticulatio quædam ad tybiæ modos, defatigationem inducens? Nemini prorsus dubium erit. Benevoli AVDITORES, si parumper cogitatione vestra vos in eo loco constituatis, unde cernere saltatorum turbam aliquam possitis. Longa nectitur hominum catena; consistit velut in procinctu, qui tibias inflat, aut tympanum pulsat, virgines adolescentibus, stultæ mulierculæ viris junguntur? manus manum tenet, pes pedem sequitur, brachium brachio assurgit; nunc eunt, nunc redeunt: nec in aerem sese tollunt, nunc descendunt: nunc ad dexteram se vertunt, nunc ad sinistram se projiciunt, in silentio circumferuntur omnes, urgent sese, stringunt, ineptiunt, & quamdiu vel lyræ vel tybiæ sonant, tamdiu manus trahunt, pedes saltant, totum corpus circumfertur. Quid, quæso, unquam absurdius aut dementius vidistis? quid aliud est quam amentiam unam amentia nova tegi? Sed ajunt, voluptatem hinc se summam haurire. Lepida profecto capita, quibus tædium voluptas esse potest. Dicant tamen ipsi nobis, nunquid saltare nihil aliud est, quam in gyrum volvi, vertiginē excitare, sine termino vi-

3. Argumentum ab inutili.

Dubitatio

Subjectio.

Quid sit saltatio.

Amplificatio ab adjunctis & circumstantiis per descriptionem.

Tripudiū oculo subjectum.

Objectio per occupationem.

am aliquam currere? nihil aliud dico, sed est indignum prorsus hominem divina præditum mente, ita vanam quærere voluptatem, ut levi corporis agitatione recreari concupiscat. Profecto si exercitio comparanda sit voluptas, quis è tripudio quærat illam, ubi Veneris præludium, & omnis est turpitudinis auspicium quoddam? Videte quam periculosi plenum opus aleæ tractent; videte quam incedant per ignes suppositos cineri doloso. Illic specie quadam urbanitatis virgines atteruntur, illic liberæ manus, liberi oculi, liberæ volant voces & strepitus: illic quæ sæpe ludis additur, hostis pudicitiæ, & amica scelerum nox ipsa. Hæc omnia quid aliud esse possunt, quam libidinum stimuli, laxamenta licentiæ, impudicitiæ faces? Nolim inquirere quæ tam eorum sint cogitationes, cum inter mulierculas istas ita ludunt, ut nihil tim eat ita loquuntur, ut pudorem relinquant; ita se gerunt ut sese non agnoscant. Nolim investigare quid reliqui sensus agant, ubi oculos cæcus amor ducit, ubi vultum venus inclinat, ubi manus libido regit. Utinam falsissimum esset, quod proh dolor, nimis est verum; sæpe matronam in choreis diu servatum frustra decus perdidisse! Utinam affirmare non possem, sæpe virgunculam infelicē ipso die nuptiali didicisse quod melius ignorasset. Sed est illud certum nimis, chorearum ludum turpitudinis ludum esse: sed est illud certius adhuc, quod Scripturarum veritas ait: In circuitu ambulant impii. Quanquam nondum hæc oratio saltatorum nostrorum animos perculit; obstrepunt rursum, & in umbra virorum illustrium rationis hujus æstum vitare præsumunt. Quid ergo dicunt? Viros olim clarissimos sanctissimosq; saltavisse. Illudne tantum? Non satis esse putant gestare telum, nisi vibres? Scipionē faciunt saltatorē & in chorea secum ponunt. Nondum illis respondeo, sed vellē intelligerent illi, quod quemadmodū non omne pennatum animal aquilā sequi potest, ita

a. Argumentum, à periculoso.
Repetitio.
Comparatio.
Traductio
Metaphora
Præteritio
Optatio.
Objectio.
Responsio prima ad objectū.

ita non omnes effingere ad plenum posse, quod imitantur. Modico vino usus est aliquando Cato, hunc homines ebriosi imitari se dicunt: multos olim suæ dexteræ fulmine prostravit Annibal, huic se parem arbitratur, qui prostratū jugulat latronem. Ita summorum virorum imitatio non omnibus est tuta, nec Ciceronem illum crediderim, qui mihi aures plaustris impleverit verborum: magnum Aristotelem, qui superoilium contrahendo gravique voce Sophisma contorserit. Sed ipse vocem premam, & nominibus illis pro me Seneca respondit. Scipio, inquit, triumphale illud & militare corpus movit ad numeros; non molliter se infringens, ut nunc mos est, etiam in incessu ipso ultra muliebrem mollitiem fluentibus, sed ut antiqui illi viri solebant, inter lusum ac festa tempora virilē in modum tripudiare non facturi detrimentum, etiamsi ab hostibus suis spectarentur. Quod si ita est, quidni melius erit sic instituere vitam, ut abstinentiam & gravitatem stupeant potius inimici, quam ut amici lasciviam excusent? Suadet equidem saltandum, ut Scipio, Seneca, sed nunquid salva tanti viri authoritate dicere audebo, melius ac potius saltandum omnino non esse? Nisi vos, B. nevoli AVDITORES, eos esse scirem, quorum animos non eloquentiæ potestas, sed rationis dignitas occuparet, novam ingrederer arenam, & solutis eloquentiæ frænis in levitatem illam excurrerem, quæ saltationis individuæ comes esse solet. Sed indigitare satis erit; quod amplificare nimium foret; & quanquam reticerem omnino, reticeri tamen vox non potest Imperatoris Alberti, qui saltationem muliebrem esse semper dixit; reticeri non potest Alphonsi Regis Aragonum de Gallíæ populis testimonium, qui leves eos potissimum esse dicebat: qui quo magis ætate provecti essent, eo magis saltationibus se oblectarent, Atque idem cum mulierem impu-

Secumdū authoritatē Senecæ.

Transitio. Quintum argumentum à Levitate.

Antecedēs

Probatio antecedentis ab authoritate.

impudentius saltantem aliquando vidisset ; Exspectare, inquit, mox Sibilla oraculum edet. Ita sentiebat, saltationē infamiæ genus esse, quoniam Sibilla non nisi furore correpta oraculum edebat, Et profectò si insania quædam est saltatio ; quam bene dixit aliquando Fridericus tertius, Romanorum Imperator? Malle se febri teneri, quam operam dare saltationi? Viderer aut de vobis dubitare, aut tantorum principum Authoritatem, in dubium vocare, si cursum hic orationis pede fixo non sustinerem. Quapropter dum ego supersedeo plura dicere, & diutius in re vanissima perdere sermonem pudet, cogitate si non Catonem aliquem, aut aliquem è primis nascentis Ecclesiæ temporibus, de hac re verba apud vos habere quibus aliis quam his vocibus Vbi sum, & in qua tandem terra versor? Inter quos ego, aut quibus loqui debeo? Terram video, in qua vixi; posteros cerno, sed an posteros nostros? Si temporis consulam ætatem, sunt nostri, si mores, non agnoscunt nos majores, & modestiam nostram degeneres ipsi in lasciviam converterunt. Vbi tunc honestatis amor? Illum amor turpitudinis extinxit : ubi dignitatis Christianæ recordatio? Illam memoria vanitatis obliteravit: ubi composita morum gravitas? Illam levitas corporibus ademit: ubi nobile robur animi virtus? Illam voluptas enervatrix superavit. O si majorum recordari liceret! ô si meminisse status sui & originis non pigeret: Non ita saltationis studium amplecteremur, quo nihil turpius & indignius; non ita cæcæ Veneris laqueos incurreremus, quos illa mediis in choreis tendit: ô ô ita levitatem amarent & insaniam, quam unica saltatio producit. Viveremus majores in nepotibus nostris, dum in illis nostra modestia vigeret; nostra rursum esset ætas dum nostri rursum mores regnarent: nostri essent posteri, atq; utinā esse vellent? Plura dicerem, si dicentem fas audire

Peroratio.

Prosopopæja continens figuratam confirmationis repetitionem

Subjectio. Repetitio. Similiter desinens.

Optatio.

Clausula Prosopopœja.

talem esset : Plura vero nequeo referre, sed in hoc tantum concludo dictionem omnem. Virtutum est custos omnium modestia, quam exornat verecundia, gravitas morum. Ita igitur vitæ nostræ rationes instituamus, ut modesti simus, ut graves, ut

Dehortatio.

quam virtutis inimicam saltationem esse non ignoramus, nunquam amemus. DIXI.

IOAN. FRANCISCI GODIEN MECHLINIENSIS LAUDATIO DIVI ANTONII COLLEGII PORCENSIS PATRONI.

Exordium à secretis naturæ miraculis in magnete in Adamante. In Sole semen in herbam educente.

ADmirandas magnetis vires nunquam orbis satis obstupescit, cum illam rerum omnium domitricem materiam, ferrum dico, velut suâ destitutum gravitate, & immensi ponderis immemora tolli cernit, & leviter magnetis attactu percussum subsequi per auras animadvertit. Neque minori perculsus admiratione stupefactisque sensibus hæret, cum invictum adamantem superato flammantis ignis ardore, fracto freti impetu, & alterius cujusque molis vi repulsa; tandem hircino sanguine vinci videt & emolliri. Illud quoque

quæ miraculi magnitudine pervincit admirationem, quod calefactum in visceribus terræ semen sua virtute sol educit in herbam,& eandem in luce palam pubescentem benigno radiorum aspectu & protegente nonnunquam umbra perducit ad maturitatem. Adeo profectò, ut secretam esse vim quandam in sole non immerito Natura fateatur, quam cum ipse in herbam suam, heliotropion, infundit, ejus ad se quaqua versùs orbis ambitum perlustrat illustrando, faciem attrahit ac convertit. Atque hæc in naturam hærentem evincunt, ut vincantur & hæreant ipsa, cum mentem divinæ recordatio vocis occupavit; cujus ea vis ac potestas est tanta, ut non ferrum sursum trahat, non emolliat adamantem, non emortuum in terra semen ad frugem educat, (hæc est enim, quanquam admiranda, naturæ potestas) sed invictum hominis animum, hominem inquam, ipsum alterum mundi DEVM trahat, emolliat, in seipsum convertat. Intonuit vox illa, cum rudem illum & imbecillem piscatorem Petrum, terræ Principem, Dei vicarium ac Quæstorem effecit. Transverberavit vox illa medullitus furentem Saulum, cum illum Paulum reddidit, mitissimum agnum, Vas electionis & orbis Doctorem. Sauciavit vox illa adolescentem Antonium beatissimo vulnere, unde non sanguis sed salus, & in salute sanctitas admiranda promanavit: Quamobrem cum ab hac tantæ potestatis voce & Evangelii resonante tuba succedentis vitæ cursum inceperit Patronus ille, cujus hodie dignitati prædicandæ servire vox nostra debet, ab hac quoque dictionis nostræ cursum inchoemus, cujus exitum fortunatum arbitrabor futurum, si tua Venerab. Dñi Regens humanitas, vestra honorãdi Dñi Professores ac Magistri benevolentia hanc mihi veniam concedat, & ut in vestra attentione Rhetoris officiũ hodierna die tenuitate dictionis hujus absolvã, quã ingredior, ut

In Heliotropio.

Major tamen vis divinæ vocis.

Ratio qua vincit hominem ipsum. Vicit D. Petrum. Vicit D. Paulum. Vicit D. Antonium.

Propositio.

atten-

Confirmatio. attentione vestra. Bene nati Iuvenes non parum sentiam & alacritatis mihi & facultatis ad dicendum evenire. *Comparatio cum Anaxagora.* Anaxagoras vir olim prudentissimus cum hominem terræ dominum erecto vultu & ore sublimi formatum intueretur, natum se gloriabatur, ut cœlum non terram spectaret, & intendens cœlo digitum hanc se patriam curare proclamabat. Egregia profectò superbia, si non digitum sed animum cœlo intendisset, quem acceperat à cœlo. Glorietur vero & superbiat melio- *Amplificatio à remotione causarum.* re jure beatissimus Antonius, qui non spectare cœlum, sed intrare; non curare tantum sed occupare contendit: neque ita missionem obtinuit à se ipso, ut aut illum Magni Alexandri imago visa permoveret ingemiscentem, aut erecta Miltiadis trophæa noctu vigilantem ad æmulationem virtutis excitarent: neque enim qui æternitatis studium est ingressus, aut inani blandientis rumoris *vera causa* aura, aut caduco brevissimæ virtutis bravio recreatur; sed illum dignitatis humanæ naturæ cogitatio, cœlestis originis recordatio, divinæ vocis impetus in arenam pertraxit, non quietis, sed *Contentio seu Contraposita.* molestiæ, non voluptatis sed certaminis, ubi non adulantes amici, sed dæmones insultantes, non Venus ad amplexum invitans, non in floribus rosisq; *Metaphora.* voluptas otiosa jacens, non erectis crispata comis superbia, non ad mensas gula decumbens, non sordida thesauris indormiens avaritia: quid ergo *Subjectio.* dura austeritas, sed quæ vinci posset; languens & exhausta fames, sed quæ nunquam animum exhauriret; sitis arida, sed ex qua mens efflorceret; continentia, sed quæ voluptatibus jucundissimis impleret; paupertas, sed quæ redderet opulentum; contemptus & abjectio, sed quæ nobilem efficeret *Conversio D. Antonii.* & in regem exaltaret. In hanc ergo descendit arenam, non

Cum tuba terribilem sonitum dedit ære canoro,

Sed cum illa vox Evangelii curiosis auribus insonuisset,

nuisset: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus*. O generosum bellatorem! ô vere cœlestem Herculem! Quid non ille candidaturus animi fervor, quid non illa animosa voluntas potuit perpetrare? quas non addidit vox illa virtutis vires? quas non gloriæ faces succendit. Vade, inquit, vox divina, vadit, evolat, erumpit è mundo, nec oculos retorquens usquam sequitur vocantem: Vende omnia quæ habes, vox ingeminat divina: jam illi omnia displicebant, & tædiosam satietatem cœlos animus anhelans spuebat, vendit omnia & omnia elargitur. Da pauperibus, vox ait: illos in fratres & amicos jam amplectebatur, jam exosculabatur. O intrepidum & constantem adolescentem! Itane vero nulla consilia sumis, Antoni, & unius vocis excitatus audaci sono te tuis exuis opibus, & in desertam desertus ipse contendis eremum? Hoc opus, hic labor erit; ecce Antoni abblanditur voluptas, & te revocat abeuntem, voluptatem, inquit, dolore repellam; retrahit cupiditate sua in opes avaritia; avaritiam, inquit paupertate compescam; retardat splendore generis & nominis claritate superbia, superbiam, inquit, nemorum obscuritate & antrorum austeritate calcabo, Illud scio:

Magna cadũt, inflata crepant, tumefacta premũtur
At bene qui latuit, bene vixit.

Nihil est quod abeuntem aut avocare, aut retardare aut deterrere queat. Et quanquam suavissimum soror aspectum opponeret discedenti, sparsis etiam in humeros capillis, turbato & aperto pectore, fluentibus in vultũ lachrymis, voce singultibus crebris impedita fractaque rogaret, instaret, vinceret; vicit tamen vincientem, & expediens his affectibus voluntatem jam jamque ingressus iret. Valeant, inquit, valeant opes, valeat mundus, & quæ sinu fovet blandimenta voluptatum, quos nutrit splendoribus honores, quam fucatam

Exclamatio.

Dialogismus seu interrupta prosopopæia laus de contemptu mundi.

Apostrophe.

Iterum Dialogismus.

Contentio.

Articulus

Hypothesis

Prosopopæia qua D. Ant. valedicit mundo & sorori suæ.

tam proponit, felicitatē suis donet alumnis, tuos ego sequor hortatus immortalis cœli Princeps, & avaram vocantis orbis opulentiam aspernor. Quid vero defles ô soror? non est deflenda salus, sed perditio; non est retinendus in morte, qui ad vitam contendit abire. Quid urges? sic lachrymaris, imperat Deus; si fratrem appellas, servum, imo filium vocat Deus: & nunquid est major sorore Deus? O quanta Benevoli AVDITORES, quanta hic sunt & quam præclara futuræ sanctitatis rudimenta? quam firma & quam excellenter jacta futuræ quondam immortalitatis & gloriæ fundamenta? Et quas obsecro non victorias sibi polliceri, quos non sperare triumphos potuisset ille, qui de seipso jamjam in animo suo trophæum erexerat, braviumque reportarat. Revocate si lubet in memoriam, quod vel audivistis, vel ipsi legistis aliquando de Posthumio dictatore, qui ut eo ferventius militum animos inflammaret ad pugnam re quanquam desperatâ pene, in medios hostes signa jaculatus est, & detractis equorum frænis, ita militem in hostem animavit, ut non signa modo sed victoriam prostrato reportaret hoste. Eodem plane modo hic Athleta Christi generosissimus, dum mundi repudiatis opibus frænatoque carnis appetitu per ardua virtutis arma in se bella moveret, plenus animo forti, plenus erectâ spe in medias sese conjecit austeritates; unde victoriam prostratis mundo, dæmone, carne reportavit. Et nunquam jam in eam sim orationis partem procedente sermone delapsus, in qua mihi tanti bellatoris exponendæ pugnæ forent, victoriæque prædicandæ, quis est tamen qui id assecuturum se speret orando, quis ille divinus Heros nō nisi cælesti corroboratus auxilio ad omnem posteritatis admirationem memoriamque perpetravit? Si vitam ejus jejunium fuisse quoddam affirmem austerum & perpetuum, parum adhuc ejus laudem attingam; sed quæra-

Apostrophe ad sororem.

Contentio.

Exclamatio.

Comparatio à simili

Applicatio.

Transitio.

Laus ab abstinentia.

me idipsum oratio pro dignitate satis explicabit. Si humilitatem ejus non humili sed elato sermone proponam; quantam obsecro rem dicam? maximam certe atque illam, quæ cum omnes nefariorum spirituū artes infringat, & per obstantes dæmonum cuneos laqueosque penetret in cœlum, nulla potest humana voce satis aperiri: & tamen illam aperiendo, adhuc in tantæ gloriæ fundamento sermonē omnem consumam. Nunc vero si gravissimas cum dæmonibus pugnas sæpius initas semper confectas aggrediar, qua tandem uti voce me decebit? Sed quemadmodum pictores unius corpus duntaxat integrum ostendunt, cæterorum capita tantum adumbrant; ita ego pugnam unam dabo, cæteras vobiscum cogitabo. Irruerant vice quadam dæmones in illum, ut insanam suam in eo lacerando crudelitatem defatigarent. jacebat ille media in sylva, prona erat in terram facies, turgebant verberibus membra, ex oculis invito tamen animo, lachrymas dolo rejiciebat, & ex multis fœde laceratis partibus sanctissima cruor membra commaculabat. Vix respirabant cruciando lassati dæmones, ipse etiam vix anhelitum trahebat laceratus, & quæ supererat in sanguine turbato anima vix parvas vitæ reliquias fovebat, immota tamen & invicta. Obsecro quis illum ita tacentem si adfuisset, sine lachrymis ita laceratum sine ejulatu, ita pene mortuum sine conquestione siccus ipse conspexisset? aderat spectaculo tanto Christus, & si lachrymari fas adhuc Deum esset, lachrymatus credo fuisset: & nunquid hominum animos dolor exhausisset? nunquid terrorem imprimens crudelitas animos immutasset? Antonius ipse non queritur, dolere se non vult, corona premit vulnera, palmam sanguinem obscurat; quod plus victoriarum est, quam injuriarum. Ita scilicet magnanimi Athletæ est, cædi & vincere. Ita non est arbor solida nec fortis nisi in quam ventus incurrat, ipsa enim vexatione constringitur & radices

Ab humilitate.

Subjectio.

A pugnis cum dæmonibus.

Similitudo.

Descriptio pugnæ cum dæmonibus.

Commutatio.

Sententia. Simile.

Aliud. altius figit. Ita multum sibi adjicit virtus lacessita; quo sæpius canduit ferrum, durius est; nec radices agit altas seges nisi quam alta quoque nix oppressit. *Transitio.* Atque hæc dum ita extollo maxima, propriæ conscius imbecillitatis majora relinquo. *Præteritio* Quod enim hic dicam dæmones in omnem sese formam transmutasse, leopardos factos, leones, tauros, lupos, serpentes, ursos, scorpiones, ut nobilem hunc Athletam ab arena virtutis avocarent aut deterrerent? sed erat ille firmissimo sanctitatis muro circumseptus: & vere *Optimum propugnaculum innocentia.*

——— *Hic murus aheneus esto,*
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Quid dicam cum ita vixisse, ut ab omnibus quæreretur, ipse omnibus prodesset; ut undique vexaretur, ipse cresceret vexatione; ut apud omnes honoraretur, ipse honores aspernaretur? *Contentio.* *Disjunctio* Quid dicam? sermone consolabatur, opere juvabat, exemplo convertebat, doctrina erudiebat, precibus defendebat. *Comparatio.* Illum quæritabant Imperatores, & ejus litteris erudiebantur, ut major Imperatoribus videretur, qui sibi soli posset imperare. *Præteritio* Illum intueri, sequi, compellare gloriosum erat & salutare, ut vere virum divinum vulgo nominaret, qui relictis omnibus ac seipso major Deum totum possideret. *Antonius vulgo vir divinus.* Et quomodo Deum totum possideret? qui scilicet seipsum superaret, ut jam nihil nisi Deum ipsum occupare restaret. Quam multi sunt, qui equū agitare nôrunt, cohibere iram ignorant? *Digressio brevis.* quam multi sunt, qui gladios expediti rotant ab unica cupiditate rotantur? quam multi sunt, qui nando flumina superāt, in luxuriæ submersi pelago superantur; *Peroratio.* Ita non in robore corporis aut nationibus subjugandis, sed in affectibus animi domandis vera fortitudo, vera victoria, vera gloria virtutis consistit. *Excitatio ad imitat.* Quam victoriam cum reportarit Beatus Antonius, & jam in hominum admiratione, in Angelorum applausu, in Divi-

Divinæ Majestatis amplexu triumphet & exultet. Ita illi congratulemur, Benevoli AVDITORES, ut simul imitemur. Si alacritatem adferre solet generositas & præstantia Ducis, Ducem illum habemus, quem cum orbis universus admiraretur, dæmones omnes reformidabant. Si imbecillitas naturæ debilitare solet animum, corroborare possumus illum cognitione viri illius confirmati, qui cum nobis per naturam similis esset, per virtutem Divis omnibus est adæquatus. Si generosæ cogitationis impetu nos efferre supra cœlos & in Patriam illam nostram redire anhelemus, ejus vitam imitemur, qui cum esset corpore in terris animo vivebat in cœlis, idcirco nunc quoque triumphat in cœlis. Sed ego triumphum illum Poetæ decantandum relinquo, & in hoc tantum Oratoris officium concludo. Pulchre Antonii festum celebraverimus, si vitam ejus imitati fuerimus. DIXI.

D. Anton. à causa imitationis Remotio impedimentorum.

Bene Divi Festum celebrat, qui Divum imitatur.

PETRI PANGRAET

LOVANIENSIS

Laudatio Auri.

QVAm varii hominum omnium sint sensus ac voluntates, quibus animi nunc oblectantur, nunc torquentur, satis hominum omni ætate degentium vota declarant. Cæsar Augustus, ille omnium Imperatorum verè decus, quem aliquando Roma aut non natum, aut non mortuum optavit, magno excelsæ mentis ardore, quo ad Augu-

Exordium à variis hominum votis.

Augusti.

stam summi Imperatoris perfectionem adspirabat tria à Diis immortalibus precari solebat, Scipionis fortitudinem, Pompei benevolentiam, Cæsaris fortunam. Hujus in imperio, non in gloria aut fama successor Tiberius amplius aliquid fortassis voto, quam animo complectens, vivere tantisper optabat, dum Reipublicæ prodesset. Ille vero ex omnium colluvione scelerum conflatus Imperator Caligula quoniam hominum odiis alebatur, cadaverum odore pascebatur, sola crudelitate delectabatur, incendia, stragem, sanguinem effusum, & publicam semper aliquam calamitatem optabat. Ita diversi hominum affectus diversos animos in vota compellunt. Et quoniam longum esset singulos evocare in omnibus etiam immorari velle dicam quod omnibus non alienum à vero videri potest, hominum omnium vota Regem aliquando Phrygum Midam suo voto superasse, qui cum hospitio Bacchum excepisset, precatus est à Diis immortalibus & optavit, ut quicquid corpore contigisset, in aurum converteretur. Nam si qui aurum possidet, possidere omnia creditur, profectò jam omnia optasse videtur, qui non hominis alicujus vires, aut benevolentiam, aut fortunam non imperia, non opes ingentes, non admirabilem in hominum admiratione prudentiã, sed aurum tantum optavit. Ita prudentissimus & alta quadam mente præditus Rex ille, quicquid homines cogitatione comminisci, voluntate appetere, votis optare possunt, quicquid inops hominum vita desiderare, largiri Deus, fortuna indulgere potest, uno illo voto suo ac vix uno est complexus Siquidem & fateri nos necessitas nostra cogit & veritas proclamare, auro nihil utilius ad omnem vitæ occasionem reperiri. Quæ res quoque hodierna die nostrum eo affectum impellit, ut quoniam mihi in hos vestro consessu pro-

Tiberii.

Caligula.

Mida & hoc probatur.

Ratio.

Aditus ad hanc orationem.

vineam aliquam oratoriam ingredi demandatũ est, auri laudibus stylum omnem & velum & debeam consecrare. Atq; utinam ea mihi felix fortuna contigisset, ut dum auri laudes prosequor oratione, aurea quadam apud vos eloquentia, aureo verborum flumine ac sententiarum uti possem! sed quoniam in hac infantia nostra & eloquentiæ tyrocinio facilius optare quidvis licet quam assequi, nec sperare possumus in hac imbecillitate, quod vix ulli post exantlatos labores innumeros est concessum, vestrum erit, *Ornatissimi Domini, humanissimi Iuvenes*, eo majori benevolentia, attentioneq; mihi jam odisse de ea re dicenti apud vos, quam vos ipsi nunquam adesse potestis Quid ergo, laudandum aurum dico: quamobrem vero? qui nihil auro potentius, nihil honestius, nihil utilius, nihil in omni vita jucundius, qui respirare, vivere, ac omnino esse sine auro non possumus. Inter res illas quarum exhorrescere vim ac potentiam homines solent, arma inprimis recensemus, quorum fulgor oculos perstringit, fulmen animos exhaurit, vis horrenda nõ raro prosternit: quæ munitissimas urbes evertunt, regna & provincias potentissimas vastant ac depopulantur, Reges orbis & Monarchas concutiunt, vinciunt, premunt: Nunquid

Aurum bella gerit, mucronibus imperat aurum.

Ingruitne tempestas horrenda belli & armatus hostis ad pugnam, ad stragẽ, ad incendia, ad mortes innumeras provocat? Audi oraculum: Argenteis hastis confligito, & omnia vinces: ita quondam Philippo Macedoni respondit Apollo, cum expugnare Gratiam meditaretur. Posita fortassis arx in rupe tuas minas irridet, tuas copias illudit, imo etiam gravibus armis & velut fulmine quodã de superintonat? Onustus auro in arcẽ asellus ascendat & expugnabit, Ita fassus est Philippus ille expugnari

Optatio & Conciliatio Auditoris.

Propositio cum partitione.

Confirmatio.

1. Argum. à gravi & potentia auri.

Probatur comparatione 1. cum armis quia vincit arma.

Comparatio

Disjunctio

Subjectio.

Testimoniũ Oraculi.

Vincit urbes munitissimas.

pugnari

pugnari castra omnia posse, in quæ Asellus onustus auro posset ascendere, scilicet:

Testimonium Horat.

Aurum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo.

2. Cum dis quoq; vicit.
Præteritio.

Scio eam omnium ætatum religionem fuisse, ut Diis immortalibus, omnipotentiam homines mortales attribuerent, quod ipsum fateri pietatis est, differt imprudentiæ. Quid deinde. Nunquid

----- Superi flectuntur ab auro,
Gaudet & aurato Iupiter ipse thoro?

Vincit hominum animos.
Similiter desinens.
Conclusio & Transitio.

Quanquam nihil dixero non arma, non urbes, non saxa, non res alias maximas durissimasque superet aurum, at hominum animos evincit, corda subjicit, mentes frænat & regit. Ita quos expugnare ferrum non potest, aurum expugnat: qui nullo frangi cruciatu possunt, auro flectuntur; quorum fides nullis armis concutitur, eorum animus auro quassatur. Iam vero nihil enim hoc ambitu rerum omnium; quod potentia certet cum auro: quid si nihil quoque quod cum eodem certet honestate? videte templa, considerate etiam templorum ornamenta, unde illa, nisi ab auro? verissimè Poeta:

2. Argumentum ab honesto.
1. Templa ornantur auro
2. Capitolium.

Templa micant auro, radiatque altaribus aurum,
Auro certa fides perpetuumque decus:
Auro Romulei redimunt Capitolia Patres,
Parent victa auro sidera, terra, fretum.

Et obsecro quis templorum religionem veneraretur, quis sanctitatem in iis profiteretur, quis illo pietatis affectu excitaretur, si nullum in templis parietes aurum ostentarent? si divorum effigies non auro vestirentur? si altaria, si sacra vasa, si cætera sanctissimæ religionis instrumenta non auro constarent? Ille, ille radians ab auro fulgor divinitatem quandam indicat præsentem, & dum oculos illustri lumine perstringit, animos evocat atque erigit in Deum. Videte nunc palatia Regum sceptra, diademata, conclavia, thronum, aurea, quid est hic, quod non aureum sit totum? Rideremus Cæsarum solia, nisi auro suo Cæsares suos complecterentur; vilescerent apud nos diademata, nisi auream in nos lucem ab excelsis illis verticibus reverberarent: omninò sceptra non timeremus, nisi illis aurum adderet auctoritatem. Omnia aurum illustrat, omnia aurum amare facit, omnia aurum serenat. Et quemadmodum cùm suis radiis sol terram ab alto illustrat, propius ad nos accedens, omnia lætari & quodammodo ridere videntur, virentes apparent herbæ; redolent amœnissimi flores, suavissimi fructus emergunt & ostenduntur; cùm occidit verò cœlestis ille fulgor, aut intra nubem vultum abscondit; suis omnibus ornamentis spoliari terra, herbæ exarescere, omnia quodammodo statim exanimari videntur: ita omninò cùm abest aurum, pallent omnia & vilescunt; aut ubi splendor ejus affulsit, & propius vilibus etiam rebus adhæret. Dii boni! ut aspicientium in se oculos reflectit! ut admirantium animos exhaurit! ut majestatem rebus addit, & quandam conciliat venerationem! Nolo cogitationibus vestris abuti, Honorandi AUDITORES, sed tamen, si miraris fortè nonnunquam soletis, undè tantus tam variis in rebus splendor passim effulgeat, credite totum est ab auro. Ut sese vel in nodulo

Repetitio. Disjunctio, Similiter desinens.

8. Palatia.

Disjunctio, Compar.

Repetitio Illustratio per similitudinem.

Propositio.

Redditio.

Admiratio

Similiter desinens.

Amplificatio ab adjunctis & enumeratione. tantùm aureo jactitat puer; ut insertis & redimiculis, in singulis etiam aliquo auro vestitis exultant adultiores; ut sibi matronæ nobiles applaudunt, cùm vel monile, vel auream catenam, vel annulos aureos efferre possunt in lucem, propter aurum specula petuntur, propter aurum loca publica cœtusque hominum amantur: quia ab auro *Repetitio.* omnis elegantia, omnis splendor, omnis apparatus. *Transitio.* Veruntamen sit mihi jam cum iis sermo, qui *3. Argum. ab utili.* cùm ament quidem honestatem, ampliùs tamen aliquem fructum quærunt & utilitatem. Ac in- *Probatur comparatione cum rebus aliis utilibus.* primis ex illis ita quæro, quidquamne in hac omnium abundantia rerum utilius esse possit, quàm vel sanguis quo constamus & augemur, vel anima, qua vigemus, sentimus, intelligimus? Timotheus *Aurum anima mortalium est.* pecunias atque aurum sanguinem animamque mortalibus esse dicebat, quibus qui careat, mortuus inter vivos agat. Et verè id Iulius Cæsar agnovit, qui potentiam non fundorum possessione, *Testimoniū Cæsaris.* non amicorum copiâ, non iteratis magistratibus, sed auro militibusque parari dixit. *Repetitio.* Est, est omninò vitæ nostræ sanguis aurum, est anima illa, sine *Conduplicatio.* qua non respiramus, est ille thesaurus ingens, quo efficere omnia, teste Tullio, valemus. Quid obsecro, desiderare inprimis in hac vita debemus? Credo ut amicos habemus, quorum consuetudine nihil in vita jucundius esse potest; at si Sopho- *Subjectio. Auri commoda.* clem audiamus, conciliat hominibus amicos aurum. Desideratne uxorem aliquis nobilem, divitem, formosam, cum Euripide dicam:

Aurum dat uxorem

.. Vxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus & formam regina pecunia donat.

Dat honores. Ambit aliquis honores & Magistratus, ecce illi suffragabitur aurum: *Auro venduntur honores.* Non in Reipublicæ subselliis sedent egeni, sed

opu-

opulenti; non tribunalia premunt, quibus in arca nullum æs quiescit: sed quorum aurum alios deterret; non imperant aliis angustioris fortunæ homines, sed quos aurum supra cæteros attollat. Quid dicam amplius, nisi eum Euripide exclamem: O aurum quàm ingens generis humani bonum es! sine te culina friget, per te verò lautè epulamur; sine te sordescimus nobis, per te verò magnificè vestimur; cùm te non habemus, supplices advolvimur genibus aliorum; te cùm possidemus, lachrymas aliorum læti videmus; cùm oculos nostros deseruisti, deserunt nos simul amici: sed te cùm recepto, turgescunt, stipamur undique & salutamur. Te persequuntur sagacitate mercatores, tibi laborant opifices, tibi famulantur servi, tibi milites arma ferunt, tibi remis ac velis maria nautæ solicitant, tibi pulpita ingenti voce allatrant sapientes, tibi custodias agunt & solicitiſunt avari, tu misericordiam judicibus infundis, tu diligentiam advocatis & industriam acuis, tu pedibus nuntiorum alas addis. Quid omnia dico: tu omnia facis, & es omnia. Credite mihi, AVDITORES, difficillimum est laudare, quod laudari satis nunquam potest; nihil tamen videor adhuc dixisse, nisi vobis non invitis affirmem, nihil auri possessione jucundius reperiri. Non hic quidquam confingor, nec ablandior auro. Nunquid enim illa jucunditatem auferre summam & voluptatem in vita solent, quæ cùm à nobis recesserunt aut perierunt, perturbamur, & ingenti luctu confundimur? nemo siccus parentum funera conspicit, quia jucunda sine iis esse vita non potest; nemo nisi plorans dimittit amicos, quia grata est nobis consuetudo amicorum. Quid si verò profusis lachrymis ingentique dolore ploratur aurum, nolite hic simulationem aliquam suspicari; namque non mentiente Poetâ:

Amplificatio per contentionem.
Exclamatio

Apostrophe ad aurū, & Amplificatio ab effectibus.

Traductio.
Compar,
Subjectio.
Similiter desinens.

Testimoniū *Ploratur lachrymis amissa pecunia veris.*

Imò

Et majore domus gemitu, majore tumultu
Plorantur nummi, quàm funera.

Optatio. *Hypotyposis* O si videre hic possetis mercatorem aliquem, cujus ex arca profundè sepulta nocturni fures surripuerunt aurum, cerneretis perennes ex oculis lachrymas abire, audiretis aliquando ejulantem ingenti voce, aliquando suspiriis vocem abrumpi; videretis tunsiones mille pectoris, lacerationes vultûs, capitis concussiones: miramini nunc ardescentem irâ ac furore, nunc desperantem, pallidoque vultu in mortem concidentem. Quamobrem verò? nisi quia rem sibi uxore, liberis, vitâ suâ jucundiorem, aurum suum amisisset: ô si *Optatio cū dissimulatione.* etiam conspicere possetis, quem dicam? Midamne aliquem, qui omnia suo attactu in aurum convertebat; nimia est voluptas illa. Divitemne ali- *Sustentatio* quem loculis suis & cistis incubantem? sed ille lætitiam animo sinuque concludit. Calligulamne *Subjectio.* *Repetitio.* imperatorem? utinam illum nudis pedibus supra *Similiter desinens.* auri acervos ambulantem cerneretis, quanta suavitas in attactu, quanta jucunditas in aspectu? non se capiebat imperator, ac tum priùs se Cæsarem Romanum agnoscebat, cùm pedibus aurum calcaret. Illa est ab auro voluptas, quæ manum ipsam titillat, cùm ostensum ab aliis aurum vel attingere tantùm desideramus, quæ ocu- *Comparatio repetita per contentionē* los nostros aut erigit, aut flectit, ut videre cupiamus quicquid auri tinnitum, vel auri fulgorem emittit, quæ tacitis sensibus nostris animos in amabile votum impellit, ut aurum sæpenumerò possidere optemus, & eos duntaxat felices, qui auro potiuntur, exclamemus. Sint ergò grati parentes, gratius est aurum: sint amici jucundi, jucundius est aurum: illi ut simus & vivamus, efficiunt; at ut lautè & splendidè vivamus, effici

aurum

aurum: illi in prima duntaxat ætate adsunt, at verò usque ad mortem remanet aurum. Quanquam esto nulla vis sit auri, nulla honestas, nulla utilitas, nulla jucunditas, quid si ita necessarium est, ut sine eo non tantùm non benè vivere, sed ne vivere possimus? erigite animos & quæ dicam, altiori mente percipitote: quid est quod ingeniis alas addit, aurum opinor: quod est præcipuum instrumentum ac materies virtutum, aurum omnes affirmant. Nemo liberalis, nemo magnificus sine auro. Et verè Poeta:

Transitio per concessionem. *3. Argum. à necessario* *Renovatio attentionis.* *Subjectio.* *Complexio.*

--- omnis enim res
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris
Divitiis parent. quas qui contraxerit, ille
Clarus erit; justus, fortis, sapiens, etiam Rex,
Et quicquid valet.

Testimoniū

Sileant nunc, & fatui lateant in obscuritate fæculorum, qui aurum imprudentes aliquando contempserunt. Per me licet, edat & comedat ad focum rapas Curius ille Romanus, dum aurum suum Samnites reportant: remittat sua talenta Polycrati Samio Anacreon: abjiciat suum aurum in mare Democritus: rideant divitias omnes atque aurum torvæ illius antiquitatis Philosophi: melius hodie sapientes nostri faciunt, illi ejectum aurum excipiunt, apud illos habitat securè, per illud ipsi volitant pomposi, in eo supercilia ponunt, & ne nugas agere ac volvere videantur, Sapientiam auro vendunt. Et cur non, obsecro, cùm nihil sit quod auro non vendatur? *Auro venalia jura: aurum lex sequitur*. Si respires æger lectumque premas, voca medicum, auro sanaberis; si litiges, inunge manus auro Advocatis, litem vinces; si lauream ambias Doctoralem, aurum ostende, alibi Doctor eris. Vis vinum præstantissimum, vis

Permissio cum quadā rejectione. *Traductio.* *Necessitas auri ad omnia.* *Amplificatio per enumerationem*

vis Indica aromata, vis gemmas, vis delicias omnes; cellas officinas aperit aurum. Quanquam exhaurire conor oceanum, dum singulas auri laudes referre contendo, & quis oceanum exhaurire, quis ejus arenas numerare se posse confidat? impar est, AVDITORES Ornatissimi, tantis laudibus oratio nostra, jam me pudet atque indignor, quòd non humana tantùm, sed imbecilli fractaque voce rem illam tam præstantem, tam divinam, unicum mundi decus coner exornare: Tu enim es aurum, quod omnia vincis & exsuperas: tu rebus omnibus honestatem addis & splendorem: per te fruimur voluptatibus, & sine te nulla omnino est vita nostra. Tu inhabitas cœlos, & aurea facis Divorum palatia. Tu Iovis solium ac sceptrum, Solis currum ac radios, Iunonis coronam, Cupidinis sagittas, Apollinis arcum exornas. Tu in te sanctissimum Christi corpus concludis, Divorum reliquias asservas, pretiosa quæque complecteris. Tu solum es in votis hominum, & qui te tolleret è mundo, sustulisse solem è cœlo videretur. Sed ad vos redeo AVDITORES honorandi, & quoniam gratior est auri possessio quàm laudatio, nec ista vestra vota possum ignorare, quòd aurum vobis audientibus & faventibus laudavi, illud vobis omnibus ex animo precor & exopto. DIXI.

Transitio. *Peroratio.* *Repetitio confirmationis figura per Apostrophen.* *Reditus ad auditores, quibus aurū precatur*

GUILHELMI van HÆCHT, LOVANIENSIS.

Vituperatio auri seu pecuniæ.

Exordium à depravato quorundā iudicio.

PLurimis in rebus depravatum quorundam hominum judicium, ac mentis cæcitatem licet intueri, ornatissimi & humanissimi AVDITORES, qui tam temerè & præcipiti quodam sen-

ſenſu de rebus ferè omnibus judicare ſolent, ut quas maximè vituperare deberent, eas nunquam ſatis laudare poſſint: ita quæ jucunditate quadam voluptatem apportant, aut magnificentiam ſplendoremque aurata fronte jactitant & oſtentant, laudantur ab iis potiùs, quàm ipſi diſcernant, an ſint mala pernicioſaque. Satis eſt jucundum aliquid eſſe ut illud ipſi extollant: ſatis eſt oculis injicere ſplendorem auri, ut rem ipſi digniſſimam appellent. Atque cùm ita homines illi cogitationibus ſuis permoveantur ac trahantur, ut judicio ſæpè nullo utantur, mirum eſt nequaquam, ſi quandoque rejiciantur & explodantur orationes illæ, quæ contra multitudinis imperitæ ſunt opinionem. Nunc verò quoniam tales vos eſſe non ignoro, qui vulgi judicium inconſtantis temerariique non miremini, nequaquam etiam apud vos hodie eam inire dictionis hujus rationem reformidabo ut declarem, nihil auro turpius aut pernicioſius reperiri, cujus nuper phalerata magis quàm vera oratione laudes audiviſtis: & quod apud illos vulgares & plebeios tantam habere videtur & honeſtatem & utilitatem, ut ſatis non ſit rem maximam & præſtantiſſimam credere, numen eſſe propemodum arbitrentur. Et ſi mihi illud de veſtro iſto favore ac benevolentia polliceri poſſum, ut attentis erectiſque animis tota mihi oratione adeſſe velitis, conabor efficere, ut omninò ſtatuatis, omnem illum ſplendorem auri quandam eſſe ad perniciem invitationem. Quanquam de veſtris animis nunquam diffidam, quorum oculos non ſine favore magno video in me eſſe converſos; & ecce continere me hoc in limine orationis non poſſum, quin cum Principe Poetarum exclamem:

Repetitio.

Aditus ad præſentem orationem.

Conciliatio auditorum.

Confirmatio

-- quid non mortalia pectora cogis
Auri ſacra fames — *Exclamatio*

 Quid,

2. *Argum. Quòd omnium scelerum causa sit aurum. Amplificatio per inductionem.* Quid, inquam, non cogis? nullum est, liberè dicam & verè, nullum est omninò scelus aut flagitium, quod aurum non invenias aut producas. Cogitate nefandissima quæque scelera, & injustitiam imprimis: Quid? nunquid aurum fas omne abrumpit?

Auro pulsa fides, auro venalia jura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor.

Est causa injustitiæ. Repetitio. Distributio Et obsecro, quid futurum tantùm erit, si sepultâ justitiâ judex aurum sequatur, nulla sit æquitas in tribunalibus, nulla severitas in pœnis, nulla fides in testibus, nulla ratio in judiciis, nulla gravitas in consessibus? concipite duella, tumultus, bella: & auro simul acclamabitis:

Te propter pugnæ fiunt, & bella moventur,
Ad prædam & cædes corpora nostra trahis.

Compar. Est causa bellorum. Repetitio. Amplificatio ab effectibus. Disjunctio. Verè enim aurum est, quod miserorum hominum sanguine gladios & arma cætera cruentat; aurum est, quod agros depopulatur & vastat; aurum est, quod civium ædibus, templis Deorum, oppidis & civitatibus flammas subjicit & evertit: aurum est, quod capulares exacta ætate senes trahit in servitutem, matronas & virgines libidini parere cogit, infantes & pueros ab amplexu matrum abducit. Fingite vobis cogitationem discordiarum omnium & odiorum inter parentes & liberos, inter fratres, inter agnatos & affines, rursus exclamabitis:

Tu facis ingratus patrem quòd filius odit,
Inter & agnatos jurgia sæpè moves.

Alij effectus. Igitur aurum arctissimum illud naturæ vinculum dissolvit: alienat à patre filium, à filio patrem; in visceribus & animis fratrum fraternum amorem extinguit: consanguinitatem eripit, & in seipsos armat propinquos. Quod esse majus scelus, quæ pestis detestabilior, quæ labes contagioque perniciosior esse potest? illud est quod falsos

Repetitio. Compar.

inter

inter se amicos conjungit, & ad flagitia nefandissima coire multos facit: illud est quod in pudendam castitatis suæ prostitutionem virgines adducit, & viris viam aperit ad libidinem; propter ipsum nemora & silvas fures infestant, & omnium vitæ insidiantur; propter ipsum tot homicidia in silvis, in agris, in domibus, in urbibus committuntur; propter ipsum fides violatur, religio mutatur, salus venditur. Quanquam quid innumera consector ubi omnia dicere non possum? tamen si nihil aliud, hoc saltem cum Poeta dicamus: *Similiter desinens.* *Præteritio per similitudinem.*

Perstringis gentes, & totum aestruis orbem;
Nulla fides hominis te duce stare potest,
Fœdera tu Regum, tu falsos jungis amicos,
Imperio servit & genus omne tuo.

Quid ampliùs?

Tolle aurum, nulla vitiantur in orbe puellæ,
Tolle aurum, nullus peccat in orbe puer.

Veruntamen insusurrant aliqui mihi: Et honores, inquiunt nunquid auro parantur? venio quò me vocant: Profectò malè res se tunc habet, cùm quid effici virtute deberet, id auro tentatur; nec immeritó doctissimus Valerius Maximus existimavit, nihil eorum, quæ virtuti debentur, emere pecuniâ licere. Agite enim, si nullis nisi aurum possidentibus concedendus est honor, quis non potiùs negotiator aliquis, quàm exercitûs Imperator fiet? si decernenda est omnis auro gloria, quis ampliùs laborare pro Republica, quis pro patria perditorum odia civium appetere, caput, fortunas, vitam pro eadem in discrimen offerre volet? jacebit industria, languebit patriæ amor, exulabit alacritas, sepelietur virtus, nulla erit, aut fucata tantùm gloria. Neque enim nisi gloriæ stimulus excitat ad præclara, & qui gloriam sunt adepti, fortes & illustres viri gloria sua con- *Objectio] præoccupata Responsio.* *Interrogatio.* *Disiunctio, Compar, Similiter desinens. Sententia.*

contenti conquiescunt. Quanquam dum vos intueor, AVDITORES optimi, scientiarum oblivisci non possum: & quis tamen eas sequi desiderabit? quis se Musis consecrare volet? quis optimis & honestissimis artibus mentem illustrare, animum ornare, seipsum perficere: per eas verò patriæ succurrere, & æternam posteritatis ambire famam optabit, si tantummodò laudetur aurum? si non ampliùs hederæ doctarum frontium, fint præmia, nec Apollinem suum lautus, sed Crœsum aliquem coronet? Et quoniam hæc turpissima esse judicatis, videor eò delapsus, ut nihil auro turpius esse demonstrem. Quid est igitur aurum, obsecro? terra scilicet in ruborem calore Solis concocta. Ergone virtutem terra illa superabit, & hoc homines judicabunt? ergone terrâ illâ honores ementur, & ab hominibus? ergone terram illam homo, quis homo? mundi Rector, alter in terris quasi Deus? quis homo? non impetu, non necessitate, sed consilio rationis agens, terram, inquam, illam homo colet & propemodum adorabit? Quid? lutum illud adorabit, quod attingere reformidat, quod calcare sæpenumerò pudet? Date veniam, ut dum veritatem profiteor apud vos, dicam audacter. Circumspicite, quicquid est cœli ambitu conclusum, terras, maria, omnia tandem uno cogitationis unius intuitu perlustrate, nihil est omninò quod suâ turpitudine non aurum evincat. Video commotos esse nonnullos, & hanc nostram oculis ac vultu audaciam notari. Quid est? nondum ergo assensum, nondum animos datis? Erigite tamen illos, & parumper vestras mihi ac meæ orationi cogitationes accommodate, veritatem ipsam fatebimini mecum esse, quod tam procul à veritate remotum existimatis. Obsecro, turpiusne quicquam veneno esse potest? omninò nihil, cùm ea sit vis ejus tam pestilens, tam exitialis, tam abo-

Transitio. 2. Argum. à turpi. Quid sit aurum.

Invectiva per amplificationem ab indigno.

Simulatio. Renovatio attentionis.

Amplificatio per comparationem cum veneno

abominanda, ut quidquid infeceris & occupaverit, prosternat & evertat, animam nostram expellat, corpus tabidum efficiat, vitam omnem abripiat. Sit ita, adhuc omni veneno nocentius est aurum, cujus fulgor cùm placet oculis, pestifer est animo. Quemadmodum enim serpens dum squamas radiantes ac lucidas ostentat, placet non parum & oblectat, interim mulcendo oculos, animum veneno ferit; ita prorsus aurum suo illo fulgore flectit oculos, ac manus sollicitat, deindè verò occupatis quasi muris trahit animum, sui amore languere facit, enervat atque enecat. Rursum obsecro, quid turpius eo esse potest, quod assequi sine flagitio nemo? & tale aurum esse dicetis: *Qui festinat*, inquit, *auro ditari, non erit innocens*. Audite Satyricum; *Subjectio.* *Compar.* *Disjunctio.* *Similiter desinens.* *Illustratio per similitudinem.* *Testimoniũ*

Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?

Ita qui ad aurum anhelat, valedicere pudori, justitiæ oblivisci, timorem omnem calcare, relinquere amicitiam, non agnoscere consanguineos, conscientiam aut nullam habere aut non audire, de Deo ac salute parum omninò cogitare debet: ita cum Poeta dicendum est omninò: *Amplificatio à consequentibus*

Detestabilius nil terra creavit avaro,
Et nimiò lucri pejus amore nihil.

Scio vos omni mente atque animo spurcæ libidinis fœditatem aversari, qua homines non aliter, quàm infami luto contaminantur; detestari etiam insatiabilem opum aviditatem, qua miserè hominum animi distorquentur, nolle prorsus audire rabidam homicidarum insolentiam, qua mentes efferatæ ad humanum cruorem hau- *2. Cum libidine.* *3. Cum avaritia.* *4. Cum homicidio.*

5. Cum superbia. hauriendum exercebantur & concitantur: refugere fastum insolentem superborum, qui illi omnia despiciunt & aspernantur. Quid dicam amplius, abhorrere; turpitudine fœdissima lupanarium, ab obscœnitate adulteriorum, ab insania ficariorum, á perfidia testamentariorum, ab obsequio lenonum ab omni denique scelerum omnium turpitudine. Et quæ illa verò tandem, si non auri turpitudo est? Nunquid sine auro nullum est scelus?

6. Cum quibuscunque vitijs.

Omnis turpitudinis causa aurū. Testimoniū

Aurum destructor vitæ, Princepsque malorum.

O quàm difficiles nectis ubique dolos!

O utinam natum nunquā mortalibus esses!

Dulcia suppeditas quot nocumenta viris!

Præteritio cum dissimulatione. Quid illa minora repetam, homines turpes & infames auro reddi, curis per aurum & anxietatibus repleri, tristes ab auro & pallidos existere, sui propter aurum ac Dei non recordari? nimis ista sunt nota, & fortassis dum ad id illa pericula, quæ mortalibus inferre solet aurum, descendo, satis ex his illa quoque intelligetis, quæ quia sunt minora, remorari non debent orationem. Interrogatus aliquando Diogenes, ille discipulus & æmulus naturæ, cur aurum palleret? quoniam, inquit, multi auro insidias struunt; sed ego si quispiam illud à me quæreret, cur divites potissimum expallescant avari, non ad aurum, sed ad ipsos me convertendo, quoniam ipsis, responderem, multi insidias moliuntur. Et quæ harum, nisi aurum, insidiarum omnium est causa? O quàm melius cantat vacuus coram latrone viator! Nihil hîc de furibus loquor, quos in silvis latenter disponit aurum, & à quibus omni ætate propter aurum miserè sint contrucidati. Non recordabor hic insaniæ illius, in quam remotâ mente propter aurum non pauci præcipitantur, dum circum-

Testimoniū Diog.

Exclamatio

cumſpicere ſemper, nunquam non timere, undique angi ſolent ac perturbari. Quantum eſt illud verò, quòd propter aurum caſu fortaſſis nonnunquam amiſſum, multi violentas in ſe manus exſerant, ſuo ſe cruore conſpergant, perditi ac deſperati moriantur? nimium eſt, & nondum eſt ſatis. Quantum eſt ergo, rurſum eò dementiæ veſaniæque homines prolabi, ut extinctâ rationis omnis luce, judicio atque conſilio rejecto, tanquam Deum & numen maximum aurum adorent? Sunt, ſunt, (credite AVDITORES, neque enim audaciâ feror orationis) ſunt qui furiis illis vexentur, ut non aliud quàm aurum ſuum numen agnoſcant, illi ſuos conſecrent labores, ſuas dedicent cogitationes, ſuos offerant amplexus: illi dies & noctes inſomnes ducant, pro illo vivere tantùm exoptent, ob illo petere ſalutem omnem anhelent. O miſeri mortales! ô deteſtandum vitæ malum! excæcat aurum homines, ſpoliat ratione ac judicio, privat animâ utraque. Extinguit aurum religionem, cæli oblivionem inducit, Deum eſſe negat ut ſit Deus. Quanquam non hæc ita diſputantur à nobis, ut nullum auri fructum eſſe velimus, cujus in tam varia humanæ vitæ neceſſitate uſum ingentem eſſe videmus. Non illam adhuc cenſoriam frontem indui, aut aurum omne repellam; illud tamen in hoc veſtro conſenſu, honorandi AVDITORES, ſuſtineo, nimium illud auri ſtudium utilitate ſua fructuque carere. Dicant enim & loquantur hic, ſi poſſint, avari, quid eſt quod ab auro ſuo, cùm loculis ſtertentes incubuerunt, reportant? Credo pallorem in vultu, curas in animo, vigilias in oculis timorem in membris omnibus, ſitim ardentiorem in voluntate, parſimoniam in manibus. Quid dico parſimoniam? defraudationem genii ſui, turpem vitæ rationem, omnem omnino miſeriam. Ea enim eſt hominum iſtorum inſipientia (melius

Repetitio. *Disiunctio.* *Similiter desinens.* *Conduplicatio.* *Disiunctio.* *Traductio.* *Amplificatio ab effectibus.* *3. Argum. ab inutili. Fructus auri. Amplificatio per enumeratione.*

Correctio. lius insaniam dicerem) ut turpiter vivere malint, quàm minus habere, cùm tamen ita aurum ad nullum usum possidere, quid est aliud, quàm omninò nihil habere. Audite non minus lepidum, quàm miserum infelicis avari exemplum; jam novam, non antiquam produco.

Exemplum lepidum & novum. Erat apud Italos vir nobilis & egregius nuper, possessionum antiquarum dives satis, sed ditior virtutum. Hujus filius natu maximus, cùm pluribus in foro laboribus, vigili cura & parsimonia multum auri comparavisset, senilem in illa ætate *Præteritio.* juvenili tenacitatem induens hoc tantùm agebat, ut pietatis oblivisceretur, famam negligeret, genium suum defraudaret; nihil patri de- *Amplificatio ab adiunctis & circumstantiis.* crepito, nihil matri annosæ, nihil fratribus aut consanguineis, nihil egenis largiretur. Si admonere quandoque pater filium vellet, surdo canebat. Contigit ut pro Republica Pontificem Legatus adiret; quid deindè quid pater? novis arculæ clavibus thesaurum ingressus, aurum eruit, familiam induit, supellectilem pretiosam emit, domum auget & adornat, miseris atque egenis multa distribuit; loculos intereà flumineis plenos lapillis, omnia obstructa atque obserata, ut erant antea, *Cura avari patris.* reliquit. Aderat ab urbe filius, hæret intuitus fratres elegantes & splendidos in occursu, miratur in limine, & vix agnoscit parentes, non capit instauratæ domûs magnificentiam: raptim ad arculam festinat, loculos solito more turgentes salutat, mox in thalamo se concludens sacculis apertis in arenam versum aurum animadvertit, ô

Quæ tunc lachrymæ, quæ tunc suspiria!

Personabant gemitu parietes, implebatur ululatu domus, omnia tumultu permiscebantur, donec advolans Pater de gemitu ac dolore perquirit; sed ille saucium & exulceratum animum

depro-

depromens: Tuis, inquit, in ædibus, ô pater, tot laboribus, vigiliis quæsitum aurum amisi: vides loculos equidem turgentes, at non aurum est, sed arena. Audite prudentissimum his parentem, nihil fronte commota senex: Quid hoc refert, ô fili, arenâ apud te loculi, an pecuniâ sint pleni: otiosæ pecuniæ tibi instar erit arena. Prudenter profectò, nam insanum est prorsus id tot curis ac vigiliis sepire, undè nulla fit utilitas & fructus. Sed *Prosopopœia*

Nimirum ingenti congesta pecunia curâ,
Est Deus, humanas nunc regit ipsa vices. *Testimoniū*

Dicam cum Menandro:

Felix qui simul opes ac mentem habet,
His enim opibus ubi convenit rectè utitur.

Verùm quotusquisque qui non insaniat cum auro, qui cum aurum habet, judicium non amittat? qui cùm aurum novit, seipsum non ignoret? Retexerem sermonem hunc totum, & jam apud vos aliâ uterer oratione, si vel minimam auri necessitatem in hominum vita viderem. Olim cùm adhuc esset aurum irrepertum, & sic melius situm, aurea ætas erat, quæ, ut loquitur Poeta: *Aurum adimit homini judicium.* *Transitio.* *4. Argum. à necessitate.*

- - - vindice nullo,
Sponte sua sine lege fidem rectumque
Docebat.

Nunc cùm imus in viscera terræ, & in sede Manium opes quærimus, cùm, inquam, (verbis utar Ovidii:)

Effodiuntur opes, irritamenta malorum, *Testimoniū*
Jamque nocens ferrum, ferroque nocentius
aurum
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit
arma. Vivi-

Vivitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia rara est.

Verbo dicam & absolvam: ferrea sunt sæcula, nec unquam vitiorum feraciora, quam cùm aurum protulerunt. Vbi nunc sunt illi, qui tum morbo conflictantur, non nisi ab auro sanitatem sperant, & quærunt?

Non pellit morbos aurum.

- - - non æris acervus & auri,
Ægroto domini deducit corpore febres;
Non animo curas.

Vbi sunt qui sine auro mori suaviter non possunt? Credant ipsi:

Interrogatio.

Felix ille tamen modico qui vivit in agro,
Vincula non mortis hunc leviora manent.
Et linquit post se nullas in funere lites,
Dat mentem superis, ossaq; condit humo.

Vbi rursus sunt illi, qui sine auro vitam, ut ajunt, non habent? O si ad naturam attenderent! non illa in cibum aurum requirit, non illa sitim: auro depellit, & melius lanâ vestimur, quàm auro. Vbi denique sunt illi, qui dum incubant auro, vel aurum intuentur, suavissima voluptate replentur? O si se homines cogitarent, si in se oculos ita reflecterent, ut suam animam, illam divinæ particulam auræ, face rationis illustratam, divinæ majestatis effigie signatam agnoscerent, non ab auro, non ab illa vili terra voluptatem aliquam optarent; crederent verò indè petendam mentis esse oblectationem, è cœlo, inquam, undè ipsa mens est hausta. Sed frustrà fortassis immoror hæc apud vos exaggerando, quæ jam estis cogitationibus prætervecti. Assequar vos AVDITORES, & ut assequar facilius, relinquam ea quæ per vos ipsi cogitabitis, omnemq; hujus rei sermonem abrumpendo non ista me Rhetorum illustrium consuetu-

Exclamatio
Repetitio
Subjectio.
Exclamatio
Transitio.
Peroratio.

ſuetudine remorabor quam cùm orationem longam in auditorum ſilentio deduxerunt, nova rurſus in oratione ſeu repetitione audientium favorem ſuſtinent, ac attentionem defatigant. Quid enim hic repetere vellem? nihil eſſe nec in orbe perniciofius auro? quid ejus turpitudinem rurſus oculis veſtris offerrem, quantam nimis pati amplius non poteſtis? Quid optare ampliùs aut conarer perſuadere vobis, nullum ab auro fructum eſſe, nullam oblectationem adeſſe, imò poſſum hujuſce vitæ noſtræ uſibus neceſſarium omninò non eſſe? dubitare viderer de veſtra prudentia, tacitoque conſenſu, quem oratione tota rationibus meis attuliſtis. Vtinam verò veſtra pace ac venia, Ornatiſſimi Auditores, facere mihi hic liceret, quod vel longa navigatione defuncti nautæ, vel victoriâ potiti milites conſueverunt, qui ad vota confugiunt, ſed annuitis. Vtinam ergò noſtræ ætatis homines, & quicunque noſtrum hoc ævum poſteà ſequentur, Curiis, Fabriciis, Democritis, Anacreontibus, ſexcentiſque aliis venerandæ illius antiquitatis præclariſſimis heroibus ſimiles extarent: quàm innocens, quàm beata, imò verò, quàm delicata eſſet vita, ſi nullum cum iis aurum concupiſcerent mortales! ſi non ampliùs vox illa deteſtabilis audiretur:

Repetitio. confirmationis figurata per præteritionem.

Correctio.

O cives, cives, quærenda pecunia primùm, Virtus poſt nummos!

Quanquam quid Ethnicis Chriſti nos homines ſimiles exopto? Vtinam (hoc tantùm dicam) utinam & virtutem homines amarent, & ſuam agnoſcerent dignitatem! Eſt, eſt virtus veriſſimum animi noſtri ac vitæ totius aurum: illud, inquam aurum, quo augeri dignitas hominis exornarique tantum poteſt Quod cùm ipſi ignorare non poſſitis, orationem omnem hoc in voto concludo.

Conduplicatio.

DIXI.

JODO-

IODOCI BACHELES
TORNACENSIS,
ORATIO

In sponsalia Augustissimorum Regum & Principum,

LUDOVICI XIII. Franciæ Regis, cum Serenissima Hispaniarum Infante,

E T

PRINCIPIS Hispaniarum PHILIPPI III. Filii, cum Sereniss. LUDOVICI XIII. Sorore.

Exordium à gaudio ex sponsalibus parto per comparationem cũ gaudio ex iniurijs orto.

QViescentis fortuna Belgii, & partarum nuper induciarum vix ab ullo sperata conditio, quanto gaudio singulorum animos recrearit, magis est omnium manifestare, quàm unius communem patriæ sensum aperire: dicere tamen illud ausim, tantam ad hoc gaudium novæ lætitiæ factam esse accessionem, dum hoc sacro regalis connubii fœdere nobilissima Franciæ Hispaniæque Regna junxêre manus, ut impares omninò sensus gaudii magnitudine corruant, & opprimantur. Etenim si tot annorum decursu gravissimis bellorum motibus agitata patria, ita pacis suavitate recreata fuit, cùm illam pacis

Magnitudo gaudij.

Aure-

Aurorarum Induciarum promulgationem avidis simul & attentis auribus hausit, ut à morte redire videretur in vitam; quo modo nunc recentem illam & inopinatam, sed obortam tamen Regum affinitatem & conjunctionem, à qua diffunditur in orbem universum lætitia, & quæ bellorum est omnium æterna quædam extinctio futura, animo moderato perciperet? Nam si oborto manè sole recreari passim homines videmus; si verò conjiciant in illum oculos, & obtutu velut immoto radios intueri, pati aspectum non posse: fatendum est illud quoque, per inducias recreari patriam potuisse, non hanc vero posse Regum percipere conjunctionem, à qua diffusi gaudii magnitudine insolentiaque opprimeretur. Quantum est illud, obsecro, Franciam Hispaniamque coaluisse? Quantum est affinitatis fœdera Reges illos percussisse, qui cùm sint totius Europæ nostræ potentissimi, eorum amicitia totius est felicitas & tranquillitas Europæ! Tantum est profectò, ut qui audit, vix intelligat; qui intelligit, nequeat satis admirari; qui admiratur, hæreat potiùs defixus, quàm assequatur. Tantum est, inquam, ut cùm videas, sentias, intelligas, vix adhuc tamen credas, cùm affluentem undique lætitiam vix admittas, evenisse fateri debeas, quod sperari vix potuisset. Quanquam verò ea sit hujus gaudii magnitudo, quæ obmutescere potiùs faciat, quàm dictionis copiam suggerat Oratori, vincamus tamen exultationem illam, aut certè potiùs illam, qua possumus voce declaremus: Et ecce in hoc vestro favore, Ornatissimi Humanissimique AUDITORES, non quod debeo, sed quod possum, ordior, & tanquam publicæ gratulationis Orator in lætitiam communem irrumpo, pietatis affectu potentior, quàm orationis effectu. Date animos vestros, & erecta mecum men-

Comparatur utrumque gaudium.

Illustratio à simili.

Causa gaudij maritima.

Gradatio. Repetitio.

Accedit ad propositum.

Propositio.

Conciliatio auditorii.

mente Augustissimorum Regum ac Principum sponsalia celebrare. Atque ut hinc nondum tantæ lætitiæ penetralia pervadam, nondum festinus illas acclamationes nimio affectu interturbem; HYMEN, ô HYMENEE, subsisto adhuc in media luce, & ut animum tester, patriæque gestientis affectum: illud liberè ac libenter proclamo, nihil divinius quàm hoc matrimonium accidere unquam potuisse. Ille invictus, & Christianissimi Regis titulo Monarcha superbus, Catholici Monarchæ Hispaniarum Regis & Indiarum filiam, Hispaniarum infantem accepit in uxorem. Et præstantiorem ullam conjunctionem videre posset orbis? sed adstringunt ampliùs sese Principes, & nodo fortiori se ligant, quorum amor modum evicit. Serenissimus Hispaniarum Princeps, tot & tam ingentium regnorum nostri hujus pene totius & novi hæres orbis, Christianissimi Regis Sorori, conjunx conjugi copulatur. Et optare posset ampliùs mundus, aut ampliùs largiri mundo Deus. Cessant hîc animi vota, & dum evenit quod spem omnem superabat, superest tantùm admirari, nisi tamen insolentis hujus gaudii magnitudo deterreret admirationem. Optare poteramus, ut quæ nobilissimæ sunt in orbe toto familiæ, conjungerentur aliquando, optata tenemus. Sperare poteramus, junctūros aliquando dexteras Reges illos, quorum in tutela ac protectione respirat Ecclesia, sperata videmus. Quid enim rebus humanis contingere potiùs nobilius ad gloriam, quàm ut Austriaca Bourbonicaque domus coalescerent. Quid certius ad salutem, quàm ut duo potentissimi Christianissimique Reges summorum nominum arctissimâ conjunctione manus & animos conjungerent. Dixerunt multa plurimi, & multi plurima dicent, audientibus posteris maximarum virtutum merita, quibus

hæ

A magnitudine & præstantia rei.

Declaratur magnitudo conjugij.

Nihil fuisse optabilius isto conjugio.

Similiter desinens.

Subjectio.

Interrogatio.

hæ nobilissimæ totius orbis familiæ non in admirationem tantùm rapuerunt gentes omnes, sed mundum sibi devinxerunt: mihi tamen certissimum est hanc præcipuam esse familiarium harum laudem, quòd tantarum & verè cœlestium nuptiarum fœdus festumque celebrarint. Et nescio an mei quoque sit aliqua gloria sermonis, quòd hac nostra potissimum ætate illud dicere & oratione prosequi possim, undè cunctorum studia nunc toto orbe gaudiis florescunt, & quacunque volucres mutuata fortuna discursus nuntiavit, nationum omnium festa dies gratulationibus consecratur. Eat, eat in secura, & venturi credant posteri Austriacos Bourboniosque affines esse: celebrent æternâ memoriâ, quod acclamationibus extollimus, Christianissimum Catholicumque Regem arctissimâ affinitate juratam amicitiam confirmasse. Hoc est, quod cùm satis nequeamus admirari, gaudiis nihilominùs retentis ad posteros transmittimus admirationem. Hoc est, quod cùm satis non percipit ætas nostra, omnes invitat ad venerationem ætates. Dicant illæ, extitisse aliquando PHILIPPVM Tertium Hispaniarum Monarcham, cujus cùm Augustissima filii adolescentiam nondum esset ingressa, fama & forma jam flexerat crescentem adhuc LVDOVICVM Decimum-tertium Franciæ Monarcham. Dicant, Hispaniarum Principem citiùs meruisse alteram Franciæ gemmam, quàm se penè cognovisse. Sed est, est illa tua virtus ingens, PHILIPPE Monarcha, quæ cùm omnis dignitatis fastigium occuparit, nobilissimi illius rami nisi in altero mundi culmine conquiescere non potuerunt. Est, est illa tua feliciter fortuna crescens, LVDOVICE REX invicte, quæ cùm attingere nisi summa non possit, eò primùm penetravit, undè altiùs ascendere non posset. Credo equidem: nam est aliquis post mortem sensus,

Gloriatur Orator, quòd de hoc conjugio dicere possit.

Conduplicatio.

Repetitio.

Laus sponsi & sponsæ.

Apostrophe ad Philippũ III. Hispan. Regẽ.

Conduplicatio.

Apostrophe ad Franciæ Regem.

ſus, ſentiunt immortales majorum veſtrorum ci- neres, quod ad lætitiam nimium penè perſentimus: gaudent etiam glorioſæ illæ & omni ævo digniſſimæ animæ, quòd à ſtirpe vincantur: imò verò ſi in hac tanta exultatione non eſt nefas ſecreta fatorum aperire, congratulantur ſibi in nepotibus ſuis, & in eorum ſponſalibus ſeſe amplexantur poſt mortem affines. Sed tamen ſi adeſſe poſſent è Mauſoleis illis ſuis, & hanc lucem intueri, quam armorum fulmine terruerunt; ſi illos inter homines verſari, quos virtutis admiratione ſtupefactos reddiderunt: quis illis ſenſus eſſet, cùm hos ſuos nepotes, Reges & Principes auguſtiſſimos, non dexteras tantùm, ſed omnes etiam ſenſus ac mentes ſuas, ita vinxiſſe, ut ſi fieri poſſet, tranſire invicem in pectora ſua deſiderarent, contemplarentur? Quid cogitarent, cùm hinc indè ſuaviſſimum conjugis nomen audirent? Quid dicerent, cùm Hiſpaniæ Franciæque vires ſuas aliquando, & nonnunquam iniquo nimium fato inimicas, conjunctas intelligerent? Gauderent in ea ſe familia ſtirpem aliquam poſuiſſe, undè tam nobiles, tam conjuncti rami pullulaſſent. Nec opinor pœnitere eos adverſis aliquando armis concurriſſe, ut hodie eſſet conjunctio tam fidelis armorum & animorum. Gaudete ergò venerandi manes, & tu imprimis invictiſſime Monarcha PHILIPPE II. tui nepotes novâ gloriâ tuam ſtirpem auxerunt. Gaude HENRICE IV. in filio obtinuiſti, quod optare potuiſti. Sentimus quid mens ritè, quid indoles nutrita fauſtis ſub penetralibus poſſit. Sentimus novam in orbe lucem exortam, cùm ille Franciæ ſol Hiſpaniarum ſe lunæ conjunxerit: cùm ille rurſum ſol Hiſpaniæ, Franciæ lunam illuſtravit. Fabulentur ingenioſi Poetæ, & Deorum Dearumque nuptiis vocali cytharâ fluvios & terras impellant,

Obliqua Proſopopæia

Repetitio.

Apoſtrophe ad Reges defunctos.

Repetitio.

ant, quos non applaudat errori, ubi jucundum
est errare? Sed nos tamen non fabulemur, & cùm
alam in luce veritatis exultationem impari sen-
u metiamur, Regum sponsalia, Regum fœdera
antemus & celebremus. Atque ut lætitia co-
piosior consurgat, præteritas animorum angu-
stias discutiamus. Ignorare Europa non potest,
quas & quantas discordias gravissima suspicione
nobilissima ac potentissima duo regna concitârint,
easdem verò postmodum infestissimis armis ita
agitarint, ut sua mole regiones non paucas at-
traherent, suo motu universum penè mundum
concuterent: sed obsecro, quis tum erat univer-
si sensus orbis? quæ trepidantium ubique homi-
num vota? quod Ecclesiæ plurimis in locis va-
cillantis desiderium? una omnium vota, Hispa-
nos affinitate Francis conjungi, unum omnium
desiderium, sub illa tandem affinitate respira-
re. Sed habet sensus, quod aucupabatur; tenent
vota, quod gerebant; assequutum est deside-
rium, quod optabat, dum nimirum jam unus
est summorum Regum ac Principum sensus, &
quæ pectora coaluerunt, diversa in vota abire
non possunt. Attulerunt mundo hæc sponsalia,
quod mundus cùm tenet, exulat tristitia, fides
animatur, Ecclesia respirat. Non jam mediis in
fluctibus ac procellis naufragium fides reformi-
dabit, sed vento fœcundissimo, velis plenissimis
oceanum navigabit. Non jam crudelis animo-
rum terror fugientium animos hominum saucia-
bit, sed ad pacem omnes amplectendam accur-
rent. Pacem ab Hispania, pacem è Francia nun-
tii clamabunt; & cùm idem nuntiare cogentur,
unicum Regem duobus in Regnis ac duobus cor-
poribus vivere, regnareque testabuntur. Sed cohi-
bere necessarium est rursus affectum, ut quæ admi-
rari hoc in fœdere jam subit, non oblivisca-
mur,

Traductio ad lætitiam declarandâ
Expositio præterita calamitatis.
Traductio. Comparatio Disjunctio.
Disjunctio. Dissolutio.
Coniugium hoc utile.
Allegoria.
Repetitio.

Laudatur consilium initorum sponsalium in prima ætate.

mur *Est admirabilis illa ac omninò divina summorum Regum ac Monarcharum prudentia, qui cùm non ignorarent, quanto detrimento gubernacula regnorum ad manus alienas soleant pervenire, de suscipiendis liberis ac propaganda generis augustissimi serie, tempestivè curam susceperunt. Ab hac verò pietate, ab hac generis humani conservandi voluptate gentes omnes exemplum accipient matrimoniorum studiosius expetendorum, ut successoribus hoc modo substitutis nihil obsit posteritati. Nec immeritò parentes præmiis honorandos esse Reges ac jura sanciverunt, utpotè qui fundamenta sunt ac seminaria quædam rerum publicarum. Quanquam aliud quoque singularis alia prudentia prospexit, ut nimirum, quæ proles in ipsa adhuc pueritia, matrimonii futuri legibus traderentur, eò magis continentiam parentum Regum adæquarent, & primo adolescentiæ ingressu jam tum animum formare maritalem inciperent, nec quicquam voluptatum earum, quas, nescio qua libertate plerumque Reges arripiunt, in sacrum pectus admitterent. Miraculum est, pueros uxorios esse; sed ut res est, hac observatione verecundiam imbibere, religiosum est. Quis mihi nunc murmure tantummodò constantem occinat rumorem parum huic ætati teneræ nuptiarum fœdus convenire: profectò ætatis annos expectare, ubi matura virtutis est ætas, indignissimum est; annorum adhibere supputationem, ubi virtus cursum incepit, nunquam est ferendum. Non tu PHILIPPE Macedo in Alexandro tuo multos annos desiderabas, in quo adhuc puero nimis multam penè virtutem esse videbas. Non tu Roma aut in Scipione, aut Pompejo cursum ætatis attendebas, quos primæ virtutis impetu cæterorum excurrisse laudes animadvertebas. Turpe est hominem aliquem, ac præsertim Regem annis me-

Ne regnum in aliam familiam transeat.

Vt in matrimonio continentiâ servent nondum aliunde corrupti.

Objectio præoccupata. Sententia.

Ab exēplo Alexandri

Scipionis sententia.

metiri. Nec sane, quemadmodum cæteri homines, sero Regum filii in viros evadunt; habent illi hæreditariam in cunis virtutem, & dum alii pueritiam vitæ non adjiciunt, in hac ipsi virtutem explicantes viri fiunt. Bene est, Augusti Reges consilium vestrum non hæc ætas retardabit, imo vero lætitiam vestram tenera hæc ætas augebit, cum in parvis vivorum animorum simulacris vos totos ac vestram virtutem omnem spirare tam cito cernetis. Bene est invicte PHILIPPE: tuam tibi filiam nimio amore Rex Francorum extorquet. Quis ille! Bourbonicæ flos stirpis & Medicææ gloria familiæ, quem si à parente cupias æstimare, miraculi miraculum est; si ab ætate, prodigium est ætatis admirandum & cœleste. Bene est invicte LUDOVICE tuam tibi Sororem nimio amore Hispaniarum Princeps extorquet. Quis ille? Austriacæ gemma domus: Cæsareæ Regiæque propaginis germen: cui si laudem à Magno patre mutuari velis, divinus est; si ab avo, incomparabilis; si ab ipsomet, vincit ætatem; si à fama, optandus est & desiderandus. Quid de vobis dicam, Regiæ Nymphæ? videor mihi picturam illam intueri, in qua olim in Aquiliensi Palatio venerabilis puella Imperatori Constantino, qui uxorem adolescens ducebat, galeam auro gemmisque radiantem, & pennis pulchræ alitis eminentem offerebat. Quid dico? Non galeam maritis suis regibus, sed cor ardens purissimi amoris auro conclusum apportant; non superbi pavonis pennas ostentant, sed Naturæ dotes & Virtutis prærogativas non sine regio pudore præsentant. In utraque maternus decor venustate juvenili nitet, & qui ora vividus color depingit, interiorem animum adumbrat. Placent decoro vultu, sed amplius animo virtutibus primis ornato: magnæ sunt genere, domo, parente, sed majores in-

Apostrophe ad Reges.

Ad Philippũ Regem Elogium Ludovici.

Ad Ludovicum Regem. Elogium Principis Hispaniæ. Repetitio.

Apostrophe ad sponsas regias.

Laus sponsarum regiarum.

Optatio. dole pudore, virtute. Sunt mariti principum ii Regum Optimi Maximi? ipsæ Principum fœminarum ac Reginarum Optimæ Maximæ. O qui non ita in venturam ætatem anhelet; ut nascituras ex tam Augusto connubio proles vel audire *Præsagium* possit vel intueri? ignoscite mihi Reges, (dicam enim audacter) superabunt illæ parentes, & quicquid est in Patre dignitatis & excellentiæ, in matre virtutis & pudoris, totum uno animo complectentur: Nimirum hoc est, quod præsaga jam mente mortales omnes futurum animadvertunt, *Ex hoc conjugium in omnes se gaudium transfundit.* ideoque in his Sponsalibus imparia sunt obortis gaudiis pectora cunctorum. Quis enim ulla vi, copiaque ditionis assequatur utriusque regni concitatos amores, & gestientibus agitatam animis lætitiam? male hodie, aut non omnino Pyrenæi montes à Francis separant Hispanos: evolant & transvolvant animi, dumque Reges affinitate conjunguntur, affectu populi coalescunt. Nec Hispani tantum & Franci gaudium hoc habent; in societatem sese tot nationes aliæ adjungunt factæ gaudii participes, quot ab Ecclesia nondum recesserunt, & hos Ecclesiæ Regios filios semper ama- *Ratio gaudii communis assequentibus.* verunt. Et obsecro quæ tandem provincia non exultaret, cum per hoc connubium futurum odiorũ omnium extinctio, mutua concorsque dilectio, commerciorum libera conditio, Catholicæ fidei conjuncta propugnatio, hæresum pestiferarum exterminatio sit futura? Iam ille conceptus hæreticorum in animis timor omen adfert; fringunt, frendunt, furore & indignatione rumpuntur, am- *Allegoria,* pliùs etiam, si impedire possent ac remorari, laborarent, ita capita movent, ubi cauda conteritur, & dum imminere capiti perniciem animadvertunt, totum corpus inusitato timore concutiunt. Omnino plurimum est, Christianum Catholicumque Regem animos affectu, mentes consilio, manu ope junxisse. Hoc restat, ut exclamemus;

Plttim

Vltima Cumæi venit jam carminis ætas,
Magnus ab integro sæculorũ nascitur ordo:
Iam redit & virgo redeunt Saturnia regna,
Iam nova progenies cælo demittitur alto.
Tantumne? - -- *Iam ferrea primum*
Desinent, ac toto surget gens aurea mundo.

O Ecclesia, pande animum, & sereno vultu, si quis hactenus dolor sollicitam occupavit, felicitatem tuam agnosce. Hi sunt Reges filii tui: qui ut te defendant conjunguntur; hi sunt Reges protectores tui, qui ut de tuis hostibus triumphes, in hostes tuos arma conjungunt. Vtinam, utinam adsit successus, ubi affectus non deest: Tu omnipotens Mundi Deus, qui sceptra donas, & regum animos regum Rex moderaris, cælesti nutu rebus humanis fata decerne. Tui numinis inspirationem Reges animis hauserunt, & eadem mente affinitatis sacramento mentes junxerunt; tu mentes erige consilio, & ubi manus vires sociabunt, prospero eventu fortunam rege. Et vos, ô Reges inclyti, si tacitam orbis vestri vocem audire lubet, ambo consilium pectoris unius habete, & uterque vires duorum. Ita felices in Ecclesia vivetis, & per vos Ecclesia felicior respirabit DIXI.

Peroratio
Apostrophe ad Ecclesiam.

Optatio.
Precatio ad Deum pro successu hujus conjugii.

Apostrophe ad Reges.

GVILIELMI de VLEESCHOWER LOVANIENSIS,

LAVDATIO M. T. Ciceronis.

Exordium per optationem.

UTinam, Ornatissimi Domini AVDITORES humanissimi, ea mihi ab omnipotente rerum omnium molitore concessa facultas esset, ut Eloquentiam admirabilem illam scientiarum omnium reginam aliqua in tabula vivis coloribus adumbratam, numeris omnibus absolutam, visu, gratiaque præcellentem, vobis quicunque hic adestis, repræsentare hodierna die valerem: videretis potentissimam illam animorum dominam, quam usque adeo Iudices Areopagitæ pertimuerunt, ut illam exordio & epilogo, quæ maxima sunt animorum pertractandorum instrumenta, truncarint: videretis illam artium reginam, quæ reliquas scientias omnes in lucem publicam, & in ipsius gloriæ theatrum educit; videretis illam regnorum gubernatricem, quæ respublicas persuasis legibus stabilit, & easdem vigente justitia florere facit; videretis illam amorum Imperatricem, quæ ignavis animos addit, seditiosis impetum & audaciam detrahit, gladiorum aciem suavitate sua retundit, hostium ardorem & contumaciam extinguit ac flectit. Sed quoniam tantum hoc voto inani animo deludo, vos ipsi repræsentate vobis, quam intueri possitis, nympham aliquam naturæ dotibus omnibus exornatam, gemmis, monilibus, annulis, armillis decoratam, corporis decore venustam faci-

Varia eloquentiæ imago & repræsentatio Repetitio.

Disjunctio Similiter desinens. Dissolutio. Demonstratio & descriptio.

faciei splendore amabilem, gratiosam, affabilem divinam non Helenam tamen aliquam, in qua fucus, sed Aspasiam in qua nitor naturalis eluceseat; ac tum eloquentiam vos intueri existimatote. Quamquam quid opus aut matronam aliquam gravem, aut nympham faciei dignitate commendatam optare? Fingite potius vos intueri Herculem aliquem Gallicum, annis plenum, dignitatis majestate venerandum, cujus ex ore catenulæ tenues auro electroque confectæ pendeant, & multitudinis circumfusæ auribus alligatæ per aures animos attrahant, adeo ut de fuga nemo cogitet, omnes laxatis vinculis ducentem antevertere læti conentur, fortassis vos tum vivæ eloquentiæ effigem intueri creditis. Verum quid ita demensa pererro, ut aliquam præstantissimæ eloquentiæ tabulam producere me posse sperem? non possum AUDITORES, non possum, nisi forsitan ex antiquo illo ævo M. Tullium Ciceronem, Romani Imperii primam gloriam, eloquentiæ miraculum, prudentiæ prodigium, omnis ævi ad omnem eruditionem exemplum, quem non hominem in terris egisse, sed ipsam inter homines animatam eloquentiam fuisse puto, vobis omnibus repræsentem. Inveni igitur aliquem, atque hic est, in quem dum mentem admiratione concitatam, oculos stupore conversos conjicietis, ego in ejus laudibus ita omnem orationem occupabo, ut eum ab incunabulis in lucem publicam educam in luce per honorum gradus dignitate plenum circumducam? ac tum glorioso triumphantis immortalitatis curru ad immortalitatis sepulchrum deducam. Favete tanti viri dignitati gloriæque, AUDITORES, & imparem tantis laudibus conatum nostrum humanitatis Vestræ subsidio adjuvate. At vero quonam tandem e porta solvam? quibus ventis laudatio

Correctio.

Demonstratio continuatio.

Constitutio Ob propositam orationem per certos ætatis gradus, captatio benevolentiæ.

Allegoria, Confirmationis primus.

Laus à parentibus Ciceronis, & majoribus *Dubitatio.* *Metaphor.* dationis hujus navem in immensum Ciceroniani honoris Oceanum impellam? quid primum dicam aut admirabor! an quod Tullio patre, viro honestissimo, equite Romano; Olbia vero matre matrona optima atque generis antiqua nobilitate insigni sit natus? an quod regio sanguine oriundus suos inter proavos & majores Tullum Volscorum regem numeravit? verum hujus laudis non ita est cupidus Cicero noster, ut majorum suorum luce nobilitatis suæ facem accendat, qui imo majoribus se suis virtute præluxisse, & latitantem in obscuritate familiam in *Comparatio cum aliis nobilibus.* eximii splendoris lucem revocavisse gloriatur, jactitent alii stirpis illustris antiquitatem, attollant majorum virtutes & facta, non vult Cicero noster alienæ laudis plumis ornari, non vult *Premissio Allegoria.* in tantarum meridie laudum aliunde splendorem mutuari. Non ignoro Deos aliquando vel Iulii Ascanii, vel Servii Tullii futuram in orbe claritatem non ambiguo prodigio declaravisse, cum circa eorum recens natorum capita flammam aliquam innoxiam apparere voluerunt. *Laus ab insomnio.* Quantum est autem illud, quod Ciceronis nutrici phantasma, nescio quod, sed phantasma tamen verum in somnis apparuerit, ab eaque Reipublicæ salutem nutriri denunciarit? Scio mel aliquando in os Platonis, cum in cunis infans jaceret, ut futuram ejus eloquentiam declararent, a- *Comparatio.* pes intulisse. At vero nunquid omnibus credendum est, Musas omnes & Apollinem mel omne *Transitio ad pueritiam.* suum, opes omnes suas hujus pueri labris, cujus tanta postmodum facundia regionibus omnibus & ætatibus apparuit, instillasse. Sed nec in cunis illis tantum gloriosus, nec in brachiis nutricis, puerum hunc eximium contemplemur; consistat in luce & ingenii sui claritate perceliat: *Laus ab infantia.* quid dicam?, scholamne? nimis erat angusta & tantum tam illustri juvenis jubar illustre non capie-

capiebat. Vrbemne? urbem urbium Romam, in qua cum jam in scholis æquales omnes sua ingenii magnitudine superaret, viros ita sui admiratione complebat, ut non raro Principes urbis ac Senatores ad eum visendum cognoscendumq; ludum adirent, è ludo vero discedentem solemni quasi pompa ac faustissimis acclamationibus condiscipuli stiparent, & comitarentur. Iucundum erat illum videre, gloriosum comitari, loquentem audire summæ oblectationis, alioqui familiariter summæ felicitatis. Quæritisne quibus studiis atque artibus primam illam ætatem suam consecrarit? non potuit summum ingenium nisi viros summos imitari. Vnde quemadmodum à poeticæ studio studiorum cursum Aristoteles virorum omnium maximus incœpit, ita Cicero noster primis annis poeticam degustavit, ut illo musarum melle nutritus, Gratiarum manibus formatus, Apollinis numine plenus suavissimum eloquentiæ nectar in omnem posteritatem eructaret. An non etiam ex illis Musarum fontibus haustum aliquem ætati suæ propinavit? Testes sunt libri illi quos suavitatis, elegantiæ ardoris plenissimos conscripsit. Testes sunt superstites illi versus, quos nondum præteritarum ætatum tenebris invidia potuit obscurare. Quanquam qui ad eloquentiam factus erat à natura crescentibus paulatim annis eloquentiam est amplexus. Invitabat generosum adolescentem Romani fori gloria, quam eloquentia media in luce occupabat, Impellebat eum innatus patriæ amor, cum eos in Republ. tantum utiles esse ac florere videret, quorum in pretio vox esset. Inclinabat ipsa eum natura, quæ cum in illo vires omnes suas vellet experiri, illi vultum, latera, vires, animum geniumque ad eloquentiam accommodarat. Enim vero nondum in hac Ciceronis ætate primo summam ejus eloquentiam deprædicabo, pue-

ne & studiis primis.

Concursus ad Ciceronem adolescentem videndum.

Ordo studiorum Ciceronis Primo à Poetica.

Repetitio.

Secundo eloquent.

Synonima.

Dissolutio.

Articulus.

puerum adhuc illum contemplamur, sed in quo tamen singulari quotidie incremento laus eximia amor civium omnium, eruditio admiranda cresce-bat. Et quemadmodum cum effusa luce sol irradiat horis singulis rosa nascens aperitur amplius & apparet pulchrior, ita illustris hic juvenis secundis quasi naturæ ac fortunæ ventis usus, expansis ingenii velis quotidie amplius ad immortalem gloriam contendebat, & Oceanum laudis ingressus, propius ad sempiternæ famæ portum accedebat. Nulla erat omnino scientia tam difficilis tam ardua, tam admirabilis, quam non ejus ingenium tanquam rupem præruptam superaret. Nulla virtus erat tam excelso arduoque in loco posita quo non ejus animus generositatis sublatus alis anhelaret ac perveniret. Vnde delibata primum ac primis duntaxat labris eloquentia; in Academiam Lyceumq; prorumpens, Philosophos sapientissimos audivit, Iurisperitis prudentissimis operam dedit. Tunc Philonem Philosophiæ Doctorem egregium doctorem habuit, ut ignorare nihil posset qui Philosophiam scientiarum omnium instrumentum haberet. Tunc Mutium Scævolam juris ac legum interpretem frequentavit, ut, qui in foro ac mediis civitatis occupationibus versari laborareque desiderabat, fori dominam jurisprudentiam possideret. O te puerum Marce Tulli non humanum, sed divinum quæ tandem admiratione complectar; aut qua de re summam admirationem cogitatione concludam? si in te puero extollendo jam deficio, qua voce te virum prædicando sufficiam? Nondum eras per ætatem par labori scientiarum, & jam tamen virorum maximorum ornamenta possidebas, in te virtus non exspectabat ætatẽ, & annos præveniens tua gloria, quos in aliis ætatis ultimæ fructus videmus, primæ tuæ ætatis esse faciebat. Sed quem puerum cognovimus

Similitudo ducta à rosa.

Vertio à Philosophia, jurisprudentia.

Apostroph. & dissimulatio oratoris.

Similiter desinens.

vimus, AVDITORES, adolescentem non ignoremus: crescat oratio cum ætate, admiratio cum laude. Non ignoro multos esse, qui eum plene in Ciceronem ore debacchari concupiscunt, meticulosum hominem appellant, militem irrident, quibus opinor, os illud occluderem, atque illam calumniandi licentiam coercerem, si vel ejus tyrocinium in bello referrem; atque egregiam Marsico bello, Sullaque duce operam navasse commemorarem. Lateant tamen ejus arma & bella, neque enim hic ab illis splendorem exspectabat; non explicetur militaris ejus ardor, neque enim illo tantam ad gloriam ferebatur, quam illi in immortalitate partam esse contendimus declarare: ad studia atque artes revertamur, quas adolescens positis armis resumpsit. Et obsecro, videte quam iniquis sæpe fatis summa ingenia agitentur, nunquam tamen vincantur. Sextum Roscium à Sullanis oppugnatum tanta omnium admiratione defenderat adolescens, ut amorem universi populi mereretur & occuparet, solus Sullæ odium indignationemque concitaret. Qua de causa in Græciam atque Athenas proficiscens, oratoriæ se rursum facultati commisit, atque in ea brevissimo tempore tantos fecit progressus, ut Græcos in Græcia superaret, eamque cum aliis omnibus, tum Apollonio potissimum sui injiceret admirationem, ut cum vice quadam Ciceronem Græce declamantem audivisset, suspirans gemeret primo, deinde verò rupto silentio gemituque dolere se profiteretur, quod cum antea Romani decus armorum Græcis eripuissent, nunc eloquentiam per Ciceronem Romam auferrent. Quid illustrius dici potest ad gloriam nominis ejus sempiternam? quid divinius ad amorem gentium omnium illi conciliandum? Sed erat admirabilis ejus indoles & excitatus naturæ fervor, qui ut illum ad laudem

Transitio ad adolesc. centiam.

Objectio per occupationem Responsio per prateritionem.

Testimonium Apollonii.

Ardor & peregrinatio. Repetitio. omnem ambiendam trahebat, ita per omnes Rhetorum Philosophorumque scholas in Asia, Rhodo, Græcia circumducebat. Illic Apollonium Molonem, illic Xenoclem, illic Dionysium Magnetem, illic Mænippum Charem, Antiochum Assanilicem, alios plurimos illustres & famosos audivit, quorum tamen omnium egregius discipulus laudem ac gloriam sua fama claritateque propediem obfuscavit. *Disjunctio Similiter desinens.* Ita peregrinatione varia ac difficili eloquentiam quæsivit, laboribus infinitis inventam emit, plurimorum auscultatione doctorum probavit, longo ac multiplici exercitio suam effecit variarum cognitione disciplinarum adornavit. *Brevis digressio in reprehensionem inanium oratorum.* Næ illi mihi nomen oratoris non ferunt nec merentur, qui quia mellitas, ac, ut ita dicam, saccharatas quasdam voces delicatis quorundam auribus vendunt, eloquentiam sese ructare contendunt. Næ illi quoque nunquam dicentur oratores, qui cum iterum atque iterum pulpita vel ingenti mole presserunt vel audaci voce impulerunt, Cicerones sese novos arbitrantur. *Exclamatio contraposita optatio.* O non ille domi eloquentiam in otio quærebat, quam alibi laboribus venalem esse sciebat. O non ita ambitioni vanæ animum suum mancipabat, ut pro sapientia fumum, pro eloquentia inanem jactaret linguæ volubilitatem. Vtinam Principem hunc oratorum imitarentur, qui cum doctissimorum Rhetorum præceptis linguâ suam formavisset, nequaquâ hac gloria contentus Roscium comœdiarum, Æsopum tragœdiarum actores, ut vocem gestumque componeret frequentavit. *Transitio ad honores virilis ætatis.* Quanquam ne in singulis hæreamus, qui omnia nunquam oratione decurrere valemus, & si ad honores à studiis Cicero noster processit, hic illum ornatû florentemq; conspiciamus. *Communicatio.* Obsecro vos AVDITORES, quæ tandē ingenio illius par dignitas potuit inveniri, qui omnem eodem pene tempore merebatur. Factus in

In Sicilia Quæstor; Quæsturam summa fide, diligentia, integritate administravit. Retinere voluisset Siculorum amor, sed in urbem pop. Rom. conditio revocavit, præsentium potius virtutem, quam absentium famam intuebatur. Hic ergo suæ virtutis theatrum elegit, hic in oculis omnium habitare voluit, hic ab omnibus frequentari desideravit. Et erat domus ejus juxta palatium posita, scientiarum omnium emporium miserorum asylum, afflictorum refugium, domus consilii, auxilii, honoris, domus authoritatis & dignitatis, domus virtutis & gloriæ. Hanc assidue circumfluentis multitudinis frequentia stipabat: in hac reges virique senatorii pro salute sua fortunarumque conservatione Ciceronem conveniebant: ab hac quotidie plurimi recreati lætique discedebant. Aperiam vestrum omnium cogitationem. Nunquid omnes existimatis tanto viro nunquam ullos deesse potuisse honores? omnino, qui debiti erant deesse nunquam potuerunt. Factus est ædilis, factus est primus Prætor, & in urbe summa integritate jus dixit. Quid amplius? petiit consulatum. Quando? cum Catilina, cum Cajus Antonius, cum Q. Cornificius patricii & nobilissimi homines essent candidati. Quid deinde vero? factus est Consul Cicero, & quod erat tum in urbe summi honoris fastigium cursu quodam contentissimo, pene dixerim volatu celerrimo, conscendit. O quid non indolis excitatæ virtus animosa potest! Imo vero quid tandem eloquentia non potest. Ecce Rhetor è foro Romano omnibus honoribus tanquam gradibus quibusdam in immortalitatem transcendit. Ne quisquam hic mihi exclamet; hoc opus, hic labor est. Nulla invidia cursum hunc honorum retardavit, nulla cujusquam virtus viam interclusit; patebant illi candidato honores, & pene prius obtinebat, quam petebat,

Repetitio cum similiter desinen.

Periphrasin & Allegoriam. Traductio.

Laus ab ædilitate & Pratura.

Subjectio.

Laus Consulatus.

Admiratio

Occupatio

Disjunctio

Comparat.

Incrementum Renovatio attentionis cum excusatione. Non poterat in minoribus subsistere virtus, quæ majora merebatur. Meruit Quæstor ædilitatem meruit Ædilis Præturam, meruit Prætor Consulatum. Date veniam AVDITORES & permittit ut ubi me copia maximarum pulcherrimarumque rerum obruit, ab arte recedam, & quod possum nullo ordine, ac lege quicquid occurreret producam. *Illustratio per similitudinem.* Quemadmodum enim cum ab Oriente Sol in Meridiem ascendit, aliquas tantum & non omnes terræ partes illustrat, ubi vero in Meridie est, clarissima luce radios suos in orbem universum diffundit; ita cum Ciceroniani meridiem honoris attigerim, inque fastigio dignitatis & ætatis ejus consistam, necessario mihi omnis est oratio diffundenda. *Laus à testimonio Senecæ.* Quis igitur est ille tandem, quem tantopere laudandum suscepimus? Ille est, cujus ingenium par Imperio Romano fuisse Seneca Romanorum sapientissimus est attestatus. *I. Cæsaris. Repetitio.* Ille est, quem lauream tantò triumphis omnibus majorem adeptum fuisse Iulius Cæsar est professus, quanto plus est ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam imperium. Ille est, quem ad Vespasianum scribens Plinius Latiæ facundiam linguæ appellet. Ille est, quem dono quodam providentiæ genitum Quintinianus affirmat, in quo vires omnes suas eloquentia experiatur. *Silii Italici per Apostrophe.* Sed dic tu nobis Sili Italice, quis est iste tantus Marcus Cicero?

Regia progenies & Tulli sanguis ab alto,
Indole prô quanta juvenis, quantumque daturus
Ausonia populis ventura in secula civem?
Ille superGangem, super exauditus & Indos,
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine cõpescet lingua nec deinde relinquet
Par decus eloquii cuiquam sperare nepotum.

Dic

Dic tu tersissime Catulle, tuæ enim causæ patrocinatus est Cicero, cui gratias his verbis amplissimas egisti: *Catull.*

Disertissime, Romuli nepotum
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis.

Attollat igitur Gallia Herculem suum, cujus ex ore pendentes aureæ catenæ hominum animos trahebant. Iactet Thracia Orpheum suum, cujus cantu saxa, montes, maria, feræ, silvæ commovebantur, Laudent Periclem Athenæ, qui dicendo fulgurare, tonare, omnia permiscere solebat; glorietur in Platone Græcia, cujus lingua loquuturum Iovem existimavit, si Græce unquam loqueretur. Appellet Oetesium Aristoteles Euphrastum, eundem alii Theophrastum appellent, quod non bonum tantum, sed divinum sermonem usurparet. Floreat Demosthenes subtilitate, ornetur Isocrates jucunditate sua, laudetur Thyrtamus vi eloquentiæ inusitata: unus instar omnium Cicero, unus omnium dux est Cicero. Non aures tantum verbis hominum animos tradebat, etiam efferatos inhumanosq; non aliter, quam saxa quædam permovebat: non ejus tantummodo sermonem homines improbi perhorrescebant, sed potentissimi quicunque tanquam optimum & divinum imitabantur; suavis erat & mellitus, concitatus & vehemens, concisus & copiosus, denique quicquid unquam Oratores quicunque, hoc unus ac solus imo etiam amplius erat Cicero. Videre videor hanc in vobis cogitationem: O quam erat homo iste divinus, quam verum gratum q; naturæ deliciũ speculum omnes excellentiæ ac dignitatis, miraculum ac cœleste quoddam prodigium, hominũ omnium excellentissimorũ illustre compendium, viva scientiarum omnium & eloquentiæ deliciarum *Compar. cum Herc. cule Gallic. Orpheo. Articulus Pericle. Disjunctio Platone. Oetesio. Demosth. Isocrate. Thyrtamo. Vis eloquentia Cicero. Obliqua prosopopæja. Allegoriea descriptio.*

 area

Condupli-catio. area! ô quanta, quàm ſuavis, quam potens in eo eloquentia! vere, vere, Aud. ſi non niſi ex montibus majora illa flumina promanant, quæ regiones terrarum orbis irrigant & fœcundant, non potuit ex tanto viro niſi eloquentia ſumma uberrimaque oriri. Fuit admirabilis in oratore Cinea vis ſermonis, quo tanquam machina quadam bellica Græcorum urbes in deditionem cogebat; ſed tamen quam nihil omnino vis illa fuit; ſi Ciceronis vim omnem perpendamus! Fuit inuſitata Menenii Agrippæ oratio, qua rebellem adverſus magiſtratum urbem in urbem reduxit: Fuit Marci Antonii Oratoris eloquentia potens, qua percuſſores ad ſe miſſos ita perterruit, ut vaginis gladios ſuos reconderent, & illum fugerent quem occidere meditabantur. Verum non gladios vulgarium hominum ac ſicariorum, ſed animos ac mentes potentiſſimorum hominum credulitate quadam efferatas M. Tullius lenitate manſuetudineque involvebat. Fuit in Tyrtæo ſecreta quædam animandi poteſtas, qua exercitum quondam Spartanorum in fugam converſum ac deſperatum ſuæ vocis auxilio reſtituit ac victorem fecit. Quid deinde vero? iſne Ciceronis eloquentiam adæquavit? Imo vero ne quidem adumbravit, niſi forte rivulum cum oceano, facem cum Sole, globum cum mundi machina, herbam cum arbore, formicam cum elephante comparemus. Sed amplius non moror vos verbis, AUDITORES. Ille erat Marcus Cicero, ejus eloquentiæ fama tanquam magnes non trahebat, ſed impellebat homines, & ad quem audiendum omnes omnium ordinum, atque ex omnibus urbis partibus, clauſis officinis, depoſitis inſtrumentis, negotiis occupationibusque relictis, ſpretis menſis ac conviviis in forum cives concurrebant. Hic ab ore ejus verbis ejus alligati pendebant, hic Deum ali-

Similitudo

Comparatio. Cum Cynea.

Agrippa.

Metonyma.

M. Anton. orat.

Tyrtæo.

Subjectio

Comparatio per extenuationem.

Fama eloquentiæ Ciceronianæ.

aliquem eloquentem in terris audire videbantur, hic illum eloquentiæ torrentem quodam impetu suo ferri videbant; quo rogatus armatas Antonii cohortes proscripserat & ejecerat, quo obmutescere Catilinam in Senatu fecerat, è manibus illi arma excusserat, abire coegerat, tandem oppresserat; quo Clodium vexaverat, quo Verrem accusaverat, quo plurimos cives alios improbos & sceleratos persecutus fuerat, bonos autem tutatus; quo denique vir omni admiratione major effecerat, ut domus ejus tanquam arx quædam esset civium oppressorum, perfugium exterorum, ara salutis communis, domus libertatis, curia authoritatis publicæ, palatium omnium fortunatum. Et vere quemadmodum eum ex alto monte torrens dilabitur, secum suo omnia impetu rapit, ita Cicero eloquentiæ suæ torrente omnia percellebat, curiam impellebat, Capitolium concutiebat, urbem trahebat, quicquid volebat, efficiebat, & gloriosam hanc vocem non immerito jactabat:

Metaphora. *Vis ejusdē eloquentiæ.* *Repetitio.* *Similiter desinens.* *Similitudo* *Similiter desinens.*

Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.

Usque adeo nulla virtus in eo desiderabatur, in quo erat copia Platonis, jucunditas Isocratis, subtilitas Demosthenis. Enim vero prævaricator Tullianarum laudum esse videar, si unam hanc in ipso eloquentiam admirarer. Erat, erat in eo magnanimitas incredibilis, qua ad felicem exitum ea omnia perduxit, quæ attentare Patritii omnes reformidabant, dum urbem ab incendio, patriam à devastatione, templa à direptione, bonos omnes à cæde suo consilio, industria, vigilantia, fortitudine liberavit. O verè Marce Tulli fortunatam natam te Consule Romam! Quis Scipio hanc se in gloriam inducat? Quis hanc illi Marius palmam præripiat? Quis Pompejus triumphum majorem exspectet? Quis Marcellus gloriosius depulsum hostem glorietur! Testor te,

Distributio. *Transitio.* *Conduplicatio Laus à virtutib.* *A magnanimitate.* *Adjunctio* *Exclamat.* *Comparat. cum victoribus.*

te, ô veritas, Testor te fides: tu Marci Catonis os impulisti, ut Ciceronem nulla adulatione patrem patriæ appellaret; tu Senatum universum permovisti, ut supplicationes Ciceroni togato decerneret, tu Pompejum Magnum excitasti, tu ex Asia scriptis literis Ciceroni gratias ageret, & se ejus beneficio patriam visurum attestaretur. Num vero deprædicem ardentissimum ejus in patriam amorem: laudem incredibilem in omnes humanitatem? extollam animi magnitudinem? glorier in ejus industria? triumphem in ejus singulari apud omnes gratia? O utinam par ætas esset, sed sum infans, utinam hic eloquentiæ torrens esset! sed deficerem. Vtinam omnium in meo ore voces personarent oratorum, omnium in me spiritus respiraret eloquentium! sed languerem, hærerem, obmutescerem, & jam quoque languidus & hærens obmutesco. Date veniam, AVDITORES, vereor enim ne ingenii mei culpa laudem deteram immortalem. Latebit proinde sub hoc silentio non nostro libertas ejus, non aperietur comitas illa, qua fuit omnibus admirabilis & amabilis, unum silere non possum; & quod non voce, dicā affectu! mortem obiit Cicero pro patria, & in patria toties à se servata. O doloris æterni vulnus! O fatum eloquentiæ, & virtutis ipsius fatum! Quid? hæreo rursum, AVDITORES, & perturbor, & ubi tanquam in immortalium capitolio laudum exultare triumphareque deberem, lachrimis & dolori me trado. Imo vero vinco affectum meum, vinco dolorem, & tibi Marce Tulli gratulor. Tu pro patria tua occubuisti, tu cervicem præbuisti, tu hostes tuos moriendo vicisti, tu laudem omnem & immortalitatem, qua apud nos adhuc viges, intrasti. Quanquam quid ago? quid sermone animum, quid voce sermonem defatigo? Vtinam (jam enim verbis agere me tædet) utinam non de Cicerone verba facerem, sed illum, illum vobis

Triumphatoribus aliis.
Ab amore in patriam
Humanitate Industria.
Præteritio.
Mors Ciceronis.
Affectus pro morte Ciceronis.
Apostrophe
Peroratio.

bis hic præsentem, hic virum omni laude famaque summa conspicuum & illustrem cerneretis! Videretis puerum oculi quendam & naturæ alumnum, intueremini adolescentem omnis virtutis, honoris & gloriæ candidatum; cognosceretis virum perfectionis omnis exemplar & speculum. At vero si immortalem ejus spiritum contemplari, si divinum illud ingenium vel oculis vel animo usurpare fas esset, illum dico spiritum temporum omnium & hostium domitorem, tot voluminum æternorum auctorem ac parentem: an non esse diceretis sapientiæ ipsius delubrum, prudentiæ sacrarium, scientiarum omnium domicilium, eloquentiæ palatium, virtutum immensarum ærarium? Non licet, AVDITORES, & hanc fœlicitatem, temporum invidia nobis ademit. Vtinam saltem utinam vocem ejus, divinam vocem sapientiæ, vocem eloquentiæ audiretis! Quid dico audiretis? nunquid auditis? nunquid his verbis scholam hanc nostram impellit? Ite, ite ad gloriam Rhetores mei, sed per laborem; penetrate in immortalitatem, sed per hos, quibus ascendit, vigiliæ, industriæ, laboris gradus. Nihil animo generoso impervium, nihil industriæ diligentiæque arduum aut clausum, illam nostram, illam vestram eloquentiam amate, qua in foro famam, in curia gloriam, in posteritate immortalitatem acquisivit, & vos acquiretis. Semper erecta indole vestram ætatem non ad sepulchri angustias & humanæ terminos vitæ, sed ad immensa gloriæ spatia & infinitos famæ cursus dirigite. O amabilem, ô admirabilem vocem! sed reticet, non auditus in silentio est. Agite tamen, agite, AVDITORES, si tacet, nos istam tacitam vocem habemus in libris ejus, hinc illam loquentem vocem nostram legendo faciamus, hinc illam lectione resuscitatam suspensis auribus hauriamus; hinc dico & finio, Ciceronis mei & nectar hauriamus; DIXI.

Repetitio confirmationis figurata.

Optatio.

Prosopopeja.

Adhortatio ad Ciceronem imitandum.

F BERN.

F. BERNARDINI GERIN
DIONANTENSIS,
Ord. S. Franciſci,
LAUDATIO
D. LAMBERTI.

Exordium à dicto Davidis.

CVm aliquando Rex ille magnanimis Iudæorum, & ſanctiſſimus Propheta David divinæ majeſtatis immenſitatem, & omnipotentiæ abyſſum parvo ingenii ſui remigio pertentare deſideraret, atque illud in infinitæ ſapientiæ pelagus vela ſuæ conſiderationis expanderet: perterritum tandem rei ipſius tanquam maris cujuſdam immenſitate, cum neo vadum nec fundum ſperaret, jamque quadam deſperatione cogitationes ejus involverentur, erupit in hanc vocem: Confitebor tibi Domine, quoniam terribiliter magnificatus es. Plane mihi idem evenire non modo animadverto, verum etiam ſentio, Humaniſſimi AVDITORES, dum in immenſum illud laudationis ſanctiſſimi Lamberti Oceanum parvam hujus orationis cymbam ducere contendo. Quis enim hic fundum ſperet ubi nullus eſt finis? quis ad portum aſpiret, ubi laudum immenſitas in immenſum diffunditur? nam, ſi ejus humilitatem intuear, abyſſus eſt: ſi caſtitatem, prodigium eſt: ſi animi celſitudinem, vadum eſt ſine fundo: ſi patientiam & juſtitiam miraculum. Adeo ut ſi veladem, in temeritatis ſcopum incurram: ſi hæream, timoris & puſillanimitatis charybdim videar pertimuiſſe. Veruntamē cum non omnis ſpes abſit, & honeſtus ubique conatus extollatur, audeamus

Allegoria.

Correctio.

Allegoria.

aliquid

aliquid & magno ac fidenti animo quod incœpimus obeamus Nam ut ait Poeta quidam, si deficiant vires audacia certe

Laus erit in magnis & voluisse sat est.

Itaque ergo omnem hanc navigationem institutam, et excedens è portu per omnem sanctissimi vitam tanquam per mare quoddam excurram; sit tamen ut ejus pueritiæ littus attingam, deinde adolescentiæ juventutisque promontoria legam, ac tandem in ipsum extremæ vitæ altum alio usque descendam. Quod si fortasse tempestas quædam exorta naufragii periculum attulerit, vel contraham, victus hoc tantum exclamabo: Confitebor tibi sanctissime Lamberte, quoniam terribiliter magnificatutus es. Favete vos, Humanissimi AVDITORES, & isto vestri favoris & attentionis vento conatibus aspirate. Jaciam vestro in favore anchoram, si opus erit, & nullum inde periculum reformidabo.

Propositio, cum participatione.

Conciliatio audit.

Solent qui laudationum argumenta verbis amplificant, cum virum aliquem illustrem, pro dignitate exornandum susceperint: longam majorum seriem enarrare, fumosas parentum imagines preferre, rerum præclare gestarum ab avis & atavis Catalogum explicare, imo ut verius loquar, plumis alienis vestes suas exornant, & aliena luce solem suum fulgere splendescereque faciunt, non ego hos hodierna die imitabor, siquidem

1. Argumentum à pueritia.

Et genus, & proavos, & quæ non fecimus
Vix ea nostra puto. (ipsi,

Non eget aliena luce Lambertus noster, qui sua luce orbem universum cœlumque replevit. Non eget plumis alienis Lambertus noster, qui sua ornamenta in tantam amplitudinem religionis per omnes terras diffudit. Non eget alienis odoribus B. Lambertus, ad cujus virtutis odorem tot homi-

Repetitio cum allegoria.

Expositio parentum Lamb. per præteritionem.

hominum religiosissimorum millia tot ætatibus ac seculis occurrerunt, & nunc etiam cursu in defesso currunt. Equidem filius fuit Apii viri probi & nobilissimi, natus in oppido Trajectensi. Sed lateat ille & à filii face facem suam pater accendat. Matrem habuit Heusplindem matronam integerrimam, & antiquitate familiæ, & generis nobilitate splendidissimam; sed lateat illa quoque & à filii lumine suum lumen mutuetur. Hodie puerum deferamus sanctissimum, lateant omnia quæ ejus esse non possunt. Ipse vero puer se totum, quantum quidem pro ea ætate poterat ad divinæ majestatis voluntatem conformavit: cujus vitæ fundamentum cum summa animi voluptate parentes ejus animadvertissent, cum vix adolescentiæ spatia ingressum, quo litteris iisque optimis informaretur, B. Landoaldo VVintershovio viro ea tempestate & doctrina & integritate clarissimo tradiderunt; qui cum ita divinis litteris instruxit, ut reversus ad Parentes egregia pietatis & sanctitatis argumenta præbuerit, doctrinæ, & eruditionis monumenta reliquerit. Fateor, vix excessimus è portu, Humanissimi AVDITORES, & jam sistitur cursus navigationis. Quid hic dicam, ubi rei magnitudo silentium depoicit? Erat puer, aut certe vix adolescens; sed animum virilem supra ætatem, ac planè divinum gerebat. Luxum suum ei fortuna ostentabat? Luxus insolentiam pariebat? insolentia honestatem excludebat? hæc irridens fumum esse asserebat. Delitiæ, voluptates sensus sollicitabant? orationibus & jejuniis comprimebat. Divitiarum apparatus voluntatem pertentabant? hic eos paupertate rejiciebat. Pompa splendorque oculos sollicitabant? hos tanquam larvas irridebat: videbat honorum insignia, sed inania putabat: videbat ridentem Venerem, sed fletus instrumenta esse judicabat; videbat fastum in fastu

Laus à pietate pueri D. Lamb.

Dissimulatio dubitatio.

au-

aurum in auro, mundum in mundo: & alta quadam mente præditus, valeat inquit, fastus mundi, valeat pompa. Quid mihi cum mundo, si cœlum adest? Quid cum divitiis, si inopia succedat? Quid cum honoribus si cum iis sim reprobandus? Quid cum voluptatibus, si desinant in dolores? Tu una humilitas places, una arrides: te unam amo, te unam ambabus ulnis amplector: te unam exosculor: quam dæmones verentur, quam cælites amplectuntur; quam custodem omnium virtutum, & fundamentum una animi sententia sapientes profitentur. Ita sanctissimus adolescens sentiebat, ita cogitabat, ita hæc animo vix adolescens mente revolvebat. O admiranda, futuræ incredibilis Sanctitatis rudimenta! O fœlix principium! O felix auspicium! O vere felix & beatus adolescens! Dicebas ô sanctissime Adolescens, tutelam & initium omnium virtutum esse humilitatem: sciebas eum spargere, qui sine humilitate colligit, non ignorabas eum destruere, qui non supra humilitatem ædificat: judicabas eum, qui à se repellit humilitatem, etiam si in cælo domicilium haberet, à Domino esse repellendum: cogitabas eum qui in sinu suo collocat humilitatem, etiamsi in cæno peccatorum jaceret, in sinu Dei esse collocandum. O fœlicem iterum ac tertio te felicem Adolescentem! qui tuæ vitæ fundamentum talem virtutem, quæ est fundamentum, & custos (ut antea diximus) omnium virtutum, esse voluisti! O dulce nomen humilitatis! O virtus præclarissima, mundi sapientibus minime nota! sed ab ipsa Dei sapientia mirifice commendata! O virtus admiranda, dilecta paucis mortalibus, Divo Lamberto unice grata! Sed huic virtuti aliam præstantiam non inferiorem adjunxit. Nuntium divitiis remittebat, eas temnebat; quidquid habebat in pauperes erogabat. O charita-

Prosopopæia.

Locus communis de landibus humilitatis.

Repetitio.

Exclamatio. Laus à divitiarum contemptu & benignitate in pauperes exclamatio.

tem

Exclamatio. tem omni sæculo deprædicandam! Et quid obsecro non expectandum ab hoc initio fuit, in quo victoria sui difficillima, triumphus de mundo gloriosissimus, perfectionis & æternitatis amore ardentissimus effulgebat? nimirum amore divino & afflatu tanquam magnete tactus, animus ascendit, terrena despexit, nimirum amore divino, & afflatu tanquam sole quodam calefactum ejus pectus, uberrimam omnium virtutum segetem emisit; ut omnino nihil aliud esset Lambertus in terris quam lucerna virtutis ardens, & virtus potens: ut inquam nihil aliud esset Lambertus quam lucerna ardens in Corde suo per charitatem, suis in manibus per bonorum operum exercitationem, in orbe universo per exempla virtutum. Sed memorandi Adolescentis sanctum ad Theodardum Trajectenses tum temporis ad populos Pontificiam obtinentem dignitatem usque pervenit rumor Sanctitatis. Cui ut honestatis cursum teneret, ut dignitatis atq; gloriæ portum caperet, ut cum nutricis lacte moribus quam optimis imbueretur; ut instar lapidis (dico) pretiosissimi in Regia aula multis modis expoliretur, traditur educandus. At fortassis de eo triumphum sperare potuit caro? qui in Aula Regia, ubi pompa, honor, luxus mentem animumque sollicitare, titillare, & sensus subintrare solent, versabatur, imbellis sanè & ridiculus hostis in eum extitit caro, qui carnis blandimenta repudiavit, de carne ipsa jam triumphavit, illa in divitiis, in conviviis, in lectis suas insidias struit: hic eas paupertate, jejunio, cilicio effregit. Christe bone, quot in vitæ nubibus atque procellis reperiuntur, qui flammantem rotant ensem, ipsi ab una cogitatione rotantur? quot sunt qui ferocientes frænantur? quot sunt qui tanquam Hercules lucem hanc suavissimam aspiciunt, com-

Repetitio simili desinente.

Gradatio.

Laus à devicta carne & mundo.

Admiratio Compar.

muneremque spirituum hauriunt, sed & tanquam Hercules ardoribus impurissimæ carnis comburuntur? quot sunt, qui tanquam Alexandri, imperia auctoritate, jure legebus perbelle administrant ac moderantur, sed ut tanquam Alexandri uno impuro mulieris aspectu servituti mancipantur? quot sunt qui tanquam Samsonis fortitudinem, vires, robur jactitant: sed & tanquam Samson ab una muliere superantur, ut ad alia nescio an majora perveniamus. Quis vestrum existimat latere posse Solem, cum in fastigio meridiei positus jacentes infra terras undequaque illustrat: non potest Humanissimi AVDITORES: nec potuit latere Divus Lambertus, cujus virtutis splendor humanam aciem perstringebat. Posteaquam autem Divus Theodardus Trajectensis Episcopus hujus adolescentis director, relictis hujus vitæ (quæ potius mors est appellanda) miseriis in illam sempiternam domum triumphans, ubi ævo sempiterno perfrueretur, evolasset: rogatur Divus Lambertus venire. Quid ille? an huic vel illi gratias immortales tanto de honore sibi congratulans egit, an cibos exquisitissimos adferre? an mensas Atticas, quibus animum suum erga Electores tantæ dignitatis testificaretur, jussit extrui? nolite usquequaquam AVDITORES cogitare. Quid egit igitur? Respuit: quid respuit tantum? rejecit: quid rejecit tantum? imo urgentibus sese invitum ostendit; & quibus verbis se invitum ostenderit petitis AVDITORES? se tanto munere, tanta functione indignum esse dicebat. O virum pium! & in vera humilitate fundatum! Quid vero plebs egerit cum hæc audiret, fortasse rogatis: attendite obsecro, & videte quibus verbis, quo desiderio, quam inaudita cupiditate plebs

Transitio. *Similitud.* *Interrogatio.* *Metaphora.* *Interrogatio cum dubitatione.* *Subjectio.* *Correctio.* *Exclamatio* *Renovatio Audit.*

Tra-

Trajectensis prosequebatur, in eum plebejo impetu irruens has in voces irrupit Lambertus civis noster operum bonorum copia celebris Episcopus noster erit, velit nolit. O infiniti amoris argumentum; ô præclarissimum admirandæ sanctitatis signum! ô virum non Episcopali tantum, sed Pontificali dignitate dignissimum! nimirum fugientem studiose sequuntur honores, ambitiosum derelinquunt, nimirum hos ad sacra munera applicat Deus, quos honoribus animum non apposituros haud ignorat, nimirum is moderatoris universi voluntate atque providentia, qui religionis gubernacula teneret electus est is; qui Christianam pietatem tueri, religionem amplificare, divina atq; humana rectissime tractare noverat, creatus est. Qui cum ad hanc hujusmodi dignitatis arcem toto, quod ajunt, corpore atque omnibus unguiculis ascendisset D. Lambertus: quantopere pietatis opera amplificare & propagare studuerit, quis vel stylo vel voce exprimat. Hic non Isocratis jucunditate, non Lysiæ subtilitate, non Hyperides, non Æschinis sonitu, non Demosthenis non Ciceronis; sed divina potius opus esset eloquentia, & flumine dicendi, quæ nunquam antehac audita, nunquam elata, nunquam excogitata fuisset. Singulis diebus in templo summa qua valebat eloquentia populum ad cœlestia meditanda provocabat: plurima in egenos & pauperes erogabat, omnes admonebat sui officii: universos doctrina salutari atq; exemplis informabat, plurima miracula in lucem edebat: cujus Virtutis & sanctitatis fama sese & longe & late diffundens: ut nullus esset tam ab omni hominum consortio remotus in terris locus, quo non hujus præstantissimi Viri pervenisset? ad Childericum Galliæ regem pervenit, atq; ita pervenit, ut Rex Divum Lambertum summo honore affecerit, & suis omnibus ami-

Prosopopæja.

Exclamatio.

Studiose dicta repetitio.

Incrementum.

Laus à pietatis ardore.

Dissimulatio ad excusationem ornata E. pixeuxi & præteritione.

minois eum præposuerit. O verè fortunatus & fœlix fuisti Rex Childerice, quod tanti Præsulis jussis parueris! O vere fortunatus & felix suus exercitus, qui à tanto Præsule dirigebatur! sed indignor, imo commoveor AVDITORES: nunquam magni sine invidis, nunquam boni sine insidiis. Ecce Rex contrucidatur, ecce eo contrucidato maximam invidiæ pestis nefandissimæ subito in piissimum Iesu Christi mortis doctoris, orbis reparatoris servum Lambertum concitatur. Ecce invidia invidorum inimicorum magis ac magis grassante, tandem summa injuria & justitiæ & publicæ libertatis defensor sua à sede, prôh dolor! exturbatur. O pestem post hominum memoriam inauditam! O intolerabilem! exturbatus est Præsul? & quis? Præsul? Nonne Christianorum naufragorum portus! consilii pontus? pietatis promontôrium? Doctrinæ littus? virtutum omnium oceanus? & à quo exturbatus est? nonne ab Ebronio homine omnium scelerum ex colluvione nato? nonne tyranno immanissimo? ô dolor! expellitur Divus Lambertus quam ob causam? an quia continuis concionibus districtus erat? an quia obstupescente natura miracula edebat? an quia sanctissimam vitam traducebat? Cur igitur ô invidia, tu Divum Lambertum expulisti? ubi eos quorum animos invaseras ac occuparas, hominũ generis inimicissimus hostis suis laqueis & expansis retibus decepisset? Quid tu bellua tandem effecisti? Divum Lambertũ expulisti. Quid inde? arbitrabaris eum ensem, quo injuriam ulcisceretur, insolitamq; apparatum instructurum? plus in eo patientia valebat. existimabas eum nonnullos subornaturum, ut in statum pristinum rediret? plus bonorum contemptus, & cœlestium memoria in eo requirebat. At in illud cœnobium tetendit, in quo extremus ordine fuit, & hoc ejus humilitas postu-

Apostrophe ad Regem sententiose dicta.

Subjectio caulis mortis regiæ.

Admiratio cum exclamatione.

Interrogatio.

Apostrophe ad invidiam.

Interrupta prosopopœia.

Subjectio.

postulabat O hostis imbellis, & parum erga sanctum favor? in eo cœnobio moderator universi D. Lamberti sanctitatem manifestavit. Quomodo manifestarit petitis AVDITORES? Cum quadam nocte D. Lambertus cum fratribus in eodem conclavi dormiret, visum ei fuit è strato prosilire, quo attentius Deum diuturne veneraretur: Verum caleeorum alter fortuito casu è manibus lapsus fratrum quietem interturbavit, nec mora: Pater Cœnobii delicti patrati expiandi gratia eum ad crucem sub die collocatam, quanquam frigidissima aura foret, orare jubet. Quid D. Lambertus? an patris nutum observare recusavit? plus apud eum obedientia valebat. An latuit vel dissimulavit? pluris veritatis partes ipse faciebat. Quid egit igitur? indutus unico cilicio nocte illa frigidissima, & multa glacie & gelu asperrima patris voluntati morem gerens sub cruce stetit: & stante sacrosanctæ Trinitatis hostia divinitus subito importuni gallorum cantus tempus solitum anteverterunt Surrexere fratres itaque, & perfecto officio ignem, quo frigoris acerrimi injuriam propulsaret, instruere voluere: quos cum singulos Cœnobii Abbas contemplaretur, animadvertit Divum Lambertum abesse, cui interroganti ubinam esset, respondere fratres, eum esse jussum se sub crucem recipere. Tum Abbas admiratione perculsus una cum fratribus singulis ad pedes D. Lamberti prostratus, ignosce, inquit, ignosce, Venerabilis Præses, miserere turbæ dolentis, eique veniam dare ne dedigneris, quibus D. Episcopus ait, ne quæso fratres charissimi sic loquamini, surgite, ocius surgite; & meis potius erratis ignoscite. Quid obstupescitis B. AVDITORES Fratremne cœnobii ad pedes D. Lamberti adjectum? Viderat, viderat beati beatam sole fulgentius resplendere faciem. O virtutem omni laude condecorandam? quem ad explo-

Exclamatio.

Subjectio.

Epizeuxis.

ran-

randam permotus fuit moderator universi. Sed ad te redeo, ô dæmon omnium incendiorum fax, ejecisse te jactitas Divum Lambertum sua è sede? sed in eam Deo favente tanta, tanta omnium lætitia, quanto cum luctu solum verterat, rediyit. itaque pristina dignitate ornatus, multo magis sanctitatis suæ opera auxit, suos inde fesso studio erudivit: nec satis, neque ejus ingens fervor ad Toxandros profectus est, quos partim ita eloquentia, partim patientia ad Catholicorum fidem convertit? nec satis, neque ardentissimus justitiæ fervor ejus, Pipinum Regem Franciæ, quod repudiata uxore pellicem complecteretur, dissimulantibus fere cæteris Episcopis, pro zelo domus Dei ferre non potuit, sed eum opportune & importune arguere & increpare cœpit, atque ita increpavit, ut Regem à pellicis amore revocarit. Quod cum animadverteret maligna mulier fratrem suum, qui afflatu diabolico actus nil cogitabat, nil moliebatur, nil minabatur nisi mortem D Lamberti, ad communem spiritum ei eripiendum concitavit. Quo instituto, tyrannus ille sceleratissimus, ac quasi bestia quædam immanissima, quæ odio religionis semper exarsit, D Lambertum expansis instar crucifixi brachiis ante altare SS. martyrum Cosmæ & Damiani gladio trajecit. O facinus execrandum! O audaciam intolerabilem! itane hic, qui à puero vitæ candorem amplexus. Vir sapientissimus, humillimus, piissimus, (omnia uno ut verbo absolvam) virtutum thesaurus manibus sceleratissimi hominis expirare debuit? quanquam quid hominem appell.? qui si homo fuisset non ita summa tyrannide, & sine causa hominis vitam petiisset! O monstrum! ita omnem humanitatem exueras, ita belluarum quædam feritas totum animum occuparat: ita sine sensu, sine animo, totus in quam ferreus eras, ut innocentissimi sanguine ma-

Exclamatio. *Apostrophe. ad dæmonem* *Metaphora.* *Repetitio.* *Martyrium D. Lamberti.* *Correctio.* *Traductio.* *Exclamatio.*

Conquestio ad Deum. manus tuas coinquinare, imo salutare non reformidares? O Deus! quomodo servum tuum, altare fidei, pœnitentiæ domicilium, humilitatis sacrarium, pietatis sedes à perversissima bellua interim inferre potuisti? *Incrementum.* cur flammas, fulgura, tonitrua non immisisti? & tu sanctissima Ara sanctissimorum martyrum belluam illam cur non obruisti? *Exclamatio.* Heu periit sceleratissimæ belluæ manibus, amor & deliciæ generis humani! O dolor! jam mihi vocem indignitas eripit, fauces dolor occludit. *Excusatio.* Vos vero (Benevoli AVDITORES) tantum orationi meæ concedite, quantum justo & pio dolori tribuendum esse putatis, ex magna jactatione terram *Peroratio.* videre peropto, neque enim laudibus istius par esse possum ego infans, qui nulla injuria potuit commoveri, nullo labore defatigari, nullis minis perterreri. *Apostrophe ad Divum Lambert.* Et certe debebatur tibi Sanctissime Lamberte, sancti alicujus & eloquentis oratio, alter Augustinus, alter Ambrosius virtutibus tuis; alter Chrysostomus, alter Nazianzenus tuis laudibus debebatur. Quod si tamen infantum ex ore laudem suam perficit Deus, non dedignaberis hodie infantis vocem, & orationem, quam hæc imbecillitas ingenii mei exorsa est. *Preces ad auxilium Collegio offerendum.* Tu Collegium hoc, in quo, tanquam in theatro quodam totius orbis terrarum amplissimo, clarissimoque, omnium virtutum immortalium splendor elucet, hactenus tuo patrocinio gubernatum semper visita & conserva. Tu splendididissimum tantorum virorum consessum, quorum doctrinam spectare si lubet, eruditissimos, si usum peritissimos, si ingenia perspicacissimos, si conditionem, nobilissimos, si pietatem religiosissimos comperimus (animo prorsus consternatus hæreo.) eadem charitate qua homines in terris agens prosequebare, nunc complectere beatus in cœlo, DIXI.

PAR-

BARTHOLOMÆI BACHUSII LOVANIENSIS
ORATIO
In Laudem D. NICOLAI.

Exordium à more oratorum.

RECeptum est apud Oratores illos à schola politos, *Ornatissimi Domini, Iuvenes bene nati,* ut cum gravem aliquam dicendi provinciam, cui impares sese arbitrantur, susceperunt, nuncupatis mox votis orationem aliquam vel Ciceronis floribus conspersam, vel Isocratis suavitate jucundam, vel Demosthenis robore nervisque invictam, cum ad aures audientium deliniendas, tum ad animos vi quadam percellendos à Deo ter Optimo maximo concedi precentur. Quam quidē consuetudinem hodierna die libenter ad vos, & ex hoc loco ad dicendum ornatissimo persecutus fuissem, si illum cui vocem hanc promptæ voluntatis, & hunc affectum concitatæ pietatis consecravi, ullo politæ orationis officio potius quam decora famulantis affectus modestia delectari putavissem. Dicendum est de beatissimi gloriosissimique Nicolai Laudibus, cujus vitam cum humilitas stabilierit, modestia conformarit, virginitas decorarit, si fucatos pictæ cujusdam eloquentiæ colores adhibuero, non placebo; si fulminantis dictionis tonitrua vibravero, parum agere decore videbor, qui tanti Divi virtutem omni eloquentia majorem augere vel illustrare saltem oratione contendam. Non, non faciam, neque unquam accensa face solem vobis ostendam, sed protenso tantum digito demonstrabo, solem inquam, illum Sanctorum Nicolaum, electum ab utero, san-

Propositio.

Conciliatio sanctum à puero, juvenum gloriam, senum reverentiam, sacerdotum honorem, Pontificum splendorem. Date vos mihi veniam AVDITORES, si titillantibus verbis vestris auribus nõ adblandiar, non vult Nicolaus, qui nos suæ pueritiæ virtute delectabit. Ignoscite si non admotis eloquentiæ machinis vestros animos oppugnem, prohibet Nicolaus, qui nos adolescentiæ suæ splendore attonitos percellit: excusate, si tanto sub onere deficiam, & his laudibus nequaquam par existam: in causa est Nicolai vita, quam admirari licet, exornare dicendo nemo potest.

Cum excusatione Oratoris.

Confirmatio. Primus locus à pueritia. Incipiamus igitur à puero puerum ipsum cognoscere, & primas pueritiæ cunas evolvamus. Christe bone! quid assecuturum dicendo me sperem, aut quomódo laudationis hujus navim in portu sistam, cujus vela cum vix explicarim, teneræ hujus ætatis virtutibus tanquam scopulis quibusdam deterreor? Nam contineo vocem quin attonitus exclamem: *Domine prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Fuit Nicolaus hic noster gemituum filius & orationum, quem cum

Allegoria.

pater producere per ætatem, mater concipere per sterilitatem non posset, utriusque sanctitati, dum assiduis precibus divinæ majestatis Benignitatem sollicitant, benignissimus Deus illum induisit. Vere, vere quemcunque elegerit Dominus, hic sanctus erit. Vix dum communem hanc auram spiritumque vitæ teneris faucibus respirabat: vix dum è matris sinu in ubera ejus atque oscula pedibus manibusque reptabat illum Deus singulari sanctitatis privilegio donavit, & cœlestium gratiarum thesauris replevit. Etenim cum illum primo natum ut lavaretur in balneum detulissent, quid exspectatis AVDITORES, vagitum aliquem & ad aquæ contactum horrorem? Non erat ita imbellis infantulus Nicolaus. Risum ne ali-

Puer singulari gratia divinitus illustratus.

Sustentatio. Puer stetit in balneo.

aliquem & gestientis infantiæ exulationem? nimis parum id fuisset, stetit in balneo, & qui nondum ætatum figere passus didicerat, firmitatis suæ præsagium & sanctitatis futuræ signum fixis in balneo pedibus confirmatoq; corpore demonstravit. O pulcherrimum naturæ prodigium! ô miraculum sed admirandum! Credo jam dum infantulus medio in balneo consistens, cæteris, qui adstabant, hærentibus & attonitis cælum intuens, si non voce, saltem affectu dicebat: *Spes mea ab uberibus matris meæ, in te confirmatus sum ex utero.* Nimirū qui stetit in vitæ principio per gratiam, non erat in vitæ decursu casurus à gratia. Nimirū qui ab uberibus matris suæ sanctitatis donum acceperat, non poterat quin esset in vita sanctorum omnium miraculum. Et quemadmodum ita surgentem ab oriente solem videmus, ut postea lux ejus non augeatur, sed in plures atq; adeo in omnes mundi partes diffundatur; ita quam recens natus sanctitatis lucem à Deo sortitus erat Nicolaus retinuit & conservavit in vita, & qualis pueritia talis adolescentia, qualis juventus talis senectus ipsius fuit, duntaxat autem radii illi virtutis eximiæ in orbem universum postea sunt diffusi, qui angustiis paternæ domus, natalisque provinciæ limitibus nequaquā continebantur. Nō poterat crescere in adolescentia, qui summus erat in pueritia. Non poterat sanctior evadere, decurrente vita; qui vita ineunte sanctitatis apicem attigerat. Obsecro quantus erat ille puer, qui cum de temperantia nihil adhuc audivisset, jam temperantiam colebat; abstinentiæ nomen nondum intellexerat, & jam tamen abstinens erat: jejunii rationem nondum perceperat, & jam mercurii Venerisque diebus, quibus semel, idque vesperi duntaxat nutricis lac sugebat, jejunio corpus suum macerabat.

Similitudo

Laus à temperantia in puero.

Exclamatio. Apostrophe. O te felicem! ô te beatam (quæcunque tandem extitisti) tanti pueri nutricem! Dic amabo, quæ tibi mens tum erat, cum sanctissimum illum puerum Mercurii Venerisque diebus vane ad ubera tua invitabas, ille recusabat? Ulnis tuis involutum ultro admovebas, ille reluctabatur, risu, blanditiis & osculis sollicitabas, ille manibus ac pedibus resiliebat: quid cogitabas cum paulo post ad puerulum tuum redibas, & nihil obtinebas! Cum meridie prandentibus omnibus nihil ipse sumebat cum ad ubera paulo post rursum invitatus, nihil desiderabat. Quis erat autem tibi tum animus & sensus, cum expleto integri diei jejunio ineunte jam nocte puer exultans ad ubera recurrebat? Quanto gaudio gestiebas, ô nutrix! quanta admiratione defigebaris, cum inauditam hanc pueri consuetudinem parentibus enarrabas! Quas non lachrymas ipsi parentes suo gaudio permiscebant cum quod stupentes audierant in filio cernebant; quod ignorabant penes se, nes, ab infantulo filiolo suo dicebant? *Repetitio.* Non sunt hæc pueri, AUDITORES, quæ homines ipsi non possunt, vincebatur hic Natura, non sunt hæc viri, *Correctio.* quæ in puero adhuc tam tenello contingebant. Immo tamen sunt pueri, sed pueri ante ætatem viriles; sunt hominis, sed hominis sine virtute per gratiam divini. *Laus à nomine.* Profectò singulari prorsus non hominis alicujus dicam, sed ipsius Dei judicio providentia factum fuit, ut tam admirabilis hic puer, quo majorem nulla post ætas aspexit, Nicolaus, id est populi victor appellaretur. Vicit populos Nicolaus, sed seipsum vicit prius. Vicit populos splendore virtutis, vicit seipsum maceratione carnis alii ipsum admirabantur & extollebant, ipse seipsū deprimebat. *Secundus locus ab* Sufficere posset sola Nicolpueritia sanctitate delibuta divinitate plena, ut ejus admiratione perculsi aliquā ex ejus splendore sein-

scintillam comparare nobis optaremus; adolescentiam tamen ejus, & juventutem, si lubet, sed strictim percurramus. Nihil hic esse nimium potest, ubi nulla satietas reperitur; nihil tædium aut fastidium excitabit, ubi admirationem continua voluptas produxit. Quæritis igitur qualis adolescens Nicolaus extiterit? Omnino qualis puer, sanctus & divinus; quem adolescens cum sanctum appellarent, virtutum omnium exemplar esse fatebantur; cum divinum admirarentur non hominem, sed quendam in terris Deum esse dicebant. Nullum erat sapientiæ genus, quod ingenii magnitudine non superaret, nulla erat sanæ mentis doctrina quam non admirabili judicio penetraret; subtilissimus in rebus arduis, prudentissimus in dubiis, fortissimus in periculosis. Illi artes omnes scientiæ familiares erant, illi docti omnes & sapientes adolescenti palmam concedebant. Agite vero quomodo tandem tantam ad scientiam adolescens tam cito pervenit? Nimirum quæ res alios ad ignorantiæ & inscitiæ scopulos ruptis quasi velis impellunt, hæ Nicolaum ab incepto cursu non retardarunt. Non illum cœtus hominum inutilium à labore ad otium revocabant; non convivia ad hilaritatem, non spectacula ad voluptatem, non ludi ad delectationem, non labores ad quietem: postremo jejuniis, precibus, lucubrationibus, & vigiliis, quibus alii deterrentur, & exanimantur, ipse confirmabatur, crescebat, animabatur. Ecce an non illum, plusquam virum animadvertistis: Videte tamen virum, Profecto si à virtute virum appellamus, nescio an virum aliquem in virtutem ipsam Nicolaum appellem. Iudicate vos ipsi AVDITORES, quæro enim illud à vobis, hominesne esse putatis Oceano legem imponere, & ventis imperare? Cum aliquando in Ægyptum sanctissimus Nicolaus navigaret, & jam quasi ci-

Adolescentia & juventute.

Laus à sapientia & doctrina.

Similiter desinens Distributio.

Adjectio Contraposita.

Incrementum.

Tertius locus à virili ætate.

Dubitatio. Communicatio.

 tatis

Laus à miraculis. tatis in pugnam ventis, gravissima tempestas excitata esset, in mari fulmina ab astris, ab imo fluctus dimicarent, omnia obscura nocte naufragium minitarentur? Ille præmissis in cœlum precibus mari, ut quiesceret, ventis, ut cessarent imperavit. Quid hic dicet's? Si verum appellatis illi tanquam quidam in terris Deo venti obsecundabant maria obediebant; fulmina & imbres obtemperabant. Certe plusquam vir est, cujus legem elementa audiunt, plusquam vir est, cui natura parere non recusat. An non illi tunc rursum obtemperavit, cum è palæstina in Lyciam abiens nulla pene voce concitatam in Oceano medio tempestatem sedavit? An non illum, illum non natura sed mors ipsa, divina quadam virtute potentem agnovit, cum Alexandriæ multi, plures alibi vita functi manus ejus sanctissimæ signo, quasi quodam cælesti plectro percussi ad vitam communemque lucem redierunt? An non illi necessitas ipsa se submisit, cum eo ante templum Hierosolymitanum noctu orante clausæ ante & obseratæ fores subito paruerunt? O sanctissimum hominem, cui paruisse lætantur elementa? O divinum cœlestemque virum, cujus legem libenter accipit natura, necessitas ipsa non recusat? O immortalem Nicolaum! cui mors quod abripuit, ut coacta restituit? & non talem ecclesia tam sanctum, tam admirabilem, tam divinum Antistitem optavisset? quid dico optavisset? Non optavit tantum, sed etiam quasi de cœlo demissum complexa, virtutum omnium exemplar coluit, & in omni necessitate Patronum observavit. Non quærebat Nicolaus honores, sed Nicolaum honores sequebantur; latere humilitas ejus cupiebat; sed latebras virtus ejus nesciebat. Bone Deus quanta vis est non ficta sanctitatis? Scio vos non ignorare, dicam tamen. Quærebant Myrrhenses Antistitem, quid dein-

Synonima *Disjunctio*

Exclamatio.

deinde? convenerant vicini Præsules, ut de Antistitis electione consultarent, ecce divina vox monet, ut qui primus cujusquidem nomen esset Nicolaus, mane templum ingrederetur, urbis Antistes renunciaretur. Venit ad templum mane Nicolaus, sistitur, nomen inquiritur, Antistes salutatur, & omnium applausu consecratur. Neque tamen Nicolaus hic mutatur, remanet in eo modestia cum humilitate, neque tunc quicquam sanctissimum pectus arrogantia percellit, remanet abstinentia, neque sæpius quam semel in die cibum vesperi sumit, carnesque nunquam ad mensam admittit, remanet liberalitas, qui antea prostituendas tres puellas dote data liberarat, plures postea juvat, & omnium factus pater, omnia sua omnibus elargitur, O sanctissime Antistes gloriosissime Nicolae, cogor te admirari, quem eloqui digne non possum; cogor suis in laudibus humanam vocem reprimere, qui humanam naturam tua virtute superasti. Te, cum fulgura coruscant, cum tonitrua terrent, cum tempestates deſæviunt homines invocant, & in ore nomen tuum tenetur, in corde requiescit. At te medio in mari nautæ, in judicio innocentes, in adversitate miseri, opem & auxilium expectant. Te pueri puerum jejunantem laudant, juvenes juveni divino congratulantur, virgines virginem, & virginum liberatorem extollunt. Age ergo gloria sexus omnis & ætatis Nicolae, cape hanc infantis Oratoris vocem; & qui omnes dignatus es auxilio in terris, dignare patrocinio in cœlis?

DIXI.

Creatur Antistes Myrrhēsis.

Honores non mutaverunt Nicolai mores.

Conversio.

Laus à liberalitate.

Peroratio per Apostrophen.

FRANCISCI THOVREL-LE LUXEMBURGENSIS ORATIO

In vitupetium ebrietatis. In genere Demonstrativo.

Exordium à vitio ebrietatis per comparationē cum aliis. Ratio ab effectis.

CVm multa sint gravissima nefandissimaq; hominum maleferiatorum vitia, quibus naturam suam divinæ rationis face collustratam obscurant, & impressam in animis suis æternæ majestatis effigiem coinquinant ac deturpant, tum illud fœditatem execrandam & jacturam deplorandam adferre solet, quod in depravato commessationum usu, nimiaque ingurgitatione positum hominem mente captum, corpore obrutum vix hominem derelinquit. Etenim si ea maxima calamitas humanæ pars est, quod homo hujus omnium rerum universitatis secundū Deum administrator post oppressam sui corporis sanitatem, morum insuper ac religionis suæ jacturam facere possit, profecto nihil erit in hominis vita detestandum, ac homini magis fugiendū quā illa ingurgitatio ebrietasque, à qua corpus obruitur, boni mores extinguuntur, religio fidesque deseruntur. Quod cum ita sit, & hic locus hodierna die dictionum aliquam orationem requirat, date veniam, & hanc concedite mihi facultatem, AVDITORES, & ebrietatem hoc tempore concitato dictionis cursu prosequar, & deprehensam stylo nostro confodiam. Equidē per turpitudinū quarūdā cloacas non sine horrore alio tenendus erit cursus orationis, sed emergā & in terra pedē altius figam,

Conciliatio & Propositio.

Allegoria.

Egam, si mecum vestrum illum in attentione summa favorum senfero adlaborate. Ita vero cursum omnem instituam, ut tres ad metas decurram, diem imprimis corporibus ebrietatem nocere, deinde mores evertere ac pessumdare, postremo religionem omnem ac fidem labefactare. Nolo tamē expectetis, AVDITORES. ut hominem vino plenum ac ebriosum vobis tanquam in theatro repræsentem; quid enim attinet oris illum fœtorem, incessus titubationem, gestus improbitatem, quidvis loquendi temeritatē, importunitatē, corporis sordes, cæteram illuviem oculis subjicere, à qua vel auribus abhorremus? lateant ista in illis bachantium hominum ingurgitationibus adeo portentosis, ut corpora instar utrium aut canalis potius perennium potu fluant. Illud dico, plures ac difficiliores animi corporisque morbos ebrietas, & illa immoderata potatio hominibus inducit, quam quisquam unquam medicorum excogitavit. Hinc phrænesis periculosissima, hinc calculi pœna gravissima, hinc crudelitas exitialis, hinc viscerum inflammatio intollerabilis, hinc concreti tenacesque vapores cerebrum obsidentes, hinc partium in corpore vitalium obstructiones; per eam lippitudo, narium coriza, fœtidus halitus; per eam capitis distillationes, fœdus creans ac tusses, morbi articulares & apoplexia, per eam oculorum caligo, vertigo, suffusio. Illa robur, & virtutem naturalem enervat, infirmitatem generat, mortem inducit, & ut omnia verbo uno complectar, corpus humanum fœdissimam turpissimorum humorum cloacam & abominandam nefandissimorum vitiorum sentinam facit. Etenim quemadmodum fieri videmus, ut post grandem diuturnamque pluviarum tempestatem qua terra confunditur & in lutum resolvitur, vermes in agris ac serpentes enascantur, tota ipsa terra quæ-

Partitio.

Descriptio morum & sordium ebriosi per præteritionem.

Prima pars de nocumentis quæ ebrietas affert corpori.

Amplificatio per enumerationem nocumentorum.

Repetitio.

Illustratio per similitudinem.

quædam esse palus videatur: ita cum abundantiori potu inebriata sunt humana corpora, & per illas vastissimas ardentium faucium cloacas commessationes, inundarunt, lutum quoddam fit caro, & in sentinam conversa fœtores exhalat. culturam non admittit, vermes ac serpentes vitiorum producit. Vsque adeo non satis est subvertisse sensus, & valetudinem submersisse, non satis est calicibus epotandis mentis aciem graviter hebetasse rerum omnium oblivionem, memoriæ mortem invexisse, vires omnes ac robur corporis labefactavisse; sed etiam obsidet hoc monstrum atque infestat animam, inque ipso compotationis furore moribus antea sublatis contrucidat. Est veres est ebrietas flagitiorum omnium mater, radix criminum, origo vitiorum, tempestas linguæ, procella corporis, naufragium castitatis, amissio temporis, insania voluntaria, languor ignominiosus, turpitudo morum, dedecus vitæ, honestatis infamia, animæ corruptela. Est, est, inquam ebrietas voluntaria rabies, & ultro hostis invitatus, honestatis omnis illecebra, & pudoris injuria, per quam non peccatum facit homo, sed ipse totus est peccatum. Videtis Auditores, eo jam sermonem nostrum decurrisse, ut cum ebrietatem docuerim gravissimis morbis humana corpora infestare, accedam ad mores quos aut optimos pervertit, aut perversissimos inducit. Atque ut quo contendo, perveniam, non quæ ebrietatem sequuntur commemoro, familiarium afflictiones, liberorum neglectus, creditorum fraudationes, furta, latrocinia vastitates; nõ dico quam multos hodie videamus, amplissimarum familiarum opes magno parentũ amicorumq; labore comparatas, ut suæ tantum ingurgitationi satisfaciant, nec illud cesset diluvium compotationum vilissimo pretio divendere, & ut cum Diogene dicam Cynico, ex crapula do-

Amplificatio à definitionibus conglobatis.

Transitio.

Secunda pars à corruptione morum.

Amplificatio à consequentibus per præteritionem.

domos, fundos, patrimonia evomere. Parum esse tametsi deplorandum vilium facultatum jacturam facere, si non etiam morum accederet detrimentum,

Vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia cum corpus onustum
H- sternis vitiis animum quoque prægravat una
Atq; affigit humo divina particulam auræ:

Omnino nullum est vitium, quod in mores non ebrietas inducat: fortem, ignavum reddit; temperantem lascivum facit; prudentem fatuum nec relinquit; justum, iniquum constituit.

Similiter desinens.

Nescit ebrietas modestiā, pudorem ignorat, castitatē extinguit. Illa promptitudinem ad iram & querelas, celerem ac repentinam animi ad omnia mutationem strepitum & tumultū, & facilem ad dolos fraudésque deductionem apportat. Illa præceps ad omnem impuritatem atque intemperantiam ruit, naturæ leges in sexu non observat, & in mare fœminam, in fœmina marem perquirit.

Amplificatio ab enumeratione vitiorum. quibus ebrietas mores corrumpit.

Vnde Divus Hieronymus. Nunquam ego Castum inquit, ebrium putabo. Et bene Tertullianus ebrietatem scortationis comitem appellat Augustinus naufragiū castitatis, Horatius Craterem Veneris sodalem, Apuleus lagænam Veneris gladiatoriæ ante cœnam. Vinum lac Veneris & incentivum esse Poetæ dicunt.

Testimonia

In hoc ebrietatis lacu desideriorum impurissimorum venti juventutis, imo etiam senectutis extremæ cymbam consurgentibus cogitationum Venerearum undis miserrime demergunt.

Allegoria.

In hac ebrietatis cloaca fœdissimis luxuriæ sordibus modestia cum pudore suffocatur. O monstrum! O portentum ebrietas! ô non amabilis, sed abominabilis insaniā? per te adolescentiæ pudor in lasciviam commutatur, per te juventutis

Exclamatio

Agnominatio.

robur in mollitiem convertitur, per te senectuti virtus in luxuriæ languorem transformatur. Quam multi sæpe sunt adolescentes modestiæ verecundi, sanctitate quadam integri: at ubi te degustaverunt impendentes, dissoluti, luxuriosi fiunt. Quam multi natura mites sunt & continentes? at ubi illos invasisti, & in animos per fauces eorum intravisti, efferati fiunt, ac crudeles. Tu oculos aut ad impudicitiam, aut crudelitatem inflectis; tu linguam obscœnis verbis armas, tu manus armis instruis, tu animum scelerum omnium cogitatione reples. O omnium flagitiorum verè mater ebrietas! perfectus vir erat Noe, per ebrietatem nudatus in tabernaculo suo procubuit. Permanserat Loth illæsus inter Sodomitas facinorosissimos: per ebrietatem gemino se conscelleravit incestu. Mille Philisthæis fortior Sampson erat, per ebrietatem meretricio palpo inter hostium manus est rèvinctus. Temulentus erat Holofernes; una mulier, una vidua Iudith ei caput à cervice rescecuit. Convivabantur filii Iob, & compotabant, ecce tandem ruina domus oppressi fuerunt, etenim nunquam inveniam, si persequi singula contendam. Si dicam de Philagensibus, quos temulentia timidos & imbecilles effecit. Si Tyrinthios & Argivos producam, qui inter pocula pugnaces & strenui, in campis & præliis fortiter fugitivi fuerunt. Si Arictorum meminero, qui indies singulos inebriari epularique soliti, Celtarum effecti sunt vectigales. Si Alexandrum Magnum exhibeam, qui Clytum clarissimum sibi ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit, certe debuit Nimirum quem tot itinera, tot prælia, tot hyemes, per quas iuxta temporum, locorumque difficultates transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum dimiserunt, intemperantia bibendi, & ille Herculaneus ac fatalis

Contentio & apostrophe.

Ebrietas homines immutat Distributio.

Probatio ab exemplis.

Præteritio.

is Scyphus sepelivit. Sed obstupescite & altius *Exemplū inaudita crudelitatis per ebrietatem.* mentibus imprimite quod dicam, & quod olim, cum diceret, qui refert Augustinus, fœminas & infantes congregari præcepit. Erat Cyrillus quidam civis præclarissimus, & ab omnibus fere dilectus, cum die quadam sese nimio potu ingurgitasset, ut ebrius & amens esset, matrem prægnantem nequiter oppressit, sororem violare voluit, patrem occidit, sorores alias duas ad mortem vulneravit. O quam vere dixisti beatissime Chrysostome, ubi ebrietas, ibi diabolus. Vere, vere hic non homo, sed dæmon quidam erat, qui in talem tam atrocem, tam horrendam stragem ebrietas armavit. Quid de illis dicam, quos ita *Amplificatio ab effectibus aliis.* de mentis ac judicii statu deturbat ebrietas, ut suas animas ac se totos dæmoni consecrent ac devoveant, imo etiam vendant? quid illos hic statuam, qui surgentes à populis furente libidine in masculos, in bestias turpidinem suam effundunt? quid eorum recordabor, qui posteaquam sese ingurgitaverunt, in mutua vulnera ruunt & ebrii misere miseriorem animam exhalant? Nolo recordari tantæ turpitudinis, & jam pudet ad *Tertia pars de eversione religionis & fidei per ebrietatem.* tantorum scelerum commemorationem non satis erubescere, videte nunc AVDITORES, an non etiam, quod postremum dicendum erat, religionem ac fidem ebrietas labifactet, neque enim sine ratione celeberrimus Ecclesiæ Antistes Ambrosius ebrietatem perfidiæ matrem appellat. Quid est obsecro, quod Israelitas relicto Deo tam amante, tam munifico, ad vituli adorationem adduxit? si patrum auctoritati credamus, ebrietas *Probatio & amplificatio ab exemplis.* Quid est, quod Balthazar illum Regem Babyloniæ concitavit, ut inter pocula sacris è Iudæorum templo vasis impiissime nefandissimeque abuteretur? Nimirum monstrum hoc tam horrendum ebrietas. Ita subdolus, versutusqu e Dæmon cultum suum ebrietate condit, & de cultu suo *Complexio* sem-

semper aliquid addit ebrietati, ut verissimum sit, quod verissime Sapiens affirmavit: Vinum & mulieres apostatare faciunt etiam sapientes

A more Indaorum. Experientissimi morum Indiorum pro certo confirmant, nullam esse paulo celebriorem compotationem, nullas vigilias, statas, quin peculiari superstitionis & sacrilegii genere imbuantur, hujusque sceleris observata tanta calliditas est, ut non aliter jam antiquum suum errorem tueantur, quam per solemnium compotationum occasionem.

Peroratio. Quanquam quem prosequi sine horrore sermonem non possum, abrumpo, & vos, AUDITORES, extrema hac oratione compello. Amare monstrum illud possetis, quod tanta pernicie corpus vestrum infestat? bene tenuitis. Illam pestem morum, & omnis honestatis expugnatricem amplecti velletis? satis est, exhorruistis, non vultis. Illum fidei hostem, religionis eversorem, illud, illud portentum, quod abducit à Deo, & apostatare prudentes facit ore vestro stomacho excipere tis? rectissime statuitis; nunquam, nunquam sint Bacchanalia, sint Origia, sint Cybelia, sint Lupercalia profecto nullum est peccandi tempus: volitent bacchentur, insaniant: qui perire volunt, certe qui honesti sunt, nunquam ad insanam illam libertatem & liberam insaniam descendent.

Repetitio figurata.

Adhortatio. Sonet in auribus perpetuo vox illa Sapientis: Noli esse in conviviis potatorum, neo in comessationibus eorum. Sonet iterum in auribus vox illa, sed alia Sapientis minitantis: Væ, Væ, qui potentes estis ad bibendum Vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem. Nempe est hoc efficacissimum antidotum, tragicos exitus ebriosorum perhorrescere, & increpantis Dei tubam feriatis auribus audire, venturum aliquando judicium animo suo repræsentare. Dicam cum Hieronymo & concludam, difficile imo impossibile est, ut

præ-

præsentibus quis & futuris fruatur bonis, ut hic mentem & illic impleat, & de delitiis transeat ad delitias, DIXI.

ALEXANDRI LADOVVSKI
Equitis Poloni,
PANEGYRICVS
SIGISNUNDO III. POLONIÆ
Seciæque Regi Potentissimo scriptus.

Exordium à difficultate argumenti.

MAjestatem aliquam & Augustam Regii Nominis celsitudinem styli officio designare, facundiaque tanquam publico precone Monarchæ alicujus virtutes in illustri hominum omnium Theatro ad sempiternam posteritatis memoriam commendare, si quis arduum esse non putet, is omnium recte sentientium judicio & temerarius & impudens, & stultus est existimandus. Nam si ita comparatum est, ut fulgētissimum solem intuentes lex cutiantur, dum ipsa oculorum acies nimia claritate perstringitur; & de Divina Majestate cogitantes, animo confundātur, dum ipsa intelligendi vis susceptæ considerationis sublimitate percellitur: profecto fieri non potest, qui debilitari nimio quodam pondere conatum suū is intelligat, qui Regis alicujus ac vere laudati Regis gloriosum Nomen ac virtutem sæculo suo suscipiendam stylo suo subjicere contendit. Quid enim obsecro sunt Reges aliud, quam Dii quidam in terris & hominum Arbitri hominibus omnibus majores, Deo solo minores? In his Divina illa Majestas quendam suæ sublimitatis radium

Similitudo

Dignitas Regum.

voluit eluoere, ut populorum veneratio jam cum in terris per eos sibi repræsentaret, quod in Cœlo adoraret. A Deo sibi sunt beneficio gubernati, auxilio, incolumes persistunt favore: Unde & sancti sint, Deoque, quantum fas est, simillimi præstantissimum ac pulcherrimum Dei munus existunt. Atque hinc est SIGISMVNDE REX INVICTISSIME, quod dum ego has styli primitias Majestati Tuæ consecrare, atque eam ipsam Majestatem Tuam in dictionis nostræ argumentum trahere verecundo conatu præsumo, concutiat animo, perstringat, confundat. Concutit animum argumenti difficultas, perstringit Majestatis objectæ radius, confundit Virtutis inusitatæ sublimitas. Ita fit, ut te amare & admirari possimus, de te loqui aut scribere non possumus; quod amor & admiratio silentio quodam arcana gaudeant, locutio vero & scriptio cum silentio esse non possint, ac cum ornatu prodire gestiant. Vincam tamen meipsum & Amori loquelam, & Admirationi scriptionem addam, ut non ignorare aut celare Reipublicæ nostræ felicitatem videar, quæ te Regem complexa tam integrum, tam pium, tam omni virtute adornatum, nihil te majus exoptat. Neque vero in hoc officio vocem ullam metus extorquebit aut adulatio quicquam suggeret; quippe hanc odisti, ille vero à te incuti non potest tuis quos amas. De Rege loqui volo, non de Tyranno, de parente, non de Domino. Quo fit, ut jam animo paulatim timor omnis abscedat, & conatus orationem, etsi Regiæ dignitati non parem, certe Humanitati Regii Parentis gratam exordiri præsumat. Permitte igitur SIGISMVNDE REX, ut à Cliente Subditoque tuo, qui triumphalem Gloriæ Tuæ currum sequi non sine plausu concupiscit, lauderis: permitte, inquam, ut inter tot virtutis tuæ Præconem etiam balbutiente Eloquentia hiscere aliquid

Conciliatio per apostrophen.

Propositio & captatio benevolentiæ.

Apostrophe.

sid possim, & vocem edere, qui vitam tuæ Majestatis obsequio consecravi: atque eam sane vocem quam pietas, Beneficentia, & insignis fortitudo tua etiam à muris pectoribus suo quodam modo jure reposcere videtur, O beatum illum mo salutarem Polonis diem, quo te tua virtus non ambientem ultro præsentavit: vix est, ut partum ambitione regnum sit fœlix; vix ut omnibus placeat ac gratus esse possit, qui sese ingerit. Nimirum quærendi sunt Reges, non accipiendi, & ibi plus Majestatis esse debet ubi plus est Virtutis, non ubi plus cupidæ voluntatis. Ac sane ita fas est existimare, eos à Deo Reges esse, non qui solicito hominum suffragantium calculo sese insinuant, sed qui virtutis fama noti quæruntur, adeoque Reges esse merentur, qui Reges esse nolunt. Ea fuit Virtus tua SIGISMVNDE REX, quæ Fortunam nostram fecit. Anxia erant multorum Regni Procerum studia, ut Stephano Regni sæculorum omnium memoria dignissimo successorem, & Regno Dominum darent. Multi adspirabant virtute, meritis, favore: nonnulli potentia, aliqui etiam ambitu pene ridiculo; & ille è Tartaria sua quidvis esse voluisset, ut Rex esset: Nihil cujusquam virtuti detractum velim, nihil Cæsari Rudolpho, nihil Maximiliano Archiduci, nihil Alexandro Farnesio, nihil aliis Principibus, quorum singulares virtutes, Procerum aliquorum calculos mereri potuerunt, debebatur tamen, debebatur Virtuti Tuæ SIGISMVNDE, hoc Regnum, & candidatus ille animi tui vigor, cum Comitiis non interesses, deliberantium animis obversabatur. Equidem tum apud invictissimum Ioannem III. Suecorum Regem parentem tuum agebas, sed crescentis virtutis tuæ fama, singularem de tua indole spem conceptam apud Polonos evulgabat. Fœliciter illa sane, ut fortunatissima stirps sagel-

Laus ab electione inter tot solicitantes.

Solicitantes pro regno Poloniæ.

Causa electionis propter familiam.

gellonica, ex qua illustrissimam Catharinam Matrem tuam pullularas, iterum Polonico Regno redderetur, quod ab ea tantum potentiæ & virtutum omnium incrementum acceperat. Ita una electione bis felices facti sumus, ut & Regem sceptro dignissimum nullo ambitu haberemus, & Iagellonicum reductis quasi veteris ævi auspiciis reciperemus: quin imo ad hanc fœlicitatem ea accessio facta fuit, ut dignum Stephano successorem videremus. Videor audire advenientium tibi applaudentium clamores, quibus non

Similitudo tam voces, quam animos tibi effundebant, & licet quadam mentis tristitia cladis objectæ spectaculo occuparentur, tanta tamen viso te Rege exorta fuit omnium serenitas, ut doloris argumentum in lætitiæ trophæum erigerent, non aliter quam exoriendi sol pluviosam nostris caliginem in clarissimum serenissimumque diem commutat. Adeo non sine munere quodam divino Rex esse videbaris, quem nemo satis cito se Dominum habiturum putabat. Neque tamen in te corporis dignitatem, vel capitis & oris majestatem admirabantur, quam hodie adhuc tanquam miraculum suscipiunt, sed virtutem, quæ festinatis quibusdam insignibus sese prodebat, suscipiebant. At vere ubi eam non videre tantum, sed sentire contigit, quanta fuit omnium in te animorum effusio? quantæ preces pro regia incolumi-

Laus à clementia. tate factæ? quam grati jucundique de benignissimo animo tuo ubique habituri celebratione sermones? Quippe virtutum prima tuarum Benignitas Clementiaque Poloniam universam recreavit, cum iis, qui Maximiliano Archiduci contra te adhæserant, rerum potius non tantum pepercisti, sed eos etiam præter eorum, ac omnium aliorum spem ac expectationem beneficiis cumulasti, dignitatibus adornasti. Dicam vere, SIGISMUNDE REX, una hac virtute

te &

te & illos vicisti; te quidem cum animum regno & victoria praecelsum, ne insolesceret, cohibuisti; illos vero, cum id quod nunquam sperassent, dedisti. Voluisti hoc beneficio potius quam alio duriori remedio Polonorum ingenia experiri; nec ignorabas, quam novum imperium inchoantibus utilis sit Clementiae fama; cum nihil sit, quod magis Principem Gentibus commendet, quam Clementia, illa Majestatis ornamentum, Divinitatis imago, Amoris fomentum. Sciebas in libero Regno liberas debere esse mentes; & si forsitan excellerant, restabat tuae virtuti materia ut praesens eorum animos vinceres & vincires, quos absens non habueras. Non eras ita reor, nisi ingens eorum moeror cum te Regem videbant, qui alium voluissent; at ubi tua illos Benignitas superavit, Beneficentia convicit, Humanitas complexa est, non alium voluissent. Ita plane te Regem animorum eorum tua Benevolentia fecisti, qui antea Rex eras corporū electione. Quanquam nec subditos tantum Polonos tuos hac Virtute conciliasti, verum etiam eos, quos habere hostes potuisses, qui ubi tuae Virtutis radios clarissima in luce viderunt, & suavissimam Naturae tuae Praedicationem audiverunt, amicum habere voluerunt, quem fecisse hostem potuissent. Non unum aliquem nomino, testes sunt, quotquot Poloniae vicini sunt Principes ac Reges; testis vero vel inprimis Augusta Austriacorum Domus, cujus Amorem ita cum tui regni initio meruisti; ut non satis se felicem putaret, nisi amicitiam (quid dico amicitiam?) nisi affinitatem tecum strictissimo vinculo iniret. Discat nunc Orbis non armorum fulmine fieri Reges, sed amore; non amorem potentia comparare sed Benignitate, Evenit profecto, ut & SIGISMVNDVS Regnum obtineret, qui elo-

Probatio clementia.

electus potissimo Nobilitatis suffragio erat. & Austriaci non repellerentur, à quibus Regno Reginam Regi uxorem accepimus. Et si decere omnino liceat, feliciter SIGISMVNDE & MAXIMILIANE, pro Regno concurristis, ut nimirum tu Rex esses, hic ex familia sua Illustrissima Reginam daret. Dedit, vidimus, accipimus serenissimam Annam Austriacam Caroli Archiducis filiam. O decus mulierum! ô Regina Reginarum! Erat illa Arx quædam Pietatis, Sanctitatis Delubrum, Virtutis Domicilium adeo non ipsa à regio sceptro, sed ab ipsa sceptrum decoris ac splendoris plurimum accepit. Fœlix Regina, quæ pio Regi, fœlix Rex, qui Reginæ tam piæ junctus! ut cum ipse sis Polonorum Delicium, ipsa fuerit Amor Polonorum. Quid dicam? An hanc cœlum nobis invidisse? An hanc terram indignam fuisse! Certe vixit, cum vitam ei immortalem optaremus, certe occidit, cum ne unquam moreretur, precabamur: ita occumbere cum ea Pietas, perire Benignitas, mori Humanitas videbatur. Indoluisti SIGISMVNDE REX, & ejus fatum ingenti perculso dolore Respublica nostra tecum luxit, perpetuo luctura, nisi in tuo atque ejus filio Principe Vladislao recrearetur, in quo cum paternam ac vere Regiam Majestatem omni virtute decoratam cernit, cum maternam Pietatem Humanitatemque admiratur & amat. Ita in filio matrem habemus. Sed non potuit tamen, non potuit Mors contractam cum Austriacis amicitiam dirimere, quæ affinitatem sustulerat: eo roboratus est altera affinitate Amor, & concedente Summo Religionis Romanæ Antistite in demortuæ sororis locum soror altera successit & Poloniæ Diademate exornata luctum omné detersit. Favere nunc cœlum, nō invidere Polonis jam dicā. In sorore sororé habemus, nec tam amisisse Reginā videmur, quam po[?]

Laus à conjunge prima.

Laus conjugis Reginæ.

Laus à conjunge secunda Regina.

bre-

brevem dilectum recepisse. Eadem Pietas, eadem Benignitas, eadem Humanitas est, ut omnino omnis virtus innata Austriacis videatur, in quorum familia nasci neminem videmus, qui non ad regnorum administrationem, ad sceptra, ad diademata certis quibusdam fatis à Deo destinetur. Scio adhuc esse in omnium pectoribus lætitiam illam ingentem, quæ tum Poloniam affecit, cùm primùm Reipublicæ nostræ Regina velut sydus quoddam illuxit. Quantus tunc erat splendor comitantium Serenissimorum Archiducum, Reginæ fratrum, atque ejus potissimum Ferdinandi II cujus hodie purpura in fastigio Romani Imperii resplendet? Quantus tum excipientium Procerum favor? Quàm admirabilis cum magnificentissimo apparatu concursus è Turcia, Moscovia, Persia, Tartaria, Italia, Germania, Gallia & Hispania Legatorum; ita in nostræ felicitatis societatem venire Provinciæ omnes videantur, ut cùm una felix esset Polonia, felix totus Orbis judicaretur. Hodie sanè CONSTANTIÆ REGINÆ auspiciis constans est Poloniæ felicitas. Ne verò tuæ illius benignitatis vestigia omnia, SIGISMVNDE REX, persequi non videar, patere id à me dici, neminem unquam in tuam Majestatem injuriosum fuisse, qui tuæ Clementiæ suavitatem non senserit: vel enim benignè indulsisti, vel patienter tolerasti: utrumque Clementiæ est opus; nec minus indulget, qui cùm ulcisci potest, patienter fert, quàm qui offensam benignè remittit. Senserunt non illi tantùm, qui Maximiliani partes aliquando sunt secuti, sed tuus ille in Suecia Patruus, tui Agnati, & quotquot, ut te regno exuerent, nefario consilio & ausu vim armorum objecerunt. Senserunt Confœderati in Moscovia rebelles, qui per Reipublicæ latus Regis caput impetebant, & per Regis vulnera victoriam triumphumque sperabant;

Declaratur publica lætitia.

Benignitas explicata.

sed illorum imprudentes impetus tua Prudenti sedavit, & culpam tua Clementia delevit; ade penè optandum fuit peccavisse, ut tu tam clemen ter condonares, scilicet hac virtute Polonoru pectora & animos tibi aperuisti, cui juncta Pie tas, velut altera quadam ala in immortalitati delubrum nomen tuum deportavit. Vndè cùm li beri populi sumus, libet verò animi sinceri affect exclamare:

Laus à pietate.

——— *Nusquam libertas gratior extat,*
Quàm sub Rege pio.

Et sane regium sceptrum qui à Deo suscepit, co gitare debet quibusnam modis ei placeat, qui i illi dedit; cumque omnibus hominibus ab eo s prælatus, præ omnibus eum honorare sust.ne Suavis hic virtus est, & animorum conciliatrix nam, ut ait Romanus ille: Cæteræ virtutes adm rationis tantummodò multum, Pietas verò etia amoris meretur plurimum. Ita quippè compa tum est, ut minimè subditi sperent aliquid inju stum ab eo Principe pati, quem religiosum Dei que verentem arbitrantur, minusque in eum in surgent, qui Deum etiam habeat adjutorem. Ne que verò, SIGISMVNDE REX, hæc à tuo pe ctore abesse virtus potuit, quam tibi innatam faci lè credimus, tu experimento docuisti. Si eni primæ tuæ ætatis annos discutiamus, cùm adhu septennis esses, & ab illustri quadam matrona r darguereris, quòd ad Catholicam fidem pietatem que propenderes, teque Stephani Regis patrui n minis, quibus terreri ea ætas solet, ad id impel li, cavillaretur, in prudentem hunc sermonem eru pisti: *Non ita est, fidem veram & unicam salutis ancho amplector: neque enim pecco imitando Regem, quem u pt tè virum, certum est plus habere cerebri, quàm fæmin qualem te scio.* Egregium sanè ac verè regium r sponsum

Refert L. Beierlinck in suo Chronico.

ponsum, quo satis declaravisti, nec à tali indo-
: expectandum, nisi quod maximum in omnibus
: summum esset. Atque hinc cùm ex hac vita
nortali in immortalem migravisset IOAN-
NES III. Sueciæ Rex, Parens tuus, Tuque filius
nicus & hæres ad paterni regni successionem ac-
ederes, gratissimus Catholicis omnibus fuit ad-
entus tuus: quippè qui in semen religionis suæ
actenus permanserant, & tunc forè planè con-
debant, ut errantibus à via veritatis, & jam de
utherana rupe in profundum pendentibus amis-
s redderetur visus, cœlestiumque mandatorum
urior repararetur auditus. Nostra verò Polo-
ia, quaquà versus patet, unicum est, sed maxi-
num & augustissimum tuæ pietatis ac religionis
nonumentum. Quæ profectò si loqui posset, libe
a & alta voce protestaretur omnem se à te reli-
gionis ornatum accepisse. Tot ubique tem-
pla erexisti, tot monasteria ædificasti, tot xeno-
ochia condidisti, tot proventibus auxisti, tot
eneficiis cumulasti, tot ornamentis condecora-
ti. Et quoniam subditis tuis placuit pii Regis
xemplum & zelum æmulari, ideò hodie nostra
olonia sub auspiciis felicissimi regni tui viginti
uinque & ampliùs Patrum Societatis IESV Col-
egia accepit, aliorum verò ac diversissimorum
eligiosorum ultra centum septuaginta cœnobia
agno sumptu, incredibili munificentia, ad-
nirabili religione constructa adeò ut Polonia
am omnis sit literatissima, & tota jam transierit
n Athenæum: adeò, inquam, ut Polonia jam pe
è supra Romam ipsam & Italiam sit pia & religio-
a. Et nunquam Deus Religionem Christianam
singulari quodam totius Europæ bono in cliente-
lam Polonorum tradidisse videtur? quippè illi
sunt, qui invictis & fulminatricibus imperii
sui legionibus barbarorum ex omni parte immi-
nentium immanitatem propulsant, & in illo

Probatio pietatis regia.

Commendatio Polonorum:

Religionis confinio, tanquam in communi salutis publicæ propugnaculo constituti, populos alios defendunt. Neque tamen tantoperè hæc extollerem, nisi ideircò in regno essent suscipienda, quia in Rege sunt admiranda: tua vita SIGISMVNDE REX censura est, ad eam diriguntur & convertuntur subditi, nec tam tuo imperio illis opus est, quàm exemplo: tuum quippè ad exemplum componuntur, & vitam potiùs quàm edicta sequuntur, quanquam boni Regis vita probitatis quædam præscriptio est, & per universos vivendi forma. Ac quemadmodum ad Solis motum hæc ima, ita populares vertuntur semper & confortantur ad Principum mores. Virtutum tuarum semitam securo pede ingressus nuper fuit (ut alios sileam) magnus ille Poloniæ Cancellarius Ioannes Sarius Zamoyski, togâ sagoque ubique terrarum celeberrimus, qui in urbe sua hæreditaria Zamoscy Vniversitatem condidit, proventibus ditavit, privilegiis à Pontifice Maximo, Cæsare, Regibus impetratis munivit & condecoravit, ita pulchrum est, jucundum & gloriosum subditis benefacere, cùm in Regis vita exemplum elucet. Enim verò si propiùs Orationem ad Aulam tuam admoveamus, muta hærebit Oratio, & admiratione defixa non Aulam esse credet, sed templum, ubi tantum virtutum omnium consensum animadvertet. Nullus hic luxus, nulla petulans libido, non immoderata licentia, non intemperantia, non superbia odiosusque fastus: sed frugalitas, temperantia, modestia, affabilitas, comitas, humilitas. Eminces & excellis, verùm ita, ut par cæteris simul esse videaris, & quadam æqualitatis ratione cum omnibus agis, etsi omnes dignitatis majestate præcedas. Neminem repellis aut deprimis, qui convenire te cupit: imò vel cum Rege, vel cum Regina jucundum est agere subditis, qui nunquam nisi

Regis vita censura est.

Similitudo.

Transitio. Laus ab Aula benè ordinata.

Ab affabilitate.

nisi contenti recedunt. Ad te accedentibus verecundia suboritur, sed recedentibus lætitia exoritur; & nemo Aulam ingreditur, qui non vitam suam exemplo accensus conformare contendat. Scholam potiùs quàm Aulam appellarim, in qua qui ordinem & officiorum rationem, & vitæ instituendæ modum intuetur, melior ipse factus recedit. Exemplum pietatis, modestiæ & frugalitatis Rex & Regina. Cujus rei testimonium & vivum documentum, ipsa liberorum institutio est, quam indole, & vita, & virtute VLADISLAVS Princeps designat. Quis in eo Majestatem requirat, quam animó corporeque spirat? quis prudentiam, quam actionibus ad miraculum stupendis testatur? quis animi fortitudinem, quam in bello tot egregiis facinoribus toti orbi testatam fecit? quis Clementiam & insignem Augustæ indolis Benignitatem, quam Moscovitæ rebelles experti laudant? Talem illum Aulæ vestræ educatio fecit, & augustis in penetralibus Regiorum Parentum exemplum, ut omninò & sanguinis communicatione, & virtutis exemplo sit Princeps, quem quævis terrarum orbis provinciæ exoptent. Vereor fanè, ne tuis laudibus deficiam, dum extollere contendo, & ne plus tacendo patria universa dicat quàm ego loquendo. Continere vocem ipsa non potest, quæ se ornatam tuo beneficio miratur. Novas urbes, novas arces accepit, & ne parum esset, munitas esse; splendidæ sunt & magnificæ, imò etiam splendore certent & vincant, quotquot ferè ubique terrarum esse possunt. Illa Varsaviensis suâ pulchritudine spectantium admirationem detinet; Cracoviensis suâ magnificentiâ vincit, & orbis miraculis contemplandis judicio adjicienda venit. Si tibi pulchritudinem tuam nostra Polonia debet, ut non tantùm per te felix, sed etiam pulchra. Regum quippè ea quoque laus

A filio Principe.

A cultu urbium & totius patriæ.

est, Provincias suas arcibus & urbibus decoravit se, ut tot idem ipsi quasi erectis ad sempiternam memoriam monumentis apud posteros laudentur.
Transitio Sed quoniam minor est laus ista, quàm ut à tua Majestate quæratur, ad majorem sursum dignitatis flectamus. Humanissimum te & benignissimum omnes admirantur, sed eundem bellicosissimum & invictissimum hostes reformidant.
Laus à fortitudine bellica. Admiremur ergò te etiam in sago & armis; ubique tuam prudentiam suspiciamus. Nihil est Reipublicæ alicui perniciosius, quàm intestinis seditionibus agitari: pestes illæ sunt in visceribus Regnorum, & earum contagio in interitum serpit, omnemque legum & Regum authoritatem evertit.
Exorta seditio. Felix Polonia nostra hac infelicitate carere non potuit, & extitit tempus illud, quo Nobilitas nostra sese opprimi, Rempublicamque jam in perniciem vergere proclamaret. Ad arma ire placebat, arma sumebantur: quo fato, quo consilio, quo judicio, vix erat qui sciret; & qui jam arma volebant, armis se ac continuis bellis gravari, vectigalibusque nimiis onerari protestabantur. Ita nunquam mali causa deest, quæ fingi semper potest. Nec deerant tanti mali Principes, qui ut authoritate Senatoriâ pollebant, ita magno nomine authoritatem seditioni addebant. Sic invidia plerumque magna ingenia propellit, ut rarò quieta esse possint; sic arrogantia inquietos animos turbat, ut suam felicitatem non agnoscant, malintque turbatâ Republicâ turbari quàm tranquillâ quiescere.
Contentio. Sed permanebat tamen in officio & amore Nobilitatis pars major, ut deseruisse Regem cum culpa nunquam videretur, quem sequi semper est gloriosum. Quanquam quid in hac Reipublicæ tempestate, Sigismunde Rex egisti? Rebellabant ipsi, tu pacato animo revocabas; detrectabant imperium, tu alliciebas; objiciebant arma, tu gratiam proponebas.

Ne

Nec vinci illi tuâ humanitate volebant, nec armis vincere poterant. Restabat ut tu Rex arma sumeres; sumpsisti, opposuisti, victi illi sunt, & ad officium redierunt; ut cùm tuam humanitatem contempsissent, tuam & justissimam iram vereri discerent. O victoriam plane singularem! sed in qua plus clementiæ video, quàm vindictæ: plus humanitatis, quàm effusi sanguinis. Dicam audacter, SIGISMVNDE REX, nihil agere potes, quin clementer agas; & cùm justitia non rarò à te vindictam poscat, semper tamen Benignitas gratiam extorquet. Victi illi erant & pauci Marte adverso ceciderant, qui tamen victi erant, tuam Clementiam vicerunt, qui Majestatem non potuerant. Offensam omnibus benignissimè condonasti; & ne quid iracundiæ residere in animo tuo quisquam suspicaretur, publicis in Comitiis regni totius Græcorum Romanorumque more omnium injuriam, adeoque omnem injuriarum ac discordiarum memoriam amnystia sempiterna, nimirum oblivione delendam clementissimè statuisti. I fama, dic SIGISMVNDVM Regem armis invictum esse, & plus tamen Clementiâ quàm armis posse. Profectò nemo unquam illum exhorruit, qui non exhorrendo amaverit; tam suaviter horror (etsi potenter) in animos dilabitur, ut in amorem desinat. Vulnera regni non acr. medicinâ, sed mulcendo tantùm sanat. Venio ad alia, si vim respicias, majora: si prudentiam tuam æquè admiranda naturæ concesserat. Magnus ille Moschorum Imperator Odo, & in defuncti principatum subrogati Demetrius Carevviez quòd è stirpe ac sanguine magnorum Moschoviæ Ducum esset, volebat; deerant opes, deerat vis, qua negatâ plerumque imperia occupantur. Igitur tuam opem & tua arma implorat, etiam impetrat: Tuâ namque authoritate, Illustrissimus Sendomiriensis Palatinus

Exclamatio

Laus iterū à clementia

Occasio belli Moscovitici.

tinus Georgius Mniszek in Moscoviam proficiscitur, viam Demetrio ad principatum aperit, principatui restituit, administrationis summæ clavum illi tradit. Quid debeat tam felici fato Princeps? certè quòd præstitit fidelem amicitiam; sed ampliùs adjecit, qui subjectionem promisit. Quàm raro læta principia funesto exitu carent! Sed nimirum perfidia populorum plerumque naturam vincit, & evento inexspectato gloriæ splendorem in funeris mœsti dolorem convertit. Potitus principatu Demetrius, auctus erat nuptiis, & Mariana Palatini Sendomirensis filia in thorum ac thronum erat deducenda. Deducitur non usitato apparatu: (heu rerum vices!) verùm dum authore Demetrio quodam Suyski Moscovitæ conjurant, pro sponso cadaver accipit, pro nuptiis exequias, pro thalami gaudiis tumuli mœrores, pro lætitia luctum & lachrymas. Non defuit tanto sceleri vindicta, quam dum Rex parabas, *ecce Demetrium* illum perfidum Demetrius alius tuis auspiciis, tuorum ope & manu, aliquoties invadit, prælio fundit, in fugam conjicit, in Metropolim cogit, obsidet, & jam tuo exercitu potens expugnat. Meministi SIGISMVNDE Rex, cùm ipse in Moscoviam expeditionem suscepisti, laboris, frigoris, molestiarum patientissimus, Smolenscum maximum & munitissimum locum, nondum tamen anni unius obsidione cinctum ac pressum, occupasti; ut per te tum Polonia recuperaverit, quod ab annis prope LXXX. sibi ereptum & avulsum dolebat. Miretur mundus nihil esse tam amplum, tam potens, tam munitum, quod tuæ virtuti non cedat, cùm ad arma justa procedit. Vnius anni egregia virtus unius propemodum sæculi jacturam instauravit. Vnum Smolenscum tuis armis occupatum, ut tua arma regiones integræ extimescant, facit quòd cum integris regionibus penè magni-

Laus ab occupato Smolensco.

magnitudine potetiaque certet. Equidem iterum perfidia Moscorum vim armorum ursit, sed iterum perfidiam illam tua arma oppresserunt. Campus erat nimirum, in quo tuis auspiciis filii tui Principis Vladislai virtus excurreret, & Paternæ gloriæ, suæque surgenti famæ trophæa erigeret. Erexit cùm Smolenscum egregiè tutatus propugnavit, Erexit cùm Moschoviæ metropolim, undè innumeros anteà thesauros Poloni extulerunt, singulari Illustrissimi Stanislai Zolkievvsky Ducis exercituum & Magni Poloniæ Cancellarii virtute occupavit. Erexit cùm eò Moschovitas adegit, ut maximum opulentissimumque Seciæ Ducatum, jure quodam hæreditario Poloniæ nostræ adscriberent, ac tot ipsi arces, tot propugnacula ultrò, velut in fœderis ac pacis pretium perpetui donarent. Tantum ejus potuit una virtus, tantum prudentia armis fulta, tantum augusta Indoles inimicis horrorem incutiens, amicis amorem propinans. Sed nimirum tua hic virtus, Illustrissime Zolkievvsky, adlaborabat, cùm belli nostri fulmen hostium immanitatem perstringens, cùm ad Principis Vladislai obedientiam cogeres, cùm ipse juramentum & fidem eorum pro Principe exciperes, tanquam spes altera regni Enim verò singula persequi nec opus, nec hujus est meæ dictionis; quaquaversus Polonia respicit, in tuarum laudum monumenta incidit. Vix Regni nostri diademate coronatus eras, & celeberrimis Tartarorum incursionibus vexabamur, compescuisti: imminebat toti Poloniæ Turcarum Imperator, pacavisti: Dux Moschorum exspirante initi cum Stephano Rege fœderis tempore insultabat, per tuos belli Duces fregisti & ad æquas pacis conditiones perduxisti. Hæc historiarum monumenta & Annales loquuntur, hæc in temporum memoria sunt, & sæcula posterorum impellent, ex tua lau-

Laus Principis laudatae à fortitudine bellica.

Transitio.

Alia fortitudinis signa.

laudis prædicatio nunquam intermoritur. Neque eorum hic opus est memoriam excitare, quæ tu imperio & auspiciis Zamousky in Livonia, in Valachia, aliis in locis permultis summa sua cum laude gessit, cum Carolum Sueciæ invasorem repressit, profligavit, Livoniâ ejecit: cùm in Valachia Tartarorum Ducem ita cecidit, ut cladis nuntius non superfuerit. In hujus gloriæ societatem alii veniunt, & cum fortuna aliorum manus dirigeret, à te gloriæ suæ incrementum sumpserunt. illa ve ò, illa æterno Nomini tuo adscripta gloria est, nullis intermoritura sæculis, quòd cùm natura jure sanguinis, Leges jure hæreditatis tuæ Majestati Suecorum Regnum offerrent, cumque manere apud eos aliquandiu potuisses, nunquam tamen ibi manendum tibi esse statueris. Vbi Genti non benè cum Deo conveniret, & quæ hæreseos erroribus implicata, veritatis Catholicæ lumen ingrata respueret. Ambiant alii Regna, se totos & animum mutent, ut regnent; Deo & Religioni nuntium mittant, ut subditis imperent: SIGISMVNDVS exemplo Ioviniani Imperatoris, nisi Christianis imperare non cupit: imò SIGISMVNDVS exemplo Vladislai I. Poloniæ Regis, qui Bohemis hæreticis imperare rogatus recusavit, suo imperio ac ditione frænare hæreticos recusat. Ita nimirum non se Regem tantùm, sed Christianum Regem ostendit, cujus est in terris omni authoritate & potentia æternæ Majestatis cultum promovere, virtutum exemplis lucere, inimicos & hostes Christiani Nominis quantum potest, odio persequi, armisque profligare. Et sanè tuum hunc animum & Christianam verè voluntatem SIGISMVNDE REX, etiam nostra tempora, quibus hodie vivimus, loquuntur & laudant. Vident amplissimum Regni tui Senatum tanta virtute ac religione septum esse, ut hæreticis patere aditus ad illum faci-

Commendatio amoris fidei Catholicæ.

facilè non possit, vident in eum finem tua negotia omnia ordinari, ut Catholica ubique Religio cum splendore subsistat, aut postliminio revertatur. Vident & sentiunt etiam, quanta Ferdinando II Imperatori auxilia præsties, ut in Bomemia vicinisque provinciis ab hostium injuriis Christiana atRomanaque religio vindicetur. Quæ omnia si statuissem, imò si possem totum describere, eloquentiæ penicillo subjicere oculis conarer: sed tamen nunquam hominum memoriam effugerunt, quæ in omnium adhuc oculis sunt. In eo supersideat oratio, ut te cùm esse Regem fateamur, quem inter perfectissimos nostra ætas numerare potest Neque hæc blandientis assentationis vox est, sed tuæ virtutis meritum, & vitæ splendore obtenta veræ laudis prædicatio, Novisti enim in magna fortuna nihil rectum, nihil occultum esse, ideoque talem te domi facis, qualem foris exhibes, ut nihil sit fictum in vultu, nihil in oculis fallax, Neque quod multi simulatam virtutem amas, sed veram: & quod in te magnificentissimum est, ab omni non modó vitiorum, sed quod vitii insuper cujusque speciem habeat, contag one te reprimis ac revocas, ut non tantùm cæteris imperio præsties, sed etiam virtutum ornamento: & cùm sis primus, idem quoque sis optimus. Ex quo efficitur, ut te propter potestatem & majestatem tui subditi venerentur, ament verò propter virtutem. Et certè non pronum est dicere, utrùm ames, an ameris ampliùs; utrinque maximus est ardor: patere tamen, ut cùm ardentissimè ameris, ardentiùs nihilominùs tuos amare te dicam. Vincere te amore non possumus, à te amore & beneficio vincimur, Atque hoc est omne punctum tulisse, & supremam laudem invasisse, cum suis amore certare & vincere; cum omnibus gloriâ contendere, & omnes post se longo intervallo relinquere. Peroratio.

quere. Talis cùm sis, SIGISMVNDE REX, superest,ut Reip. nostræ gratuler, quæ te Regem nacta omnium Nationum invidiam mereri potest. Gratulor verò ex animo, & eò libentiùs, quòd tantæ felicitatis communione felix quoque mihi videar. Atque indè est animus mihi, ut quem Regem laudavi, obsequio demereri possim. Siquidem nihil jucundius in vita esse potest, quàm pro eo vivere, quem tuæ vitæ Principem agnoscis justo imperio, & honore virtutis. Reliquum sanè est: etsi beneficio vincamur à te,& tuâ gloriâ lætemur, ut tali ac tanto Rege dignos nos subditos Regis ipsius exemplo præstemus.

VOTVM

Pro

SIGISMVNDO III.

POLONIÆ, SUECIÆ, GOTHIÆ, VANDALIÆQUE

REGE POTENTISSIMO.

INclyte Rex, Magni Stirps Maxima Iagellonis,
Et veterum Decus Heroum quos inserit astris,
Et patulum latè decantat fama per orbem
Æternis celsos meritis, & laude potentes.
O me si niveo scandentem sidera curru,
Quà virtus meritos tenet immortalis honores,
Penna ferat! Si me superantem culmina Pindo
Impleat haud numquam morituri carminis causa,
Musa-

Musarum Prases! Non te non fortia bello
Facta, vel excelso, canerem virtutis honores,
Phœbeos namque ista modos, Musaque labores
Exsuperant, jamq; aternis subvecta triumphis
Attonito pulsant superi Capitolia cœli
Cœlicolum cœtu: nectunt tibi serta cohortes
Ætherea, divinumque favor respondet ovanti
Iam pro te mundo, lausque uno spargitur ore
Cœlicolum hominumque simul, me cura fatigat
Altior ut nostro vivas longævus in orbe
Delicium humani generis, nostraque Voluptas
Sarmatia, Decus & Laus, & Lex una Polonis,
Præsidiumque tuis. Vigeat sub jure Tribunal
Hic præluſtre tuo, tua celsior insonet astris
Iustitia, & facilis vincat Clementia mentes
Augustaque favor Dextra, dum militat omnis
Pro Te Rege polus, dum Te tuaq; inclyta bella
Tartarus & Moscus formidatuq; propinquus
Turca timet felixq; tuum prudentia Regnum
Efficit. O Superi date jam date, vota vovemus,
Longa SIGISMVNDVS moderetur secla Monarcha,
Vivat & humanos excelsa mente labores
Vincat, & aternos intret post fata triumphos.

F I N I S.

REMI-

REMIGII LVCÆ,

TONGRENSIS,

ORATIO

In laudem D. ANNÆ, Collegii Porcensis Patronæ.

Exordium à fabula poetica.

PHaeton, ille Solis filius, ut ingeniosissimi Poetæ fabulantur, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES, cùm ad sui patris regiam olim accessisset, & in radiantem multiplici splendore vultum ejus conjicere oculos voluisset, protinùs constitit, purpureâque veste, quòd divinum ejus ferre lumen non posset, faciem suam contexit, donec

——— Genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere jussit.

Applicatio.

Idem verò evenire mihi hodie animadverto; nam dum accedere ad divæ Annæ laudationem, quam ex Rhetorum officio suscepi, contendo, animumque & stylum erumpentem admoveo, subducto quasi animo hærere cogor, quòd & nimia claritas oculos perstringat, & argumenti magnitudo animum percellat. Tu igitur sanctissima Patrona nostra, ne caligantibus tantùm oculis te hodie aspiciam, depone parum permicantes illos æternitatis tuæ radios, & propius me, tuos ad pedes laudationis corollam depositurum, accedere permitte. Non ignoro mortalis nequaquam ingenii esse divinam virtutum tuarum magnitudinem attingere, atque idcircò, quod verecundæ dictionis est, earum tantummodò flores aliquos delibabo. Vos verò, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES,

Invocatio per apostrophen.

Conciliatio auditorum.

RES, si, ut opinor, tantarum virtutum fragrantiâ excitati admovere ad eos animû desideratis, dum oratione præcedo, sequimini me favore. Pietatis est, Divorum laudes prompto gestientique animo audire; humanitatis, dicentibus benignè favere.

Sæculorum omnium memoriam dum ab ipsis mundi incunabulis animo complector, & ad prisci ævi ætates cogitatione recurro, videor mihi hominum tum viventium animi sensus intueri, & sermones audire. Cogitabant illi, & mœsto apud se animo revolvebant: Itane spe longâ semper atteremur? duro jugo semper fatigabimur? libertatem anxii semper expectabimus? si nasciturus est aliquando nobis Servator, quænam illum digno utero mater producet? Si futura est ejus aliqua mater, quænam illam paritura mulier invenietur? An esse Dei mater aliqua potest, quæ Dea non sit? an verò Deam gignere mulier ulla potest, quæ conditionem humanam excedens non ipsa sit Dea? Quanquam inveniet ipse sibi matrem Deus, quæ si Dea non sit, proximè tamen ad divinitatem accedet: inveniet sibi aviam Deus quæ etsi futura mulier sit, naturæ tamen dignitate & conditionis excellentiâ mulieres omnes longè superabit. Ita illi cogitabant, ita dicebant. Et sanè invenit tandem aliquando, & præparavit aviam sibi divina Majestas: invenit Annam, quæ incredibili sanctitate circumdata, Dei Matrem, cœli terræque Reginam stupentibus terris omnibus generaret. Quemadmodum autem, ut ille Theologorum Phœnix Aquinas ait, in Genitricem suam infinitos cœlestium gratiarum thesauros effundit, ita omnem bonitatis suæ oceanum in illam derivavit, ita sapientiam suam, providentiam, omnipotentiam circa illam penè exhausit, ut meliorem formare, digniorem præstantioremque producere, ne dicam excogitare non posset, sic in avia sibi

Confirmatio Prosopopæia obliqua.

Ut perfectissima mater, ita avia perfecta.

[illegible] ut [illegible] m-
[illegible] proponere non posset: quippe
[illegible] gratia-
[illegible] felicitate
[illegible] ætatu
[illegible] ex sua ce-
[illegible] excellentius ad dignitatem
[illegible] Dei Matrem esse; quid
dignius [illegible], quam Sanctæ Maje-
statis [illegible] ad vitæ con-
ducentius, quam Dei Filium nepotem suum ap-
pellare? Cogitate quidquid vultis, & animo
quantumcumque dignum comprehenditote.
Si decentius [illegible] ex Maria nasci Deum,
hoc dico, [illegible] ex Anna Maria pro-
creari. Si decuit illam [illegible] omnipotentia
divinæ [illegible] hoc dico, fuit An-
na [illegible], & divinæ providentiæ
singulare [illegible]. Quod si illam in-
[illegible] pace dicta, con-
[illegible] in aliis non pos-
sunt, dignitatem [illegible] excellentiam
cum humilitate, prudentiam cum simplicitate,
[illegible] cum summa modestia. Ejus vi-
tam [illegible], ut eam imitari vel-
lent, [illegible]. Videbant in ea hinc
frugalitatem [illegible] verecundiæ rosas: cer-
nebant hinc pacis olivam, [illegible] affectuum su-
periorum [illegible] hac constan-
tia [illegible] desideriorum he-
de[illegible]. Hæc est illa, inquiebant omnes, quæ non
sumptuosam magnificentiam, sed humilem fru-
galitatem amat? hæc est illa, quæ non fastuo-
sam superbiam, sed verecundam modestiam præ
se fert; hæc est illa, quæ non contentiosam vi-
tam, sed amicissimam pacem, & pacificam cum
omnibus amicitiam desiderat? hæc est illa, quæ
affectuum [illegible] impetum non sequitur, sed
repri-

[illegible] [margin note]

Prosopopœia [illegible] [margin note]

exprimit, non levitate effertur, sed constantiam ipsam sistit; non in hæc terrena obstipo capite & animo, sed in illa cœlestia & æterna bona consurgit. Talis cùm esset, sui apud omnes desiderium relinquebat, sui in omnium animis amorem imprimebat, suæ vitæ exemplum apud omnes proponebat. Talis, inquam, cùm esset, primam reparandæ salutis spem mortalibus omnibus apportavit. Quod si mihi verbo uno liceat, quicquid in sanctissima Anna admiramur, complecti, ut ipsa cæterorum omnium, quæ veteri illo ævo laudem aliquam promeruerunt, matronarum compendium, & virtutum omnium quoddam sacrarium. Vnde quemadmodum Helenam suam formatus Zeuxis pulcherrimas quinque ex toto Agrigentinarum choro puellas selegit, quarum singularem & admirandam venustatem seu in imagine imprimeret; ita magnus ille rerum arbiter Deus sanctissimas omnes antiqui ævi matronas, ut Annam unam numeris omnibus absolutam produceret, sibi proposuit, ut omnia earum ornamenta omnem morum gravitatem, omnem virtutum dignitatem in hanc unam transtulisse videatur. Quis nescit in Anna Samuelis matre patientem modestiam, & modestam patientiam fuisse? At in Anna patrona nostra modestiæ laus cum patientiæ laude certavit. Quis non extollit in Anna Tobiæ matre plenissima tenerrimo affectu benignitatem? At in Anna nostra omnem amorem benignitas sibi conciliavit. Quis non deprædicat Annam Phanuelis filiam, cujus singularis animi sanctitas natum Deum intueri & amplecti meruit? At hæc Anna nostra eâ fuit animi sanctitate, ut Dei Matrem genuerit, & Deum natum, nepotulum suum, summo ac incredibili amore sæpiùs amplexata fuerit. Opponite mihi, si placet Saræ sinceritatem & amorem, vincet Anna nostra, qua nihil unquam

Comparat cum aliis matronis.

Illustratio per simile.

Vincit alias matronas Anna.

Subjectio.

unquam mansuetius fuit. Producite Rebeccæ mansuetudinem; vincet iterum Anna nostra, qua nihil unquam mansuetius est visum. Date quamcumque vultis in aliis quibuscunque virtutem illam in hac Anna nostra designabo, & cùm singulas in singulis offenderitis, in hac una simul omnes commonstrabo. Putatisne religionem? erat Anna religiosissima, & ad Deum per religionem ita tenebat, ut in Deo fixa videretur. Putatisne sapientiam? erat Anna sapientissima, & omnes vitæ suæ rationes ita per sapientiam ordinabat, ut Dea potiùs quàm mulier in terris crederetur. Putatisne humanitatem? erat Anna humanissima, & per humanitatem in omnibus placebat, ut cum ea jucundissima vita putaretur. Quanquam quanta, obsecro, illa esse debuit, quæ singularibus & prope divinis expressa olim figuris prisci ævi mortalibus innotuit? Fuit ipsa radix illa Iessea, è qua virga, Virgo nimirum Deipara est egressa, & è virga flos Christus ascendit. Fuit terra illa sancta, quam Moyses contingere nisi solutis pedum calceamentis non poterat, ex qua rubus ille mediis in flammis incombustus, Deipara Virgo pullulavit. Fuit cœlum illud, ex quo electa ut sol processit, & in qua pulchra ut luna apparuit. Atque ut figurarum istarum tenebras amoveamus: fuit ipsa, quæ non umbratilem aliquam & ligneam, sed veram Dei arcam, Dei Matrem novem mensibus non tecto, sed utero castissimo conclusit. Vndè si gloriari jure potest Obededon, quòd quoniam sua in domo Dei arcam receperat, divinâ quadam benedictione rerum omnium prosperitatem ac felicitatem est consecutus: qui non tandem cœlestium charismatum imbres divinitùs è cœlo missi in sanctissimam Annam redundaverunt? quæ non plena perfectaque felicitas, non dico domum ejus, quanquam domum etiam, sed animum ejus

Laus à virtute religionis. — *Sapientia.*

Humanitate.

Figuræ quæ illam repræsentarunt.

ac totam ipſam occupavit? Glorietur Hecuba quòd Hectorem fortiſſimum heroem filium habuerit: glorietur Olympias, quòd Alexandrum nomine Magnum, & orbis domitorem in lucem produxerit: major tamen eſt Annæ laus, & major gloria, quòd ex ejus utero cœli terræque Regina, Dei ac hominis Genitrix communem hanc auram aſpexerit. Quæ profectò ſi fuit nardus quædam pretioſiſſima? nardi hujus pixis Anna extitit: ſi fuit præſtantiſſima quædam margarita? margaritæ hujus concha extitit: ſi fuit pulcherrimus flos quidam? floris hujus ramus Anna extitit: ſi fuit gemma quædam fulgentiſſima? gemmæ hujus annulus Anna extitit. Ita quamcumque gloriam filiæ attribuamus, in gloriæ ſocietatem mater venit: quicunque matris eſt honor, hunc à filia mater potiſſimum deſumit. Quanta verò ea Annæ gloria eſt, quòd Dei Matris Magiſtra fuit? quòd illi cum lacte modeſtiam propinârit? quòd illius mores ſuo in ſinu formaverit? quòd ejus actionibus ac deſideriis ſua in domo modum præſcripſerit? Quæ beneficia cùm à matre Anna diva illa Dei Genitrix acceperit, non potuit non matri omnem gratiam, omnem excellentiam, omnem virtutum abundantiam impetrare. Sed quoniam cùm hæc dico, nihil dicendum relinquo, & omnem, quæ quidem eſſe poteſt, gloriam attingo, tuum eſt, ô ſanctiſſima Anna patrona noſtra debitum tibi & exhibitum hodie promptæ pietatis cultum gratum exhibere: hanc autem, quam ad pedes tuos humillimæ orationis corollam depono, pietatis noſtræ pignus libenter admitte. Vovemus & dedicamus. DIXI.

Laus à filia per comparationem.

Filiæ laus in matrem derivatur.

Laus quòd Maria magiſtra fuit.

Peroratio per Apoſtrophen.

PANEGYRICVS

Illustrissimo Domino,

VALENTINO ALEXANDRO de Husiatyn Kalinovvski, Generali totius Podoliæ, Camenecensi, Latyczoviensi, Bcaclaviensi Capitaneo,

Scriptus

AB ALEXANDRO KRZYWIECHI Nobili Polono.

Exordium à difficultate argumenti, & Oratorũ perturbatione.

QVAM arduum sit, aut de te loqui, aut de te scribere, Illustrissime Domine (te enim quem non video, præsentem sentio) vehementissimis & diversissimis agitatus perturbationibus prorsus experior. Etenim dum mentem excito, ut te, qua potest cogitatione tantum, quantum es, complectantur, inardescit ipsa & desiderio protinus ferventissimo elata non satis habet tuam gloriam admirari, nisi etiam depræd care conetur; at verò cùm eloqui nondum satis robustæ facundiæ subsidio, aut chartæ calami officio consignare laudes aliquas tuas tentet, concidit omninò, & quod aggredi amor vellet, formido detractat. Nimirum ita comparatum est, ut excelsissimos Heroas laudare omnes velint, nemo possit; quòd eorum virtus communes naturæ vias supergressa, gloriam nullo ore humano prædicandam, solisque æternitatis insignibus decorandam sibi comparârit. Quid igi.

Ratio difficultatis.

Dubitatio Oratoris.

gitur inter hos amoris & formidinis fluctus agam? imò verò quid agam dum volo, & non possum? dum admiror & deterreor? dum detrecto & idem conor? Imitabor debitores illos qui cùm inopiæ angustiis pressi solvendo non sunt, obligatos sese tamen, & solvendi voluntatem ostendunt. Si enim gloriam illam tuam, ILLUSTRISSIME DOMINE, quam in publico Poloniæ & Europæ ferè totius theatro Virtus tua applaudente famâ reportat, pro dignitate eloqui & stylo consignare non possum, amoris & desiderii vehementissimi signum famulantis obsequii conatu declarabo. Qua in re, nec ab instituto moreque pictorum recedam, qui cùm ingentes & innumeras heroici alicujus animi dotes exprimere & subjicere oculis in tabulis non possunt, arte singulari & coloribus ea corporis lineamenta trahunt, ex quibus animi magnitudine facilis est conjectura. Permitte igitur, Illustrissime Domine, ut te hujus Orationis meæ Argumentum constituam, itaque complectar, ut bello imprimis clarum, tum pace inclytum, proponam. Non exprimam, (fateor ingenuè) tuam illam mentem Æternitatis Candidatam, aut Virtutem, ducam tamen ea lineamenta obsequiosæ facundiæ coloribus, ut ex iis facilem de te conjecturam relinquam. Debitum est hoc meæ erga Illustrissimam Dominationem tuam observantiæ, quod ut mente submissa libenter persolvo, ita gratam futuram Humanitati tuæ solutionem confido. Fave ILLUSTRISSIME DOMINE de te dicere conanti, & ancillantem Clientis tui Eloquentiam, etsi rudem & incultam, pro tua Benignitate dignare aspectu.

Resolutio consilij per similitudinem.

Propositio per apostrophen.

Conciliatio.

Qui alienæ gloriæ numerosis titulis, & florentis prosapiæ splendore exornare quempiam contendunt, cumulatas majorum laudes, & vetustam familiæ nobilitatem ob antiqua prisci ævi me-

Confirmatio.

PANEGYRICUS

Illustrissimo Domino,

VALENTINO ALEXANDRO de Husiatyn Kalinovvski, Generali totius Podoliæ, Camenecensi, Latyczoviensi, Beaclaviensi Capitaneo,

Scriptus

AB ALEXANDRO KRZYWIECHI Nobili Polono.

Exordium à difficultate argumenti, & Oratorũ perturbatione.

QUAM arduum sit, aut de te loqui, aut de te scribere, Illustrissime Domine (te enim quem non video, præ[...]ntem sentio) vehementissimis & diversissim[...] perturbationibus prorsus experio[...] mentem ex[...]cito, ut te, qua pote[...]ntum, [...] tum es, complectan[...] fa[...] & [...] prot[...]nùs serv[...] fa[...] gloriam a[...] m de[...] tur; at ve[...] adu[...] facundiæ [...] artæ [...] ignare [...] as ten[...] animò [...] di am[...] [...]do d[...] m ita [...] ut ex[...] laud[...] nem[...] um [...] tu[...]

gitur inter hos amoris & formidinis fluctus agam? imò verò quid agam dum volo, & non possum? dum admiror & deterreor? dum detrecto & idem conor? Imitabor debitores illos qui cùm inopiæ angustiis pressi solvendo non sunt, obligatos sese tamen, & solvendi voluntatem ostendunt. Si enim gloriam illam tuam, ILLVSTRISSIME DOMINE, quam in publico Poloniæ & Europæ ferè totius theatro Virtus tua applaudente famâ reportat, pro dignitate eloqui & stylo consignare non possum, amoris & desiderii vehementissimi signum famulantis obsequii conatu declarabo. Qua in re, nec ab instituto moreque pictorum recedam, qui cùm ingentes & innumeras heroici alicujus animi dotes exprimere & subjicere oculis in tabulis non possunt, arte singulari & coloribus ea corporis lineamenta trahunt, ex quibus animi magnitudine facilis est conjectura. Permitte igitur, Illustrissime Domine, ut te hujus Orationis meæ Argumentum constituam, itaque complectar, ut bello imprimis clarum, tum pace inclytum, proponam Non exprimam, (fateor ingenuè) tuam illam mentem ...rnit... ...didatam, aut Virtutem, ducam ...p... ...ta obsequiosæ facundiæ colo... ...lem de te conjecturam relin... ...hoc meæ erga Illustrissimam ...n observantiæ, quod ut men... ...perfolvo, ita gratam futu... ...uæ solutionem confido. Fave ... DOM.NE de te dicere coram... ...n Clientis tui Eloquent... ...am, pro tua Benignita...

Resolutio consilij per similitudinem.

Propositio per apostrophen.

Conciliatio.

...gloriæ numerosis titu... ...plendore exornare... ...imulatas majorum... ...e nobilitatem ob...

...onfirma... ...tio.

quere. Talis cùm sis, SIGISMVNDE REX, superest, ut Reip. nostræ gratuler, quæ te Regem nacta omnium Nationum invidiam mereri potest. Gratulor verò ex animo, & eò libentiùs, quòd tantæ felicitatis communione felix quoque mihi videar. Atque indè est animus mihi, ut quem Regem laudavi, obsequio demereri possim. Siquidem nihil jucundius in vita esse potest, quàm pro eo vivere, quem tuæ vitæ Principem agnoscis justo imperio, & honore virtutis. Reliquum sanè est: etsi beneficio vincamur à te, & tuâ gloriâ lætemur, ut tali ac tanto Rege dignos nos subditos Regis ipsius exemplo præstemus.

VOTVM
Pro
SIGISMVNDO III.
POLONIÆ, SUECIÆ, GOTHIÆ, VANDALIÆQUE
REGE POTENTISSIMO.

INclyte Rex, Magni Stirps Maxima Iagellonis,
Et veterum Decus Heroum quos inserit astris,
Et patulum latè decantat fama per orbem
Æternis celsos meritis, & laude potentes.
O me si niveo scandentem sidera curru,
Qua virtus meritos tenet immortalis honores,
Penna ferat! Si me superantem culmina Pindo
Impleat haud numquam morituri carminis causa,
Musa-

Musarum Præses! Non te non fortia bello
Facta, vel excelso, canerem virtutis honores,
Phœbeos namque ista modos, Musaque labores
Exsuperant, jamq́ æternis subvecta triumphis
Attonito pulsant superi Capitolia cœli
Cœlicolum cœtu: nectunt tibi serta cohortes
Æthereæ, divinumque favor respondet ovanti
Iam pro te mundo, lausque uno spargitur ore
Cœlicolum hominumque simul, me cura fatigat
Altior ut nostro vivas longævus in orbe
Delicium humani generis, nostraque Voluptas
Sarmatiæ, Decus & Laus, & Lex una Polonis,
Præsidiumque tuis. Vigeat sub jure Tribunal
Hic prælustre tuo, tua celsior insonet astris
Iustitia, & facilis vincat Clementia mentes
Augustæque favor Dextræ, dum militat omnis
Pro Te Rege polus, dum Te tuaq́ inclyta bella
Tartarus & Moscus formidatusq́ propinquus
Turca timet felixq́ tuum prudentia Regnum
Efficit. O Superi date jam date, vota vovemus,
Longa SIGISMVNDVS moderetur secla Monarcha,
Vivat, & humanos excelsa mente labores
Vincat, & æternos intret post fata triumphos.

F I N I S.

REMI-

REMIGII LVCÆ,
TONGRENSIS,
ORATIO
In laudem D. ANNÆ, Collegii Porcensis Patronæ.

Exordium à fabula poetica.

PHaeton, ille Solis filius, ut ingeniosissimi Poetæ fabulantur, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES, cùm ad sui patris regiam olim accessisset, & in radiantem multiplici splendore vultum ejus conjicere oculos voluisset, protinùs constitit, purpureaque veste, quòd divinum ejus ferre lumen non posset, faciem suam contexit, donec

—— Genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere jussit.

Applicatio.

Idem verò evenire mihi hodie animadverto; nam dum accedere ad divæ Annæ laudationem, quam ex Rhetorum officio suscepi, contendo, animumque & stylum erumpentem admoveo, subducto quasi animo hærere cogor, quòd & nimia claritas oculos perstringat, & argumenti magnitudo animum percellat. Tu igitur sanctissima Patrona nostra, ne caligantibus tantùm oculis te hodie aspiciam, depone parum permicantes illos æternitatis tuæ radios, & propius me, tuos ad pedes laudationis corollam depositurum, accedere permitte. Non ignoro mortalis nequaquam ingenii esse divinam virtutum tuarum magnitudinem attingere, atque idcircò, quod verecundæ dictionis est, earum tantummodò flores aliquos delibabo. Vos verò, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES,

Invocatio per apostrophen.

Conciliatio auditorum.

RES, si, ut opinor, tantarum virtutum fragrantiâ excitati admovere ad eos animū desideratis, dum oratione præcedo, sequimini me favore. Pietatis est, Divorum laudes prompto gestientique animo audire; humanitatis, dicentibus benignè favere.

Confirmatio Prosopopœia obliqua,

Sæculorum omnium memoriam dum ab ipsis mundi incunabulis animo complector, & ad prisci ævi ætates cogitatione recurro, videor mihi hominum tum viventium animi sensus intueri, & sermones audire. Cogitabant illi, & mœsto apud se animo revolvebant: Itane spe longâ semper atteramur? duro jugo semper fatigabimur? libertatem anxii semper expectabimus? si nasciturus est aliquando nobis Servator, quænam illum digno utero mater producet? Si futura est ejus aliqua mater, quænam illam paritura mulier invenietur? An esse Dei mater aliqua potest, quæ Dea non sit? an verò Deam gignere mulier ulla potest, quæ conditionem humanam excedens non ipsa sit Dea? Quanquam inveniet ipse sibi matrem Deus, quæ si Dea non sit, proximè tamen ad divinitatem accedet: inveniet sibi aviam Deus quæ etsi futura mulier sit, naturæ tamen dignitate & conditionis excellentiâ mulieres omnes longè superabit. Ita illi cogitabant, ita dicebant. Et sanè invenit tandem aliquando, & præparavit aviam sibi divina Majestas: invenit Annam, quæ incredibili sanctitate circumdata, Dei Matrem, cœli terræque Reginam stupentibus terris omnibus generaret. Quemadmodum autem, ut ille Theologorum Phœnix Aquinas ait, in Genitricem suam infinitos cœlestium gratiarum thesauros effundit, ita omnem bonitatis suæ oceanum in illam derivavit; ita sapientiam suam, providentiam, omnipotentiam circa illam penè exhausit, ut meliorem formare, digniorem præstantioremque producere, ne dicam excogitare non posset, sic in avia sibi

Vt perfectissima mater, ita avia perfecta.

sibi præparanda id effecit, ut excellentiorem matri suæ matrem præparare non posset: quippè tanta naturæ dignitate, tanta divinarum gratiarum copia, tam admiranda conditionis felicitate præstare illam cæteris omnibus omnium ætatum matronis voluit, ut uni ac soli Mariæ filiæ suæ cederet. Et verò quid excellentius ad dignitatem esse potest, quàm Dei Matris matrem esse; quid dignius ad excellentiam, quàm divinæ Majestatis aviam effici? quid admirabilius ad vitæ conditionem, quàm Dei Filium nepotem suum appellare? Cogitate quidquid vultis, & animo quantamcumque dignitatem comprehendito: e. Si dicatis non potuisse nisi ex Maria nasci Deum, hoc dico, non potuit nisi ex Anna Maria procreari: Si dicatis illam terminum omnipotentiæ divinæ quodammodo fuisse, hoc dico, fuit Anna opus admirandum, & divinæ providentiæ singulare prorsus exemplum. Quòd si illam intueri oculis, etiam dum viveret, potuissetis, conconjunxerat in se, quæ conjungi in aliis non possunt, dignitatem cum abjectione, excellentiam cum humilitate, præstantiam cum simplicitate, summam gloriam cum summa modestia. Ejus vitam ita omnes admirantur, ut cùm imitari vellent, assequi non possent. Videbant in ea hinc frugalitatis violas, indè verecundiæ rosas: cernebant hinc pacis olivam, illinc affectuum superatorum laurum: intuebantur hinc constantiæ palmam, illinc virentium desideriorum hederam. Hæc est illa, inquiebant omnes, quæ non sumptuosam magnificentiam, sed humilem frugalitatem amat? hæc est illa, quæ non fastuosam superbiam, sed verecundam modestiam præ se fert; hæc est illa, quæ non contentiosam vitam, sed amicissimam pacem, & pacificam cum omnibus amicitiam desiderat? hæc est illa, quæ affectuum suorum impetum non sequitur, sed repri-

Laus quòd fuerit mater Matris Dei.

In ea conjuncta omnes virtutes fuerunt.

Obliqua Prosopopœia Repetitio.

reprimit, non levitate effertur, sed constantiam seipsam sistit; non in hæc terrena obstipo capite & animo, sed in illa cœlestia & æterna bona consurgit. Talis cùm esset, sui apud omnes desiderium relinquebat, sui in omnium animis amorem imprimebat, suæ vitæ exemplum apud omnes proponebat. Talis, inquam, cùm esset, primam reparandæ salutis spem mortalibus omnibus apportavit. Quod si mihi verbo uno liceat, quicquid in sanctissima Anna admiramur, complecti, fuit ipsa cæterorum omnium, quæ veteri illo ævo laudem aliquam promeruerunt, matronarum compendium, & virtutum omnium quoddam sacrarium. Vnde quemadmodum Helenam suam formatus Zeuxis pulcherrimas quinque ex toto Agrigentinarum choro puellas selegit, quarum singularem & admirandam venustatem seu in imagine imprimeret; ita magnus ille rerum arbiter Deus sanctissimas omnes antiqui ævi matronas, ut Annam unam numeris omnibus absolutam produceret, sibi proposuit, ut omnia earum ornamenta, omnem morum gravitatem, omnem virtutum dignitatem in hanc unam transtulisse videtur. Quis nescit in Anna Samuelis matre patientem modestiam, & modestam patientiam fuisse? At in Anna patrona nostra modestiæ laus cum patientiæ laude certavit. Quis non extollit in Anna Tobiæ matre plenissima tenerrimo affectu benignitatem? At in Anna nostra omnem amorem benignitas sibi conciliavit. Quis non deprædicat Annam Phanuelis filiam, cujus singularis animi sanctitas natum Deum intueri & amplecti meruit? At hæc Anna nostra eâ fuit animi sanctitate, ut Dei Matrem genuerit, & Deum natum, nepotulum suum, summo ac incredibili amore sæpiùs amplexata fuerit. Opponite mihi, si placet Saræ sinceritatem & amorem, vincet Anna nostra, qua nihil

Comparat cum alijs, matronis.

Illustratio per simile.

Vincit alias matronas Anna.

Subjectio.

unquam

unquam mansuetius fuit. Producite Rebeccæ mansuetudinem; vincet iterum Anna nostra, quæ nihil unquam mansuetius est visum. Date quamcumque vultis in aliis quibuscunque virtutem illam in hac Anna nostra designabo, & cùm singulas in singulis offenderitis, in hac una simul omnes commonstrabo. Putatisne religionem? erat Anna religiosissima, & ad Deum per religionem ita tenebat, ut in Deo fixa videretur. Putatisne sapientiam? erat Anna sapientissima, & omnes vitæ suæ rationes ita per sapientiam ordinabat, ut Dea potiùs quàm mulier in terris crederetur. Putatisne humanitatem? erat Anna humanissima, & per humanitatem in omnibus placebat, ut cum ea jucundissima vita putaretur. Quanquam quanta, obsecro, illa esse debuit, quæ singularibus & prope divinis expressa olim figuris prisci ævi mortalibus innotuit? Fuit ipsa radix illa Iessea, è qua virga, Virgo nimirum Deipara est egressa, & è virga flos Christus ascendit. Fuit terra illa sancta, quam Moyses contingere nisi solutis pedum calceamentis non poterat, ex qua rubus ille mediis in flammis incombustus, Deipara Virgo pullulavit. Fuit cœlum illud, ex quo electa ut sol processit, & in qua pulchra ut luna apparuit. Atque ut figurarum istarum tenebras amoveamus: fuit ipsa, quæ non umbratilem aliquam & ligneam, sed veram Dei arcam, Dei Matrem novem mensibus non tecto, sed utero castissimo conclusit. Undè si gloriari jure potest Obededon, quòd quoniam sua in domo Dei arcam receperat, divinâ quadam benedictione rerum omnium prosperitatem ac felicitatem est consecutus: qui non tandem cœlestium charismatum imbres divinitùs è cœlo missi in sanctissimam Annam redundaverunt? quæ non plena perfectaque felicitas, non dico domum ejus, quanquam domum etiam, sed animum ejus a

Laus à virtute religionis. — Sapientia.

Humanitate.

Figuræ quæ illam repræsentarunt.

ac totam ipsam occupavit? Glorietur Hecuba quòd Hectorem fortissimum heroem filium habuerit: glorietur Olympias, quòd Alexandrum nomine Magnum, & orbis domitorem in lucem produxerit: major tamen est Annæ laus, & major gloria, quòd ex ejus utero cœli terræque Regina, Dei ac hominis Genitrix communem hanc auram aspexerit. Quæ profectò si fuit nardus quædam pretiosissima? nardi hujus pixis Anna extitit: si fuit præstantissima quædam margarita? margaritæ hujus concha extitit: si fuit pulcherrimus flos quidam? floris hujus ramus Anna extitit: si fuit gemma quædam fulgentissima? gemmæ hujus annulus Anna extitit. Ita quamcumque gloriam filiæ attribuamus, in gloriæ societatem mater venit: quicunque matris est honor, hunc à filia mater potissimum desumit. Quanta verò ea Annæ gloria est, quòd Dei Matris Magistra fuit? quòd illi cum lacte modestiam propinârit? quòd illius mores suo in sinu formaverit? quòd ejus actionibus ac desideriis sua in domo modum præscripserit? Quæ beneficia cùm à matre Anna diva illa Dei Genitrix acceperit, non potuit non matri omnem gratiam, omnem excellentiam, omnem virtutum abundantiam impetrare. Sed quoniam cùm hæc dico, nihil dicendum relinquo, & omnem, quæ quidem esse potest, gloriam attingo, tuum est, ô sanctissima Anna patrona nostra debitum tibi & exhibitum hodie promptæ pietatis cultum gratum exhibere: hanc autem, quam ad pedes tuos humillimæ orationis corollam depono, pietatis nostræ pignus libenter admitte. Vovemus & dedicamus. DIXI.

Laus à filia per comparationem.

Filiæ laus in matrem derivatur.

Laus quòd Maria magistra fuit.

Peroratio per Apostrophen.

igitur inter hos amoris & formidinis fluctus agam? imò verò quid agam dum volo, & non possum? dum admiror & deterreor? dum detrecto & idem conor? Imitabor debitores illos qui cùm inopiæ angustiis pressi solvendo non sunt, obligatos sese tamen, & solvendi voluntatem ostendunt. Si enim gloriam illam tuam, ILLVSTRISSIME DOMINE, quam in publico Poloniæ & Europæ ferè totius theatro Virtus tua applaudente famà reportat, pro dignitate eloqui & stylo consignare non possum, amoris & desiderii vehementissimi signum famulantis obsequii conatu declarabo. Qua in re, nec ab instituto moreque pictorum recedam, qui cùm ingentes & innumeras heroiei alicujus animi dotes exprimere & subjicere oculis in tabulis non possunt, arte singulari & coloribus ea corporis lineamenta trahunt, ex quibus animi magnitudine facilis est conjectura. Permitte igitur, Illustrissime Domine, ut te hujus Orationis meæ Argumentum constituam, itaque complectar, ut bello imprimis clarum, tum pace inclytum, proponam Non exprimam, (fateor ingenuè) tuam illam mentem Æternitatis Candidatam, aut Virtutem, ducam tamen ea lineamenta obsequiosæ facundiæ coloribus, ut ex iis facilem de te conjecturam relinquam. Debitum est hoc meæ erga Illustrissimam Dominationem tuam observantiæ, quod ut mente submissa libenter persolvo, ita gratam futuram Humanitati tuæ solutionem confido. Fave ILLVSTRISSIME DOMINE de te dicere conanti, & ancillantem Clientis tui Eloquentiam, etsi rudem & incultam, pro tua Benignitate dignate aspectu.

Resolutio consilij per similitudinem.

Propositio per apostrophen.

Conciliatio.

Qui alienæ gloriæ numerosis titulis, & florentis prosapiæ splendore exornare quempiam contendunt, cumulatas majorum laudes, & vetustam familiæ nobilitatem ob antiqua prisci ævi me-

Confirmatio.

Laus à majoribus per praeteritionem. memoria in lucem reducunt. Ego verò, ILLVSTRISSIME DOMINE, Te, non tuos Majores, tuam virtutem, non tuam familiam; decus tuum, non tuum genus; tuis, inquam, te virtutibus, non alienis plumis & floribus exornandum suscepi. Non commemorentur proindè Majores illi tui, quorum virtutem silentio veneror, Famam posteritas colit & admiratur, non res illorum bello paceque inclytæ ab hoc demisso eloquentiæ officio laudem mutuentur, quæ in æternitatis theatro gloriam sempiternam invaserunt: lateat quicquid est Generis tui, à quo etsi in te magni nominis splendor detinetur, tuo tamen, non alieno fulgore splendere concupiscis. Neque etiam tua illa incunabula, in quibus infans vagiisti, aut terram in qua puer reptasti, adulantium more Poetarum prædicabo. Nasci Nobilem & Illustrem, fortunæ est; benè vivere & gloriam mereri, virtutis: tua verò laus tota virtutis est, nec quicquam in ea sibi fortuna vendicat, quam semper vero honori velificatus animo generoso contempsisti. Neque tamen est, quin gloriosam illam Poloniam nostram exclamem, quæ te protulit; felicem, quæ te virum gremio complexa, magnum habet decus suum & propugnatorem. Sed ut ad Teipsum propius accedam, & maturescentis ævi crescentes laudes attingam: equidem quem ad magna natum patria benignissimo sinu exceperat, adolescentem, ac primo robore jam ætatis spatia superantem indolem aliquamdiu, dum iterum virtuti campus, in quo excurrat, aperitur, continuit. Non tunc otium magnis & heroicis mentibus ignotum masculam indolem suo situ torpere fecit; non animi robur languida voluptas emolliit; non virilem jam ante annos fortitudinem molles blanditiæ fregerunt: sed exercitio militari tuis victoriis præludе-

Praeteritio pueritiæ & nobilitatis.

Laus ab adolescentia & juventute.

Repetitio Similiter desinens.

ludebas, & inter æquales magno ausu futuros aliquando tuos triumphos mensurabas. Tandem tamen, tandem è patria excessisti, & ludicrum excutiens juvenilibus pedibus pulverem, hostiles terras calcare magnâ bellicæ gloriæ cupiditate desideravisti. Vnum erat animi verè Martialis votum hyemes agere sub pellibus, æstates inter bella sudare, dies noctesque præliando aut vigilando consumere, gravissimas pugnas quascunque terrâ subire. Igitur in Moldaviam abivisti, non ut militiæ rudimenta tolerares, sed virtutis tuæ documenta dares; nec tam ut miles esses, quàm ut imperares; siquidem unius militum cohorti præfectus jam tum magno Samoscio, belli, & totius Poloniæ exercitûs Imperatori junctus, quantum ab egregia & illustri indole sperandum esset, ostendisti. Ita è ludo ad bellum maximum, è pueritiæ disciplina ad hostes acerrimos transivisti. Glorietur Africanus, quòd sub Paulo patre militaris disciplinæ rudimenta didicerit: jactet se non inferiori indole Hannibal, quòd penè puer in tentoria Hispanica secesserit: laudetur Alexander nondum Magnus, quòd Philippæa castra futurarum spe certissimâ virtutum impleverit: quos omnes etsi amplificatrix veri Vetustas plurimis & æternis laudibus dotare soleat, non plus tamen blandita præstat, quàm ut eos maximorum Regum & fortissimorum imperatorum castra sequutos fuisse manifestet. Tu verò ita ad castra venisti, & gloriosissimi Zamoscii laudem es æmulatus, ut ipse te admiraretur, milites omnes laudarent, hostes reformidarent. Si loqui ipse magnus Imperator posset, & ab illo suo immortalitatis sepulchro vocem edere, tuam virtutem sæculis omnibus faventis vocis suffragio commendaret. Si iterum præsto essent milites illi, uno ore tua initia maximorum Imperatorum incrementa fuisse

Exercitia adolescêtiæ.

Comparatio cum generosis adolescentibus.

Testimoniū Zamoscij.

atte-

Hoſtium. atteſtarentur: Si viverent, imò ſi non inviderent hoſtes, (quanquam invideant) ſi fateri verum vellent, in te adhuc adoleſcente ſuum terrorem fuiſſe faterentur. Fateretur ille verè terribilis *Ducis Turcarum.* Turcarum Dux Michael, qui cùm Polonici exercitûs inſidias & inſultus audaci ac faſtuoſo furore aſpernaretur, tum militaris dexteræ tuæ vim, & inclytæ mentis virtutem non admiratus eſt tantùm, ſed etiam in agro Thelez uno non exiguâ clade acceptâ ſenſit. Fateretur idem iterum, qui cùm Polonorum alii in patriam rediiſſent, alii in Livoniam ſeceſſiſſent, tum cum Porocio magni illius Imperatoris Legato remanſiſſes, copias ſuas inſigni fortitudinis exemplo à te in HARDZICIS campis fugatas fuſaſque vidit, & *Similitudines conglobatæ.* indoluit. Nimirum gaudet heroica virtus perpetuo quodam metu, & jugi agitatione æternæ famæ gloriam ambit; quicquid nos laborem & defatigationem appellamus, tua natura eſt, quæ ut cœlum indefeſſa vertigine rotatur, ut maria æſtibus ſuis inquieta ſunt, ut ſtare ſol ille diei pater non poteſt, ita continuatis pugnis tanquam negotiis orbe quodam in ſe redeuntibus, ad Victoriam, hoc eſt, ad Gloriæ currum properabat. Reverſus in patriam eras factis admirandus, gloriâ plenus, omnium admiratione magnus; an hic otium ut ceſſaret, quietè ut reficeretur, tua Virtus invenit? Sanè nunquàm generoſæ virtuti deeſt hoſtis, quem invadat; nunquam mens illuſtris occaſione caret, qua gloriam partam augeat. Vix aderas, cùm ecce Kantimirus Mutſa fortiſſimus & potentiſſimus Scytharum ductor, qui jam Polonorum omnium bona ac fortunas ſpe ipſa & aviditate devorabat, Poloniam maximo cum exercitu ingreſſus, longè lateque in omnium animos ſui terrorem diffudit. Quid ageret patria univerſa, & cujus manum imploraret? Omnes in te oculos conjiciebant, omnes per te diſpellendum

dum hoc ab omnibus periculum ajebant; omnes, in te suam salutem collocatam esse affirmabant. Obviam cum exercitu nostro visti hosti ferocissimo, copiis ejus innumeris tuarum adventu, ac nominis Polonici rumore, territis moram injecisti, mox ad manus & arma procedendo sperabam ab illo gloriam, summam in ignominiam tua ac cæterorum virtute convertisti, quique Polonorum sanguine satiatus, & ingentibus onustus spoliis redire cogitabat, per vos in agro Hudycio cæsus maxima suorum accepta clade recessit. O quid non virtus animosa potest! Vocabat afflicta Patria fortissimum adversus hostes Imperatorem, venisti; aderant in Patria potentissimis instructi copiis hostes, vicisti manus conserere, & arma armis opponere ausi sunt, vicisti. Ita Patriæ succurrere velle, pietatis; hostes aggredi audere, fortitudinis, pugnando victorem evadere, æternæ gloriæ est. Neque tamen substitit hic Virtus tua, & non una aut altera contenta Lauro multiplicem sibi sempiternæ gloriæ coronam contexuit. Quot hostes fuerunt tot victoriæ, quot pugnæ, tot triumphi. Quanta illa victoria fuit cum aliquando tuo tantum satellite cinctus innumeræ Tartarorum irrumpentium multitudini occurristi, impetum sustinuisti, fregisti: Testis est Vkrainensis provinciæ civitas (quam Buki appellant) quam gloriosissimis vestigiis tuis pressa æternis victoriæ tuæ monumentis & trophæis ornata virtutis tuæ subsidio ab hostibus liberata, te suum patrem ac servatorem appellat, tibi suorum fortunas, incolumitatem ac salutem, deniq; se totam debere profitetur. Et non tunc Horatii Coclitis gloriam superavisti: Ille cum instantes hostes submovere solus non posset, ponte recisо sese in amnẽ dejecit: tu presso vestigio aut mori aut vincere voluisti. An non Themistoclis & Leonidæ famã æquavisti: Illi parva manu

Exclamatio.

Articulus.

Comparatio cum fortissimis.

Contentio.

hostem ingentem summa gloria represserunt; tu vix quadringentis adjutus militibus, qui comitari te solent hostes multitudine innumerabiles natura & immanitate barbaros, præter tuam & omnium spem maximo impetu irrumpentes in imprimis lateris & corporis opposito tum tuorum tua voce animatorum egregia virtute repressisti, repressos profligasti, profligatos tibi æternæ gloriæ monumentum erexisti Tot enim tunc cæsa barbarum hostium corpora eo prælio jacuerunt, ut ex iis erecti postmodum aggeres luculentissimum tuæ virtutis testimonium universæ Patriæ dederint Invideat sane tibi prisca illa Vetustas, jam non dico veterum gloriam æquavisti, nimis parum est, superavisti, qui tot millibus pene unus satis fuisti; qui ex ipsis hostium corporibus gloriosissimum de hostibus trophæum erexisti. Fama pervade terras, & esse hunc Heroem, qui quocunque se vertat, victoriam inveniat, depradica. Non numero militum pugnat, sed virtute & plus virtus potest, quam militum turbe. Non ambitiosus Gloriam quærit, aut temerarius Fortunam sollicitat; ultro tamen sese Gloria offert & Fortuna favet. Non pro se, sed pro Rege venalem morte vitam circumfert, & potius quam juratam illi Fidem violet, sanguinem ac vitam effundere generosissimus ac fidelissimus exoptat. Quid dico exoptat? Retinere egregiæ ob constantis virtutis tuæ laudem, ILLVSTRISSIME DOMINE piaculum est Te ipsum appello, nunquid tu multuantibus cæteris adversus Regem Nobilibus usque adeo mentem integram & inviolatam Fidem servavisti, ut stans prima in acie cum iSum gravissimum accepisses, hianti vulnere tuo sanguine ubertim defluente, mox animam efflaturus omnium opinione putareris? O Nobilis & generosa anima, quæ evolare é corporis domicil-

Gradatio.

Digressiuncula ad laudem.

Laus ex periculo & vulner.

Exclamatio.

ilio parata, modo non fidei violatæ rea; quæ non mortem illam esse reputabas, etsi sanguine uo purpurata deficeret, sed triumphalem honoris currum, quia pro Regis sui salute occumbere contingebat. Equidem jam satis Gloriæ vixeras, sed Regi, Patriæ, tuis nondum satis: Tua Gloria te jam immortalitati consecraverat, sed uæ patriæ, universi Poloniæ Regni utilitas pluribus in occasionibus tuam virtutem requirebat. taque fato servatus, & Gloriam augere debuisti, & merita; ut cum summum Gloriæ fastigium ua Virtus attigisset, tuis meritis omnium utilitatem, plurimorum salutem, Regis tui amantissimi honorem compleEteris. Et sane nec occasio defuit, nec hostis: quin imo quemadmodum olim Herculi renascentia Hydræ capita nihil aliud, quam succrescentes laudibus laudes erant; ita occurrentes tibi quotidie labores & pugnæ præclarissimarum semina laudum extiterunt. Vicerat ante fulmen illud belli Turcici Michaelem; successi Kantimirus, ut cum tibi Turcæ herbam projecissent, palmam Scythæ concederent? hunc ubi singulari fortitudine dispulisti, quasi alius ex ejus strage hostis renasceretur, Schangyreus Tartarorum fortissimus ductor nec audaci, nec exercitu minore exsurrexerit. Sed nimirum qui velut monstrum quoddam ac portentum salutem omnium & libertatem opprimere contendebat te Herculem invenit. Irruerat ille in Poloniæ regnum, tibi Polonicum exercitum Rex invictissimus Sigismundus commendarat; ille rapta jam ingenti præda nobiles viros quamplurimos matronas honestissimas ac puellas in miserrimam servitutem abducebat, te illi occurrens captivos omnes à servitute liberavisti, plurimos ex ejus copiis in servitutem pertraxisti, non paucos magna strage in exilium mortemque depressisti, prædam omnem è manibus

Desiderata ejus vita.

Similitudo

Cumulata victoria.

Contentio.

Compara-tio. ac faucibus eripuisti. Ita tua virtus tanquam altera Herculis clava, omnia contundit, prosternit, conterit. Extollatur *Scytharum* illa, qua plurimum in obpugnando valent, celeritas; at tua velocior virtus est, quæ vincendo Scytharum celeritatem superavit. Atque ut eo gloriosior esset virtus tua, quæ non assentationibus, sed meritis Gloriam quæsivit, ipsius hostis non vi extorta, sed sponte facta confessione laudata est. Victus enim fugatus, aespoliatus à te Schangyreus, cum esse te Ducem dixit; (audi Posteritas) in quo omnes boni Ducis virtutes reperirentur. Credetne tamen hoc olim ventura Posteritas? imo vero gloriosam omnibus de te fidem præstabit, & nostro demum sæculo atque in te annuet factum esse, quod tantis infra supraque temporibus vix invenerit æmulum, vix habuerit exemplum.

Contentio. Multi victos à se hostes laudaverunt, ut alienam devictorum hostium virtutem, extollendo suam gloriam augerent; tu ab hoste à te victo laudatus es, ut tuæ Gloriæ nihil favor alienus tribuere videretur.

Excusatio. Oratorib. Adulari me tibi hac laudatione suspicaretur non nemo fortasse, sed adulationis suspicione jam me hostis liberavit. Adulari certe illi laudando possumus, quem hostis laudavit; atque ego dum splendorem tuarum laudum propono, nihil adjicio; vereor ne ingenii culpa, & orationis incultæ ruditate detraham. Etiamnum silentio susceptum hoc tuæ Gloriæ præconium libenter obsignarem, quod oneri par esse non possim: sed hanc voluntatem intra debiti officii conscientiam coercere non possum.

Amor erga Regem. Illumne tacerem egregium tuum erga Regem ac Patriam animum quem, cum de Moschovitica expeditione ageretur, ostendisti? Agebatur Regis honor; Regi te ultro obtulisti: agebatur Patriæ utilitas & Gloria, Patriæ obsequio te sponte consecravisti: opus erat militibus; septingentos à te conscriptos & splen-

splendidissime ornatos Regis honori & Patriæ utilitati devovisti: requirebantur impensæ; tuo sumptu milites tuos aluisti, & longissimo tempore constantissimos detinuisti. Ita te ipsum non æstimas nisi tuis non sis, sed Regis & Patriæ ita te vivere non arbitraris, nisi ad Reipubl. obsequium tuum corpus tot jam antea exantlatis belli difficultatibus mutilatum, par tamen adhuc laboribus, & ad perferendas durioris fortunæ molestias prodigioso quodam amoris effectu impendas; ita possidere nullas opes concupiscis, nisi quas pro Regis ac Reipubl salute cum vita ipsa offeras, & cum opus est, profundas. Vis uno me verbo laudes tuas complecti: Vivis Regi & Reipubl. Sed ita vivis, ut pro Rege ac Republ. vitam depōnere sis paratus. Et honoribus & facultatibus multum potes, sed ita potes, ut iis exuere te libenter velis, modo Regis honor & patriæ utilitas augeatur. Permitte ILLUSTRISSIME DOMINE, ut Reipublicæ nostræ verbis tecum agam hoc loco, quæ in summa Gloria tua, in summo splendore suo tali aliqua te profecto, sed quam omnes audiunt, voce compellat. Multum hactenus, mi KALINOVI, tua virtute de me meritus es, dum me nec consumi patiaris, nec decrescere. Quod te produxerim, lætor, quod per te sæpe sim servata, mihi congratulor. Iactet Roma Decios suos, qui semel pro ipsa devoverunt; ego te mi KALINOVI, jacto, qui te pro me jam toties devovisti. Extollat illa Camillum suum cujus virtute Senonum imperium desperata propemodum salute effugit, ego te, mi KALINOVI, extollo, cujus singulari fortitudine toties Turcarum furorem, toties Tartarorum insanos impetus effugi. Amet illa suum illum Cunctatorem Fabium, & qui vinci Hannibalem posse docuit Marcellum, quæ illius clypeo protecta seipsum ob hostium devastatione servavit, hujus indu-

Contentio.

Prosopeja.

Comparatio per contentionem.

stria ac robore amissam antea Italiam magna ex parte recuperavit; ego te amo, mi KALINOVI, cujus virtute propugnata multoties infensissimorum Scytharum rabiem evasi, cujus pugnis adjuta victoriisque ornata, multa pissima erepta mihi recuperavi. Quid dicam quod adversus ferocissimos illos Tartaros, vicinos hostes nostros mihi murus sis, & propugnaculum? Quid dicam, quod nullus mihi exoriri metus possit, quem non tollas? nulla calamitas impendere, ad quam amovendam non statim summo fere semper cum vitæ discrimine, non raro cum magna tuorum bonorum attenuatione procurras? Diffiteri beneficium acceptum non volo. cujus obligationem non ingrata libenter agnosco gratiam referre parata concupisco. Sed tuis ergà me meritis poni modus non potest. Non satis tibi fuit toties pro me in hostes meos pugnavisse, & Patriam tuam protexisse, nisi etiam pietatis tuæ monumentis me exornares; ut cum te fortem laudarem, pium amarem; cum à bellicosa manu tua multa beneficia acciperem, à tua cælesti mente Pacis ornamenta reportarem. Ita profectò, mi KALINOVI, hactenus vixisti, & hodie vivis, ut cum totus sis meus, totam me tuam tuis meritis effeceris. Has ILLVSTRISSIME DOMINE, Reipub. nostræ ad te voces ut libenter audio, ita iisdem admoneor, ut qui te hactenus bello clarum consideravi, deinceps Pace inclytum designem. Dederit tibi Mars sagum quo triumphes; certe etiã Pallas Togam imposuit, qua fulges. Ab armis igitur, & bellorũ strepitu ad pacis ornamenta orationem deflectamus. Quanquam quid ab armis discedere conor, quæ deponere nunquam potest? quid ad Pacem hostium trahere te contendo, qui mediis in armis pro Patria semper excubas, & nunquam cessantes hostium Tartarorum incursiones repellis? Sed tamen ita militari illa virtute tua de Patria bene

Laus alia à fortitudine.

Transitio.

Alia Transitio.

bene mereri quotidie non cessas, ut Religionem simul quantum in te est, magno Reip. bono augeas & exornes. Ecce illa Pietas tua, digna cœlo Pietas orationi sese præsentat, quam profecto clarissimis indiciis tum omnes agnoverunt, quando singulari Religionis amore, ut in Camenecensem districtum Societatis IESV Religiosissimi Patres advocarentur, atque ibi populum omnem erudirent, eum paucis auctor extitisti. Sed adjunxit se tantæ Pietati eximia prorsus munificentia, qua liberalissimo animo Religiosis illis Patribus Collegium erectum magnifica dote auxisti, ut te sane non immerito fundatorem suum & optimum Mæcenatem possint ac debeant appellare. Dedisti tu illis Religionis iis in partibus clavem, quam cum ejus Provinciæ gubernationem suscepisti, tua in tutela ac patrocinio esse voluisti. Stare hic ac pedem figere tua Pietas, & ardentissimus Religionis Zelus non potuit, cumque Patrum Societatis industria, labore Religionis & Pietatis incrementa indies majora animadverteres, eosdem Vinniceam, quæ totius Vkrainæ commune territorium est, consentientibus bonis omnibus advocasti. Quid hic dicam, aut quam parem tantæ Pietati laudem adscribam? Te appello Cameneeum, in te antea Religio jacebat, jam floret; debeo hoc, inquis, KALINOVIO: in te antea rudis & inculta Iuventus mores tantum agrestes præferebat, jam doctrinis exculta moribusque polita humanissimos animos ostentat; acceptum hoc, inquis refero KALINOVIO: antea propter Tartarorum viciniatem pessimorum errorum contagionem pertimescebas, jam singulari Patrum istorum eruditione confirmata ita Religioni adhæresois, ut ab ea removeri numquam reformides, & hoc quoque inquis, mihi præstitit eximia pietate singularique KALINOVIVS, O egregium

Laus à pietate.

Item à liberalitate.

Apostrophe.

Exclamatio. gium meritum? sed te etiam, hic, Vlnicia, compello, Tu in ipsis Tartarorum finibus (quid dico finibus?) tu in ipsis Tartarorum faucibus es sita! *Contentio.* hoc sane quanquam miserum, sit tamen parum; ante schismate nefandissimo perniciosissimoque plena, Iudaismo detestando polluta, erroribus innumeris aliis infecta exitium ac perniciem anhelabas; hoc vero miserrimum. Sed ô felicem mutationem! jam in te homines ad humanitatem & civilem rationem formati ad pietatem *Effectus pietatis in omni.* instituuntur: jam Catholicam Religionem, cum paucissimi antea ac pene nulli Catholici reperirentur, summa alacritate & ferventissimo pietatis ardore amplexantur; jam Deus vix de nomine tibi antea cognitus, publice & celeberrimo in te cultu adoratur; jam fidei sacratissimæ Doctrina, tanquam sol quidam fulgentissimus, tota provincia suos radios exerit & clarissimam ubique lucem magno cum Pietatis ardore diffundit; jam Delubra surgunt insigni structura, Aræ fumant multa religione, urbes reformantur nova eruditione, tota provincia gestit sancta exultatione. Ad hoc, inquis tantum tamque divinum beneficium, quod de Cœlo demissum agnosco, KALINOVIVS mihi sua pietate, suo ardentissimo pro Religione Zelo, suo humanissimo in me amore, procuravit. Macte ista pietate tua, ILLVSTRISSIME DOMINE, in ista dignitate tua atque officio pium appellati, sum*In Patres Franciscanos.*mæ tandem laudis est. Atque hanc laudem tuam, quamdiu vivere respirareque concessum erit, gratissimo animo fovebunt, & ore lætissimo deprædicabunt Religiosissimi Patres Ordinis S. Francisci (quos Minores appellamus) quibus in hæreditaria ditione tua Husyalin summa cura sumptuque liberalissimo Cœnobium erexisti; erectum ornavi*Gradatio.*sti, ornatū singulari amore complecteris & foves. Ita nimirum cessare aut deesse tua Pietas non potest,

teſt, ubi Dei honor, Religionis cultus, Populi ſalus accipere incrementum poteſt, ac ſtatim Pietati munificentia ſeſe adjungit ut omnino te ſatis pium eſſe non putes, niſi munificus quoque, & magnificus exiſtas Macte iterum iſta tua pietate magnifica, & pia Magnificentia. Profecto vero Pius, & vere Magnificus eſt, qui auctor pietatis cultu, exornataque Religione Dei Divorumque honorem promovet. Quid nunc dicam de juſtitia ô pulchra Pietatis comes! quam ita exerces, ut per te Æquitas vigeat, Iniquitas exulet, Tranquillitas regnet? Teſtis eſt Vinnicia, quæ juſtiſſimo tribunali, in quo olim ſedebas, ſuam ſe debere tranquillitatem affirmat. Teſtis eſt Camenecum, cujus quies tua æquitate, quam adhuc hodie in illo tuo juſtitiæ ſolo moderaris, parta eſt. Teſtis eſt Latyczovia, quæ quia te Iudicem habet, non tranquilla tantum reſpirat, ſed etiam ſumma in libertate quietem ſuam admiratur. Ignoſce vero, ILLVSTRISSIME DOMINE, ſi imparem ſtylum tuæ magnitudini ſubmittam; quod ſi ex ungue Leo, ſi ex pollice Gygas, ſi ex umbra corpus cognoſci poteſt, forte aliquam tui umbram adumbravi. Non illa dixi conſilia non illos labores quos pro libertate tuenda, quàm ſibi multo ſanguine hæreditariam Poloni fecerunt, & cujus ſemper retinendæ nunquam non Auctor & Princeps extitiſti, exantlas. Non eorum omnium memini negotiorum, quæ pro incolumitate commiſſarum tibi regionum, pro publico Regni totius bono quotidie agitas, & ad exitum feliciſſimum perducis Admiror hæc libenter, eloqui non poſſum. Illam vero tam piam ac tam ſollicitam educandorum liberorum tuorum curam quis non admiretur? quis non eloquatur? Habet Rex quod ex iis ſperet; habet Reſpubl. quod in iis confidat, habet Religio, quo ſe in iis reficit. Tui

Epiphonema Laus à Iuſtitia.

Peroratio, præteritio cum excuſatione.

Laus à filiis.

sunt, sed quia ita vis, Regi, Religioni, Respubl: nati, tui sunt, nec tam quod ex te nati, quam quod tuis vestigiis insistunt. Quorum indolem, & generosum ad omnia animum si quis intueatur videbit; *Quid mens rite, quid indoles n ut rita sanstis sub penetralibus possit.* Videbit inquam *fortes, creari fortibus & bonis*, verissimum esse dicet quod *nec imbellem feroces, Progenerent aquilæ columbam.* Illa indoles à te est, ILLUSTRISSIME DOMINE, *Doctrina sed vim promovet insitam, Rectique cultus pectora roborant*: adeo dum jussu tuo in exteris in Regionibus Sapientiæ ac Prudentiæ comparandæ labores suos consecrant, fœliciter quam à te acceptum generosam Indolem, ut aliquando Regi ac Patriæ prosint, exornant. Ille tuus ADAMUS, verum omnino, sed quo adhuc formatur, tui ipsius simulachrum. Ille tuus GEORGIUS, cujus animus ad omnem prudentiam factus nescio quid non jam patriæ promittit. Ille tuus MARTINUS, quem cum videas, omnia summa speres. In illis profecto etiam ubi morti (dent sero Fata) concesseris, ter adhuc renasceris, & tot Patriæ ac Regi animi tui obsides relinques. Fœlix Respublica nostra, quæ illos accipiet, fœliciorque te jam habet? & licet tuis tot ac tantis meritis nondum satisfecerit, meminit tamen, pollicetur tamen, satisfaciet tandem, quæ multis tibi similes quotidie cives exoptat. Cujus voto ut faveam, ILLUSTRISSIME DOMINE favit Deus. Ter Opt. Max. ut tecum ac per te diu felices annemus & perennemus.

DIXI.

FINIS.

RHETORUM COLLEGII PORCENSIS,

INCLYTÆ ACADEMIÆ Lovaniensis Orationum

PARS II.

CONTINENS ORATIONES Generis Deliberativi.

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Typis & sumptibus Jo. WILHEL. FRIESSEM civis & bibliopolæ.

Anno M DC XCII.

CONSULTATIO.

Ad quorum similitudinem sit stylus Oratoris conformandus:

DEDICATA
Amplissimo & Clarissimo Viro,
ERYCIO PUTEANO, Serenis. PRINCIP. BELGII Consiliario, & publico Litterarum Professori LOVANII.

ORATIO I.

CAROLI de MARESCHAL, NAMURCENSIS

Qui rei summam ac difficultatem proponens, cæterorum sententias exquirit.

Exordium à necessitate styli.

NOn est obscurum, non dico inter eos, qui scientiarum Antistites fugienti tempori velut manus injiciendo, suam ætatem in posterorum annos fœlici quodam ingenii partu diffuderunt; sed inter eos etiam, quorum animos memoria posteritatis, & candidatus gloriæ fervor jam primum ad Apollinis aras & Musarum delubra trahit, quanta sit styli necessitas, & elegantis utilitas scriptionis. Etenim, si Crosſi vo-

Probatio ab authoritate.

si vocem, quæ gravitatem oraculi sub platano Ciceronis accepit audiamus; *Stylus est optimus ac præstantissimus dicendi effector ac magister*, si famam virtutis præconem consulamus, ac in eam sempiternæ gloriæ recordationem, in qua hodie propemodum innumeri vivunt Authores, animum excitemus, fatebimur omnino, nullum esse sermonem, nullam orationem, nullum prorsus doctrinæ genus, quod à stylo non accipiat commendationem. Ita quorum in scriptis styli majestas elucescit, amplissimo gloriæ fructu in immortalitate recreantur, quorum vero styli facies ita languet destituta colore, ut expallescat; eorum scripta quoque perpetuo in situ jacent invisa atque despecta. Ita non satis est assidua lectione & auscultatione longa pulcherrimarum rerum, ac sapientiæ ipsius supellectilem comparavisse, non satis est, latissimos Rhetoricæ campos Philosophorum fontibus irrigavisse: sed scriptionis adornatæ illuminatio, stylique majestas nitorem adferre, dignitatem conciliare debet: Etenim quid præclaras Apellis aut Antiphili formas juvat inspexisse, si penicillo manus instructa nullam imaginem valeat adumbrare? quid juvat auri massas circumferre, si nullam in eo formam manus artificis elaborarit: Sic omnino styli necessitas est permagna, & utilis prorsus amplectenda.

A publico testimonio & commendatione.

Sola scientia sine elegantia styli parum prodest.

A simili.

Enim vero cum in tanta tot excellentissimorum Authorum multitudine tanta quoque styli diversitas reperiatur, ut eruditionis propemodum, ac multo minus sermonis affinitas nulla cognoscatur; quis Oratori stylum aliquem præscribet, & præcellenti alicujus similitudine formam ejus orationi inducet? Ita sunt nonnulli, qui quadam ingenii ac sermonis ubertate flumina quædam orationis profundunt, & dum sibi viden-

Accedit ad præsentem Consultationem.

Varia styli forma Authorib.

videntur opulenti, aliis redundant. Quidam sermonis avaritia dulci videntur, & dum verborum affluentiam oderunt, Laconicis limitibus sermonem includunt, tantaq; brevitate utuntur, ut absolverint citius, quam potuerint audiri. Sunt alii, qui indignantes pene se nostra ætate natos, qua lingua pravorum exolevit, Actium, Lucilium, Plautum, aliosque veteris ævi Patres è sepulchris excitant, eumq; iis duriores sermonis dapes, quam mella cum MARCO TVLLIO gustare malunt; itaque loquuntur, ut ab ævo Saturni venire, & à Carmenta Evandri matre videantur edocti. Sunt deniq; non pauci quibus auræ novitas ut est grata, ita gaudent verbis uti novis, qui, ut opinor, *Ingeniorum Græciæ flatibus impelluntur, equique sunt magis ad pompam, quam fortes.* Nihil de illis

Prætteritio. dico qui Apulejanum, aut Sidonianum dicendi genus sectantur: nec eos jam adduco, qui varié è Poeticis, Historicis, Oratoriisque vocibus orationem rancidam & antiquatam commiscuntur. Scio multos esse, qui se solos adorent, & naturæ suæ duntaxat inclinatione librentur: sed alii sunt quoque, qui unum è numero suscipiant, & exosculentur; nec pauci, qui in eadem semita plurium vestigia premant Nos vero quid hic dicemus?

Difficultas præsentis consultationis.

Gravis est omnino difficultatis hujus moles, & quæ Atlantum quorundam humeros requirat. Reformidanda propemodum arena, in qua Paulus Cortesius cum Angelo Politiano conflixit Bembus cum Francisco Pico decertavit, Iulius Scaliger cum Erasmo Roterodamo digladiatus est: in qua Camerarius, Sambucus, Omphalius, Bartholomæus, Riccius, Foxius Morsillus ita fundarunt, ut victoriam reportasse judicari possint: in qua Fabius Quintilianus non pugnam imperavit, sed pro sua auctoritate jus dixit, illique velut Imperatori non pauci assurgunt.

Sed

Sed tamen ne magnitudine tantæ rei debilitari, non solum conatum, sed spem imbecilli videamur abjecisse, ingrediamur hanc arenam. EGREGII IVVENES, & ubi tot excelsa ingenia sudarunt, non dubitemus defatigari. Agite ergo, sumite libertatem illam dicendi, qui in hoc Rhetoricæ nostræ exitu specimen ingenii vestri edentes statuatis, an quisquam Oratori, & quis inter tot Authores sit imitandus; ut dum è Rhetorico pulvere viam ingredimur Eloquentiæ, jam in hac via ducem aliquem eligamus. *Adhortatio ad sententias dicendas.*

Tu vero Clarissime vir. PVTEANE, si has angustias Scholæ nostræ hodierna die non reformidasti, & illa tua præsentia, ac vultus claritate conatus nostros animare voluisti, exhibe nobis favorem illum tuum, quo adjuti, parvulas ingenii, nostri vires tanta tot Authorum contentione exercere audeamus. Sed jam annuis, & ab illo vultu tuo animum sumentes ingredimur arenam. *Apostrophe ad Cl. V. Puteanum ut faveat.*

DIXI.

ORATIO II.

JACOBI EDELHER LOVANIENSIS.

Qui contendit, in stylo conformando non unum aliquem, sed omnes ex æquo bonos authores imitandos esse.

CVm in omni consultatione deliberantium animos, veritas, non vulgaris permovere debeat opinio, dabitur hæc mihi venia, *Exordium per excusationem.*

Propositio. nia ut dum ad gravissimam quæsitæ rei difficultatem ingenii nostri censuram apporto, veritatis impulsus amore, non vulgari permotus opinione mentem meam exponam. Ita sentio, in stylo conformando non unum aliquem, sed omnes ex æquo bonos authores imitandos esse. *Confirmatio. Prima ratio confirmationis ab inclinatione Naturæ.* Nec in hac arena laborandum multum puto: vos considerate naturam, nunquid ab ea propensionem habet unusquisque, qua ad earum rerum ambitum, ad quas natura sit factus, impellatur? nunquid genium mens uniuscujusque est sortita, ut instinctum ejus non repellas, sed sequatur? Nunquid sua cuique est idea impressa, cujus celeribus motibus ad aliud voluntate feratur, ab alio vero abducatur? Perduelis eris, si naturam frangas ac violes, genioque resistas, itaque non unius certi vestigium premere, sed viam ingredi liberam Natura duce debemus. *Ab exemplo & authoritate.* Audi Fabium, audi Ciceronem; Ad Oratores omnes, ad Historicos, ad Poëtas etiam ducunt. Et cur ni ad omnes? Quasi vero benigna naturæ fœcunditas ubi omnia, non sua cunctis præclara munera distribuisset. Nihil ipsa (ut cum Tullio dicam) in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatum expolivit, tanquam cæteris non sit habitura quod largiatur. *Demosthenes Ciceroni non satis facit.* Vnde tametsi Demosthenes, magnus ille & admirabilis totius Græciæ Orator, palmam omnibus eripuisse judicaretur, satisfacere tamen non potuit Ciceroni, qui cogitatione ac mente tota ad effingendum illum se referebat Non potuit naturæ suæ habitum proprium dissimulare: *Epiphonema.* non potuit, quin ab hujus magni Magistri vestigiis ad naturæ vocantis cursum deflecteret. Tanta scilicet vis est atque potestas impressæ animis ideæ, tanta naturæ potestas, ut abreptus ab illa, nequeas reluctari.

Repetitio. Propositionis. Animadvertitis quid contendam non unum aliquem, seu omnes imitandos, sequendamq; naturam,

turam. Non unum aliquem? Eequis esset obsecro ea donatus felicitate naturæ, ingenioque præclaro, qui alteri similis esse per omnia posset, cum nec idem sibi homo similis esse per omnia possit? Ita Plato, ita Aristoteles, ita Peripatetici senserunt. Et tot sunt animorum in homine permotiones, ut idem genus argumenti sicuti affirmant, quod quis oratione fuerit complexus, non eadem omnino verborum rerumque dispositione stylo possit explicare. Videmus idipsum in cera, in quam tametsi signum idem imprimatur, proprium tamen quiddam apparet, ut aliud signum gravius, aliud altius, aliud vero leuius impressum videatur.

Secunda ratio.

Ab Authoritate.

A simili.

Quanquam quid urgeo rationem istam, cum me firmissimæ authoritatis invitet umbra? Tua est, Clarissime Vir, Puteane, authoritas, quæ me ad se trahit, & sententiæ meæ patrocinium offert. Nunquid cum Promulsidis tuæ vina ac mella gustasset magnus ille Litterarum Princeps, & eruditionis oraculum, Iustus Lipsius, ad te rescripsit, stuporem propemodum esse, nos ad unius imitationem vocari, quod nemo veterum aut priorum somniavit? Nihil est hoc imitari, si à te nihil inspiras; imo si omnia tua non facis: servire est, mendicare est: Nunquid idem admonuit, ut lacunas illas relinquens, quæ non nisi ab imbre implentur à se arentes, inter vivos ac perennes fontes esses?

Apostrophe.

A testimonio Iusti Lipsii.

Audivisti magni magistri vocem, & nunc hodie vivi illi tui fontes, ô quam liquore dulci *Belgicæ juventutis* animos perfundunt? quam è verbis tuis suavi melle *Bona mens* nutritur? sed excitatum contineo affectum, & in illa tuæ authoritatis umbra securus recumbens repeto mentem meam audacius: Non Unum aliquem, sed plures, imo omnes imitandos Oratores

Conclusio.

Repetitio. Sententia.

tori Scriptores esse indolemque Naturæ sequendam.

ORATIO III.

ARNOLDI de BEECK HAGENSIS.

Qui eandem sententiam amplectens, rationibus aliis confirmat illam.

Exordium per approbationem superiorum sententiæ.

EGone à te discederem? Egone tuum istud judicium non ambabus ulnis amplecterer? Non ita me respiciat Apollo, & quæcunque Bonæ Mentis præses. Si non illam ... sententiæ lucem intuear, abeam in tenebras, & qui non amem rationem, somnia dormiendo quæram. Non unum ais, aliquem imitandum, istud volo. Pluribus insistendum suades: insisto. Naturam sequendam urges, hæc mihi Dux una.

Propositio. Confirmatio. Ratio 1. ab authoritate antiquorum Oratorum Probatio ab exemplis. Amplificatio per enumerationem.

Et quanquam tu multa rationis luce mentem tuam aperuisti, faculam tamen ejusdem rationis unam ostendam: Vetus ævum evoluamus, quis authorum in ea turba non te turbet, cum uniuscujusque suam styli moderationem ac phrasim placere videas? Floridam vinctam, carne & nervis vestitam; jejunam, inflatam, siccam reperias. Fidem petis? ab exemplis hanc cape. Iulius Cæsar vehementi dictionis acumine & concitatione forenses causas impellebat. Petulans Cælius, ardens in accusationibus, sed tamen non inurbanus Calui an Calua fortassis oratio? imo sancta, gravis & expolita. Trachallus sublimis & apertus. Delectationi natus Vbius Crispus. Cornelius Celsus in brevitate celsus, Ita magna ingenio,

niorum fuit dissimilitudo? sed ab indole cujusque dissimilis oratio, sed à propensione. Nunquam ergo intra septa claudemur, ut semitam teneamus, non in campos excurramus; placet semelico in carcerato cibus à custode datus, sed gratior esset nonnunquam ab alio; imo gratissimus, si non in carcere acceptus, sed propemodum ostiatim collectus. *A simili.*

Sed altius jam loquar, si me audiant qui non audiunt. An excitatæ gloriæ quædam necessit cupido? cave, ne servus fias, & in vestigio duntaxat unius pedem tuum figas. *Imitatio* authoris unius, infelix est & abjecta servitus; exe[illegible] est ad ingenii libertatem ingenium; sequenda [illegible] luntas quo rapit, non coge[illegible] & dum ardent mulæ faces, non ab una tæda mendicanda lux est. Dii boni Conscientiam vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira est ubique religio: nefas est verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale est vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, ut sterilis, manca, inanis, & profusa verborum volubilitas enascatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione. *Ratio III. à turpi.* *Invisa [illegible] verba.*

Iam vero si ipse M. Tullius non unum sibi ad informandam orationis filum proposuit, sed vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem Isocratis rara ingenii felicitate consecutus fuit, cur hujus temporis Orator ad unius se conferret imitationem? *Ratio III. ab exemplo Ciceronis.*

Capite nunc ergò mentem meam Egregii Iuvenes. Ita dico, sequenda naturæ propensio est, & ad varios suo in genere probatos authores conformanda dictio est Oratoris DIXI. *Conclusio. Repetitio Sententiæ.*

ORA-

tori Scriptores esse indolemque Naturæ sequendam.

ORATIO III.

ARNOLDI de BEECK HAGENSIS.

Qui eandem sententiam amplectens, rationibus aliis confirmat illam.

Exordium per approbationem superiorum sententiæ. EGone à te discederem? Egone tuum istud judicium non ambabus ulnis amplecterer? Non ita me respiciat Apollo, & quicunque Bonæ Mentis præses. Si non illam ... sententiæ lucem intuear, abeam in tenebras, & qui non amem rationem, somnia dormiendo quæram. Non unum ais, aliquem imitandum, istud volo. Pluribus insistendum suades: insisto. Naturam sequendam urges, hæc mihi Dux una.

Propositio. Confirmatio. Ratio I. ab authoritate antiquorum Oratorum Et quanquam tu multa rationis luce mentem tuam aperuisti, faculam tamen ejusdem rationis unam ostendam: Vetus ævum evoluamus, quis authorum in ea turba non te turbet, cum unusquisque suam styli moderationem ac phrasim placere videas? Floridam vinctam, carne & n... vis vestitam; jejunam, inflatam, s...

Probatio ab exemplis. Amplificatio per enumerationem. Fidem petis? ab exemplis hanc ... sar vehementi dictionis acu... ne forenses causas impel... ardens in accusatio... nus Calui an C... gravis & exp... tus. Dele... lius C...

niorum fuit dissimilitudo? sed ab indole cujusque dissimilis oratio, sed à propensione. Nunquam ergo intra septa claudemur, ut semitam teneamus, non in campos excurramus; placet forsan meliusn in carcerato cibus à custode datus, sed gratior esset nonnunquam ab alio, imo gratissimus, si non in carcere acceptus, sed propemodum ostiatim collectus.

A simili.

Sed altius jam loquar, si me audiant qui non audiunt. An excitatæ gloriæ quædam necessitas cupido? cave, ne servus fias, & in vestigio duntaxat unius pedem tuum figas. Imitatio authoris unius, infelix est & abjecta servitus; excitandum est ad ingenii libertatem ingenium, sequenda voluntas quo rapit, non cogenda, & dum ardent multæ faces, non ab una tæda mendicanda lux est. Dii boni Conscientiam vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira est ubique religio: nefas est verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale est vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, ut sterilis, manca, inanis, & profusa verborum volubilitas enascatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione.

Ratio III. à turpi.

Invisa ... acerba.

Iam vero ... M. Tullius non unum sibi ad informa... ...nis filum proposuit, sed vim Demost... ... Platonis, jucunditatem ... felicitate consecutus fuit, ...tor ad ... conferret

Ratio III. ab exemplo Ciceronis.

... ent... ...ii Iuve-
... ...da... ...est, &
... ...

Conclusio. Repetitio, Sententia.

ORA-

tori Scriptores esse indolemque Naturæ sequendam.

ORATIO III.
ARNOLDI de BEECK HAGENSIS.

Qui eandem sententiam amplectens, rationibus aliis confirmat illam.

Exordium per approbationem superiorum sententiæ.

EGone à te discederem ? Egone tuum istud judicium non ambabus ulnis amplecterer ? Non ita me respiciat Apollo, & quicunque Bonæ Mentis præses. Si non illam ... sententiæ lucem intuear, abeam in tenebras, & qui non ... mem rationem, somnia dormiendo quæram. Non unum aïs. aliquem imitandum, istud volo. Pluribus insistendum suades: insisto. Naturam sequendam urges, hæc mihi Dux una.

Propositio. Confirmatio. Ratio I. ab authoritate antiquorum Oratorum Probatio ab exemplis Amplificatio per enumerationem.

Et quanquam tu multa rationis tuae mentem tuam aperuisti, faculam tamen ejusdem rationis unam ostendam: Vetus ævum evoluamus, quis authorum in ea turba non te turbet, cum unicuique suam styli moderationem ac phrasim placere videas? Floridam vinctam, carne & nervis vestitam; jejunam, inflatam, sicc... Fidem petis? ab exemplis hanc c... sar vehementi dictionis acumi... ne forenses causas impelleb... ardens in accusation... nus Calui an Ca... gravis & expe... tus. Delect... lius Cels...

niorum fuit dissimilitudo ? sed ab indole cujusque dissimilis oratio, sed à propensione. Nunquam ergo intra septa claudemur, ut semitam teneamus, non in campos excurramus; placet fimelico in carcerato cibus à custode datus, sed gratior esset nonnunquam ab alio ? imo gratissimus, si non in carcere acceptus, sed propemodum ostiatim collectus. *A simili.*

Sed altius jam loquar, si me audiant qui non audiunt. An excitatæ gloriæ quædam necessit cupido ? cave, ne servus fias. & in vestigio duntaxat unius pedem tuum figas. *Imitatio authoris unius, infelix est & abjecta servitus; excitandum est ad ingenii libertatem ingenium, sequendo ... luntas quo rapit, non ...* *Ratio III. à turpi.* *Invisa acerba.* ... non ab una tæda mendicanda lux est. Dii boni Conscientiam vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira est ubique religio: nefas est verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale est vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, ut sterilis, manca, inanis, & profusa verborum volubilitas enascatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione.

Iam vero si ipse M. Tullius non unum sibi ad informa[illegible] [illegible]onis filum proposuit, sed vim Demost[illegible] [illegible]n Platonis, jucunditatem Isocra[illegible] felicitate consecutus fuit, [illegible] ator ad unius se conferret *Ratio III. ab exemplo Ciceronis.*

[illegible] ent[illegible] [illegible]ii Iuve- [illegible] da[illegible] [illegible] est, & [illegible] *Conclusio. Repetitio Sententiæ.*

ORA-

tori Scriptores esse indolemque Naturæ sequendam.

ORATIO III.
ARNOLDI de BEECK HAGENSIS.
Qui eandem sententiam amplectens, rationibus aliis confirmat illam.

Exordium per approbationem superiorum sententiæ.

EGone à te discederem? Egone tuum istud judicium non ambabus ulnis amplecterer? Non ita me respiciat Apollo, & quæcunque Bonæ Mentis præses. Si non illam ... sententiæ lucem intuear, abeam in tenebras, & qui non ... mem rationem, somnia dormiendo quæram. Non unum ais, aliquem imitandum, istud volo. Pluribus insistendum suades: insisto. Naturam sequendam urges, hæc mihi Dux una.

Propositio. Confirmatio. Ratio 1. ab authoritate antiquorum Oratorum Probatio ab exemplis Amplificatio per enumerationem.

Et quanquam tu multa rationis luce mentem tuam aperuisti, faculam tamen ejusdem rationis unam ostendam: Vetus ævum evoluamus, quis authorum in ea turba non te turbet, cum unusquisque suam styli moderationem ac phrasin placere videas? Floridam vinctam, carne & ne... vis vestitam; jejunam, inflatam, sicc... Fidem petis? ab exemplis hanc c... sar vehementi dictionis acumi... ne forenses causas impelleb... ardens in accusation... nus Calui an Ca... gravis & expo... tus. Delect... lius Cels...

niorum fuit dissimilitudo? sed ab indole cujusque dissimilis oratio, sed à propensione. Nunquam ergo intra septa claudemur, ut semitam teneamus, non in campos excurramus; placet famelico in carcerato cibus à custode datus, sed gratior esset nonnunquam ab alio? imo gratissimus, si non in carcere acceptus, sed propemodum ostiatim collectus. *A simili.*

Sed altius jam loquar, si me audiant qui non audiunt. An excitatæ gloriæ quædam incessit cupido? cave, ne servus fias, & in vestigio duntaxat unius pedem tuum figas. Instario authoris unius, infelix est & abjecta servitus; excitandum est ad ingenui libertatem ingenium; sequenda ... luntas quo rapit, non cogenda & dum ardent multæ faces, non ab una tæda mendicanda lux est. Dii boni! Conscientiam vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira est ubique religio: nefas est verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale est vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, ut sterilis, manca, inanis, & profusa verborum volubilitas enascatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione. *Ratio II. à turpi.* *Invisa carba.*

Iam vero G... ipse M. Tullius non unum sibi ad informa... ...onis filum proposuit, sed vim Demost... ...o Platonis, jucunditatem Isocra... felicitate consecutus fuit, ...ator ad unum se conferret *Ratio III. ab exemplo Ciceronis.*

... ent... ...gii Iuve- *Conclusio.*
... d... ...est, & *Repetitio & Sententia.*
... ...

ORA-

Propositio. nia ut dum ad gravissimam quæsitæ rei difficultatem ingenii nostri censuram apporto, veritatis impulsus amore, non vulgari permotus opinione mentem meam exponam. Ita sentio, in stylo conformando non unum aliquem, sed omnes ex æquo bonos authores imitandos esse. Nec in hac arena laborandum multum puto: vos considerate naturam, nunquid ab eo propensionem habet unusquisque, qua ad earum rerum ambitum, ad quas natura sit factus, impellatur? nunquid genium mens uniuscujusque est sortita, ut instinctum ejus non repellas, sed sequatur? Nunquid sua cuique est idea impressa, cujus celeribus motibus ad aliud voluntate feratur, ab alio vero abducatur? Perduelis eris, si naturam frangas ac violes, genioque resistas, itaque non unius certi vestigium premere, sed viam ingredi liberam Natura duce debemus. Audi Fabium, audi Ciceronem; Ad Oratores omnes, ad Historicos, ad Poëtas etiam ducunt. Et cur ni ad omnes? Quasi vero benigna naturæ fœcunditas ubi omnia, non sua cunctis præclara munera distribuisset. Nihil ipsa (ut cum Tullio dicam) in simplici genere omni ex parte perfectum atque beatum expolivit, tanquam cæteris non sit habitura quod largiatur. Vnde tametsi Demosthenes, magnus ille & admirabilis totius Græciæ Orator, palmam omnibus eripuisse judicaretur, satisfacere tamen non potuit Ciceroni, qui cogitatione ac mente tota ad effingendum illum se referebat. Non potuit naturæ suæ habitum proprium dissimulare: non potuit, quin ab hujus magni Magistri vestigiis ad naturæ vocantis cursum deflecteret. Tanta scilicet vis est atque potestas impressæ animis ideæ, tanta naturæ potestas, ut abreptus ab illa, nequeas reluctari.

Confirmatio. Prima ratio confirmationis ab inclinatione Naturæ.

Ab exemplo & authoritate.

Demosthenes Ciceroni non satis facit.

Epiphonema.

Repetitio. Propositionis. Animadvertitis quid contendam non unum aliquem, seu omnes imitandos, sequendamq; naturam,

turam. Non unum aliquem? Ecquis esset obscoero ea donatus felicitate naturæ, ingenioque præclaro, qui alteri similis esse per omnia posset, cum nec idem sibi homo similis esse per omnia possit? Ita Plato, ita Aristoteles, ita Peripatetici senserunt. Et tot sunt animorum in homine permotiones, ut idem genus argumenti sicuti affirmant, quod quis oratione fuerit complexus, non eadem omnino verborum rerumque dispositione stylo possit explicare. Videmus idipsum in cera, in quam tametsi signum idem imprimatur, proprium tamen quiddam appa et, ut aliud signum gravius, aliud altius, aliud vero leuius impressum videatur.

Secunda ratio.

Ab Authoritate.

A simili.

Quanquam quid urgeo rationem istam, cum me firmissimæ authoritatis invitet umbra? Tua est, Clarissime Vir, Puteane, authoritas, quæ me ad se trahit, & sententiæ meæ patrocinium offert. Nunquid cum Promulsidis tuæ vina ac mella gustasset magnus ille Litterarum Princeps, & eruditionis oraculum, Iustus Lipsius, ad te rescripsit, stuporem propemodum esse, nos ad unius imitationem vocari, quod nemo veterum aut priorum somniavit? Nihil est hoc imitari, si à te nihil inspiras; imo si omnia tua non facis: servire est, mendicare est! Nunquid idem admonuit, ut lacunas illas relinquens, quæ non nisi ab imbre implentur à se arentes, inter vivos ac perennes fontes esses?

Apostrophe.

A testimonio Iusti Lipsii.

Audivisti magni magistri vocem, & nunc hodie vivi illi tui fontes, ô quam liquore dulci *Belgicæ juventutis* animos perfundunt? quam è verbis tuis suavi melle *Bona mens* nutritur! sed excitatum contineo affectum, & in illa tuæ authoritatis umbra securus recumbens repeto mentem meam audacius: Non Unum aliquem, sed plures, imo omnes imitandos Oratores

Conclusio.

Repetitio. Sententia.

nlorum fuit dissimilitudo? sed ab indole cujusque dissimilis oratio, sed à propensione. Nunquam ergo intra septa claudemur, ut semitam teneamus, non in campos excurramus; placet famelico in carcerato cibus à custode datus, sed gratior esset nonnunquam ab alio, imo gratissimus, si non in carcere acceptus, sed propemodum ostiatim collectus. *A simili.*

Sed altius jam loquar, si me audiant qui non audiunt. An excitatæ gloriæ quædam incessit cupido? cave, ne servus fias. & in vestigio duntaxat unius pedem unum figas. *Imitatio* authoris unius, infelix est & abjecta servitus; excitandum est ad ingenii libertatem ingenium, sequenda voluntas quo rapit, non cogenda: & dum ardent multæ faces, non ab una tæda mendicanda lux est. Dii boni! Conscientiam vel in ore habent, vel in calamo homines illi. Mira est ubique religio: nefas est verbum loqui, quod non dixerit author, quem adorant: capitale est vocem aliquam imprimere chartæ, quam non reperias in chartis authoris. Itaque fit, ut sterilis, manca, inanis, & profusa verborum volubilitas enascatur, quæ gratia, pondere rerum, & audientium careat admiratione.

Ratio III. à turpi.

Invisa acerba.

Iam vero si ipse M. Tullius non unum sibi ad informandum orationis filum proposuit, sed vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem Isocratis rara ingenii felicitate consecutus fuit, cur hujus temporis Orator ad unius se conferret imitationem? *Ratio III. ab exemplo Ciceronis.*

Capite nunc ergò mentem meam Egregii Iuvenes. Ita dico, sequenda naturæ propensio est, & ad varios suo in genere probatos authores conformanda dictio est Oratoris DIXI. *Conclusio. Repetitio Sententiæ.*

ORA-

ORATIO IV.

JOANNIS OUDINI DUGNIENSIS.

Qui unum aliquem, qui præstantissimus sit, imitandum affirmat Oratori.

Exordium per excusationem quod à sententiis dictis recedat. Accedit ad refutationem priorum sententiarum. Melius est summũ quam infimum oratorem imitari. Dementia est omnes imitari velle.

ANimadverto bene nati Iuvenes quis opinionum sit vestrarum scopus, à quo si sententia mea recedam, ita rogo credite, nullius me vel dignitatem violasse, vel debitum cuiquam honorem detraxisse. Etenim fieri potest, ut cum animi mei sensus dissentiant ab opinione vestra; vos præclare nihilominus judicetis. Sed tamen illud inquiro, cum sui cuiq; sint impressi motus, ut dicitis, quorum vi mens humana rei alicujus effingendæ studio potissimum flagrat; & cum pro suo quisque genio certam Styli formam eligere possit, cum Orator non ejus sibi potius dictionẽ quæ laudatissima est, quam infimi cujusdam jejunium, aridum squallidũ, sine sanguine, sine carne sine nervis stylum proponeret imitandum: Nam si naturam exprimere, quæ in unoquoque est, non possumus perfectè, integrum tamen erit sequi consilium, eam prudentiæ voluntatisque rationem quæ proficiscitur à natura. Iam vero si unum aliquem propter naturæ diversitatem efformare non valeamus, cujus erit dementiæ tandem, tanta laboris contentione, gravi etiam valetudinis periculo authores omnes evolvere conati: Profecto angusti est animi, nulloque consilio præsidentis, cum

cum in aliquo genere præstantissimum consequi possit imitando, illud inertia turpi ac judicii quadam egestate negligere contemnereque Vanæ etiam prorsus est, superstitiosæ, & infelicis operæ, cum oratoris perfectissimi dicendo possis repræsentare dictionem infinitos sommo labore decoquere scriptores, ut elocutionem duntaxat pares. Quapropter maneat illud jam ostensum ingenii naturæque vim universam ad illius imitationem convertendam esse, qui optime omnium in dicendo exempla virtutum expresserit. In quo cum sententiam meam in hac consultatione si tam esse velim, tum illud simul affirmare non reformido, prorsus imitationem unius ac certi authoris Oratori necessariam esse. An non Phidias Minervæ simulacrum adumbraturus, proposita pulchritudinis eximiæ idea, in eaque animi ratione defixius, ad illius similitudinem penicillum & manus derigebat? An Appelles & Polycletus tam admirabilem venustatis gratiam suis imaginibus aspersissent, omniumque in se oculos artis ipsius miraculo convertissent, nisi hic Ageladis, ille Pamphili lineamenta & monochromata fuisset secutus? An non Heracleotes ille Zeuxis, ut admirabilem Helenæ pulchritudinem efformaret, Crotoniatas virgines, magna corporis dignitate præditas, sibi proponi jussit? Ita omnis recte agendi ratio, ad propositum sibi præscriptum informatur. Quod ipsum animadvertit princeps orbis, terrarumque victor, populus Romanus, qui præstantissimorum hominum, quibus ætas illi effluebat, res præclarè gestas triumphi laude ac statuis erectis ob id maxime illustravit, ut exemplum juventus, traducta velut in memoriam illustrium virorum imagine, quod in publicis privatisque rebus imitaretur haberet. Scilicet omnis laus actionis, omnis ratio vitæ imitatione continetur. Scilicet alacritatem illa mag-

II. Ratio ab inutili.

Propositio.

Confirmatio, Ratio ab exemplis per similitudinem.

Zeuxis.

Populi Romani.

Sententia.

gai-

Ratio II. à Necessario. gnitudinemque nobis adfert, excellentium hominum cogitatione conformati ad honoris ambitum cupiditatemque inflammemur. Et vero si in Barbariem ætatis vitio, & quasi abortientis naturæ injuria dejecti sumus, si duntaxat à multis libris senescentem Eloquentiæ laudem restituere & vindicare debemus: si quædam recti sermonis inopia & optimorum Rhetorum est egestas, nunquid omnino necessarium est, ut ad præstantissimum aliquem Oratorem refugiamus, cujus ope inopiæ succurramus, & à quo dignitatem ac splendorem recipiat gloriosa illa civitatum gubernatrix, otii socia; pacis æmula, ac bene constitutæ Reipublicæ alumna Eloquentia: Sed memor ero temporis nostri, & rationem indigitasse contentus, supersedeo: vos mentem meam accepistis

Eloquentia descriptio.

Conclusio.

DIXI.

ORATIO V.

LUDOVICI HUSSONII BASTONIENSIS.

Qui præstantissimum Oratorem Oratori imitandum esse, eumque M. T. Ciceronem contendit.

Exordium à laudatione præcedentis Ciceronis. PRæclare tu quidem; & jam isti voluntati tuæ meam adjungo. Sed quis præstantissimus Orator, quem imitandum judicas Oratori? Dubios animos relinquis, aut certe jam illud nomen ita notum arbitraris, ut universi MARCVM TVLLIVM designare sat possint. *Ita* prorsus sentio, judicoque Humanissimi IVVENES,

Mar-

Marcum Tullium & præstantissimum Oratorem esse, & oratoribus omnibus imitandum, Dii boni! quem virum ajo? quin exclamo cum Silio Poeta: *Propositio, solum Ciceronem imitandū.*

Regia progenies & Tullo sanguis ab alto.
Indole & quanta juvenis, quantumque daturus: *Confirmatio*
Ausoniæ populis ventura in sæcula civem;
Illa super Gangem super exauditus & Indos
Implebit terras voce & furialia bella *Ratio est elogium Ciceronis à testimonio silii.*
Fulmine compescet linguæ nos deinde relinquet.
Par decus eloquio cuiquā sperare nepotum

Ille est, ut Fabius Quintilianus ait, qui dono quodam providentiæ genitus est, in quo totas vires suas Eloquentia experiretur, clarus, suavis, jucundus gravis: qui divina ingenii felicitate, quicquid in omnibus aliis admirabile, politum, ingeniosum, eximium reperitur, id suis in operibus totum effinxit. Ille est in quo perfecta prorsus atque absoluta dicendi ratio eluceſcit: in quo vis Demosthenis, copia Platonis, jucunditas Isocratis universa continetur. Subtilis est in probando, temperatus in delectando, vehemens in flectendo: gravis, copiosus, ornatus. *Quintilia-nus.* *Laus à perfecta Eloquentia.*

Iam vero si miraculum quoddam est Naturæ MARCVS TVLLIVS, in quem Eloquentia vim suam transtulit universam, & qui omnes omnium virtutes est consecutus, ut de se ipso testatur in Oratore; cur ad ejus similitudinem contentione magna non se conformaret Orator? Desiderat ne quispiam certo aliquo in genere Orationis excellentiam adipisci? Nullum est dicendi genus aut doctrinæ tam abstrusum, tam reconditū, tam novum, cujus non aliqua sint in ipso vestigia non sane leviter expressa. Thesauri sunt omnino scientiarum ejus libri: & ut amplius dicam, nullum *In Cicerone omnis virtus Eloquentiæ.*

inci-

incidere thema poteſt, cujus non exemplum apud ſummum illum civilium controverſiarum, diſceptatorem prudentiſſimum reperiatur. Cicero eſt, de quo loquor: & quantum hoc eſt nomen? Non hominis eſt, ſed Eloquentiæ nomen. Sed non ego par ejus unquam laudi ſum facturus, niſi quoque ſim par ipſi: ac proinde ſi recte Quintilianus profeciſſe ſatis illum putat; cui Cicero placebit, omnino exiſtimo atque ita ſentio, Humaniſſimi IVVENES, unicum Ciceronem maxime eſſe imitandum, cujus excellenti cogitatione conformatus unuſquiſque gloriæ viam ingrediatur, æmulationeque & ſimilitudine excitatus, in laudis theatrum pedem attollat, & in hominum oculis habitare verſarique diſcat DIXI.

Concluſio.

Repetitio Sententia.

ORATIO VI.

MARTINI BERCKMANS LOVANIENSIS

Qui ſolum CICERONEM imitandum eſſe negat.

NON ego diu vocem premam: in luctam quaſi vocor: & in quos? in eos ſcilicet, qui Ciceronem non minus humeris ſuis ſuſtentant, quam cœlum Atlas. Quid eſt? Si Alexandrum admiror, nihil Hannibal erit? nihil Pyrrhus, nihil Mythridates? ſi in pulvere Trojano vicit Hectorem Achilles, nihil erat Hector? præclare ſane, Magnus eſt Marcus Tullius. Teſtor invidiam ipſam teſtem. Sed ſolus eſt imitandus? Repugno, an enim ſpurius Cæſar? an nothus Quintilianus? an illegitimus Saluſtius? Nun-

Exordium à re ipſa ſeu propoſitione, ſententia

Confirmatio,

Ratio 1. à dignitate aliorum.

Nunquam Heroibus illis vir dignus indignissimam calumniam inusserit. Edue agedum in lucem Ciceronianos istos, Tullianas istas simias loquantur in cathedris, disputent in scholis, aut si placet, volumina scribant. Quid dabunt? fucum oculis, & lenocinium cæteris artibus inspergent. Verbo dicam, non pectus implent; sed linguam onerant, quam linguam; à quo dictio pene elinguis, manca, inanis. Pudeat certè ætatem in uno Authore ponere, ac ita vestigium unum premere, ut nullam viam absolvas, nedum saltum, unde audeas tentare. Quid sunt homines illi? scire vultis, & ego dicam cum Horatio Imitatores & nihil aliud quam Imitatores. Laudarem si assequi possent unquam: sed ille ad eloquentiæ fastigium conscendit, & scalam post se traxit.

Ratio II à fuco imitationis Ciceronianæ.

Ab indigno.

Ratio III. quod inimitabilis sit licet.

Restat, ut respiciamus tantum illum. Non ego respicere suadeam, sed scalas alias quærere. Vtinam hic adesset Politianus, vir elegans & eloquẽs, Tauri faciem vel Leonis, quam simiæ videri, quæ tamen homini similior est. Idem vir doctus Ciceronianos istos nostros, psittacos, & picas appellaret. Imo peram humeris injiceret, ut stylum quasi panem frustulatim mendicarent, nec ex die solum viverent, sed & in diem: quorum proinde sermo, male curatus, male pastus, non fermentatus; lingua vacillans, infirma. Superbiunt illi, & cæteros illos contemnunt: Non sapitis Ciceronem. Non licet hic mentiri; sed quid tum? neque enim ipsi sunt Cicerones, seipsos tamen, & hoc satis exprimunt. An sceptrum geret, qui Rex non est? Ridebitur, ejicietur. Concludo cum magno LIPSIO, iterum ad te clariss. Vir PVTEANE. non verba, sed pectus & vim mentis esse, quæ disertos facit. Non ergo quisquam Oratores ad Ciceronem solum vocet; hunc si contriverint & concoxerint, ad alienum cibos appetitum appor-

Compar.

Objectio.

Conclusio.

Repetita sententia & à simili illustrata.

M tent,

rent, vires denique suas universas periclitentur. Hoc indubitatum; non bene currere eum, qui pedem in alieno tantum vestigio ponit. Sciendum etiam infelicis prorsus esse ingenii nihil à se promere, semper imitari, DIXI.

ORATIO VII.

BALDUINI BOLLEN LEUWENSIS,

Qui asserit, stylum illum Oratoris praestantissimum esse, qui ad stylum Ciceronis propius accesserit.

Exordium ab oratione adversarii.

DIxisti equidem, & adversus MARCUM TULLIUM, caeterorum Authorum mihi patrocinium suscepisse videris; sed ecce ut nunc tecum agam, in te pugnabo pro Marco Tullio, nec caeterorum tamen authoritatem vel verbo vulnerabo.

Propositio. Refutatio, ad 1. rationem Legendi ad comparandam scientiam,

Quid in hanc igitur arenam apportas? Si sequendus Cicero solus spurii jacebunt caeteri. Non ea est Ciceronis nostri majestas, ut nullius patiatur in luce dignitatem. Imo vero propter rerum pulcherrimarum cogitationem, propter foecundã exemplorum ubertatem devotis animis erunt legendi, atterendi, perdiscendi. Non sunt spurii, sed legitimi quoque naturae partus. Non sunt inutiles, sed balbutientis quoque linguae lubricum liberali orationis flexu corrigunt.

Non omnes pro stylo comparan. deligendo.

Sed ut studiose legendi sunt omnes, sic tamen non omnes in paranda elocutione sunt imitandi: quae enim per Deum immortalem, tanta bonitas naturae & studii vehementia quis tam inoffensus cona-

conatus esse potest, qui exprimere & imitari possent omnes, eum adæquare nunquam aut vix unum possimus? An non omnes imitamur, eum Ciceronem unum imitamur, qui perfectionem omniũ in se convertit universam, & ut absurde ridiculum est, cum habeas domi hortum, qui florum omnium, herbarum, fructuum diffluat ubertate, omnia interim regionum loca peragrare, ut inde quod domi possides, asportes ita insania, propemodum est, frustra in omnib. Authoribus inquirere, quod unius lectione Ciceronis possis adipisci. *Qui Ciceronem legit omnes legit. Similitudo.*

Sed fucum dant inquis Ciceroniani & lenocinium cæteris artibus inspergunt. O Marce Tulli, qui disciplinas omnes vel tradidisti vel illustrasti traditas à Græcis, illud audies? Audies equidem sed non feres, non ferent Alumni tui, qui in publico orbis universi consensu protestantur, nullam omnino scientiam esse, quæ venerationem ab Eloquentia non desumat. Et nunquid Eloquentiæ Cicero parens? possidet ille gloriam, famamque sempiternam perfectione quadam eruditionis rara, nec est tamen imitabilis, qui se ipsum summa nobis facilitate proposuit imitandum: & quanquam imitabilis omnino foret, magnæ tamen esse gloriæ debet, gloriam ejus adumbrare & æmulari. Iacent igitur rationis illæ tuæ: & si à me rationem aliam exquiris, fateare necessum est mecum omni arte, laude præcipua dignissimum illum esse, qui ad illis magistrum artis propius accedit. Quod cum omnino sic ita, cur in oratoria facultate non lauro dignum triumphali judicaremus illum, qui triumphantem in orbis luce Ciceronem candidatæ dictionis impetu assequi contendit? Non amplius urgeo, & hac una ratione, quod dixi, convinco. Audiant utinam, qui Oratoris nomen eximium amant, quod si decus inter astra luna refert, quia luce sua, quam participat à Sole propius ad Solem *Ad II rationem Exclamatio. Ad III. rationem. Insulta adversarii Confirmatio. Ratio à communi judicio. Conclusio.*

Simile. accedit: ita, qui à Cicerone mutuabitur orationem, quia sese ad ejus erigat imitationem, ut in oratione, ita sequetur Ciceronem in honore, DIXI.

ORATIO VIII.
DIONYSII van den BERGE THENENSIS.

Qui unum aliquem imitandum, & eum Ciceronem esse declarat.

Exordium ab eventu præter opinionem seu à varietate sententiarum. NOn ego contentionem istam expectaveram Egregii IUVENES, se omnino fore putabam, ut animi consensu principem aliquem in eloquentia sequendum esse decerneretis: sed venit in discrimen res omnis, ut video, nec eadem, omnes subsellia tenuistis, dum aliqui vel neminem vel omnes imitandos esse censuerunt, alii vero Ciceronem unum proponendum Oratori judicarunt. *Propositio.* Quid ego inter has vestras opiniones? Nolite expectare decretum; non dabo: sed dicam tamen aliquid, & illud imprimis approbabo, quod jam aliqui nescio quam efficaci probatione animo *Conciliatio cæterorum* meo impresserunt, omnino aliquem Oratori imitandum esse.

Confirmationis prima pars unum esse imitandũ Ratio ab effectu Experientia in plantis. Non est animus noster cujusquam animum exacerbare, sed etiam si à quorundam parte recedam, ignoscendum Orationi putent, quia compellor. Omnino egregii IUVENES certo Authori est insistendum. Nunquid Authoris imitatio semina quædam in animo relinquit, quæ per se ipsa postmodum coalescant? nunquid omnis in hac ingenii libertate doctrina ex antedecenti cognitione paratur? Philosophorum est illa veritas, sed est quoque naturæ, quam experientia manifestat

estat in plantis, quæ nunquam sine semine con-surgunt. Considerate si lubet, eos, qui sine imitatione sui ingenii præsidiis nituntur, quam nihil roboris & virium in scribendo præ se ferunt: Modo sordidi & incultis modo splendidi & florentes apparent: & dum ex omnibus aliquid rapere necessum sit, ut ex toto genere unum in agrum inimicissima inter se semina spargant, sit inquam, ut tam varia ciborum genera erudo prorsus & obruto stomacho male coquant. Recte Paulus Cortesius hominum istorum orationem Hebræorum sibi domum videri dixit, in qua pendeant oppignorata diversissimorum hominum bona, quæ si referet unusquisque, vacua maneat domus & inanis.

Qui non imitantur nihil possunt, & sibi sunt dissimiles.

Ab authoritate. Simili.

Sed à sensu populari non recedam. Nunquid illi, qui peregrini sunt expertes sermonis, male possunt sine duce regiones alienas peragrare? Nunquid infantes aniculi non nisi in curriculo, aut nutrice percunte inambulant? Prorsus est necessum ut ducamur, cum ire non valeamus, aut viam ignoramus. Prorsus dico, necessum est, ut Ciceronis velut manum teneamus, qui ad Eloquentiæ fastigium properamus. Quid dico Ciceronis! Unum dixeram imitandum; elapsum est hoc verbum mihi, sed non est tamen revocandum. Etenim, credite mihi, Egregii IUVENES, ille est Cicero noster, cujus Oratione tanquam lactis nutrimento educati sunt omnes eruditi. Ille est, quem ex omnium doctorum acie Principem omnes adducunt; in quem omnium studia conferuntur. O nutriamur ejus melle! inebriemur imo potius ejus liquore: ille est, cujus non simiæ esse debemus, ut deformitates imitemur, sed filii, inquam, qui Ciceronis, & parentis Ciceronis vultum & incessum, vocem ac formam repræsentemus. Amplectantur suum pectus alii solo suo spiritu inflatum ego certe assecla, & simia

Alia ratio à simili.

Simulatio & Transitio ad secundam partem.

II Pars confirmationis esse unum Ciceronem imitandū.

Repetitio. Optatio. Objectio soluta.

Conclusio Ciceronis eum Cortesio esse malim, quam filius
Repetitio. & alumnus aliorum. Videtis quid contendam:
Sententia. si à paucis recedam, consentio cum multis. Ita credamus omnes, gloriosius esse Ciceronem imitari, quam in via multorum aberrare. DIXI.

CAROLI de MARESCHAL, NAMURCENSIS.

Qui clarissimo viro ERYCIO PUTEANO *Quæstionis propositæ decisionem defert.*

Exordium ab officio. AVdivisti vir Clarissime, PVTEANE, opiniones nostras in ardua difficultate; vidisti conatus in arena nobili. Quid dicam, aut quid agam? Mumera bonæ partis, & subsellia mutare jubebo? non est illud muneris mei, cum de nostra Rhetorica capit: non est imo nostrum
Submittit judicia. decernere hac in re quicquam, ubi vocem nobis tuam audire concessum. Agedum ergo judicia nostra tibi submittimus, ut judices: conatus
Laudat ab officio & professione præsentamus, ut probes: voluntatem ostendimus, ut animes. Tuum est, Vir magne, quem Belgium Eloquentiæ præsidem admiratur & colit Professorem suum & interpretem, Magni PRINCIPES honorant Magistrum juventutis, auscultat; tuum est, inquam, authoritate tua difficultatem hanc nostram aperire, & in hac conatus egregii contentione, in hac de Eloquentia ac styli disputatione jus dicere, ponereque nobis legem.

Exclamatio & votum. O fortunata Rhetorica nostra! ô nos potius fortunati Rhetores, si in hac jam nobis umbra detur publicam illam tuam vocem audire, qua tot alumni BONÆ MENTIS PALÆSTRA recreatur & e-

& eruditur; sed erit, erit aliquando tempus, cum in illa BONÆ MENTIS adyta tuo favore produ- cemur, & triumphalem illum tuæ Famæ currum candidati laureatique Clientes cum applausu pro- sequemur. Nunc tantum fave conatibus nostris; imo quia jam favisti, & clarissimum decus tuum Rhetorica nostra conclusit, ecce quem possumus referimus animum, & tibi MAGNO RHETORI Rhetores affectum, stylumque consecramus. DIXI

Postulat favorem sequi & reliquos consecrat.

DECISIO CONTROVERSIÆ.

ORATIVNCVLAS hasce Ampliss. & Claris. Vir D. ERYCIVS PVTEANVS ipse audivit, & quia sententiam rogatus, eam in eodem loco deprōpsit, quæ quia extemporalis fuit, haberi, quemadmodū facundissime dicta est, nō potuit. Summa vero hæc fuit: primam scribentis ru- ditatem Ciceronis unius imitatione expu- gnandam, deinceps plures; imo omnes cultores avi Scriptores volvendos esse, ut oratio per- fectionem suam majestatisq; pondus accipiat. Idq; illustravit variis rationibus, inter quas dua similitudines, ab apibus & puero lactan- te. Quemadmodum enim infans uno nutritur lacte; puer deinde vario cibo alitur donec in virum adolescat: sic primo unius Ciceronia- na Suada lac, velut optima nutricis imbiben- dum? deinde alios aliosq; meliores nota Au- thores tanquam robustiores cibos esse adhi- bendos. Permisit autem hanc varietatem, quia non omnes homines ejusdem ingenii sint, & sic nec ad unius formam componi debe- ant, &c.

CONSULTATIO

Vtrum hujus temporis haeretici armis ad fidem suscipiendam cogi possint?

ORATIO I.

DISSVASORIA

MARTINI BERCKMANS LOVANIENSIS

Haereticos hujus temporis ad fidem suscipiendam cogi nec posse nec debere.

Exordium per insinuationem Laudatione eorum qui veritatem ubique profitentur. Similitudo

TAntus olim veritatis amor hominum animos justissimos quodam inflammavit ardore, B. AVDITORES, ut singulari digni laude judicarentur, & inter caeteros virtute sua decori conspicerentur, qui trepidanti commotaque multitudine ita stantem & imperterritum animum servabant, ut eos à veritatis confessione nec tempus aut locus ullus avocaret, nec mentis perturbatio deterreret, verum, quemadmodum & aere serenato & eodem nubibus impedito sol, ille lustrator orbis, luce sua perfundit universum; ita illi periculis omnibus majores, & in prosperitate nequaquam simulati, quovis tempore veritatem profiterentur. Etenim si omnipotens moderator orbis ita vultum humanum efformavit, ut apertus ac nudus nullaque larva

Ratio.

larva celatus esset, si, inquam, rationem hominis orationem munivit, & in ejus ore sermonem animi judicem ac interpretem effinxit, nunquam homo simulatione fucare vultum, aut vultu simulato animum mentiri debet. Ita prorsus cum ipsa veritatis amore veritatis dicendæ libertas mortalibus omnibus innata videtur. Vnde (neque enim aperire reformidabo, quod libere profiteri contendo) cum orbis Christiani Reges ac Imperatores in luce palam arma gestare, summaque vi bellorum hæreticos ad fidem hanc nostram impellere recordarer, quadamque judicii censura examinandum arbitrarer, subiit primo quidem turbatum animum non exigua formido, & temeritatis propomedum impudentis esse. Principum tantorum arma conatusque judicare, multoque magis condemnare, existimabam? recreavit tamen animum lux quædam veritatis oborta, quæ rationem ostendens potentius illum expugnavit, quam in oculis posita Regum arma perterruerunt. Et hanc ego rationem hodierna die B AVDITORES, statui vobis repræsentare; ut ab hac, velut è face lucem veritatem accipiatis, cujus cum amantissimi semper esse velitis, mihi quoque libertatem istam favore vestro concedatis, ut veritatem, quam exosculari ratio me cogit, manifestare non erubescam apud vos: simul illud deprecor à vobis, ut non prius temeritatis mihi notam exulcerato quodam animo inuratis, quam me provinciam hanc ita deposuisse judicetis, ut à suggestu non ejectas, sed sponte discedam. Ita enim vestrum illum favorem attestor, quod si non ostendero, Reipubl. Christianæ dignitatem omnino postulare, ut ad fidem nullis armis hæretici compellantur, mutabo mentem & aliorum quorumcunque censura opinionem hanc nostram rescindam. Credite tantum veritatis me partes, non reprehensionis aut quere-

Applicatio ad propositum.

Propositio.

Conciliatio Auditorii

Primum argumentum ab indigno. relæ suscepisse. Ecclesiam unicam cœli filiam esse sine macula decoram, divina luce perfusam, & in Sione sedentem; cujus non oculos crudelitas non vultum truculentia, non manus furor attollat, sed in oris majestate rideat benignitas, in toto corpore modestia quædam eluceścat, notius est universis, quam ut à me lucem aliquam orationis expectare queat. *Antecedẽs Probatio & amplificatio ex contrariis.* Illa scilicet calamitates & persecutiones velut hæreditatem suam habet, illa in patientiæ pulvere trophæum erigit; & in martyrum sanguine triumphat; illa laurum non pugnando, sed ferendo reportat. Et obsecro quis Ecclesiam agnoscat, si cruentis accincta gladiis, si crucibus armata, patibulis onusta, cædes & incendia spirans, ita procedat, ut per sanguinem cadaverumque lucem duntaxat incedat? Non est, non est ille benignissimæ parentis vultus, quem horror exacerbat: non est illa lenitatis aura, quam furoris crudelitatisque tempestas immutat. Et adhuc Principes ac Reges nostri, potentes illi Ecclesiæ filii cruentis manibus sanguinẽ quærere aliorum, non indignissimum arbitrarentur? *Consequẽs. Probatio consequentis.* Quasi verò cæcus ille furor testis esse fidei posset, & religionis immaculatæ signum esset manus suas multo sanguine maculare. Quasi vero non amor potius & charitas Principum animos commendare deberent. *Optatio* Atque utinam ita quandoque cœlum intueri cogitarentur excitati ardore justo cæli Regem ac Monarcham imitarentur! non strepitum armorum, non splendentem gladiorum aciem ostentarent, sed ut Deus blandissimæ vocis sonum, & rationis lumen adferrent. *Ab authoritate divina.* Recordamini parum si lubet, quomodo Paulum furentem audacia, ferrum Christianis illis novis minitantem, cunctorum exitium anhelantẽ omnipotentis benignitas Dei suam ad fidem ac amorem concitarit. Nunquid caligine cæca cælum obduxit nunquid fulminante manu inculcatus est.

è cœlo flammam? nunquid ipsum tonitru concussit, aut evibratis in eum armis sanguinem ejus hausit? Nolite id opinari Auditores; serena luce vocem ab aere dimisit, *Saule, Saule, quid me persequeris?* En fulgur Omnipotentis, lux est serena; fulmen ejus, charitatis ardor; tonitru vox blanda non arma molitur, quia sanguinem anhelat, quia amore salutis inflammatur: Et idem ille fuit clementissimus orbis universi creator, qui cum in omnes terras ablegaret, quos religionis columnas & præcones elegerat, non armis illos sed verbis voluit munitos, non inferre vim, sed ostendere virtutem. Quos certe si ut amare Principes nostri, ita quoque debent imitari, cur tot arma, tot bella moventur ut ad fidē hæreticos impellant? An fortassis non divinæ gratiæ donum quoddam singulare fides erit, sed horribilis armorum effectus? An fortassis non hanc Deus gratis armis infundit, sed inter arma strepitusque crescit. Non ita à Deo fides est & auscultatione Verbi divini nascitur in nobis, dum illud velut ardens flamma quædam ita animos hominum affectu cœlesti plenos accendit, ut è terris in cælos attollantur. Quid est enim aliud fides ista quam lumen, quo mentes hominū illustrantur? quam calor hominū sordida succendens? quam Magnes nos ad Deum attrahens, cumque eoque conjungens; jam vero si id fieri nō raro videamus, ut potentissimo verbo suo Deus hominū animis fidem inserere non possit, quisquam ne seminaturū hanc sese putabit, si aures strepitu armorum obtundat? Adhuc tamen superfedebo, & in Principum nostrorum subsellia migrabo si exemplo tueri possint, quem exercent severissimā authoritatem. Producant ergo sapientes, nunquid illi clangentibus tubis gladiisque districtis agunt, ut opinionem doctrinamque suam persuadere possint: rationibus non ensibus alter-

Exemplū D. Pauli conversi.

Alia authoritas divina.

Consequēs.

Secundum Argumētum à causa fidei Antecedēs

Exornatio per varias similitudines.

A majori ad minus.

Transitio. Tertium argumentum ab exemplo.

cantur. Producant Iudæos, quoniam illis scient ia veræ lux olim affulsit: nunquid illi nationes cæteras impulerunt armis, ut religionem suam amplecterentur? Nec audivimus unquam nec legimus: cur id obsecro? quia fides ab armis, religio à tumultu libera esse debet. Quid ergo dicent Principes Christiani, nisi hoc ipsum, jure duntaxat suo, nullo majorum exemplo, nulla authoritate sæculorum id arbitrari se justum, quod injustissimum omnis ætas repudiavit? Quanquam valeat authoritas illorum: nunquid tamen per arma, per sanguinem, per incendia, per tot clades, per urbium eversiones, domorum direptiones, provinciarum vastationes destruent fidem potius quam inducent? Vbi erit tandem fides, si gravissimis deleti cladibus jaceant homines? Vbi religio manebit, si incolis exhaustæ regiones solitudinem in se deflectere videantur? Vbi Deus recipietur, si manantes sanguine fluvii, albescentes ossibus agri, sepulti cineribus suis & ruinis urbes nihil aliud quam scelus furoremque tacitæ clament? Vellem id permissum foret mihi, ut à Principibus Christianis intelligere possem, quo tandem animo armis induantur eum ad cogendos hæreticos insurgunt. Etenim si vi amici fidem apportant, cur violentiam ostendunt? sin verout inimici accedunt, cur tantum salutis alienæ desiderium præ se ferunt? Atque etiam si ad permovendos hominum animos efficax sit & potens per se ratio, cum explicata sermone lucet, nunquid frustra, ne dicam injuste gladius adhibetur? nec est quod rationes non auditas unquam in lucem educam experientia testimonium addere causæ possit. Quemadmodum enim illi, qui in tenebris aliquem & obscuro loco deducunt, non in caput conjiciunt ipsi lucernam sed præferre laborant; ita qui fidei lucem adferre contendunt, non armis uti, sed prælucere debent.

Consequens

Transitio per concessionem.

Quartum argumentum ab inutili.

Assumptio & petitio.

Dilemma.

Vis rationis à simili.

prælucere dico, non armis uti. Qui enim fiet obsecro, ut armis cogantur, qui nec arma, nec imperia curant? Distringe gladios & intenta mortem, nullus hæreticos mortis timor invadit & superiores fatis ipsis animos gerunt. Ostende leges & Principum mandata; irrident, & sine Principe legibusque libertatem amant. Commove regnum universum Regumque vires; Provinciarum moles opponent & fœdus armatum. Credite mihi, non una clades aut fulmen unum Gigantes illos expugnabit; labore opus est & sudore, quem anni non pauci, sed plures; non vires aliquæ modicæ sed ingens potentia sustentent. Et sicut percuti sed frustra potest aer; ita vexari sed frustra possunt Hæretici. Iam vero ut quod esse potuisset orationis initium, sit exitus ac terminus ejusdem, quantum est illud, quod hominum ita libera sit voluntas, ut nullis armis impelli possit? Audi quisquis voles Theodosium Imperatorem, qui prudenter ac vere contestatus fuit, non terrenorum Regum sceptris hominum animos subesse non imperiis aut sonitu tympanorum, sed doctrina fidem tradi. Consule Lactantium gravissimum prudentissimumque doctorem, an non tantæ sunt hominum nimiæ libertates, ut eos nequaquam cogere quis possit, ut illud non credant, quod credere volunt, aut existiment credibile, quod incredibile judicant? Et adhuc quisquam esset, qui levissimam rem arbitraretur hæreticos armis impellere, quod non difficile tantum, sed propemodum impossibile hominum ipsorum natura testatur? Cogitent ergo potius Principes nostri, non decere mitissimam matrem Ecclesiam purpuratas sanguine manus ostentare Deo, non obliviscantur à Deo sidem esse, non ab armis: & si nullo exemplo sua bella tueri possint, satis arbitrentur à bellis abstinere, nec amplius exstirpare conentur armis, quod

Quintum argumentum à difficili.

Antecedēs probatur à conditione hæreticorum.

Exornatio à simili.

Sextum argumentum ab impossibili

Antecedēs probatur authoritate Theodosii imp.

Ab authoritate Lactantii.

Consequēs.

Peroratio.

Repetitio.

Confirmationis simplex & aperta.

quod aliquando mutato tempore fides requiret. Illud etiam non parum perpendant, durum esse contra mortis ac legum contemptores movere bellum; imo vero frustra bellum intentari, ubi voluntas invicta resistit. Quæ cum ita sint, verissima, utar solita dicendi libertate, & audebo dicere nunquam hæreticos ad fidem armis cogi aut posse, aut debere. Illud tantum à vobis peto Benevoli AVDITORES, ut hanc in me dicendi libertatem, non faustum aliquem aut arrogantiam putetis: Testor enim Deum Opt. Max. me nec superbiæ gloriam aliquam hac ratione quæsivisse, nec hæreticorum favorem collegisse. Veritatem hanc esse quam dixi videbam, & hanc provinciam assumens idcirco dicendi libertate sum usus. DIXI.

Explicatio sententiæ.

Excusatio Oratoris.

ORATIO II.

SVASORIA

DIONYSII van den BERGE THENENSIS,

Hæreticos hujus temporis ad fidem suscipiendam cogi posse & debere.

Exordium per insinuationem à reprehensione adversarii.

Mirum est ac propemodum obstupescendum B. AVDITORES, ita homines nonnullos in hac luce versari, divinumque mentis suæ, ut arbitrantur, subtilitatem admirari & amplecti, ut quantumvis orbem universum ac in eo tot hominum eruditissimorum cœtus videant à sententia sua discrepare, nihilominus usque adeo cerebrum suum fortassis helleboro repur-

purgatum, sequantur, ut se solos Socrates quosdam sapientissimos aut Apollines admirentur: cæteros vero tanquam noctis quosdam & oblivionis alumnos, tenebris ignorantiaque nutriri arbitrentur. Ac tum profecto gradus quosdam hæc insolentia sibi sumit, cum illam rerum omnium Reginam Eloquentiam adjunctam habet: quia tum ipsi hominum animos perturbare, forum & curias implere, clamoribus omnia permiscere consueverunt. Quod tamen ferendum adhuc foret, nisi eorum curiositas vana potius quam sapientia eousque efferret, ut Ecclesiam universam, quæ errare nunquam potest, ut errore gravissimo versari proclamaret. Scilicet tu solus si a vives, ut sapientissimus habearis? tot Antistites ita Ecclesiam moderabuntur, ut stultissimi rejiciantur? Scilicet tu hodie hac ætate tua tantum prudentiam collegisti, ut ad mentis tuæ judicium homines omnes insi ctas; tot Principes tot jam sæculis in gubernaculis positi Regnorum nondum erunt sequendi? Sed huic ergo sapientiæ tuæ vanæ obviam ibo hodierna die? ac ne te victoriam aliquam hoc in congressu persuasis auditorum animis reportasse fortassis opineris, respondebo rationibus istis tuis, ac tum demum ita totam hanc arenam justitiam, ut argumentorum pondere facile convincam, jure merito Principes Christianos ad fidem suscipiendam vim inferre hæreticis illis, quorum hodie patrocinium suscepisse videri. Erigere vestros animos, & ad hanc veritatis disputationem mentes vestras excitare, Benevoli AVDITORES, dabo operam, ut omnem quæstionis hujus errorem in luce palam veritas evincat, & longioris temporis importunum aliquando fastidium brevitas tollat orationis. Ac inprimis illud à te requiro, quandoquidem certare præsumis, quisquamne unquam ita demen-

Accedit ad propositum.

Apostrophe invectiva in adversarium.

Propositio, proponens futuram orationis contrariâ refutationem.

Postulatio attentionis

Refutatio.

Duo supponit, primum. dementia sua vexatus ? & errore perturbatus iniquo fuit, ut hæreticos ad fidem reducere conari aut injustum, aut indignum esse judicaret: Hærendum est in hoc gradu tibi, sed rursum illud inquiro, nunquid Principes & Reges, quorum fi- *Secundum* dei potest, tique subditorum commissa salus & fortuna est, subditos suos voluntati subjicere suæ, & ad imperium revocare cogereque possunt? *Ad primũ argumentum.* Iam ad scopulum te novum adegisset ad nostrum tellus transire sit necessum. Quanquam jacta sint ista orationis nostræ fundamenta, vide nunc *Responsio. Ratio, hæreticorum provinciæ prius Christianorum fuerunt.* quam injusta querela proclames, indignum esse lacessere bellis hæreticos, ut ad fidem revertantur. Nunquid Ecclesiæ Principumque nostrorum imperiis ita subjecti vivunt hæretici, ut quanquam jugum detrectent, provincias tamen invadant & occupent aliena? Circumspice, & hanc nostram Europam cogitatione prælustra. Germaniam ex parte magna hæreticorum dominatus habet: at hæc Aquilæ Cæsareæ prius dominum agnoscebat. Illi toto orbe divisi Britanni religionis & fi- *Inductio.* dei nunc ab ea rursum per hæresim separati Hollandiam, Frisiam, Zelandiam, Hispanorum fasces sub Ecclesiæ sacro imperio continebant; at nunc nascentes indies hæreses in Ecclesiæ perniciem *Probatio & exornatio à simili.* armant. Nullam ipsi aut in mari insulam, aut in terris regionem adulterina potestate frænant, quam legitima Christianorum purpura Regum non occuparit. Ita prorsus si deturbare possessionem injustum leges, ac jura permittunt, æquissimo jure manu armant in hæreticos nostri Reges, ut aut rursum subjiciant illos, aut suas illis terras eripiendo cultoribus fidei nostræ permittant. Ita si rebellantem sibi servum jure suo pa- *Objectio cum responsione.* terfamilias punire potest, animadvertere possunt Leges in illos, quos suo ab imperio discessisse compererunt. Sed mitissimam matrem Ecclesiam exclamas. Non ego hic unquam repugnabo,

bo, sed tamen meminisse te vellem, hanc matrum lenitatem esse, ut si verbis filios aberrantes non possint, dura tamen animadversione reducant. Mitissima mater Ecclesia doctrinam suam hæreticis exponit, illi rejiciunt, blanda voce velut adulando cursum invitat, aspernantur invitantem; obtestatur & urget, preces irrident, conatus illudunt. Quid ergo restat? Profecto ut quemadmodum horti cultor cum diu rigavit arborem, ferrum addit & putat illam, mox etiam si fructu careat, rescindit; ita quos ad sanitatem reducere mentis non potest, & in perniciem crescere videt aliorum, extirpat. Neque tantopere fuit opus ut oratione phalerata vocem Omnipotentis, qua Gentium Doctoris sauciavit affectum, adferret, magna illa benignitas fuit Omnipotentis: sed hanc non ille semper ostendit: & in justissimas nonnunquam iras assurgit. Sensit illas Pharao, sensit Antiochus, sensit Iulianus Apostata; Quanquam quid hic est, quod admireris? Non evibravit fulmen Deus, sed Paulum tamen excæcavit, prostravit, medullitus sauciavit, ut à vulnere, sed amabili, respirans suspiraret: *Domine quid me vis facere?* Sed amplius urges & istum novum intentas. A DEO fidem esse, & per auscultationem divini verbi nasci illam in nobis affirmas. Imo vero tecum affirmo. Principes quoque nostri tecum affirmant, nec armis promulgant illam, sed concionatorum voce diserta persuadent. Persuadent? Vtinam quidem, sed erro; admittunt, non audiunt, rejiciunt hæretici An vero hic Principibus obmutescendū & hærendum putas? Certe si agricolæ ferrum adhibent ut terram ad suscipiendum semen cogant, quia illa spem illorum eludit, nisi cogant; cur hæreticos non armis Principes urgerent, cum pravis erroribus corroborati & obstinatis indurati animis fidei semen non admittunt?

Amplificatio à repugnantibus.

Ad Exemplum conversi Pauli responsio.

Exempla iræ divinæ.

Ad 2. argumentū responsio. per concessionem.

Correctio.

Similitudo Excogitatio adversarii per Apostrophen.

Tu

est; in caput abjicere, cum deducas, prorsus est injustum & crudele. Agedum vero, si præferam nec sequi cupias, nunquid respues humanitatem? Si extinguere lucernam, cum deduco contendas, nunquid justitiam extingues? Et adhuc cogere non liceret? Frustra, inquis; nam nec legem timent, nec mortem. Non legem? cogantur ergo: non mortem? non erit ergo perire durum illis. Nec est satis tamen; sed si humanitatis ita sensum exuerunt, ut quæ accidere solent acerbissima non reformident, vincant potius Principes nostri, quam vincantur, nec malitiæ cedendum unquam esse proponant. Respirare jam possem? sed liberam hominum voluntatem esse, quæ cogi non possit, proclamasti, & velut propugnaculum dictionis tuæ firmissimum extrema in oratione constituisti. Vide tamen, quomodo non reformidem. Libera sit hominum voluntas, nec inficior: quid deinde? An ideirco sceptra Reges abjiciant, quia liberæ voluntati hominum imperitare debent? an ideirco doctrina relinquetur omnis, quia libri sunt illi quos doctrina requirit. Auditores; Liberine sunt hæretici? ne libertas perniciem illis ferat, ut cogantur. Liberos homines cogere dicis impossibile? cum ad alias res quasvis impellantur, non est hac in re desperandum. Iam ergo respiravi. AVDITORES; onere magno sum liberatus, lætorque vehementer, quod ut opinor effecerim, ne orationis adversæ fucata veritas, aut oculos, aut animos vestros fefellerit. Restat nunc vero, ut ea producam, quæ Ecclesiæ Principumque in cogendis ad fidem hæreticis clarissime potestatem ostendant. Dignum est attentione vestra argumentum, Benevoli AVDITORES, & quanquam me de vobis dubitare sit nefas, tamen ita favore vestro delector, ut illum mihi sæpius postulari sit jucundum. Ecce quam rem vobis apertam propono, si alia aul-

Retorquet in adversarium.

Ad 5. argumentū responsio.

Transitio.

Ad 9. Argumentū Responsio Concessio.

Varia consequentia.

Retorquet argumentum.

Transitio à refutatione ad confirmationem.

Propositio.

Renovatio attentionis

Confirmatio.

1. argumentum à necessario. nulla possint ratione nisi fulmine quodam armorum Christiani Principes hæreticos ad fidem nostram revocare, nunquid armandæ sunt manus & huic consulendum necessitati? Vere est Ecclesia benigna mater, nec in filios nisi contempta unquam animadvertit. Recesserant ab Ecclesia primum hæretici: quid illa? nondum gladium ostendit, sed terruit excommunicando. Irridebant excommunicationem: quid illa? nondum exasperata bellum movit, sed duntaxat mulctam irrogavit. Nulla mulcta deterrebat eos: quid illa? nondum sanguinem aut mortem postulavit, sed obstinatos in exilium ablegavit. En benignitatem? En matris affectum! sed exilium errorem corroborabat, & obstinatos exacerbabat in matrem, quid illa? Nolebat equidem, sed æquitas requirebat: tandem ergo gladium eduxit, bella movit, cogere tentavit, sed ita tentavit tamen, ut simul cum armis concionatorum voce suũ affectum præsentaret; nondum vero matris affectum agnoverunt. Et si hæreticos excõmunicare potest Ecclesia, cur ad mortem adigere non posset? Puniuntur jure falsarii, punitur jure fœmina, quæ marito fidem non servat, cur nõ hæretici punirentur, qui Falsarii sunt verbi divini, nec fidem Deo servant? Neque est tamen quod in hoc Circo pugnam omnem concludam. Pro me certant universa Ecclesiæ concilia, quæ cogendos severitate quadam hæreticos esse decreverunt, Omnes pro me leges & Imperatorum mandata pugnant. Testis est Constantinus I. Imperator, qui Arium cum sociis in exilium ablegavit, supplicio Donatistas affecit, Testis est Michael itidem Imperator, qui capitalem in hæreticos pœnam decrevit. Testes sunt Theodosius, Valentinus, Martianus, alii plurimi, qui in hæreticos de mulctis, de exilio, de bonorum publicationibus, de supplicio mortis extremo leges sanciverunt.

Probatio & amplificatio per enumerationem variorum remediorũ

A majori ad minus Secundum argumentum à simili.

Tertium argumentum ab autoritate.

1. Humnæ

Repetitio & Traductio.

Quan-

Quanquam quid mortalium authoritatem urgeo, cum pro me sit omnipotentis aperta voluntas? Qui superbierit (inquit Deus in scriptura) nolens obedire Sacerdotis imperio; ex sententia judicis moriatur. Dictum ne tantum, an non etiam factum fuit? imo vero Iosias, Helias, Iehu quotquot alii fuere duces Israelitarum, summa semper severitate legem istam vindicaverunt. Quid quod Apostoli sua arma habuere? Elymas excitate percutitur à Paulo: Saphyra & Ananias occiduntur à Petro; Simon magus præcipitatur ab utroque. Quid quod Christus ipse negotiatores flagris ejecit è templo? quod hæreticos toties lupos appellat, ut ostendat ignibus & ferro repellendos: Sed jam illud prætereamus, quod in Ecclesia tumultus excitent, & miserorum animas hæretici contrucident. Non dicamus, quod supplicium illis inflictum cæteros ab insania similì deterret; taceamus quoque prodesse potius illis occidi, quam diutius communem hunc Spiritum ducendo, majorem sibi comparare damnationem. Et si justissimæ sunt istæ causæ, quæ hominem nunquemque durissima morte tollant, cur Principes Christiani aut vacuas manus ostentarent, aut è manibus arma sinerent elabi? illud dico, extinguenda est scintilla, priusquam incendium producat; resecandum est putridum à corpore membrum, priusquam in cætera contagio serpat; illud, inquam, dico, quod si arma Principes Christiani deponant, actum est, peractum est, exultabit fides, peribit religio, templa matronarum stupris, sanctorum cadaverum incendiis, virorum cædibus profanabuntur, pueri pro libertate servitium, pro legibus Christianis superstitionem hæreticam addiscent, hæretici fine suo sanguine omnem Christianum sanguinem effundent. Et hæc omnia nondum animos Principum excitarent? non ira justissima eos inflammarent?

2. Divina. Transitio.
Probatio & amplificatio ab exemplis.
Quartum argumentum à causis.
Præteritio
Antecedẽs
Consequẽs.
Quintum argum à simili.
Sextum arg. à consequentib,
Probatio. & amplificatio per enumerationem.

Peroratio. non ad ultionem tandem aliquam illorum corde ferrent? Vides quo tandem in errore verseris? At-

Optatio. que utinam D. Augustini imitareris, qui cum tuam illam opinionem asseruisset aliquando, sanior compos mentis retractavit eandem. Vtinam jam

Brevis repetitio confirmationis agnosceres & fateri mecum velles, cum ratio dictet istud, suadeat omnis authoritas, iustissima causa convincat, jure optimo hæreticos ad fidem hanc nostram cogi posse.

Excusatio. Fateor, nunquam bella interChristianos probavi, probo tamen & iustissima puto, quæ suscipiuntur pro Christianis; & si mihi non sit nefas animi mei desiderium aperire, vellem hic animus Principibus nostris inesset, ut

Optatio. Apostrophe ad Deum per obtestationem. tot ereptas Christo provincias recuperare, totiem effusum Catholicorum sanguinem ulcisci peroptarent. Sed tu Deus Ter. Opt. Max. qui Principum in manu tua corda geris, da animum illum & infunde voluntatem; cumque bellorum sis Deus idem in hæreticos principum arma secunda. DIXI.

DISSERTATIO DE NOBILITATE

ORATIO I.

Generosi DALBERTI DUNIN MODLISZOVVRSKIEE SRKZIN Equitis Poloni.

Nobilitatem veram sine eruditione esse non posse.

Exordium à diversis. NAtalium splendorem cum amplitudine nominis, stirpis ac generis vetustatem cum

eum familiæ claritate non pauci sunt, qui extollunt; plurimi qui tanquam adventitiam fortunæ partum irrident. Qua in re si tanquam arbiter in dissentiente concessu judicium hic meum, quod qua exiguum sit, ingenii imbecillitas, & hujus ætatis infantia declarat, proferre debeam, non ab aliis certe calculum mutuabor, aut novæ opinionis ostentatione sapere voluisse videbor, sed in prudentissimam sapientissimi Regis Antigoni sententiam abibo, qui scripta ad Zenonem Philosophum epistola, longe se ab eo & dignitate & perfecta felicitate præcelli fatetur. Vnde si tanti Regis tantum extitit de Regia fortuna judicium, nemo est, qui jam nobilitatem veram ullam esse sine eruditione debeat arbitrari. Quod cum ita sit, sapienter Macedonum Rex Philippus nato filio Alexandro illo *Magno*, lætandam sibi potissimum est arbitratus, quod Aristotelis Principis Philosophorum ætate natus esset, à quo Regius Adolescens informaretur. Etenim quid laudem esse possunt generis amplitudo, familiæ splendor, & vetustas nominis claritas, si nullum ab eruditione lumen accedat? aurea, ut ille ait, mancipia inanes obsoniorum obmi, Lampyrides non nisi noctu, locisque obscuris conspicuæ, statuæ plumbo intus refertæ extrinsecus heroicam præ se formam ostentantes, Et quemadmodum Ægyptiorum templa forinsecus splendidissima, intus hircum aut felem aut simiam concludebant, ita nobiles imperiti aspectum splendore movent, carent interim cerebro: dumque fumos & pulveres malorum industria suscitatos duntaxat, attollunt, vero ipsi splendore destituuntur. Quare cum nec mundum ipsum, mundum agnosceremus, si sole careret, nec hominem, hominem esse fateremur, quem anima non informaret; ita nec vera nobilitas existimanda, quam eruditio non exornat.

de nobilitate de opinionibus.

Excusatio. Prateris ab oratore.

Sententia in qua Propositio.

Confirmatio.

Testimoni. Philippi Regis Ratio ab adjunctis.

Similitudines per allegoriam

Alia similitudo.

Verum alia.

Pro-

Repetitio. Profecto non ſatis eſt ſeſquipedali ventre tumere; *Sententia.* turpis enim eſt non inſtructa diſciplinis anima: *Disjunctio* non ſatis eſt, inquam, purpura, aut gemmis ornari: fœda enim ſub formoſis illis pellibus ſæpenumero monſtra latent. Et omnino ſi dum veritatem *Conclusio in qua repetitur ſententia.* inveſtigo non eſt veritas occultanda, ita dicamus & credamus ſine eruditione nobilitatem ſine ſcientiarum lumine, ſtirpis nullam eſſe claritatem, DIXI.

ORATIO II.
CAROLI MONZÆI LEODIENSIS.

Virtutis nobilitatem ſanguinis nobilitate potiorem eſſe.

Exordium à ſententia Iuvenalis. VEre Satyricus

Tota licet veteres exornent undique ceræ Atria, Nobilitas ſola eſt atque unica virtus.

Etenim ſi teſte Marco Tullio (quem non minus ſapientiæ quam eloquentiæ parentem omnis ætas ſemper eſt venerata) nihil aliud eſt nobilitas, quam cognita virtus, quis in eo quem veteraſcentem videat ad gloriam, generis antiquitatem deſideret? *Ratio à definitione nobilitatis* quis, inquam, eſt, qui non in communi ſapientum conſeſſu exclamet, nobilitatem ſolam atque unicam eſſe virtutem? Quod *Sententia & propoſitio.* cum ita ſit, ſileant jam illi, & jactabundam arrogantiam comprimant, qui ſanguinis fundamento nituntur, & lubricis familiarum gradibus ad gloriæ faſtigium conſcendunt, *Confirmatio.* Audiant potius Sapientes, aut ſi eorum vocem exaudire nequeant,

in

n omnium cogitatione assensuque verser, amare quidem parentes, illustrare non possunt: quin imò infinitam suæ lucis ecclypsim sæpenumerò in filiis pati coguntur. Ita vilissimarum rerum est testamenti solemnitas, non nobilitatis: & obscurissimi clarissimorum sæpè virorum hæredes exsurgunt, nisi virtus adlaboret. Nunquid enim avorum merita plerumque degenerantium sunt notæ nepotum? ac cùm de proprio sumens laudem ab illo non exspectas, tuâ teipsum claritate illustras. Iam verò quid dicam eandem omnium esse nascendi conditionem? Dixerit sanè illud Plato, sed verissimè, neminem Regem non ex servis oriundum, neminem servum non ex Regibus. Profectò qui stoico supercilio, & fronte caperata nobilitatem dispiciunt, jam illam ad Adami rursum, & Evæ communem reducere debebunt. Non etiam vel produxerim vel urserim illud, senescere non modò familias, sed urbes: quin imò mundus ipse, nisi fallitur, vergit ad extremum. Age ergò quisquis vos, nunquid sanguinis pereuntis gloriam præstare putabis, an non potiùs eum scientiæ dignitate virtutis æternitatem? O quàm præclarè & verè Solon Atheniensis conditor Reipublicæ, pulchriùs multò parari, quàm creari nobilem affirmavit! O quàm eleganter Poeta:

Ratio confirmationis.

A conditione parentũ.

A conditione nascendi

Ab interitu familiarium.

A Testimonio.

Virtute decet, non sanguine niti!

Atque ut nos etiam concludamus: si verus Nobilis non nascitur, sed fit; si claritas non à parente præcipua est, sed à vita, jam certè hac imbecillis nostri judicii opinione veram de nobilitate opinionem videor attigisse.

Conclusio in qua repetitur sententia.

DIXI.

ORATIO III.
IOANNIS MERCATORIS FLOROMONTANI.

Nobiles adolescentes publicis in Academiis instituendos esse.

Exordium à communi omnium consensu informanda studiis nobilitate. Diversitas in modo.

NObilium adolescentum animos ad virtutem scientiamque informandos esse, ubi primùm sese erigit ad lucem ætas, gressumque molitur, constans omnium sapientum opinio persuadet. Nonnulli sunt tamen qui nobilis adolescent i institutionem privatis parietibus concludunt, quorum humanitas patientiaque si aliquam ingenio nostro libertatem concedit, & si apud vos, quorum favor alacritatem dicendi jam excitavit, ambitionis & arrogantiæ crimen honesta conatus ingenii excusatione effugere possim, omninò in apertam Academiarum lucem nobiles educendos esse sustinebo. Atque ut animadvertatis quàm omninò laborandum non sit, cùm addenda est lux Soli, & in ipsa veritatis arena luctandum, si latebras virtus odit, & in theatro gaudet apparere, si nobilitas inimica est obscuritati & à luce major animus hauritur; cur non in Academiarum lucem prodiret nobilis adolescens, u dum imbibit cum scientia virtutem, jam incipia obscuritatem evitare Et si in Academiis hauriun Curiæ prudentiam, accipiunt tribunalia justitiam, doctrinam Ecclesiæ requirunt, utique non latere, sed in hoc publico Academiarun theatro, ita decet Nobilitas educari, ut ad Rem publi

Sententia seu propositio. Confirmatio. Ratio Confirmationis à natura & conditione virtutis.

Vtilitas Academiarũ

ublicam indè magnum ornamentum accedat. *Illustratio per similitudinem.* rofectò non excrescunt sub tecto plantæ, sed in orto, ubi communi rore irrigantur, communi alore foventur Non in umbra miles, sed in pulere fit Imperator. Non in spelunca leo, sed in impo cognoscitur. Et quis ignorat robustum mper corpus saniores illos habere, qui in comuni aura Solis beneficium accipiunt, debiliores e verò, qui lumen ejus aliquod conclusi tantùm spirant. Cognoverunt idipsum Spartani, & suom puerorum lusus non à parentibus, sed à natu *Ab exemplo Spartanorum, Indorum.* ioribus spectari voluerunt. Cognoverunt & li, qui infantes publico in concilio spectandos publicè instituerentur, exhibebant. Atque ut, i pauca sufficiunt, universa dixisse non videar, *Conclusio.* ut ex hoc labore, quem in luce veritatis clarisa suscepi, non re ipsa, sed exercitio invitatus, tionem abducam omninò, si judicium meum *Sententia repetita.* icio vestro confirmetis, nobiles adolescentes Academiis publicis instituendos esse & dico & do, ubi æmulatio est virtutis & industriæ excitatrix, nulla verò aut mollis educatio, aut indulgentia corrumpens.

DIXI.

ORATIO IV.

PETRI PANGÆRT, LOVANIENSIS,

Nobili adolescenti in Rep. versaturo non sufficere dignitatis authoritatem, sed insuper eruditionem requiri.

Exordium à natura generosi, nobilis.

QVem excitat generosæ mentis ardor, non in umbra vulgares inter cœtus lucem admirari cæterorum, sed in ipsa luce versari atque in eo theatro concupiscit apparere, unde in aliorum oculos suspiciendus incurrat. Ponamus ergo generosum nobilem in hac luce, atque in medio Reipubl. theatro jura legesque populi daturum, nunquid illi dignitatis authoritas sufficiet, an insuper ad dignitatem eruditio requiretur? hoc est quod requirimus in hoc consessu, & patiamini, Auditores, pro modulo ita aggrediar ut ad hanc vos Platonis vocem remittam: *Bene agi cum ea Republ. quam aut rexerint Philosophi, aut qua Reges fuerint philosophati. Quem plura aut melius scire oportet, quàm eum, cujus doctrina omnibus subditis profutura sit?* Vegetii vox est: *Quis melius quàm litteratus imperat?* Romana vox est: Et si multis gregibus (cum Seneca loquor) aut maxima corpora aut vehementissima præsunt; non armenta degener taurus præcedit, sed qui magnitudine ac toris cæteros omnes vincit. Elephantorum quoque gregem excelsissimus ducit; cur non eruditio-

Sententia & propositio

Vegetii.

Illustratio per similitudinem.

audè præstaret, qui ad imperii clavum nobilis admovetur? Parum esset, si excellentissimum orbem circumageret Sol in cœlo; jubar adsit oportet, ut mundus illustretur. Parum esset, si altis defixa radicibus arbor patulos aere ramos effunderet; floreat oportet, ut fructum ferat. Non officii dignitas, sed eruditio consilium subministrat; non leges statuit, non jura conservat nobilitas, illustriumque sanguis avorum, sed eruditio moderatur æquitatem, & sanctissimum juris cultum subditis proponit. Vixerunt Caracalla & Licinius eruditionis osores, sed & ipsi odiosi: vetuit nobiles pueros erudiri Michael Balbus, & eos hoc tantum Latinè loqui voluit: *Qui nescit simulare, nescit imperare*; sed ita vixerunt, ut malè rexerint. Suspiciendus certè potiùs Magnus Alexander, sub cujus dormientis cervice Ilias Homeri. Suspiciendus Salomon & sequendus, qui regnaturus, cùm generis claritate sublimis esset, sapientiam à Deo postulavit. Quod cùm ita dicam, ut dicendum novâ authoritate corroboret vox divina: *Nunc Reges intelligite, erudimini qui judicatis terram, apprehendite disciplinam*, supersedebo, & quod tenuitate judicii apud vos AVDITORES, deduxi, ita vobis cogitandum relinquo, ut tamen vel unicum Salomonem judicem vobis imitandum. DIXI.

Repetitio.

Continuantur similitudines.

Ab exemplis Principum idiotarum.

Ab exemplis Principum doctorum.

Conclusio.

ORATIO V.
GUILHELMI van HÆCHT
LOVANIENSIS.

Virum doctum ratione eruditionis suæ nobilem esse.

Exordium ab opinione vulgi. FVnerosas fortassis imagines, & spirantes i æreaut aera vultus admiramur, si non a hominum eruditorum, sed ad inconstanten levissimamque vulgi opinionem abiremus. Qui enim aliud vulgares homines ac imperita mult tudo soletadmirari, quàm in tabularum & ins *Conciliatio auditoris.* gniû patenti campo vel arma, vel feras? Ita non a eruditione aut virtute nobilitatem, sed ab armi aut belluis; non ab excellentia mentis humana *Propositio.* sed à pictura deducunt: itaque stulto prorsus judi *Confirmatio* cio virtutem contemnunt. Sed ego quandoqui dem ab hac nostra imbecillitate vires aliquas ex spectare, & jam animadverto non notare defe ctum, sed conatum excusare parati estis, vulga rium hominum istorum errorem clarissimo veri *Ratio ab effectu virtutis.* tatis lumine discutiam. Ac inprimis illud à veri tate ipsa mutuabor, cui reluctandum nunquam e se judicabitis eam virtutem personas claras red dere, & splendidis titulis insignes, quæ ad commu nem utilitatem relata, desidiæque inimica se totam ad hominum cœtus colendos conservan dosque diffundit; ut omninò nobilitas ejus ordini dignitas existat, in quo maximæ virtutes vit communi salutares. Quod cùm ita sit, & in omniu *Sententia.* utilitatem diffusa eruditio salutaribus cultoren imbuat disciplinis, non est hic ambigendum, a hominem eruditum nobilem esse pronuntiemus Neque enim hic repeto, quod amplificare possem

Anti

Antigonum Macedoniæ Regem dignitate & perfecta felicitate sibi Zenonem prætulisse: audienda verò vox illa Sigismundi Imperatoris, qui cùm à Principibus nonnullis reprehenderetur, quòd novos homines ob eruditionem & doctrinam magnos ad honores promoveret: *Ego*, inquit, *illos observo, quos aliis excellere voluit natura.* Si non nobilis fuisset Plato, ille sapientiæ filius, non eum Dionysius Syracusanus vitata navi, & quadrigis albis venientem excepisset. Si nobilis non fuisset Possidonius, non illum invisens Magnus Pompejus, Romanam aquilam, & militiæ vexilla, facesque deposuisset: quod cum fecit, palam est attestatus, scientiis minora imperia, & viris eruditis inferiores esse Imperatores. Iam verò si nascendi conditionem omnibus æqualem natura dedit, sicque excellens non nascitur, jure dignitas attribuenda est illis, qui naturæ conditionem ita extollunt & exornant, ut positi supra homines esse videantur? quique sublimitate doctrinæ vulgares cœtus ita reliquerunt, & ut iis rebus tranquilli fruantur, ad quas aspirare cæteri vix audent. Et certè si Magnus Alexander Diogenes esse voluit, si non fuisset Alexander, mirum est quantum in paupere homine, sed erudito nobilitatis excellentiam apprehenderit. Ita si non pictæ tabulæ, ferisque & armis exornata insignia, sed arguit personæ dignitas nobilitatem; si non illam vel stemmata donant vel palatia, sed virtus animi & excellentia doctrinæ: dicamus & liberè pronuntiemus, virum omnem eruditum & nobilem & illustrem esse: quod cùm dico, jam illud apud vos obtinuisse videor, AVDITORES, ut qui ad veram nobilitatem aspiratis, non minori alacritate ad excelsum doctrinæ culmen contendatis: quod ut omninò de vobis spero, ita vobis opto.

DIXI.

Ab authoritate Antigoni.

Exempla doctorum nobilium, quibus honores exhibuerunt Principes.

A conditione paris nativitatis.

Authoritas Alexandri Magni.

Contentio.

Conclusio & sententia.

ORATIO VI.

PETRI IMPENS, LOVANIENSIS.

Doctrinæ titulum potius quàm Nobilitatis præferendum esse.

Exordium à declaratione arrogantiæ quorundam nobilium.

Titulorum jactantia non paucos in arrogantiam illam effert, B. A. ut omnem omninò dignitatem suam magno aliquo nomine concludant: & si claritatem aliquam stirpis possideant, dominationis titulum attollunt; si nomen inter eruditos habeant, sapientis ambiunt appellationem: ut ut sit, nihil ego de jure titulorum inquiram, sed dum illud apud vos ita dicere audeo, ut sapientiæ studiosum nequaquam me profiteri erubescam, hoc quoque non reformidabo in hac disceptatione proferre, doctrinæ titulum nobilitatis titulo præferendum esse. Etenim si præ se ferre potissimum illud quisque debet, non quod alienum, sed proprium ipsius: cur non potiùs nobilis adolescens eruditionis à se partæ titulum extollet, quàm stirpis suæ nomen mutuata gloria prædicabit? Obscura nocte & inter tenebras facem suam luna depromit, quia non sua, sed aliena luce resplendet: at verò non claro die tantùm sol fulget sed ipsum diem lumine lustrat & facit. Et certe si alienis ornamentis superbum irridemus, admiramur verò quem suus ornatus commendat; neque illum tantopere suspiciemus, quem non nisi aliena dignitas attollit, agedum qui familiæ nobilitatisque titulum proponit, nunquid stirpis suæ duntaxat notitiam adfert, ut nec parentem, nec majores ignoremus? At qui doctrinæ titulum non

Propositio & sententia.
Confirmatio
Ratio Confirmationis.
Illustratio
Simile.
Compar. utriusque nobilitatis.

invi-

invidiosa arrogantia jactat, seipsum cognoscendum proponit, & in hoc verè nobilis est quòd non alienâ luce splendescat. Vtrùm obscuro Regis aut sapientis nomen majorem Salomoni laudem adfert? Regem illum orbis agnoscit, sed sapientem colit & admiratur. Non familiæ nomen habent Scipiones, sed virtutis: & hinc Asiaticus ille, hic Africanus. Taceo sexcentos alios, qui posteaquam sibi nomen virtute pepererunt, familiarum suarum obliti videntur, & in proprio honore ambitiosi. Magna laus illa quidem, si quem Nobilem appellemus, etiam Baronem, etiam Comitem: sed nescio an non illa major, si doctum & eruditum esse dicamus. Sed cùm illud jam sit in confessione sapientium omnium, quid attinet plura dicendo perdere sermonem? illud potiùs, ne dicamus tantùm, agamus, ut si in luce propria versari desideremus, ad eruditionem excurramus, & hinc aurum ac nomen arripientes, eruditos non potiùs quàm nobiles prædicemus. DIXI.

Exemplum Salomonis.

Præteritio.

Conclusio & Sententia.

ORATIO VII.

PETRI DONIA, FRISII,

Nobili maximè eloquentiam convenire.

NOlim existimare vos, AVDITORES, ea mente & consilio me eruditionem cum nobilitate, doctrinam cum claritate & dignitate requirere, ut ab eadem cæteras scientias pellam, qui in ea summam eloquentiam desirem. Nam cùm scientiarum cæterarum decus ornamentumque sit eloquentia, hanc in adole-

Exordium per amotionem suspicionis.

Conciliatio auditoris. scentè nobili dum requiro, sorores ejus cæteras non repello; hanc, inquam, dum extollo, cæteras eâdem laudis sublimitate in gloriam aliquam perduco. Sed tamen permittite, ut quod à veritate concessum est orationi nostræ, vestris animis nequaquam reluctantibus dicam, & promulgem eloquentiam & nobilitati maximè convenire, & ejus præcipuum esse ornamentum. Quod quanquam tacito illo assensu vestro satis esse manifestum videatur, rationis tamen auxilium vestram illam ad benevolentiam adducam. Atque utinam loqui pro me ratio ipsa posset, cognosceretis clarissimo ejus radio perculsi eam esse generosam nobilium indolem & naturam, ut attollere supra vulgus sese velint, & indè illustres putari, quia eminent. Quid est verò quod cæterorum in admiratione constituere nobilem excellentius possit, quàm quæ Reges ipsos & Imperatores admirandos facit Eloquentia? Et si illud jam omnem veritatis assensum evicit, in eo nobiles cæteris hominibus antecellere oportere, in quo homines ipsis cæteris animantibus sunt præstantiores, quis hanc excellentiam in Eloquentia non positam animadvertit? Profectò non hoc caput & erectus ille vultus, non excelsa proceri corporis majestas, non tenerrimus ille membrorum splendor, sed oratio, sed sermo, sed, inquam, præclara illa vis mentis & oris, quam eloquentiam appellamus, hominem terræ dominum cæteris animantibus præstantiorem reddit, & in ea imperium ipsi concedit. Quanquam & illud videamus, in quo videri volunt, & ab omnibus velut in theatro conspici viri nobiles & adolescentes. Quid illud verò est nisi bellum, cujus cùm innatum habeant ardorem, in eo quoque apparere generosiores, superare fortiores, triumphare excellentiores desiderant. Et quomodo tandem tam altæ mentis vota consequentur, si Eloquen-

Sententia & Propositio.

Confirmatio Ratio à conditione nobilium.

Sententia.

Vis eloquentiæ.

quentia non adsit, quæ loquente Euripide omnia conficit, quæ etiam hostile ferrum neutiquam efficere valet? & hanc non illi potiùs quàm gladios, quàm arma cætera, quæ hostiles frangit impetus compararent? Veruntamen taceam hic ego, & vocem uno ore offerant laudatissimi veteres, qui eloquentiam rerum dominam esse dixerunt. Et hac destituti dominari se posse nobiles unquam confident? Audiant potiùs nobilissimum Poetam, credant etiam hanc esse virtutem unam, quæ furentem comprimat populum, quæ Reip. conservet incolumitatem, quæ administrantibus authoritatem addat. Quantum enim est illud:

Transitio. *Authoritas veterum.* *Eloquentia effectus.*

Ac veluti magno in populo cũ sæpè coorta est
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus;
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate gravem ac meritis si forte virum quem
Conspexêre, silent, arrectisque auribus adstant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Authoritas Virgilii.

Sed de Pyrrho tacitus nunquam præteribo, cujus in hac causa vocem cur aliter quàm rationem ipsam amplectar? Tu enim acceptum Eloquentiæ tulisti, quidquid in Græcia orantibus armis fueraſti. Te quoque magne Alexander, cur hic non implorem, ubi tui nominis authoritas, & magnitudo meæ orationis est veritas corroborata. Tu enim cùm cæteris omnibus major esses, Herculete inferiorem judicasti, quia Eloquentiâ te superabat: quia in voce tua ac præclarissimo dictionis nostræ testimonio, sicut lubens superſedeo, ita eandem à nobilibus audiri libenter expecto. Sed ego de vobis nunquam diffidam, AVDITORES, qui cùm nobilem scientiis omnibus ornatum esse debere credatis, jam illud etiam serenatis animis, & placidiori vultu judicare

Authoritas Pyrrhi per apostrophē. *Alexandri Magni.* *Conclusio cũ sententia.*

mihi videmini, Eloquentiam tamen praecipuum nobilium esse fundamentum. DIXI.

CAROLI de MARESCHAL, NAMURCENSIS

COHORTATIO

AD RHETORES ET POETAS PORCENSES.

Exordium à tempore veris.

O*Mnia nunc florent, nunc est nova temporis ætas,*
Et nova de gravido palmite gemma tumet,
Et modò formatis operitur frondibus arbor,
Prodit & in summum seminis herba solum,
Et tepidum volucres concentibus aera mulcent,
Ludit & in pratis luxuriatque pecus.
Nunc blandi soles, ignotaque prodit hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.
Nunc patitur cultus ager, & renovatur aratro
Hac anni novitas jure vocanda venit.

Excitatio ad studium

Quid ergò Rhetor? Nondum
Cœtusque vulgares; & udam
Spernis humum fugiente pennâ?
Quid ergò Poeta? Nondum
Avia Pieridum peragras loca nullius antè
Trita pede?
O egregii juvenes! ô
Sublimes animæ, pulchrumq; in nomen ituræ!
Iam tandem

Æthe-

Æthereum sensum atque aura simplicis ignē
Haurite; jam tandem vobis

——*Pieria tenero sub pectore cura*
Discendique vices & amor.

Invitat aura, alliciunt Musæ, sordescens impellit otium, &

Iam sylva jamque antra loqui, jam vivere fontes,
Iam sacer horror aquis, adytisque effunditur echo
Clarior, & fausta spirant præsagia rupes.

Præsagia? prorsus messis cujusdam opimæ, & optati fructûs præsagia

——*neque enim ceu nescia falcis*
Sylva comam tollit, fructumque exspirat in auras.

Quin potiùs exclamem: Ad arma Rhetores, ad arma Poetæ: hoc est enim tempus, cùm

Rediêre viris animique minæque:

Cùm

Dispositi in turmas rursus legemq; Severi
Ordinis, ut cuique antè locus ductorque monentur
Instaurare vias: tellus jam pulvere primo
Crescit, & armorum transmittunt fulgura sylvæ.

Quis obex generositati? quis alacritatem continebit murus? an asperitas frigoris?

Quid? quòd hiems adoperta gelu jam densque cessit
Et pereunt victa sole repentè nives,

Procedamus ergò:

Neque jam stabulis gaudet pecus aut arator,
Nec prata canis albicant pruinis.

Occasione temporis & aurâ.

A fructu spectato.

A tempore quo ad arma milites redeunt.

Amplificatio à remotione impedimentorũ. Imprimis frigoris.

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire lauro,
Aut flore, terra quem ferunt soluta:
Nunc & in Ausoniis Phœbo decor immolare Lucis,
Seu corde poscat, sive malit igne.

A tempore æstatis. Optatum studii tempus adest, æstiva recreamur aura, & spes resurgit, quando
Arboribus redeunt dentosa frigore frondes,
Vividaq; in gravido palmite gemma tumet,
Quaq; diu latuit, nunc qua se tollat in auras
Fertilis occultas invenit herba vias.

Ab omniū rerum fœcunditate. Parturiunt omnia, & fœcundo semine jam fructus edunt.
Nunc fœcundus ager, pecoris nunc hora creandi.

Et nos hoc tempore torpemus? O non Iuvenes! Agnosce Rhetor honorem; agnosc Poeta decus, non desunt exempla laboris, si consideremus animantia. Quid avis?

Ab exemplo avium, formicarū.
Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Quid formica?
Parvula (nam exemplo est) magni formica laboris,
Ore trahit quodcunque potest, atque addit acervo,
Quem struit, haud ignara, ac non incauta futuri,
Quæ simul inversum contristat Aquarius annum,
Non usquam prorepit, & illis utitur ante
Quæsitis patiens.

Apum. Quid apes?
--- *Agmine facto,*

— *Igna-*

Ignavum fucos pecus à præsepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella,
Omnibus una quies, operum labor omnibus unus.
Manè ruunt portis, nusquam mora.

Verum inquiênt Endymiones: sic est: *Objectio.*

Labor improbus omnia vincit: &
Dii laboribus omnia vendunt;

sed vincit etiam somnus oculos, & aliquando dormiendum; imò somno reparantur vires. Nec ego naturam oppugno, sed *Responsio cum concessione.*

Venator cùm membra thoro defessa reponit,
Mens tamen ad sylvas & sua lustra redit:
Iudicibus lites, aurigis somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.

Itaque

Cui nil dulcius est benè quàm munita tenere
Edita doctrina sapientum templa serena.

ita dormiunt ut somniando laborem urgeant. *Studiosi dormientes somniant laborem.*

Sic vitæ pars nulla perit, quodcunque recedit
Noctibus accedit studiis, animusque vicissim
Aut curam imponit libris aut otia Musis.
Et dubitamus adhuc serere atque impendere curam?

Ad hoc (inquit Marius) *& ex parente meo, & ex aliis sanctis viris didici, viris laborem convenire, omnibusque bonis oportere plus gloriæ, quàm divitiarum esse.* *Viros labor decet.*

Hac scilicet itur ad astra, cùm conatus est omnium talis,

Qualis apes æstate novâ per florea rura *Similitudo*
Exercet sub sole labor, liquentia mella,

Stipant, & dulci distendunt nectare cellas.

Ab authoritate. Ne illi falsi sunt (inquit Romanus quidam) qui res diversissimas pariter expectant, ignavia voluptatem ac præmia virtutis. Nemo ignaviâ immortalis effectus est, nec quisquam patrum liberis optavit, ut æterni forent, magis ut honorati clarique vitam exigerent. Quid si dicam, nihil esse quod non laboret?

Omnia laborant.

Terra omni tempore.

Vere sinum tellus aperit, floresque ministrat,
Tempore solis ager messes fert pinguis opimas.
Fœcundos Autumne lacus de vitibus implet.
Vis hyemis glacie currentes alligat undas.

Quis nescit

Sol & luna

Errantem lunam, Solisque labores,
Vndè hominum genus & pecudes, undè imber (& ignes?

Iam verò

Ipsa virtus in arduo habitat, & labore stipatur.

Augustum collem, tenuis quo semita ducit,
Ipsa colit virtus magno stipata labore.
Sic voluêre Dei: sed summa in vertice montis
Planities ignota jacet, tutique receptus
Semper ubi fessa poterunt requiescere mentes.

Audite ergò Condiscipuli, audite:

O fortunati quorum jam mœnia surgunt.

Gloriosum est & jucundum laborare. Stipatur labore virtus supra collem, sed in summo vertice fessæ mentes requiescunt, ubi Musarum nutrix gloria animos exosculatur, & blandâ voluptate demulcet. verè

Tu sola animos mentemque peruris gloria.

Verè, cùm tuo melle animus est inebriatus, simul est labor diversus:

Et non sentitur sedulitate labor.

Tum laborum meminisse dulce. Iucundè sunt acti labores: Suavis præteritorum memoria; imò

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Revo-

Revocate animos mœstumque timorem
Mittite , forsan & hæc olim meminisse ju-
vabit.

Etsi

Æstas non semper fuerit , componite nidos.

Ita fiet, quisquis sis tandem,ut

Si paulum paulo addideris,pergasq; frequen-
ter (vus
Hoc facere exsurget magnus tibi forsan acer-

Non est ab incepto desistendum , aut resistendum. *Incitatione desistant.*
Olim Orpheus :

Resistit Euridicenq; suam jam sub ipsa
Immemor ,heu victusque animi respexit, ibi
omnis
Effusus labor,atque immittis rupta tyranni
Fœdera.

Ita qui subsistunt in cursu studiorum , & in umbra desidiæ reclinant latus , gloriæ voluptatem & præteritum laborem amittunt.Qui verò generoso spiritu cultum virtutis & fastigium scientiarum attingunt,

Si fractus illabitur orbis,
Impavidos ferient ruinæ.

Vellem adesset hic Apollo & implens Rhetoricam hanc suo numine , vos aut cytharâ suâ,aut voce dignaretur, uteretur , ita confido , hac voce Catonis : *Prosopopeia Apollinis.*

O quibus una salus ; licuit mea castra secutis
Indomitâ cervice pati . componite mentes
Ad magnum virtutis opus,summosq; labores.
Vaditis in campos virides præruptaque Pindi
Culmina,queis docta saliunt è fontibus undæ.
Durum iter ad laudes;veniant, atque invia
tentent.

Si

Si quibus in magno posi um est clarescere voto,
Hi mihi sunt comites quos ipsa molestia duces
Discrimenq; novũ studium labor, ardor, arena
Dulcia virtuti, cresc it sapientia duris.
Latius est quoties magn. si i constat honestũ.

Sit illa vox Apollinis audita vobis: sed ego vos
Alloquor, ô Iuvenes,
Mea quos spatiis propioribus atas
Attigit

Peroratio, in qua adhortatio per apostrophen] Ego, inquam, te Rhetor, dux tuus & miles tecum in arena nobili compello.

Aggredere & digno rursum te redde labori,
Nec tibi sufficiat transmissa gloria lucis
Praclaram curare decus, quis terminus unquam
Prascriptus? nullas recipiet prudentia metas:
Crescite virtutes, fœcundaque floreat atas:
Ingeniis patuit campus, certusque labore
Stat favor ornatur propriis industria donis.
Concinuit felix Helicon, fluxitq; Aganippe
Largior, & docti r ferunt floribus amnes.

Correctio cũ objectione. Sed aberro, currentibus addere calcar dum laboro, ita enim vos tacitâ cogitatione loquentes ausculto:

Nulla quies placet, in nullo sunt otia fructu;
Prosopopœia Auditorũ. *Sed populum turbamq petunt,*
Iam redeat linguaq; decus, regnumq; loquẽdi.
Exclamatio *Ingenii redeant vires*

O cogitatio generosa! ô excitati vigor animi! verè
-- Pauci quos aquus amavit
Iupiter, aut ardens e vexit ad athera virtus.

Correctio. Objectio. Et quid ni vos isti pauci? Iam omninò non aberro: & si currentibus addere calcar non possim, possum tamen incitare currentes. Sed inquies,

eur

cur incitas, & non ad cursum te nobiscum accingis! Ecce supersedeo verbis, & socium in arena me jungo vobis, dux, miles & idem, paratus ero. Si postulat officium meum ut præcedam, excusare interim imbecillitatem, conabor tamen; & si turpis est cùm orietur honor, vigilantia & labore stipabo honorem. Ita votum meum audite, condiscipuli Rhetores, & quem Scholæ vestræ patimini Ducem, socium laboris habete. Ita vos quoque Poetæ Rhetorum labori laborem jungite, ut junctis viribus ad nobilem eruditionis metam properantes, ætatem nostram in fructu gloriæ coronemus. DIXI.

Offert se socium laboris.

Adhortatur ad laborem.

DISSERTATIO.

Quænam liberalium Artium in Rep. principatum debeat obtinere.

ORATIO I.

PRO GRAMMATICA.

Hanc in Rep. liberalium Artium Principem esse debere.

LAMBERTI VERREYCKEN,
BRUXELLENSIS.

Prima fores Sophiæ recluso limine pando,
Scribere quæ puerum ritè loquique volo.

QVòd si aliquando perturbatis naturæ legibus, & hujus amplissimæ rerum omnium universitatis ordine confuso, cœlestis illius machinæ stellas omnes ac planetas, quibus

bus lumen suum ac splendorem lucidissima mundi lampas Sol impertitur, cum sole tamen in arenam descendere, proque principatu certare videremus; nemo opinor ita omnem æquitatem odisset, quin vehementer certaminis indignitate commotus, voto, voce, calculo victoriam illi palmamque tribuendam esse censeret, à quo omnes cælorum ignes fulgorem suum mutuari videmus. Iam verò contentionis indignitatem in clarissima illustris hujus Academiæ luce licet intueri, dum nescio qua dicam generositate liberales artes impulsæ, suæque fortassis immemores ingenuitatis, de principatu cum Grammatica certare contendunt, quæ non tantùm lucidissima pulcherrimarum artium fax effulget, sed omnes omninò suo è complexu educit, nutrit ac sustentat. Sed ego qui Grammaticæ non invitus ac peclubens partes suscepi, quoniam vester ille favor calculum polliceri videtur, ita agam, ut quem debeo Grammaticæ scientiarum omnium parenti, affectum ostendam, ac tandem ejus in Republica dignitatem utilitatemque demonstrem, ut ad pedes ejus cæteræ artes palmam deponant, sceptrum concedant. Et ecce hîc scientias omnes atque artes appello; quid est tandem quod sine ea certò sciri percipique possit? quid est quod ex omni studiorum genere proferatur, quod non huic uni totum acceptum referatur? illa est benigna mater, quæ rudes puerorum animos ad humanitatem informat, quæ os tenerum ac balbum figurat, quæ mores instituit, quæ nisi tanquam nutrix cæteris opem suam contulit, aut omninò non percipientur, aut squalidæ, jejunæ, incultæ, omni denique lepôre & elegantiâ spoliatæ languebunt. Illa est quæ nisi cæteris scientiis fideliter fundamenta jecerit, quidquid superstruxeris corruet, necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum comes; & quæ vel sola plus operis habet quàm osten-

Accommodatio ad propositum.

1. Argum. à necessitate.

Similiter desinens.

Probatio & amplificatio ab effectibus.

oftentationis. Et verò nisi illa Rhetoris in ore verba formet Latina, pura, selecta, quid aliud quàm inanis projiciet ampullas, & tumultu quodam non animos vincet, sed terrebit? quid cæteræ tandem artes eloquentur, aut quomodo fructum suum Reipubl. communicabunt, nisi priùs in hujus parentis sinu vocem hauriant & confirment? Nimirum cæteris artibus lumen quoddam Grammatica prælucet, ut cæcæ non aberrent Nimirum in scientiarum ædificio, præclaraque substructione fundamentum est Grammatica, ne corruant derepentè. Nimirum cæterarum condimentum est disciplinarum Grammatica, ut cum hoc sapore displicere non possint. Sed ego quàm parum dico, qui quæ summa sunt, non attingo? Versentur in Reipublicæ subselliis, quandoquidem in his principatum ambimus. Quis hic non litterarum cognitionem requirat? At verò hanc Grammatica subministrat. Quis scribendi rationem non exposcat? At Grammatica illam omnem exponit. Quis linguam exeultam non desideret? At Grammatica illam excolit. Atque ut in ejus amplitudine magnitudinem ejus cognoscatis: Poetas Grammatica producit, omnis ætatis historias illustrat, veterum monumenta disponit. Vndè arbitror factum esse aliquando, ut clarissimi præstantissimique viri Crates, Mallotes, Lælius Præconius, Aurelius Opillius, Orbilius, Pubillus, alii plurimi in principe orbis Vrbe Grammaticam summa cum laude profiterentur. Quantum est Verreum Flaccum Grammaticum tantum, sed tamen tanquam alterum Imperatorem egregiam statuam in foro meruisse? Quantum est Iulium Cæsarem dictatorem sui temporis Grammaticos civitate donavisse? Quantum est Severum & Antonium à publicis muneribus immunes ac liberos Grammaticos esse voluisse? Extollat Rhetorica Ciceronem suum, de Rhetore Consulem: nun-

Necessaria cæteris artibus.

Allegoria.

Necessaria omnibus in Rep. versantibus.

Subjectio.

2. Argum. ab amplitudine & dignitate.

Veteres Grãmatici.

Honores Grãmaticis decreti.

Interrogatio cum repetitione.

Nunquid Frontonem Grammaticum Antoninus Imperator, qui Philosophus appellabatur, Consulem creavit? Nunquid eandem dignitatem Gratianus Imperator Ausonio Grammatico est elargitus? Nolo ego temporum nostrorum meminisse, quibus gloriosissimæ quæque Respub. vel Antistites, vel Principes Grammaticos extulerunt? illud dico tantùm, quòd si Grammatici principatum in Rep. tenuerunt, ab eo Grammaticam nunquam esse removendam. Regnet illa, sine qua cæteræ prorsus esse non possunt; imperet illa, quæ scientiarum omnium est mater; dominetur illa, quæ ut omnia sint, omnia eruit è tenebris, & ut omnia fulgeant, suo fulgore cuncta illustrat: nimirum

Conclusio.

Grammatice reliquis elementa viamque ministrat
Artibus, & solido cunctas fundamine fulcit.

DIXI.

ORATIO II.

PRO RHETORICA:

Hanc artium Reginam in Repub. esse.

NICOLAI MOVRMAN,

JASPERIENSIS.

Si quid dicendum est dico benè verba colorans;
Qualibet eloquio fit bona causa meo.

Exordium à necessitate Rhetoricæ.

LÆtor non parum, ô clarissimi Viri, honorandi AVDITORES, ita me hodie pro nobilissima Rhetoricæ facultate in hac artium con-

concertantium arena versari ut principatum cæteras artes ambire sic animadvertam, ut sine Rhetoricæ supellectile, divina cœlestique voce ne quidem petere vel audeant, vel possint: hærerent imò mutæ, & in hoc Circo gloriosissimo concitatam jam ambitionem desererent, nisi ad eloquentiæ nostræ adminicula tacito nostro consensu confugerent Et esset quæ Rhetoricæ principi suæ palmam auferre desideraret? Sed lætor adhuc ampliùs, & gaudiis insolentibus incedo, illum hodie diem illuxisse, quo suas opes amplissimas ac præstantissimas explicare Rhetorica possit, & à petendo principatu cæteras artes sola voce deterrere. Te enim, quem Grammatica suum Oratorem elegit, jam rogo, ne tuas voces Rhetoricæ fluminibus oppone; plus in Republica viri quàm pueri possunt. Vos verò cæterarum artium nobilissimi Patron, quorum è vultu atque oculis jam ardor quidam erumpit, videte quàm periculosam certaminis aleam moveatis, turpe non est suo in gradu atque ordine servire, at eò adspirare, quò attingere nunquam possitis, probrosum est & infame Non qui cœlos numerant aut stellas, qui altitudines aut profunditatem metiuntur qui Sophismatum argutias contortis enthymematum jaculis vibrat, Respublicas prudenter administrant: non in curiis sedent Legum conditores, aut tribunalia Iudiciorum quæsitores implent qui calculos numerando movent, aut linguam cantillando exercent. Hic sapiens pectus cogitationes profundissimas subministrat; hic exercitata dicendo lingua Rhetoricæ gratiis roribusque perfusa legum vim & judiciorum authoritatem propugnat. Vultis igitur Rhetoricæ utilitatem in Repub. narrando producam? O mihi quis se campus orationis expandet? retinere dicentem? abripiet enim, & torrente me suo Rhetorices suas in utilitates effundet. Qui sunt obsecro, qui in Rep-

quam aliæ artes fatentur.

Propositio

seden-

sedentes orbem hunc nostrum suam tanquam urbem tenent, administrant, conservant: Credo: Pontifices & Antistites, Reges & Principes, Magistratus, Iudices, belli Duces, patroni. Iam verò quibus aut viribus aut armis Ecclesiarum Antistites religionem, pietatem, concordiam, omnem denique virtutem hominum animis imprimunt ac persuadent? Non hic tubarum clangores audiuntur, sed eloquentiæ vox potens, qua qui armati, hominum animis imperitant, infulas in ecclesiis & cathedris merentur. Nimirum qui concionum sacrarum impetu obstinatos hæreticorum animos expugnant, piorum verò hominum mentes eloquentiæ suavitate deliniunt, vitia proscribendo, virtutem excitando: hi sunt tandem, quos in Ecclesia suffragiis universorum dignitates coronant. Tantùm nominabo, sed vos in memoriam revocate fulmina fluminaque eloquentiæ, Ambrosios, Lactantios, Chrysostomos, Hieronymos, Augustinos Cyprianos, qui eorum in administranda Republica Christiana gloriam se speret adæquaturum, qui eorum eloquentiam non possideat? Versor in re notissima, sed utique verissima; & horum temporum perturbata conditio hanc vocem extorquet. Hodie, hodie eloquentes Ecclesia requirit, ut dum omnia furor hæreticorum permiscet, fulgurent fulminentque Catholici, vincant animos eorum, & seditiones componant. Venio ad Principes & Reges, quorum cùm sit belli pacisque tempora administrare,

Probatio ab enumeratione commodorum.

Necessar ia Antistitibus eloquentia.

Agnominatio.

Probatio ab exemplis.

——— duo sunt quibus extulit ingens
Roma caput, virtus belli, & sapientia pacis.

Illa pacis sapientia eloquentia est, quam dum Herculi Gallico Alexander invidit, necessariam Monarchis esse ostendit. Non est profectò satis diademate sceptroque terrere. Vero verius Seneca; qui ingenia sanare, & fidem in rebus huma-

Necessaria Principibus eloquentia.

tuis retinere volunt, serio loquantur, & magnis viribus agant. Præclarissimum firmissimumque est linguæ purpuræque præsidium. Transeo ad Senatores ac magistratus, qui si in Curiis ac Regum consiliis non mentem duntaxat explicare, sed populos flectere, mulcere, suam in sententiam pertrahere debent quam non illi facundiam requirunt. Verissimum est vetus illud verbum, lupum quidem auribus haud teneri posse, populum autem inde maxime duci oportere. Et nunquid illum Quintiliano teste quanto quisque plus dicendo poterat, tanto plus apud Principes gratiæ, plus authoritatis apud Patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem parabat? Supersedeo infinitis exemplis, turpissimum vero esse dico uno verbo (placet) atque uno capitis nutu in aliorum sententiam transire; dedecorosum etiam balbutiendo aut Regi aut Reipub. consilium suggerere. Assidet Themidi Minerva, ut in Republica cum iustitia sedeat eloquentia. Quis nunc in foro legũ authoritatem Iudex defendet, aut in exteris regionibus regum voluntatem legatus aperiet, qui eloquentia Rhetoricaque destituatur? Atque si conditores urbium elegantia oratoria & illico facundiæ dispalatos homines ad civitatem politicamque vivendi rationem pellexerunt, si legum Conditores eloquentiæ fulcris adminiculati, leges saluberrimas condiderunt, quomodo sine Rhetorica servabuntur urbes, aut jura custodientur? Dicamus & de Imperatoribus ducibusque belli, quomodo illi regere consiliis & moderari res magnas sine voce docta & Oratoris vi unquam poterunt? Siquidem Imperatoris vehementi concione erecti, excitatique in procinctu milites ardua quæque & formidolosa despiciunt, & propositam in laudem victoriamque acriter decertando conspirant. Non sic auribus percepti tubarum clangores animos ad pugnam acuunt aut irritant, quemadmodum

Necessaria magistratibus.

Authoritas Quintiliani.

Necessaria belli ducibus.

Compar.

modum ortatrix ad virtutem & gloriam oratio intrepidas expeditæ aciei mentes ad opposita pericula erigit stabilitque. Illa strages generose solatur, vulneribus medicinam addit, vires reparat, virtutem infundit. Idcirco Franciscus primus Rex Galliarum & bellis exercitatissimus, nunquam prælium commisit, quin ante perorarit, mucronibus acumen gladiis aciem nervis, corporibus, animisque vitam addendo. unde ardorem milites à concione gladiis elatis significabant. Idcirco Cæsar territos Germanorum aspectu Romano, trepidantes ac desperantes sola voce victores effecit.

Conclusio. Quid est igitur quod in Repub. restet nec Rhetoricæ præsidium requirat? O vere Reipub Reginam eloquentiam! Et vestra non Regina esset & artes ingenuæ. Illi stipendiariæ floretis; vocem ab illa cultumque recipientes; illi vitam vestram debetis, per quam in lucem abitis sine illa latitandum vobis esset in scholarum Cathedris, sine illa hærendum esset vobis in pulvere vestro. O si auratum vultum ejus hoc in certamine intuere liceret! Sed non hodie illum expando, & si utilitate principatum mereri licet, vicit Rhetorica omniũ utilitatem, & quæ olim Athenis, Romæ in omni denique gloriosa Republica regnavit; regnum suum hodie per vos Clarissimi AVDITORES, retinere concupiscit: judicate & retinere Nimirum

Rhetorice vario delectat splendida cultu,
Ornatumque adhibet dictis, vivosque colores.

DIXI

ORA-

ORATIO III.
Pro Dialectica.

Eam cæteris artibus præstare:

JOANNIS à TURRI LUXEMBURGENSIS.

A falso verum, à curvo distermino rectum:
Discenti dubia duxque comesque viæ.

SI quis est, qui me Dialecticæ Patrono diffusam, phaleratam, lenociniis ac fuco pictam orationem exspectet, is multum se falli sciat. Neque enim oratione, sed ratione certare Dialectica cupit, nec verborum ornamenta jactare, sed argumentorũ momenta ponderare. Quod cum dico, jam mihi tecum ô Grammatica, nihil est, quæ vocum mater, vocabulorum stateram tenes ac judicas. Nihil tecum, O Rhetorica, quæ loquax & verbosa plus dicis quam facis; plus ostendas, quam præstas; & dum orationem sequeris, sæpe rationem excludis. Nihil mihi vobiscum est. Nobilissimæ Artes cæteræ, sed vobis multum est mecum, quæ ut nihil vestris in rebus ac materiis sine ratione assequimini, ita sine Dialectica nihil potestis. Quid nondum ceditis? nondum receditis? Si vinci gloriosius, quam arenam detrectare putatis, descendo in arenam, & Dialecticæ principatum ratione evinco. Atque imprimis illud à vobis omnibus quæro, nunquid nihil in homine præstantius est ratione, quæ hausta de cælo divinæ particula auræ hominem sola hominem facit, à belluis distinguit, ornat, illustrat; Bene est, annuitis & jam mihi tacita mente ita loqui videntur omnes.

Exordium ab exspectatione auditorum & Dialecticæ conditione.

Deprimit cæteras artes.

Propositio.

Confirmatio.

1. Argumentum à natura Dialecticæ

Obliqua prosopopæja. Igitur Ars illa quæ directrix ac formatrix est rationis, cæteris quoque præstat & antecellit. Et nunquid ideirco Ars Artium, scientia scientiarum appellatur; Nunquid tota circa intellectum ita occupatur, ut illum tanquam magistra regat & instruat. Quid obsecro sine hac facies? si ad scientias

2. Argumentum à materia. alias contendit hæc janua est; si recludere veritatem exoptas, hæc clavis est. Dicat Democritus demersam in puteo, cui fundus non sit, veritatem esse, hæc eruit. Dicat Anaxagaras eadem tenebrarum caligine circumseptam esse; hæc in lucem producit. Atque quemadmodum sol perspicax ille mundi oculus serenato vultu mundum illustrat, ac recreat universum, ita per Dialecticam cæteræ artes illustrantur fulgent ac splendescunt.

Subjectio. Repetitio. Similitudo.

Est Pharus ardens, & periclitantibus in rerum cognitione collucens. Est Dux illa, quæ monstrando terram ostendit quæ ad portum dirigendo perducit. Quanquam ne titulis tantum quibusdam videat gloriari, penderemus utilitatem. An non sine hac una cæteræ artes nudæ incultæque jacerent? an non per hanc unam illustres fiunt, & in luce quodammodo volitare videntur? An non scientiarum omnium basis est & fundamentum? Utiles sunt artes aliæ ac scientiæ imo nec inficior, utilissimæ. Quid? an non istam à Dialectica hauriunt utilitatem, quæ sine ea, veritatis intueri solem non possent? Hæc est, quæ indagine quadam inveniendi Locos circumdat, & captam veritatem adducit. Nec est quæ judicandi rationem tradit, ut omnino sine ea aberres. Definiendum est aliquid; Huc accurras oportet. Dividendum est aliquid? Discere hinc modum oportet. Ratiocinandum est? Hæc tibi Enthymemata contorquet, Syllogismos instituit, Dilemmata opponit. O me impudentem! parva consector, majora relinquo. Quid ages ô Christiane?

Transitio. Ad 3. argumentum ab utili.

Repetitio.

Subjectio.

quo

quomodo tandem hæreticorum inimica tela retundes, si hac arte non sis instructus? Nihil vis illa Theologorum possit, nisi armis Dialecticorum posset. Nihil authoritas obtinere legum, nisi Dialecticorum potestas accederet. Verum enim vero frustra verba urgeo, ubi unica ratione victoriam licet obtinere. Repeto & finio, vos Dialecticæ Artium reginæ palmam porrigite. Nimirum *Conclusio.*

De themate omnigeno Dialectica disputat,
& qua
Quærendum in dubiis sit verum, indagine monstrat.

DIXI.

ORATIO IV.
Pro Astrologia.

Hanc cæteris artibus antecellere.

JOANNIS CULENS WESEMALENSIS.

Aurea sublimis contemplans ætheris astra,
Sidereos motus mente visuque noto.

INdignum est prorsus, honorandi AUDITORES, me Astrologiæ Oratorem in hoc Artium certamine divinæ illius artis, & cælestis disciplinæ partes ac causam hodierna die in conspectu vestro gravissimo defendere ac tueri debere. Etenim non Astrologia terras, sed altissimum cælorum culmen attingit? non hæc in terris abjecta languet, sed in superum illum mundum ascendens, cœlestium orbium globos & fulgentissimas stellatæ machinæ faces contemplatur. *Exordium ab indignitate præsentis certaminis.* *Conditio Astrologiæ*

Ergone cælum terræ, cælestis Harmonia Musis, Lux solis exiguis cæterarum artium facibus cedet? Sed quoniam vereri Regem homines non solent, nisi multorum corona stipatam, sceptro ac diademate adornatam majestatem ejus intueantur, discant hodie nobilissimæ artes cæteræ quantum cæteris sua majestate Astrologia antecellat; quæ ut ardua est & cæterarum artium excellentissima, ita non in terris terrena tractat, sed in cælis cœlestibus occupationibus detinetur. Et vero quid præclarius esse potest in hominum vita, quam ea disciplina, quæ in orbe illo cœlesti, relicta sublunarium corporum mole, quasi triumphat, & eos cognoscit orbes, qui rerum omnium causæ, res omnes suo quodam influxu ac splendore producunt? Hæc est quæ altissimas alterius orbis & cœlorum regiones perambulat, ac DEO ter Optim. Max. quasi vicina, per se cultores suos divinos & immortales constituere videtur, ad terras redeamus, habitet Astrologia cum cæteris artibus in hominum quotidiano cultu, an non in terris existens, divina tamen & cæterarum Artium Princeps esse videtur? Etenim Theologiam ad veram & sinceram Dei ter Optim. Max. cognitionem per cœlorum contemplationem deducit; Philosophiam per cœlorum motum ac numeros ad verum ipsius sapientiæ finem promovet. Nec ipse Philosophiæ parens Aristoteles aliter quam per constantem & invariabilem cæli motum Deum æternum & immortalem investigavit. Medicinam in authoritate constituit, ut prudenter Galenus monuisse mihi videatur, ne se quispiam medicorum manibus Astrologiam ignorantium committat. Quid dicam de Poëtis & historicis, quos intelligere in Academiis nisi Astrologus nemo potest. Quis privatam debite rem administrare, quis publicam cum utilitate honorifice gerere potest, qui siderum ratio-

Propositio.

Argumentum à rebus & materiis.

2. Argumentum ab utilitate Astrologiæ in scientiis.

Enumeratio utilitatum.

rationem ignoret! quantæ utilitatis sit ars nautica, cujus auxilio maria perambulamus, & disjunctas orbis partes conjungimus, frustra in omnium notitia fortassis requiram, sed tamen quomodo illa tantam utilitatem Reip. conferret, si non Astrologiam ducem haberet! Militari porro disciplina quidquamne utilius civitatibus & imperiis esse potest! At illam infirmam quis nescit, nisi Astrologiæ cognitione fulciatur. Ita aliquando Sulpitius Gallus Tribunus militum explicata Lunæ obscuritatis causa adversus Persem Macedoniæ Regem consternatum exercitum erexit. Ita Rex Ferdinandus prædicta Barbaris solis obscuritate, quam æternam futuram illi putabant, commeatum à Barbaris extorsit, sed non prosit Astrologia, nihil ad cæteras scientias conducat, verum ita amabilis, ita delectabilis, ut non immerito sapientissimus olim, & sapientiæ ipsius filius divinus Plato Astrologiæ unius causa oculos nobis esse concessos affirmarit. Et certe nisi summa hujus disciplinæ jucunditas esset; non tot Reges & Imperatores maximi ea potissimum fuissent delectati: non hanc coluissent Iulius Cæsar, Adrianus Imperator, Alphonsus Rex Hispaniæ, Carolus Quintus, Maximilianus Secundus, Philippus Secundus Hispaniarum & Indiarum Monarcha. Non alii plurimi fuissent, qui duodecim, qui 46. qui plures etiam annos considerandarum stellarum causa sub dio transegissent. Sed ne nimium videar urgere, ubi meritum per se satis evincit: non dicamus primam omnium & antiquissimam artem esse astrologiam, quam Adamus Noë, Abrahamus coluerunt, quam Ægyptii Babylonii, Assyrii, Æthiopes tenuerunt. Taceamus, teste Iosepho, idcirco veteres illos vitam tam longam duxisse, ut Astronomicis tam diu rebus vacarunt. Quid vero: Artium omnium primã, Auditores honorandi, vestro calculo ne postremã

Probatio ab exemplis.

Promissio. Transitio.

4. Argumentũ ab antiquitate per præteritionem.

Conclusio.

efficiote, & quam divinam esse intellexistis, rei bus publ. tamen utilissimam Principem omnium esse judicatote. Nimirum

Cœlorum varios motus scrutatur, & orbis
Astrologus, penetratq; polos atque astra
pererrat. DIXI.

ORATIO V.

Pro Geometria,

Huic debitum inter artes Principatum esse.

WALTERI HOVEDENI HYBERNI.

Mensuras rerum spatiis dimetior aequis.
Quo cœlo distet terra locusque loco.

Exordium à facto Platonis. QVod si olim, AVDITORES, humanissimi, divinus esse Plato vehementer admodum Eudoxo & Achitæ succensuerit, quod ab arcanis Philosophiæ adytis Geometriam separassent; ita jure quoque merito indignari possem, cum eam artem hodie, quæ plebejos aspernata

Accommodatio. homines cum Regibus in thronis sedet, à ceteris artibus in arenam provocarit animadvertam; ut eas (si diis placet) quæ vere se illi submittere deberet, excellentia & utilitate superiores agnoscat. At ne Geometriam inter humiles popula-

Propositio. rium parietes habitare, & à vulgaribus & plebejis coli existimetis, illam vobis ex sublimibus principum sedibus Imo ex ipsis regum palatiis pro-

Optatio. ducam. Utinam vero Demetrius ille Antigoni

Argumen- filius in hoc artium concertantium apparatu ad-

esset,

isser, qui Helepolim, (ut alias taceam) belli machinam ariete robustiorem, quam auxilio, & beneficio artis hujus adinvenit, in medium proferet; qua Rhodum atque alias præterea non paucas urbes expugnavit: neque ille rex tantus sibi dedecori duxit unquam regias manus Geometricis radius & instrumentis amovere. Vnde nam quæso ipeus Boetius equum belli machinam primus excogitasset, nisi Geometria modum suppeditasset? Hæc est, cujus ope contra Sextum Pompilium novа harpagonum genera Agrippa machinatus est. Hæc est, per quam oppugnationes fœliciter procedunt, per quam expugnationes peraguntur, per quam victoriæ obtinentur. Hæc est, quæ bellica tormenta, machinasque militares adinvenit, quæ campos disponendis arietibus metitur ac præparat, murorum ac turrium altitudines, fluminum profunditates, camporum latitudines cognoscit, & in Victoriam convertit. Testis est Syracusanus ille Archimedes, cujus machinis fortitudo Marcelli tam diu cessit, cujus arti hoc est Geometriæ par esse Romanus exercitus vix potuit aliquando. Testes non veteres illi tantum, sed ii quoque, quos quadam excellentia Ingeniosos appellamus, ubique dum Principum favorem possident, cunctorum excitant admirationem, illisque atque eorum arti ea debemus accepta, quæ in armis admirabilia stupemus. Veruntamen pacis quoque tempora Geometria juvat & exornat. Nunquid sine illa neque templa, neque domus, neque arces ædificari possunt? Nunquid illam statuaria necessariam & pictoria requirunt? Plura non dico; Geometria igitur, quoniam etiam artes omnes nullam ea in probationibus certiorem esse fatentur, regnet in terra, quam mensurat, & principatum consequatur, quæ meretur. Nimirum

sum ab exemplo & utilitate.

Repetitio.

Enumeratio utilitatum.

Disjunctio Probatio ab exemplo Archimedis.

Argumentum à necessariis.

Conclusio.

Terrarum spatia, & metas Geometria ponit
Distinguitque plagas, montes ac flumina lustrat. DIXI.

ORATIO VI.
Pro Arithmetica.

Hanc in Repub. artium omnium utilissimam esse.

PETRI PARIZOTI LUXEMBURGENSIS.

Par impar numeris vestigo rite subactis.
Me pote, concinne si numerare cupis.

Exordium à remotione ambitionis.

FAcessat ambitio, & insolentis procul hinc fastus superbiæ recedat: neque enim, quanquam arenam non detrectet Arithmetica, ambitionis eo fastu intumescit, ut principatum superba quærat, & scientiarum Imperatrix cæteris artibus jus dicat ac honores dispenset. Satis est, inquit illa si prosim. Nimius est vero ac non ferendus fortasse fastus, à quo fructus nullus unquam exspectatur. Miratur autem ac vehementer etiam obstupescit, eam hodie cæterarum artium in hoc certamine ambitionem apparere, ut non jucunditatis, sed superbiæ certamen esse videatur. Quis est qui non animadvertat, ac non etiam conferti humeris aspernetur?

Propositio.

Adestis spectatores, judices sedetis, Ornatissimi Auditores videte non pulverem arenæ, sed certantium utilitatem; ac ferte tandem, principatum illi deferre, quæ superbiam cæteris relinquit, summam vero Reip. utilitatem imp

mpetitur. Scilicet puerorum Grammatica nutrix Rempubl. administrabit? Syllabas in ea junget, voces conficiet, orationes colligabit, & imperabit? Scilicet Reipubl. Theatrum Rhetorica occupabit, quam Areopagitæ severissime proscriptam jecerunt; Romani nimium crudelem in Gracchis experti sunt. Non est artis garrulæ curias implere, & profunda sapientis animi consilia moderari. Scilicet Dialectica fallaciarum Magistra, cæterarum tantum instrumentum scientiarum ac ancilla jus in cæteras obtinebit? Et rempub. tanquam Atlas cœlum sustinebit? Vetabunt dii superi. Non ibo jam per omnes, nec omnium ambitionem numerabo: per me licet, regnet in cœlis Astrologia quo regit, & dum in terris ignara versatur, terrarum palmam terrenis artibus relinquat. An non Arithmeticam in Rep. Geometria præcedet, quæ solum terras tandummodo mensurat, nullas omnino procurat? quam illa nihil esset ac jaceret, si Arithmeticæ destituta subsidio relinqueretur. An Musicæ tandem & in subselliis Reip. palmam deferemus Nimirum ut hominibus imperire ut aves, à quibus homines Musicam didicerunt; nimirum ut levissimam artem honoremus, & plenam periculorum, si diis placet, Reginam foveamus: Videtis quis hanc ventus ambitionem procellat, quo se fastus non ferendus effundat, ut eæ dominentur in Respub. artes, quæ Respub. si non perdunt, certe deturpant ac diffamant. Sed forassis de Arithmetica quid dicturus sim exspectatis; nolite ambitionem exspectare; non ambitiosa est Arithmetica, non fucum objicit; non fastum ostentat, illud tantum dico, & pro ipsa dico: Tolle Arithmeticam, confusio erit in orbe nullius in Rebuspublicis ordo, ubique perturbatio. Intueamur curias & in iis eos, consideremus, qui Rerump. ordines constituunt ac regunt: quoties illi dividere, quoties divisis addere,

Depressio cæterarum artium.

Ironia.

Repetitio.

Permissio.

Confirmatio Argumentum ab utili & consequentibus.

Necessaria magistratibus.

Gradatio. quoties addita detrahere necessum habent? Consideremus in iisdem. Quæstores quorum est, vectigalia Regum, Rerumque publicarum exercere, colligere, conservare, in usum ac necessitatem educere, distribuere. Quoties illi numeris numeros addere, numeris numeros detrahere, illos permiscere, hos variare debent! Quanquam & extra Rempub. mediis in campis Imperatores ac belli duces constituamus; quam non illi Arithmeticam requirunt, ut ordines ac turmas instituant, aciem disponant, partibus viribus onera dispensent, locorum intervalla ac temporum momenta justo numero ponderent? Rursum in Rep. Mercatorum officinas intremus, quonam se vertent illi in tanta tot rerum variarum ac pecuniarum ratione, si Arithmeticam ignorent? Nunquid illi & digitos suos & calculos consecrant? Sapere nimium fortasse viderer, si Arithmeticam cœlo acceptam proferrem, atque ipsam divinam majestatem terno personarum numero comprehensam, spirituumque ordines novenario distinctos esse prædicarem. Lateant altissima illa, dum nihil ambimus. Lateant ea secreta, quæ Arithmeticis sæpe numeris continentur, dum palam certamen inimus. Scitis omnes eos ab omnibus pueros appellari, qui numeros ignorent. Non obscurum est vobis, quantam sæpe jucunditatem intellectui Arithmetica subministret. Sed multo magis quanta exercitatione illum acuat & expandat. Hæc jactitant ambitiosi, hæc efferant superbi: satis est Arithmeticæ de Repub. bene mereri, cujus meritum cum vobis audientibus produxerim, honorandi Auditores, de tota re merito vobis judicium relinquo. Nimirū.

Necessaria Quæstoribus. *Necessaria belli ducibus.* *Necessaria mercatoribus.* *Præteritio.* *Conclusio.*

Tradit Arithmetice numeros, sparsimque vagantes
Colligit, & certa in summas ratione coercet: DIXI.

ORATIO VII.

Pro Musica.

Hanc utilitate jucunditateque cæteras artes superare.

LUDOVICI de RENESSE ULTRAJECTENSIS

Carminibus nervos aptans, & carmina nervis,
Dulcibus exhilaro pectora mœsta modis.

UTinam, Honorandi AUDITORES, ipsa apud vos pro se Musica loqui posset, vosque ejus præclarum, vel potius divinum spiritum humanis auribus haurire possetis, nequaquam dubito quin sicut olim insignis ipsius alumnus Orpheus, bestias agrestes ac feras ejus beneficio pertraxit; ita non modo vos, qui omni humanitate exculti atque expoliti hoc in certamine spectatores sedetis, verum etiam certantes in hac arena nobilissimas artes ad principatum sibi deferendum inflammaret. Veruntamen quoniam id assequi per naturam est nefas, ut præsentem hic Musicam intueamur; dabis mihi ô Musica sanctissima atque optima hanc veniam, ut tuas in hac arena partes gratia & egregia voluntate defendam; illudque verbis impetrare contendam, quod tuo tu ipsa cantu hominibus, & artibus non invitis extorqueres. Ingrediar igitur arenam: concedite Nobilissimarum Artium Oratores, ut pro Musica vobiscum sine invidia contendam: Vultis ne igitur ut Regina Artium Ars sit illa & inter cæteras prin-

Exordium ab optatione & simili.

Propositio per apostrophen ad Musicam.

Confirmatio.

Argumentum ab utili.

Effectus Musica. principatum obtineat, à qua in Repub. utilitas major redundat? Sit ista Lex pugnæ, sit scopus arenæ. Atque cum in Repub. status æterni fundamentum, sit religio, præcipuum vero pacis ornamentum, honesta corporum animorumque relaxatio, hic Musicam utilitate disciplinis omnibus præstantiorem esse contendo, quæ religionem promovet ac fovet, recreationem animorum sola in Repub. producit atque conservat. Etenim quis *Interrogatio.* hic nobiscum hodie communem hanc auram respirant, qui non homines ad sanctissimum quoddam gaudium commoveri animadvertat, dum suavissimos Musicæ sonos auribus hauriunt arrectis, & excipiunt attentis? quot sunt qui plerumque dum Musicæ suavitatem vacuis animis amplectuntur, non in pios quosdam gemitus ac lachrymas resolvuntur? Ita per Musicam ardentior pietas surgit, ita per dulcissimā harmoniæ illius modulationem, jam tum homines fœlicitatis æternæ *Authoritas August.* suavitatem sibi quandam persentire videntur. Illa est suavitas amabilis, quæ clarissimum Ecclesiæ jubar Augustinum medullitus aliquando sauciavit, ut jucundissimi memor vulneris, postmodum exclamaret: O quantum flevi in canticis tuis, audiendo hymnos & psalmos! & quam interne vocibus dulciter cantantis Ecclesiæ tuæ permovebar. Illa est suavitas, quæ Beatissimum Ambrosium Ec- *Argumentum à jucundo.* clesiæ Doctorem eximium, & veram Christianæ pietati ambrosiā ita vicit, ut in templis ac Sanctorum delubris deesse Musicam non pateretur. Iam *Complexio* vero cum vita hominum non tantum honesta esse debeat sed & jucunda, quid est quod illam vitæ jucunditatem apportat? Musica. Quid est quod ani- *Gradatio.* mi habitum recte ad honestatem informat? Musica. Quid est quod mentes rapit, raptas constringit, constrictas alligat, alligatas retinet? Musica. Hæc est illa quæ graves & acerbos casus, & turbulen-

lentas vitæ tempestates serenat, hæc est illa, quæ tristia fortunæ vulnera mollioribus & delicatioribus sanat cantilenis, hæc est illa quæ Senatoribus à curia defessis, nec illis tantum sed & civibus omnibus, negotiorum mole antea depressis mentem erigit, vires reparat animam relaxat, vere dicam:

Musica turbatos animos ægrumque dolorem
Sola levat, merito divumque hominumque voluptas.
Qua sint nil jucundum animis nec amabile quicquam:
Ad cujus numerum superi vertuntur & orbes
Et cælo radians ignes quibus emicat ingens
Signifer, & leges præscriptaque tempora servat.

Quanquam licet, AVDITORES, Musicæ cantum si non vocem audire, quid ais aut quid facis Musica:

Vinco, flecto, rego, cantu, dulcedine, plectro
Dira, cruenta feros tartara monstra, viros
Languentes relevo, morituros excito mæstos
Erigo, pallentes munio, vinco Deos.

Vicisti ò Musica, cum tuus Orpheus suam Euridicem ab inferis recepit; flexisti: cum immanes ille feras, Barbaros inquam homines, cantu suo ad Civilem societatem pertraxit; Rexisti, cum Alexandrum Magnum cantare Timotheo sua nunc ab armis ad mensas, nunc è mensis ad arma revocasti. Languentem relevabas Achillem, cum ab armis ad lyram reverteretur: & excitas omnes, cum per te animum sumant omnes, erigis universos; cum per te mœrorem pellant universi. Munis, cum tepidos & abjectos audacia corroborat; *Apostrophe. Enumeratio effectuum Similiter desinens.*

boras? vincis cum non homines cantu tantum sed & Deum capis Nimirum

Musica multiplici mentes modulamine mulcet,
Cui præbet operam vox, fistula, tibia, chorda.

Conclusio interrupta cantu. Enim vero pudet verbis pro Musica dicere: audite, audite.

Factus est consentus aliquis Musicus.

GVILIELMUS IMPENS LOVANIENSIS.

Oratio suasoria.

Viro docto privatum potius, quam publicum vitæ genus esse amplectendum.

Exordium à diversa vivendi ratione. QVam multæ sint ac diversæ hominem omnium in hoc orbe mortali vitæ instituendæ rationes non ignoratis, ornatissimi humanissimiq; Auditores, siquidem quocunque intueri atque oculorum aciem circumferre in hac rerum universitate vobis tandem licebit alios semper atque alios videre status est necessum. Sunt enim homines nonnulli, qui nescio quib. humaniorum officiorũ retibus popularẽ auram venantur, aut si mavult is plebejorum hominũ favori, levitatis cujusdam vento velificantur: alii viliorem turmam dedignantes animum ac pedem simul ad subsellia Rerumpublicarum attollunt, & in fortunæ dignioris amplecti vitam omnem impendunt. Nec pauci sunt, quos cum sublimis aularum apex invitavit, cæterorum turbas hominum fastu quodam derelinquunt, ac se Principis alicujus totos obsequio,

Aliqui populares. *Allegoria.* *Aliqui ambitiosi.* *Aliqui aulici.*

quo mancipant; plurimi vero aut natura sua fervente, aut inusitatæ gloria virtutis excitati bella sequi atque inter arma vivere laborareque concupiscunt. Denique quorundam animis ea opinio insedit, ut privatam vitæ rationem inire, intraque parietes suos latitare quodammodo, nec aliis sibi vivere duntaxat velint & exoptent. In quibus omnibus ac singulis, tametsi variis diversissimisque vitæ statibus complurimæ difficultates, maximaque pericula reperiantur, animadverto quam arduam hodie ac non idoneam ætati meæ provinciam sim ingressus, qui de eo vitæ genere, & ex hoc loco, & apud vos disserere sum ausus; quod eligere amplectique debeat vir aliqua eruditione sua doctrinaque cæteris antecellens. Vndenam igitur dictioni auxilium requiram, aut ætati patrocinium comparabo? si me respiciam, deterret infantia, & impositum humeris onus detrectat; si vero vos aspiciam, AVDITORES, mereor ac reficior non parum, jamque spes ætatis infirmitatem attollit. Audebo aliquid, atque ita omnem hujus dictionis arenam instituam, ut excellentem doctrina virum primum ab aulis abducam, deinde ab excelsis Rerumpubl. subsellijs aciam abhorrere, ac multo amplius à bello. Quæritis autem quam ad vitam illum reducam? Privatam cogitates nihil dico tamen, nec vestrumillum assensum nisi ratio convincat requiro. Et ecce palatia principum atque aulas ingredior, in quibus quid obsecro tandem esse putatis, quod tot in se oculos ac corda convertit? Equidem ita existimo nihil aliud aulam esse, quam pulchram turpitudinem, libertatem minime liberam, servitutem speciosam, ergastulum depictum & ornatum. Nam si libertatis jucundissimæ beneficio fruuntur, & animi sui tranquillitate veluti reges quidam vivunt ac regnant, quos nulla ambitio vexat impotenter, nulla invidia

Aliqui bellicosi.

Aliqui privatam vitam amant.

Accedit ad hanc orationem.

Conciliatio auditorum à persona Oratoria.

A persona auditorum

Constitutio & partitio Orationis.

Propositio.

Confirmationis pars prima de vita Aulica.

Quid sit Aula.

Allegoria.

Repetitio.

Disjunctio à majori ad minus Compar. *ab adjunctis Aulicorum.* *Distributio.* *Ab occupationibus Aulicorū Testimoniū Arist. per Apostrophen.*

stimulat acerbe, nulla libido inflammat ardenter? quæ tandem eorum in animis libertas erit, qui ambitionis jugum trahunt, invidiæ laqueis irretiuntur, libidinis immersi luto vix respirant? Scilicet ii sunt ac perpetui comites aulicorum anxietas qua torquentur inquietudo, quâ pereunt? dissimulatio, quo non sunt semper iidem scilicet ex sunt ac molestissimæ aulicorum occupationes, in excelso quæ posita sunt ambire, aliorum fortunis ac felicitati invidere, voluptates deperire, & voluptatibus nunquā satis satiari. Vnde tu profectò sapientum omnium, Aristoteles, magister, familiarem tuum & amicum Callisthenem monebas nunquam aut raro regem Alexandrum alloqueretur, cujus in manu esset mortis ac vitæ potestas. Nihil possim, nulla sit nostrarum auctoritas rationum; habitet in aula vir eruditus! securus tandem vivet? Fraus sublimi regnat in aula Pius erit, ac in Deum religiosus?

.........exeat aula
Qui vult esse pius. Virtus & summa potestas.
Non coeunt

Permissio à periculoso. Subjectio. Testimoniū Lucani. Testimoniū Alciati.

Liber erit, ac sui forsan juris; audi Alciatum:

Vana Palatinos quos educat aula clientes,
Dicitur aura is nectere compedibus.

Mores conformabit & ingenium? imo quemadmodum appetitum, & robur amittunt febricitantes, ita mentem ac bonos mores perdunt, qui principum aulas sequuntur. Nunquid Luna quo propior est Soli, minus lucescit? est apud Indos herba quædam sed odoris excellentis minutis referta serpentibus, quorum ictu protinus est unicuique moriendum. Et nunquid ita Principum quorundam Aulæ quod alliciat, habent, sed lethale, nisi caveas, venenum occultant. Et apud eosdem spinæ quædam, cujus succus oculis inspersus cæcitatem induxit. Et nunquid pulvis au-

Similitudo. *Aliæ duæ. Applicatio. Iterum alia.*

licu

licus oculis inspersus homines excæcat? Verum si in speculis homines vultum suum melius intuentur & agnoscunt, vivis in speculis vitam aulicam contemplemur. Fuit aulicus Scianus & paris propemodum cum Tiberio Imperatore authoritatis. Quid deinde? Mane triumphali in curiam pompa à Senatu deductus, ita vespere laniatus ac discerptus fuit, ut quod tractare posset in eo carnifex non reperiret. Vixit in aula & in deliciis Iustiniani Imperatoris Belizarius, quis exitus deinde? post triumphum de Gothis & Vandalis bonis omnibus exutus erutis oculis in eam vitæ miseriam est adactus, ut hac voce stipem colligere mendicatim cogeretur; Date panem Belizario, quem virtus extulit, invidia depressit. Egit aliquando cum Nerone Seneca, atque ita egit, ut Imperatoris præceptor imperatoria liberalitate divitiis Romanos omnes superaret; sed quas postea cum sanguine venis apertis amitteret universas. Quid memorem Papinianum juris asylum & clarissimum prudentiæ civilis jubar? ille quoque vidit aulam, in aula vixit, & cum defendere parricidam Imperatorem, Caracallam eloquentia sua non vellet, mortuus est, quid dico? contrucidatus est in aula, quamobrem prudentissime Poëta:

Traductio ad exemplum.
1. Sejani.
2. Belizarii.
Papiniani. Præteritio.

Vive tibi, quantumque potes, prælustria vita,
Sævum prælustri fulmen ab arce venit

Testimonium. Transitio.
2. Pars confirmationis de vita in Rep.
Dissimulatio.

Tempus est ut ab aulis palatiisque regnum in Senatorum curias forumque Reipub. migremus, ut hic quoque si diis placet (serenitatem aliquam & animi tranquillitatem) hanc enim vir eruditus expetit investigemus. Quid? ipso in limine curiarum pereo, dum Reip. forum intueor, oratione repressa deficio! Perturbant me non parùm ac pedem retro ferre propemodum cogunt, præstantissimi olim Rerumpublicarum admini-

Stra-

Ad exem- plum Cice- ronis, & Demosthe- nis Sub- jectio. stratoris Romani imperii miraculum Cicero, universæque lumen Græciæ Demosthenes. Quid ille? administrandæ Reip. conditiones deplorare sæpenumero solebat. Quid hic vero? si duæ inquit, mihi viæ proponerentur, quarum una ad Rempubl. altera ad interitum duceret, illam relinquerem, hanc amplexarer. Et in Rep. viveret *Testimoni- um Antisthenis* vir eruditus, quam interitu ipso ac morte deteriorem quisquam unquam judicarit? Hoc erat quod Antisthenes manifestare desideravit cum ad Rempub, non aliter quam ad ignem eundem esse respondit. *Repetitio. Heracliti.* Hoc erat cur Heraclitus Rempubl. ut deploratam contemneret, eique dare leges cum rogaretur recusaret. Secessit tum enim in templum Dianæ, ibique puerorum lusibus, qui talos versabant sese adjecit. Circumstabat & admirabatur illum populus Perdite, inquit, an non præstat hoc *Transitio. Ab effecti- bus & mi- seriis Reip. administra torum Subjectio.* agere, quam vobiscum Rempubl. administrare? Enim vero non ista audiant, qui non credunt, cognoscant vero & oculis suis atque animis repræsentent ea præmia laborum! quæ à Republica reposuerunt, qui non immorati in ea tantum sed immorti quodammodo voluerunt. Et quæ obsecro sunt *Apostro- phe ad vi- rum sapi- entem.* illi exilium, Tantumne addamus & mortem. Exilium à Repub. parum esset. Mortem à Repub. nihil ultra est, & extremum à Repub supplicium. Agedum vir erudite contemplare Remp. circumspice Senatorum subsellia, & animum infer in Rempub. elige tibi locum, ut exilio postea communes eundem induc dignitatem ut cum vita mox exuas *Repetitio. Disjunctio* eandem. Si sedere & occupare subsellia concupiscis, surgendum est & abeundum in exilium, si rogare cæteros & administrare desideras, moriendũ *Iterum ex- emplum Ciceronis. Disjunctio* est. Non credis & orationi meæ jocum inspergis; Recordemur, si siccis oculis tamen possimus, Marci Tullii Principis Oratorum, nunquid qui à civitate flamman averterat servitutis jugum à cervicibus

nibus exenfferat, libertatem plane oppressam exexerat, tandem jugulum securi supposuit secundum? Concipiamus animo Themistoclem, magnum illum Graciæ totius propugnatorem, qui non semel è faucibus hostium patriam liberavit; quo pretio vero, ac qua tandem mercede? exilio. Addamus hinc eadem cogitatione Scipionem, quem eum nomina, Romanorum omnium ævo suo fortissimum excellentissimumque produco; qui non satis habuit suo quasi corpore Romanum Imperium protegere: nisi illud quoque in Africam fulmine quodam armorum transportaret. Sed ô miseram virtutem! in Africam transportavit imperium, ut postea ab ingrata Repub. ejectus, se ipsum in exilium transportaret. Meminisse tui, ô Demosthenes, non possum; & tamen cum mens ac consilium, imo os ipsum Atheniensium esses, vertere solum debuisti. Vobis horum omnium cogitationem, AVDITORES, relinquo judicare an in Republ. sedere vir possit studiius, ego interim orationem ad vitam privatam deflectam, quoniam eo me vestra in audiendo benevolentia jam dudum invitat, & ego non invitus accedo.

Similiter desinens. *Themistoc.* *Subjectio; Scipionis.* *Exclamat. Demosthenis per Apostrophen* *Communicatio cum transitione.* *Renovatio attentionis*

Hæc est Auditores optimi, vita illa, in qua libertas illa, quam ingenium requirit, illa tranquillitas, in qua flores doctrina; illa securitas, sine qua Musæ nihil possunt. Hæc est vita illa quæ fœlicitas est quædam; illa fœlicitas quæ omnem possidet opulentiam; quæ virtutum est ac scientiarum. In hac vita tanquam in portu tranquillissimo, respirans olim mortalium omnium sapientissimus Socrates. Reipub. fluctus ac procellas irridebat. In hac tanquam sub lauro quiescens Philosophorum Deus Plato, fulmina Principum ab excelsis arcibus non pertimescebat. In hac tanquam in ipso pacis conclavi secure vixit Aristoteles, & ingenio immortali sapientiam.

2 Pars confirmationi de vita privata. *Ad adjunctis vita privata Repetitio.* *Gradatio.* *Ad exemplum.* *Socratis.* *Platonis.* *Aristotel.*

Traductio. tiā sibi immortalem desponsavit. Ad hanc tanquam ad asylum quos non numero, innumeri alii confugerunt; ut quiescentes peregrinarentur, peregrinantes non moverentur; ut ingenio negotiantes omnia emerent labore ementes nihil perderent aut conferrent. Et in hanc non ab aulis sapiens oculos contorqueret? & in hanc non à rebus publicis sapiens pedem inferret? hic potens virtute sua popularis auræ mendicos irridebit; hic sibi rex factus & imperator aularum mancipia contemnet. Nulla hæc fucata servitus, sed regnum. Nulla libertas insidiosa, sed status securus; nulla voluptas acerba, sed suavissimum vitæ condimentum contemplatio.

Annominatio. *Gradatio.* *Interrogatio.* *Contentio.*

Peroratio. Transitio Allegorica Quid amplius dicam? Viri, si assensum præbetis AUDITORES, decurri provinciam, si me estis assecuti; onus humeris, quanquam imparibus impositum? ad metam detuli, si animis vestris accepistis.

Dubitatio cum dissimulatione Exclamatio, prætéritio de vita militari. Quid? necdum excipitis? adhuc assensum retinetis? adhuc ulterius cogitatione contenditis? quid est? nihil de bello fortasse dixi. Et in hoc vivere posse sapientem existimatis? ò me imprudentem? exciderat enim; ita me nimia vestra benevolentia pæne fecit obliviosum: Non ista vestros animos opinio pervasit, ut cum Marte ac Bellona habitare posse putetis sapientem; & me jam pudor quidam occuparat, ut vererer ne imprudens vobis viderer, qui re clarissima perderem sermonem.

Contentio. Disjunctio Similiter desinens Brevis repetitio confirmationis. Non enim virum eruditum galea decet non dexteram sapientis hasta; sed calamus exornat, non clangor recreat tubarum, sed dulcis reficit cantus Musarum. Vilescat igitur aula sapienti, sordeat eruditis Respubl. bellum doctis omnibus displiceat, privatam vitam, quisquis est doctus, amet, iterum dico, & jam antea sæpius, DIXI.

RAM

RAMBERTI VERREYCKEN BRUXELLENSIS,

Oratio ſuaſoria.

Pro more Bacchanalium in Reſpublicis Chriſtianis retinendo.

LÆtemur, Auditores, frontem exporrigamus, ingenio ac genio geſtientes indulgeamus, Adſunt ter optati dies illi, quos Minervæ curioſioris homines Geniales nuncupant, ergo nec ingrata voce Bacchanalia vobiſcū appello, Illi dies Bacchanalium illuxerunt; quibus cum peccare libertas non poſſit, inſolenti reſplendeant apparatu menſæ, omnia tumultu grato permiſcentur, gula triumphat, venter exultat, culinæ laborant, penuaria vacuantur, cœnacula replentur, domus frequentantur, plateæ reſonant, urbes confunduntur. Qui amplius? pueri, juvenes, viri, ſenes, virgines, matronæ, domini, ſervique feſto dies agunt, ac deducunt; Scholæ tacent, vel odioſæ coguntur, nihil cum libris, ſed cum cibis; nihil cum intellectu, ſed cum potu negotiandum, & dum venter hoc tempore totius anni fructum examinat, diebus iſtis æſtatis meſſes & autumni fructus in hanc uſque metam delati, velut gratiſſimum naturæ vectigal intra ventrem reconduntur; in o ab horum humore dierum? pinguique menſarum cultu novi veris flores exſurgunt. Non hic mihi capite demiſſo ſuperciliiſque contractis ſedeant Theologi; nimis eſt anguſta hominum iſtorum conſcientia, faceſſant hinc Catones, non vero vultus iſtos ſeveros, tetricamque cenſuram; fugiant & cito fugiant

Exordium à tempore præſenti.

Amplificatio à circumſtantiis & effectibus.

Amplificatio à remo-

tione impedimentorum. giant gravitatis ementitiæ Philosophi, non istam hodie gravitatem, nisi istos torvos humeros ac pectus fumo laudis inflatum olebit oratio mea; Bacchanalia sunt, & pro Bacchanalium retinendo more, quem nescio cujus homines sanctitatis exterminare contendunt, in arenam descendo, & tu Rhetor, quid mihi leges istas tuas opponis, &

Rejicit Rhetorum leges. meæ formæ limitesque præscribis orationi? sim fluxus, naturam enim sequor? sim solutus, etenim pro libertate retinenda surrexit; nec ego inanis exordii studiosus, vestram unquam benevolentiam Auditores emendicabo, novi vestrum ingenium, novi prudentiam, ut qui tenebras, carceres, ingenium non ametis; ametis vero vitæ licentiam, libertatem omnino liberam, volu-

Propositio. ptatem suavissimam & effusissimam, Advertite igitur, & quæ esse retinenda contendo oculis, au-

Confirmationis 1. Argumentum ab instituto Majorum ribus, animis retinere, Atque illam imprimis Majorum nostrorum prudentiam sapientiamque divinam propono, qui hoc tempore dies quosdam sepositos esse voluerunt, ad cutem farciendam, corpus fulciendum, locum excitandum. Quorum dierum si mihi ab eorum mente rationem fas sit adferre, æquissimum profecto fuit, ut ad focum

Antecedēs Ratio instituti. languidi sedentes, aliquoi curandæ cuti dies liberaliter indulgerent. Nimis est severa vita, bonum instar languidorum ad focum pœnas eorum mente contemplari, qui in purgatorio flammis

Repetitio. expiantur. Nimis est otiosa quies, vel in horto, vel in lecto, ubi vel odor excitat, vel calor afflat, de Cœli suavitate cogitare. Quod si ergo de hac

Consequens Probatio ab authoritate. vitæ severitate remittendum est aliquando, nec ad istam justitiæ normam actionis hominum omni tempore sunt revocandæ; cur in traditum à majoribus morem, nequaquam degeneres po-

2. Arg. à consuetudine. steri servaremus? Ne quis trium annorum consuetudinem violaret capite quondam sanciverunt Athenienses, Omnes semper ætatum omnium

nium nationes consuetudinem tanquam alteram naturam tenuerunt; ipsæ leges ac jura tametsi Cæsarum auctoritatem ostendant, consuetudini cedunt ac parent. Et nos Bacchanalium consuetudinem, qua nihil antiquius repudiaremus. Et nos ita degeneres viveremus, ut quem à parentibus filii, parentes ab avis, avi à proavis, proavi ab atavis morem acceperunt, deserere, contemnere, exterminare desideraremus? Dicant senes, loquantur viri, vocem aliquam apponent adolescentes, usquamne quisquam vivit, aut ulla unquam ætate vixit, qui de Bacchanalibus non à senioribus intellexerit. Profecto non res ista cum pueris agenda quos in oblivionem facile succedens ætas inducit, vivunt in orbe viri, & antiquarum consuetudinem tenaces; quas si unquam elabi, imo conculcari permitterent, quæ non tandem perturbatio res universas occuparet. Quanquam vero ita mundus fato iniquo vexaretur, ut omnia passim interirent, retinenda tamen esset Bacchanalium consuetudo, in quibus ea conviviorum est libertas, ut non labris supremis, sed lateribus firmissimis vinum hauriatur & exhauriatur, ut homines lauti epulentur in deliciis, ebrii cyathissent in conviviis, hilares jocentur in facetiis, lascive debacchentur in insolentiis. O dulcis insipientia! O amabilis insania! hoc est quod prudenter inculcat Poëta:

[...]datio.

Distributio.

Transitio. 3. Argumentum ab utili & effectibus.

Dum licet in rebus jucundis vive beatus.

Exclamatio. Testimonium.

Iam vero si nihil hominibus jucundius esse potest libertate, si liberos nos natura procreavit, si armis quærimus, & effuso sanguine defendimus libertatem, quid est, quod hæc tempora tantopere repudiemus, quæ sunt humanæ tempora libertatis? Tunc grassari generositatis est; conviviorum plaustra evomere, eloquentiæ; inebriare sese, & ingurgitare, magnæ omnino potentiæ. Tunc nullas plenissimus venter Leges audit, nul-

4 Argumentum à temporis libertate. Repetitio. Compar. Effectus libertatis.

Similiter desinens. lum corpora supplicium reformidant nullos animus timores apprehendit. Quidquid cupis voluisse licet, quidquid optas, assequi est permissum. Verbo dicam, omnia tunc potest ebriosus. *Repetitio.* Age vero quænam leges supplicium sobriis intentant? *Comparatio conditionis ebriosi cum conditione sobrii.* Si sobrius alienam contumelia famam infecteris supplicio coerceberis, nihil ebrius timebit; si sobrius versaris in popinis, parata est infamia, si ebrius, adsunt qui te feliocem admirentur; si sobrius verberibus alium efficias, certa crux est, si ebrius, sperata semper inpunitas. Ita tunc reges vivunt se volitant ebrii, sobrii vero tunc servi contemnuntur. *5. Argum. à jucundo Probatio. ab effectibus.* Quod si nondum hæc libertas horum temporum animos inflammet subeat illos ac permoneat tandem illa voluntas, quam jucundissimam Bacchanalia secum ferunt. Obsecro quid jucundius esse potest, quam curis omnibus carere; curas eluunt Bacchanalia; *Subjectio.* cutem laxare cibis ventremque divendere; laxant & distendunt Bacchanalia; Vino immaderes imo vino se totos submergere; submergunt Bacchanalia. Nondum assequi voluptatem hanc tantam potestis; mensas horum temporum introspicite, *Demonstratio. Hypotyposis.* ac simul ridete, ventris ingenium qui non admiretur? Insatiabilis tum gula elemento cuivis exitium minatur; quidquid in mari rete servatur, quidquid in silvis indago obsidet, quidquid *Amplificatio per enumerationem.* in campis canes prosequuntur? quidquid avium volitat, quidquid ferarum discurrit, in mensis tunc apparet. Quid deinde, oculi per singula epularum spectacula divagantur, & qua gula tutius mensam impugnet, fercula invadat, ventrem opimis cœnarum spoliis saginets explorat. *Certamen convivale.* Interim gustus in delitiarum delectu oberrat, nares odoriferis aromatum exhalationibus replentur, venter tanquam amplissimum sepulchrum carnium ac piscium exuvias recondit. Nunquid amplius in conviviis sane magna pars libertatis est

acc.

accedit inter pocula gloriæ certamen, Scyphi val-latim ad pugnam disponuntur, aliquando in orbem circumaguntur, & circuli coronam efformant. Longo halitu vitrà protrahere, cyathum ex cyatho haurire, trifaucis oris hiatu linguam protendere, sorbere simul & flare, ad unguem exhaurire, versi cyathi umbilicum exosculari, quantæ tandem voluptatis hæ solemnes Bacchanalium sunt ceremoniæ. hi ritus præclarissimi, hoc inclyti potatores observant, strenui Helluones defendunt Sed nondum attigit jucunditatem illâ, quæ voluptatibus omnibus antecellit. Quæ est illa vero; quam vinolentus & ebriosus solus experitur. Rediene domum, omnes lacerat, tundit, prosternit, interim Dominus salutatur, humanissime excipitur, omnes illi lenitate verborum adulantur. Conciditne crapula oppressus; statim in cathedra novam in solio ratio collocatur, ubi fœde porco more ructet, canino turpiter vomit, circino teterrimum pædorem exhalat. Circumstant omnes, & operam suam singuli navant. Hic os ille tergit, hic ille sordes abstergit, hic scopas tenet, ille patellam; hic caput sustentat, ille dorsum levi verbere impellit. Omnes animose clamant, sic sanitas procuratur, sic stomachus purgatur, sic ad mensam rursus aptatur. O quanta illa & quam amabilis libertas; hac unica oblectabatur Heliogabalus, & eadem reges omnes superavit, hanc summum bonum Novellius Tricongius habebat, hanc Promachus Deorum nectari & ambrosiæ præferebat, huic quotquot sunt potatores inclyti animum ac corpus sacrant. Non mihi jam occinant scrupulosi, instat S. Quadragesimæ tempus. Quid? nunquid per Bacchanalia melius ad jejunium corpora præparantur; nunquid acerbius ac molestius jejunium videtur cum ingurgitatio præcessit. Muniunt se milites armis, cum ad pugnam contendunt, & cur non se cibis Christiani

6. Argumentum à voluptate ebriosi & consequentibus.
Demonstratio qua res oculis subjicitur.
Distributio
Repetitio.
Probatio ab exēplis
Traductio.
Objectio.
Responsio.

Alia objectio fateirent, cum jejunium aggrediuntur? Sed non onerant bruta naturam, obrues tu homo? Audi *Responsio.* quidquid hic susurrat, nunquid qui omnium re- *Tertia objectio.* rum dominus est homo, res inter inops erit: non *Responsio,* se aliquando ingurgitabit, cujus in usum Deus omnia creavit? iterum agunt, non ferendum est, faciebus larvas inducere. O te hominem imprudentem! nunquid prudentiæ cujusdam est larvis uti: ut cum nonnulla liberius fiant, nulla interim naturæ turpitudinis nota inuratur! Videtis Auditores, quod obstet, nihil; intelligitis quid invi- *Peroratio.* tet; majorum institutum, consuetudo cepta, utilitas maxima, voluptas suavissima. Quid ergo; majores imitemur, consuetudinem retineamus, *Repetitio.* genio indulgeamus. Nec verbis hic est opus, igi- *Confirmatio,* tur. DIXI.

NICOLAI MOURMAN
JASPERIENSIS,
Oratio Dissuasoria.

Bacchanalium morem in rebus publ. Christianis retinendum non esse.

Exordium abruptum & patheticum. DA vocem juste dolor; succurre dolori indignatio, impelle indignationem iracundia. Itane ergo Origophantæ fœdissimi, ventris inertis mancipia, idololatræ facti sunt Christiani? Itane Christianorum venter est Deus, & ipsis belluis facti deteriores, liberi hominis naturam violans, & rationis præstantiam communi cum brutis commercio confundit. Itane jam ignorant quod Deus.

Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus,

Bruta vero ad pasta abjecit, ventrique obedientia finxit? ubinam pro Deum immortalem! vivamus? ubi lux nostra? ubi nominis dignitas Christiani? O frugalitas quo recedisti? O continentia quo tandem in exilium abiisti? O modestia, cur hoc tempore tam turpi licentia te lugent Christiani? usque adeone homines esse non piget, ut monstrosas induere formas sit jucundum? usque adeone Christianos esse nos tædet, ut vitæ turpitudine religiosum nomen mentiamur, & pro Christo Bacchum, pro cœlo ventrem colamus. Date veniam Auditores, & hanc vobi nostræ concedite libertatem, ut quo possum affectu, quo spiritu, ac voce valeo detestandum hunc Bacchanalium morem prosequar, etiam si possum exterminem. Non facessere hic nullos volo sedeant ac judicent quicunque Christiani, imo vero qui homines sunt, qui frontem habent, qui nondum omnem rationem amiserunt.

A fine & dignitate Christiani. Exclamatio.

Præparatio.

Agedum ergo, te hominem quisque es appello, si naturam bruta animantia sequuntur, nunquid indignissimum est, te nescio quo furentis animi impetu, & degeneris consuetudinis imperio contra naturam pugnare? Nunquid est inhonestissimum, illa modum servare, te passim sine sexus discrimine adulterina quædam licentia in luxum omnem ac petulantiam dissolvi? Intuere conditionem illorum, ac teipsum postea contemplare. Si natura sint, & desiderium natura sedaris, appone pabulum, abhorrent; abhorrent? immo dissipant, rejiciunt, calcant, ac in mortem ferro flagrisque citius cogentur quam obruant naturam, quia scilicet in animantibus illis natura prudens non ad desiderium, sed famem, non ad oppressionem, sed ad virium restaurationem

Confirmatio.

1. Argum. à brutis. quæ naturam non excedunt.

Articulū.

Contentio

Comparatio ex dissimili. sumendum esse pabulum decernit. Quid tu homo? In te naturam voluntas obruit; & cum cibo desiderium famis sedasti, sitis ardorem potu restinxistis, ultro, ultro sarcinatus & velut eructans mensam requiris. Illa pabulum satura repudiant, tu plenus aviditate majori cuncta voras; illa mortem malunt, quam negante necessitate nutrimentum; tu obruta jam pene natura provolas *Correctio.* ad cibum, illa necessitate metiuntur appetitum; tu oculis ventrem homo metiris. Quod oculis dico non illi comprehendere satis multa possunt, quibus ventrem sarcire & abluere fauces possis ardentissimas. Videtis quam non temporum, sed hominum iniquitatem ostendam, sed tamen si *2. Argumentum ab inutili.* bis illa temporibus impune regnat, adhuc ne Bacchanalia retinenda Christiani proclamabunt? Quid ita? nunc quid forsan ingurgitatio liberabit à morte & salutem Bacchanalia continebunt. O te imprudentem, quisquis putas! Nunquid non audebit te mors occupare, quia cibo potuque redundas? O te cæcum hoc idem, si in mentem hoc admittas? Affluebat deliciis omnibus Chrysa- *ab exemplo.* orius, qui illud: irritamenta mortis fuerunt, Mensa utebatur lauta & opipara; quid illa? invitatio mortis fuit; ingurgitaverunt se & oppletu ructabat; cur hoc vero, ut magnorum spiri- *Enumeratio incommodorum.* tuum furore corriperetur, & astantiū aspectu territus inducias usq; mane peteret nec obtineret: O miseram, immo ô depravatam perditorum hominum conditionem! Et adhuc Bacchanalia placere possunt ut nimirum morborum series quædam ab illis nectatur, ut homines vasis ac doliis *Exempla dissimilia per apostrophen.* suum munus eripiunt; ut pleno ventre pleno quasi alveo flumen superinducant, ac tandem submergantur. Sed hoc non intelligunt Christiani; Bacchanalia judicium amiserunt. Non sentiunt Christiani Bacchanalia sensum hebetarunt, non pudet Christianos pudorem ac verecundiam Bacchanalia-

obanalia sustulerunt, Ergo Christianis sapientiores Ethnici vixerunt ? ubi estis Curii, Fabricii Coruncani, qui læta vestris manibus olera ad mensam apportabitis. Vbi vos Quintii & Serrani, qui lautiorem nunquam cibum gustavistis; ubi tu es Censorie Cato, qui tenuissimo ac plebeio semper apparatu mensam tuam adornasti. Non escis moventur. Non moventur. Quid si audiant Valentinianam Imperatorem cum legationi Quadorum responderet, voce impetu sanguinis amissa, sensum integrum exspirasse, non movebuntur. Quid si intelligant Septimium Severum Imperatorem, cum incoctæ carnis eruditatem pateretur, occidisse, non movebuntur. Quod si recordentur Audebundum Anglorum Regem crapulis repente suffocatum, non movebuntur. Quid si animis repræsentem Saxonem Childericum, cum se cibis ad ambas usque aures ingurgitasset, in lecto animam efflavisse, non movebuntur. Hi sunt ingurgitationis effectus, opprimere miseros sine mente, vino sepultos sepelire, suaviter accedere, sed crudeliter occidere. Verum ne ego hic severus Cato Censoriam frontem induam, & temporis obliviscar, Bacchanalia sunt, insanire licet. Quid ajo ? Ergone modestiam pulchrum est aliquando calcare? Quod tempus obsecro aut continentiam jure repudiat, aut infamiam sine injuria permittit scilicet hoc est tempus, quo jejunium olim Christus suscepit, & tu Christiane te injurgitando laborabo is? quo Christus famebat, tu plenus ructabis? quo Christus ad profundẽdum sanguinem properabat, tu comessationibus intempestivis diffiues? Quid si adesset? non abest tamen. Quid si videret? videt tamen, qua voce Christianos corriperet, nunquid hac? Non possum Auditores exprimere. Quonam igitur affectu dam naret? nunquid hoc. Non possum iterum nimiã patientiam oratione declarare. Quod possum tamen

Exempla gulosorum punitorũ.

Conversio.

Effectus ingurgitationis.

Objectio. Malefacere nunquã licet.

Reticentia & affectus

Prosopopeja. tamen omni voce atque animo dico, Ita diceret, Quid facitis ô populi, cur cum natus nuper venerim ut à scelere vos avocarem, ultro in scelus flagitiaque furentes ruitis? ecce ad jejunia & famem me paro; vos ad pocula & ingurgitationes: festino pro salute vestra ad crucem, vos ad mensam pro vestra pernicie curritis, corpus meum

Descriptio ebriosi. sanguine pro vobis exhaurio, vos corpora vestra potu repletis: fameo, vos saturi, plenique estis: sitio, vos vina saginati ructatis: vigilo orando, vos potando, cur mihi non inter vos est locus? Non erro, sic enim diceret. Non sermonem unquam retexam cogitate cætera quæ memorare pudor vetat, unum ebriosum tantum aspicere undique potu diffluentem, titubantem, cadentem, Ire nequit, loqui non potest, in quo jacet locum ignorat, non à mortuo nisi dolore distinguitur: & tamen qui rationem amisit non est homo: qui circumstanti naribus occlusis fœtorem exhalat, ipse in sordibus suis volutatur ructans & vomens. O flagitiosam fœditatem! O pudendam

Reversatio eum rejectione praecedentis orationis. conditionem! ideirco Bacchanalia retinebuntur, ut fœteas ac vomas? Et ideirco Bacchanalia celebrabuntur, utruam naturam obruas & fætore cuncta repleas? Ecce quam non severus sum temporum existimator: celebrentur convivia, quando petis? cum est opus ac honestum. Sint animi relaxationes; quo tempore quocunque quo temperantia modestiaque possunt adesse. Liberalior etiam ero; tueamur majorum consuetudinem, sed non expellamus virtutem; libertatem amemus, sed turpissimam servire vitiis servitutem existimemus. Quid vero de voluptate dicam! Indignum est prorsus participem rationis hominem non mente sua, sed ventre delectari; illam negligere hunc cibum farcire, potuque ingurgitare. Fatuas ad prudentiam revocas? ego interpretor ignorantiam; & nunquid hominis labes & pec-

& peccata larvæ regent. Dicat Cicero, & audiamus, non ut edam vivo, sed ut vivam edo. Loquatur Ecclesiastes, & credamus in multis esse fereulis infirmitatem: fateamur nos ac simul supersedeamus, in continentia modestiaque virtutis omnem dignitatisque gloriam residere, DIXI.

CONSULTATIO

An Imperator seu belli Dux vir litteratus esse debeat.

ORATIO I.

Dissuasoria.

GEORGII FELICIIS NIEVVAROVVSKI POLONI.

Exordium per praeoccupationem.

Mirabuntur non pauci fortassis, cur hodie cum in publicam illustris Academiæ lucem, non ad famam ambitiose lacessendam, sed amorem suscepto honesto exercitio promerendum, prodeam, eoque in loco suggestum conscendam, ubi non strepitus tympanorum, non lituorum aut tubarum clangor audiatur, sed modulatæ Musarum voces, & sapientiæ Antistitum authoritas in formanda non ad pugnam sed doctrinam juventute occupetur, de Imperatore ac belli duce disserere præsumam, atque cum quodam armorum fulgore splendentem in scholasticam arenam deducere, quem melius fatalis aliquis pugnæ campus exspectaret: Quid enim differat, is de Imperatore & orationis finibus armorum arenam, pugnæque campum circumscribet ?

Ratio cur ad dicendum surrexerit. qui non arma, sed calamos tractat, non ad aciem accinctus hostilem paritur aspectum, sed in Academia illustri ac tranquilla, in publico scholarum pulvere sapientiam perquirit, & ad voces doctorũ excitatur? Quod si tandem considerent homines illi, quos hic stupor fortassis invadet, judicio, decretoque sapientis illius Antiquitatis non Apollinem tantum Cythara sua ornatum non Musas inermes scholis sapientiæq; Ludis præsidere, verum etiam galeatam Minervam, cujus cum manum unam liber impleat, alteram armet hasta; animadvertent, non alienum ab alumno sapientiæ fore de armis Imperatoreque in scholis disputare, cum hoc aliud profecto non sit quam illam Minervæ hastam explicare. Et vero quis existimet hoc tempore Adolescentes omnes illos, qui sapientiæ studiis operantur, vel ad Rempub. tantum, vel ad Ecclesiam, non etiam ad bellum destinari? non ego igitur hodierna

Constitutio propositæ orationis. die scholarum jura, aut leges infringam, sed alteram Minervæ manum, quoniam ita sapientum decreta volunt, venerabor; si de Imperatore, quemadmodum jam apud vos, aggredior Humanissimi Auditores, ea dictionis audacia perorato

Postulat benevolentiam. (celare animum, quem ratio propellit non possum) ut eum nullo litterarum, quæ militarem tollunt generositatem, præsidio munitum esse oportere declarem. Qua in re si egregio conatu amplissimum hunc locum impellam, & in silentio præclarissimi hujus consessus vocem nondum forte satis firmam & instructam, educam, rogo vos omnes atque obtestor, ut quo favore præsentes esse voluistis eodem me prosequamini dicentem.

Confirmatio ab exemplis. Atque ut non tam verbis, quam rebus agam, prodeant inprimis illi strenuissimi, & illustrissimi Heroes, qui ut armis suis & egregiis facinoribus, sæculorum immortalitatem impleverunt, ita nullis litteris imbuti vixerunt. Vixi ali-

quan-

quando Imperii Romani parens, & moderator Romulus (Dii boni!) qui vir, & quantus! expositus fuerat, & in Tybrim abjectus, sed ut gentis gloriosissimæ author esset, divino fato servatus, & educatus fuerat inter oves ac pastores, sed ut nullis litteris emasculatus, robore ac virtute duces omnes superaret. Quis ardentior illo fuit? quis animosior labentem unquam aciem erexit? quis fortior ullius Imperii, mediis in odiis consurgentium undique provinciarum, fundamenta jecit? Immortalis est singulari virtute, qui à litteris nullam unquam laudem ambivit? Floruit in eodem illo imperio barbarorum gentium terror, & Romanæ virtutis fulmen Cajus Marius, O virum sæculis omnibus admirandum populis omnibus reformidandum! unicum armorum decus ac vere Deum! Loquantur Cymbri, Teuthones, Tygurini. Loquantur Numidæ ac Mauri hi enim victorias ejus suo sanguine, triumphos suis spoliis ornaverunt. Quid dicent aliud: quam hunc unum Romana Aquila dignum Imperatorem, triumphis omnibus sublimiorem extitisse? quid aliud testabantur: quam eum Martem quendam bellique Deum, virtutis hæredem, fortunæ domitorem, ita mundum fama, terrore, gloria occupavisse, ut apud suos urbis conditor, apud exteros orbis terror salutaretur? Et tamen vir tantus, quem cum exilio extremaque miseria fortuna mulctavisset, fortunam puniens, seipsum ab exilio revocavit, & miseriam in victoriam commutavit, vir, inquam tantus sine litteris tanta perfecit, quæ assequi nunquam satis admirando valemus. Non est quod hic illos veteris Romæ Patres, quorum semper in pectoribus ab avo suo Marte, virtus & generositas derivata gloriæ faces ita accendit, ut omnem nationum omnium famam suis armis obtinerent, in hac arena producam. Nota sunt eorum bella ac trophæa, nota victo-

Romulus

Similiter desinens.

C. Marii.

Metaphora.

Exclamatio.

Enumeratio populorum à Marte victorum.

Præteritio

victoriæ ac triumphi, sed & illud notissimum est ætatibus omnibus, non eos à libris: sed à stiva, non è ludis litterarum sed ex agris ad sagum, ad arma, ad aciem prodiisse, Tunc nimirum cæteros vicerunt Romani, cum stivam & aratrum consules tenuerunt; tunc virtus illa principis, populi jam tum orbis candidati lucem invasit, cum belli duces non scientiam pacis tempore, sed terram coluerunt. Age vero non homines tantum aliquos in exempla, sed populos ac provincias adducamus. Quibus unquam inauditum Scytharum nomen fuit? Rudes illi semper, & inculti vixerunt, sed quorum ita robur comite fortuna processit ut in inferiores Orientis regiones ad Danubium usque Nilumque penetrarint. Quantus fuit Rex illorum Quingus, qui Orientem universum pervasit armis, & devastavit? Quantus fuit magnus ille Tamberlanes, qui gloriari solus potest ac e Turcam se vicisse & prostravisse? qui Bajazetem Turcarum Imperatorem catenis aureis vinctum, & cavea ferrea inclusum ita secum circumduxit, ut equum ascensurus dorsum ejus pede calcaret! Quod Mogores? Quales unquam, nisi ab omni eruditione alienissimi exstiterunt? Illi sunt, qui egressi quondam Tartaria magnam Indiæ partem occuparunt. Illi sunt, quorum Imperator, Magnus ille Chamus, barbarus & incultus homo, cæterorum Monarcharum potentiam, potentia sua deterret. Veniam ad notiora. Quid Helveticorum crassius ingeniis? quid eorum olim incultius natura fuit? Horum amicitiam non tantum experunt Principes & Reges, verum etiam largitionibus profusissimis emunt. Quod cum ignorare nemo possit, lateant res ab ipsis fortissime ad Nancejum in Lotharingia gestæ, non memorentur ad Novariam & Marianum in Italia ad Druidarum urbem in Gallia victoriæ celeberrimæ famosissimæq; Turcarum non auditum

2. Argum. ab exēplo populorū: Scytharū.

Quing.

Tamberlanis.

Mogorum.

Tartarorū.

Præteritio.

can-

tantum est nomen ubique, sed etiam terror quidam diffusus ab illis omnium animos occupavit. Illi barbarie sua delectantur, artes ingenuas & elegantes contemnunt, litteras omnemq; doctrinam stultitiam appellant, doctum aliquem & eruditum tanquam hominem vilissimum aspernantur. Nos ne ista fortassis ridebimus, & Turcas homines inertes, ad jugum natos, ab imperiis exclusos, esse dicemus: Qui sunt hodie, qui septuaginta regnorum fines suis præsidiis armorum & legum coercent: Turcæ, totius propemodum jam Reges orbis. Qui sunt in tribus imperiis inusitatam terris omnibus Cæsareæ Majestatis gloriam ostentant. Iidem soli gentium omnium imperiosi Turcæ. Qui sunt quos à mille jam ferè annis per Asiæ, Africæ, Europæ imperia fortuna circumduxit, ut quidquid attentarent, occuparent quicquid desiderarent, obtinerent, quicquid displiceret, amoverent: Turcæ terrarum victores. Qui sunt, quos reformidant potentissimi Monarchæ, quos aggredi singuli non audent superare nescio an omnes possint: Sunt Turcæ, Auditores, quorum usum ac industriam militarem si in tanta barbarie scientiarumque omnium contemptu videre possetis, ita credo diceretis. Nihil est tam arduum & difficile quod aggredi conficereque non possint nullum est bellum tam laboriosum, quod facile Turcarum virtus non reddat. Illi sunt, quorum industriam primum admirati sunt Itali; postmodum etiam imitari cœperunt. Illi sunt, qui prodigi vitæ mortisque contemptores nulla fortunæ pericula reformidant. Illi sunt, qui juga gentibus suo bello imponunt, qui Reges alios suo imperio aut terrent, aut frænant. Quanquam ad principia nostra revertamur: & in clarissima Reip. Romanæ luce clarissimam experientiam notemus. Cum è Græcia in Italiam Romamque studia litterarum importata fuissent

Turcarum

Complexio

Similiter desinens.

Obliqua prosopopeja

Virtus Turcarum

Repetitio.

Transitio.

3. Argumentum ab experientia.

Studia Romanorum virtutem emascularunt.

& jam in deliciis atque oculis suis Martius antea populus pro gladiis calamos, pro galeis libros, pro militibus Legionariis Græculos Philosophos & tabulas haberet, nunquid simul masculam illam virtutem suam amisit? Tunc Iugurtha venalem urbem habuit: Tunc Cimbri ad extrema vota Romanos compulerunt, tũc actum pene de imperio esse Mithridates ostendit. Tunc studiosi illi politi & litterati Romani gentium exterarum rabiem perhorrescebant, tunc molles & effœminati suis cladibus ingemiscebant, Tunc à Parthis, sed invictis ridebantur: à servis, sed tum dominis vexabantur, à sociis, sed jam hostibus miseré devastabantur, ut suo tanto incommodo discere possent, eos omnium bellicosissimos populos esse, qui ab omni humanitatis cultu ac deliciis quã maxime abhorrerent. Enimvero ut in hac notissimarum rerum luce non magnopere tenebras videar oppugnare, percipite quæ dicam attentius. Quid si artes illæ & disciplinæ liberales pacis affectæ sint, & ornamenta, non belli: Hic omnium cõsensus hæret. Quid si corda emolliunt, emasculant animos, timidos reddunt effœminatos? Quid si omnem ex animis belli Martisq; vigorem tollunt? Quid si qui eruditi sunt, cum arma tractant, miriculosi, delicati, molles existant. Scil. egregius Imperator multa bella confecit, multos hostes prostravit, multas hostium urbes accepit, Marcus Tullius, cujus in discrimine capitis fortunarumque omne præsidium in lachrymis positum fuit, & qui plus lingua, quam manu, plus calamo quam gladio potuit. Scilicet reformidandus in Græcia miles fuit facundus ille Demosthenes, cujus nunquam frontem aut pectus hostes viderunt. Non ignoro vos aut sæpius audivisse aut legisse, quod cum in Græciam Gothi torrentis instar omnia longe lateque depopulantes irruissent, non paucis dire-

Repetitio.

Amplificatio ab enumeratione incommodorum à Romanis litteratis acceptorum.

4. Argum à conditione & effectibus litterarum.

Amara Ciceronis irrisio.

Item Demosthenis Auctoritas

direptis, plurimis etiam eversis oppidis, cæteras inter prædas magnum omnis generis librorum numerum eos invenisse, quorum usum cum ignorarent, & jam uno igne concremare universos constituissent, Ne, inquit nonnemo ex iis, ne facite, ô populares, habent Græci hanc pestem suam, quæ omnem in animis eorum generositatem extinguet. Animadvertebat quippe nihil esse quod facilius animos ab armis alienaret quam studia litterarum, quibus qui dediti essent, pugnas odissent, acies perhorrescerent, seipsos suis hostibus prædas offerrent. Quod id non obscurum tunc fuit, cum Rex Francorum Carolus Octavus parvo omnino exercitu totam Italiam percurrit, Neapolim totumque regnum ejus occupavit. Hetruriæ non minimam partem invasit. *Mirabatur* Rex tantam sui exercitus fœlicitatem, stupeant Galli Duces tantam Italorum Principum inertiam: ubique clades Italorum & miseriæ deplorabantur. Quid causæ fuisse putatis, Auditores? Nimirum quia dediti litterarum studiis Itali cogitationem armorum deposuerunt, & Musis suis mancipati audacem aviti Martis libertatem amiserant. Ite nunc, & disciplinas in Imperatore desiderate, Imperatorum omnium præstantissimi rudes exstiterunt: proclamate ad victorias, opus esse eruditione cultuque scientiarum: victoriosissimæ temporum omnium nationes barbaræ fuerunt: dicite litterarum studiis adjuta bella triumphos occupari: clades tum bella Romana reportarunt cum studiis claruerant; affirmate omnem animi generositatem à libris & artibus esse, effæminant artes generosos, & bellicosissimum libri spiritum enervant. Quid ergo? profecto si ducum est & Imperatorum arma tractare, pericula intrare, hostem videre nec ferre, rogatorum vero hominum ac sapientum forum ac curias perambulare, nihil

Pro exemplo Caroli Similiter desinens.

Communicatio cum resolutione

Peroratio. Repetitio. Confirmatio.

nihil timere, & otiosis consilia suggerere: lateant in bibliothecis artes, ac libri, non videantur molles inter arma Musæ; urbiumque mœnibus concludantur mitissimi alumni tuba duros arma fortes prælia invictos requirunt. DIXI.

ORATIO II.

Suasoria.

PAULI NIEVVAROVVSKI
Nobilis Poloni.

Exordium à munere & officio Imperator

Similiter desinens.

MAgnum est arduū omnino munus Imperatoris, AVDITORES Humanis, utpote cujus est pro sanctissima religione nullum unquam discrimen reformidare, pro sociis atque aris insultantium hostium impetus sustinere, medias inter acies invicto semper erectoque animo stare, arbitrum ignaviæ omnium ac virtutis esse, turbatas acies restituere, fugientibus obsistere voce & manu singulis adesse, consilio universis prodesse, hostem denique profligare, evertere, subjugare. Vnde præclarissime Poeta quidam:

Res gerere ac captos ostendere civibus hostes
Attingit solium Iovis, & cœlestia tentat.

Accedit ad propositum.

Quod cum animadvertissent illi omnes sapientiæ parentes & priscorum miracula sæculorum, cum unam Minervæ manu hasta armavissent, librum hastæ in altera consociaverunt, ut quoniam tam ardua tamque difficilis est res militaris litterarum & eruditionis auxilio peragi illam posse declararent. Quæ causa est cur non parum nostri hujus Oratoris nescio an impudentiam dicam, an astutiam admiror, qui cum audientibus vobis Hastam se Minervæ explicaturum promit-

misisset, tanquam immemor libri ejus, nullam in Imperatore eruditionem requisivit, ut ignorasse prorsus videri possit, scivisse olim Alexandrum Magnum, docente Aristotele Scipionem Pompeium Cæsarem, sexcentos alios generosissimos & illustrissimos belli duces scholarum pulverem trivisse, ac forte etiam armorum jura cum ex ore dictorum, tum ex libris hausisse. A quo cum vehementissime dissentiam, ut facilius hanc omnem arduæ disputationis arenam ingrediar, nec quicquam sit quod incedentem valeat remorari, agam cum eo primum, qui Imperatorem bellique ducem, rudem hominem, & ignarum esse debere contendit. Atque ne severiori quodam stylo ac hostili propemodum animo pugnare videar, non inficior duces exstitisse nonnullos rudes homines, & imperitos. Quid inde verum hos imitari fas erit? ac non potius Alexandrum, non Cyrum, non Epaminondam, non alios innumeros sequi quorum partam in immortalitate gloriam pauci illi nunquam adæquabunt? Et vero quis singularem illam sibi & vere Martiam naturam atque indolem promittat, qua rudes illi Imperatores donati fuerunt? Quis enim non excellentiores futuros illos fuisse dicat, si ad naturam, doctrinæ excellentiam adjunxissent? Sed in exteras barbarorum nationes illi placuit exspatiari, ut non homines tantum aliquos, sed populos ac provincias sibi suffragantes haberet, in quo profecto non tam aut virtutem aut peritiam rei militaris quam fortunam, & fortunarum earum impetum, liceat admirari. Quanquam non illum gentium istarum calculum improbabo; fuerunt, imo etiam hodie sint victoriosi Schytæ, fortes Magores, strenui Sarmatæ; favit illis fortuna illa rerum humanarum domina, moderatrix armorum, gubernatrix victoriarum. An vero excultos inquam Macedones superarunt? an erudi-

Propositio, refutationis.

Ad primũ argumentum fatetur.

Ad secundum argumentũ respondet ea omnia fortunæ tribuenda esse.

Comparatio cum

ulteriori nationibus tis jugum Græcis imposuerunt ? an politos suo imperio Romanos frenaverunt ? Nimirum torrentis instar aliquando exundarunt, & armorum quodam impetu nationes aliquas, quid dico nationes? Prædas, inquam, aliquas subegerunt, imperium vero nunquam aut firmum aut diuturnũ tenuerunt. Verum si non omnino ignorare velimus, quoties obsecro, victoriosæ illæ nationes sub auspiciis, ac ductu doctissimorum Imperatorum militaverunt. Quoties ille furor earum eruditi capitis sapientia temperatus, militiæ leges accepit, quoties prudentissimi consilio ducis barbaries earum cessit: Helveticorum meministis, quorum amicitiam tanto studio Principes ambire videmus, quid ais, propter arma non propter fidelitatem: Video sensum uniuscujusque, neo interturbo, ad illum vero Tartarorum Chamum, quem tantopere reformidandum proposuisti, si respondere meus esset, quot, & quantos omnium ætatum Heroes uni illi opponerem virtute majores, gloria excellentiores, triumphis celebriores? Ille suam potentiam mari tuetur, alii bello; ille religionis suæ situm asperum opponit, alii arma, ille non vincitur, alii vincunt. Quid vero? Cum studia litterarum in deliciis Romani habuerunt, clades acceperunt, virtutem amiserunt effœminati sunt. Ubi ergo tunc Cæsar fuit omnium gloria Imperatorum, ubi Pompejus M. non de urbe una aut regione, sed orbe toto triumphans? ubi Sylla, Marcelli, Scipiones, Luculli, quibus ex antiquiori illo ævo comparari nemo potest? Conferamus tempora cum temporibus: nunquid qui quingentis, & amplius annis vix Italiam antea rudes subegerant, ducentis postea universum orbem vicerunt? Nunquid tunc res illæ admirandæ sunt gestæ, quas posteritas nunquam satis poterit admirari? Sed ad illam Turcæ tui bellicosissimam potentiam nihil, inquis, adduco. E-

Marginal notes: *Interrogatio. Correctio. bus* / *Victoria ducibus doctis attribuenda.* / *Comparatio Chami cum aliis. Similiter cadens.* / *Ad tertiũ Argumentum negat Probatio ab exemplis.* / *Collatio temporis.*

sto, fac me prudentem aberrare, qui cæterarum illius barbariei nationem impetu fortunato, Turcarum fortunas metiri contendo, certe non provincias vincunt, sed prædas agunt; non disciplinam ostentant, sed rabiem; non generositatem habent, sed furorem, non virtute procedunt, sed fortuna. Quid si tamen etiam scientiarum auxilio procedunt, vincunt, dominantur? Sed nondum hac de re dico, nec usque adeo rationem odisse me volo, ut litterarum disciplinis effœminari quenquam, possim arbitrari. Putaverunt Galli Gothique, Martium ex animis vigorem per libros tolli; & nos horum judicium vanamque duntaxat opinionem amplectemur: qui dum suis armis victoriam attribuere debuissent, hostium libris, ut non nisi victos vicisse viderentur, attribuerunt. Iam ergo retundimus tela tua, qui in Imperatore litteras odisti. Iaces & libera jam hanc vocem resumo, insignem nunquam Imperatorem nisi litteratum exstare, quod dum amplius manifestare laboro, delector vestro illo favore & attentione, Benevoli AVDITORES, dumque vobis debere me multum intelligo, animosior reliquam omnem orationem ingredior, ut jam aliqua vobis ex parte satisfaciam. Videte quam desperare omnino hac in causa non possim, qui omnem sapientum omnium authoritatem pro me habeam? Cur obsecro prudentissimi homines armorum, eandem & librorum præsidem esse Minervam voluerunt, si à libris nulla jura esse debeant armorum? Cur una hastam, altera librum manu gestat, si non & armis & scientia simul munitum oporteat esse Imperatorem? Ita nimirum constitutum est à Natura, quod ignorare sapientes illi non potuerunt, ut qui ad arma sunt inclinati factique, disciplinarum cognitione ad perfectionem artis Imperatoriæ, & ad omnem omnino gloriam disponantur, ac promoveantur,

Agi-

Responsio ad exemplum Turcarum.

Contraposita.

4. Argumentum, respondet eludendo.

Transitio ad confirmationem cum renovatione attentionis.

1. Argumentum ab authoritate.

Explicatio hastæ Minervæ.

1. Argumentū ab effectibus eruditio Amplificatio per enumerationem effectuū.

Agite, in Imperatorum pectoribus scientiam ipsam videte, vires attendite; majestatem considerate, illa facit, ut pericula non reformidemus intrepidi hostem intueamur, mortem ipsam non horreamus. Illa facit, ut qui ea præditus est anxio animo non vacillet; qui eruditus est, timorem omnem expellat; qui ingenium suum literarum cognitione confirmavit, non vecors sit, sed alacris, sed excitatus. Illa facit, ut cauti sint Imperatores, providi, solertes & astuti. Et hanc non illi sibi compararent, qui intrare pericula toties, & intrepide spectare mortem non raro debent? Considerate duces illos, quos literarum novistis expertes, ut trepidi pallent, cum ad pugnam tubæ vocant, ut vecordes arma induunt, equos aguntshastas aut gladios educunt, cum hostilium armorum fulgor oculos atque animos perstringit? ut incauti falluntur, cum ab insidiis securos illos hostes invadit? Quanquam quid in armis ac bellis agere debet Imperator? Credo maturis consiliis de bello toto deliberare, aciem ordinare, vitare insidias hostium, hostibus struere, milites animare, urbes & arces obsidere, cinctos ab hoste liberare patriam atque omnes, omniumque fortunas propugnare. Quid? Hæc efficere rudis poterit Imperator? hæc præstare barbarus poterit Imperator? Profecto plus in bello consilium quam arma valet, plus in armis eruditio, quam robur viresque possunt. Neque ita credendum est, Imperatoris esse in prælio miscere manus, & pugnare. Ille est vinculum (cum Seneca dicam) per quod Respub. cohæret; ille spiritus vitalis quem hæc tot millia trahunt, nihil per se futura nisi onus, & præda, si mens illa imperii subtrahatur. Quamobrem si imperare ejus est ac præcipere, si consilio suo omnia providere, multis scientiis imbutum animum & expeditum ingenium habere debet, aut omnino tantum nomen

Demonstratio Similiter desinens.

1. Argumentum Imperat.

Non est Imperatoris pugnare Authoritas Senecæ.

men retinere, tantum officium præstare non valebit. Sed tamen si tantopere barbaros Imperatores nonnullis placet admirari, non repugnemus nos soli, sit rudis, sit barbarus, sit etiam inscultus & inhumanus quisquis exercitui imperare præsumit. O scilicet terrorem hostium ingentem! O egregiam patriæ labantis columnam. Vultis illam historiam non novisse, quæ bonorum malorumque successuum exempla proponit, & mirabili pectus instruit varietate: ac consiliorum ignarus erit, & in rebus nunquam omnibus cum procedere valebit. Vultis Mathematicas disciplinas ignoret, quæ ad excogitandas belli machinas aciemque disponendam judicium acuunt, & erudiunt: at exercitus languebit, & instructa minus castra suis hostibus patebunt. Vultis eloquentia nulla sit munitus, quæ languentes excitat, metu depressos erigit, currentibus & audacibus calcar addit: at excidente manibus arma, & sine animis milites frustra plerumque victoriam sperabunt. Etenim (si verissimus est Onosander) non ita auribus percepti tubarum clangores animos ad pugnam acuunt & irritant, ut hortatrix ad gloriam & virtutem oratio intrepidas expeditæ aciei mentes ad opposita pericula erigit, stabilitque, imo & metu contritos, jacentesque penetrat, & constanti roborat allocutione. Efficax est Imperatoris elocutio, exercitus strages generose solari & lenire docta, utilior multo vulneratiorum agmine medicorum. Illa est, quæ dolorem lenit, quæ sanguinem exsiccat, quæ vulnera premit, ista est, quæ manibus aptat arma, generositatem animis addit, capitibus laurum imponit. O prudentissime Rex Aragonum Alphonse, quam sapienter vereque & arma, & armorum disciplinam è libris haberi dixisti. Crediderunt qui multis sæculis ante te vixerunt, Magnus Alexander; invictusque Cæsar, qui ut maxi-

Concessio.

Ironia.

4. argumentum à consequentibus sciential ignoret

Necessaria historia.

Subjectio.

Necessaria Mathematica

Necessaria eloquentia

Effectus eloquentiæ in Imperatore.

3. Argumentum ab exemplo eruditorum.

Alphonsi Imperatorum Alexādri Cæsaris Principum Ottomanicorum.

maximi fuerunt omnium imperatores, ita in omniscientiarum ac litterarum genere excelluerunt. Crediderunt principes illi Otomannicæ familiæ præstantissimi Mahometus secundus, Selymus & Solymanus, qui cum res gesserunt omni admiratione majores, in historiis etiam studiisque mathematicis versatissimi vixerunt, & inde virtuti militari non leve præsidium pepererunt.

Repetitio.

Crediderunt quotquot aut Græcorum gloriam prospero bellorum successu, aut Romanorū imperium fulminantibus armis ad exteras nationes transmiserunt, qui certe nunquam nisi è pulvere scholarum, in Martium pulverem descenderunt, nec ad arma priusquam ad libros accesserunt.

Ab experientia hodierna.

Nunquid etiam hæc tempora nostra credunt? Credunt utique, nec tantum hodie præparantur in scholis duces, sed etiam mediis in armis, cum otium aliquod secutum adspirare videtur, libri versantur ac teruntur. Hinc consilia petuntur, hinc solertiæ astutiæque desumuntur; in his tanquam in pulvere præstantissimorum quorumque Ducum vestigia apparent, in his felicissimi quique successus considerantur; hic se componere licet ad exemplum aliorum hic consiliarii sed fideles & incorrupti audiuntur.

Peroratio.

Quanquam supersedebo, dum ea omnia quæ dixi, vox animis vestris impressa tenere animadverto, dum illam Minervæ hastam, sed cum libro consideratis; dum scientiarum vim in pectoribus erigendis maximam esse videtis; dum à disciplinis separari officium Imperatoris non potest; dum in castris omnia jacebunt injuriis obnoxia fortunæ, si jacent litterarum artes; dum præstantissimi quique duces scientiam cum armis junxerunt, adeo restat hoc tantum, ut annuentibus vobis & credentibus à suggestu recedens affirmem eruditum ac litteratum Imperatorem esse oportere. Quod si mihi apud Imperatores, & in con-

Repetitio. Confirmationis.

sessu ducum aliquorum dicendum fuisset, convertissem ita ad illos orationem, ut ardorem aliquem scientiarum cum armis jungendarum eorum in animis fortasse reliquissem; nunc vero cum in scholis hodie dicam, atque in vestro, Humanissimi AVDITORES conspectu, vestroque utar singulari prorsus favore, obsecro vos tantum atque obtestor ut susceptum hunc conatum nostrum probetis, nisi forte addere votum illud velitis, quo litteratos temporum nostrorum Duces omnes esse desideretis. Ita facite, atque utinam, utinam! DIXI.

CONSULTATIO,

Vtrum vir fortis in necessitate sibi manus possit inferre.

JOANNIS GERARDINI

Oratio suasoria.

Vtrum fortem in necessitate sibi manus inferre posse.

Exordium à laude antiquorum Philosophorum. Praefertur Secta Stoicorum

PHilosophorum olim, quorum omnis in aperienda rerum obscurarum veritate hominumque vita certis ac utilibus imbuenda praeceptis labor insudabat, non paucae magna singularique cum laude Sectae scholaeque ita viguerunt, ut in iis & admiratio doctorum alacritatem, & alacritas audientium aemulationem excitaret. Sed si tamen tribuenda sit uni laus illa, quae caeterorum gloriam evincat, nescio an non affirmare de Stoicorum Secta illud possimus, ita illam & doctrina praestantia, & doctorum hominum auctoritate ac fama caeteris praestitisse, ut jure me-

Laus à dogmatibus. merito schola veritatis, & hominum magistra dici possit. Etenim si doctrinam quæ tot hominum doctissimorum industria laboribusque in ea fuit explicata, consideremus: ita dogmata sunt in ea naturæ conformia, ut doctrinam hanc omnem non ab hominibus excogitatam, sed ab ipsa natura expressam haustamque arbitremur. Si vero *A doctoribus.* Doctores quorum gloriam hæc aliquando Schola mater peperit ac nutrivit, attendamus, ut Catonem ac Senecam duntaxat producam, nihil vero de Principe Stoicorum Zenone dicam, non aliunde præstantiores unquam prodierunt. Et quanquā hæc gloriosissime ita dicantur ad Stoicorum prædicationem sempiternam, sic tamen cum veritate extolluntur, nec ipsi Academici, nec Peripatetici, quorum hodie tot ambabus manibus doctrinam amplectuntur vel repugnare possint vel inficiari: qui dum tempori plurima præcipiunt accommodanda, nec semper virtuti parendum; ita agunt, ut instabilem ac fluctuantem doctrinam eorum, certa vero & immutabilia Stoicorum dogmata judicemus. Atque quoniam quidem non minima hæc inter sectas aliquando controversia & pro summa laude concertatio extitit, ego hodie siquidem & hic forsitan jocus extitit & vestra *Accedit ad propositā. Propositio.* illa attentio expectare videtur, de præclaro Stoicorum dogmate quodam ita disputabo, ut illud injuria ab Academicis Peripateticisque impugnatis jure vero merito à Stoicis propugnati retinerique contendam. Hoc inquam efficiam ut cum Stoicis ac meum fateri veritis virum alioquin fortem & generosum, si honestior superasse vita non possit, præsentemque mortem dedecus morte gravius necessitas intentet, violentas sibi ma- *Optatio. benevolen.* nus & inferre posse, & debere. Scio gravissimam esse difficultatem, quæque Oratoris exercitatissimi vocem desideret. Sed si jam vestra illa Ben. Aud. favoris aura nostræ hujus vela imbecillita-

tis

tis impleverit, superabo scopulos omnes difficultatis tantæ, & ingressus in portum veritati dictionis hujus coronidem consecrabo. Certum est etiam apud omnes haud obscurum, plurimas gravissimasque causas esse, ob quas meritò tædiosum sit & odiosum vitam in hac communi luce respirare; quod si tamen nondum esset res hæc tota quibusdam explorata, considerent illi quàm miserum sit & deplorandum gravissimis aut animi aut corporis cruciatibus torqueri, quibus certè qui detinentur, ita miseri mortem expetunt, ut ad illam votis omnibus indies anhelent. Perpendant quàm durum sit jugum illud, quod impositum est liberæ cervici, & iis maximè, quorum excellens in luce probata virtus omnem in imperio dignitatem occupare deberet. Cogitent quantus in animo generoso dolor exurgat, cui è fastigio debitæ sibi dignitatis est impellente fortunâ cadendum, cùm, inquam, terminanda est honesta vita, & puncto temporis amittendum quod longo fuerit ætatis cursu collectum. Et hæc omnia si omnem animum quantumvis alacrem & excelsum ita percellant, ut odisse communem hunc spiritum vitamque cogant, nunquid animati ita debent esse viri fortes quicumque, ut cùm aliqua causa talis occurrit, vitam expediat, & ex hoc corporis domicilio sese liberent, in quo ita miseram vitam anhelant, ut crucientur, imò potiùs ut moriantur? Nolim mihi, sed vestro judicio credatis, Auditores, sed tamen si quod factum est aliquando, comprobare potest quod apud vos judicatum: nunquid honestius Hannibal ex annulo suo mortem hausit, quàm à lictoribus Romanis expectasset? Nunquid pulchrius Mithridates negatam veneno mortem ferro quæsivit, quàm ad cursum Pompeii Magni negari se permisisset, aut crudelem filii sui ma-

tia allegatio.

Confirmatio.

2. Argumentum à causis mortis sibi inferendæ.

1. Cruciatus.

2. Servitus.

3. Iactura magna fortunæ.

Illustratio & amplificatio ab exemplis.

num expectasset? Nunquid Cato generosius sibi vitam ademit, quàm se Cæsari trophæum constituisset? Quid de Cassio dicam aut Bruto? victores esse sui maluerunt, quàm cùm servitus fœda superasset, turpissimis se dominis præbere vincendos. Quid de Nerone itidem imperatore? vir ille detestandus in vita, sed nescio an non in morte gloriosus qui ne turpiter ab alio interficeretur, interfici voluit à seipso. Fortassis in mentem vobis Calanus ille Indus Gymnosophista venit, quid fecit? torquebatur alvi doloribus, quos cùm ferre non posset, seipsum concremavit. Fortassis etiam Herculem cogitatis, sed nec cogitatis eodem illum ignis fato periisse. Longum esset cæteros omnes enumerare, quorū in morte mortem virtus evicit, nec degener animus sequi gloriam fato durissimo dubitavit, ubi infamiam vel ætas proponebat, vel miseriam necessitas apportabat. Sed est tamen fatendum illud honestissimum & eximiæ naturæ ac indolis argumentum esse, deserere malle vitam, quàm degere turpiter illam. Agnoverunt hoc ipsum Massilienses, quorum in civitate venenum cicuta temperatum publicè asservabatur pro iis, qui senatui causis explicatis sapienter excedere, & celerem fati viam quærebant. Agnoverunt & Græci omni semper ætate sapientissimi, apud quos idem esse factitatum nemo non historicorum affirmat. Affirmant etiam illud in insula Ceo matronam quandam generosissimi spiritûs extitisse, sed ultimæ senectutis: quæ cùm redditâ civibus ratione vitâ excedere desideraret, ne ut, inquiebat, hilarem fortunæ vultum semper experta aviditate lucis tristem intueri cogeretur, distributo liberis suis patrimonio, Mercurio libamentis defusis invocato, præsente Sexto Pompejo poculum, in quo venenum erat temperatum, con-

Similiter desinens. Repetitio.

2. Argum ab honesto, probatio ab authoritate Massiliensium &

Exemplum.

[ci]banti dexterâ arripuit & exhausit. Agnovit Cæsar hanc quoque voluntariæ mortis gloriam esse tantam, ut cùm Vticam victor properaret, ubi seipsum interemerat Cato, auditâ ejus morte non potuerit, quin doloris impetu victus exclamaret: Invidisti meæ gloriæ Cato, sed ego tuæ invideo. Et quidni Cæsar Catonis gloriæ invidisset, qui turpissimæ superesse illum servituti voluisset? Ecquid enim tandem est in illa tantoperè desideratá vita, quæ non nisi turpis esse potest? Quid verò in hac sponte suscepta morte, quæ semper esse honesta solet. In illa dedecus, in hac gloria; in illa servitus, in hac libertas; in illa dolor sæpiùs animũ excrucians, in hac animum lætitia sæpiùs exhilarans. Dum ita vivis, nunquid moreris? En ita moreris, nunquid vivis. Scio in cogitationibus me vestris hoc sermone versari, Humaniss. Auditores, sed ampliùs vestros in animos descendam, si quod ipsi certissimum esse judicatis, orationi nostræ robur adesse concedatis: ita videlicet corpus hoc nostrum per dolores & adversos sæpè casus debilitari frangique, ut inutile fit prorsus: & si ita est, quis non indè liberandam animam dicet, ne labanti conclusa domicilio casuum spectatrix adversorum, & dolorũ impatiens inutilis quoque fiat? Audi Senecam, quisquis huic nostro sermoni repugnas Si inutile, inquit, ministeriũ est corporis: quidni oporteat educere animam laborantem? Audi iterum: Prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti Audi experientiam: Nunquid cùm domum aliquam putridam esse, & ruinã minitari homines animadvertunt, illicò deserunt & aufugiunt? ita quoque cum urgente dolore aliquo, vel impendente fortuna in ruinam tendit hoc corpus, abeundum est, & impetu generoso prosiliendum è ruina. At inquies, sine jussu Dei nunquã est è vita migrandum.

Ab authoritate primi Cæsaris.

Probatio & illustratio ex dissimilibus.

Cõmutatio.

3. Argum. ab incommodo fructu corporis:

Confirmatio ab authoritate Senecæ.

Ab experientia & similiu

dum. Ita quidem, sed impellentes tolle causas, non adsit dolor patientiā evincens, removeatur servitus omnis vitam anteactā deturpans, nullum dedecus aut infamia gloriam omnem extinguat. Equidem stationem servare miles debet, sed si ab hoste cogatur, & imparibus armis discrimen exsurgat, saluti consulit fugiendo, veniamque meretur Vt illud taceam, omninò Dei avocantis mandatum adesse videri, cum causis illis hominem urgeri permittit, quæ nonnunquam etiam invitum ad mortem compellunt. Atque ne hæc à me in rationis ac veritatis luce ita disputari putetis, ut à mé tantùm accipiant authoritatem, credite, Auditores, non hanc à me mihi mentem esse, sed ab eorum virorum opinione, quorum apud homines & in pretio virtus, & in authoritate doctrina semper fuit. Hæc est Catonis opinio, & quis illo morum integritate vitaque præstantior? Hæc est Senecæ sententia, & quis illum sapientiæ dignitate potuit unquam superare? Nescio quid de M. Tullio vel debeam, vel audeam affirmare; certè si multum Seneca Catonis mortem extollit, multum eandem M. Tullius excusat. Quanquam quid in uno laborem, ubi sexcenti facto suo rem universam determinârunt Quis vel Niciā vel Demosthene eloquentior? Vterque sibi vitam sua sponte terminavit. Quis, Cleanthe Chrysippo, Zenone, Empedocle præstantissimis Philosophis sapientior esse potest? hi omnes dum animæ immortalitatem agnoscunt, & ad illā anhelant suam animam non pigra manu ex corpori mortali carcere eduxerunt. Interfecit seipsum Poeta Labienus propter libros exustos. Interfecit seipsum Cornelius Gallus, qui repetundarum accusabatur. Interfecit seipsum Silius Italicus, quoniam ita gravissimi mo bi tædio afficiebatur, ut sola in morte curationem sanitatem

Objectio. *Responsio.* *Illustratio à simili.* *4. Argumentum ab authoritate & exemplis.* *Dubitatio.* *Exempla.* *Repetitio.*

tatemque collocaret. Et hos tantos talesque viros (neque enim nominare cunctos est necessum) quis arguat erroris, aut impudentiæ condemnet? Date veniam, Auditores, ut liberè, quod sentio, non invitis vobis affirmem. Ita enim existimo planeque sentio, sibi manus inferre fortitudinis ejus esse, quæ omnia vitamque ipsam aspernetur. Etenim si ultra modum deditus est vino, qui amphoram non exsiccat tantùm, sed exsorbet quoque fecem, ita nimium vitam hanc communem amat, qui extremos vitæ dolores vitamque turpem pati mavult, quàm abrumpere vitæ cursum & necessariam alioqui mortem nonnihil maturare. Verè, verè ille vitam aspernatur, qui nec eam degere turpiter, nec eas reliquias cum dolore respirare conquirit non ignorat quippè ita miseram esse divinæ mentis nostræ conditionem in hac vita, ut sine injuria & integri sensûs animus nunquam esse possit in illa. Quanquam quis hîc mihi quos fortes extollo, timidos appellat nunquid enim timiditatis est abjectæ non ea pati posse quæ morte ipsa graviora esse contendis? Errat hic meis in auribus sermo, sed nondum tamen mentem immutat. Profectò non qui mortem sibi consciscit, aut dolores suos, aut instantia vitæ pericula morte ipsa graviora credit, sed indigna homine libero, sed talia quæ propter turpitudinem suam meritò quis vitet, ne aut inutilis, otiosus aut infamis sit in vita. Et obsecro undè tantus ardor & generositas inesset iis, qui se vita communi privant, si dolorem aliquem aut periculum reformidarent? Non à timore crescit animus, sed ab honore. Sed cognoscite tantum istum ardorem vel in uno Spartanorum Rege Cleomene, qui cùm sibi mortem inferre cogitaret, à pedibus in longum se detruncavit usque ad abdomen, in qua tandem exspiravit.

5. Argum. ab adjunctis

Illustratio à simili.

Objectio.

Responsio.

Fortes videntur qui seipsos occidunt.

Exemplum inaudita fortitudinis Cleo-

menis, Catonis Uticensis, Porcia.

vit. Cognoscite eundem in Catone Uticensi, qui cùm sibi mucrone pectus perfodisset, addita vulneri à ministris fomenta detraxit, ne vita rediret. Nec ille defuit generosus fœminis ardor. Testis est Porcia nobilis & animosa Bruti conjux, de qua non minus fortiter quàm venustè cecinit facetissimus Poeta:

Conjugis audisset fatum cùm Porcia Bruti,
Et subtracta sibi quæreret arma dolor:
Nondum scitis, ait, mortem non posse negari,
Credideram satis hoc vos docuisse patrem:
Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas;
I nunc, & ferrum turba molesta nega.

Arria.

Testis etiam est Arria pudicitiæ matronalis exemplum & decus: quæ cùm seipsam confodisset, & gladium è visceribus extractum castissima mulier marito traderet,

Si qua fides, vulnus quod feci, non dolet, inquit,
Sed quod tu facies, hoc mihi Pæte dolet.

Desinant igitur sermonem illum suum imperium jactare, qui quos fortes admirari deberent, timidos appellant. Degener est ignavus timor, non benè virtuti conjunctus comes, & ad gloriam stimulus nunquam adfuturus.

Peroratio.

Quanquam dum longiùs ab eo, & hinc omnem orationem sermo rapit, nimis fortasse parum judicio vestro, Benev. Auditores, tribuere videor, ut mihi omninò necessum sit ad cogitationes vestras redire, quibus dum disputationem hanc universam comprehenditis, illud animadvertitis, justissimis sæpè de causis ad inferendam sibi mortem hominem impellir nec illud ignoratis, honestius sibi esse mortem adferre, quàm in vita turpiter illam expectare: hoc etiam statuitis apud vos, inutile corpus nunquam esse fovendum, ex quo cum impetu generoso tot excellentes olim viri suam animam eduxerunt, in eoq; præstantissimæ suæ indolis manifestârunt argumentum. Quod cùm

Repetitio. Confirmatio

ita

ita sit, & jam ratio veritatem ostendat, veritas autem animum impellat, statuamus, ita constitutum esse, virum fortem oportere, ut cùm honestè superesse non possit in vita, communem hanc auram generosâ morte vitare non reformidet. Et illud est quod nobilis Stoicorum schola ac secta summa semper cum veritate probavit, summa verò cum imprudentia semper Academici Peripateticique improbarunt, intelligentes mortem illam voluntariam non à viris optimis & generosissimis propter aliquem dolorem optari & inferri; sed quoniam impedimento dolor est futurus quo minus in vita aut honestè, aut cum aliquo emolumento datur. DIXI.

Explicatio sententiæ.

GUILHEMI DE ULESCHOWER LOVANIENSIS,

Oratio dictu forma.

Virum fortem in necessitate sibi manus inferre non posse.

MAcedonum Rex Philippus, qui orbis universi domitorem Magnum illum Alexandrum pater ipse produxit; cùm pro tribunali judicaturus sederet, accusatori aurem unam concedebat, reo alteram reservabat, non ignorans, ut erat prudentissimus, nunquam exercere quenquam rectè posse judicium, nisi rationibus utrinq; discussis in ejus animo veritas eluceret. Quæ quidem consuetudo quemadmodum æquissima laudabilissimaque fuit, ita vobis, Humanissimi Auditores probari eandem opinor, ut in hac quoq; difficultate nostra, nec aurem utramque, nec illum vestrum animum totum ei, qui me præcessit, Oratori concesseritis; verùm ita partem aliquam mihi reservaveritis. ut ad aures vestras, & animos vestros orationi nostræ aditus esse possit. Etenim cùm im-

Exordium ab historia Philippi Regis Macedonum.

Accommodatio ad propositam.

imprudentis sit & temerarii in re aliqua controversa maximique momenti partem unam ponderare duntaxat, & judicare tamen velle, non ego in hanc de vobis opinionem unquam abibo, ut ex stimem vos orationi meæ omnem aditum judicio jam efformato præclusisse. Profectò ita vos arbitror omnes hodierna die attenta quidē, sed prudenti simul mente constitisse, ut facilè vestris animis nostrum Oratorem insidiari senseritis, dum gravi quadā & pomposa verborum farragine Stoicorum documenta quædam, & nobiliores eorum sectatores produxit apud vos. Quasi verò si documentum aliquod præclarum, aut virum etiam aliquem insignem Stoici jactitant & extollunt, in eorum nos verba doctrinamque jurare, & propter unius aut alterius authoritatem à communi hominum doctissimorum opinione recedere, ac in eorum scholam migrare debeamus. Certè si vix aliqui reperti sunt olim Stoici, nescio an unus possit hodie inveniri, cùm interim in maxima sectatorum multitudine doctrina regnet Peripateticorum, quorum aut authoritas major semper apud omnes fuit quàm Stoicorum, ita doctrina semper laudabilior rectiorq; remansit. Veruntamen cùm sita sit in ratione veritas omnis, ita illam inquiramus, ut quibus hic Stoicorum Patronus orationem suam confirmarit, excutiamus, qua in re ita vestram illam humanitatem precor, Ben. Auditores, ut si rationes omnes ejus longè aberrasse à veritate ostendam, nequaquam illi credendum esse putetis; si verò opinionem vobis meam comprobabo, tantum orationi meæ quantum ipsi veritati tribuatis. Atque ne quam attulit orationem omninò videar aspernari, fateor illud inprimis & dolorem, & infamiam, & cruciatus, & inhonestam servitutem gravissimas causas esse, sed an tales esse dicam,

Adducit adversariū in invidiā.

Propositio & transitio ad refutationem.

Refutatio ad 1. Argumentum, fatetur

quæ

quæ ad mortem violenta manu perquirendam compellant eum, qui se non hominem modò, sed virum agnoscit? Imò verò si mihi retexere fas sit sermonem, nec illas omninò causas arbitror. Est, est impatientia, non dolor; est furor, non cruciatus; est suiipsius oblivio, non infamia. Nunquid enim si quis etiam in his tantis malis sese hominem meminisset, humana omnia æquo animo toleranda putaret? Nunquid ita cogitaret, nunquam cujusquam odio mali maximum sibi malum inferre oportere? Iterum dico non dolor est aliquis, non dedecus aut cruciatus, sed desperatio, quæ cùm remedium nullum admittat, furorem convertit in mortem. An dolor etiam vehementissimus ullus in mortem viri manus armaret? Non ille Attilium Regulum, non Scævolam adigere potuit in querelam. An aliàs diversæ fortunæ vultus ita animum immutaret, ut in seipsum sæviret? Atqui tot illum viri fortes ita perpessi sunt, ut nesciam an non præstantior in adversitate virtus eorum illuxerit, quàm dum omnia ridenti vultu in sinum illis fortuna congerebat. Equidem:

Corrigendo sese causas mortis esse negat.] Repetitio.

Probatio ab exemplo eorum, qui in adversitate fortes mansêre.

Fortuna sævo læta negotio,
Ludum insolentem ludere pertinax,
Transmutat incertos honores;
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Illustratio per Horatij sententiam

Sed quid interim faciendum erit? Nunquid si ludat insolens fortuna, in meipsum sæviendo insolescam?

Si celeres quatit
Pennas, resigno quæ dedit, & mea
Virtute me involvo, probamque
Pauperiem sine dote quæro.

Sed non ista sapiunt omnes, non ita sapiunt illi, qui dum animadvertunt non omnia ad avaritiæ suæ & libidinis nutum fluere, justissimam mortis esse causam arbitrantur. Sed ô quàm

quàm serò pœnitet eos! eos, inquam,

Qui sibi lethum
Insontes peperêre manu, lucemque perosi,
Projecêre animas, quam vellent æthere in alto,
Nunc & pauperiem, & duros perferre labores.

Ad 2. Argum. respondet honestiorum virtutem esse illam, qua ardua quæque superat quàm mortem. Oppositio exemplorũ ex dissimili

Quanquam, inquiunt illi Stoici nostri, nunquid turpi vitâ laudabilior est mors pulchra? Sed dicant illi primum, nunquid honestior est illa virtus, quæ molesta lenit, obliqua dirigit, aspera arduaque complanat, quàm desperatione mors quæsita? Dicant iterum, nunquid gloriosius in exilio & egestate quodam vixit Belizarius, quàm qui seipsos interfecerunt, Otto Neroq; Imperatores? Nunquid Diogenes laudabilior, qui fortunam ferendo contempsit, quàm Chrysippus aut Zeno, qui fugiendo cervicem illi submiserunt? Prædica quantum vis Catonem, fortem etiam & generosum appella: nunquid tamen ita fortunæ severioris aspectum perhorruit, ut se virum non agnosceret, nisi tandē sese virum destrueret? Attolle Cleomenem Regem illũ Spartanorum, dic esse magnanimum, & in dolore constantem, nunquid etiam tyrannum & sui tortorem appellabis? Potuit Porcia carbones haurire, sed non potuit de morte mariti dolorem perferre: potuit mori fortiter Arria, sed non potuit fortius vivere cum dolore. Ita sunt nonnulli nimium molles & delicati, qui cùm in gremio fortunæ sedent, rident, cùm ab ejusdem amplexu removentur, lachrymantur. Ita timent omnia, & perhorrescunt, ut ictum exspectare fortunæ non audeant, qui minis ejus ad mortē adiguntur. Et si ita est (ut ad alia etiam jam accedamus) animadvertitis, quàm nimium sibi complacuerit Orator ille noster, dum in morte tot illorum exponenda qui sibi vitam ademerunt, longo & expolito sermone triumphavit; sed nequaquam animadverterit nec pauciores,

Responsio ad 1. Argumentum.

nec

nec doctrinâ minores extitisse, qui quidvis pati maluissent, quàm crudeliter sibi mortem inferre. Atque ut illud de Stoicis illis affirmem, docti illi aliàs, nec inficior, fuerunt, sed verè dicam, & liberè, hac in re desipuerunt. Rursum verò, & fortiori quasi spiritu inclamant: Inutile quandoque corpus esse, non inutilem verò animum, eoque illud esse relinquendum. Magna vox, illa major, & ideò quòd Senecæ vox esse credatur. Egone verò Senecā arguerim, quem sapientiæ doctorem orbis admiratur? si ita, doctorem etiam & oraculum nondum orbis repurgati libenter agnosco; sed quoniam sequenda veritas est non homo, tribuamus errores hominis, & dum multa benē dixit, fateamur hoc malè dicto multa benè dicta polluisse. Fatemur & illud, non inutilem semper animum infirmo & debilitato in corpore versari. Quòd si tamen ita dolor nonnunquam augeatur, ut animum premat, sic existima ad experientiam datum esse; si molestus existat, sic utilius; si intolerabilis, non diu duraturus. Adjecit velut extremum fortissimumque telum, fortitudinis signum esse sibi manus inferre. An obsecro, quoniam viri non est erectis & immotis oculis utramque fortunæ faciem spectare non posse? An idcircò quia mulierum est indè oculos trepidos avertere, undè dolor potest aliquis promanare? Sed nōs inquis, dolorem expavescunt. Si non expavit dolorē Cato, cur non ad Cæsarem confugiendum esse clamitabat? cur nō unà filium secum occidit, ut cum Torquato tantæ gloriæ societatem adiret? Sed scilicet sint illi fortes, qui fugiunt dolores, sint illi verò imbecilles & timidi, qui ferunt eosdem, & ferendo fortunam occidunt. Videor jam, Auditores, procellas omnes & fluctus, quos turbo quidā orationis adversæ concitârat, reducta veritatis sere-

Ad 4. Argumentum responsio.

Reprehensio Senecæ.

Ad Argumentum responsio.

Seipsum occidere timiditatis est argumentum.

serenitate composuisse, restat illud, ut quoniã jam in terra pedem ponimus, non minus ipso veritatis sole fruamur, quàm opinionis falsæ nebulis nonnihil fuimus perturbati. Dicamus ergò & nos aliquid, & si nihil notius experientiâ certiusque homines arbitrantur, ab hac quoque difficultatis hujus veritatem exquiramus. Profectò si qui solent ab imperatoribus orbis hujus ad alicujus loci custodiam deputari, sine jussu ac mandato ab eo sese removere non possint, credendum est omninò neminem ex hoc corpore liberare sese posse, nisi mandatum accedat cœlestis illius Imperatoris, à quo & in hoc corpore constituimur, & cui tantò plus obedientiæ debemus, quantò major est homine Deus. Scio jam constrictas rationis hujus veritate cogitationes vestras teneri, sed oblivisci non possum militis illius, qui sub Stephano Columnensi stipendia merens, singulari fortitudine constantiaque, & in omnem posteritatem nomen suum disseminavit, & in orbis universi luce, quanti essent facienda Imperatorum imperia, declaravit. Constitutus ad custodiam cujusdam turris erat, & jam cuniculis factis ignibusque admotis ruinam minitabatur; diffugerant commilitones, discrimen erat & vitæ periculum proximum; quid ageret? quò se verteret? illinc hostium impetus urgebat ut discederet, hinc Ducis imperium ut maneret. Mansit igitur generosissimi miles animi, nec à statione, in qua tandem vitam reliquit, nisi revocaretur, recedere cogitavit. Et adhuc quisquam erit, qui evolandum sibi ex hac corporis statione putabit, quem non indè cœlestis Imperatoris voluntas revocabit? Nunquid qui potestatis alicujus imperio in carcerem detruduntur, non priùs indè diffugere possunt, quàm quæ clausit potestas abire permittat? Neque enim fur-

tivo

Confirmatio.

1. Argum. ab experiẽtia & simili.

Ratio.

Illustratio ab militis cujusdam fortissimi exemplo.

Metaphora.

Applicatio exempli.

tivo pœna discessu vetatur, sed crêscit. Nunquid mihi invito unquam domino vel auferendum est, vel è loco movendum? Et nos in Dei potestate sumus, sub ejus tutela respiramus, omnes ejus providentia gubernamur: verumtamen ut ab experientia non recedam, undè hujus veritatis initium deduxi, si crimine carere non potest, qui mancipio alieno vitam extorquet, reus erit & ille, qui domino non jubente violentâ sibi manu mortem asciverit. Neque enim, ut etiam supra vulgus aliquid dicamus, anima, corpus, sed animam deserere corpus debet, cùm scil. jam expletis annorum suorum numeris ita deficit, ut retinere vitam ampliùs non possit; cujus ratione veritatis Poeta compulsus prudenter exclamat:

2. Argum. ab authoritate Juris communis. Cõmutatio.

Explebo numerum, reddarque tenebris.

Quid? quòd ita homo in hoc orbe sit constitutus, ut pro viribus operari debeat, & à Creatore mercedem expectare? Quod cùm ita sit, non præcipitandus est ad finem labor, sed dum licet, urgendus ac deducendus, ut major mercedis accessio fiat. Quid? quòd qui in seipsos sævientes sibi vitam adimunt, & in authorem naturæ, & in Remp. sunt injuriosi? Neque dubium esse potest, cùm & cœlestis Imperatoris subditum sine mandato & Reipubl. membrum sine consensu rescindant. Vnde etiam hominibus illis, tanquam in Rempubl. injuriosis justissima pœna constituta est, ut eorum scilicet corpora tanquam quæ communi sepulturâ sint indigna passim inhumata relinquantur. Quid iterum, quòd hi homines tantum in se rabie feritateque consurgentes id assequuntur, ut in cœlos pervenire nunquam possint? Neque hoc ita dico, quoniam religionis nostræ veritas id affirmat. Affirmant id Ethnici quoque: audite M. Tullium in illo præclarissimo Scipionis somno; ubi Paulus Æmilius jam tum

3. Argum. ab hominis fine.

Varia argumenta per prateritionem.

agens inter divos ita Scipionem alloquitur: Nisi enim cùm Deus istis te corporis custodiis liberaverit, huc tibi (ad cœlum putat) aditus patere non potest. Sed cùm illud minimè sit obscurum apud nos, quid opus est novam aliquam rationis faciem in clarissima veritatis luce accendere? Prætereamus & illud, quòd cùm Principum Regumque decretis prohibita sint duella, & huic Principum voluntati hominum omnium communi authoritate sit aggregata voluntas, utique & communi mortalium omnium opinione & Monarcharum justissimarum authoritate nefas est omninò sibi manus inferre. Sed fortassis nimis multa, ubi erroribus discussis satis jam per se veritas eludet. Quapropter si recedere ab hac statione vitæ non possimus, si reus est qui subditum alienum occidit, si expectandus est vitæ finis, non quærendus, si divina datur authoritas & Respublica, cùm injussus quis excedit è vita, nec optato potiri fine potest unquam, ita credamus & statuamus, nunquam omninò virum fortem & generosum violentas sibi manus inferre posse, aut debere. DIXI.

Præteritio.

Repetitio Confirmationis.

Explicatio sententiæ.

DELIBERATIO de PEREGRINATIONE.

Adolescens Reipublicæ Alumnus à Magistratu, ut peregrinari possit, continere.

Exorditur ab officio grati adolescentis.

Si quid est, quod in terris secundùm Deum amare, in quam oculos habere perpetuò debeam, Proceres Ornatissimi Amplissimique, nostra

noſtra eſt humanitas, ingens & admirabilis omninò munificentia. Etenim cùm obſcuris oriundus natalibus eſſem, quorum fortuna conditioque vix ab egeſtate diſtaret, adoptaſtis me in tutelam, curamque veſtram, ut Reipubl. filius viderer, eoſque benignitatis veſtræ favores hunc in ſinum meum effudiſtis, ut vivere me non tantùm honeſtiſſimeque vivere velletis verùm etiam artium optimarum ſtudiis adornare. Peregi itaque veſtrâ illâ benignitate, Proceres Ampliſſimi, ſtudiorum in hac urbe noſtra patriaque decurſum, & aliquam, quam in me placere vobis, vehementer lætor, eruditionem ſum adeptus. Vndè vobis quoniam in hunc veſtrum aſpectum ſum admiſſus, Proceres Ampliſſimi, & hoc pectus beneficii noſtri memoria perfodit, gratias quas concipere dicereque poſſum, habeo dicoque, Quòd ſi hæreat in gratiis dicendis lingua, nam me veſtra humanitas confundit, animus perpetuâ recordatione linguæ defectum ſupplebit. Quanquam quid mihi benignus ille veſter aſpectus promittit? quò rurſum invitat humanitas? An ut beneficium iterum aliud expoſcam à vobis, qui me muneribus innumeris hactenus accumulaviſtis? Non poſſum benignitatis veſtræ fontes occludere, quos apertos mihi ſemper eſſe veſtra humanitas decernit. Permittite igitur, Ornatiſſimi Prudentiſſimique Proceres, ut qui hactenus veſtra in urbe crevi, regiones exteras inviſam, & ad vos aliquando collectâ prudentiâ maturior perfectiorque revertar. Non impello petitionis meæ rationes; loquor apud eos qui mihi parentum dominorumque ſunt loco, tantùm oro obteſtorque.

Ratio à conditione ejus.

Gratias agit.

Petit peregrinandi facultatem.

DIXI.

DELI-

DELIBERATIO MAGISTRATUS.

ORATIO I.

Præsidis.

Exorditur à laudatione gratitudinis ejus.

Laudat petitionem ejus.

GEnerositatem illam tuam & excitatam indolem juvat intueri, ô Adolescens, hæc tibi verecundiam istam gratitudinemque suppeditat, illa tuum animum honestissimæ petitionis ardore succendit. Age igitur, gratum est, quòd erga nos gratum te intueamur. Placet animus jam spei magnæ conscius ad maxima sublimiaque contendens. N. mirum imitari cupis juvenes illos Romanos, qui ut ad Rempubl. pararentur in Græciâ Massiliamque, tanquam ad Emporia scientiarum à parentibus ablegabantur, ut indè aliquando ad Rempub. idonei reverterentur. Nimirum multa videndo ipse & audiendo sapere supra vulgus exoptas, & qui es à Rep. ad Reip. spem educatus patriæ tuæ præstare te virum peregrinando contendis. Nescio, an quod veterum quidam dixit, audiveris aliquando: Cui peregrinatio dulcis, patriam non amat; si dulcis patria, amara peregrinatio est. Certè quemadmodum nascuntur in patria patriæ conservatores, ita crescunt in illa. Quàm multi varias adeunt regiones, & exoticos peregrinosque secum mores exportant? Nondum tamen tuum animum depone, retine affectum tuum, ibo per singulos, & magistratus, pro te voluntatem exquiram. Si quid ergó judicii sit in te, qui Princeps es Magistratûs, quoniam jam adolescentem audivisti, deprome.

Dubiam tamen facit illam.

Exquirit sententias Senatorum.

ORA-

ORATIO II.

PRIMI DELIBERANTIS,

Suscipiendam esse adolescenti peregrinationem.

Non ignoratis Amplissimi viri, cùm qui aliquando in Reip gubernaculis, inque suorum vestigiis majorum versari cupit, ut in eo tanquam in fortissimo præsidio ac tutela Patriæ spes una recumbat, & à quo in angustiis auxilium, atque in adversitatibus salus certa petatur, eruditum & multarum rerum peritum esse oportere. Ecquis verò, qui perpetuò domi delitescet, nullas exteras regiones adibit, nullas Academias alias atque urbes frequentabit, eam sibi in patria promittet eruditionem peritiamque, præclarissimorum virorum vestigia premere cum honore & gloria, ac deindè cum utilitate Remp possit administrare? Ne ego nullam adeò felicem in terris regionem esse puto, cui non aliquid vel ad necessitatem, vel ad cultum desit. *Exorditur à conditione ejus, qui patriæ utilis est futurus.* *Eruditioni peregrinando acquiris*

Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:
India mittit ebur, molles sua thura Sabæi.

Neque etiam adeò beata est ulla regio, quæ felicissima omnia ingenia includat, sinuque suo sapientiæ stirpes omnes comprehendat, sparsa illa sunt per orbem, & varias diversissimasque terras illustrant. Habet Italia, quos admiramur: habet Hispania, quos suspicimus: vivunt in Germania, qui immortalitate sunt digni, vivunt in Gallia, qui cùm aliquando morientur, semper tamen vivent immortales, *Exempla.*

Quantum

Quantum profuit Ciceroni in Rhodo insula Moloni recoquendum refingendumque sese dedisse? Quàm gloriosum Anacharsi fuit, ab extrema Scythia in Græciam Philosophiæ causâ ad Solonem contendisse? Quàm Romanis utile fuit è Græcia mores ac leges accersisse? Quàm ad sempiternam sæculorum omnium memoriam illustre Sabæorum Reginæ, vel ex locis remotissimis Salomonem petivisse? Placet mihi Adolescentis hujus nostri desiderium, expediat aliquando sese è patriæ sinu, & in lucem regionum cæterarum irrumpat; crescat in Academiis urbibusque aliis: à doctis doctrinam, ab urbibus benè constitutis morum disciplinam reportet, & ad nostram aliquando Remp. prudentior revertatur. Ita sentio, & ut publico sumptu dimittatur, omninò judico. DIXI.

Sententia qua petitioni adolescentis annuit.

ORATIO III.

SECUNDI DELIBERANTIS,

Suscipiendam esse adolescenti peregrinationem.

Exorditur assentiendo dictæ sententiæ.

EQuidem aliud in adolescente requiram, sed non tamen à sententia jam dicta discedam. Aspirat igitur ad Rempubl. adolescens, & aliquando prodesse patriæ suæ gubernando contendit? In eo fit oportet authoritas & gratia. Quid est verò authoritas illa, nisi quædam consentiens bonorum omnium de virtute ac eruditione æstimatio? Et quotusquisque æstimationem illam sui per diversas dispergit oras, qui non secus in patria, quàm in concha testudo delitescit? qui vix plures perambul

Peregrinando authoritatem acquiri.

Ratio per similitudines.

regi

regiones, quàm uno solari die Limax perer- *Conduplicatio.*
rat? qui vix ulterius à domo paterna pedem
ponit, quàm ab antro suo formica recedit? ille, ille authoritatem sibi perquirit, qui plures perlustrat regiones, quàm alii pictas unquam viderunt; cum pluribus nationibus familiarissimè conversatus est, quàm alii loquentes audiverunt; plures callet linguas, quàm alii legerunt; plurium gentium instituta moresque didicit, quàm alii per rumores intellexerunt. Ille, inquam, ille sibi virtutem istam comparat, quam authoritatem appellam, qui nulla pericula reformidat, qui tales sibi opes ac thesauros acquirit, quos nullus fortunæ casus evertet, cui nihil jucundius quàm peregrinari, quàm exterorum mores ac consuetudines observare; quem nulla patriæ parentumque blandimenta domi tenent, aut voluptatum illecebræ remorantur. Quis est qui non talem deprædicet? in oculis habeat? sermone circumferat? quis est qui non amet, admirandum admiretur colendum? colat Reipub. utilissimum? Nemo illos reveretur, qui cochlearum instar in patria delitescunt, nulla illi sunt in authoritate qui patrios tantùm Lares viderunt; nullam gratiam obtinent apud probos, qui suæ tantùm urbis mores corruptos sæpè noverunt. Vale. Adolescens, nam sic sentio, & si gratiam patriæ tuæ referre cupis, non hic, sed alibi præsta te virum, ut ad Remp. aliquando cum authoritate gratiaque vir accedas. Sumptus etiam fortasse desideras? Utere benignitate nostrâ, concedo. DIXI.

Traductio.

Effectus peregrinationis.

Gradatio.

Sententia qua annuit petitioni adolescentis

* *
*

ORA-

ORATIO IV.

TERTII DELIBERANTIS,

Suscipiendam non esse adolescenti peregrinationem.

Exorditur excusando se & laudando adolescentem.

Videri solent odisse nonnunquam, quæ petita non concedunt. Non odi te, quem multum amo, Adolescens Germen es Reipubl nostræ manu consitum, curâ excultum, favore irrigatum, & si jam surculus es aliquis. in arborem aliquam tandem evades Ego verò è Reip. sinu te ejiciam? in exteras te regiones ablegem? Veneror illam Lacedæmoniorum disciplinam quam illi ità diligenter observarunt, ut nemini foras progredi, vel à patria sua peregrinando recedere fas esse vellent. Laudo semper præclarissimum Atheniensium institutum, qui suos cives à Mari tanquam ab improbitatis magistro semper abduxerunt. Ita enim veteres illi peregrinationem improbarunt, ut Rerumpub. pestem esse arbitrarentur. Dixit paulò antè præses: Cui peregrinatio dulcis, patriam non amat; Si dulcis patria, amara peregrinatio est. Si patriam amas, cur peregrinationis te tantoperè desiderium invasit? Audio, eruditionem reportabis, & prudentior maturiorque redibis. Nescio an non etiam corruptior; sed tibi cur hujus urbis jam collegia doctique vilescunt? Si in hujus Academiæ horto scientiarum omnium tibi flores colligere licet, cur tot sumptibus, tantisque periculis, quod habere hîc potes, aliundè reportare contendis? Ad authoritatem colligendam abi-

Proponit peregrinandum non esse, probat exemplis.

Item dicto Præsidis.

Praeoccupatio ex sententiis jam dictis.

ris: nimirum non apud alios æstimari cupis, qui nobiscum vivere, & inter nos mori votum habes. Ibi quærenda est authoritas, ubi imperandum; ibi conciliand a sibi gratia, ubi vivendum. Videtis quid Proceres, contendam. amo adolescentem, & adolescentem cupio retinere; crescat in oculis nostris, discat mores nostros, ita nobis semper placebit: ita nostram urbem discet à nobis gubernare. DIXI.

Sententia quæ retinendum adolescentē judicat.

ORATIO V.

QUARTI DELIBERANTIS,

Suscipiendam esse adolescenti peregrinationem.

VIrtutem cùm in omnibus, tum in Magistratibus potissimum requiri, nemo unquam dubitavit, qui vel solem potuit intueri, & necessariam in eo lucem videre, à quo omnia lucem astra mutuantur: quis est enim, qui non Magistratum solem esse Reipubl. dicat, à cujus luce, hoc est, virtute, cives omnes illustrentur? Quod cùm ita sit, & virtutem morumque probitatem, qui admovendus est ad Reipubl. gubernacula requirat, abi, adolescens, per me licèt; recede à patria tua, aliquando ut ad eam cum virtute gubernandam revertaris, & civibus tuis morum aliquam probitatem reportes. Speciosa est eruditio, & ad ornatum Reip. sed necessaria est probitas ad salutem Reipub. Abi, rursum dico, Adolescens, probitatis & virtutis exempla apud exteros illustria reperies, ipso aspectu tuus animus attolletur, & seipso quasi grandior exiset, visaq; toties aliena vir-

Exorditur à re ipsa & sententia expositione.

Peregrinando virtutem & probitatem acquiri.

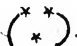
virtute ac gloria, ipse ad veræ virtutis & gloriæ cupiditatem exardesces. Cur obsecro tanto olim sumptu ad Olympica certamina juvenes dimittebantur, nisi ut omnium virtutum exempla videntes ad imitationem inflammarentur? Ita cùm tibi in excellentium virorum familiaritatem venire contiget (quæ ipsorum est humanitas) quanta sese tibi proficiendi, virtutumque discendi variis occasio offerret? Quot ex unius Socratis conservatione ad frugem revocatos non solùm doctiores, sed etiam meliores legimus abivisse? Quot ex Lelli Scipionisque consortio? quot ex aliis? Ecquis verò neget externam quandam elegantiam, & laudabilem comitatum apud exteros comparari? Quis Scyta non mitesceret cum Anacharsi? Quis non apud politiores illas gentes animadverteret quid deceat in cultu, quid in vestitu, quid in actionibus, quæ veneres ac lepóres in sermone gustuque conveniant? Verè mihi Gymnasium quoddam peregrinatio videtur, in quo vi & via quadam tacita præclarissimæ virtutes accrescunt. Hîc illa mollities animi deponitur, & per diversas itinerum molestias expugnatur; hic morositas exuitur, humanitas assumitur, affabilitas & placabilitas exercentur.

Probat exemplis.

Vitia peregrinando deponuntur

Concludit repetitione sententiæ.

Non plura dicam, eat tamen, & publico sumptu peregrinetur adolescens. DIXI.

ORA-

ORATIO VI.

QUINTI DELIBERANTIS,

Suscipiendam esse adolescenti peregrinationem.

Miratus sum persæpè, Prudentissimi Proceres, undè prudentiam illam civilem Aristoteles unicum naturæ miraculum, hausisset quam suis Politicorum libris perfectissimam & absolutissimam est complexus: verùm postea quam intellexi peregrinando regiones illum quàmplurimas obiisse, & ducentas quinquaginta politias accuratè descripsisse, desii aliquando mirari: atque ut credidi neminem nisi peregrinando politicum esse posse. Prudenter proindè Plato peregrinationem suscipiendam esse monet, ut aliorum moribus perspectis, patriæ leges corrigantur, augeantur, illustrentur. Prudenter quoque Veneti, quamvìs à Republica sapientissimè instituta laudentur ubique legatos suos apud exteras gentes habent, qui omnia in Rebuspub. notatu digna diligenter observant, & ad patres accuratè perscribunt. Quisquamne Hebræorum duce & legislatore Moyse sapientior unquam fuit? ille tamen administrandæ Reip. judiciorumq; obeundorum rationem commodiorem à Tethrone socero suo homine peregrino non solùm audivit, sed etiam cum fructu accepit ac probavit. Nimirum videnda, audienda, conquirenda sunt alia apud exteros conferenda & dijudicanda. Erunt, quæ discantur ab ævo usuque provecti: erunt, quæ notentur de luxu civitatum quarundam ad

Exorditur ab exemplo Aristotelis.

Peregrinando prudentiam politicam acquiri.

Itē ratione.

ad perniciem, de instituto aliorum ad salutem de moribus plurimarum ad disciplinam. Docebant in via fosii, in exiliis hospites in hospitiis caupones. Novas historias mirari licebit, & ad prudentiam annotare; elegantiam subindè novam fas erit ad usum transferre.

Concludit assentiendo. Non ego te retineam, Adolescens imitare Lycurgum, qui ut legibus Remp. suam fundaret, in Cretam & Ægyptum est profectus. Multa invenies apud exteros instituta vitæ, quæ notabis. Ita fac, & nostro sumptu, quem tibi quoque decerno, dignus aliquando redi. DIXI.

ORATIO VII.

SEXTI DELIBERANTIS,

Suscipiendam esse adolescenti peregrinationem.

Exorditur à refutatione contraria sententia. Sunt equidem nulli, qui magnis, ut arbitrantur, exemplis peregrinationem contemnant. Nunquid, inquiunt, Socrates Athenis pedem nunquam extulit? nunquid Ælianus nunquam Italiâ? nunquid Pomponius Lætus nunquam Româ? *Propositio & sententia.* Ego verò, Proceres, nondum istis commoveor, & vobiscum adhuc adolescentem hunc nostrum libenter dimitto. Imitetur Vlyssem unicum humanæ prudentiæ speculum, & errando per varias oras, varium se cum variis fingendo, fiat nobis alter *Probat exemplis.* Vlysses. Non dico imitetur Solonem, Platonem, Pythagoram, Aristotelem, alios ævi illius Gentiles innumeros vel Æroas vel Argonautas: imitetur verò sanctissimos Patriarchas, Noe, Abrahamum, Isaacum, Iacobum ex-

cæterosque quorum peregrinatio tantum fuit. Imitetur fortissimos Duces & Principes, Moysen, Iosuam, Davidem, & hanc Vitam nostram peregrinationem esse perdiscat; hunc mundum non habitandi locum, sed commorandi diversorium esse. Vere tu peregrinatio Lux es vitæ, procreatrix morum honestissimorum, conciliatrix virtutum præstantissimarum. Tu eruditionis ac sapientiæ conquirendæ viam aperis; tu morum ac vitæ disciplinam tradis. Sed eos hæc omnia, Proceres Dixisti; ego vero illud affirmo perspectis aliorum moribus legibusque meliores effici cives, cautioresque reddi. Ego, inquam, illud dico peregrinatione rerum omnium usum acquiri, quo neglecto nulla administratio procedet. Habe igitur, O Adolescens, vocem hanc meam petitioni tuæ suffragantem. vade peregrinare, viros maximos, & illustrissimos imitare; nihil tibi nostra benignitas neget, quam ista gratitudine tua meruisti DIXI.

Amplificat. à definitionibus conglobatis.

Concludit assentiendo.

ORATIO VIII.

Præsidis.

LÆtor, O Adolescens tuam illam petitionem honestam iis esse visam, quibus placere debuisti. Ibis ergo, nam & ego tibi suffragari volo; peregrinaberis, ut petis, sumptibus nostris uteris, & alibi quoque noster eris. Audi tamen, ut cum fructu peregrineris. Et manifeste diu turpe est, vacuumque reverti. Non cum Æschinc redeas, qui in Alexandri Magni aula tantum ejus saltationes notarat; Non cum adolescente illo revertaris, qui sylvas, montes, fluvios campos, peregrinando se vidisse gaudebat. Peregrinaberis cum pugillaribus, instituta ac mo-

Adjungit suam sententiam præses.

Addit monitiones.

Docet modum peregrinandi.

mores notabis, illustria quæcunque observabis, ab ore doctorum sæpe dependebas & vestigia premes; non cuivis dexteram porriges; vitabis adulatores, rejicies istos commodorum non laborum sodales. Verbo concludam, ita peregrinare, ut tibi, quod cuidam, objici non possit, Angelus Rusticus in Italiam profectus est, Vrbanus diabolus in patriam reversus est. Vides Reipublicæ in te benignitatem, vive gratus Reipublicæ.

ADOLESCENS GRATIAS AGIT.

NEc vestra fortuna, Proceres Amplissimi remunerationem desiderat, nec nostra suggerit remunerandi facultatem. Privatorum ista copia est, inter sese esse munificos, Vestra beneficia, ut magnitudine præcellunt, ita mutuum non reposcunt. Quod solum igitur nostræ opis est, gratias ago, verum ita, ut apud Deum fieri solet, sentiendo copiosius, quam loquendo. Vestri beneficii in ore laudationem, in corde obligationem perpetuo gestabo.

***

ILLV-

ILLVSTRIS
D. ADAMI KALINOWSKI
POLONI
ORATIO
DE IMPERATORE
Seu
BELLI DUCE.

Divus ille Plato, quem Antiquitas veneranda Philosophorum Deum appellat, Ornatissimi & Humanissimi Auditores, Remp. unamquamque ac præcipuum maximumque Principis alicujus, aut Legis officium duabus rebus consistere, Regibus nimirum & Armis, judicabat. Ac legibus quidem, quæ pacis tempore promulgantur, ut in officio boni contineantur, à Republ. improbi arceantur, condignis honoribus bene meriti afficiantur. Armis vero, ut ab hostis injuria impressioneque cum Civitas, tum universa Patria salus omnium ac tranquillitas defendatur. Vnde manifestum est unicuique belli Ducem, seu Armorum Moderatorem velut alteram Reipublicæ columnam esse, qua sublata, corruat ipsa omnino necesse est: imo vero Civitatis ac Regni murum vallumque, nec male fortassis Reipublicæ Manum appellandum esse; adeo ut in Imperatore supra cæteros homines aliquid amplius sit, quod animadvertens prudentissimus ille Poeta: *Exordium authoritate Platonis seu dicto.* *Applicatio* *Necessitas belli Duci.*

Res, inquit, *gerere & captos ostendere civibus hostes*
Attingit solium Iovis, & cælestia tentat.

Quid enim, obsecro, admirabilius est, imo quid divinius, ad æternam posteritatis memoriam, quam unum hominem, eumque, qui exercitui ingenti præsit, medias inter acies invictum stare, virtutis & ignaviæ uniuscujusque arbitrium se præbere? nunc dextrum lævumque cornu acriter & constanter defendere, nunc fugientibus obsistere, nonnunquam acies turbatas restituere, semper fere voce ac manu singulis adesse, universis vero consilio prodesse, hostem denique profligare, evertere, subjugare? Atque cum ea sit Imperatoris in Rep. dignitas, nemo est, qui non illum Reipublicæ per quam esse necessarium judicabit, cum profecto nequaquam sit satis innumeros & immensos esse in Republica exercitus, nisi eorundem Dux aliquis sit cum virtute sua illustris, tum Reipublicæ authoritate armatis. Vidit hoc & intellexit Gabrias ille Atheniensis, atque idcirco reformidandum magis cervorum exercitum Leone Duce, quam Leonum cervo Duce affirmabat. Vidit etiam & intellexit Iulius Cæsar, ille Imperatorum Imperator, veræ Virtutis alumnus & fortunæ delitium, ideoque cum in Hispaniam adversus Petreium proficisceretur, non magni eum se facere, ajebat, quod cum exercitu sine Duce conflicturus esset. Et sane quemadmodum sine gubernatore remiges, non nisi in scopulos atque in apertum naufragium navem ipsam suo robore & inconditis iuribus impellunt; ita sine Imperatore milites aut ipsam belli molem non permovent, aut in perniciem atque exitium protrudunt. Sed fortassis jam in ipso dictionis nostræ portu aberro; neque enim de Imperatoris ac Belli Ducis necessitate disserendum esse hodierna die constitui, sed eum, si quo possim adolescentis Eloquentiæ penicello adumbrare tantum, aut profecto, si sperare ausim amplius, vivis coloribus adornatum & per-

Propositio cum correctione.

perfectum repræsentare. Video jam erectos animos vestros ad hanc nostram de Imperatore vocem, Ornatissimi AUDITORES, agite vero vos ipsi, quemnam tandem, aut ex prisco illo ævo, aut ex hac nostra ætate, si non oculis coram? usurpare, at animis intueri desideratis? An magnum illum nomine reque ipsa Alexandrum? utinam liceret. An prudentissimum juxta & fortissimum Pyrrhum? Vellem sane. An fulminantem Italiæ terrorem Hannibalem? Eum ipsum optarem. Concipite tamen quem vultis, Ornatiss. AUDITORES, ego, quæ in perfectissimo Belli Duce requiri judicavero, quantum assequi oratione potero, declarabo. Nolite vero expectare, ut illi vestræ de me expectationi respondeam, neque enim nisi summi Oratoris est, summum Imperatorem describere; enitar tamen, ut quoniam tanta animorum benevolentia conantem aliquid Eloquentiam nostram complecti parati estis, suscepti oneris magnitudini non succumbam. *Conciliatio auditorū.*

Leo Imperator, Ornatissimi AUDITORES, cum omnia Reipub. momenta in excellenti posita esse Imperatore ac Belli Duce non ignoraret, eum talem esse mandabat, qui corpore continens, victum temperans, sobrius, vigilans, frugi, in rebus necessariis minime profusus, in laboriosis negotiis assiduus, circumspectus ac prudens, pecuniæ despiciens, famæ commendatione honestus, neque juvenis, neque ætate ingravescens, habitis ad dicendum ex tempore in media hominum frequentia, denique generoso tum animo, tum corpore ac rebus in omnibus magnanimo esset. Quæ sane omnia etsi non inficias eam tanto in viro per quam esse necessaria, ut eo hostibus insultantibus opposito tanquam Reipubl. scuto quodam cæteri omnes communem hanc auram secure respirent, & respirantes de potente improbitate trium- *Confirmatio Adjuncta belli Ducib.*

virtutes in belli Duce requisita Partitio orationis. triumphent, ego tamen sic existimo, eum legitimum Belli Ducem esse, in quo Scientia rei Militaris Virtus egregie Providentia sagax, Auctoritas absoluta Fortuna felix & favens: quibus quinque notis ac signis universum dictionis hujus ambitum tanquam cancellis quibusdam circumscribam.

Scientia rei militaris in utili Duce. Atque inprimis ita rebus in omnibus comparatum esse videmus, ut qui gloriosam dignitatis alicujus excelsæ molem suppositis humeris sustinere præsumunt, ejusque munus cum laude sua ac fama obire contendunt, illius perfectam primum peritiam ac notitiam sibi debeant comparare. *Probatur à simili.* Quo cum in omnibus aliis clarissime usus ipse demonstrer, tum in navium gubernatoribus, quibus nunquam gubernanda in ultro mari navis traditur, nisi prius omnem maris, ventorum, tempestatum rationem perspectam, atque adeo rei nauticæ universæ perfectissimam cognitionem sint consecuti. Iam ergo cura is sit Imperator, cui aliquando universæ Reipubl. salus est committenda, quis est, qui non talem esse debere judicabit, qui artis suæ sit gnarus, usuque longo militiam ipsam combiberit? talem, inquam, qui pueritiam militiæ rudimentis imbuerit, adolescentiam belli cursibus atque laboribus exercuerit, ineuntem juventutem susceptis præliis corroborarit, victoriis ac trophæis excitarit? Dicam cum tacendo nunquam Tacito, *Ab authoritate Taciti.* Qui plures provincias stipendio expleverit; qui noverit, quis ordo sit agminis, quæ cura explorandi, quantus urgendo trahendove bello sit modus: qui cum hostibus sæpe conflixerit, cum inimicis semper concertarit, bella agendo non legendo gesserit, provincias non cogitando, sed perambulando in armis confecerit: adeo ut nullum sit belli genus, non terrestre, non navale, non externum, non internum, non defensorium, non vindicatorium in

quo

quo illum non universæ Patriæ fortuna exercuerit, dico etiam illustrarit. Et vero quanta est universæ Reip. confidentia, quanta securitas? quanta tranquillitas, cum se Imperatorem ac belli Ducem non tam scit habere, quam sentit, cujus scientiam nulla res omnino, quæ quidem posita sit in usu militari, fugere potest. Si potentiam ingentem hostis ostentet, scit eludere; si vastationibus ac depopulationibus grassetur, scit reprimere; si majoribus viribus insultet, scit prudentia solertiaque superare. Non ignorat insidiarum modos; astutus est; non terretur eventu nonnunquam adverso; secundarum enim rerum ambiguarumque sciens est, eoque interritus. Una est rei militaris scientia, quæ verum facit Imperatorem; unus est scientiæ militaris acquirendæ modus militare. Vt enim vetus est verbum summa cum veritate conjunctum, nescire eum recte imperare, qui non didicerit parere, ita plane nec exercitum regere novit, qui militare non prius didicerit. Apage apage illos (quosnam vero dicam?) Ambitionis istos, non Martis alumnos, qui non militare, sed imperare; non sub armis sudare, sed arma jubere; non stipendia mereri, sed dare concupiscunt. O sane non fortunatæ Respublicæ illæ, quæ habent Imperatores, quos emilites nunquam viderunt! Non ignorabat hoc exercitatissimus ille belli Dux Sertorius, cui etsi Reipublicæ fortuna non favit, ejus tamen laudibus nihil posteritas detraxit. Is cum in Hispaniam contra se Cneum Pompejum adhuc pene imberbem & adolescentulum videret, indignatus primo, quod suæ virtuti non par adversarius adesset, contempsit; deinde etiam cum instaret ille, & armis arma ultro provocaret. Ego, inquit, juvenem istum castigatum domum remittam. Nimirum, quem juvenem adhuc intuebatur, ab eo rei militaris scientiam ab-

A confidentia Reipub.

Modus acquirendi scientiam rei militaris.

Authoritas Sertorii.

Expetitio. esse judicabat, hanc in quo non reperiebat, contemnendum ac rejiciendum esse censebat. Illa est scientia militaris, quæ imperterritum reddit, & adversus casus omnes audacem, ut non immerito dixerit ille apud Livium, non temere adversa casuum eum reputare, quem fortuna nunquam deceperit. Illa est, quæ ubi animum instruxit, ardentior est manus; ubi mentem occupavit, ferventius est pectus. Quot sunt excellentissimi Heroes? quot egregii Imperatores, qui hodie (quid dico hodie?) qui omnium sæculorum atque ætatum famam præclarissima cum laude sua ita impulerunt, ut

Communicatio. inter homines supra homines fuerint; ab hominibus ubi recesserunt, Dii potius quam homines sunt visi? Obsecro, an quia potentia præcellentes? Parum potentia potest, si prudentia non regatur, an quia robore ac viribus invicti, etiam validissimum invalidum est, si scientia careat robur. Quamobrem ergo? quia nimirum in re militari nihil omnino ignorabant, adeo ut multo potius sit Ducis ingenium in bello, quam manus. Verum enimvero non eum tantum Imperatorem volo, qui rei militaris scientiam ostentet, sed qui, ut ille apud Livium dicere possit Facta, non dicta mea vos milites sequi volo, nec disciplinam modo, sed exemplum etiam à me petere.

Virtus in belli Duce. Quid igitur est, Ornatissimi AUDITORES, quod amplius in Imperatore requiro? Requiro virtutem: neque enim egregia illa Imperatoris facta, à scientia tantum rei militaris, sed à Virtute quoque proficiscuntur. Bipartitam illam, corporis animique faciamus, & ordine procedamus.

Transitio cum distributione. Num forte negotium occurrit? adsit laboriosus: num periculum præ foribus est? consistat fortis: num aliquid est agendum? industrium sese ostendat: num aliquid conficiendum? celeritate utatur: num aliquid providendum; consilium promptum habeat. Imitetur gloriosissimum illum Im-

Imperatorem Iulium Cæsarem, qui, si Tranquillo credamus, laboris ultra fidem patiens erat, & in agmine nonnunquam in equo, sæpius pedibus anteibat, capite detecto, seu sol, seu imber esset. Audiat Agesilaum, Lacedæmoniorum illum Regem, qui Imperatorem decere potius ajebat, ut tolerantia, quam mollitie privatis hominibus præstaret. Atque, ut de illo Xenophon attestatur, si quandoque usu veniret, ut laborandum exercitui esset, sponte sua supra cæteros laborabat, quod arbitretur ejusmodi omnia militibus esse solatio. Nimirum *Illustratio ab exemplis I. Cæsaris. Agesilai.*

--- Tum promptius ibunt
Te socio, cum conspicuus, gratusque geretur
Sub te teste labor.

Adeo necesse est, ut Dux ipse plerumque in opere, in agmine gregario militi mixtus sit, incorrupto semper Ducis honore, quique ausit

--- Primus sumpsisse labores,
Primus iter carpsisse pedes.

Quid dicam nunc de bellandi promptitudine? sed hæc in labore consistit: quid de constancia? hanc complectitur fortitudo: quid de singulari rerum omnium, expeditione? in industria hæc posita est. *Subjectio.* Quanquam non illa solum bellandi virtus in summo atque perfecto Imperatore quærenda est, sed multæ tunc partes eximiæ, hujus administræ comitesque Virtutis. *Aliæ virtutes requisitæ.* Quanta igitur (ut Marci Tullii verbis utar) quanta innocentia debent esse Imperatores? quanta omnibus in rebus temperantia? quanta fide? quanta facultate? quanta humanitate? Quæ certe nisi omnia aut pleraque habeat, non ego possum Imperatorem in aliquo numero putare. Nihil dicamus nunc de innocentia, quam profecto qui in Imperatore negaret, non eum Reipublicæ Ducem, sed publicum & armatum esse latronem judicaret. *Innocentia.*

De Temperantia quis silebit? Iulium Cæsarem fortunam sibi fabricantem temperantiæ addictum fuisse, Suetonius attestatur; idque cum animadverteret Marcus Cato, unum ex omnibus Cæsarem ad Rempubl. evertendam sobrium accessisse dicebat. Et vero parsimoniam firmissimum esse penu rerum agendarum Cyrus ille Xenophonteus ex vero affirmabat. Vnde Scanderbegus inclytus militiæ Dux dictitare solebat: Belligerandũ ita esse hodie, ut cras etiam belligerare possimus.

Temperantia.

Benignitas affabilitas Probatur exemp. Alexandri. Trajani.

Benignitatem, affabilitatem, facilitatem, humanitatem, an quisquam ab Imperatore abesse debere judicaret? illa est, quæ Alexandrum Magnum tam gratum militibus universis effecit, qui cum semel frigore pene confectus esset, ignique corpus refovens assideret, gregarium videt ex suis militem algore prope mortuum ac torpentem; nec mora loco & sede sua exiliens militem illum sua in sede collocavit. Illa est, quæ Trajano Imperatori, civium & militum omnium amorem conciliavit, dum milites in prælio vulneratos curavit. Quæritis qua tandem diligentia? Cum fasciæ, inquit Dion Cassius, & volumina deficerent, nec suæ quidem vesti peperoit, sed eam totam in ligamenta & fomenta discidit. Taceo Hermocratem, cujus humanitas, Xenophonte teste, tantum apud milites valuit, ut quotidie mane & vesperi circa ejus tabernaculum, quid dicendum faciendumve esset sciscitantes, versarentur. Latere Pyrrhum Epirotarum Regem patior, cujus tanta fuit affabilitas, tantaque ars conciliandi sibi homines, ut Italicæ gentes Regi externi, quam populi Romani tamdiu in ea terra imperium mallent. Quam profecto artem si Imperatorum imo si mortalium ullus, Lucius sane Sulla pernovit, qui cum antea rudis & ignarus esset belli, hac virtute brevissimo tempore omnium solertissimus est factus. Milites benigne appellabat,

Hermocratis.

Pyrrhi.

Sullæ.

multis rogantibus, aliis per se dabat; beneficia invitus accipiebat, sed ea properantibus, quam mutuum reddebat, ipse ab nullo repetebat; magis id laborabat, at illi quam plurimi deberent: joca atque seria cum humillimis agebat: in operibus, in agmine, atque ad vigilias nullus aderat; neque interim quod ambitio prava solet, Consulis ad cujusquam boni famam lædebat tantummodo neque consilio, neque manu priorem alium patiebatur, plerosque ante veniebat. O singularem plane Imperatoris artem! Dicam cum Plinio. Absit ergo Superbia, absit asperitas, nec timueris contemptum. An contemnitur, qui imperium, qui fasces habet? Nisi qui humilis, qui sordidus, qui te primus contemnit? Male sane vim suam potestas aliorum contumeliis experitur, longeque valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor. At inquiet, nescio quis, istane ergo humanitate, an non potius severitate constare posse disciplinam militarem arbitraris? Bene tu quidem quisquis hoc ais, & mihi jam vox illa Vegetii in auribus: Dux auctoritatem maximam severitate sumat; omnes culpas militares legibus vindicet, nulli errantium credatur ignoscere. Vnde fit ut eam in Imperatore Humanitatem requiram, qua justitiam non excludat, & in militum cura consistat. Verum enim vero jam in eum locum decurrit oratio, ut providendum imperatorem considerare jam sit necessum. Delector vestro illo favore, Ornatissimi AVDITORES, & dum sentio vestra illa benevolentia me sublevari, onus, quod maximum humeris meis imposui, vix sentio; adeoque in patentem hunc orationis campum ulterius excurrere & Imperatoris nostri providentiâ properanti stylo consignare jam lubet Tradit doctissimus Plutarchus sub Epaminonda Thebanorũ præstantissimo Duce nunquam eveniffe, ut exercitum Panicus aliquis

Remotio vitiorum.

Praeteritio.

Transitio & Renovatio attentionis.

Providentia belli Ducum.

tumultus invaderet, etsi præter causam subito nonnunquam soleat oboriri, atque vel idcirco tantum, quod summa esset in præstantissimo illo Duce providentia. Quæritis nunc qualem Imperatorem, & quam providum requiram? Non ignoro eos vulgo placere, qui temeritate quadam concitati, ferociter omnia, & omnia præpropere aggrediuntur; non hostes cavent, sed contemnunt; non quid necessitas cogat, sed quid voluntas imperet, considerant; non quid utile Reipub. sed quid sibi gloriosum decernunt. Ego vero si quid hac in re judicandum est, non cum multis, sed cum prudentibus in eam opinionem discedo, ut Imperatorem cautum ac cunctantem esse debere declarem, adeoque cum augustissimo illo Imperatore Augusto sentio, qui nihil minus in perfecto Duce, quam festinationem temeritatemque convenire judicabat. Etenim si verissimum esse ipsa experientia ubique testata est, Non licere bis in bello peccare, & omnino, quod Cato ajebat, Præliorum delicta emendationem non recipere, quis non cum Sertorio solertissimo Imperatore decernet, oportere Ducem respicere magis quam prospicere? Equidem illi, qui cum vulgo sapiunt, cum cautum Ducem aliquem advertunt, protinus timidum appellant; cum consideratus est, tardum esse dicunt, cum belli peritum honorare deberent, imbellem contemnunt: per me licet, sapiant ipsi, dicam cum Livio, malo Imperatorem sapiens hostis metuat, quam stulti cives laudent. Et, obsecro, quemnam tandem sapiens iste hostis reformidabit? Profecto nō projecte audaculum, sed circumspectum; non eum qui properat, sed qui maturat; non eum qui celeriter ferit, sed qui tempore suo ferit. Præclarum est in Rhombo Naturæ testimonium; nam cum Rhombus piscium omnium sit tardissimus, semper tamen ejus in utero Mugil reperitur, qui pi-

Sententia August.

Rejicitur vulgaris opinio.

Dictum Livii.

Exemplū, à Natura.

scium omnium est velocissimus, ut vel hinc intelligamus non sapienda esse accelerare, sed lente maturare, semperque cito satis fieri, quod bene fit; neque res magnas corporis, sed ingenii viribus administrari. Placet admodum vetus illud priscorum Emblema, quo Delphinum anchoræ alligantes celeritatem cum mora connectebat. Placet Cunctator iste Fabius, non celer & temerarius iste Minutius. Atque ille si adesset, quid aliud cunctando nobis acclamaret, quam, Tutius esse periculum à mora, quam à præcipitantia aut temeritate? quid aliud diceret, quam eum, qui minus properat, sæpenumero serius absolvere? Itaque cunctetur Imperator, sed simul circum spectet, & ex varietate rerum tempus protrahens meliori fortunæ exercitum servet. Tandem enim aliquando

Emblemate id explicatur, Testimonium per philosophiam.

Grata superveniet, quæ non sperabitur hora.

Correctio.

Quanquam ne severa nimis fronte agere videar, sedatior ero. Qualis est, obsecro, temeritas? Temeritas præter quam quod stulta est, etiam est infelix. Ita si Livius deesset, responderet. Iterum tamen quæro? qualis est tandem, ista temeritas? quæ ubi primum impetum effudit, sicut quædam animalia, amisso aculeo, torpet. Ita Quintus Curtius, si loqui posset, loqueretur. Mihi vero ita plane videtur, quod quemadmodum, quæ in montibus sedet, nubes sollicitata procella in imbrem effunditur; ita temeritas illa cum ambitione intumescit, & fortunæ vento vela expandit, derepente in perniciem exitiumque ruit. Quod cum dico jam mihi satis in Imperatore providentiam videor asseruisse. Utinam vero, utinam providentiæ adjuncta sit Auctoritas! Delabor! AUDITORES, jam in quartum Orationis nostræ locum, & in Imperatore summam insuper Auctoritatem requiro. Audio enim jam Marcum Tullium: Vehementer, inquit, pertinet ad bella ad-

Subjectio.

Similitudo.

Transitio. Auctoritas belli Ducis Testimon. Ciceronis.

ministranda, quid hostes, quid socii, de Imperatoribus existiment.

Et vero si in Imperatore scientia rei militaris est, nunquid authoritas est? si virtutem habet, nunquid in honore est? si providentia bellum gerit, numquid reformidandus est? Omnino AVDITORES, neque enim aliud est authoritas, quam praeclara de alicujus scientia aut virtute opinio? illa admirandum facit, haec amandum? illa necessitati suae currit, haec dignitatem exornat, utraque opinionem & praeclaram gignit existimationem. Quod si tamen dicendum est aliquid vel in primis auctoritatem illustris & generosa stirps facere conciliareque videtur. Testis est Agrippa. Si parvi pretii hominibus, inquit, Rempublicam committas, mox nobilium viam, propter contemptam eorum fidem in te provocabis, & maximas in rebus clades patieris. Quid enim praeclari homo ignavus aut ignobilis gerat? quis eum non despiciet hostis? quis ei socius obtemperet? quis militum non sub ejus signis esse dedignetur? Vnde jure mihi reprehensus Vitellius ille Caesar videtur, quod magnam Imperii partem non nisi consilio & arbitrio vilissimi cujusque histrionum & aurigarum, ut testatur Suetonius, administraret. Atque illud temporibus nostris excopto, ut nobilissimi legionibus praeficiantur, quorum exemplo caeteri provocati non pravo animo militaris gloriae famam aspernentur; Nolo tamen, nolo repudiari eos, qui fortitudine & experientia rei bellicae reliquis praestant: pateat virtuti honor; utinam vero & virtuti generis nobilitas in Imperatore adjungatur, & utraque virtus, hominem tandem plane singularem attollat. Sed & ipsa dicendi peritia, quam Eloquentiam gravissimo nomine appellamus, quantam Imperatori auctoritatem parit? quanto in honore in militum oculis atque animis ponit?

Contentio cum distributione. Auctoritatem facit stirps illustris.

Facit etiā eloquentia.

Non

Non ita, audeo cum illo dicere, non ita auribus percepi tubarum clangores animos ad pugnam acuunt aut irritant, ut hortatrix ad virtutem & gloriam oratio intrepidas expeditæ aciei mentes ac opposita pericula egit, stabilitque; imo & metu conterritos, jacentesque penetrat, & constanti roborat allocutione: Efficax enim Imperatoris elocutio, inquit Onosander exercitus strages generose solari ac leniter docta utilior est multo longo vulnerariorum medicorum agmine. Atque idcirco sapienter ille monet, ne ulla Respublica aut exercitum sine Imperatore, aut Imperatorem sine Eloquentia mittat. Illa est Eloquentia, quæ apud Græcos Alexandro Magno media inter arma auctoritatem peperit; apud Thebanos Epaminondam & admirandum militibus & gratum effecit, adeo ut teste Plutarcho, lingua prius, quam armis vicerit. Illa est, quæ apud Romanos Iulium Cæsarem tam potentem reddidit, ut tumultuantes sæpe exercitus sola voce sedaret. His cum ad milites è Pompejanis in Thessalia fusos orationem disertissime habuisset, tantus exercitui omni incessit ex incommodo dolor, tantumque studium infamiæ sarciendæ, ut nemo aut tribuni, aut Centurionis Imperium desideraret; & sibi quisque etiam pœnæ loco graviores imponeret labores, simulque omnes regnandi cupiditate arderent. Possem hic severitatis quoque aliquid in Imperatore ad conciliandum authoritatem desiderare, nisi jam prope vulgatissimum esset, Imperii & authoritatis custodiam esse severitatem. Vno Severi Imperatoris exemplo discitote. Bassianum Severi filium (qui Antoninus Caracalla est appellatus) eo quod pater pedibus æger bellum moraretur, Augustum consalutaverant. Intellexit hoc Pater, nec mora ad tribunal se deferri; tribunos omnes, Centuriones, Duces ac cohortes, quibus authoribus idipsum acci-

Testimon. Onesandri.

Exemplum Alexandri

I. Cæsaris.

Facit etiā severitas.

Exemplum Severi Imperatoris.

acciderat adesse, Filium deinde, quia Augusti nomen non recusaverit, sisti jubet. Hic cum in omnes ejus facti authores, filio uno excepto, animadverti mandavisset, omnesque ante tribunal prostrati veniam deprecarentur; tum Severus Imperator, manu caput contingens, Tandem, inquit, sentitis caput imperare, non pedes. Ita plane firmanda severitate nonnunquam est authoritas; puniantur, non foveantur delicta; & cum optimum sit timoris & amoris vinculum, sit comitate temperata authoritas. Restat nunc illud, Ornatissimi AVDITORES, ut ei, quem hactenus Imperatorem, ac verum belli Ducem designavi, bene apprecer, ac feliciter ritu antiquo acclamem. Sit felix igitur, sit fortunatus: non equo Sejano, qui fatalis sessoribus omnibus erat, insideat, sed Cæsaris navigio vectus dicere audeat, Imperatorem vehis & fortunam ejus. Multum sane militaris scientia potest; quis neget? plurimum Providentia; quis inficias eat? militarem tamen Artem multæ fortunæ egentem esse cum Platone constituo. Cur, obsecro, Maximo? cur Marcello? cur Scipioni? cur Mario? cur cæteris magnis Imperatoribus toties imperia mandata, exercitusque commissi? Equidem in illis virtus admirationi erat, sed fortuna placebat, cujus favore venti ipsi & tempestates illis obsecundabant. Alexandri fortuna celebratur, quod plures prope victorias reportarit, quam pugnas inierit, plures urbes ceperit, quam obsederit, plures hostes fuderit, quam noverit; plura occuparit loca, quam obiecit. Sed nimirum quibusdam hominibus peculiarem Natura sortem assignavit, ut quicquid egerint, id omne secundo numine, ac velut quadam virtutis manu tractasse videantur, unde sit ut Ithanc felicitatem ac fortunam, quam præstare sibi ipse Imperator non potest, à Deo ipsi exoptem, ac aliquando tandem ad portum contendam. Video

Transitio ad perorationem.

Peroratio per apprecationem.

Felicitas in belli Duce requisita.

deo enim jam ex longa hac jactatione terram & collectis velis ad anchoram jaciendam anhelo. Quid est, Ornatissimi AVDITORES, Imperatoremne militaris artis peritum desideravi? tueri aliter nomen hoc non potest, Virtutem in eo expetii? Sine illa esse non potest Imperator. Providentiam cupivi? ita bellum exigit. Felicitatem optavi! Eam publica salus exquirit. Bene est igitur Imperatorem inveni, belli Ducem designavi. Quod si mihi nunc voto aliquo liceat rem universam obsignare, utinam nostris temporibus nunquam alii contingant Imperatores. DIXI. *Repetitio partium Confirmationis.*

ILLVSTRIS

D. GEORGII KALINOWSKI POLONI ORATIO. DE CONSILIARIO *Seu* PERFECTO SENATORE.

QVanta sit eorum omnium in Republ. bene constituta necessitas, Ornatissimi AVDITORES, qui fortissimis consiliis prudentiæque suæ humeris gravissimam universæ Reipubl. molem velut Athlantes quidam sustinet & Curiæ capita dignissima, urbis lumina, Reipub. culmina, omnium in omni occasione necessitate perfugium existunt, nemo est, qui ut mea quidem fert opinio, ignoret. Non ignoravit sane Mauritius, prudentissimus, & excellentissimus. Andegavon- *Exordium à necessitate Consiliariorum seu Senatorū. Ea ostenditur exemplo.*

Mauritii Andegavensis Comitis. vensis Comes, qui cum fratri successori sibi futuro plurima Reipub. bene administrandæ documenta daret, non illud in postremis habuit, ut ante omnia atque initio potissimum gubernationis amicos sibi ac fidos Consiliarios compararet, plurisque quam ingentes quantumlibet opus & divitias æstimaret. Cujus quidem consilio sui, non aliunde, quam ab ipsa experientia sua rationum adferebat, quod nimirum toto vitæ suæ tempore omnem curam in eo posuisset, omnem cogitationem illuc convertisset, ut eo haberet fidissimi pectoris, & mentis candidissimæ homines, apud quos arcana sua deponeret, & quorum *Exemplo item Cyri.* amicitiæ se totum concrederet; quos cum nactus esset summa se felicitate regnum suum administravisse, & ad regni vitæque exitium anhelare. Imitabitur, videlicet gloriosissimum illum Cyrum Persarum Regem, cujus acta regnando vita omnium in administrando Regum est disciplina. Hic cum morti proximus comparatam inprimis tot illustribus facinoribus gloriam immortalem ac famam deinde vero plurimarum Provinciarum ac Regnorum amplitudinem filio suo relicturus esset, dignam Patre, ac Rege tanto vocem edidit. Fili, inquit, sceptrum verissimum ac firmissimum Amici multi Sentiebat quippe sine *Item Romanorum.* Consiliariis, quos ipse amicos appellabat nec regni molem stare posse, nec sceptrum florere. Quod cum & ipsi Romani, illi terrarum Domini sentirent, & non aliis, quam orbis limitibus imperium suum circumscribere desiderarent, id potissimum semper curaverunt, ut quamplurimi essent, qui Curiæ subsellia occupantes, consilio suo Romanam rem universam moderarentur: quos cum aliquando Pyrrhi Regis Epirotarum Legatus Cynæas ita intuitus esset, ut in consessu gravitatem, in vultu majestatem, in ore prudentiam videret, Deorum quendam consessum

sum esse judicavit. Atque hinc factum esse nemo dubitabit, ut Romanum illud Imperium ex tantilla origine ad tantum amplitudinis processerit; id quod Marcus Cato ætate sua animadvertens adagio jam tum invaluisse testatur. Romanum sedendo vincere: non alia nimirum ratione magis, quam quod Clarissimorum virorum Consiliis, Senatus ac Magistratuum prudentia pro armis regeretur. Adeo plus consilium quam fulmen armorum, plus ingenii dexteritas quam gladii potentia valere solet. Et vero Carthaginenses, illi Romanorum æmuli, non armis tantum pro orbis imperio, sed & consilio cum illis decertarunt, in quorum Arcano atque intimo Reip. consilio, plures quam quadringenti Senatores belli pacisque tempus singulari prudentia administrabant. Neque profecto qui Imperatores ad regnorum onera, hoc est, ad maximam curarum molem sustinendam accedunt, pares esse possent, nisi sociatis laboribus ac junctis humeris Consiliarii oneris partem sustinerent. Quamobrem cum eorum tanta sit in omni Republ. necessitas aperiam hodie vobis Curiam unam Ornatissimi AUDITORES, atque in ea tanquam in arce Reipublicæ Senatorem ac Consiliarium illum ostendam, qui etsi non natura factus, formatus tamen industria & labore sit ad omnem Reipubl. utilitatem. Scio quantum oneris imparibus hisce humeris meis imposuerim, quoniam tamen erecta est vestra illa ad me audiendum benignitas non despero. Qui sagum reformidant, favere Togæ solent, cujus ego hodie, etsi rudioris Eloquentiæ penicillo, maximum ornamentum ac præsidium adumbrare repræsentareque contendo. Fridericus Imperator cum sæpenumero fictis quibusdam verborum involucris veritatem in Curia Principumque consilio tegi obscurarique videret, tum demum salvam fore Rempubl. affirma-

Testimon. Catonis.

Carthaginensium.

Propositio Orationis.

Captatio attentionis

Confirmatio.

mabat, eum Senatores ac Conſiliarii de Reipubl. negotiis conſultaturi ſimulationem diſſimulationemque in ipſo Curiæ veſtibulo deponerent, ex animoque eliminarent. Animadvertebat nimirum prudentiſſimus Imperator, tum de Republica univerſa conclamatum eſſe, cum excluſa exterminataque veritate ſimulatio Curias intrat, & in Monarcharum conſiliis recipitur. Quod cum ita ſit, quid prius, obſecro, in Conſiliario noſtro requiremus, quam ſtudium veritatis, atque ejus ubique proponendæ libertatem? O quam multis ab Aulis exulare veritas ſolet? Quam paucæ Curiæ eam admittunt & locum concedunt? Te appello, Potentiſſime Galliarum Rex Ludovice undecime, tu enim dicere ſolebas tuo te in regno, ac tua potiſſimum in Aula rebus omnibus, una veritate excepta, abundare. Ecce ubi omnia ſunt, nulla veritas eſt. Te teſtor Carole Octave: tu enim cum à Pincerna tuo pro tua humanitate petiiſſes, quid cauſæ tandem eſſet, cur tam pauci Principes ac Reges cum hanc vitam cum morte commutaſſent, Cæli Capitolium intrarent; reſponſum liberrimum ac veriſſimum accepiſti; paucos eſſe in Principum ac Regum Aulis veri honeſtique monitores. Te quoque jam compello Rex Antioche, aliquandone aut in arcanis conſiliis, aut in libera conſultatione, aut in menſa Aulaque tua veritatem à tuis intellexiſti? Sane cum quodam tempore inter venandum aberrando ad ruſticum quendam divertiſſes; ipſe vero agreſti libertate ac ſingulari cum candore, Regem venationis ſtudio voluptatibuſque deditum regni negotia non curare reſpondiſſet, tu ipſe tum te primum veritatem audiviſſe confeſſus es. O vere deplorandæ Reſpubl. Illæ, in quibus idcirco elingues ſunt Curiæ, quia veritatem dicere ac proponere periculoſum eſt. Aliter meus ſen-

In conſiliario requiritur primo Veritas.

Teſtimoniũ Ludovici XI. Galliæ Regis per Apoſtrophen, Caroli VIII.

Antiochi,

Exclamatio cum deploratione.

sentit, aliter lingua loquitur: videt perniciem & abhorret, consilio tamen suadet & inducit: videt, inquam, veritatem ipsam, at proponere propugnareque reformidat. Et hæc non miseria est, quanquam quid dico miseriam? Et hæc non misera servitutis est? Eloqui quod sentis non posse, miserum est, non audere, miserius; etiam contra mentem ac animi sententiam loqui, miserrimum est, servile est. Illæ illæ mihi beatæ ac felices sunt Curiæ, in quibus veritatis Numen ita colitur, ut summa libertate Senatores ac Consiliarii, quod animo sentiunt lingua depromant. Etenim præclare mihi Philosophorum ille Antesignanus ac Princeps Pythagoras dixisse videtur, duo esse divinitus ab immortali Deo mortalibus data longe pulcherrima, veritatem amplecti, & aliis bene facere, utcumque cum Deorum immortalium operibus comparari posse. Verum ut extitisse aliquando insignes veritatis hujus præcones ac propugnatores cognoscatis; prodeat celeberrimus ille Philippi II. Burgundionum Ducis Cancellarius, qui cum cæteri in Curia Senatores rem rationi atque æquitati dissentaneam Principi annuendum esse judicarent, stetit ipse forti animo contra, reclamavit, ac Duci sigillum suum remisit, satius omnino existimans omnem dignitatis splendorem deponere, quam iniquo instituto, eoque conscientiam mordicante vitam transigere: Macte istos honore tuo, quo dignissimus, vixisti, dignior deposuisti; Macte, inquam, ista tua integritate, quam ubi vidit, & obstupuit princeps honore restituto decoravit, & ut magni facere videretur, novæ & majoris dignitatis amplitudine illustravit. Enimvero, dum glorioso illo veritatis studio, & insigni dicendi libertate Consiliarium hunc nostrum exornatum & armatum contemplor, videre mihi video, Aulicos istos Assentatores (dicere volebã Aulicas istas pestes

Testimoniũ Pythagoræ

Exemplũ cancellarii Burgundici.

Applausus.

Digressiuncula de Adulatoribꝰ

pestes) qui suo in capite Principum ac Regum mentes habere se fingunt, interim turpissimo adulationis vitio laborantes, nihil minus, quam veritatem proponunt. Illam oderunt: quid dico, oderunt: illam calumniantur: quid dico calumniantur? illam in latebris detrudunt: quid dico in latebras? illam ex Principum Aulis ac Curiis exterminant, inque exilium (etiam si possent in exitium) cogunt ac compellunt. O prodigia! O Reip. portenta! Ab his omne in Rempub. est malum. O Curiarum & Aularum pestes! Ab his noxia quædam animorum contagio in omnes serpit. Utinam etiam hoc ævo nostro viveret ille Sigismundus Imperator, qui cum ab Aulico quodam Assentatore ultra modum ac fidem laudaretur, ei colaphum impegit: cumque ille exclamasset, cur me cædis Imperator? cur, inquit Imperator, ore illo tuo impudentissimo me mordes Adulator? Quanquam subjicite, quæ potestis cogitatione, vestris oculis homines istos? Dii boni! cum ineundum est pro Repub. consilium, ut hærent? ut circumspiciunt? ut attonito animo verentur ne consilio suo? imo ne voce tantum una, aut gestu Principem offendant? Nimirum non Reip. bonum, sed suum quærunt, non Principis dignitati consulere, sed voluptati student, non veritatem proponere, sed fucum inspergere laborant? non quid expediat, sed quid principi placeat sententia sua explicare contendunt. Sed non ego veritatis istos hostes, aut oratione persequi, aut stylo confodere hodie decrevi, proindeque ad Consiliarium nostrum revertor, qui in omnibus consulationibus neque gratiam spectare, neque odia existimare debet, sed etiam summo veritatis studio, ac honesta dicendi libertate sententiam dicere, quam optimum ipse judicabit, ita ut veritatem in omnibus sibi propositam habeat, ad eamque solam judicium suum tanquam ad

Gradatio. *Exclamatio.* *Optatio.* *Hypotyposis.* *Reditus ad propositũ.*

ad lydium lapidem convertat, atque ita convertat, ut insigni animi constantia roboratus nunquam ab ea aut vi deterreatur, aut blanditiis abducatur. Imitetur Romanum illum invicti animi Metellum, qui etsi universus jam Senatus metu mortis ingenti perculsus Apulei verba ac legem juravisset, maluit tamen exulare, & clarissimorum complexu amicorum privari, quam iniquo tribuni plebis furori contra Rempublicam obsecundare. Æmulare gloriosissimum illum Angliæ Cancellarium Thomam Morum, cui citius vita ipsa districto gladio est extorta; quam ad impiissima exœcati & effœminati Regis voluntatem confirmandam sententiam. Amanda est veritas? Amet eam sane Consiliarius, sed ita amet, ut ejus amorem nunquam ex animo deponat. Dicenda est veritas? Eo quidem dicenda semper, sed eam ita dicat Consiliarius, ut à dicta sententia nunquam recedat. Non illum metus percellat, sit Fabricius, quem producti à Pyrrho Elephanti non deterruerunt. Non illum dona & munera labefactent; sit Curius quem aurum Sabinorum, ut Patriæ amorem deponeret, non permovit. Non ire huc & illuc, sed gradum fugere oportet, non natare animus debet, sed sibi constare; qui enim ex aliena libidine huc illuc fluctuantes agitantur, interdum alia, deinde alia decernunt. Neque tamen ita constantem requiro Consiliarium, quin eum re ipsa mutare Consilium quandoque possit, atque ad illas temporum inclinationes attendere, quæ minimis fieri momentis nonnunquam solent. Quis nescit puncto sæpe temporis maximarum rerum momenta verti? Pulchrum est si veritas ignorata fortasse postulet mutare sententiam: at sententia mutata à veritate discedere semper est turpissimum. Verum ne diutius hic immorando serius ad portum aliquando pertingamus, cum illud mihi vehementer arrideat, quod

Exempla Metelli.

Thomæ Mori.

Subjectio.

Constantia Senatoris seu Consiliarii.

Transitio.

Silentium in Consiliario requisitum Probatur testimoniis. Plutarchi. Horatii, Taciti.

quod Fostus Pompejus ait à silentio Consilium esse dictum, cum illud in mentem venit Senatori ac Consiliario, necessariam esse vel maxime taciturnitatem. An non parum est, imo nihil est recte deliberare, recte censere ac consulere, si arcana consilia silentio non obsignentur? Bene tu Plutarche tempestivum silentium rem esse sapientissimam judicavisti. Bene tu Horati, eximiam esse virtutem, præstare silentia rebus, censuisti. Bene tu Corneli Tacite, tam nescire quædam Consiliarios, quam scire oportere, dixisti. Consulamus potentissimam & gloriosissimam olim

Persarum.

Persarum gentem, apud hanc nemo consiliorum particeps erat, præter fidos ac taciturnos optimates, qui silentii Numen colebant, & arcana Regum vitæ periculo custodiri sanciebant. Consu-

Ægyptiorũ

lamus Ægyptios, apud hos ei lingua abscindebatur, qui Reipublicæ tecta consilio detexisset.

Romanorũ Rẽ ratione,

Consulamus Romanos, apud hos consiliorum arcanorum evulgatores aut vivi exurebantur, aut furca suspendebantur. Quorum quidem populorum nemo ut opinor, severam nimis disciplinam accusabit, cum si Reipublicæ, & Regum arcana detegantur, ita fieri plerumque soleat, ut felicem nunquam exitum illa sortiantur, & Reipublicæ objecto ab hostibus impedimento sæpius eludan-

Exemplo Pompeji.

tur. Quid ergo volo? ut Consiliarius ac Senator noster Pompejus sit quidam? Pompejus dum legationis officio fungeretur è Gentio Rege interceptus; cum Senatus consilia prodere juberetur, ardenti lucernæ admotum digitum cremandum præbuit, eaque patientia Regi simul & desperationem tormentis quicquam ex se cognoscendi ex-

C. Metelli.

cussit, & expetendæ populi Romani amicitiæ magnam cupiditatem ingeneravit. Vtinam talis existat Senator! Celebris ille ac nunquam satis laudatus Cæcilius Metellus: Si scirem, inquit, hanc vestem mei consilii consciam esse, protinus

nus exuerem, inque ignem concremandam conjicerem. Vtinam ita sententiam addiceat Senator Demosthenes Oratorum ille Græciæ Princeps, cum illi, nescio quis oris fœtorem objiceret: Bene tu quidem, inquit, multa enim secreta in eo computruerunt. Vtinam & os tale & pectus arcanorum receptaculum habeat Senator? Quod si vero amplius liceat mihi optare, utinam singularum Curiarum vestibulis imò singulorum Senatorum pectoribus illa Consistorii Spirensis exarata constitutio foret. In Senatu gesta, dicta, judicata æterno silentio tegantur, nihil injussu Cæsaris revelante. O utile profecto scitum. & quod mihi tam inculcasse videtur eruditus ille Saxonum Præsul Anathemus:

Demosthenis.

Spirensis Curiæ.

Exclamatio.

Lingua suos habeat frænos in corde ligatos.

Transitio.

Et quamobrem quæso? nisi quia Sacramentum Regis abscondere bonum est? nisi quia res magnæ sustineri ab eo non possunt, cui tacere est grave? Video vos erectis animis, AVDITORES ornatissimi jam assentiri, & contento cursu oratio procedat, efflagitare. Procedamus sane, & jam ipsum Consiliarii nostri animum intueamur, Salustianus ille Cæsar quem in sago mundus horruit, in toga amavit. Omnes, inquit, homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio amicitia, ira, atque misericordia vacuos esse decet. Haud facile animus verum providet, ubi illa deficiunt; neque quisquam omnium libidini simul & usui paruit: ubi intenderis ingenium, valet; si libido possidet, ea dominatur, animus nihil valet. O præclaræ, & memoratu dignissimæ voces! Quis nescit (cum Livio dicam) ex privatis affectionibus fere omnem humanæ vitæ perniciem nasci? Sciunt omnes atque ideirco eum esse Consiliarii animum exopto, qui sui potens legem sibi dicat, & ebullientes quandoque affectus, tanquam fluctus quosdam, reprimat ac refrænet. Non illum ira inflammet,

Consiliarius carere affectibus debet.

Ratio.

Exclamatio.

Removentur varii affectus. non libido emolliat, non odium exacerbet; non amicitia à recto tramite seducat, non misericordia à justitia & debita severitate revocet. Quot sunt qui ita aut misericordia impulsi male cõsuluerũt? *Repetitio.* *Subjectio* quot sunt, qui amicitiæ & favori aliquid indulgentes justitiam corruperunt? quot sunt, qui ad misericordiam inclinati improbis ad scelera fenestram aperuerunt? Esto tamẽ sit in animo Senatoris ira: & quicquam videbit? ira cæca est: sit libido, & quicquam intelliget? libido insipiens est: sit odium & quicquam recte ac juste volet? Odium omnia contemnit divina & humana, ut se vindicet. *Testimonium Senecæ.* Audite Senecam. Etiamsi ingeratur oculis veritas, amat & tuetur errorem: coargui non vult, & in male cœptis honestior illi pertinacia videtur, quã pœnitentia. *Similitudo* Videmus sane nos ipsi, & experientia ipsa docemur, quod si fumus in oculos assurgat, protinus eos commoveat, dolorem excitet, aspectum perturbet: ita plane evenire solet, cum in animo affectiones illæ consurgunt; animum in primis totum invadunt, tum rationi ac judicio caliginem quandam infundunt; consulta, in consulta fiunt, quæ expediunt non expedire videntur, quæ turpissima sunt, honestissima judicantur. *Testimonium Beantis.* Vnde fit, ut prudentissime Biantem Pyrenæum dixisse putem, bono consilio duo maxime contraria videri, iracundiam & festinationem: quod illa hominis judicium intervertat, hæc veri disquisitionem impediat. Nempe:

---- Diis proximus ille est
Quem ratio non ira movet.

Exemplũ Pisonis. Atq; ut quantum rationi judicioque una iracundia noceat, intelligatis, prodeat in hanc arenam Cneus ille Piso, qui dum affectibus ac perturbationibus suis rationem submittit, trium gravissimorum criminum uno eodemque judicio, sed iniquo, reus existit. Iratus ipse militem, quendam quod ex commeatu sine commilitone rediisset

at

so quasi eum interfecisset, ad supplicium moræ impatiens, & omnis oblitus humanitatis ocyus duci ac rapi jubet. Adducitur, rapitur, & ecce jam miser districtæ securi cerviecem porrigebat, cum omnium atq; ipsius Pisonis oculis ille, qui occisus credebatur, apparet. Obsecro vos, Auditores, quid factum tum fuisse putatis? Præerat tum supplicio Centurio, nec mora, ut Spiculator gladium condat jubet & damnatum ad Pisonem reducit. Ingens erat omnium concursus, complexi alter alterum, magno castrorum omnium gladio commilitones procedebant. Sed ecce (ô horrendum posteris omnibus facinus!) furens ipse Piso tribunal conscendit, sisti utrumque jubet, & cum iis Centurionem; eum, ut solers iracundia dictabat, Te, inquit, duci jubeo, quia damnatus es; te, quia causa damnationis commilitoni fuistis; te, quia jussus occidere imperatori non paruisti. Mirare, ô posteritas, hoc factum, sed simul detestare. Gloriosior ille Arragonum Rex Alphonsus qui dicere solebat, quod si florente Republica Romana vixisset, exstructurum fuisse Iovi Positorio, idq; è regione curiæ, templum ubi Reip. Senatores & Patres cōscripti priusquam in Curiam intrarent, privatos animi affectus, iram, odium, amorem deponerent. Animadvertebat prudentissimus Rex Consultores pessimos esse privatos illos affectus, qui frequenter & civitates & regna bellis committerent, ac tandem pessumdarent, proindeque si quid lupiter potuerit, præstare illud debuisse, nequid momenti in Senatibus ac Consiliis in quibus de Reipubl. consultatur, privati affectus haberent. Verū enimvero, dum iterum hic velut posito pede subsisto, ecce observatur oculis Illustrissimus ille Cardinalis, qui interroganti e quodam ab Aula homine, cujusnam maximè fidele consilium esset. Iratum, inquit, contemnentis. Verissimè sanè & prudentissimè, Etenim, si Salustio credamus, Avaritia

Sustentatio.

Testimonium Alphonsi regis.

Ratio testimonii.

Transitio.

ritia bellua fera, immanis intoleranda est, quo in-tendit, oppida, agros, fana atque domos vastat, di-vina cum humanis permiscet: neque exercitus neque mœnia obstant, quo minus vi sua penetret fama, pudicitia, liberis, patria, parentibus cunctos mortales spoliat. Et hoc monstrum in Consiliari nostri ac Senatoris animo sedem reperiret? Apa-ge hinc monstrum. An in eo judicium esset, qu pecuniis adstupere solet? An expectandum ab e in deliberatione consilium, cujus animus cumu landis thesauris est accensus? An ejus ulla fides e set, qui bonum, ut auro inhiet, aspernatur? Nih sapit, nihil vult avaritia, quod æquum & fas sit Dic tu, Valeri Maxime, quodnam tandem ætern in gradu stare regnum potest? Illud, inquis, ub minimum pecuniæ cupido sibi vendicat. Quam obrem vero, quia nimirum à quibus abest lu cri studium, abest enim peccandi voluntas & cau sa fallendi. Agite vero an nō is animus Consiliar esse debet, ut leges sequi, malorum exempla ipru ri, regni instituta servare, rationem ubique & i omnibus ducem habere velit?

Repetitio

Testimonium Valerii Maximi

Subjectio.

... sed quæ reverentia legum,
Quis metus aut pudor est unquam prope-rantis avari?

Esto: ratiocinandi facultatem habet; sed pr fecto quam non in capite, sed in pecuniis coll cavit. Cave, virum istum, venalis est, & ven lem Rempublicam circumfert. Cave, inquam juravit, sed juramento non stabit; Fidem d dit, sed auro adscripsit: Non Regem, sed R ginam pecuniam amat: non Rempublicam, s rem domesticam augere amplificareque conte dit Quam bene, imo quam vere dixit Cato, du esse vitia, quibus imperia maxima potentiss

Avarus fraudulentus.

que everterentur, luxuriam nimirum & Avaritiam? Quam constanter, imo quam fideliter Fabritius ille Romanus nunquam in hominum posteriorum memoria moriturus dimidiam Epirotarum regni partem, ut Patriæ fidelis Senator moreretur, repudiavit? Quam providè nonnullæ gentes, Aristotele teste, caverunt, ne ii, qui agros hostibus vicinos haberent, in consilium adhiberentur de bello, quod cum finitimis est suscipiendum, quasi rei privatæ aspectus impediat, quo minus prudens consilium proferatur. Te compello hic, quicunque Princeps & Monarcha, Consiliarium fidum ac probum quæris? Elige pecuniæ contemptorem: elige, qui commodis suis neglectis publicam rem, ac tuam quærat utilitatem; elige qui honore & emolumento à te accepto contentus ad alienos thesauros non recipiat, tibi uni, non Principibus aliis aut Regibus sit obstrictus. Valeant & simul valeant Pensionarii illi (ita vulgus appellat qui honorarias, imo qui stipendiarias pecunias à Principibus aliis clanculum, & summa cum perfidia fraudeque recipiunt. Non illi Senatores sunt, sed exploratores, non patriæ Consultores, sed proditores. Quapropter, quod Iustinianus olim Imperator Provinciarum Præsidibus, hoc tibi, ô Princeps, ô Monarcha, singulare prorsus Imperii arcanum propono: *Festinabis, Consiliarium, & quicunque circa te assumere virum optimum, & purum undique, & contentum iis, quæ à fisco dantur, & si quid præter spem accersierit, & non inveneris eum custodientem tibi fidem justam, illum quidem expelles, alio vero uteris consiliario legem & justitiam cum parcis servante manibus.* Quanquam ornatissimi Auditores, dum ulterius decurrente oratione procedo, & Consiliarium nostrum in luce sisto animad-

Communicatio.

Descriptio veri Consiliarii.

Transitio.

animadverto me non stellam aliquam, sed Solem ipsum adornare, non hominem aliquem, sed Mercurium aut Palladem describere; non virum tandem rogatum, sed Nestorem aut Vlyssem repræsentare conari. Multa in hominibus singulis esse debent, omnia in Consiliario perfectoque Senatore requiruntur. Pulchrumne est ingenio excellere? Excellere Consiliarius debet, ut ingenii in eo impetus celeres sint & alacres. Admirandumne est eloquentiæ facultate cæteris mortalibus præstare; Consiliarius debet, ut homines ratione & oratione ducat; ut imperitæ multitudinis tumultus sedet; ut cum gravitate quadam ac dicendi majestate animi sui sensa apud Principes ac Reges depromat. Vtilissimumne est linguarum diversarum peritiam habere? Habere Consiliarius debet, ut cum iis, quibus Princeps imperat, agere possit. Gloriosumne est historiarum omnium cognitionem animo complecti? Complecti Consiliarius debet, ut omnium sæculorum cognita memoria majorem negotiorum experientiam possideat. An eximium est Naturæ donum Remp. administrandi rationes tenere; ac Politicum agere? Tenere & agere Consiliarius debet, ut belli pacisque tempora moderetur. Non omnia necessum est recensere; justum ac bonum esse debere quis neget? Liberalem ac beneficum quis non requirat? Mansuetum ac benignum quis non exoptet? Fortem ac constantem quis non desideret? veracem ac tarde festinum quis non admiretur? O me igitur vel obliviosum, vel imprudentem, qui hæc omnia in Senatore perfecto requiro, oratione non exprimo. Liberum volo, & veritatis amantem, Taciturnum desidero, & suis affectibus imperantem: supra pecuniæ studium positum, & contemptæ Dominum splendidiorem rei exopto: & nondum omnia oratione depromo? Profecto,

Aliæ virtutes Consiliarii Ingenium. Eloquētia.

Linguarū peritia Cognitio historiarum.

Politica.

Justitia.

Liberalitas. Mansuetudo fortitudo seu constantia. Dissimulatio per transitionem.

Audi-

Auditores, in eo omnia pono, quem talem ac tantum constituo. Quare ut ad finem aliquando, quo vestra me vocare benignitas videtur, contendamus, utinam ita compasatum esset, ut Augustissimum illum Reip. Romanæ Senatum intueri possetis: aut illam sanè severam Spartanorum curiam, aut illud prudentissimum Atheniensis urbis Consilium introspicere liceret. Quanquam quid vetera illa, ac non etiam horum temporum Arcana quædam Regum Principumque multorum Consistoria intrare, oculisque usurpare fas esset? Videretis profecto, & admiraremini in iis perfectum illum, & numeris omnibus absolutum Senatorum, quem suis coloribus adumbrare vobis contendi. Quod si tamen nec illa prisci ævi, nec hæc nostræ hujus ætatis intueri Consilia fas est, utinam saltem audire liceret Catonem aliquem aut Periclem, illa Curiarum veterum lumina, Rerumpubl. florentissimarum ornamenta? An non vero ita loquentes audiretis? Arduum Senatoris est ac Consiliarii munus; virum exigit, cujus in animo sit veritas, in ore libertas, in pectore silentium arcanum, quem non amor sui excæcet, sed patriæ ardor inflammet; non avaritia transversum agat, sed constantia & integritas invictum sistat. Ille est Rerumpubl. fundamentum, regnorum fulcrum, Principum ac Regum subsidium, omnium solatium. Ille est, cujus vox disciplina est, lex Reip. vultus, Sol urbis, animus omnium munimentum. Adeo felices quandam nostræ Respubl. quæ tales aliquando Senatores habuerunt, quorum consiliis, plusquam armis debuerunt. Ita illi loquuntur, utinam vero, ornatissimi Auditores, tales Rebuspubl. nostris ac imperiis (sic enim voveo) Consiliarii ac Senatores contingant. D.XI.

Peroratio.

Operatio.

Repetitio figur. prosopopeja.

ILLUSTRIS D. MARTINI KALINOVUSKI Poloni

ORATIO DE LEGATO, *Seu* PERFECTI LEGATI Dotibus.

Exordium per comparationẽ officium legati cum aliis.

CUm multa sint egregia, divinaque prorsus consilio instituta ad populorum incolumitatem ac salutem Reipublicæ munia, quæ sane per omnes ejus partes variis ac distinctis ordinibus sunt diffusa; tum nullum est, Ornatissimi & humanissimi AUDITORES, quod aut rerum amplitudine aut officii excellentia & dignitate, aut dignitatis denique splendore cum Legati munere ac officio possit comparari. Etenim si non obscuram aliquam ac levem sequi conjecturam, sed ipsam intueri ac penitus introspicere Legatum velimus, nihil est ipse aliud profecto, quam, ut cum Poeta dicam:

Descriptio Legati.

— . . . Vox Regum lingua salutis,
Fœderis Orator, Pacis via terminus iræ,
Semen amicitiæ, Belli fuga, litibus Hostis,

Vel sane nihil aliud est omnino quam Principis oculus emollitius, Auris longa, Manus extensa. Quam ejus dignitatem cum ille fama & meritis inclytus Persarum Monarcha Cyrus intelligeret, Imperatoris eum actibus à prima ætate instituendum esse dicebat, qui Legationis perfungi munere

Dignitas ejus.

nere non sine laude sua & duplici boni emolumento aliquando deberet; atque vel ideirco tantum, quod viva ipse Principis sui imago, Principem suum Gentibus aliis esset exhibiturus. Neque ipsæ orbis universi Nationes aliam ob causam Legatum inviolabilem & ubique terrarum sacrosanctum, quem verbo etiam violare nefas esset, pronunciarunt, quam quia ea ejus est in Republica dignitas, quæ supremæ proxima reverendum omnibus splendorem admittit. Atque cum ea sit dignitas, quam excipere non nisi dire pectus, sustinere non nisi magnus animus potest, de necessitate nemo, opinor dubitabit. Quam multa ex intervallo negotia magnis illis Monarchis occurrunt, quæ nisi per Legatum expedire ipsi commode non possunt? Litterarum ministerio omnia omnino committere velle, prolixum est; litterarum fidei arcana Rerumpublicarum & regnorum negotia concredere, periculosum est. Multa publicum arbitrium fugere debent, multa mutuo tantum colloquio constare possunt, multa exploranda magis, quam tractanda, ut interim nihil de pace dicam, nihil de bello, nihil de induciis, Religione, fœderibus, nihil de negotiis aliis ejusmodi, quæ ut peragantur, vicaria quadam opera LEGATVS Principis ac Reipublicæ Lingua est & Loquela. Quod cum ita sit, & publicam hodie lucem in hoc Academico splendore tentare sit constitutum, de Legato disseramus, & virum illum disserendo producamus, qui ore facundo, pectore fœcundo agere in terris Mercurium ac Principem repræsentare possit. Vtinam tanta sermoni nostro dicendi vis ac facundia inesset, quantam absolutus numeris omnibus Legatus requirit. Sed vos ornatissimi & humanissimi AVDITORES, tum ad arduam hanc Provinciam plus promptæ voluntatis, quam potentis facundiæ, plus honesti conatus, quam expedi-

Necessitas.

Propositio Orationis.

Conciliatio auditorũ.

Confirmatio. tæ facultatis apporto, voluntati & conatui tantum favete, quantum omnes orbis universi gentis legato favendum esse putant. Veneranda illa priscorum sæculorum ætas, quam Antiquitatem appellamus, Mercurium, Deorum illum nuntium ac Legatum, quem Eloquentiæ Præsidem nuncupavit, Legatorum Numen esse, atque ut ipsi singulari prorsus nomine Oratores appellantur, quod non manu, sed ore munus suum exequi deberent, determinavit. Agite ergo quid primum aut potissimum tandem in Legato nostro, nisi illam dicendi vim & facultatem, quam Flexanimam appellamus, requiremus? Sanè non ab illis terrarum Dominis Legationes instituuntur, ut agendo Legatus, sed ut loquendo Monarchæ sui negotia perficiat, non ut vincat, sed facunde persuadeat, non ut principem alium aut Remp. impellat, sed suaviter adducat; non ut quid extorqueat, sed impetret. Atque ea vis est Eloquentiæ, quæ Legato nostro & Oratori nomen ac munus tribuit, ut artificiosi sermonis sui energia hominum mentes ad nutum libitumque flectat. Et est hac Diva, cum eam suo pectore Legatus concludit, & ore recludit, qua velut Delphico quodam gladio ad negotia quælibet pertractanda feliciter uti potest. An non ut quisque eloquitur, ita & sapiens & bonus videtur? An non eum quis facundioris linguæ, thesauro instructus, idem magnorum munerum capax judicatur? An non illud omnibus est optandum, ut ex illustri animo illustris oratio efflorescat? Non huc Demosthenem testem evocabo, cujus in Atheniensi Republ. tanta dicendi facultas fuit, ut bellum esset cum vellet, pax esset cum vellet. Te testor Epirotarum Rex Pyrrhe, qui sæpius fateri solitus es, Imperii te tui fines magis extendisse ac firmavisse, pluraq; oppida tandem occupavisse facundo Cyneæ Legati tui eloquio quam tuorum operosa

In Legato requiritur primo eloquentia.

Ratio eloquentiæ requisita.

Testimonium Demosthenis Pyrrhi.

manu

manu cataphractorum. Et nunquid veteres illi Galliæ populi per Herculem illum suum nihil aliud, quam perfectum orbi Legatum repræsentaverunt? Ex ejus ore pendentes ex auro electroque catenulas circumfusæ multitudinis auribus alligari voluerunt, ut nimirum summam Eloquentiæ vim in Legato adumbrarent, quæ purissimorum & vere aureorum verborum beneficio hominum animos & corda trahit. Pulchrum est ratione & oratione quibus dotibus homines à brutis animantibus Natura distinxit, singulari quadam eminentia hominibus ipsis aliquem præstare; pulcherrimum vero unius ab ore Principes viros, & ingentem aliquando multitudinem pendere, adeo ut omnium ille corda sua quodammodo manu versare videatur. Inde lumen illud Græciæ Demosthenes gloriari solebat, quod pro lubitu Iudicum sententias tanquam certas nectere valeret. Vnde M. Tullius Romani nominis prima gloria, regnare Romæ etsi non sine multorum invidia, dicebatur. Existat igitur LEGATVS ille noster, sed talis, qui apud orbis Principes sine clava Herculem agat; talis, inquam, qui spoliis Leonis exutus cum Caduceo Mercurium repræsentet. Ille potenti verborum fulmine bellorum fulmina ac tempestates componat: ille mellifluæ facundiæ suavitate exasperatos Regum animos sedet: ille inducias persuadendo pacifcatur: Ille fœdera, junctis animis, ac manibus magna verborum arte percutiat: Ille Religionis ac Reipubl. negotia ratione singulari proponat, oratione admiranda perficiat, societates procuret, affinitates confirmet: ille denique sit in omni negotio Principum ac Rerumpublicarum loquela plena ponderis ac majestatis. Vtinam talis (quemnam tandem, aut ex prisco illo ævo, aut ex nostro producam?) Vtinam talis, qualis profecto non ita pridem Æneas Syl-

Veterum Gallorum.

Effectus eloquentiæ Legati Repetitio.

Optatio.

vius, qui à Friderico Imperatore Legatus sæpe missus quæ superare ipse vix unquam ausus fuisset, eloquentia perfecit; bellorum excitatas tempestates composuit, discordiarum flammas extinxit, Civitates plurimas rebelles flexit, conjugia desperata impetravit, & plus lingua, quam quisquam unquam pene manu obtinuit; cujus etiam beneficio factus Episcopus, mox Cardinalis, paulo post cui serviverat Imperatori, triplici Pontificatus supremi corona decoratus imperavit. Quanquam si ex illo vultu vestro, ornatissimi AVDITORES, de animorum sensu conjecturam facere liceat, ita mihi cogitare videmini, Itane vero Legatum in augustissimo Principum consessu constitutum Eloquentiæ torrentes profundere decebit? Etiamne copiosa illa dicendi ratione occupatissimum Regem tempus implebit, ambitiosi sermonis lenocinia jactabit, fucum faciet, ubi prudentia tantum est opus; Bene cogitatis. AVDITORES, neque ego Legatum illum probo, qui scholam redolet & affectationem, qui flores spargit, qui lenocinia jactat, qui auribus verborum copiosa suavitate adulatur: illum volo, illum laudo, qui virilem dicendi majestatem retinet, qui non pomposam & ad theatrum compositam orationem, sed admirationes, gravitatis, prudentiæ plenam audientibus propinat; qui elegans est, non affectatus, qui venustus non fucatus, qui plenus, non turgidus. Apage comptum istum, quo nihil incomptius, elegantiam istam puerilem, qua nihil ineptius, ubi ostentatio est, deficit morum splendor; ubi jactantia apparet, obsequii & amicitiæ gratia recedit. Cum vero ita fieri solet, ut ad exteros plerumque populos à Principibus Legatus mittatur, non Eloquentem tantum illum, sed linguarum etiam peritum, ut non uno, sed plurium, & quasi omnium ore loquatur, requiro. Vnde mihi non errare omnino

Exemplū Æneæ Silvii.

Obliqua Prosopopœja.

Qualis eloquentia Legati esse debeat.

Transitio.

Requiritur fœcunda linguarum peritia.

Turcæ

Turcæ videntur, qui virum aliquem unum tot viris aliis æqualem dicunt, quot ipse divisis linguis uti potest. Quis nescit, quam decens & utile sit eorum non ignorare linguam, ad quos ablegatur, nec multa nescire, & periculosissimis uti interpretibus cogatur? Non frustra sane Carolus IV. Romanorum Imperator Aureâ Bullâ præcepit, ut Electorum filii præter vernaculam, Latinam insuper, Italicam ac Illyricam discerent, ut cum variis aliquando Gentibus agere, ac nonnunquam secretis remotis arbitris sermonem possent communicare. Quanquam qui Legati nostri linguam jam satis instruximus, cum ore non tantum dicere, sed corde etiam sapere eum sit necessum, ipsum quoque pectus ejus instruamus. Sit eloquens Legatus oportet, sed & simul sit prudens. Quid? ergone dicet aliquis, Eloquentiam in Legato prius exigis, Prudentiam posterius requiris? Illam sane prius exigo, quæ inter omnes Legati perfecti dotes ac virtutes eminet, hanc posterius non requiro, sine qua ipsa subsistere Eloquentia non potest. Et hæc est prudentia, recta illa ratio, quæ per lumen, quod hominum mentibus clarissimum infundit, quid fugiendum, quidve sequendum sit sine errore præscribit. Illam Aristoteles ingeniorum ille & scientiarum Princeps Mentis oculum appellat: illam Poetæ homines ingeniosissimi è Iovis cerebro Vulcani opera natam esse finxerunt. Est ubi magnificentia sit opus, non ubique est, ubi liberalitatem exerceas, non semper: hic te locus justum reposcit, ille fortem: hodie clementiam tuam Reipubl salus efflagitat, cras eadem severitatem tuam requiret: singulæ illæ virtutes suis locis ac suis temporibus prosunt: at ubique prudentia, at semper prudentia, sine qua si pedem efferre contendas protinus concidens, & errorum laqueis involveris. Sit igitur instructus hac virtute

Ratio requisita peritia linguarũ.

Authoritas Caroli IV. Imp.

Transitio.

Requiritur tertio prudentia

Præoccupatio.

Descriptio Prudentiæ

Ubique necessaria prudentia Comparatio cum aliis virtutibus.

Quid sua prudentia efficere debeat.

tute Legatus, nec tam opinione, quam experientia ipsa prudens; absque hac duce nullum pedem promoveat, nullum negotium suscipiat, nullum muneris sui mandatum exequatur. Per eam regionem universam ad quam mittitur, regionis mores, morum instituta, ac Reipubl. leges formamq: cognoscat: per eam regionis aditus obvios, operosos, & inaccessos exploret; per eam de Magistratuum politia, de Ducum auctoritate, de militari disciplina inquirat; per eam qua indole ac natura sit Princeps, quibus potissimum delectetur, qui gratia & auctoritate valeant apud ipsum attendat; nihil denique sit, quod Prudentia hac Duce (nolim tamen explorator arcana scrutetur) non penetret, non introspiciat, non intelligat. Et vero quam diversa Regum ac Principum negotia? quam diversi hominum mores instituta? quam variæ, & quam inconstantes plerumque voluntates? quantæ in rebus, & quam tectæ dissimulationes? Sanè qui cum omnibus omnia non sine Principis sui emolumento agere ac tractare potest, hic mihi prudens esto qui omnium geniis & ingeniis aptare se potest, hic mihi polytropus est: qui in omnes sese formas mutare; nec à recto discedere semperque mentem eandem retinere potest, hic mihi Proteus esto. Magnum omnino consiliorum ac conatuum fulcrum prudentia, non illa quæ humano tantum capite & captu stat, infirma est; sed quæ cœlestibus quibusdam distincta scintillis à mente bona proficiscitur, & ad Deum tanquam ad Cynosuram se flectit: hæc firma est, hæc felicem Legatum fortunatumque reddit. O si patriæ aliquando limites excedat, nec transverso tantum, ut ajunt, foro ambulet, qui ad legationis munus adspirat? O si talis sit, qui malorum consuetudine robustior & novercantis aliquandò fortunæ manu sit exercitatus! Non bene semper sapit, qui deli-

Occasio negotiorũ.

Repetitio cum similitudine.

deliolas semper sapit; non bene suadet, cui fortuna nihil eripuit; ærumnam quisquis passus est vitæ regulam habet; quisquis adversitatum humanarum attritu protritus est, acutior & excitatior. Enimvero cum non minima Prudentiæ pars solertia sit & astutia, sit sane ita prudens Legatus noster, ut astutus sit simul & solers. Non illum alii captionibus circumveniant; non verborum fraudibus in labyrinthum detrudant; non pactionibus astutis, non arte ingeniosa decipiant, & in damnum ignominiamque deducant. Talis erat solertissimus ille Mutius Scævola, qui cum ad Carthaginenses Legatus à Romanis missus esset, duæque illæ tesseræ Punico ingenio offerrentur, in quarum una pacis, in altera belli symbolum legebatur, utramque ipse arripuit, & optionem illis offerendo: Vtram, inquit, mavultis habetote Carthaginenses. Ita prudentissimus Legatus Reipubl. suæ dignitatem, quam illi astu minuere satagebant, singulari prudentia servavit ac confirmavit. Talis erat Fabius, qui cum ad Antiochum bello victum, ut conditiones pacis certas pacisceretur Legatus missus esset, pactus est, ut dimidiam navium partem salvam haberet; verum ut hostem ipse exarmaret, naves secuit, & dimidiam jam divisarum partem solertissimo ingenio hosti reliquit. Enimvero parum adhuc profecto est bene loqui & sapere, si terror interim animum occupet, nullaque pectus constantia fulciatur. Non satis est Eloquens sit Legatus, timere potest; non satis est prudens sit Legatus concidere animo, nec satis sibi fidere potest; sit constans, sit magnanimus, sumptaque ex meritis fiducia intrepido prorsus animo ad Legationis munus accedat. Non agam hic ratione, quam clarissimam videtis; speculum Legato nostro proponam, ut per illud seipsum in Legatis aliis intueatur. Intueatur ergo fortissimum illum Messanæ in

Sententiæ morales.

Astutia requisita.
Repetitio.

Exemplũ Mutii Scævolæ.

Fabii.

Requiritur quarta constantia.

Probatur exemplo Megaclis. Sustentatio cum subjectione.

in Sicilia civem Megaclem. Hic cum Agathocli modis omnibus Messanam oppugnanti quanta vi poterat, adversaretur, Vrbem sibi aut Megaclem de repente tradi postulavit. Quid agerent Vrbis Senatores? Vrbem traderent? actum erat : Megaclem? non licebat : suspensi & anxii huc illuc ferebantur, tandem, ut deditio fieret, calculos apponebant, cum ecce paratum se, modo caduceator mitteretur, Megacles ostendit. Decernunt illi, abit ipse, & postea quam ad Agathoclem pervenit, Ecce, inquit, ergo ad te Rex, & Civitatis Messanæ nomine, & moriturus, si ita indicas, accedo. Verum priusquam tibi Legationem aperiam, æquum ipse apud te statuito : si ad excidendas Syracusas expeditionem Messanii suscepissent, an pro Syracusis, an vero pro Messaniis omnia tentares? Placuit Regi fidelis iste candor, bellum abdicavit, & Megacle incolumi domum remisso tueatur Pompeium illum Magnum, qui cum Legatus ab Illyricorum Rege Gentio, cum litteris signisque secretis interceptus esset, nec blanditiis, nec precibus, nec promissis, ut arcana revelaret, compelli posset, jamque Rex vincula & atroces equuleos horribilis minaretur, suum digitum ardenti lychno cremandum admovens, Pompei, inquit, prius in pulverem reversurus es, quam Patriam Populumque tuum proditorie prostitues. Vidit Rex, & territus ingentis animi prodigiosa constantia ulterioris quæstionis cogitationem deposuit, & cum populo Romano feriendi fœderis cupiditatem accepit. Latere hic patior Iuvenes illos Venetos, qui cum ad Imperatorem Fridericum Legati, quod adolescentes adhuc imberbes essent audiri non possent, magno animo responderunt, quod si ex menti lanugine ac barba de sapientia statuendum esset, missurum fuisse Senatum Venetum duos hircos egregie barba-

Exemplo Pompeii Magni.

Item juvenum Venetorum.

tos,

tos. Sed cum illos latere patior, non possum, quin Popilium Romanum egregiam omnino intrepidi animi imaginem in hoc speculo ostendam. Legatus ipse à Senatu populoque Romano ad Antiochum Regem cum literis, quibus, ut exercitum ex Ægypto adduceret, Rex ille movebatur, missus erat. Traditis lectisque Senatus Consulti tabulis cum deliberaturum se Antiochus responderet, confidenti ipse animo & ausu, virgula, quam manu tenebat, orbicularem circum Regem circulum delineavit, atque ita ait; Hic ergo Rex, priusquam abscedis, delibera & responde Pacem an bellum cum Romanis malis. Violento hoc imperio Rex obstupefactus, omnia se ex Romanorum lubitu acturum pronunciavit. O insignem constantiam! ô animum vere intrepidum! Immorari hic paulisper lubet; ac pedem premere, ut composito rursum gradu procedamus. Multæ sunt ac periculosæ Aulicorum Artes (dicere pestes volebam) multæ ac contagiosæ assentationes. Quam multi sunt, qui tectis quibusdam dolis apud Legatos ita agunt, ut eorum prudentiam circumveniant, constantiamque labefactent? Cuniculos fodiunt, ut tectis benevolentiæ amicitiæque prætextu dolis id agunt, ut Principum ac Reip. secreta tacito sensu investigent. Cave, Legate, & insigni animi taciturnitate involutus, silentio te vince. Simulant ipsi; dissimula: verba dant; verba redde: benevolentiam ostendunt; tuam repone. Ita illis satisfacere videberis, dum dissimulas; Patriam interim aut Principem non prodes, dum arcana non revelas. At at suavi quodam influxu munera nonnunquam in manus, in sinum, in animum irrepunt, quibus admissis animi repagula rumpuntur, cordis claustra solvuntur, arcana deteguntur, cave iterum, cave Legate, & tuo in Principe ac Rege spem omnem tuam fige. Quid iterum? dulce ingeniorum tormentum

Popilii Romani

Exclamatio.

Renovatio attentionis

Cautus sit Legatus.

Subjectio.

Rejicias Munera.

tormentum ebrietas nonnunquam admovetur, non ut animi opprimantur, sed solvantur, non ut rigescant, sed effluant. Age hic Legate, continentiam hic pone, & sobrietate te defende. At vero quoniam hæc virtus est, quam eminere in Legato nostro oportet, pressum pedem attollamus, & orationem suo cursui reddamus. Ita comparatum est, ut Fortuna, quæ evehere pro arbitrio homines solet, Principes viros excelso in loco ita locet ut ab omnibus suspiciantur, & eorum facta ac dicta singulorum arbitrio notentur: unde cum Principis personam vicaria quadam opera Legatus repræsentet, latere ipse in obscuro non potest; quæ dicit, omnium auribus excipiuntur; quæ facit, omnium oculis cernuntur, adeoque judicium effugere, censuramque non potest. Quid ergo? Ita vivat, ut sapientissimi Principis mores repræsentet; ita se gerat ut præclarissimam in persona sua gentem ostendat. Verbo dicam: continens sit, ori frænum injiciat, cupiditati legem ponat, sensibus omnibus imperet. Cum aliquando ad Amyntam Macedonum Regem Legati Persarum appulissent, lautoque & læto convivio, in quo Regis Conjux & Filiæ, excepti essent, petulantius ipsi procaciusque mulieres contrectarunt, quæ mox egressæ quasi cultiores venustioresque rediture, adolescentes fœmineo habitu indutos, & sica sub vestibus armatos immiserunt, quos dum licentius & lascivius complecti Legati conantur, ab iis jam ista turpitudine, & justo dolore animatis districtis mox sicis sunt trucidati, atque eos, ubi rem omnem ratione cognovit Mogabysius Persarum Præfectus, justissimas pœnas dedisse pronunciavit. Tragicum sane, sed quod docet exemplum, nihil agere Legatum debere, nisi quod honestas ratione defendat, ut non negotiorum tantum, sed etiam morum causa missus esse videatur. Animadverto, orna-

Inebrietur transitio.

Requiritur quinto continentia.

Probatur exemplo Legatorũ priscorum

ornatissimi AVDITORES, nam ea me in Legato nostro requisivisse, quæ muneri ejus necessaria sunt, & illud maxima præclarissimaque laude exornant. Produxi eloquentem, dedi prudentem, constantem constitui, continentem ostendi! aliumne desideratis? Nolo rixosum, qui simultates vel excitet, vel alat: nolo morosum, sed in Republ. politice politeque viventem: nolo adulatorem, ignavi est animi, inconfidentis, futilis, abjecti. Volo genere nobilem, aut insigni virtute, ne genere dignitas destituta vilescat, & inviviam patiatur: Volo specie ipsa præstantem, ut decora corporis species latentem virtutis imaginem aliquam repræsentet, & gentem ipsam commendet: volo opulentum agris fundisque divitem liberorum parentem, ut fidei obsides arctissimos, rem partam, & opes relinquat, nec in hostium factiones tam sequax abducatur: volo munificum, qui regio quodam splendore multitudinis admirabundæ oculos in se convertat, qui non sordidus, qui non infra dignitatis intuitum sit parcus: volo morum patriæ tenacem, qui religioni adhæreat, qui vestem, qui urbanitatem retineat, qui exterorum ritus non ambitiose aut scrupulose affectet. Quid si etiam felicem ac fortunatum volo? Sane opto. Multum dexteritas potest, multum prudentia, at quam varii rerum sunt casus & eventus, qui à Divini Numinis decreto dependent? Omnium in manu voluntas est, non felicitas aut facultas. Quam multi sunt, qui etsi agendo à regula ac scopo deflexerint, omnia tamen virtutis quodammodo manu versasse ac tractasse videantur? A cælo hæc felicitas est. Felix sit Legatus, sed seipsum virtute felicem efficiat, & prudentia fortunam inclinet, *Nullum Numen abest si absit Prudentia.* Addo etiam, si sit industria, si sit pervigil conatus, si blanda voluntatum conciliatrix comitas, & Elegantia morum si ma-

Transitio per repetitionem antedictorum.
Removentur vitia.
Sit nobilis.
Speciosus.
Dives Parens.
Munificus
Tenax morum patriæ.
Felix.

si masculum animi robur : Fortunam ipsam sibi desponsabit. Credat se fortunæ suæ fabrum esse debere, & optato eventu Principem suum ac Rempubl recreabit. Vigilando, nimirum ut Salustius inquit, agendo, bene consiciendo prospere omnia eveniunt, ubi te socordiæ ignaviæque dederis nequicquam Deorum auxilia implores, irati infestique sunt. Quanquam liceat potius perfectum Legatum optare, quam aut videre, aut repræsentare: suis insignibus & coloribus ornare eum Facundia aliqua potest. Fingite tamen ornatissimi AVDITORES, quod oculis non potestis, cogitatione vos illum numeris omnibus absolutissimum Legatum intueri. Quanta in ore ejus cum suavitate verborum dignitas ? quanta in pectore cum eruditione prudentiæ majestas ? quantum in animo constantiæ robur? quanta in ore, in manibus, in actionibus continentia? Ubique cum splendore incedit, cum munificentia procedit ; cum loquitur verax est, cum agit, circumspectus ; cum aliis immixtus, tectus, cum omnibus tamen idem ac sui semper similis existit. Vestrum est, quicunque hic Iuvenes adestis, ad hanc gloriam, sed per virtutes adspirare; illis virtutibus animos vestros ornate, ut aliquando usui Reip. & ornamento esse possitis, Hæc toties tot ad negotia Legatos postulat, cur ni vos illa etiam accersat: Hæc Oratores quærit; cur ni vos vestra facundia illam juveris? iuvabitis, confido, & tales eritis aliquando, ita voveo, DIXI.

Peroratio.

Demonstra se is Hypotyposis Figurata Repetitio.

Adhortatio.

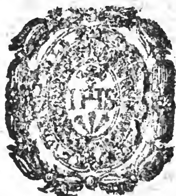
FINIS

RHE.

RHETORVM COLLEGII PORCENSIS INCLYTÆ ACADEMIÆ Lovaniensis Orationum

PARS III.

CONTINENS ORATIONES Generis Iudicialis.

COLONIÆ AGRIPPINÆ
Typis & sumptibus Jo. WILHEL. FRIESSEM civis & bibliopolæ.

Anno M DC XCII.

ACTIO JUDICIALIS,

IN qua coram MAGNIFICO DOMINO RECTORE ACADEMIÆ, ficto Argumento studiosus homicida accusatur & defenditur.

JOANNIS MERCATORIS

FLORIMONTANI

ACCUSATIO

Studiosi Homicidæ.

Exordium ab optatione.

FAcerent utinam Divi Cælites, & ipse Cœli ac Mundi molitor Deus, Magnifice D. RECTOR, ut quæ de judiciis ac tribunali famosissimæ & illustrissimæ hujus Academiæ plurimas apud gentes percrebuit opinio, tandem aliquando inveterasceret & obliteraretur! non amplius invidiam sentiremus, non infamiam audiremus, sed pristini recuperata nominis libertate, reciproque qui apud alios conculcatur honore nostro, felices respiraremus. Quanquam age respiravimus si volumus; liberati sumus, si libertatem amamus. Adest, adest hodierna die deploranda funestaque proh dolor! occasio; sed tale tamen factum, de quo pronunciata à te Judice ac Quæsitore maximo sententia omnem in posterum tollere potest judiciorum Universitatis infamiam; quæ, inquam, efficere

Ratio optationis.

Occasio fruendi voto.

efficere potest, ut non amplius hac in Vrbe, non amplius vicinis in urbibus ac regionibus homines existiment ac crepant; Studiosum nullum, quamvis nocentissimum, supplicio ac morte posse damnari Non audeat etiam ullus amplius audaci nimium & impudenti ore effutire, non virtutes ab hac universitate, sed injustitiam vitiaque foveri. Equidem studioso diem dixi, & in hoc Magnificentiæ tuæ tribunal reum adduxi, quem vero? qui proh nefas! commaculatam Studiosi sanguine dexteram tuo illo in conspectu nequaquam dubitat ostentare; adolescens professo vita & factis omnium jam fere hominũ opinione condemnatus Et quanquam mearũm potius esse partium deberet non Academicum studiosum aliquem accusare, sed in eodem honestissimarum Artium Circo mecum agentem, & insudantem propugnare; non in capitis discrimen adducere, sed omnem à capite injuriam arcere ac propulsare; ita tamen, hujus temporis fortuna tulit, ut privato deesse officio debeam, & Academiæ judiciorum tandem aliquando collabenti famæ succurrendo amissam apud alios existimationem recuperare, Quod quidem ita futurum clare omnes animadvertemus, si tu in hac causa judex, Magnifice Domine Rector, severitatis personam induens, debite in reum animadvertas; sin verò benignitas severitatem iterum infringat, clementia justitiam retardet, dissimulatio veritatem obscuret; periit dignitas, aperta est in omne scelus via, tua authoritate exarmata grassabitur improbitas. Atque ut dum loquor, expostulantem in hoc tuo tribunali justitiam audire possis, permitte ut rem omnem breviter exponam, & hac voce, quam à me nimius indignantis Academiæ dolor extorquet, omnem facti veritatem manifestem: erige animum & fave. Cum statuisset hic reus omni scelere flagitiorumque sordibus, & stu-

Excusatio Oratoris praemunitio.

Tacita monitio, quid facere Iudex debeat.

Conciliatio attentionis & ingressus in narrationem.

Narratio.

dio-

Consilium. studiosi sanguine sese coinquinare, socios a diis ; in tabernas pertraxit, illis impiæ mentis suæ cogitationem machinationemque detexit. Et quanquam nulli unquam illi cum occiso discordia intercessisset, nullo ejus odio inflammaretur, quod ipsum ad hoc facinus instigaret, nulla omnino causa subesset sanguinis expetendi & hauriendi (quam improba, quam perversa est simulata sæpe pietas) quanquam, inquam, summa inter eos animorum conjunctio celebraretur, tamen miseri hujus & amici sui meditari se mortem affirmavit, nec tranquillam fore sibi vitam unquam, nisi illi vitam suam ademisset. Atque eum nequaquam reluctantes, sed conniventes voluntati suæ socios comperisset, ne deesset in facto robur, ne magnitudine destitutus animus collaberetur, ne conscientia rationem excitare, mentem stimulare, cogitationem avertere posset, vino se injurgitavit, ac tum integra sanaque mente ardens furore, gladio armatus in forum processit. Hic cum oberrantem fortassis amicum, lætum, inermem, nihil hac de sua cæde cogitantem vix oculis hausisset, involat in eum, demersoque in latus ferro quanta vi potuit, frendens simul & vix sibi ipsi in scelere satisfaciens supremum spiritum ademit. Quid obstupescis, Magnifice RECTOR; jacebat prolapsum in terra corpus, trepidabant supremo calore membra, perruptæ venæ sanguinem effundebant; ipse (intellige atque audi obsecro inauditam in scelere immane barbariem feritatemque) ipse non hac sanguinis inundatione commotus, nec vitam exhausisse contentus ultro insilit in corpus, & cadaveri insultat abjecto, miserique & exanimis imaginem amici, vultum illum vita spoliatum & cruentum pedibus conculcat. Hæc ut exposui magnifice RECTOR, ita gesta sunt: nunc vero restat illud, ut ostendam facinus hoc tantum, qui for-

Marginal notes: *Dictum.* (beside "riendi (quam improba…") — *Sociorum preparatio.* (beside "affirmavit…") — *Inebriatio.* (beside "facto robur…") — *Apparatus.* (beside "set, vino se…") — *Cædes.* (beside "lætum, inermem…") — *Insultatio.* (beside "ra corpus…") — *Narrationis clausula.* (beside "imaginem amici…")

fordidatus hic reus Academiæ concitavit tribunal, & suas ipse manus conſceleravit, juſta morte juſtoque ſupplicio mulctandum eſſe. Et quanquam illud ita tam ſit clarum ac perſpicuum, ut nequaquam dubitem, quin apud te certiſſimam rei condemnationem conceperis, nec conceperis tantùm, ſed debitam tam abominando & luctuoſo ſceleri ſententiam in hunc legum noſtrarum everſorem, & tuæ contemptorem authoritatis ſis prolaturus: tamen ne in hac cauſa meis partibus videar defuiſſe, manifeſtabo deliberato eum depravatoque animo, juſque omne violando ad hujus ſanguinem effundendum properaſſe. Atque ita cum de ejus voluntate prava conſtiterit, nequaquam opus erit velle in eo poteſtatem facti declarare, cùm proh dolor! ejus enormitatem contra naturam oculis hauriamus. Etenim (videre adhuc videor, & nondum miſeram cadaveris effigiem ſenſus noſtri reliquerunt) jacet in oculis civitatis exangue, mutilatum, omni laceratum crudelitate corpus, omnium oculos atque ora deterret, adeò ut nec concisum ejus vultum ferre oculi, nec undantem omni ex parte ſanguinem ſuſtinere ſenſus queant. Mors ipſa hoc in luctu miſericordiam indulgeret miſeria ſua, ſi mortuum excitare cives poſſent, aut ſanguinem, quo forum, domus, locaque vicina redundant, ſuis lachrymis reſtituere. Quanquam quid lachrymas urgeo? quid effuſi ſanguinis crudelitatem repeto? Accedo judex ad accuſationem. Voluntatemne tanti ſceleris negabit? voluntatis tanto in ſcelere libertatem defuiſſe conqueretur? Socios novo fœdere novum ad ſcelus adſtrinxit, in tabernas pertraxit, rem propoſuit, fidem accepit: & non voluit? non liber fuit? Quid opus proponere fuit, ſi exequi non volebat? quid opus ſocios fuit ad homicidium nova fide comparare & obligare, ſi homicidii non adfuit patrati

Confirmatio

Propoſitio.

Propoſitio futuræ probationis.

Brevis excurſio ad concitandã indignitatẽ

Hypotypoſis

Probatur 1. voluntas.

A ſociorum evocatione.

Repetitio.

Dissolutio. voluntas? Itane Iudicem sine mente, sine ratione,
sine judicio futurum existimasti, ut hæc ut quam
te dicentem audiret. Quin potiùs vereris, ne ad
tui nefandissimi sceleris pœnam, nova mendacii
A dicto. pœna adjiciatur? Quanquam esto, nihil omnino
cogitaveris, nunc quid dixeris, consideremus.
A signo. Tranquillam tibi vitam non fore, nisi illi vitam
Excogitatio ademisses. Obsecro dixistine & non voluisti? non
adversarii. voluisti & fecisti? Cruentam hodie dexteram o-
stentas, & nunquid innocens? Vide quas in angu-
stias te conjiciam: si neges, tibi pudorem injiciet
reluctans scientia; si neges, tua vox, quæ nec
excusationem, hærebit: si neges, tui socii, mini-
stri scelerum tuorum, & tui furoris satellites re-
Exclamatio clamabunt. O insani improborum animi! quid
Brevis di- non agunt & moliuntur, ut quod mente furibun-
gressio de dâ conceperunt crudeli dexterâ in lucem edu-
perturbatio- cant? Non se capiunt, dum odii facibus accen-
ne impro- furiis impiæ voluntatis perturbantur, non se n-
borum. runt in furore suo; extinctum est in cerebro jud-
Præoccupa- cium, sepulta in mente ratio, nulla in corde co-
ta objectio scientia, nullus est in animo Deus. Sed animad-
Responsio, verto, quid tuo illo contractu vultu, & annuent-
qua aliud bus oculis dicas: Nefas esse hominem occide-
objicitur. non ignorabam. Credo non ignorabas, sed impu-
nitatem sperasti. Hæc est illa impunitas, M.
Ab impu- quæ perversorum animos armat in facinus: q-
nitate. audaciam timidis addit: quæ pios facit impio-
Repetitio. & sanctos aliquando adolescentes reddit sceler-
Disjunctio. tissimos, quæ omnium scelerum parens est & orig-
Similiter Cujus si non obliviscaris, dum ea quæ homi-
desinens. dium sunt consequuta, extremæ adjicio oratio-
Ab iis quæ difficile non erit hac in causa judicium. Quanq-
homicidium qua voce tandem utar, ubi vocem apprehen-
sint secuta. tantùm modò barbaries & insana crudelitas inte-
Hypotyposis cludit. Exspiraverat innocens, satisne? insilit,
pedibus calcat abjectum, ridet, furit, peracti
votum exclamat, & animo suo satisfactum. Ita c-
sa

fatigato jam furore, lassa & satiata crudelitate, domum rediit, ad fugam se paravit, satelliti misso restitit, imò etiam vim intulit. Quid exhorrescis, M. RECTOR? quid vultu perturbato sedes? Crudelia ista quidem, sed deliberatæ tamen signa voluntatis. Videtis ut taceat, ut palpitet, ut exalbescat, ut membra omnia concutiat tremor, ut per ora vultumque totum pallor oberret. Ita dum obmutescit, loquitur conscientia, & in pallore vultûs criminis confessionem natura depingit. Ita qui insolitum apparatum instruit, cadaveri insultavit, fugam adornavit, voluntatis vacare culpa non potest. Fortassis ita tribunalis clementiam exposcet: ebrius fuit. Sed illud à te, homo audacissime, quæro, quæ lex tandem, aut quæ jura in criminis excusationem admittunt ebrietatem. An si ingluviem replevisti, homicida esse debuisti? an si te ingurgitasti, innocentis haurire sanguinem potuisti? Et quid est ebrietas aliud, quàm insania, quàm furor, quàm crudelitas? It dico, & qua possum voce dico, tyrannicum ebriosi omnes spiritum habent. Testis est Alexander, qui Clitum & Parmen ebrius occidit. Testis est Cambyses, qui Consiliarii sui filium ebrius interemit. Ita quicquid est sceleris, perpetrat ebrietas, jura & leges violat, naturam evertit. Et adhuc ebrium te fuisse dicere ausus eris? Nimis jam multa, & hoc unum superest, M. Rector, ut quoniam infic ari crimen non potest, qua par est judicii severitate sententiam feras ac pronunties. Petit hoc justitia, postulat æquitas, & hac in re auxilium tuum ac fidem Academiæ implorat. Consule famæ ejus, & infamiam aliquando repelle: coerce juventutis improbitatem, occlude obtrectantium ora rigore justitiæ. Ita fiet ut uno pereunte salvi sint reliqui, & hoc uno reo punito ita semper judicasse ac punivisse videaris. DIXI.

Similiter cadens.
Apostrophe ad Iudicē.
A signo & adiunctis.
Obiectio.
Apostrophe ad eum.
Interrogatio.
Brevis digressio de ebrietate.
Qua'es sint ebriosi.
Exempla.
Effectus.
Peroratio.
Postulat iustitiam.

CAROLI MONZÆIS, LEODIENSIS, DEFENSIO

Studiosi homicidæ.

Exordium per insinuationem à conditione invidorum.

Siquid est quod usquam stupeant & admirentur non immeritò sapientes, Magnifice Domine RECTOR, una est (neque enim quod occultari non potest, celabo) una est, inquam, *Invidia*, quæ cùm aliorum quidem nec paucorum non raro animos occupet atque infestet, tum inter eos potissimum exsurgit, qui optimarum studiis artium deditiad res egregias & excellentes enituntur, suosque ita labores omnes animant atque instituuntur, ut ipsa non invita fortuna, auspice Deo, placido quodam virtutum occursu gloriam mereantur, posteritatis amorem concilient, immortalitatem tandem adipiscantur. Atque cùm

Vis invidiæ

hæc insana pestis malevolorum & obtrectatorum ad jura statu explicare atque extendere sese potest, tum illum attingit, quem omnium benevolentia florere, eruditionis virtutisque fama assurgere, votis suis gaudere animadvertit, illum dico, quem cùm facilis ad honorem via, tum ea jam ætas est complexa, undè excurrere generosa virtus potest? Et verò qui tunc impetus ac turbines sunt invidorum? quid non agunt ac moliuntur, ut aut è culmine sperato honoris ac famæ deturbent illum, aut illius suam sanguine sitim adiumque restinguant? Non pati secum respirare possunt, non aliquod per labores & industriam nomen mereri, non cæterorum amores ambire : ringunt, indignantur, omnes odii atque iræ flammas oculis, ore,

ore, animo concipiunt & eructant. At cùm maximè suis illis furiis agitantur ac perturbantur, cùm deplorandus aliquis miseræ fortunæ casus eam ipsis attulisse videtur occasionem, qua cum aliorum sanguine suum odium evomant, & cum innocentis clade suam invidiam eructent. Cujus rei si cujusquam ætas nondum experientiam hactenus agnovit, hauriat ab hodierna luce fidem, & ab hoc Universitatis tribunali, insolitoque judicii apparatu experimentum. Ecce ego Studiosus, in oculis illustris Academiæ, in tuo M.D. conspectu reus, sordidatus, accusatus assisto, quem non actæ turpitudo vitæ, non depravatæ ætatis malitia, sed invidia, sed furor malevolorum dejicere atque opprimere conabatur. Scilicet egregius ille studiosi nominis oppugnator, & Academiæ defensor ab Academiæ infamiam removere contendit, dum illa suæ eloquentiæ vi ac potestate petit, ut sanguine tribunalis subsellia redundent. Quid est verò aliud hoc ipsum, quàm impiam [illegible]itatem omnis infamiæ parentem, quàm odiosam crudelitatem omnis turpitudinis originem introducere? quid est, inquam, aliud quàm præclara illa privilegia, quibus à tot jam sæculis hæc Universitas gaudet, ut scilicet à Studiosorum vita & capite gladius amoveatur, abrogare? Ubi unquam spectata in judiciis crudelitas fuit? quæ tribunalia severitas commendavit? Profectò si omnis antiquitatis percurrere cogitatione judicia placet, si Romanam Curiam & Rostra, si Atheniensium tribunal, si Spartanorum sedes consideremus, nihil in illis nisi oppressâ severitate misericordiam lucere cernemus; neque illam hujus nostri temporis famam, & omnium posterorum suorum recordationem haberent, nisi ab iis non lachrymas & desperationem, sed animi sui hilaritatem, & vitæ spem reportassent accusati. Quanquam non ita me hujus inimici mei terret eloquentia, quàm illud,

Causa & occasio invidiæ evomendæ.

Præsentat se judicio.

Removet causas.

Adversarium in odiū ducit.

Comparatio ex dissimili.

Causa timoris quid destitutus.

Destitutio reorum præsidijs. illud, quòd reus ab eo factus præsidiis illis omnibus caream, quæ prompta reis universis esse solent. *Impedimenta.* Debilitat vocem dolor, animum opprimit indignatio, lachrymæ verba intercludunt, & quod caput est, nudus sum. Ab Advocato & dicendi facultate destitutus: quin etiam accusor ab eo, qui cùm ipse studiosus existat, nec minima pars hujus nostræ Universitatis, studiosorum tutari causas deberet, eorum privilegia defendere, ab eorum capite ferrum atque omnem injuriam propulsare. *Accedit ad refutationẽ accusationis* Veruntamen ut intelligas, M. Rector, non ex zelo aliquo, justitiæque amore, sed odio quodam & invidia omnem hanc adversarii accusationem processisse, tuâ veniâ respondere conabor ad illam, & quidem quantum ingenii perturbatio patietur, sperans utique Magnificentiam tuam, fortunæ huic nostræ perfugium adfuturum. quam horribilem & formidolosam adversarius futuram arbitrabatur. *Refutatio.* Atque ut ad severissimam inimici nostri criminationem accedam, nullum odium, quod ad facinus instigaret, nullam etiam inimicitiarum occasionem præcessisse dixit. *Ad 1. Argumentum Responsio.* Quæso ut hoc tibi tanquam verissimum concedam, imò etiam à te accipiam, quid absurdius ad causam tuam dici, quid melius ad nostram potuit excogitari? *Repetitio. Interrogatio.* Si amicus (ita enim ais) illi eram, si nulla inimicitiarum data est unquam causa, cur illi mortem depravata voluntate machiner? cur ad illius sanguinem hauriendum arma, socios, vim ipsam ac crudelitatem conquirerem? *Epiphonema.* Profectò ita constitutos improbos omnes à natura videmus, ut ad malum nunquam nisi aut odio impulsi, aut spe aliqua bonorum allecti adducantur. Quid verò tandem ex hac morte sperare potuissem, quæ mihi amicum meâ vitâ chariorem adimebat, &, ut tu ipse fateris, cum quo mihi summa semper & vitæ conjunctio fuit & officiorum? Quin etiam ita sem-

ſemper juſtitiam verebar, & illam tuam in judicio authoritatem, Magnifice Rector, extimeſcebam, ut vel ſola cogitatione ab omni eo abhorrerem, cujus enormitate tribunalia concitantur. Quare cùm ea omnia, quæ de apparatu noſtro judicioque voluntatis ſunt prolata, defenſionem hanc noſtram tueantur, non ejus corroborent criminationem; quod manifeſtum eſt, nec ignorare jam ampliùs tribunal hoc eſt, deliberato me qui quam animo fecſſe nego, & ſi quid accidit humanitùs id omne contra voluntatem opinionemque noſtram dico perturbato animo contigiſſe. Sequatur nunc illud, quod ut à me prolatum falsò protulit, ita nulla ipſius accuſationem veritate comprobavit. Quid ergò tandem dixi? Tranquillam mihi vitam eſſe non poſſe, niſi vitam illi priùs ademiſſem. Ita inquis, & qui obſecro tecum? ubi ego tunc etiam? ubi illi qui audiſſe ſe teſtantur? ſocioſne producis? Tacebo nunc de illis, & ratione tuâ gladioque convincam. Neque enim inficiaberis opinor eam maximè quietam eſſe vitam, quæ in conſuetudine eſt amicorum: undè cùm ille mihi amicorum ſemper optimus maximuſque extiterit, quamobrem cum illo quietam ac tranquillam habere vitam nequaquam potuiſſem. Vides ut te tuo ferro perimam. O verè miſeram Studioſorum conditionem! ô calamitoſum ſtatum illum, in quo hodie ſub Academiæ patrocinio ac tutela labores & animos ſtudiis artibuſque conſecramus! Quæ enim conditionis felicitas, aut quæ vitæ tranquillitas ſtudioſis eſſe poterit, ſi propter dictum aliquod & fictum & falſum in judicia ſuppliciaque protrahantur? Quis inpoſterum loqui, imò quis inpoſterum prodire audebit, ſi non tantùm quæ non dicta, ſed quæ nec cogitata ſunt unquam, accuſantur? Eandem profectò veritatem illud ha-

Apoſtrophe ad iudicem

Negat voluntatem.

Ad 2. Argumentum.

Reſponſio per negationem.

Retorquet pro ſe argumenta adverſarij.

Allegoria.

Exclamatio

Declamatio conditionis præſentis ſtudioſorum.

Ad 3. Argumentum responsio. Excogitatio adversarij. habent quoque, quod speratam à me impunitatem & hac impulsum me ad scelus provolasse dixisti. Age, discute rationes tuas, credo oculis tuis, si judicii errore non cares. En adsum in judicio, tuam audivi accusationem, Magnifici justitiam & æquitatem exspecto. Cur hæc facio si impunitatem speravi? Non istâ fuit opus tibi verborum farragine: non erat quod fulmina nobis & tonitrua tuis verbis ad terrendum potiùs, quàm ad probandum excitares: non, inquam, illud à te Iudex postulabat, non Academia, non muneris tui partes requirebant, ut quod ego non inficior, manifestare labores. Videt me Iudex clementissimus fatentem, quicquid est, intelligit, sed insuper causa me fretum justa misericordiam exspectare judicii non ignorat. *Fatetur addita causa.* Dicam enim, & quicquid tandem agas, proclamare non erubescam. Nunquam, nunquam in illam animi calamitatem processissem, nisi vino correptus, nisi, heu pudor! & prô dolor! intemperantiâ perturbatus fuissem. Mirarisne, & aliter probare te putas? *Invocatio Dei in testem. Testatur socios.* Testor te omnium cogitationum inspectorem Deum, testor lucem illam, quam hodie traho respirans, & quam mihi supremam esse desiderares; testor vos etiam Sodales mei, vidistis me vino correptum, sustinuistis perturbatum, imò addam etiam, doluistis. Adeste, ubi nunc estis? Cur non mihi vox hic vestra testimonium aliquod apportat? Cur patimini, ut qui cogitationes vitamque meam fideles lacerare vidistis, nunc illam perfidi & infideles lacerare videamini? Cur ego sanâ mente testimonio fuisse vestro dicor, quem ebrietate correptum doluistis? *Exclamatio* O detestandam ebrietatem! ô abominandam intemperantiam! Itane oculos meos excæcâsti, ut amicum non viderem! itane mihi rationem omnem ademisti, ut familiarissimum mihi, hostem esse judicarem? itane in hanc me miseriam adduxisti, ut amici cruentatus sanguine nunc dicar, *Invectiva in ebrietatē permixta cōquestiōne* accu-

accuser, & præter lachrymas ad causam vitamque tuendam nihil habeam. Veruntamen age, Magnifice Domine RECTOR, ut ampliùs de accusationis falsitate non dicam, & hoc tibi considerandum relinquam, quàm iniquum sæpè odium comminiscantur, & quàm sceleris nihil relinquant, qui animi perversitate dicti secum alios respirare dolent & ingemiscunt. Age, inquam, sim reus, nihil nostræ valeant rationes, nihil me perturbatum fuisse prosit. Egone per supplicium mortis extremum Academiæ valedicam? O injustitiam! & iniquitatem! Vbi, ubi ergo sunt illa tot insignia studiosorum privilegia? ubi jus illud præclarissimum, quod tot quidem Pontifices, Cæsares, Reges, Principes huic urbi & Academiæ concesserunt? Egone ab eorum hodie tutela præsidioque firmissimo depellar, qui studiosi mihi nomen gloriosissimum assumo? Circumspice Iudex, & illam Magnificentiæ tuæ authoritatem attentius perpende. Cur ita solus hic sedes, ut tibi sit in vitam caputque meum authoritate prima concessa potestas? Cur non in prætorium tribunal abripior? Cur in me civitatis jura nihil possunt? Nimirum, ut dum alia tribunalia severitatem exercent, tu æquitatem quandam leniorem, dum alii rigorem attendunt, tu clementiam proponas & facias illam subditis Principes, illam civibus Magistratus concedunt, cùm excusat aliqua causa voluntatem; & ego non illam experior, in quo nulla fuit sceleris ullius voluntas. Quanquam quid ego apud tuam illam Magnificentiam, Clementissime Iudex, rationum pondero momenta? hæc tu ipse jam omnia cogitasti, justissimè judicasti. Finge ergò quod facere aut velle non potes, sed finge tamen M. R. tuâ sententiâ me jam esse condemnatum, perductum ad supplicii locum, morti præsentem, denudatum ferrum jamjam in me distringendum, omnium ora atque oculos

Concessio.

Confirmatio quæ deprecatoria est.

Exclamatio

Conquestio

Apostrophe ad judicem.

Ratio cur ad Prætorem non abripiatur.

Per comparationem.

Hypotyposis

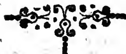
Amplificatio ab adjunctis, &c.

Circumstantiæ. in me conversos. Quid tandem? quid deindè? quis hoc æquo animo spectaculum videat? quis mortem hanc meam siccis oculis ferat? illius cives adstabunt, & miseram studiosorum conditionem irridebunt, qui in ea causa moriantur, in qua ipsi gratiam assequerentur, hinc verò studiosi flentes omnes & suspirantes, immanem Academiæ hujus crudelitatem detestabuntur; imò abire cogitabunt, & jam illi Vrbi valedicere, in qua facilè calamitas aliqua contingat, nulla verò gratia aut misericordia reperiatur, ut abire satiùs sit casum illum exspectare. *Comparatio per contentionem.* O te felicem Publi Horati! ô fortunatam ætatem tuam! ô desideratam dexteræ tuæ conditionem! tu lætitiâ elatus olim, ego perturbatione correptus; tu sciens & volens sororis sanguinem hausisti, ego nescius & non volens in malum incidi; tu populi Romani judicio liberatus fuisti, ego in Academia misericordiam Studiosus requiro, & mori debeo. *Peroratio ad commiserationem composita.* Vbi ergò misericordia? ubi toties hoc in judicio spectata benignitas? ubi clementia, quæ hoc in tribunali sedere solebat? Noli, noli, obsecro judex æquissime, inimici odium ponderare; noli ultricibus illis iratum in me flammis accendi. Te moveant hæ ora fletu confusa, hi oculi lachrymis demersi, hæ meæ languidæ & abruptæ singultu voces. Commoveat animum tuum miseræ ætatis *Exclamatio* meæ conditio; evincant te dolores & lachrymæ parentum meorum. O frustrà suscepti parentum labores! ô spes inanes! ô fallaces de me unquam cogitationes! Moriar? & in hac ætate prima? hoc adolescentiæ meæ flore, cùm mei laboris honorem consequi, cùm vigiliarum mearum fructum percipere deberem? Quid dicetis ô miseri parentes mei, cùm eversum crudelissimâ tempestate filium audietis? quis erit lachrymarum vestrarum modus aut pudor, cùm me mortuum intel-

telligetis, cujus vitam vobis olim fore vitam probatis? Audio, audio etiam in auribus meis vestræ lachrymæ dolores ingeminant Quid dicetis? quò abriperis vita nostra ô fili? quod in te tantum esse potuit crimen, ut qui vivere nobis debebas, aliis tam crudeliter moriaris? hanccine spem nobis & expectationem pollicebaris? Tune ille, quem aliquando patriæ columen, Reipubl. ornamentum, parentum solatium atque unicum gaudium futurum existimabamus? O miseri nos parentes tui! ô nos infelices, qui te genuimus & educavimus, qui pro te tot molestias & labores sustinuimus, ut lachrymas hodie, infamiam, mortem ipsam tecum (neque enim sine te vivere amplius licebit) perferre debeamus! Age, age ergò Iudex, tolle severitatem, ostende misericordiam, noli filium interimendo, Parentes interimere. Cogita nimiæ esse crudelitatis ob levem aliquam perturbationem adolescentem ad mortem deprimere. cogita quòd à te veniam inposterum tenebo, si concesseris; & quòd omnibus prodesse ferventiùs studebo, si ignoveris. Te igitur oro & obtestor, Magnifice Rector, Iudex optime, ut illas quæ mihi tantùm in hac defensione supersunt, lachrymas attendas, oro, inquam, ita in ferenda sententia sentias, ut non acceptâ morte sævitiam, sed vitâ concessâ misericordiam possim experiri. DIXI.

Prosopopœia

Apostrophe ad judicem cum deprecatione.

ANDREÆ A IVBEMA, LEOVVARDIENSIS FRISII,

ORATIO

Adversus M. T. Ciceronis Oratorum Principis Interfectores:

Mixta ex Vituperio & Accusatione.

Exordium à mutatione propositi. CVM primum eloquentiæ limen sum ingressus, Eruditi Domini, Humanissimi Adolescentes, confirmato animi judicio constitueram apud me M. Tullii Ciceroris egregiam vitæ laudem, eloquentiam, & nominis immortalitatem non affectûs ratione tantùm, sed aliqua *Propositum laudare Ciceronem.* publicæ laudationis oratione prosequi lubenter: quod & tempus ita faveret, & hic locus Eloquentiæ consecratus postulare videretur, ut anni principio Eloquentiæ Alumni Eloquentiæ Parentem salutarent: sed nescio quonam tandem fato accidit, ut ea hoc tempore honestissimi officii cogitatione deposita suggestum hunc iratus ac perturbatus conscenderim; quasi impotens animi commotionem quandam majorem exulcerato *Causa mutationis instar iracundia.* corde recordam. Est, est iracundia: neque enim inficias ire possum, quæ me ab illa cogitata laudatione in has me querelas, sed justissimas, pertraxit: est iracundia, quæ dum impulit conceptæ voluntatis vela, scopulis quibusdam doloris & angoris animum hunc nostrum affixit. Etenim cùm in ea cogitatione Ciceronianæ lauda- *Occasio mutationis fuit recor-* tionis occuparer, & illius tanti viri vitam universam, mortem denique considerarem, occur-

rit animo Marcus Antonius, qui Ciceronem indignissimè proscripsit, & caput illud ingenii, consilii ac eloquentiæ plenissimum ignominiosissimè ad ludibrium exposuit in Rostris: præsentavit se cogitationi nostræ Popilius, à quo Ciceronis imprudenter caput est resciffum: visa quoque Fulvia fuit quasi præsens cruentis manibus, & inflammato vultu, quæ Antistitis sapientiæ caput crudeliter laceravit: ita factum est, ut subito impetu justi doloris iracundiæque sim abreptus ad hos, nescio an homines dicam, sed tamen nefandissimos homines aliqua qua possem oratione perstringendos. Ea enim est iræ justæ natura conditioque, ut injuriam sine mora prosequatur, & animum statim abripiat in ultionem: ita etiam facere solent, qui ad aras (ut ita dicam) vivunt amici, qui dum aliorum injuriâ oppressum animadvertunt amicum, non ad hunc primum, ut solatium ferant, accurrunt, sed insequuntur percussores, ut ulciscantur. Agite ergò B. AVDITORES, concipite mecum iram justumque dolorem, & vindictam tandem aliquam sumendam esse statuitote; ego tria illa monstra, quorum vitam indignissimam factumque detestandum orbis universus adhuc hodie execratur ac condemnat, hac oratione perstringam, ut si non armis possim, voce saltem Ciceroni succurram. Sed ita mihi agendum hic esse animadverto, ut tres quidem invadam, sed non omnes simul oppugnem: in singulis insistendum est orationi nostræ. Atque utinam inprimis Marcum Antonium repræsentare vobis possem velut in tabula pictum: videretis in illa ipsam adumbratam; omne vitium fuit coloribus expressum, omne scelus in aliis dispersum, in hoc uno, penè dicam solo homine fuisse collectum. Quanquam hominem à puero totum consideremus, & hinc tandem ordiamur: Penè puer adhuc prætextam deposuit: en

datis M. Antonii proscriptoris. Popilii percussoris. Fulvia lacerantis.

2. Causa mutationis rationis confirmatur. Item à simili.

Excitatio Auditorũ.

Propositio.

Partitio.

Prima pars confirmationis contra M. Antonium.

Vituperium à pueritia.

Ab adolescentia. præclarum insignis aliquando vitæ fundamentum! E pueris excessit, togamque virilem sumpsit, sed hanc statim muliebrem togam effecit: en robustioris ætatis initium quàm fœdum & infame! Adolescens erat Marcus Antonius, vulgare scortum factus est primò, & meretricium quæstum suo corpore quæsivit, ut etiam ab adolescente flagitium emeretur. Mutata tandem conditio vitæ, sed non scelus; intervenit Curio, & Antonium vulgare scortum, suum effecit, & stabili sibi matrimonio locavit. Erat in ejus potestate totus Antonius, ejiciebat illum è domo pater, sed hortante libidine redibat; dispositi custodes erant ne limen intraret, sed cogente mercede per tegulas nocte sociâ sese demittebat. Et quantum est illud, adolescentem aliquem & Romanum, mulierem impudicam esse, & agere meretricem? Ita nulla florentissimæ familiæ recordatio, ne nomen ipsum avis omnibus & majoribus gloriosum, illius à libidine voluntatem revocabat, nulla propriæ consideratio ætatis, quæ prima solet ad virtutem inflecti & erudiri, ab inhonesto quæstu deterrebat In eo pudor esse debuisset, hunc vicerat libido; commendare illum modestia debuisset, hanc impudentia superârat; requirebatur virtutis amor & gloriæ, hunc infamia, & infamis fœda luxuriæ spurcities extinxerat. Obsecro quid à tali adolescentia potuit aliud exspectari, quàm illud ipsum quod evenit, ut videlicet qui adolescens esset sceleratissimus, vir fieret ex omni labe nequitiaque conflatus, & Principem populi Romani virum, orbis universi Doctorem, sapientiæ ipsius interpretem contrucidaret? nec hoc solùm, sed cum illo Romanum Imperium extinctâ libertate sepeliret? Credo omninò: invidebant Ciceronem orbi fata, & Antonium adhuc tum adolescentem ex omnium colluvione scelerum conflare voluerunt, ut ad tantum ne-

Dissolutio, Comparatio Similiter desinens.

Ab indigno.

Contraposita.

Adolescens malus ferè semper vir pessimus.

Divinatio quædam Oratoris.

nequaquam impar aliquando crimen exstaret. Veruntamen puerum hunc & adolescentulum ne diutiùs his in sordibus & ætatis primæ luto tam attentis oculis consideremus virum ipsum & improbitatis robustioris hominem quantum possumus cogitatione non imbelli perpendamus. O virum nequitiâ ipsâ & omni scelere detestabiliorem! Quanquam quid virum appello? O monstrum! ô portentum! ita nullus sceleratior extitit aut amentior unquam. Vixit aliquando Tarquinius Superbus, cujus in omnes libido crudelitasque fuit inhumana, sed tamen post eam populi Romani libertas est secuta. Quid verò post Antonii nefandissimam libidinem crudelitatemque Roma vidit? miseram & indignissimam servitutem. Luserunt in sanguine populi Romani Sylla quondam Mariusque: sed ille dictaturâ se tandem abdicavit, hic autem moriendo libertatem populi Romani reliquit. Quid Antonius? ut immanior cæteris videretur, nullam in pacem potuit unquam adduci; hoc unum verò conatus est semper, ut opprimeret regio dominatu libertatem. Atque ut in minoribus illis sceleribus cum ipso non ludam, uno verbo scelus omne maximamque complectar. Perniciosissimi belli, quod à Cæsare Pompejoque viribus adversis est gestum, consistit in Antonio causa ille est, qui socerum generumque mutua in vulnera armavit: ille est, qui sanguine Romano Pharsalicos campos redundare fecit, ille est, qui Senatui authoritatem, populo libertatem ademit: dicam totum, qui Imperium Romanum extinxit. Ille triumphabat, cùm libertatem amissam victa civitas deploraret; exultabat, cùm post tot bonorum civium sanguinem effusum cæteri sibi vivendum esse non judicarent; regnabat, cùm servitutem omnes rediisse lugerent. Quòd si illum vidissetis, cùm imma-

Transitio ad virilem ætatem.
Exclamatio
Correctio.
Comparatio cum Tarquinio.
Cum Sylla & Mario.
Transitio à minoribus sceleribus ad majora.
Repetitio.
Amplificatio, ab effectibus.
Amplificatio per enumeratione.
Alia facinora Anto-

nij indignissima. immani quadam audacia in ædes Pompeii Magni irrupisset, cùm ebrios & aleatores scelerum satellites suorum in easdem induxisset? cùm hastam pro æde Iovis Statoris, Pompeii Magni bona voci acerbissimæ præconis subjicerentur, posuisset? Erat tum quidem direptio nobilissimarum & splendidissimarum ædium, multæ & lautæ supellectilis devastatio, auri plurimi & argenti dilapidatio; sed erat simul civitatis universæ gemitus, dum omnes dolerent hominem, quo terra nequiorem non produxisset, in hominis omnium optimi bonis ac fortunis exultare. Nescio quis orationem rursus affectus impellat, perturbor enim non parum, & cogitationem plures impediunt hominis hujus nequitiæ, quàm promere loquendo possim. Vos utimini cogitationibus vestris, AUDITORES, & quod deesse dictioni nostræ potest, memori præsentique mente supplete. Factus est Antonius aliquando Triumvir, & Octavio Cæsari conjunctus orbis imperium tanquam opulentissimam quandam prædam est partitus. Quid hic dicam? magnum est scelus, populi totius imperium libidini duntaxat unius inservire: sed illud non queror, non inde dolor hic meus & ira. Ille, ille scelerum omnium machinator, sæculi labes, portentum immanissimum, Ciceronem (heu qua voce quod superest, dicam?) Ciceronem Romanæ urbis parentem alterum, orbis lumen, eloquii flumen feriali tabulâ proscripsit? Proscripsit: & quis tu qui proscripsisti? fatale monstrum urbis & orbis, libidinum omnium & scelerum satelles. Quem verò proscripsisti? Patriæ patrem, tertium urbis conditorem, imperii & nominis Romani decus eximium, Ciceronem, inquam, virum omnium virorum maximum, præstantissimum sapientissimum. Nec ista hominum omnium sceleratissime considerasti: non illam tuam mentem cogitatio.

Vituperatio à Triumviratu.

Dubitatio.

Resolutio dubitationis.

Laus Ciceronis.

Conduplicatio.

Apostrophe invectiva Antoni.

rationemque crudelissimam viri tanti recordatio potuit permovere? Sed erat, erat in te crudelitatis duntaxat ardor solius? erant impietatis furiæ, quibus agitatus, avunculum fratremque proscribi maluisti, quàm refectâ Ciceronis cervice carere. Ita omnem humanitatem exueras, ita totum animum tuum belluarum quædam feritas occupârat: ita sine sensu, sine animo, totus, inquam, ferreus eras, ut nec avunculi te reverentia moveret, nec affinitas fraterni sanguinis retineret. O te miserum Ciceronem! jam enim pectus hoc nostrum alto vulnere doloris tui memoria perfodit; indignor, & quod debeo, pati nequeo, virum te tam illustrem ab homine tam perverso (si tamen hominem appellare possum) proscribi, & hoc tantum scelus impune fecerit Antonius? Nullum in cœlo numen, nullus scelerum vindex extitisset? Nolite id opinari, AVDITORES, immanissimus hic parricida turpissimo tandem vulnere succubuit, & mediis in deliciis crudelitatis inveteratæ pœnas persolvit. Vt erat sine mente ac totus amens, Cleopatræ mulieris impudicissimæ amore inflammatus, Cæsaris sororem repudiavit. Quid expectatis? ut libidines, ut luxum, ut totam denique in hoc matrimonio vitam enarrem? non paterentur aures vestræ, & jam hic animus meus reformidat, cùm solam cogitationem assumo; hoc tantùm dico, qui tot alios viros illustres vel occiderat, vel occidi curârat, à quo occideretur non invenit, & in seipsum convertere debuit manum ac ferrum: nunquid illa digna viro, digna factis, digna vita mors fuit? Sed jam nobis fortasse multa de Antonio; occurram illi vestræ satietati, Audit. & quæ supersunt, breviter perstringam. Erigite rursum animos, mentesque vestras, & Fulviam fœminam omnium sceleratissimam cognoscitote. Illa est enim, quæ in hoc tanto scelere & indignissima Cice-

Conduplicatio.
Exagitatio ab omnibus vitijs.
Repetitio.
Exclamatio onus doloris habens.
Indignatio
Oratoris.
Punitio Antonij.
Sustentatio
Vituperatio ab obitu.
Qualis vita talis mors.
Transitio & renovatio attentionis.

Secunda pars confirmationis contra Fulviam. Ciceronis morte, non satis habuit consilium crudelissimum communicare, sed ejus quoque sanguine manus suas voluit commaculare. Verùm illam, ut dixi, cognoscite, quod ut faciliùs faciatis, repræsentate, quæso, vobis cogitatione tacitâ Tomirim aliquam, quæ manu cruentâ Regis Cyri caput in utrem sanguine humano repletum immergat. *Comparatio Fulviæ cum aliis crudelibus fœminis.* Sed sufficere nondum potest tanta crudelitas, ut hujus fœminæ crudelitatem cognoscatis. *Cum Tomiri.* Concipite rursum Fulviam aliquam, quæ maritum primò sustulerit (& hoc maximum scelus) posteà verò per jacentis cadaver patri carpentum egerit: barbarum facinus & naudium! Quid est? an igitur huic similem Fulviam esse dicam? non possum AVDITORES, crudelior adhuc *Sustentatio Cum Fulvia Dubitatio.* est Fulvia, quæ cadaver non calcavit tantùm, sed impia efferatissimaque laceravit. Quam igitur ex omni tandem ævo reperiam, cui parem crudelitate Fulviam esse non dubitem affirmare? an Herodiadem illam meretricem, quæ D. Ioannis mellitissimam auream que linguam acu transverberavit, vulneravit, excarnificavit? *Cum Herodiade.* fateor jam fortassis similem aliquam inveniri, sed quæ tamen adhuc Fulviæ cedat. Vestrum est AVDITORES, libera sunt enim cogitationes uniuscujusque: vestrum est, inquam hic supplere cogitando, quod explicare loquendo non possum. *Repræsentatio fœminæ pessimæ.* Concipite ergò, & in mente vestra fœminam aliquam efformate, in qua omnis nequitia sit & audacia, omnis inhumanitas & barbaries, omnis crudelitas feritasque belluarum tum certè Fulviam illam conceperitis, quæ ut talis extitit, ita digno M. Antonii conjux fuit. *Apostrophe & Invectiva in Fulviam.* Ergone novi sceleris inventrix, inauditæ magistra crudelitatis, opifex insolitæ sævitiæ, Marci Tullii linguam stylo ferreo & acu discriminali, qua rabie dicam nisi ferinâ pupugisti, perforasti, transfixisti? ergone tu impudico gremio caput com-

complexa Ciceronis, ut tuum odium sævitiamque saturares, extrahere mortuo linguam potuisti, ut configendo, mortuo insultares: confodiendo jam occisum trucidares, transadigendo venerandos Marci Tullii manes lacerares. O crudelissimam immanissimi viri uxorem! ô rabiem feritatemque inauditam! non te mulierem hoc in facto crudelissimo agnoscebat? non illud caput, heu mortui Ciceronis! extinctum, rescissum laceratum, cruentum perhorrescebas? non è lingua illa fulminatrice flammas, fulgura, tonitrua pertimescebas? non illum sinum tuum, tuas manus, tuas vestes innocentissimo sanguine cruentare dubitabas? Quanquam quid hæc rursum orationem exulcerat & simul absorbet? quid mentem dolore novo percellit, ac me totum pœnè mei oblitum immutat? Videor hic videre sicarium ac percussorem quendam, Popilium puto, qui e... ucta sic sanguinem & mortem anhelans festino cursu, plenus furore ac scelere Ciceronem persequatur. Irascor, doleo, misereor tui, ô Marce Tulli, & vix vocem reperio, qua tuum illum percussorem sustineam paulisper: agedum tamen reprime cursum anhelantem, ô furcifer, mortalium omnium ingratissime, Ciceronis interfector crudelissime! Et qu s tu qui sicam intentas? infimæ conditionis homo & parricida, à Cicerone causâ quendam propè desperatâ liberatus. Quem verò tam nefariè contrucidare contendis Ciceronem, id est, liberatorem tuum, ut à quo vitam accepisti, illum de vita deturbes? O audaciam, ô nequitiam intolerandam! Tune illud caput liberatoris tui caput canis respersum & plenissimum dignitatis amputare potuisti? tune salutis authorem contrucidare, & illam Eloquentiæ Romanæ vocem truncare ausus fuisti? Non te cruenta multo sanguine cæsaries & oris exsanguis pallor, oculique cadentes ad

Comparatio *Disjunctio.* *Similiter desinens.* *Exclamatio* *Interrogatio.* *Dissolutio.* *Transitio per simulatam turbationē Oratoris.* *Tertia pars confirmationis.* *Popilius.* *Demonstratio seu Hypotyposis* *Commutio Oratoris.* *Apostrophe invectiva.* *Exclamatio* *Conduplicatio.* *Repetitio.* *Disjunctio*

Similiter desinens. ad commiserationem permovebant? non tacitæ suspirantis oris voces, quibus hiantibus ille labris sepulturam efflagitabat, audiebas? nihil te miserandus aspectus Romano populo tamdiu venerandus? nihil illæ manus, quas pro te supplices judicibus tetenderat? nihil vox ejus suprema, qua suum testatus est in patriam amorem, deterruit? Obduraverat pectus ad dolorem, claudebantur ad lachrymas oculi, miserandis precibus aures obsurdaverant. Et jam vestros etiam animos, AUDITORES, aliquos commotos, & indignatione quadam exacerbatos animadverto, ut omninò longiorem de hac tanta crudelitate sermonem refugiatis. Sed est hoc miserum tamen & deplorandum oratorum fatum. Sensit Hiperides, cujus linguam quoque crudelitas post mortem laceravit. Expertus est Marcus Antonius Orator, cujus caput venerandum in epulis Caji Marii expositum ludibrio fuit. Non evasit Græciæ lumen Demosthenes, quem ad seipsum enecandum dirum illud fatum adegit. Nimirum eodem illo fato Cicero noster fuit oppressus, cujus caput (ô spectaculum hominibus feris, fax ipsis luctuosum!) cujus caput mortuum, pallidum, muliebri crudelitate laceratum, inter ambas manus pro Rostris expositum, quid aliud quàm gemitum, & populi Romani lachrymas excivit? ibi os sapientiæ tabernaculum reticebat, ubi Regum, Consulum, & tot privatorum civium capita servârat; ibi lingua leporis & sedes eloquentiæ frigebat, ubi tot tela improbos in cives detorserat aliquando; ibi vultus ille cruentis rivulis deturbatur, cujus aspectu curia, forum, universa civitas recreabatur; ibi vox suavissimus Suadæ sonus silebat, ubi aures atque animos populi Romani jucundè pariter & vehementer exhilarârat. Quid dicam amplius?

Disjunctio. Comparatio

Digressio de fato Oratorum Hiperidis, M. Antonij Oratoris. Ciceronis Exclamatio

Repetitio. Disjunctio.

Absit

Abstulit una dies avi decus, istaque luctu
Conticuit Latia tristis facundia lingua.

Itane verò? retexo sermonem, AVDITORES, continete dolorem, reprimite justissimi mœroris affectum, non obiit Cicero totus, nihil effecit Antonius proscribendo, nihil illa Romana furia Fulvia lacerando, nihil Popilius percutiendo: evolavit in immortalitatem, & in æternitate nominis & famæ triumphat. Non reticet vox ejus, sed clamat in libris, manus frustrà sunt recisæ; nam immortali penicillo in posterùm memoria ejus imaginem depinxerunt. Audebone etiam illud affirmare, immissam idcircò crudelissimam hanc mortem à fatis, ut illustrior Ciceronis fama foret, qui morte fortissima immensi in patriam amoris argumentum ostendit? Omninò ita est, AVDITORES: sed tamen itane nullam sumere vindictam cupietis? ita Rhetores, vestri principis & parentis mortem ulcisci reformidabitis? Vidistis, si me saltem, ut opinor, mente estis assecuti, tria illa monstra, concipite nunc iras novas, assumite odium tanquam ferrum, & omnibus eloquentiæ armis pestes illas ac monstra prosequimini, imò verò confodite, si potestis. Profectò si mihi liceat hic sensa mentis & animum totum aperire, videre jam mihi videor redivivum à morte Ciceronem, non sanguine turbatum, sed pulchrum; non capite truncatum, sed coronatum, & omnis majestatis plenissimum in immortalitatis triumphali curru, cui Græci omnes & Latini Oratores applaudant, quem omnis posteritas sequatur. Nihilne auditis? non illam vocem, qua vos Rhetores compellat, percipitis? Quid obstupescitis, & in vobis hæret affectus, Rhetores mei? non me Antonius occidit, sed in immortalitatem evolavi: nunquid enim virum sapientem mori nunquam, non ignoratis? vestris

Correctio *Repetitio. Similiter desinens.* *Coniectura de genere mortis Ciceronis.* *Peroratio* *Excitatio ad vindictam aliquā sumendam.* *Hypotyposis.* *Contentio.* *Prosopopœia Ciceronis.*

in animis jam vivo, vestro loquor in ore, vestris manibus compareo, Ita me amate, ita retinete, ita imitemini & efformate. Credo jam vos audire, ingenui & benè nati Rhetores, proindeque nihil amplius dico; illud rogo tantùm & obtestor, amate quem amatis Ciceronem vestrum, & quam vocem auditis, imitari velitis. DIXI.

Clausula.

Actio Iudicialis,

In qua perduellionis reus Dux coram Rege accusatur.

ORATIO I.

Accusatoria,

ANTONII BERVRIER,

CHRISPINENSIS.

Exordium à veneratione nominis Regis.

CVM omni tempore & ætate majorem & hac nostra tempestate sanctissimum Regis nomen venerandamque majestatem apud omnes orbis universi gentes ac nationes ita fuisse in honore admiratione que ut omnes semper populi Regem suum tanquam Deum aliquem in terris mortalem, ad quem sit in homines divinitùs concessa potestas, venerarentur, attentiori mente revolvo, prorsus subitâ mentis cogitatione perturbor, & scopulo veluti adhærens, ignoro, an hunc lucis exortæ diem explorare, quo conqueri de læsa Regis majestate cogor; an verò debeam prædicare quòd structas in Regis vitam machinationes in auctores sui caput ac perniciem recidisse animadversam. Sed tamen congratulare tibi & exul-

Dubitatio.

Apostrophe qua congra-

ta, Rex invicte, hodierno die, quem natalem esse, tibi & tuæ saluti illux sse voluit Deus. Venerare fortunam illam tuam, cujus hodie beneficio ac felicitate servatus, tuo capite sceptroque potiris. Quanquam egone in augustissimæ supremæ tuæ Majestatis conspectu ita loquor, ut te velut de faucibus mortis extractum fuisse dicam? ita verò tu audis, ut aliquem in perniciem conjurasse tuam cognoscas, cùm tot ac tanta sint in omnes beneficia a tua Majestate profecta, ut ab invitis amorem valeant extorquere? tristis ista profectò oratio mea, & acerbus tanti Regis in hoc tribunali consessus. Sed est tamen hoc dicendum, quod dixisse juvat & audiendum aliquando, quod postmodum audivisse prodest. En habes, Rex fortunatissime, qui beneficiorum tuorum oblitus sanguinem tuum sitivit, & exuto amoris omnis affectu, patriæ eversionem sceleratâ mente concupivit. Ita testor Majestatem tuam, testor ordines omnes atque ætates universi regni, non est non modò muneris, sed ne voluntatis hujus meæ reos in judicium citare Duces, & accusare; est verò Regis authoritatem tueri, & judicii severitate tollendos producere perduelles. Quapropter, Rex auguste, justo huic officio meo, & coactæ propemodum voluntati tuas istas aures ac mentem concede, ut dum scelus illud expono, quod non in aliquem è plebe, sed in ipsam Majestatem tuam est excogitatum, & pro quo hodie conscendisti tribunal, inimicis tuis irasci, tibi verò posthac congratulari. Atque ut faciliùs tanti sceleris indignitas constet, exponam primò breviter, quibus gradibus Dux his reus ad tantam illam dignitatem suam velut protensam Regis manu sit perductus. Parente natus ignobili & obscuro cùm esset, ac jam in eo corroborata is adolescentiæ paternæ domûs latebras dedignaretur, cœpit in lucem, & ad castra exercitumque pervenit: ibi cùm è natu-

tulatur Regi observatam vitam

Propositio criminis.

Excusatio Oratoris quod accuset.

Conciliatio Regis.

Transitio

Narratio.

Parentes.

Industria.

natura singulari quadam industria, callideque ac prudenti consilio donatus esset: ita virtutem suam ac ætatem exercuit, ut meritò & in omnium esset amore, & in sui omnes pertraheret admirationem. Verùm cùm attollere sese militum sola virtus non possit, nisi Principum ac Regum benignitas accedat; hunc imprimis, Rex invicte præmiis sæpenumerò amplissimis decorasti, ut virtutem pristinam aleres, & novam excitares in illo: postmodum verò cùm egregia virtus ejus in arena gloriæ commendationem omnem ac laudem occupasset, ita illum omni honore dignum judicasti, ut non ampliùs è milite Centurionem, sed è Centurione Baronem; imò Comitem è Barone, è Comite Ducem esse volueris, & salutaris. In quo profectò quid omninò aut priùs admirer extollamque, prorsus ignoro. Egregia virtus ejus, & admirabilis industria famam lacessebat; & jam Regum sibi conciliabat amorem: prædicanda verò tua, Rex Auguste, benignitas munificentia sua virtutis labores adæquabat. Eras in ipsum pronus, erat in omne obsequium promptus; favebas, ipse amabat; præmiis plurimis & maximis excitabas, ipse labore plurimo maximoque mereri conabatur; profundebas in ipsum omnia, plura ipse non ausus optare fuisset. Sed est hæc naturæ humanæ conditio depravata, ut ambitione mens elata, nunquam contenta, semper altius assurgat: itaque cæco furore nonnunquam impellatur, ut audeat tentare per nefas, quod sperare ne quidem per fas audere deberet. Vndè cùm tot istis ac tantis honoribus his à tua Majestate fuisset ornatus, ambitionis insanæ æstu permotus, & furiali vexatus æstu contentus esse non potuit, nisi regiam Majestatem everteret, & in patriæ (cujus ingenita nobis est charitas à natura) amantissimæ ruinis dominaretur; Proindeque inito nefandissimo consilio quid

Beneficia Regis.

Gradus honorum.

Gradatio.

Contentio magnificentiæ regiæ & obsequii Ducis.

Ambitio ducis rei.

& quid non cæci furoris audacia tentat ! Communicata scelestissima voluntate sua cum principibus Regibusque vicinis, de tuo sanguine profundendo conjuravit. Quid hic dicam, aut quid omnino reticebo ! Naturamne ? at illa quæ parentes ac benefactores vult à nobis honorari, nunc à te violata tuum scelus hoc in judicio me tacente proclamat. Humanitatemne ? at illam exuisti, ut quandam indueres naturæ perversitatem. Prudentiamne tuam ? at omni sensu, omni ratione caruisti & illud effecisti, ut te non modo non hominem prudentem, sed ne hominem agnosceremus. O si in te ipsum oculos tuos reflexisses ! cogitasses, Ducis personam dignitatemque gero, & me prorsus abhorrere decet à tanti sceleris cogitatione. O si Regiæ majestatis recordari potuisses ! Dixisses ita tecum : Tot honoribus sum ornatus à Rege, ut pluribus non potuissem à parente : & parentis tanti sanguinem sitirem ? Veruntamen dum hæc saluberrima cogitatio pectus tuum furoribus expletum nullo potuit perfodere affectu, animadverto probationem tui sceleris jam pridem expectatam à me requiri : Neque ego longius recedam, si modo Rex invicte, prius illud certissimo judicio statuas apud te perduelles omnes & læsæ majestatis reos nefas esse lucem hanc communem intueri. Nam si pacis ac tranquillitatis jucundissimum sensum nostris animis ingeneravit natura, itaque omnes animo feruntur, ut constitutum Reip. statum cæteris omnibus rebus anteponant : ii ne tandem inter homines communes auram respirarent, qui publicam perturbare tranquillitatem, Reip. statum optimum labefactare ; in cæde sanguineque bonorum manus suas lavare moliuntur ? Merito profecto omnis ætas hos homines ac monstra naturæ quædam non tantum est abominata, sed omnibus crudelissimis quibus potuit suppliciis

Conjuratio ducis in regem. Expositio brevis ante confirmationem.

Dubitatio. Subjectio. Obliqua prosopopæja.

Transitio.

Confirmatio.

1. Argumentum à punitione perduellium

Propositio. est persecuta. Quid enim fecere Romani, cum au
Gracchorum audacia Senatus auctoritatem ever
Probatio ab exemplis. tere machinaretur; aut Catilinæ furibundus ar
dor Civitatis incendium restinguere civium san
guine cogitaret, horum in sanguine profuso c
vitas suam tranquillitatem invenit. Leviter era
à Sejano Tiberius offensus, qui deinde propt
offensionem ita discerptus fuit in senatu,
quod in eo Carnifex amplius laceraret, non in
veniret. Venerat apud Iustinianum Belizariu
A jure Gentium, in suspicionem non rectam; qui deinde fortu
nis omnibus exutus, oculis privatus, ad stipe
tandem fuit adactus. Ita semper puniti perduc
les omni ætati exempla fuerunt non lædend
majestatis & si amplius est dicendum, lex est
Deo gentibus omnibus & populis dicta, ut qui
reges, quos honorari vult, ipse consurgeret, e
intueri lucem hanc communem sit nefas. Ist
Assumptio vero, ut aliquid etiam de reo nostro dicamu
quod tamen esse non potest obscurum, quis no
ejus securi caput adjudicabit, quem intelliget sc
leratissima voluntate, in regem conjurasse? I
Prima probatio assumptionis à dictis rei: Prosopopeja obliqua. est Rex. Invicte, tuam mortem sibi gradum e
stimavit ad regnum esse, & cum ambitioni
suæ restitutum solum arbitretur, tollere te p
tissimum machinabatur. Et quantum non pot
in nefariorum hominum animis furor? paru
erat odisse Regem, nihil erat irasci regi: eru
pere debuit audacia & in luce palam scelus su
non occultare. Quid ergo dixit? tacerem si n
omnino dicendum esset, sed qui seipsum ma
Exagitatio adversarii, festavit, non est furor occultandus, mutabitur
gni status? novum caput corpus induet antiqu
& si fallax non est cœlum, nondum mihi qu
servat cœlum sum assecutus, in dextera, in de
tera spes omnis est nostra. Quid est? expal
scis? turbant istæ te voces tuæ; reticet? tibi
cem furor eripuit apertus; tremis? conscien

tui sceleris retorquet, & oppressa veritate mens tua judicium debitæ pœnæ reformidat. Ita foil. tua consilia, tua dicta omnia, tuæ singulæ cogitationes jàm patent. An vere ita destitutum te omni ope credemus, ut tanti sceleris cogitationem non potuisses adimplere. Crederemus equidem, si non potius familiaritate Regis usus fuisses, quam ejusdem deterritus majestate, & illam tibi tui sceleris perficiendi futuram opportunitatem credidisti, ut dum accederes familiaritatem, rupto fœdere humanitatis nostræ tanquam hostem obtruncares? Quid occasionem oportunam in hac familiaritate, quid temporis accommodatum in hac pace dicam? egebas fortassis ope, hanc Principes Regesque vicini promittebant. Requirebas facinoris tui nefandissimi satellites; aderant illi in comitatu tuo frequentes, quos unusquisque mirabatur externos. Modum sceleris fortassis ignorabas; at in regnum hoc nostrum Rerum exteriorum copias induxisses, regem ipse fuisses aggressus, trepidisque ac turbatis omnibus regnum omnes simul invasissetis. Itane vero; & in hoc scelere non mentem omnem amisisses; non omnipotentis furorem Dei pertimuisses? quis sensus tandem animi tui fuisset, cum omnes in eversæ patriæ ruinis latitassent, rex obtruncatus sanguinem evomuisset, ut cum tui furoris sociis, amantissimæ patriæ cineres, aut civium toties per te servatorum tuique Regis, vere dicam tui parentes sanguinem conculcasses: an non hic omnino conscientia victus; & aspectu tanti sceleris exanimatus concedisses? Sed non erat humanus ille furor tuus, cujus in mente tua Furiæ flammas excitarant. Verum quid in aperta veritate conjecturis utor; quid in clarissima Solis luce faces accendo? En adsunt conjurationis indices Litteræ, quas ad vicinos Principes Re-

2. Probatio ab opportunitate.

Subjectio.

Exagitatio & amplificatio ab eventis.

Probatio tertia è litteris.

Objectio.

Responsio.

gesque conscripsit. Paulisper adhuc justam tuæ majestatis iram retine, Rex invicte, sed ignosce tamen quanta in periculo tua salus sit versata. LITTERÆ; quid est? nunquid hanc tuam scripturam agnoscis? nunquid hæc manus tua? nunquid hoc signum tuum? bene habet, vicit audaciam conscientia, & impudentiæ frænum injecit taciturnitas; loquuntur oculi, color, vultus, sed tamen meditatur oppressus animus excusationem. Cogitavi tantum, inquis, non scelus perfeci, nunquid etiam jura omnia perversam puniunt voluntatem? Magna regis est clementia; an dignus ille clementia foret, qui tollere clementiæ voluit auctorem? Vanæ ergo cogitationes sunt excusationis tuæ, & in spem talem erigis animum, cujus apprehensione perdere deberes animum. Tuum est, tuum est Rex invicte, tui periculi recordatione tuæ salutis amorem in te excitare, & si præsentem habeas quem propria confessio perduellionis reum arguit ac manifestat, vide nunc an tu vivere malis, an vero tuos inimicos, an patriæ oblivisci, an vero nimium hostium recordari. Si destruseris ad supplicium qui tuæ vitæ potuit insidiari, spem inimicis tuis eripies, & in pacis tranquillitate rem pub. collocabis. Generosum est id velle, regium prorsus procurare; neque aliud nisi de te bene sperare Patria potest. Sed tu me Rex invicte tamen excusa. Si non debeo duces accusare, patriæ debeo salutem, tuamq; semperque tueri auctoritatem.

Peroratio qua excitat regem ad supplicium sumendum.

DIXI.

***

ORA-

ORATIO II.
Defensoria.

FRANCISCI van der MEREN LOVANIENSIS.

EA est invidorum omnium, quos rerum optimarum præstantissimorumque virorum hostes, Erynnis aliqua prodoxit, depravata itiæ conditio ac propemodum natura, ut eum liquem magno atque erecto animo per arduam irtutis excelsæ viam ad dignitatis culmen tendees aut jam certo pervenisse animadvertunt, non rius cessandum arbitrentur sibi, quam illum ex o fastigio, in quo sua virtute & applaudente fama riumphat, si omnino possint præcipitem agant ac letturbent. Vnde fit ut non pauci timidi quidem, ic pusilli animi ita deterreantur, & istos obtrectatorum aculeos reformident, ut egregium nihil ttentare, nec ad honoris atque dignitatis arcem udeant eniti, ne ut inquit graviter Poëta: *Exordium à conditione & natura invidorum.*

Tollantur in altum, ut lapsu graviora ruant.

Cujus quidem rei si omnis ætas, ut ignorare nemo potest, certissimam ab experimento fidem iausit, tum hodiernus profecto dies in hoc tribunali atque insolito judicii apparatu, ubi maestatem rigore quodam armatam videre se puant inimici, capitis nostri manifestum exemlum manifestiori luce proponit. Adsunt enim hoc in loco, Rex invicte, & illam sacratissimi ultus tui lucem hauriunt una mecum, qui cum xcelsæ dignitatis meæ splendorem caligantibus nvidiæ oculis ferre non possint, non modo calumniarum nebulis obscurare, se meipsum etiam, *Accedit ad propositũ.*

tuæ

tuæ illius benignitatis admirandæ præclarissimum monumentum, labefactare deturbareque conantur. Atque utinam meipsum tantum, ac non etiam dum hoc latus meorum districto calúniarum ense perfodit invidia, tuam quoque Rex invicte famam, & honorem immortalem sauciaret. Etenim si augusta tantum majestas tua cogitationem animi tui ad hæc omnia deflectat, quid obsecro postulant aliud, qui ad hoc augustissimum auctoritatis tuæ tribunal ita me sistunt, ut sanguinem repetant meum, quam omnis originem infamiæ crudelitatem introducere, & eo tuá adducere majestatem, ut cujus vitam tot honoribus ornavit, ejus sanguine non abhorreat commaculare. Et tu etis ille, so. qui tueri tantopere soles Regis honorem? quem obsecro futurum tandem Regiæ majestatis honorem arbitraris, si maneat multo sanguine tribunal universum, & cruentas Rex manus à cæde tollat? quod erit decus illud tantæ auctoritati exoptandum, si corpus hoc meum purpuratus ipse sanguine meo Rex conculcet, & à tanta crudelitate civitas abhorrens oculos avertat? Non est, non est; Rex invicte, locus hic aliquis crudelitati, non est quod exulceratum foveas animum, Iracundiæ faces accendas, & ad sanguinis te profusionem accingas; vivis ac incolumis judicium hodiernum exerces; in quo majestas aliquando tuæ benignitatis & clementiæ rivos ita voluit unicuique patere; ut vere fons esses omnium salutis, rogo obtestorque ut ne hos mihi clausos hac luce permittas. Etenim circumspice & intellige Rex invicte, quanta mihi benignitatis tuæ lux oboriatur, quantum exosculer & amplectar misericordiam tuam: ecce coram illa tuæ majestatis auctoritate & audientibus in hoc tribunali ordinibus

Affectus ad regem commovendum.

Conciliatio regis.

ous universa lucens profiteor, & quanta voce possum ut exaudiar contendo: Eram obscurus sine nomine & honore, at ubi tuæ lux effulsit liberalitatis; ita illa splendore suo generis mei obscuritatem illustravit, ut in arce quadam positus dignitatis, cæteris omnibus accepta à te luce prælucerem. Tu me centurionem è milite, Baronem è Centurione, Comitem è Barone, Ducem ex Comite creasti: & amplius etiam dicam, latentem in obscuritate majorum, & sub adversæ fortunæ pede prostratum in lucem nobilitatis, & in fortunæ ridentis exemplum erexisti, atque vel ita erexisti, ut in oculis universi regni gentiumque cæterarum clarissimum, vivumque tuæ gloriæ monumentum existam? Attollant Principes alii mutos lapides, quos in trophæum erexerunt, en habes vivum hominem, tuæ virtutis trophæum. Iactitent cæteri Reges aut Pyramides suas, aut statuas in luce fori curiarumque collocatas. En habes respirantem in me Pyramidem & in orbis universi luce testem tuæ liberalitatis. Prædicent superbo fastu Cæsares, & imperatores avi regios illos currus quibus vecti triumphantesque Capitolia conscenderunt, ego Capitolium unum illud id quo tua triumphat virtus, ego currus ille aureus, sed vivus, quo vecta tua benignitas orbis universi terminos, impellente voce mea pererrat. Tu es præsidium illud & dulce decus meum, in cujus umbra patrocinii felicem respiro vitam. Tu es sol ille meus, à cujus immensæ majestatis luce lucem hanc haurio excellentissimæ dignitatis. Ita prorsus in honore tuo gloriaque tanta Regis mei superbus incedo; ut non mihi famam inde, sed tuam quæram existimationem. An vero ita vivo aut unquam vixi, ut immemorem tanti beneficii & ingratum animum hoc

Accepta à rege beneficia fatetur.

Allegoria.

Comparatio cum monumentis aliorũ.

Gratum ſe ſemper fuiſſe declarat. corpuſculum foveat? An ego ita lucem hanc communem reſpexi, ut magnificentia liberalitatis tuæ elatus nihil unquam rependere cogitarem? tibi animum meum fortuna majorem, tibi corpoſculum hoc morte ipſa pro te venale, tibi meipſum ac totum debui ſemper Rex invicte, nec unquam debere recuſavi. Recordare pauliſper obſecro, ſi hanc tamen præteriti temporis cogitationem aſſumere tua majeſtas non renuſet. Recordare quoties per invias Alpium nives rigente bruma Legatus tuus Italiæ campo intravi? quoties Pannoniæ Thraciæque fines ita pro te ſum ingreſſus, ut tempore difficillimo potius è cœlo delapſus, quam è tuo regno veniſſe viderer? quoties maris oras ac ſinus omnes vel invidentibus tempeſtatibus ipſis & indignante fortuna tuum imperium tantum ſequens perluſtravi? *Commemorat ſuſceptos à ſe pro Rege & regno labores.* Vtinam univerſus hic adeſſet Hiſpaniæ populus, qui totus pro te mihi aſſurrexit! utinam Germanos laboris mei tot in expeditionibus ſuſcepti hoc in tribunali teſtes audires. Vtinam tot barbaræ gentes aliæ vocem hic aliquam emittere poſſent, quæ me quidem hoſtem, ſed animatum virtute mea, admirandam labore magno vita dignum pro vitæ contemptu proclamarent. *Optatio.* *Repetitio.* Non ſuperbio Rex invicte, ſed fortunatiſſimam in me tuam majeſtatem extollo: fuerit ille labor meus, tua certe gloria fuit, fuerit virtutis admiratio meæ, tuæ fuit exaltatio majeſtatis. Et te Regem meum monarchamque meum odiſſem? à te unquam alienum animum nutriviſſem? tibi hoſtis ego & inimicus vixiſſem? nondum dixerunt? Dicant tamen & robuſta voce ſi poſſint proclament quos ſitis tanta tenet ſanguinis mei, ut quieſcere mihi poſitis ſupra corpus hoc meum pedibus non poſſint. *Reſponſio ad allegata à ſe dicta.* Adhuc hærent & obmuteſcunt; tantum neſcio quid murmurante à me excogitatum, nec factum. Dictum aliquid forſan etiam imprudentes

ter à me fuit. Sed fuit dictum tantum, non ad exitum productum. Ignorant opinor homines illi, naturæ nostræ fragilitatem, quæ ut aura nonnunquam immutatur, ita subinde vacillans aberrat: aut certe si non ignorant, suam hic prædicare voluerunt integritatem, qui nullis unquam errorum flatibus impellantur. Quis est vero ita sanctitate & integritate vitæ commendatus, in cujus animum parum recta cogitatio non aliquando cadat; quis ita prudens auram hanc communem respirat, cujus ab ore non imprudens dictam aliquando procedat. O miseram virtutis calamitatem! O acerbam Ducum ac Principum conditionem! O luctuosam & omni morte tristiorem fortunam! nullum est in te crimen, nulla injuria læsi unquam majestatem, vivit Rex & Tribunal æquitate sua complet. Quid est ergo, quia cogitationem admisi, crimen admisisse dicor; quia vocem aliquam emisi, injuriam intulisse reprehendor. Itane cogitationis unius Dux reus ero? Itane quia protuli, aut scripsi verbum unum, ad supplicium deposcar? O frustra tot olim tot in bellis suscepti labores! O inanis industria mea ardorque vanus; toties pugnas adii & restauravi, toties ab interitu patriæ cives liberavi, toties ab incendiis & hostium depopulationibus patriam ipsam vindicavi! Non ignoratis hæc generosi milites; conspexistis ista Centuriones. Tu Rex Auguste testis ipse esse potes, qui à pulvere me redeuntem totum excepisti, non minus in sanguine quam sudore natantem; cum me nunc hostium terrorem appellares, nunc patriæ liberatorem esse diceres, sæpe etiam spem armorum tuorum, ac tui regni decus amplecteceris. Sed O Deus immortalis! ubi tot laborum prædicatio? non auditur. Ubi saltem tot beneficiorum recordatio? non admittitur. Ubi tot depulsorum periculorum remuneratio? O inauditam

Brevis excursio.

Exclamatio. Negat crimen objectum.

Excusat cogitationem.

Removet crimen à factis suis. A testimonio militū. A testimonio regis.

Invocatio. Dei Subjectio.

Offer regi pectus cicatricibus oppletum. ditam ingratitudinem! mei sanguinis capitisque in hoc tribunali postulatio, tot laborum ac periculorum remuneratio, & omnium hostis accusatur, qui omnium protector est salutis. Euge! Rex invicte, en habes pectus meum tot te cicatricibus oppletum, inspice corpus hujus nostri partes omnes, illane sunt perduellis facinora? hæcne tibi crudelitatem vulnera spirant? hæcne profusi toties sanguinis, indicia proditionem manifestant: O Regum omnium monarcha Deus! Itane hodie, na die in hoc regno cives aperire mihi denuo vulnera volunt, quæ pro eorum salute suscepi? meum sanguinem haurire, quem pro eorum conservatione fudi. *Permissio.* Sed sit ita, patiamur acerbissimam inimicorum nostrorum vocem, nihil valeant labores tot exantlati, sit inutilis sanguis meus, sint ridenda lacerati corporis vulnera; tamen ne Dux ego velut Archipirata sicariorumque præfectus pertrahar in tribunal? nulla erit reverentia dignitatis; nulla Ducum privilegia; *Compar per contentionem.* alii veniam in tribunalibus inveniunt: solam ego invenio inimicitiam; alii misericordiam implorantes impetrant, ego misericordiam extinctam deploro. Itane quidem Rex invicte patientibus auribus auscultas? *Demonstratio.* sed fac jam à tua me majestate condemnatum, ad supplicii locum perductum denudatum & palo alligatum, jam jamque distringendam in hoc collum securim esse; hinc milites, illinc cives medius omnium Rex consistas; quis erit omnium, in hoc spectaculo sensus! quæ civium lachrymæ cum sui liberatoris sanguinem profundi videbunt; quis militum tumultus, cum truncatum sub Ducis cadaver intuebuntur. Tu vero quomodo siccis consistes oculis cum tuum, heu non jam *Collatio ex dissimili.* tuum! cum tuum tamen me subditum in pulvere sanguineque natantem aspicies. O fortunate Marcelle? ô ter beati nobiles Romani cum in Cæsarem sum-

sumpsissetis arma, victor vobis Cæsar ignovit! quid ego? arma sumpsi toties pro rege, nunc apud Regem misericordia destitutus pœnam exspecto. Pœnam? nil moror: feram invidiam, & fortunæ perferam insultum. Agedum Rex invicte, si fidelissimum me subditum tuum punire mens est certa fortunis me meis exue, non sim Baro non Comes, non Dux, amplius: & si è milite me Ducem extulisti, nunc è Duce militem relinque, dele famam nostram omnem, nunc latere juvabit. Hoc unum concede votis, ut cum abstuleris omnia, mihi gladium hunc unum relinquas, sic etiam exul & à tuis Regnis procul ablegatus hoc gladio in Turcas & Barbaros utar, illic sanguinem pro Ecclesia fundere, illic mori tandem liceat, & quem patria, nequis aspicere liberatorem, sepelire barbari dignentur hostem. Sed ô miseram hanc vitæ meæ rationem! ô milites adeste Imperatori vestro, cujus toties secuti fortunam estis! O Duces, ô Principes omnes opem illi ferte à quo toties voluistis accipere salutem. Ita testor magnum illum Deum, cujus nutu terrarum sola gubernantur, non me vitæ turpitudo, non scelerum magnitudo, non ætatis infamia: sed inimicorum invidia pertraxit in tribunal, in quo Rex invicte, si mei capitis judex sedes & ad tuos me pedes abjectum prostratumque cernis, oro obtestorque supplicem agnosce, noli meo sanguine manus tuas commaculare, noli perdere quem amasti. Si probrosum est inter cruentas carnificis manus vitam amittere, fac in prælio pro tua majestate patriaque occumbam

DIXI.

***

Ex Eundem omnia resignat Rege Perorati.

Solum gladium sibi relinqui petit.

Implorat aux. lium militū & Ducum.

Implorat Regis misericordiã.

AR-

ARNOLDI van der HAER INSULENSIS.

ORATIO In cruentum Christi Domini obitum.

Exordium ex abrupto per exclamationem.

O Luctuosum funestumque diem! O diem nocte qualibet obscuriorem, morte qualibet tristiorem! O diem vere horrendum & tragicum, diem dierum omnium mœstissimum! Non hodie fulminanti percutientis Angeli gladio exterminatus est è voluptatis innocentis horto primus Adam, non hodie ruptis cœlis cataractis, & effusis in ultionem maris aquis sepultus est orbis: hæc audivimus: flevimus, & longo sensu obduruimus. Non hodie Regum omnium & Cæsarû cadavera redolentibus sepulchris includimus; hæ mortis hæreditariæ ultimæque sunt partes: non hodie gloriosissimorum Apostolorum, martyrumque purpuratorum crudeles obitus ad lachrymas commiserationemque revocamus, eorum quippe gloria constantiaque victrix à morte resurgens, & ductus in capitolio cœlesti triumphus sensum hûc omnem ademit. Hodie Rex Regû, suprema rerum omnium potestas, æterni Dei filius, æternus Christus Iesus affixus est cruci, homo mortuus est, sepultus est. O diem lugubrem, diem lamentabilem, & deplorandum! Gemitibus agendum est lachrymisque loquendum, inter suspiria respirandum. Et profecto si quotannis Israelitides puellæ ad Iepthes filiæ bustum tristi agmine conveniebant, ut lamentis suis ac gemitibus funestam ac lugubrem

Repetitio. Comparatio cum fatalibus aliis diebus.

Exclamatio & effectus doloris. Ab exemplo & comparatione minoris.

brem ejus mortem, quæ innocens manu patris Deo fuerat immolata, deplorarent: cur ni nos quoque junctis animis congregati illam humanitatis sacratissimæ Christi Domini sortem quot annis defleremus, qui innocens ac nullo suo delicto, pro hominibus Deus, pro subditis Imperator, pro servis Dominus, pro sontibus insons in Calvariæ monte est immolatus? Emittite igitur plorantes animos Humanissimi AVDITORES, & dum cruentæ hujus tragœdiæ theatrum aperio, in quo nihil aliud quam crucem, clavos, flagella, sentes, lanceas, sanguinem videbitis, & audietis, flebilibus imbuti cogitationibus adstate. Equidem Marcus Antonius cum olim crudeli conjuratorum manu I Cæsar in senatu trucidatus fuisset, cruentam ejus tunicam & stillante etiamnum cruore tinctam populo Romano commonstrans, ejusdem animos ita permovit, ut saxis, facibus, armis arreptis necé illam tuam horrendam ulcisceretur. Verum ego non sanguinolentam Dictatoris superbi togam, sed venerandam sacratamque Christi Iesu humanitatem vulneribus plenam, sanguine copioso purpuream, plagis undique stillantibus deformatam ostendam. Atque utinam concitare vestros animos crudelis hic posset aspectus, intimos etiam sensus ac voluntatem penetrare, ut condolere saltem si non sumere vindictam desideraretis! Quanquam cujus opem & auxilium hoc in dramate, in quo vires omnes eloquentiæ ac naturæ sunt minores, implorabo? Quid agam, aut ad quem me tandem convertam? an ad te æterne pater? sed ardes ira, totus exæstuas fulgure, vindictaque accinctus ultionem ita spiras, ut unigenito tuo ac dilecto filio non parcas. An ad vos cælestes Spiritus Angeli? sed non minus quam homines afflicti desolatique ingemiscitis? An ad te Virgo Mater: sed videre te videor lamentis ac suspiriis exhau-

Contentio. Praeparatio Auditoris. Articulus. Excitatio ad dolorem ab Exemplo. Optatio. Dubitatio cum subjectione.

ftam, collapfum, & ad filii morientis afpectum afpirantem. Tu igitur Crux adorandaeterax benedicta & gloriofa, tu mihi in hoc rubri maris oceano portus exifte, & dum extincto fole velato coelo, commotis mortuorum monumentis tenebras patitur univerfum, flammam aliquam & lucem fplendens Pharos emitte. Quod fi unquam hominum improbitas, & armata fceleribus nefandiffimis libido rabiem aliquam, & exorandam in mundo crudelitatem exercuit, ac fub ficta gratitudinis prætextu perfidiæ monftrum peperit, ingrata hodie accufanda eft Iudæa, illa Orientis univerfi gloria, Palæftinæ decus, Princeps Provinciarum, quæ pofteaquam Dei filium tot fæculis Meffiam exfpectatum, triginta tribus annis intra fuos agros atque urbes hofpitio excepiffet, fcelerato animo in ejus mortem confpiravit, & fub obedientiæ fimulatique obfequii larva in periculum illud & difcrimen attraxit, unde mortalium omnium falus eft enecata. Verum quoniam in funeftam hanc tragœdiam ingredior, ut occupare atque invadere luctum omnem nondum præfumam, fic agam AVDITORES humaniffimi, ut confpirationem Iudæorum, captumque & abductum primo Chriftum oftendam; aperiam deinde barbaram illam lacerantium, fævientiumq; tyrannorum crudelitatem in urbe, ac tum demum mœfta quadam cataftrophe mortem ipfã repræfentem, ac deplorem. Quid eft vero? locum ipfum ac theatrum intueri prius fortaffe defideratis? eft, eft illa fpeciofa quondam Hierofolyma, veterum domicilium juftorum, figura cæli, umbra paradifi, fchola Prophetarum, fedes æterni Dei, prima Ecclefiæ militantis ara, celeberrimorum cunæ quædam myfteriorum, hodie tumulus Salvatoris. In hac rabies humana furialibus armata diris arenam mifcuit, ut Chrifti fanguine imbueretur; in hac infero-

Invocatio auxilii S. Crucis.
Allegoria.
Laus Iudea.
Metaphora
Propofitio totius orationis tripartita Praoccupatio.
Conduplicatio. Defcriptio & laus Hierofolymitana urbis.

rum,

rum mundique vires conspiraverunt, & iniquissimum fœdus innocenti sanguine sanciverunt: in hac sæculorum omnium scelus uno die comparuit; ut ex omnibus omnium hominum delictis fabricata cruce, vitæ dator ad mortem suppliciumque protruderetur, O Hierosolyma, vel potius crudelissima Babylon; tunc ergo civitatum omnino caput fuisti, ut sacratissimum Messiæ tui caput tam funesta ruina involveres? ideone tuo in sinu, tot annis innocentissimus mansuetissimusque conquievit, ut tuis unguibus ac dentibus, tuis gladiis ac hastis factus præda tandem laceraretur. Et hunc animum tam inhumanum, tam efferatum, tam crudelem tuorum è schola Prophetarum retulisti? & hanc mentem tam immitem, tam dolosam, tam barbaram tuo in templo ad aras præsentasti: ille, ut ardentissimum tibi suum amorem testaretur, pro te flevit & ingemuit. tu ut odium ipsi tuum acerbissimum declarares, adversus illum fraudulenter risisti, crudeliter frenduisti: ille suæ misericordiæ & benignitatis alas expandit, ut te filiam suam amantissimam patrocinio suo complecteretur; tu sævitiæ tuæ ac furoris portas aperuisti, ut illum Deum tuum ac parentem contrucidares. Ille toties tot ingentibus te beneficiis cumulavit; tu omnia ejusdem sanguine uno die delevisti Loquere, emitte vocem ingrata Sion, tibine ergo gemitus & lamenta Ieremiæ perierunt, qui tuæ superbiæ ruinam lachrymantibus oculis & attonita mente prævidit; Loquera iterum, Regem tuum fraudulenta tanto applausu triumphoque expectabas, ut non aliter quam mancipium ad crucem condemnares? porrigebas illi præsentabasque pacis olivam, mortem interim machinabaris; sternebas illi ramos venienti, crucem interim morituro fabricabas; benedictum in triumpho appellabas, maledictum in morte

Repetitio.

Apostrophe qua in Hierosolymam urbē invehitur.

Expolitio.

Contentio gravissima

Metaphora.

Contrapo-sita.

morte compellabas. O perfidiam! O infamiam! Et quid erat, obsecro, quod in Christo tantopere hæc civitas perhorresceret, ut dolosa mente triumphum in supplicium commutaret? non venerat ille curru eburneo triumphans ut Cæsar, quem elephanti quadraginta trahebant; non intraverat leonibus invectus ut Antonius, non à Cervis ductus fuerat, ut Aurelianus; non terruerat mille rhedis stipatus & argenteis mularum soleis, ut Nero; non traxerant carpentum ejus quatuor sceptris ac diademate superbi Reges, ut Sesostris quandam Regis Ægyptiorum, non in millibus multis equitum curruumque splendorem aliquem fastuosus ostentarat. Quid ergo? quid; asina fuerat invectus, ut in hoc vili abjectoque animali Regis Regum eluceret triumphus. Quanquam quænam illa est triumphandi ratio Christi Iesu? ubi erant igitur Archangeli tui; quid agebant Cherubim; quo abiverat universa militia cœlestis; ubi erant O Daniel millia millium ministrantium ei, & decies centena millia assistentium ei; ubi erant? O David super quas ambulat Deus, pennæ ventorum. Nimirum pauper & humilis in ortu; mansuetus & egenus in hoc introitu per flores ad spinas, per ramos ad crucem, per triumphum ad supplicium perrexit. Captus est igitur Christus, ubi vero? in horto: proditus est Christus; at à quo? à discipulo & Apostolo, adductus est Christus, à quo rursum? à populo dilecto, captus est in oratione, proditus est osculo, abductus est in catenis. O immanem duramq; terram! O immutatum nimis hoc tempore cœlum! quid agam hic, aut quid tandem protestabor: unde opem homo pro Deo & adversus homines requiram. Si in cœlum oculos attollam, ultionis è cœlo signum apparet: si per terram illos agã, & intuear universa, in terris conjuratio est, & ubique fraus ac dolus. Quis

Comparatio ex dissimili.

Modus triumphi Christi Apostrophe.

Confirmatio.

Prima pars de captivitate Christi.

Subjectio.

Exclamatio.

Dubitatio.

est, qui periculum reformidet in horto orante Deo, dormientibus profunde secureque discipulis? Et tamen capitur in horto Deus. Quis est, qui non auxilium hoc in discrimine à discipulis exspectet? & tamen prodit unus illum, alter negat, cæteri fugientes derelinquunt. Quis est, qui non populi nuper applaudentis sibi polliceatur auxilium? & tamen ille vincula non amoris sed furoris injicit, captivum abducit, & illudit ad flagella, ad crucem, ad mortem deposcit. O fallacem rerum humanarum amœnitatem! O fidem male fidam! O fraudulentum hominum amorem! in amœnitate periculum est, in fide perfidia, in amore captivitas. Noctis tenebras flammis scelerum depellunt, sceleris flammas detegit signum amoris, amorem fictum vincula injecta declarant. Infœlix parricida? insensate Iuda ergo tu omnium proditorum caput es & princeps! per fide, fatue, detestande Iuda, ergo tu ex Apostolo proditor, ex principe Ecclesiæ electo hostis, ex doctore sacrilegus factus es & latro? quo te faces furiarum ardentes impellebant? quo furioso præcipitis insaniæ impetu procedebas? non agnoscebas quam horrendum detestandumque facinus tentares! non amplius convivii illius recordabaris, in quo paulo ante sacratissimum corpus ejus ore impurissimo degustaras? O pestilentissime prædo! ô impiissime sicarie! ô infernalis furia! ille te blanda voce amicum compellabat: tu armatis circumquaque sceleris tui ministris & emptoribus, tenere eum acclamabas: ille venerabilem vultum suum inclinabat, ut te oscularetur, tu impudentissimum proditoris osculum offerebas, & inimicorum simul manibus tradebas. Ita non tibi divini oris ejus attactus consilium nefandissimum mentemq; sceleratissimam immutabat: non ille cœlestium oculorum conjectus amabilis ardentes furoris

Locus captivitatis.

discipulus.

Similiter desinens & Agnominatio.

Invectiva in Iudam proditorem.

Expolitio.

Contentio.

totis concepti flammas exstinguebat? non vocis suavissimus sonus ferreum saxeumque cor tuum percellebat, ut ab impia sacrilegaque Domini ac Dei venditione abhorreres? sed erat in te mens obdurata, & agitatus iniquitate tua hoc agebas, ut omnis ætatis labes esses, omnium sæculorum portentum appellareris, ac tandem infami laqueo justissima nimirum pœna turpissimam vitam tuam terminares. Quanquam dum ingenti compulsus indignatione justi impetu doloris abripior, in illo olivarum horto videor mihi exspatiari. Et nunquid, ô Christe, tu illa vitæ arbor insignis, angustiarum, doloris, afflictionum fructibus gravata? Nunquid tu ille rubus ardens, ac non amplius sublimis illa cedrus, non amplius divinitatis alta cyparissus; ut exhorrescis & artubus omnibus contremiscis? ut illud clarissimum vultus tui corporisque totius jubar sanguineis nubibus obscuratur: O natura, quam horrendos perpeteris dolores! ecce prodigiosi sudores manant? ecce sanguineus guttatim imber decurrit. O quanta divinæ mentis conturbatio: confusa in se natura dominante timore lachrimas in sanguinem commutat. Vbi es Magdalena? Vbi sunt crines tui, lachrymæ tuæ, unguenta tua? nihil hic nisi ruborem, nisi cruorem conspicio; nihil hic nisi diluvium sanguinei sudoris intueor. Quid dicam, amor est, Auditores amor est, eo egreditur è corde Dei, rumpit venas, naturam premit, diluvio quodam exundat, ut piæ cogitationis sudario abstergamus, submissæ mentis velamento, excipiamus. Enim vero (tempus est enim) quam potestis immanissimæ crudelitatis cognitionem assumite. B. Auditores, Aperiam jam scenam illam quæ non aureis atenis est strata, non ebore prætexta, non varietate colorum adumbrata, non argentatis choragiis adornata, sed sanguine conspersa, spinis hor-

Brevis digressio.

Apostrophe ad Christum Ad naturam.

Ad Magdalenam. Causa sudoris sanguinei amor Transitio ad secundam partem de crudelitate Iudæorũ in Christum Similiter cadens.

horrenda, sputis deformata, flagellis concisa, blasphemiis convitiisque tota resonans. Concipite igitur immanem illam Carthaginensium crudelitatem, qui ut in Attilio Regulo, carnificando furorem omnem defatigaret corpus ejus totum stimulis, clavisque ferreis, resectis antea palpebris laceraverunt, & quas pati amplius oculi non poterant, lacerati cadaveris reliquias in mare præcipitaverunt. Sed illum vicerunt Iudæi ferorem. Repræsentate vestris animis rabiem efferatam Romanorum Senatorum, qui ut odium suum incitatissimum satiarent, immanissimo scelere conditorem suum ac parentem Romulum membratim in curia discerpserunt, sed adhuc crudeliores in Messiam suum Iudæi extiterunt. Putate vos intueri Cannibalos aliquos aut Anthropophagos, qui truci vultu, oculis inflammatis, mente barbara, dentibus exertis, manibus cruentis spirantem adhuc hominem aliquem jugulent, confodiant, dilanient. Quis talia fando temperet à lachrymis! sed adhuc sanguisugas istos & barbaros immanitate Iudæi vicerunt, & omnino nullum exemplo crudelitatem possem eorum explicare. Vt aliquid tamen dicamus, sit in mentibus vestris Sampson, cui posteaquam vincula ac funes Philistæi injecerunt, crudeliter excæcarunt, irriserunt deinde, & scommatibus proscciderunt: fortassis hac imbuti cogitatione aliquid in hoc truculentissimo tribunali assequimini. Quid in hominum tribunali Deus? quamobrem ergo Iudæi? Populum ad turbas seditiosus impellebas? scilicet cum ubique pacem doceret Dignitati Cæsaris adversabatur? Nimirum cum tributa reddi Cæsari juberet Regnum ambitiosus affectabat? tunc credo cum regnum suum de hoc mundo non esse fateretur. Vere, vere Christe insurrexerunt in te testes iniqui, mentita est iniquitas sibi. Confinxit iniquitas in te

Proponuntur exempla crudelitatis.

1. Carthaginensium in Attilium Regulum.

2. Romanorum senatorum in Romulum.

3. Canibalorum Demonstratio.

4. Philistæorum in Samsonem.

Obliqua Prosopopæja Amplificatio per remotionē causarum.

totis concepti flammas exstinguebat ; non vocis suavissimus sonus ferreum saxeumque cor tuum percellebat, ut ab impia sacrilegaque Domini ac Dei venditione abhorreres ? sed erat in te mens obdurata, & agitatus iniquitate tua hoc agebas, ut omnis ætatis labes esses, omnium sæculorum portentum appellareris, ac tandem infami laqueo justissima nimirum pœna turpissimam vitam tuam terminares. Quanquam dum ingenii compulsus indignatione justi impetu doloris abripior, in illo olivarum horto videor mihi exspatiari. Et nunquid, ô Christe, tu illa vitæ arbor insignis, angustiarum, doloris, afflictionum fructibus gravata? Nunquid tu ille rubus ardens, ac non amplius sublimis illa cedrus, non amplius divinitatis alta cyparissus ; ut exhorrescis & artubus omnibus contremiscis ? ut illud clarissimum vultus tui corporisque totius jubar sanguineis nubibus obscuratur ? O natura, quam horrendos perpeteris dolores ! ecce prodigiosi sudores manant ? ecce sanguineus guttatim imber decurrit. O quanta divinæ mentis conturbatio : confusa in se natura dominante timore lachrimas in sanguinem commutat. Vbi es Magdalena? Vbi sunt crines tui, lachrymæ tuæ, unguenta tua? nihil hic nisi ruborem, nisi cruorem conspicio ; nihil hic nisi diluvium sanguinei sudoris intueor. Quid dicam, amor est, Auditores amor est, eo egreditur è corde Dei, rumpit venas, naturam premit, diluvio quodam exundat, ut piæ cogitationis sudario abstergamus, submissæ mentis velamento, excipiamus. Enim vero (tempus est enim) quam potestis immanissimæ crudelitatis cognitionem assumite. B. Auditores, Aperiam jam scenam illam quæ non aureis atenis est strata, non ebore prætexta, non varietate colorum adumbrata, non argentatis choragiis adornata, sed sanguine conspersa, spinis hor-

Brevis digressio.

Apostrophe ad Christum Ad naturam.

Ad Magdalenam. Causa sudoris sanguinei amor Transitio ad secundam partem de crudelitate Judæorũ in Christum Similiter cadens.

horrenda, sputis deformata, flagellis concisa, blasphemiis convitiisque tota resonans. Concipite igitur immanem illam Carthaginensium crudelitatem, qui ut in Attilio Regulo, carnificando furorem omnem defatigaret corpus ejus totum stimulis, clavisque ferreis, resectis antea palpebris laceraverunt, & quas pati amplius oculi non poterant, lacerati cadaveris reliquias in mare præcipitaverunt. Sed illum vicerunt Iudæi sororem Repræsentate vestris animis rabiem efferatam Romanorum Senatorum, qui ut odium suum inveteratissimum satiarent, immanissimo scelere conditorem suum ac parentem Romulum membratim in curia discerpserunt, sed adhuc crudeliores in Messiam suum Iudæi extiterunt. Putate vos intueri Cannibalos aliquos aut Anthropophagos, qui truci vultu, oculis inflammatis, mente barbara, dentibus exertis, manibus cruentis spirantem adhuc hominem aliquem jugulent, confodiant, dilanient. Quis talia fando temperet à lachrymis! sed adhuc sanguisugas istos & barbaros immanitate Iudæi vicerunt, & omnino nullum exemplo crudelitatem possem eorum explicare. Vt aliquid tamen dicamus, sit in mentibus vestris Sampson, cui postea quam vincula ac funes Philistæi injecerunt, crudeliter excæcarunt, irriserunt deinde, & scommatibus proscidesunt: forsan his hac imbuti cogitatione aliquid in hoc truculentissimo tribunali assequimini. Quid in hominum tribunali Deus? quamobrem ergo Iudæi? Populum ad turbas seditiosus impellebas? scilicet cum ubique pacem doceret Dignitati Cæsaris adversabatur? Nimirum cum tributa reddi Cæsari juberet Regnum ambitiosus affectabat? tunc credo cum regnum suum de hoc mundo non esse fateretur. Vere, vere Christe insurrexerunt in te testes iniqui, mentita est iniquitas sibi. Confinxit iniquitas in te

Propinuntur exempla crudelitatis.

1. Carthaginensium in Attilium Regulum.

2 Romanorum senatorum in Romulum.

3. Canibalorum Demonstratio

4. Philistæorum in Samsonem

Obliqua Prosopopæja Amplificatio per remotionẽ causarum.

rotis concepti flammas exstinguebat? non vocis suavissimus sonus ferreum saxeumque cor tuum percellebat, ut ab impia sacrilegaque Domini ac Dei venditione abhorreres? sed erat in te mens obdurata, & agitatus iniquitate tua hoc agebas, ut omnis ætatis labes esses, omnium sæculorum portentum appellareris, ac tandem infami laqueo justissima nimirum pœna turpissimam vitam tuam terminares. Quanquam dum ingenii compulsus indignatione justi impetu doloris abripior, in illo olivarum horto videor mihi exspatiari. Et nunquid, ô Christe, tu illa vitæ arbor insignis, angustiarum, doloris, afflictionum fructibus gravata? Nunquid tu ille rubus ardens, ac non amplius sublimis illa cedrus, non amplius divinitatis alta cyparissus; ut exhorrescis & artubus omnibus contremiscis? ut illud clarissimum vultus tui corporisque totius jubar sanguineis nubibus obscuratur,: O natura, quam horrendos perpeteris dolores! ecce prodigiosi sudores manant? ecce sanguineus guttatim imber decurrit. O quanta divinæ mentis conturbatio: confusa in se natura dominante timore lachrimas in sanguinem commutat. Vbi es Magdalena? Vbi sunt crines tui, lachrymæ tuæ, unguenta tua? nihil hic nisi ruborem, nisi cruorem conspicio; nihil hic nisi diluvium sanguinei sudoris intueor. Quid dicam, amor est, Auditores amor est, eo egreditur è corde Dei, rumpit venas, naturam premit, diluvio quodam exundat, ut piæ cogitationis sudario abstergamus, submissæ mentis velamento, excipiamus. Enim vero (tempus est enim) quam potestis immanissimæ crudelitatis cognitionem assumite. B. Auditores, Aperiam jam scenam illam quæ non aureis atenis est strata, non ebore prætexta, non varietate colorum adumbrata, non argentatis choragiis adornata, sed sanguine conspersa, spinis hor-

Brevis digressio.

Apostrophe ad Christum Ad naturam.

Ad Magdalenam. Causa sudoris sanguinei amor Transitio ad secundam partem de crudelitate Iudæorū in Christum Similiter cadens.

horrenda, sputis deformata, flagellis concisa, blasphemiis conviciisque tota resonans. Concipite igitur immanem illam Carthaginensium crudelitatem, qui ut in Attilio Regulo, carnificando furorem omnem defatigaret corpus ejus totum stimulis, clavisque ferreis, resectis antea palpebris laceraverunt, & quas pati amplius oculi non poterant, lacerati cadaveris reliquias in mare praecipitaverunt. Sed illum vicerunt Iudaei furorem Repraesentate vestris animis rabiem efferatam Romanorum Senatorum, qui ut odium suum incitatissimum satiarent, immanissimo scelere conditorem suum ac parentem Romulum membratim in curia discerpserunt, sed adhuc crudeliores in Messiam suum Iudaei extiterunt. Putate vos intueri Cannibalos aliquos aut Anthropophagos, qui truci vultu, oculis inflammatis, mente barbara, dentibus exertis, manibus cruentis spirantem adhuc hominem aliquem jugulent, confodiant, dilanient. Quis talia fando temperet à lachrymis! sed adhuc sanguisugas istos & barbaros immanitate Iudaei vicerunt, & omnino nullum exemplo crudelitatem possem eorum explicare. Vt aliquid tamen dicamus, sit in mentibus vestris Sampson, cui posteaquam vincula ac funes Philistaei injecerunt, crudeliter excaecarunt, irriserunt deinde, & scommatibus prosciderunt: fortassis hac imbuti cogitatione aliquid in hoc truculentissimo tribunali assequimini. Quid in hominum tribunali Deus? quamobrem ergo Iudaei? Populum ad turbas seditiosus impellebas? scilicet cum ubique pacem doceret Dignitati Caesaris adversabatur? Nimirum cum tributa reddi Caesari juberet Regnum ambitiosus affectabat? tunc credo cum regnum suum de hoc mundo non esse fateretur. Vere, vere Christe insurrexerunt in te testes iniqui. mentita est iniquitas sibi. Confinxit iniquitas

Proponuntur exempla crudelitatis.

1. Carthaginensium in Attilium Regulum.

2 Romanorum senatorum in Romulum.

3. Canibalorum Demonstratio

4. Philistaeorum in Samsonem

Obliqua Prosopopaeja Amplificatio per remotionē causarum.

in te

totis concepti flammas exstinguebat ? non vocis suavissimus sonus ferreum saxeumque cor tuum percellebat, ut ab impia sacrilegaque Domini ac Dei venditione abhorreres ? sed erat in te mens obdurata, & agitatus iniquitate tua hoc agebas, ut omnis ætatis labes esses, omnium sæculorum portentum appellareris, ac tandem infami laqueo justissima nimirum pœna turpissimam vitam tuam terminares. Quanquam dum ingenti compulsus indignatione justi impetu doloris abripior, in illo olivarum horto videor mihi exspatiari. Et nunquid, ô Christe, tu illa vitæ arbor insignis, angustiarum, doloris, afflictionum fructibus gravata? Nunquid tu ille rubus ardens, ac non amplius sublimis illa cedrus, non amplius divinitatis alta cyparissus; ut exhorrescis & artubus omnibus contremiscis ? ut illud clarissimum vultus tui corporisque totius jubar sanguineis nubibus obscuratur,: O natura, quam horrendos perpeteris dolores ! ecce prodigiosi sudores manant? ecce sanguineus guttatim imber decurrit. O quanta divinæ mentis conturbatio: confusa in se natura dominante timore lachrimas in sanguinem commutat. Vbi es Magdalena? Vbi sunt crines tui, lachrymæ tuæ, unguenta tua? nihil hic nisi ruborem, nisi cruorem conspicio; nihil hic nisi diluvium sanguinei sudoris intueor. Quid dicam, amor est, Auditores amor est, eo egreditur è corde Dei, rumpit venas, naturam premit, diluvio quodam exundat, ut piæ cogitationis sudario abstergamus, submissæ mentis velamento, excipiamus. Enim vero (tempus est enim) quam potestis immanissimæ crudelitatis cognitionem assumite, B. Auditores. Aperiam jam scenam illam quæ non aureis atenis est strata, non ebore prætexta, non varietate colorum adumbrata, non argentatis choragiis adornata, sed sanguine conspersa, spinis hor-

Brevis digressio.

Apostrophe ad Christum Ad naturam.

Ad Magdalenam. Causa sudoris sanguinei amor Transitio ad secundam partem de crudelitate Iudæorū in Christum Similiter cadens.

horrenda, sputis deformata, flagellis concisa, blasphemiis conviciisque tota resonans. Concipite igitur immanem illam Carthaginensium crudelitatem, qui ut in Attilio Regulo, carnificando furorem omnem defatigaret corpus ejus totum stimulis, clavisque ferreis, resectis antea palpebris laceraverunt, & quas pati amplius oculi non poterant, lacerati cadaveris reliquias in mare præcipitaverunt. Sed illum vicerunt Iudæi furorem Repræsentate vestris animis rabiem efferatam Romanorum Senatorum, qui ut odium suum incitatissimum satiarent, immanissimo scelere conditorem suum ac parentem Romulum membratim in curia discerpserunt, sed adhuc crudeliores in Messiam suum Iudæi extiterunt. Putate vos intueri Cannibalos aliquos aut Anthropophagos, qui truci vultu, oculis inflammatis, mente barbara, dentibus exertis, manibus cruentis spirantem adhuc hominem aliquem jugulent, confodiant, dilanient. Quis talia fando temperet à lachrymis! sed adhuc sanguisugas istos & barbaros immanitate Iudæi vicerunt, & omnino nullum exemplo crudelitatem possem eorum explicare. Vt aliquid tamen dicamus, sit in mentibus vestris Sampson, cui posteaquam vincula ac funes Philistæi injecerunt, crudeliter excæcarunt, irriserunt deinde, & scommatibus proscidérunt: fortassis hac imbuti cogitatione aliquid in hoc truculentissimo tribunali assequimini. Quid in hominum tribunali Deus? quamobrem ergo Iudæi? Populum ad turbas sediciosus impellebas? scilicet cum ubique pacem doceret Dignitati Cæsaris adversabatur? Nimirum cum tributa reddi Cæsari juberet Regnum ambitiosus affectabat? tunc credo cum regnum suum de hoc mundo non esse fateretur. Vere, vere Christe insurrexerunt in te testes iniqui, mentita est iniquitas sibi. Confinxit iniquitas in te,

Proponuntur exempla crudelitatis.

1. Carthaginensium in Attilium Regulum.

2. Romanorum senatorum in Romulum.

3. Canibalorum Demonstratio

4. Philistæorum in Samsonem

Obliqua Prosopopæja Amplificatio per remotionē causarum.

morte compellabas. O perfidiam! O infamiam! Et quid erat, obsecro, quod in Christo tantopere hæc civitas perhorresceret, ut dolosa mente triumphum in supplicium commutaret? non venerat ille curru eburneo triumphans ut Cæsar, quem elephanti quadraginta trahebant; non intraverat leonibus invectus ut Antonius, non à Cervis ductus fuerat, ut Aurelianus; non terruerat mille rhedis stipatus & argenteis mularum soleis, ut Nero; non traxerant carpentum ejus quatuor sceptris ac diademate superbi Reges, ut Sesostris quandam Regis Ægyptiorum, non in millibus multis equitum curruumque splendorem aliquem fastuosus ostentarat. Quid ergo? quid; asina fuerat invectus, ut in hoc vili abjectoque animali Regis Regum elucerer triumphus. Quanquam quænam illa est triumphandi ratio Christi Iesu? ubi erant igitur Archangeli tui; quid agebant Cherubim; quo abiverat universa militia cœlestis; ubi erant O Daniel millia millium ministrantium ei, & decies centena millia assistentium ei; ubi erant O David super quas ambulat Deus, pennæ ventorum. Nimirum pauper & humilis in ortus mansuetus & egenus in hoc introitu per flores ad spinas, per ramos ad crucem, per triumphum ad supplicium perrexit. Captus est igitur Christus, ubi vero? in horto: proditus est Christus: at à quo? à discipulo & Apostolo, adductus est Christus, à quo rursum? à populo dilecto, captus est in oratione, proditus est osculo, abductus est in catenis. O immanem duramq; terram! O immutatum animis hoc tempore cœlum! quid agam hic, aut quid tandem protestabor: unde opem homo pro Deo & adversus homines requiram. Si in cælum oculos attollam, ultionis è cœlo signum apparet: si per terram illos agã, & intueár universa, in terris conjuratio est, & ubique fraus ac dolus. Quis est

Comparatio ex dissimili.

Modus triumphi Christi Apostrophe.

Confirmatio.

Prima pars de captivitate Christi.

Subjectio.
Exclamatio.
Dubitatio.

est, qui periculum reformidet in horto orante Deo, dormientibus profunde secureque discipulis? Et tamen capitur in horto Deus. Quis est, qui non auxilium hoc in discrimine à discipulis exspectet? & tamen prodit unus illum, alter negat, cæteri fugientes derelinquunt. Quis est, qui non populi nuper applaudentis sibi polliceatur auxilium? & tamen ille vincula non amoris sed furoris injicit, captivum abducit, & illudit ad flagella, ad crucem, ad mortem deposcit. O fallacem rerum humanarum amœnitatem! O fidem male fidam! O fraudulentum hominum amorem! in amœnitate periculum est, in fide perfidia, in amore captivitas. Noctis tenebras flammis scelerum depellunt, sceleris flammas detegit signum amoris, amorem fictum vincula injecta declarant. Infelix parricida? insensate Iuda ergo tu omnium proditorum caput es & princeps! per fidem, fatue, detestande Iuda, ergo tu ex Apostolo proditor, ex principe Ecclesiæ electo hostis, ex doctore sacrilegus factus es & latro? quò te faces furiarum ardentes impellebant? quo furioso præcipitis insaniæ impetu procedebas? non agnoscebas quam horrendum detestandumque facinus tentares! non amplius convivii illius recordabaris, in quo paulo ante sacratissimum corpus ejus ore impurissimo degustaras? O pestilentissime prædo! ô impiissime sicarie! ô infernalis furia? ille te blanda voce amicum compellabat: tu armatis circumquaque sceleris tui ministris & emptoribus, tenere eum acclamabas: ille venerabilem vultum suum inclinabat, ut te oscularetur, tu impudentissimum proditoris osculum offerebas, & inimicorum simul manibus tradebas. Ita non tibi divini oris ejus attactus consilium nefandissimum mentemq; sceleratissimam immutabat: non ille cœlestium oculorum conjectus amabilis ardentes furoris

Locus captivitatis, discipulus.

Similiter desinens & Agnominatio.

Invectiva in Iudam proditorem.

Expolitio.

Contentio.

horrenda, sputis deformata, flagellis concisa, blasphemiis convitiisque tota resonans. Concipite igitur immanem illam Carthaginensium crudelitatem, qui ut in Attilio Regulo, carnificando furorem omnem defatigaret corpus ejus totum stimulis, clavisque ferreis, resectis antea palpebris laceraverunt, & quas partamplius oculi non poterant, lacerati cadaveris reliquias in mare præcipitaverunt. Sed illum vicerunt Iudæi sororem Repræsentate vestris animis rabiem efferatam Romanorum Senatorum, qui ut odium suum incitatissimum satiarent, immanissimo scelere conditorem suum ac parentem Romulum membratim in curia discerpserunt, sed adhuc crudeliores in Messiam suum Iudæi extiterunt. Putate vos intueri Cannibalos aliquos aut Anthropophagos, qui truci vultu, oculis inflammatis, mente barbara, dentibus exertis, manibus cruentis spirantem adhuc hominem aliquem jugulent, confodiant, dilanient. Quis talia fando temperet à lachrymis! sed adhuc sanguisugas istos & barbaros immanitate Iudæi vicerunt, & omnino nullum exemplo crudelitatem possem eorum explicare. Vt aliquid tamen dicamus, sit in mentibus vestris Sampson, cui posteaquam vincula ac funes Philistæi injecerunt, crudeliter excæcarunt, irriserunt deinde, & scommatibus proscidei unt: fortassis hac imbuti cogitatione aliquid in hoc truculentissimo tribunali assequimini. Quid in hominum tribunali Deus? quamobrem ergo Iudæi? Populum ad turbas seditiosus impellebas? scilicet cum ubique pacem doceret Dignitati Cæsaris adversabatur? Nimirum cum tributa reddi Cæsari juberet Regnum ambitiosus affectabat? tunc credo cum regnum suum de hoc mundo non esse fateretur. Vere, vere Christe insurrexerunt in te testes iniqui, mentita est iniquitas sibi. Confinxit iniquitas in te.

Propenuntur exempla crudelitatis.

1. Carthaginensium in Attilium Regulum.

2 Romanorum senatorum in Romulum.

3. Canibalorum Demonstratio

4. Philistæorum in Samsonem

Obliqua Prosopopæja Amplificatio per remotionē causarum.

in te crimen, audacia evomuit, crudelitas pœnam inflixit. Scinduntur iudicum vestes, sed mentes

Demonstratio. obdurantur: lavantur manus, sed animus sacrilega crudelitate coinquinatur. Obsecro, confirmatis animis hic adstate, & debacchantem barbara insolentia furorem considerate. Ita æstuant, fervent, ardent, frendens, oculis fulgurant, ore tonant, manibus, flagellis, ferro sæviunt atque insultant. Colaphum sacratissimis Christi genis scelaratissimo ausu impingunt. O sacrilegæ manus! Dominum servus, Deum homo percutit, illum vultum, in quem prospicere desiderant Angeli, quem cæli cives honorant, proinde adorant, impiæ manus attingunt; sacræ illius faciei putentia, fœtentiaque sputa ore ingerunt impudentissimo! æternæ sapientiæ oculos obvelant, verbis lacerant & maledictis insectantur, virginis corpus totum teterrima audacia concidunt: ut è venis omnibus copiosissimus sanguis emanet: co-

Affectus. ronam hamatis aculeatisq; contextam spinis divino vertici (ô, dolor, ô scelus nefandissimum) divino vertici ad contumeliam ac dolorem intrudunt. Vincor, Auditores, & confuso perturbatus

Conquestio ad cælum terram. affectu modum ignoro. Non illas flammas tuas, ô cælum emittebas, ut hæc impia capita cælesti igne conflagrarent? non in vindictā fulgura tonitruaque descendebant? non dehiscebas, ô terra, non illam immanem audaciam inferorum lacunis coërcebas? non volebat ipse, nimium amabat ipse. E-

Exoratio Angelorū Animarū. gredimini Angeli, videte igitur Regem vestrum colaphis lividum, sanguine fœdatum, flagris concisum. Contemplemini animæ nostræ Creatorem vestrum: à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Cerne sol jubar illud à

Obliqua Prosopopœja. quo lucem mutuaris, obscuratum est jam in terris, nec adhuc satiata crudelitas conquiescit. Audio clamores ac minas, condemna, tolle, crucifige, moriatur. Video volitantes lictores imma-

nissi-

nissimos, belluasque sanguini inhiantes. Intelligo feralem mortis acerbissimæ sententiam, prospicio locum omnem patibulis, crucibus, rotis, axibus plenissimum, cerno Christum cruce onustum, lictoribus stipatum, funesto spectaculo Calvariæ montem ascendentem. Audio rursum malleorum ictus, carnificum verbera, militum exprobrantium contumelias, illi membra funibus durissimis extendunt, manus ac pedes clavis obtusis transfigunt, latus crudo lancea vulnere aperiunt, interim solutis circumquaque vulneribus torrentis instar uberrimi sanguis exundat. Non possum AVDITORES, non possum amplius, & dum omnia lacrymas quærunt, vox mihi obmutescit, dum astra lucem admittunt, universum concutitur, sanctissima delubra tremunt, viribus latera suis destituuntur. Impudentiæ est hic loqui, pietatis silere, amoris lachrimari. Quid? Sed silentium doloremque Christus vincit. Audite; media in morte reliquias vitæ agens, ita vocem plenissimam amoris emittit: Magnus est, ô homines, dolor meus, sed major est amor meus. Ecce ut exundant vulnera latusque: diluvium est hoc amoris. Vt extensi sunt pedes ac manus? hoc ego vos, amplexu redemptori invito: ut inclinatum est caput meum? sic ego vobis osculum pacemque præsento. Vt hianti pectore mixtus aqua sanguineque fluvius erumpit? Vnguentum est hoc meum, & vestrorum medicina peccatorum. Vt affixum clavis immanibus corpus meum? ut vobis adhæream, nunquam à vobis recedam. Videte si dolor est sicut dolor meus, quia non est amor sicut amor meus. Sanatum est jam vulnus Adami, expurgata est humani generis lepra, placata est æterni patris ira. Venite ergo in hæc vulnera intrate, sub hac cruce conquiescite, per hanc mortem meam vitam ac cælum possidete. Quod potui, tuli, si quod est ultra, vitam ac spi-

Demonstratio.

Transitio ad 3. partem de morte Christi.

Prosopopœja.

Subjectio.

spiritum iterum pro vobis emitto. O amor im-mensus! O incredibilis omnino Charitas! non possumus in corporibus illa pati AUDITORES? at animis compati valemus. Non audemus subire mortem? at flere non reformidemus. Flet ad crucem prostrata mater filium: ploremus indignissima cruce mulctatum Salvatorem ac parentem: si non sanguinem ac amorem reddamus. Illius est ipse prodigus, hujus ne simus avari Simus grati, simus memores, simus ejus amantes. hoc ille reposcit. Age vero restitutor vitæ & salutis, author vitæ, si pulchrior per te gens humana resurrexit, imprime nostris animis tuæ mortis dolorem, tui nominis amorem. Amare volumus, & tecum simul dolere. DIXI.

Actio Judicialis.
DE HOMICIDIO.
Constans Accusatione, Defensione, & Deliberatione Iudicum.
JUDEX.

Declarat quæ sit fœlix Resp.

FElix profecto Respublica est, quæ compositos ita civium animos habet, ut quieta sit: ita leges vim suam & authoritatem obtinent, ut legibus omnes obtemperent; ita judicia exercentur, ut boni præmiis donentur, cum de Republica bene meriti sunt, mali supplicio puniantur, cum Reip. authoritatem violaverunt. Ejusmodi cum Rempublicam nostram votis omnibus exoptem, tum vehementer doleo, cum in ea accidisse aliquid intelligo, quod judicio

diciorum severitatem requirit. Id cujusmodi sit ut intelligamus, dic tu, qui Accusatorem hic agis, & ad hoc tribunal nos convocavisti.

Dat accusatori dicendi veniam.

NOBILIS JUVENIS IOANNIS TILINGII HAGAECOMITANI ACCVSATIO.

Viri Nobilis homicida.

CVm vestros illos vultus intueor, Iudices, perturbatos sanè & indignitate quadam confusos, non dubito quin animos vestros diei illius recordatio subeat, quo hic Reus summa vir audacia in omnium civium conspectu nulla causa miserũ urbis hujus civem crudelissime contrucidavit. Nam si mihi de vestrorum animorum sensu judicare liceat, adhuc mihi videre videmini abjectum, confossum sanguinolentumque, calamitosissimi hominis cadaver, omnium tristitiam civium & nescias teneri lacrymas: concurrentes ac complorantes matronas, omnes omnium ordinum homines facinus indignissimum detestantes, pœnamque ac vindictam reposcentes. Et vero cum ea cogitatio perfodere vestros animos ingenti dolore petit: tum eosdem excitare omnium civium lætitia debet quidam animadvertentium, non licere in hac urbe homicidis impune volitare, inq; tribunali eos Iudices sedere, qui tantum scelus inultum pati nec possint, nec velint, quantum antea perpetrato homicidio doluerunt, tantum hodie justissimæ pœnæ opinione concepta lætantur Quæ causa est, cur ego hodie ad hanc accusandi provinciam

Exordium commovendo Iudices recordatione facti.

Amplificat per hypotyposin.

Excitat ab opinione expectatæ justitiæ.

Causa accusationis.

ciam consurgam, cum & hoc officium exigere à me jure quodam suo tristissimæ civitatis querelæ videantur, & ex mæstissima contrucidati civis nostri conjux, nuper honestissimo marito felix, nunc vidua, & multis tum prolibus relicta hoc saltem sibi dari solatium deposcat. Sed vestrum est, Judices, in quorum summa æquitate nostra omnis sita spes est, forti esse in hac causa animo, & qua par est constantia judicare, nihilque hujus rei nobilitati tribuere, ne expressa nobilitatis manu justitia videatur, & ut omnes intelligant in hac urbe cives, nihil ibi furorem armatum posse, ubi judiciorum severitas facinorosorum audaciam coercet. Quanquam vero rem universam ignorare non possitis, eam tamen quemadmodum gesta est, vobis, quoniam audire favereque parati estis, exponam.

Docet quales esse judices debeant.

Ingressio in narrationem.

Narratio.

Erat, Judices, civis ille cujus hodie mortem deflemus, honestissima natus familia, atque indole præditus singulari, ut eum honesta arte vitam sustentaret, tum pacifice cum omnibus viveret, adeo ut nullæ unquam de eo querelæ apud magistratum audirentur. Cum vero solitus esset operam suam, ut erat officiosissimus, perlibenter omnibus offerre, tum eandem obtulit huic reo, prope eo multo tempore ita operatus est, ut non tantum gravissimos labores suos conferret, verum etiam magnam profecto facultatum suarum partem impenderet. Ubi operi finem imposuit, pro labore, proque expensis fieri sibi satis ab hoc reo non semel postulavit; ille nunc solutionem in tempus aliud differebat, nunc illum tanquam importunum indignabundus à se rejiciebat. Perlibenter sane vir modestissimus expectavisset, sed cum nuper gravissima necessitate premeretur, reum hunc in foro convenit, comiter salutavit, summa in foro convenit, comiter salutavit, summa modestia debitum exegit: at ille vehementer primum excandescens, illum à se rejecit,

Conditio occisi.

Bona merita sua de homicida.

Petit mercedem pro opera.

Rejicitur, delictum homicida.

cum

cum nihil se daturum, aut daturum profecto quod nequaquam expectaret, jurejurando affirmavit. Taceo quæ præterea dixit; ne vestris auribus sim gravis. Quid ageret autem, qui sua modestia submissioneque nihil obtinebat? Aditurum se dicit magistratum: vix dixerat, educit ille gladium, & miserum civem adhuc pene loquentem transfodit. Habe, inquit, hanc tui laboris & importunitatis mercedem, adi nunc magistratum, & me accusa. Mox è foro celerrima fuga, sese proripit, abjectum prostratumque cadaver relinquit; fit populi universi concursus, adsunt ex urbe tota Cives, homicidam requirunt, facinus indignissimum damnant, justitiam implorant, libertatem amissam clamant, vindictam reposcunt. Hæc quemadmodum exposui, ita gesta sunt. Nunc illud à vobis, Iudices, contendo, considerate miseri hujus civis uxorem fletu pene exhaustam, considerate tot parvas ejus proles morte patris pene exanimes, fiet profecto, ut quid judicare hac in causa debeatis, facile intelligatis. Considerate etiam populum hunc universum; nemo civium omnium est, qui non violatam hodie libertatem deploret, nemo est qui ab hoc judicio vestro non solatium aliquod expectet. Nolite vero, Iudices, ad hujus rei eloquentiam, multo sane minus ad ejus nobilitatem attendere; quæ profecto si aliquid hic valere deberet, cederem confestim & recederem, cum reum hunc absolvere aliud nihil sit, quam perditorum hominum furori civium optimorum vitam objicere. Sed quoniam me jubetis de vestra justitia benesperare, pergam illud à vobis postulare, ut gravissimo homicidam hunc supplicio mactandum esse judicetis. Cædem factam esse jam constat; factam ab eo, nec ipse negat. Quid igitur restat? Hæc apud omnes nationes lex est non hominū judicio conscripta, sed naturæ ipsius instinctu consignata, eos omnes

Cadet.

Fuga homicidæ.

Clausula narrationis.

Excursio ad movendum post narrationem.

Monet ne aliquid nobilitati tribuat.

Confirmatio.

Probat mactandum homicidam.

nes, qui hominem aliquem à se occisum fateantur, lucem intueri fas non esse. Etenim si ferro in hominum quorumcunque vitam grassari licet, quomodo, obsecro, stare illa poterit hominum societas, in qua mutuis auxiliis ita vivimus, ut tueri invicem juvareque non debeamus? Equidem ita evenire nonnunquam potest, ut quis alteri justissima causa vitam auferre cogatur, ut eum sui potens non est, cum aliqua vis infertur, cum injuriam pati necesse est; at vero quid hic tandem fingi ejusmodi potest? injuriamne fecit civis? non fecit; vim intulit? non intulit, potens sui reus non fuit? fuit sane, & libera deliberataque voluntate ad impiissimum hoc facinus processit. Age verò quid hic tute tandem dices? fuisse illum tibi fortassis importunum? nimirum summa modestia debitum suum exigebat. Iratum te fuisse? Profectò nunquam ira apud æquos judices in criminis excusationem adfertur. Tibine, quod nobilis sis, ac de Rep. bene meritus, ignoscendum esse? O scilicet optime, de Reip. meritum, qui Reip. libertatem violat, qui cives occidit, qui se miserorum hominum innocentissimo sanguine satiat. Adhuc ne aliquid est? nihil est. Causam Iudices, videtis, civis occisus est, justitiam omnes petunt, quam cum æquissimi homines negare non vetatis, soleo hac de vobis spe concepta mœstissimam miseri civis uxorem consolari, quæ cum ad me quotidie veniat, ad pedes se meos objiciat, cum multis lachrymis, ita justitiam implorat. Et ille, ille maritus meus itane inultus obibit? non illi sceleratum homicidam debito supplicio coercebunt? aut me ille cum marito, meas proles cum parente trucidet, aut libera ei vita non sit, cujus furore effectum est, ut miseram cum miserrimis prolibus meis senectutem meam videt, xem-

à lege Gentium Ratio à consequentibus. Renovet omnem causam. Subjectio probat à voluntate. præoccupat quod objici posset in excusationem. Transitio. Peroratio figurata per prosopopæjam uxoris inductæ.

rem. Et nullam ubi vivimus, justitiam invenie-mus? Plura sane illa tot illis suis lachrymis, sola-tur se tamen cum à me vos datos esse, Iudices in-telligat homines justissimos & prudentissimos, qui justitiam illi miserisque prolibus nunquam negabitis, id verò præstabitis, quod à vestra inte-gritate cives omnes expectant. Id facite Iudices, & hominis unius furibundi sanguine libertatem omnium & securitatem sancitote. DIXI.

Petit justitiam.

NOBILIS JUVENIS JOANNIS de LAITTRES VERTONENSIS DEFENSIO

Rei Nobilis.

NVnquam ita destitutus animo fui, Iudices ut tribunus ullum aut judicium reformi-darem Horreant illi, quibus animus ma-le conscius est, ego vestram sententiam & liben-ter & intrepidus expectabo. Quod si imperita ista multitudo statuere de vita mea deberet, mal-lem profecto honesta aliqua morte judicium prævenire, & hic coram universa plebe mihi quocunque etiam ferro vitam adimere, quam iniquissimam furibundæ multitudinis senten-tiam expectare. Nunc autem cum vos habeam prudentissimos sane Iudices: qui & orationem habere meritorum uniuscujusque possitis nec eos, quorum auxilio stat incolumis civitas nostra, perdere, aliquid etiam concitatæ iracundiæ li-benter indulgere velitis, magno animo ad defen-sionem hanc meam accedam. Rogo interim vos &

Exordium à constantia sua.

Conciliatio Iudicum sibi laudanda.

Excusatio.

Sum eloquentia. obtestor, ut quoniam non ea dicendi facultate præditus sum, quam accusator reformidare videtur, ejus vos in me defectum vestra sapientia supplere velitis, eaque apud animos vestros cogitare, quæ vobis pro dignitate explicare non satis possum. *Ex conditione vitæ militaris.* Ego non in foro hactenus vixi, sed in castris, non inter litigantium clamores, sed adversus hostes pro Patria pro nostra meliorem ætatis meæ partem traduxi non lingua unquam, sed gladio semper pro salute civium nostrorum certavi. *Adducit accusatorem in suspicionem.* Equidem longam ille & artificiosam sane peritus apud vos accusator narrationem adornavit, cedo, ut cum vincere justitia causæ non posset, orationis elegantia artificioque superaret. Non erat, non erat opus longis illis verborum ambagibus; civem illum jam inter vivos esse desisse, nemo ignorat. *Fatetur cædem.* Fatentem me reum omnes agnoscunt & vident. At vero quemadmodum optime dixit accusator, est, est profecto alterius occidendi justissima nonnunquam causa, quæ mihi cum non tam oblata nuper, quam objecta fuerit, vere quicquid à me peractum est defendo.

Propositio. Confirmatio. 1. Argumentum à conditione nobilium qui honoris sunt amantes. Repetitio Distributio. Comparatio. Ita comparatum est, Judices, ut viri nobiles, quorum in pectoribus generosus sanguis ebullit, amittere vitam millies malint, quam honorem, ideoque cum illum labefactare diminuereque male feriati quidam homines vel impudentis linguæ audacia, vel contemptu maligno contendunt, non aliter illum, quam vitam nostram in discrimen adductam tueri propugnareque solemus. Nimirum non propter hanc hominum consuetudinem vivimus, sed propter honorem: non ut lucem intueamur respiramus, sed ut honore pleni & gloriæ titulis, ornari Rempublicam nostram juvemus. Si quis contemnat, irascimur: hoc n. est sanguinis non plebeii: Si quis importunus sit, accendimur, hoc enim est generosi; si quis con-

contumelia non afficiar, vehementer commovemus : hoc enim animi honorem amantis : si quis minetur, ad arma provolamus : hoc enim est nobilis : si quis infamiæ maculum illustri nomini inurere contendat, non ferimus, non patimur, & vivere non debet, qui contendit : hoc enim est pius honorem, quam vitam amantis. Quid? contemni sese nobilis pateretur? non potest: contumeliam quietis auribus audiret : nunquam : vibrata in se convitia contortasque minas sentiret? cum infamia viveret? O ô sine vita potius? Hæc est causa nostra, Iudicis, accusor, qui accusare deberem, læsus ille dicitur, qui læsit, & de me supplicium petitur, qui si alterum supplicio non affecissem vivere profecto non deberem. Ego vos testes appello, quotquot estis hic cives, egone ferre potui, cum plenissimis contumelià verbis vilissimus homo in me consurrexit : egone cohibere iram animumque potui, cum impudentissima illa lingua conviciorum in me plaustra effunderet? cum me superbum, cum mercedis defraudatorum, cum civium oppressorem, cum publicum latronem appellaret ? egone facere ac nihil agere debui cum in omnibus nobilium virorum congressibus, cum in foro, in curia, in templis, ubique ira me insectaretur, ut cum aliis agere non permitteret, expectare ipse non vellet, famam meam apud omnes iniquissimis mendaciis laceraret ? per me equidem licet, nec tanti hæc vita mihi est, de me supplicium sumatur, moriar profecto libenter, si conviciis petitus irasci non debui : si cum ille mihi minaretur, & honorem meum, qua poterat, infami contumelia pessumdaret, perturbari vehementius, & commoto nimium fortassis animo ulcisci non debui. Feci, Iudices, quod omnes in hoc discrimine fecissent: feci quod facere me, dum honorem meum propugno, nescivi. Vixit ille qui vivere me sine

Articulum.

Culpam in occisum transfert, & à se amovet.

Apostrophe & probatio à testimonio.

Repetitio.

Amplificatio ab effectibus conglobato.

Permissio.

Probat causas ira sua.

 honore

IUDEX

Sententias requirit.

PEroratum est utrimque: dicta est ab illis causa, & à vobis, ut arbitror, intellecta. Quid igitur, Assessores mei, sentitis?

ASSESSORI.

Repetit, causam utriusque

NIsi fallor, nulla veniunt ponderanda à nobis hujus causæ momenta. Cædem factam Accusator urget, non inficiatur Reus; Constat igitur. Ex lege pœnam accusator reposcit: veniam Reus deprecatur; An igitur puniendus hic sit, an illi ignoscendum, hoc vero quæritur. *Rationes accusatoris.* Accusator è re civitatis esse hominum audacium furorem coerceri, & facinorosorum supplicio civium libertatem securitatemque sanciri debere contendit: reus merita sua in hanc Rempub. nostram sane ingentia velut ex altera parte appendit, & errori suo præponderare declarat. Si meritis conniveamus, & eorum intuitu ignoscamus, *Merita rei* justitiam neglexisse videri possumus; si punimus, merita contemnere dicemur. *Dubium.* Rem ambiguam prudentia tua Iudex, determinet, laudare factum, quod factum nollem, non possum: excusare non debeo. Statue ergo pœnam mereri. Et vero ubi rigor est justitiæ, ibi vigor est Reipublicæ: cumque *Rationes pro pœna infligenda,* maleficia sint, quæ Civitates interimunt, tum ea coercere est civitates conservare. Quis erit in penatibus suis tutus ac securus, si homicidia tolerentur? Frustra tot erecta ubique patibula, tot cruces, tot aliorum cruciatuum genera, si supplicio delicta careant Imo frustra magistratibus gladius est concessus, si legum violatio non cohibeatur. Florebat Spartana olim Resp. sed crucibus, gladiis securibus, omni denique genere tormentorum. Itaque

Itaque dissimulandum hic non esse censeo, puniatur reus. Quoniam vero de Rep. nostra benemeritum esse confiremur ita puniatur, ut & se male fecisse sentiat, & sua merita non sine gratia esse intelligat. Vitam habeat pro meritis suis, mulctam sentiat pro delicto Viduæ ac relictis pro lib. vim pecuniæ persolvat, justitiam agnoscat, Reipublicæ vivat, ita judico.

Aliquid sue indulget.

Sententia.

ASSESSOR II.

Excusat.

Vix sane ullus est ita indole semper evecta excelsaque quem non aliquando errare contingat. Erravit sic reus, culpam confitetur, igiturne vita privandus? privandus profecto, si justi sumus. Ast idem vitam nobis non semel servavit, suo periculo periculum à nobis depulit, igiturne conservandus? conservandus sane, si grati sumus. Neque enim minus civitas bonorum præmiis, quam malorum pœnis florere solet. Quam multi sunt qui venalem morte vitam habent, quod præmium à Repub. expectent? Aluntur Reip. gratitudine virtutes, & qui sui sanguinis mercedem videt, perfundere sanguinem non reformidat. Sane id agamus cum justi esse desideramus, ingrati ne simus. Vivimus ejus beneficio, vitam ne illi auferamus: ut vivant posteri nostri, eos nobis genuit filios, qui parentem imitari pro Rep nostra mori, aliquando non recusabunt: Demus illis parentem, demus ipsum meritis suis. Neque ego à justitia recedendum esse idcirco sentio. In errorem inductus est perturbatus lacessitus, pœne impulsus. Adeo vim impotenti iracundiæ & commoti juste animi agnoscimus. Quod cum ita sit, dictum judicatumque à collega meo est, ita dico judicoque mulctetur & vivat.

Dubiam causam ostendit.

Benemeritis favendum decet

Assentitur sententia antea dicta.

I U D E X

Sententias requirit.

PEroratum est utrimque: dicta est ab illis causa, & à vobis, ut arbitror, intellecta. Quid igitur, Assessores mei, sentitis?

ASSESSORI.

Repetit causam utriusque

NIsi fallor, nulla veniunt ponderanda à nobis hujus causæ momenta. Cædem factam Accusator urget, non inficiatur Reus; Constat igitur. Ex lege pœnam accusator reposcit: veniam Reus deprecatur; An igitur puniendus hic sit, an illi ignoscendum, hoc vero quæritur. Accusator è re civitatis esse hominum audacium furorem coerceri, & facinorosorum supplicio civium libertatem securitatemque sanciri debere contendit: reus merita sua in hanc Rempub. nostram sane ingentia velut ex altera parte appendit, & errori suo præponderare declarat. Si meritis conniveamus, & eorum intuitu ignoscamus, justitiam neglexisse videri possumus; si puniimus, merita contemnere dicemur. Rem ambiguam prudentia tua Iudex, determinet; laudare factum, quod factum nollem, non possum: excusare non debeo. Statue ergo pœnam mereri. Et vero ubi rigor est justitiæ, ibi vigor est Reipublicæ: cumque maleficia sint, quæ Civitates interimunt, tum ea coercere est civitates conservare. Quis erit in penatibus suis tutus ac securus, si homicidia tolerentur? Frustra tot erecta ubique patibula, tot cruces, tot aliorum cruciatuum genera, si supplicio delicta careant. Imo frustra magistratibus gladius est concessus, si legum violatio non cohibeatur. Florebat Spartana olim Resp. sed crucibus, gladiis, securibus, omni denique genere tormentorum.

Rationes accusatoris.

Merita rei

Dubium.

Rationes pro pœna infligenda.

Itaque

Itaque dissimulandum hic non esse censeo, puniatur reus. Quoniam vero de Rep. nostra benemeritum esse confiteamur ita puniatur, ut & se male fecisse sentiat,& sua merita non sine gratia esse intelligat. Vitam habeat pro meritis suis, mulctam sentiat pro delicto Viduæ ac relictis pro lib. vim pecuniæ persolvat, justitiam agnoscat, Reipublicæ vivat, ita judico.

Aliquid me indulget.

Sententia.

ASSESSOR II.

Excusat.

Vix sane ullus est ita indole semper evecta excelsaque quem non aliquando errare contingat. Erravit sic reus, culpam confitetur, igiturne vita privandus? privandus profecto, si justi sumus. At idem vitam nobis non semel servavit, suo periculo periculum à nobis depulit, igiturne conservandus? conservandus sane, si grati sumus. Neque enim minus civitas bonorum præmiis, quam malorum pœnis florere solet. Quam multi sunt qui venalem morte vitam habent, quod præmium à Repub. expectent? Aluntur Reip. gratitudine virtutes, & qui sui sanguinis mercedem videt, perfundere sanguinem non reformidat. Sane id agamus cum justi esse desideramus, ingrati ne simus. Vivimus ejus beneficio, vitam ne illi auferamus: ut vivant posteri nostri, eos nobis genuit filios, qui parentem imitari pro Rep nostra mori, aliquando non recusabunt: Demus illis parentem, demus ipsum meritis suis. Neque ego à justitia recedendum esse idcirco sentio. In errorem inductus est perturbatus lacessitus, pœne impulsus. Adeo vim impotenti iracundiæ & commoti juste animi agnosci mus. Quod cum ita sit, dictum judicatumque à collega meo est, ita dico judicoque mulctetur & vivat.

Dubiam causam ostendit.

Benemeritis favendum docet

Assentitur sententiæ antea dictæ.

IUDEX

Sententias requirit.

PEroratum est utrimque: dicta est ab illis causa, & à vobis, ut arbitror, intellecta. Quid igitur, Assessores mei, sentitis?

ASSESSORI.

Repetit causam utrinsque

NIsi fallor, nulla veniunt ponderanda à nobis hujus causæ momenta. Cædem factam Accusator urget, non inficiatur Reus; Constat igitur. Ex lege pœnam accusator reposcit: veniam Reus deprecatur; An igitur puniendus hic sit, an illi ignoscendum, hoc vero quæritur.

Rationes accusatoris.

Accusator è re civitatis esse hominum audacium furorem coerceri, & facinorosorum supplicio civium libertatem securitatemque sanciri debere contendit: reus merita sua in hanc Rempub. nostram sane ingentia velut ex altera parte appendit, & errori suo præponderare declarat. Si meritis conniveamus, & eorum intuitu ignoscamus,

Merita rei

justitiam neglexisse videri possumus; si punimus, merita contemnere dicemur. Rem ambiguam

Dubium.

prudentia tua Iudex, determinet, laudare factum, quod factum nollem, non possum: excusare non debeo. Statue ergo pœnam mereri. Et vero ubi

Rationes pro pœna infligenda,

rigor est justitiæ, ibi vigor est Reipublicæ: cumque maleficia sint, quæ Civitates interimunt, tum ea coercere est civitates conservare. Quis erit in penatibus suis tutus ac securus, si homicidia tolerentur? Frustra tot erecta ubique patibula, tot cruces, tot aliorum cruciatuum genera, si supplicio delicta careant Imo frustra magistratibus gladius est concessus, si legum violatio non cohibeatur. Florebat Spartana olim Resp. sed crucibus, gladiis securibus, omni denique genere tormentorum.

Itaque

Itaque dissimulandum hic non esse censeo, puniatur reus. Quoniam vero de Rep. nostra benemeritum esse confitemur ita puniatur, ut & se male fecisse sentiat, & sua merita non sine gratia esse intelligat. Vitam habeat pro meritis suis, mulctam sentiat pro delicto. Viduæ ac relictis pro lib. vim pecuniæ persolvat, justitiam agnoscat, Reipublicæ vivat, ita judico.

Aliquid ute indulget.

Sententia.

ASSESSOR II.

Excusat.

Vix sane ullus est ita indole semper evecta excelsaque quem non aliquando errare contingat. Erravit sic reus, culpam confitetur, igiturne vita privandus? privandus profecto, si justi sumus. Ast idem vitam nobis non semel servavit, suo periculo periculum à nobis depulit, igiturne conservandus? conservandus sane, si grati sumus. Neque enim minus civitas bonorum præmiis, quam malorum pœnis florere solet. Quam multi sunt qui venalem morte vitam habent, quod præmium à Repub. expectent? Aluntur Reip. gratitudine virtutes, & qui sui sanguinis mercedem videt, perfundere sanguinem non reformidat. Sane id agamus cum justi esse desideramus, ingrati ne simus. Vivimus ejus beneficio, vitam ne illi auferamus: ut vivant posteri nostri, eos nobis genuit filios, qui parentem imitari pro Rep nostra mori, aliquando non recusabunt: Demus illis parentem, demus ipsum meritis suis. Neque ego à justitia recedendum esse idcirco sentio. In errorem inductus est perturbatus lacessitus, pœne impulsus. Adeo vim impotenti iracundiæ & commoti juste animi agnoscimus. Quod cum ita sit, dictum judicatumque à collega meo est, ita dico judicoque mulctetur & vivat.

Dubiam causam ostendit.

Benemeritis favendum decet

Assentitur sententiæ antea dictæ.

IUDEX

Sententias requirit.

Peroratum est utrimque: dicta est ab illis causa, & à vobis, ut arbitror, intellecta. Quid igitur, Assessores mei, sentitis?

ASSESSORI.

Repetit causam utriusque

Nisi fallor, nulla veniunt ponderanda à nobis hujus causæ momenta. Cædem factam Accusator urget, non inficiatur Reus; Constat igitur. Ex lege pœnam accusator reposcit: veniam Reus deprecatur; An igitur puniendus hic sit, an illi ignoscendum, hoc vero quæritur. *Rationes accusatoris.* Accusator è re civitatis esse hominum audacium furorem coerceri, & facinorosorum supplicio civium libertatem securitatemque sanciri debere contendit: reus merita sua in hanc Rempub. nostram sane ingentia velut ex altera parte appendit, & errori suo præponderare declarat. Si *Merita rei* meritis conniveamus, & eorum intuitu ignoscamus, justitiam neglexisse videri possumus; si punimus, *Dubium.* merita contemnere dicemur. Rem ambiguam prudentia tua Iudex, determinet, laudare factum, quod factum nollem, non possum: excusare non debeo. Statue ergo pœnam mereri. Et vero ubi *Rationes pro pœna infligenda,* rigor est justitiæ, ibi vigor est Reipublicæ; cumque maleficia sint, quæ Civitates interimunt, cum ea coercere est civitates conservare. Quis erit in penatibus suis tutus ac securus, si homicidia tolerentur? Frustra tot erecta ubique patibula, tot cruces, tot aliorum cruciatuum genera, si supplicio delicta careant Imo frustra magistratibus gladius est concessus, si legum violatio non cohibeatur. Florebat Spartana olim Resp. sed crucibus, gladiis securibus, omni denique genere tormentorum.

Itaque

Itaque dissimulandum hic non esse censeo, puniatur reus. Quoniam vero de Rep. nostra benemeritum esse confitemur ita puniatur, ut & se male fecisse sentiat, & sua merita non sine gratia esse intelligat. Vitam habeat pro meritis suis, mulctam sentiat pro delicto Viduæ ac relictis pro lib. vim pecuniæ persolvat, justitiam agnoscat, Reipublicæ vivat, ita judico.

Aliquid ne indulget.

Sententia.

ASSESSOR II.

Excusat.

Vix sane ullus est ita indole semper evecta excelsaque quem non aliquando errare contingat. Erravit sic reus, culpam confitetur, igiturne vita privandus? privandus profecto, si justi sumus. Ast idem vitam nobis non semel servavit, suo periculo periculum à nobis depulit, igiturne conservandus? conservandus sane, si grati sumus. Neque enim minus civitas bonorum præmiis, quam malorum pœnis florere solet. Quam multi sunt qui venalem morte vitam habent, quod præmium à Repub. expectent? Aluntur Reip. gratitudine virtutes, & qui sui sanguinis mercedem videt, perfundere sanguinem non reformidat. Sane id agamus cum justi esse desideramus, ingrati ne simus. Vivimus ejus beneficio, vitam ne illi auferamus: ut vivant posteri nostri, eos nobis genuit filios, qui parentem imitari pro Rep nostra mori aliquando non recusabunt: Demus illis parentem, demus ipsum meritis suis. Neque ego à justitia recedendum esse idcirco sentio. In errorem inductus est perturbatus lacessitus, pœne impulsus. Adeo vim impotenti iracundiæ & commoti juste animi agnoscimus. Quod cum ita sit, dictum judicatumque à collega meo est, ita dico judicoque mulctetur & vivat.

Dubiam causam ostendit.

Benemeritis favendum docet

Assentitur sententia antea dicta.

Rum eloquentia. obtestor, ut quoniam non ea dicendi facultate praeditus sum, quam accusator reformidare videtur, ejus vos in me defectum vestra sapientia supplere velitis, eaque apud animos vestros cogitare, quae vobis pro dignitate explicare non satis possum. Ego non in foro hactenus vixi, sed in castris, non inter litigantium clamores, sed adversus hostes pro Patria pro nostra meliorem aetatis meae partem traduxi non lingua unquam, sed gladio semper pro salute civium nostrorum certavi. Equidem longam ille & artificiosam sane peritus apud vos accusator narrationem adornavit, cedo, ut cum vincere justitia causae non posset, orationis elegantia artificioque superaret. Non erat, non erat opus longis illis verborum ambagibus; civem illum jam inter vivos esse desiisse, nemo ignorat. Patentem me reum omnes agnoscunt & vident. At vero quemadmodum optime dixit accusator, est, est profecto alterius occidendi justissima nonnunquam causa, quae mihi cum non tam oblata nuper, quam objecta fuerit, vere quicquid à me peractum est defendo.

Ex conditione vitae militaris.

Adducit accusatorem in suspicionem.

Fatetur caedem.

Ita comparatum est, Iudices, ut viri nobiles, quorum in pectoribus generosus sanguis ebullit, amittere vitam millies malint, quam honorem, ideoque cum illum labefactare diminuereque male feriati quidam homines vel impudentis linguae audacia, vel contemptu maligno contendunt, non aliter illum, quam vitam nostram in discrimen adductam tueri propugnareque solemus. Nimirum non propter hanc hominum consuetudinem vivimus, sed propter honorem: non ut lucem intueamur respiramus, sed ut honore pleni & gloriae titulis, ornari Rempublicam nostram juvemus. Si quis contemnat, irascimur: hoc n est sanguinis non plebeii: Si quis importunus sit, accendimur, hoc enim est generosi: si quis con-

Propositio. Confirmatio.

1. Argumentum à conditione nobilium qui honoris sunt amantes.

Repetitio Distributio.

Comparatio.

contumelia non afficiat, vehementer commovemus: hoc enim animi honorem amantis: si quis minetur, ad arma provolamus: hoc enim est nobilis: si quis infamiæ maculum illustri nomini inurere contendat, non ferimus, non patimur, & vivere non debet, qui contendit: hoc enim est pius honorem, quam vitam amantis. Quid? contemni sese nobilis pateretur? non potest: contumeliam quietis auribus audiret: nunquam: vibrata in se convitia contortasque minas sentiret? cum infamia viveret? O ô sine vita potius? Hæc est causa nostra, Iudicis, accusor, qui accusare deberem, læsus ille dicitur, qui læsit, & de me supplicium petitur, qui si alterum supplicio non affecissem vivere profecto non deberem. Ego vos testes appello, quotquot estis hic cives, egone ferre potui, cum plenissimis contumelia verbis vilissimus homo in me consurrexit: egone cohibere iram animumque potui, cum impudentissima illa lingua conviciorum in me plaustra effunderet? cum me superbum, cum mercedis defraudatorum, cum civium oppressorem, cum publicum latronem appellaret? egone facere ac nihil agere debui cum in omnibus nobilium virorum congressibus, cum in foro, in curia, in templis, ubique ita me insectaretur, ut cum aliis agere non permitteret, expectare ipse non vellet, famam meam apud omnes iniquissimis mendaciis laceraret? per me equidem licet, nec tanti hæc vita mihi est, de me supplicium sumatur, moriar profecto libenter, si conviciis petitus irasci non debui: si cum ille mihi minaretur, & honorem meum, qua poterat, infami contumelia pessumdaret, perturbari vehementius, & commoto nimium fortassis animo ulcisci non debui. Feci, Iudices, quod omnes in hoc discrimine fecissent: feci quod facere me, dum honorem meum propugno, nescivi. Vixit ille qui vivere me sine

Articulum.

Culpam in occisum transfert, & à se amovet.

Apostrophe & probatio à testimonio.

Repetitio.

Amplificatio ab effectibus conglobato.

Permissio.

Probat causas iræ suæ.

 honore

Transitio. honore volebat. Quanquam non audiantur illæ à vobis causæ, quæ justissimam in me iracundiam concitaverunt, at quis ipse sim, Iudices, videre.
2. Argum. à nobilitate sua. Non ego ex illo hominum infimorum ordine, sed Nobilium, quos quæ bene constitutæ civitates fuerunt, servare semper contenderunt. Illos Augustus Cæsar undique in urbem revocabat; illos, si pauperiores essent, novis censibus juvabat; eorum familias, ne deficerent, quantum poterat ipse, curabat.
Subjectio. Quamobrem vero? Quod fideliores Reip. sint Nobiles, quod ubique generosiores, quod ad patriæ defensionem alacriores promptioresque. Et ego in hac republica illustri majorum sanguine oriundus, ac tot nobilissimi splendoris titulis ornatus ad supplicium deposcor? Et hæc vita mea cum vilissimi hominis vita comparatur? Quia ille vita excessit, ego vitam dabo? Quod si me mea Nobilitas tueri, Iudices, apud vos non posset, tueri sane tot mea in
3. Argum. à meritis suis. Remp. merita jam debent. Recordemini obsecro vos (neque enim oblivisci unquam potestis) recordemini, per Deum immortalem, quoties meo ac hostium sanguine purpuratus in hanc urbem sum reversus? Quoties tot illa vulnera mea,
Amplificatio ab effectibus e uglebatis. mihi quidem gloriosa, sed vobis salutaria non siccis sane oculis vidistis? Quoties cum me aut gravissime læsum, aut rumore incerto interfectum audiebatis, ingemuistis. Audiebatur hæc omnium vox in urbe; jam concidit bonorum præsidium, jam Reip. spes est extincta; jam vitam amisimus, cum amissus est ille, per quem vitam tenebamus.
Obliqua Prosopopæja. Nullus erit amplius, qui hostium à nobis furorem avertet; cecidit ille, per quem vincebamus: nullus erit, cujus sub tutela respiremus; fractum est scutum nostrum. Hæc homines de me nuper non usitato cum dolore dicebant: sed respiravi, Iudices, non tunc occubui an vero maligno tunc fato servatus sum, ut qui hostium telis

non

non succubueram, civium meorum sententiis hodie mactarer? Quid? Et nulla erit toties effusi à me pro Rep. sanguinis gutta, quæ levem aliquem (concedamus profectò aliquid) levem aliquem, si tamen est ullus, sed levem tamen aliquem errorem abluant? Quid dicetis? O filii mei, quid dicetis? Ego in spem Reipublicæ vos genui; vivite sane illi, & pro illa etiam moriamini; sed tamen quid dicetis, cum pro tot in remp. meritis adimi vitam Parenti vestro intelligetis? Quem animum in Rempublicam concipietis? Sentio lachrymas vestras, & deprecantem pro me vocem audire videor. Ipsa vos etiam audit Respublica, ita enim illam compellatis. Noli, noli ô patria eum perdere, qui ne periret toties ipse perire desideravit. Nolite cives eum vita privare, qui ne vitam amitteretis toties ipse suo sanguine perfecit. Parens est noster; & nos vobis, & in spem Reipublicæ genitos orbare tali parente velletis; Servator est vester; & illum ingratissimi cives mactare velletis; Concedite aliquid ejus sanguini pro vobis effuso: renuitis? aliquid filiorum ejus lachrymis indulgere non vultis? Tollite igitur cum parente filios, extinguite familiam universam, exterminate eos, qui, pro quibus hodie supplicium apud vos accipiunt, honores amplissimos apud barbaras etiam nationes reportavissent. Sed satis sit, ô filii, ita vos quidem dicitis, me tamen, iudices, pro patria tot exantlavisse labores, nunquam pœnitebit. Condemnate si ingrati esse vultis, trahite ad supplicium, si servatorem vestrum odistis; mactate si crudeles esse desideratis, nunquam sane nunquam me bene vobis fecisse pœnitebit.

DIXI.

Peroratio.

Apostrophe ad filios.

Eorundem prosopopæja.

Repetitio figurata.

Gloriatur in meritis suis.

IUDEX

Sententias requirit.

Peroratum est utrimque: dicta est ab illis causa, & à vobis, ut arbitror, intellecta. Quid igitur, Assessores mei, sentitis?

ASSESSOR I.

Repetit causam utriusque

Nisi fallor, nulla veniunt ponderanda à nobis hujus causæ momenta. Cædem factam Accusator urget, non inficiatur Reus; Constat igitur. Ex lege pœnam accusator reposcit: veniam Reus deprecatur; An igitur puniendus hic sit, an illi ignoscendum, hoc vero quæritur.

Rationes accusatoris.

Accusator è re civitatis esse hominum audacium furorem coerceri, & facinorosorum supplicio civium libertatem securitatemque sanciri debere contendit: reus merita sua in hanc Rempub. nostram sane ingentia velut ex altera parte appendit, & errori suo præponderare declarat. Si me-

Merita rei

ritis conniveamus, & eorum intuitu ignoscamus, justitiam neglexisse videri possumus; si punimus, merita contemnere dicemur.

Dubium.

Rem ambiguam prudentia tua Iudex, determinet, laudare factum, quod factum nollem, non possum: excusare non debeo. Statue ergo pœnam mereri. Et vero ubi

Rationes pro pœna infligenda,

rigor est justitiæ, ibi vigor est Reipublicæ; cumque maleficia sint, quæ Civitates interimunt, tum ea coercere est civitates conservare. Quis erit in penatibus suis tutus ac securus, si homicidia tolerentur? Frustra tot erecta ubique patibula, tot cruces, tot aliorum cruciatuum genera, si supplicio delicta careant Imo frustra magistratibus gladius est concessus, si legum violatio non cohibeatur. Florebat Spartana olim Resp. sed crucibus, gladiis securibus, omni denique genere tormentorum.

Itaque

Itaque dissimulandum hic non esse censeo, puniatur reus. Quoniam vero de Rep. nostra benemeritum esse confitemur ita puniatur, ut & se male fecisse sentiat, & sua merita non sine gratia esse intelligat. Vitam habeat pro meritis suis, mulctam sentiat pro delicto Viduæ ac relictis pro lib. vim pecuniæ persolvat, justitiam agnoscat, Reipublicæ vivat, ita judico.

Aliquid sue indulget.

Sententia.

ASSESSOR II.

Excusat.

Vix sane ullus est ita indole semper evecta excelsaque quem non aliquando errare contingat. Erravit sic reus, culpam confitetur, igiturne vita privandus? privandus profecto, si justi sumus. Ast idem vitam nobis non semel servavit, suo periculo periculum à nobis depulit, igiturne conservandus? conservandus sane, si grati sumus. Neque enim minus civitas bonorum præmiis, quam malorum pœnis florere solet. Quam multi sunt qui venalem morte vitam habent, quod præmium à Repub. expectent? Aluntur Reip. gratitudine virtutes, & qui sui sanguinis mercedem videt, perfundere sanguinem non reformidat. Sane id agamus cum justi esse desideramus, ingrati ne simus. Vivimus ejus beneficio, vitam ne illi auferamus: ut vivant posteri nostri, eos nobis genuit filios, qui parentem imitari pro Rep nostra mori, aliquando non recusabunt: Demus illis parentem, demus ipsum meritis suis. Neque ego à justitia recedendum esse idcirco sentio. In errorem inductus est perturbatus lacessitus, pœne impulsus. Adeo vim impotenti iracundiæ & commoti juste animi agnoscimus. Quod cum ita sit, dictum judicatumque à collega meo est, ita dico judicoque mulctetur & vivat.

Dubiam causam ostendit.

Benemeritis favendum docet

Assentitur sententiæ antea dictæ.

IVDEX.

Assentitur Assessorib. CVM ambo merita rei præponderarem hoc judicio sentiatis, in eandem opinionem abitis, neque ego à vobis discedam, ut & justa sit Resp. nostra, & grata. Itaque ut ex vestra meaque opinione pronuntiabo. *Sententia.* Te reum cædis facta judicamus, atque delicti pœnam aliquam des, ad tria nummum millia, quæ pro arbitrio nostro viduæ prolibusque persolves, condemnamus. Interim beneficium hoc ego tuis meritis à grata Rep. reportabis, vives & Reip. amplius prodesse contendes.

ACCVSATIO FILIORVM HERODIS APUD CÆSAREM Augustum, & eorum reconciliatio.

Per modum Dramatis.

Herodes Rex Judæorum,
Alexander & } Filii Herodis
Aristobulus }
Cæsar Augustus,
Mœcenas.
Agrippa.

Herodes. Cæsar Augustus.

HERODES.

MIraris fortasse Cæsar, tam remotis è terris Regem tuos ad pedes supplicem intueri. Quanquam

quanquam si tuum inde mandatum evocasset, venissem, nunc tamen indigna me fortuna præsentem sistit, supplicemque constituit. Vix opus esse uti voce, cum filios ante tuum tribunal intueris, aut objectum me vides ad tribunal? facit ipsa hæc conditio suspicionem & miseriæ se prodentes facies arguit indignitatem. Rogo te tamen, justissime Imperator, permitte mihi vocem aliquam apud te, & omne, quod premit, infortunium cognosce.

AVGVSTVS. Optandum esset nemo justitiam in imperio violaret, & è tribunalibus, quæ regimus, abstineremus. Sed impedire quis fraudem potest? doleo, Rex Herodes, tantis se molestiis ac periculis ad tribunal nostrum accessisse; dic tamen, non invitus infortunium tuum omne cognoscam.

HERODES. Vtar igitur facilitate tua, invicte Cæsar, & tuis auribus miseri Regis, miserioris parentis fortunam exponam. Sisto filios; indignum est pro patre; reos facio: miserrimum est. Sed quorum odia eo usque processerunt, ut satiari & extingui sine sanguine parentis non possent, eorum vita non potuit à parente tolerari. Vide filios, Cæsar, & crede parenti. Illi, illi (filii tamen mei) in parentis caput conspirantes, ut regno nostro potirentur, tollere è vita Patrem veneno tentaverunt. Nunquid, Cæsar, eam mihi potestatem fecisti, ut successorem illum relinquerem, qui in parentem constantior pietate reperiretur? Non placet hoc filiis, rapere volunt, non expectare Principatum. Imo verò non placeo filiis, & sola sui parentis nece, quamquam Principatus non accedat, sunt contenti. Ita immane, ita scelestum & inveteratum est odium hoc in animis eorum, ut suo etiam periculo vitæ vitam nostram delere contendant. Et hanc quidem calamitatem, toleratam tam diu, nunc

nunc demum tibi cogor aperire Cæsar, & sermonibus hisce meis tuas aures inquinare. Obsecro quo merito tandem? qua injuria? Dicite vos, si parentem intueri me potestis; æquumne esse putatis regnum à me tot periculis partum à vobis occupari? Per vos regni mei Dominus non ero? per vos libera mihi potestas non erit successorem cum relinquendi, cujus pietas promerebitur tantum honorem? vos ne salvo naturæ jure de parente deturbando fas esse putatis cogitarem, Nemo profecto parentis affectare regnum potest, nisi qui parentis optet interitum, cum succedere vivo non detur. Sed agite rursum, quid est tandem, quod in parentem jam crudeliter vestros animos attollit? Egone vobis deesse quicquam sum passus? nunquid quæ regiis liberis præstari possunt ab amantissimo parente præstiti vobis? nunquid ornamenta, ministeria, delicias, conjugia procuravi? Nunquid tibi Alexander, regis Archelai filiam collocavi? Nunquid tibi Aristobule, sororis meæ filiam? Videte amplius & cognoscite benignitatem in vos meam. Ausi in me estis facinus atrox & immane. Quid ego? patria potestate punire debuissem; non punivi; ad communem benefactorem vos adduxi, in Cæsaris oculis constitui: decessi è jure meo vel violati patris, vel regis per insidias appetiti, ut vobiscum ex æquo, sed apud hunc arbitrum disceptarem. Oro te justissime Cæsar, ne permitte tantum facinus impune sit illis, qui pœnam nullam vereri videntur: effice tua illa æquitate, ne vitam in perpetuo metu degere cogar, cum nec illis filiis meis post nefarios illos in parentem conatus solem amplius expediat intueri. Si pietatis jure omnia proculcarunt, non auferant impunitatem: si vivere parentem non volunt, non vivant ipsi superstites parenti. Obtestor te rursum Cæsar utere qua debes in filios meos severitate, vindica patrem

patrem adversus liberos; si vox mihi in atroci hac necessitate desit, loquitur satis fortuna mea, & hæc vultus mei, quem videre non possunt, confusa serenitas.

AVGVSTVS. Confusa quoque vestra facies est, O Regii adolescentes, premite paulisper dolorem, & pro innocentia vestra, quam potestis colligite excusationem.

ALEXAN. Quid à nobis vocem quæris clementissime Cæsar? vocem omnem Pater accusator intercolusit. Etiamne contra patrem tam severe accusantem filii vocem inveniant? Quis libere se contra parentem defendat?

AVG. Ipsa vobis innocentia vocem dabit, ego vobis libertatem concedo.

ARIST. Turbatur innocentia lachrymis suis, clementissime Cæsar, & hæret libertas, ubi indignitas nimium excitat dolorem. Tentemus aliquid dicere; hærendum erit in gemitu, & cum expedire defensionem non poterimus, rei judicabimur.

MOEC. Iuvenili consternatione, Cæsar, impediuntur regii isti adolescentes. Sic nimirum est comparatum, ut innocentia hæreat in verbis, cum nimia indignitas defensionem omnem lachrymas reservavit.

AGRIP. Ancipites hæret lachrymas inter & vocem; innocentia defensionem à verbis quærit, indignitas verba lachrymis confundit. Nec dicere causam tutum putant, nec deserere, hinc tacitæ, & hinc lachrymantur.

AVG. Aude tamen aliquid Alexander, non obest accusator pater, nec tamen etiam satis lachrymæ defendant.

ALEX. Quo nos animo, qua benevolentia, Pater complectaris, judicium hoc ipsum declarat. Cur in nos sontes pro regia patriaque potestate non animadvertisti? non istam sævitiam de

defcendere potuit amor tuus: Romam nos adduxisti, omnium servatori nos præsentasti ; illum testem & arbitrum fecisti. Et nunquid est hoc servare volentis argumentum ? Nemo certe quos perdere evertereque cupit ad aras & templa Deorum adducit Quanquam non causam tantum nostram, sed & hanc quoque vitam fortuna gravat, & omnino vita nos indignos censemus, qui læsæ erga parentem, læsæ, inquam pietatis erga te parentem nostrum tam benignum opinionem sustinere debemus. O cur non potius innoxios mori, quam tanti sceleris vivere suspectos contingit ? Sed si tamen veritati satis patrocinari poterimus, felices nos vel tuo judicio, vel evitare discrimine, quod si vero calumnia vineat, frustra solem hunc amplius cernemus, cum sceleris suspicione non amota jucunda esse vita non possit. Non infitior, suspicionem ætas hæc habet, & in hos annos nostros affectati regni crimen cadere videtur: calamitosiorem quoque conditionem nostram misera matris infelicis fortuna facit. Vixit illa nescio, an ut nos liberi ejus vivere amplius non deberemus; sed vixit & miseræ calamitatis ejus hæredes in judicium à parente perducimur. Nondum animum depone frater, & mortuæ matris vulnus aut lachrymis ablue, aut constantia tege : ego in Clementissimi Cæsaris conspectu tuam meamque causam audiente charissimo parente deducam. Quod est enim crimen illud, cujus arguimur, quod non in quemvis nostri similem torqueri possit ? Quis liberos defunctæ matri superstites Rex habet, qui non in suspicionem vocari possunt, quod insidias struant parenti ? Quanquam in impietatis crimine parum omnino suspicio potest, Agedum proferat, qui potest tanti facinoris argumentum ; adstruat calumniæ fidem qui potest Quisquamne paratum venenum indicabit? quisquamne conjurationem aut

cum

atum æqualibus initam ostendit ; aut corruptos predio famulos, aut scriptas contra parentem literas producet ? Gravis omnino res est diffidens inter se Regia, & vere spes illa Principatus ad nefarios sæpe conatus prava ingenia propellit. Nos facinoris alicujus convicti non possumus ; calumnias autem refellere apud aures obturatas qui possumus ? Sed liberius quasdam voces effudimus. Verum non in te pater, quod nefas esset, sed in eos, qui quicquid audiunt, effutiunt. Matrem aliquis nostrum deflevit ? At non quod vitam cum morte commutarit, sed quod etiam post mortem, à quibus minime deberet, male debeat audire. Principatum affectamus, quam pater habes ; quid ita ? Si nobis honores regii contigerunt, & revera contigerunt, an non frustra principatum affectaremus. Sperare licet, an rapere contenderemus? Te interfecto (sic enim forte asse cogitas) libuit nobis Principatum occupare. O misera conditionis nostræ fortuna ! Cum post facinus illud atrox nec maria nos ferrent, nec terræ, Principatus fastigium ascenderemus ? ubi esset subditorum omnium pietas : ubi gentis totius religio ? Scilicet scelere parto nos parricidas regno potiris & sanctissimum à te templum inauratum ingredi permisisset. Quod si cæteros contemneremus, etiamne vivo Cæsare vel infectores pœnam evaderemus. Non jam impios, ô Pater, nec tam stultos genuisti, sed infortunatos. Tui sumus sed miseri, sed infelices tua voluntate non malitia nostra aut crimine. Quid est igitur quod accusas ? Nam indignitas jam vocem intercludit, & miseria tantum lachrymas subministrat.

ARISTOB. Quod si, Pater, quod accuses, non habes, nec quicquam adhuc deprehendisti, quid est tandem quod impietatis tantæ fidem sibi facit ? An quia mater periit ? ô fatum, nobis libe-

liberis ejus fatum deplorandum ! Crede Pater cautiores nos potius , quam irritatiores reddere debuit misera mors parentis. Sed nunc clementissime Cæsar, omnium domine, Arbiter æquissime,te rogamus,& obtestamur, ut si de nobis ponere suspiciones pater non possit , vivamus tamen infelices , vivamus miseri , siquidem nihil esse miserius potest,quàm ficti criminis insimulari.

ALEX. At tu,O Parens, (neque enim hoc nomen unquam plenum amoris , plenum benignitatis , vel in ipso supplicio invocare reformidabo) ô Parens, si à nobis timere tibi pergis, tua pietate salva, nostra sententia damnemus ; neque enim usque adeo chara nobis est vita, ut eam cum authoris molestia retinere velimus. Si condemnare filios, Pater, non audes; ecce tamen parati sumus;si vivos videre filios pater non potes ; moriamur.

ARISTOB.Moriamur.

AVGVST. Etiamne ille animus vester est Adolescentes ? Etiámne mori conscientia suggerit ?

MOECEN.Generosæ indolis conscientia Cæsar , adolescentes vincit,non ut sceleris pœnas petant, sed innocentiam turpitudinis nescíam testentur: Nondum à parente criminationis allatæ vident argumenta,& jam mori volunt, ut honesta indoles suspicionem evitet.

AGRIP. Tuum est Cæsar,mœrori consulere, & calumniam ab innocentia,qua potes æquitate,depellere. Non fert ipse jam puer filiorum aspectum tam mœstum,tam abjectum. Quid potuit accusare, defensionem ferre justam non potest, & jam dolet in dolore filiorum.

AVG. Vt tristes & dejecti estis Adolescentes ? nunquid erigit innocentia benè conscios, deprimit error malè conscios?

MOEC.Illa ætas adolescentum florida Cæsar ,

illa

illa Indoles in hoc flore ætatis æquitatem tuam pro innocentia implorat.
AGRIP. Fac esse reos suspicionis; certe facinus nondum accusatio probavit. Hoc efficere non potuerunt, qui tantam impietatem ignorant; nec illum evitare.
AVG. Equidem insontes estis Adolescentes peccastis tamen, qui tales vos parenti non præstitistis, ut in vobis nulla suspicio hæreret. Non satis parentem amare videntur, in quos licet insontes læsæ pietatis suspicio cadet. Et ut parva nubecula solem alioquin serenissimum obscurat, ita minima suspicio filiorum in parentes lædit officium. Nihil à vobis factum credo, nihil tentatum arbitror: tamen ecce nata est è moribus suspicio & quod non est, videri potest. Innocentia vera non satis habet carere culpa, careat suspicione oportet. Tu tamen Rex Herodes, desine jam male de filiis tuis suspicari, & qui suum in te amorem nunquam deposuerunt, innocentes tuo non careant. Sereconciliare filiis tuis, & in gratiam tecum vel hodie revertantur. Nimis est iniquum talibus calumniis fidem habere. Si offenderunt te filii tui, nondum esse pater desiisti, medebuntur prioribus offensis in posterum, & pristinum amorem redintegrabunt, si suspiciones illas tuas deleveris. Colatur hinc pietas diligenter, & inde diligenter. Incipite vos & estote primi Iuvenes.
ALEX. Amantissime Parens, etiam dum male de nobis suspicaris, amamus te tamen, & in tuo amore, si vis, moriemur.
ARISTOB. Potius tamen, amantissime Parens, recipe te amantes filios in amorem, & tua pietas non eos dedignetur, quos odisse non potes.
HERODES. Imo vero, vicistis filii parentem, venite rursus in amorem, & hoc pectus Pignus amoris habete. Desino suspicari, ut sitis mei, jam imo mei istis eum desii suspicari. Flexerunt ca-
lum.

lumniæ quædam iracundiam, sed innocentiæ ve-
stræ vera pietas permovit amorem.

MOEC, Gratulor vobis, Regii Iuvenes, Macti illa pietate vestra, & generosa pectora nunquam impietatis fraus subintret; vivite rursum digni parente.

AGRIP. Vivite digni servatore vestro Cæsare; multum est sola innocentia defendisse, nec parum judice Cæsare accusationem evitavisse.

ALEX. Erit hoc beneficium tuum perpetuum apud nos æquissime Cæsar, nec ejus laudationem ulla ætas obliterabit: Reddidisti parenti filios.

ARISTOB. Reddidisti filiis parentem. Gratias agimus, O Cæsar, si quidem nos tua æquitate, & gratia dignos judicasti.

AVGVSTVS CÆSAR.

Ita inposterum amate Parentem filii, ita tu Parens in posterum ama filios. Liberam tibi potestatem concedo! ut aut è filiis successorem eligas, quem voles, aut si malis, regnum in filios distribuas.

HERODES.

IMO vero, Cæsar nunquam committam, quin in tua quam diu vivam potestate, & regnum meum sis, O filii mei.

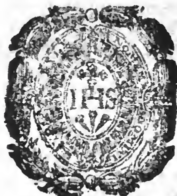
FINIS

NICOLAI VERNULAEI

HISTORIOGRAPHI REgii publici eloquentiæ Professoris.

ORATIONUM SACRARUM VOLUmen singulare

IN FESTA DEIPARÆ Virginis & aliquorum Divorum.

COLONIÆ AGRIPPINÆ

Typis & sumptibus Jo. WILHEL. FRIESSEM civis & bibliopolæ.

Anno M DC XCII.

ORATIONUM SACRARUM

ORA-

ORATIO PRIMA PANEGYRICA IN CONCEPTIONEM VIRG. DEIPARÆ.

CVM arduum omnino, ac supra omnem Eloquentiæ humanæ conatum esse semper duxerim, AVDITORES, de excelsa divinæ Matris ac Virginis dignitate vel obustæ facundiæ subsidio loqui, vel calami diser. officio immo. talitati quicquam consignare, tum hodie omni animi constantia destitutus, & vehementissimis insuper perturbationum fluctibus agitatus volens nolens experior. Etenim dum animum ac mentem admiratione quadam sopitam excito, ut arcanam Virginis Deiparæ in utero materno formationem, qua potest cogitationes complectatur, inardescit ipsa, & ferventissimi amoris cupiditate concitata, parum existimat tanti mysterii sublimitatem admirari, nisi etiam soluto animo ore, quantum fas est, possit evulgare: at vero dum introspicere admirationis argumentum sumptua conatur, & vel hiscere tantum præsumit, quantum amor audet & impellit, tantum formido retrectat & retrahit. Ita nimirum comparatum est, ut cum ingenia humana, quantumvis acuta & subtilia, ad rerum divinarum, quæ omnem natu- ræ

Exordium à materiæ gravitate.

Excitatio ad operis incepti continuationem.

Extenuatio ex constitutione naturæ.

ræ vim & modum exsuperant, contemplationem accedunt, inusitata quadam luce subito perstringantur, ac cæcutientes nihil videant, multo minus prædicare quicquam possint: quod earum rerum conditio communes naturæ vias supergressa nullo hominis ingenio cognosci, nulla vocis humanæ facundia extolli, solis verò æternitatis ipsius oculis comprehendi possit, & usurpari. Accedit etiam quod quemadmodum excellentes ingenio arteque pictores cum eximium aliquod Artis suæ opus, quod solo propemodum aspectu posteritatis omnis admirationem & invidiam concitet, elaborare perficereque contendunt, intra veli obducti latebras ipsi pingendo delitescunt, nec prius publicæ luci & multitudinis oculis elaboratam à se tabulam exponunt, quam supremam ab ea manum removerint: Ita prorsus in efformanda ea Virgine, quæ omnem pulchritudinem sua venustate complecteretur, divina Majestas fecisse videtur. Nam cum eam fingere talem ipsa vellet, quæ omnium divinorum ornamentorum quoddam esset compendium, sapientiæ infinitæ thesaurus, miraculorum omnium miraculum, & divinitatis cujusdam umbra, non prius in communem hanc orbis universi lucem produxit, quam eam intra maternũ sanctissimæ Annæ uterum, quasi intra velum obductum, æternæ sapientiæ suæ penicillo, & cœlestium omnium gratiarum coloribus pulcherrimam perfectissimamque reddidisset. Quod cum ita, quid inter hos piæ cupiditatis & justæ formidinis fluctus agam, dum hinc amor ad dicendum impellit inde timor ab oratione deterret? imo verò quid de Virginis Conceptione eloquar, ubi nihil video, & velum Divina Majestas obduxit? Permitte tamen ô Maria, ita enim te obtestor, permitte hodie curiosum me esse, sed pie, sed sancte; non protinus imprudens vel verius impudens velum reducam,

Amplificatio à simili.

Applicatio.

Propositio.

Apostrophe ad B. Virginem.

eam, & in sacra hæc arcana irrumpam, verum propius tantum adstabo, & quæ pia curiositate velut per rimam aliquam ducta ad efformandum corpus tuum animamque poliendam à divinæ Majestatis manu lineamenta animadvertam quantum fas est & permittes Auditoribus meis, ut cui amore inflammentur, manifestabo, vos vero ornatissimi AVDITORES curiosam hanc pietatem meam aure inprimis, tum benignissimæ voluntatis aurea excipitote: & quanquam non is sim, qui tam eruditæ coronæ splendorem sustinere dicendo possim, dabo tamen operam, ut quod assequi facundia non possum, rerum dicendarum, & sublimis argumenti dignitate videar obtinuisse.

Captatio attentionis

Sed in primis priusquam ad hæc arcana propius accedam, illud à vobis inquiro, quidnam tandem præpotentem illum universitatis totius pictorem ac fictorem Deum divina ejus latitante sub velo sapientia providentiaque pinxisse formavisseque existimatis? An famosam illam Noëmi Arcam? An evolantem ex ea pacis nuntiam & viridem ore ramum gestantem columbam? An Iridem versicolorem & pulcerrimum fœderis æterni in cœlo signum? An excelsam illam quæ polum cœlumque tangat, Iacobi scalam? An tabernaculum illud quod Altissimus ipse sanctificavit? An Salomonis ex ebore thronum? Ezechielis portam orientalem? Danielis arborem præcelsam? Non hæc hodie, ista olim nec vivis coloribus, sed umbris duntaxat veteris ævi Patribus, Patriarchis, Prophetis, ut suam illis aliqua in tabula matrem adumbraret, repræsentavit. Quid si formosissimam Iuditham? quid si venustissimam Saram? quid si speciosissimam Estheram? Quid si gratiosam Abigaelem, aut amabilem Susannam? Vmbræ illæ, & hujus, quam investigamus, pulchritudinis umbræ fuerunt.

Transitio ad rem ipsam & primum argumentum. Repetitio ex ævi prioris monumentis.

Alia à veteris testamenti venustissimis personis desumpta.

Nolo

Nolo jam inquirere: quanquam quid inquirere? nolo suspicari vos hic aliquam Helenam Paridis Idolum cogitare, aliquam Ariadnam Bacchi delitium, aliquam Europam Jovis delitium, aliquam Dejaniriam Herculis exitium: non Argiam, non Cinthiam, non Laviniam, non Lucretiam, non Cleopatram, non Cassandram, non alias prisci ævi sexcentas, quæ quanquam pulchritudinis quædam inusitatæ portenta fuerunt, vitiorum certe monstra vel virorum charibdes extiterunt. Forte Lunam aliquam, forte Solem, forte saltem Auroram. Nolite, nolite id arbitrari, pallescit ad hanc imaginem sol ipse, deficit luna, non apparet Aurora, Mariam, AUDITORES, Mariam hodie cœlestis ille fictor effinxit, quam cum nomino, dico Arcam, per hanc enim ad salutis portum homines appulerunt; dico columbam, hæc enim prima pacem suo exortu nunciavit; dico iridem, fuit enim reconciliatæ nobis divinæ Majestatis signum; dico scalam, gradum enim nobis ad excelsum illud cœlestis imperii Palatium præbuit; dico tabernaculum & thronum, in hac enim habitavit æternus Imperator, & in ea sedens largitatis infinitæ thesaurum hominibus omnibus dissimulata majestate communicavit. At vero ubi tandem tantum hunc & tam admirandum pulchritudinis omnis, & venustatis eximiæ thesaurum præpotens ille Artifex efformavit? Commemorant Historici, quorum calamis ut virtuti suus honor habeatur, sæculorum oblivio debellatur, quod cum Tyriorum servi dominis suis ferro oppressis & occupata Republica de Rege creando consilium inirent, consultantibus hæc regni capessendi ratio inciderit, ut is, qui die insequenti solē Orientem primus vidisset, Rex ab omnibus salutaretur. Erat inter eos mitioris quidam ingenii, qui dominum suū Stratonem non truci feritate, sed piæ misericordiæ humanitate

Amplificatio Mariæ pulchritudinis.

Ab exemplis.

Tyriorum mos regem creandi.

tate respiciens ab ejus vita crudele ferrum removerat, & latentem fovebat. Rem igitur ad illum defert, quòd ingenua servilibus ingenia præstare existimaret, moneturque ab eodem, ut cæteris in Orientem spectantibus solus ipse Occidentis regionem intueretur. Abit, & Domini consilio acquiescens cum cæteris in campum procedit, ubi cùm in Occidente Solis ortum quærere videretur, ejusque stultitiam, vel potius, ut existimabant, furorem passim omnes sugillarent, ecce dies advenare cœpit, editissimisque culminibus urbis oriens splendere, expectantibus aliis ut ipsum solem aspicerent, hic primus Solis fulgorem omnibus summo civitatis fastigio ostendit. O te senem ingeniosum & prudentem! non illa tantùm, quam expertus, commiseratione; sed diademate, quod um tibi ut prudentissimo servi detulerunt dignissimum. Ita sanè cùm esset quoque ea Patrum ætate diva Anna virtutum sublimitate mons quidam excelsus, & in ætatis jam inclinantis Occidente positus, ubi adventare mortalibus salutis dies & justitiæ sol exoriri cœpit, primi ejus nea radii terris omnibus per Mariam apparuerunt. In hoc monte tanquam in superbo præclarissimorum ornamentorum fastigio primus nascentis Auroræ fulgor est exceptus, ut cùm illum mortales intuerentur, certissimam tandem aliquando orituri Solis spem non dubiis animis conciperent. Atque hæc est, AVDITORES, sanctissima Anna, cujus castissimum uterum velut tabulam pulcherrimam, hodie sibi Deus elegit, ut in ea Matrem suam, cœli terræque Reginam efformaret. At quomodo? qua temperie? quibus coloribus? qua venustate? Non quemadmodum Zeuxis olim Helenæ illius famosæ famosam imaginem ad quinque puellarum spectandæ pulchritudinis exemplar, ut quicquid esset in iis admirandæ venustatis, in hanc trans-

Exclamatio

Comparatio

Collatio pulchritudinis Helenæ à Zeuxe depicta virginis.

 fer-

ferret, depinxit; sed ad illud quod æternâ mente complectebatur, pulchritudinis infinitæ simulachrum ita effinxit, ut quicquid in omnibus seu terræ seu cœli civibus decoris inusitati gratiæque reperietur, totum illud & ampliùs in sacratissima hac Genitrice sua congereret, atque ita congereret, ut non tantùm pulcherrimarum pulcherrima videretur, sed sola pulchra, sola formosa, sola speciosa diceretur. Et quoniam jam inardescit animus in vobis, quantùm quidem animadverto, hoc excellentissimæ formæ prodigium cognoscendi cupiditate, vestræ illi cupiditati libenter favens, & huic meæ curiositati aliquid indulgens, injiciam jam in tabulam oculos, & pictorem ipsum intentâ acie considerabo. Quin ecce jam insp.cio, & sacratissimæ Virginis sacratissimum corpus tam excellenti temperamento, tam apta membrorum omnium conformatione, tam firma constantique complexione à Deo componi formarique animadverto, ut nulla ei nocere contagio posset, in nullum ipsa incidere morbum, qui quidem morbus esset appellandus, valeret. Ita Galatinus, ita Cardinalis Cajetanus, ita plures alii crediderunt & tradiderunt. Neque tantùm ea corporis ejus firmitas fuit optimaque compositio, verùm etiam tanta præstantia, ut desideratissimum suavissimi cujusdam odoris ex se fragrantiam exhalaret, ut divus ipse Dionysius attestatur. Non mihi jam Alexandrum suum Macedonia jactaret, cujus è corpore non insuavis odor efflabatur. Non extollantur veterum quidam Ægyptiorum, qui cùm summa victûs parsimonia uterentur, nec ullis essent unguentis delibuti auram quandam suaviolentem emittebant. Fuit hoc Virgini Deiparæ debitum, adeoque etiam divinitùs illi concessum, ut odorifero corpore esset, & in suavitatis suæ odorem jam tunc mortales inusitata fragrantia pertraheret. Iam ver-

pulchritudo præfertur.

Ostenditur B. Virginis pulchritudo

Testimoniū Galatini & Cajetani.

Aliud Dionisii de suavis odoris fragrantia Virginis.

Sc

si ea fuit tam admiranda, tamque divina corporis ejus constitutio temperiesque, quam existimatis elegantem ac venustam totius oris ac vultûs ejus speciem extitisse? Habuerit aurum in comis Galatea, argentum in pedibus Thetis, violas in palpebris Venus, rosas in digitis aurora: fulserit in aliarum genis ostrum micuerit in fronte narcissus, extinxerint oculi violam, comarum cirri hederis fuerint implicatiores, totius corporis pulchritudo cum prati floribus certaverit: imò etiam fuerint in aliis omnia aurea, argentea, eburnea, lactea, gemmea, corallina, cujusmodi in meretriceis illis idolis turpiter ingeniosa luxuria insidiosis coloribus comminisci solet: illud dico, tantam in sacratissima Virgine totius orbis ac corporis venustatem elegantiamque fuisse, ut viva ac spirans esset non humanæ, sed divinæ pulchritudinis imago. Nimis essem curiosus, si ad præcellentis hujus formæ dignitatem vobis ostendendam comas, supercilia, frontem, oculos, cervicem, collum: si singula denique membra numerando exornandoque consectet, quot erant in ea membra, tot erant supremæ pulchritudinis simulachra; quot erant in ea corporis partes, tot erant novæ cœlestis illius pictoris artes. Quòd si vocandi sint ad fidem testes, prodeat Gregorius Nazianzenus hanc Virginem fœminas omnes formæ dignitate longè antecellu isse proclamabit. Adsit Andreas Hierosolymitanus, illam statuam à Deo sculptam, rectè descriptam, & eximiæ pulchritudinis appellabit. Audiatur Richardus Victorinus, eam vultu Angelico cùm corpore quàm mente decoratam fuisse protestabitur. Veniat huc Damascenus, & quid obsecro dicet? audire videor: O digna Deo Filia, humanæ naturæ venustas, primigenæ matris Evæ correctio, mulierũ ornamentum, pro qua tot inter se sæcula certaverunt, quodnam tuo tandem ortu

Virginei vultûs descriptio.

B. Virgo imago divina pulchritudinis

Confirmatis à testimoniis, Apostophe

Definitiones conglobata.

gloriaretur. Citentur huc etiam Albertus Magn. & Antoninus, nihil aliud profectò dicent, quàm id omne quod summum & perfectissimum esse potuit in formæ dignitate, Deo ac naturâ in hoc vitæ statu operante, in hac Virgine cumulatissimè reperiri, cujus corpus fuit, Dionysio teste, divinæ sapientiæ circino formatum, pulcherrimè circumcisum, plenissimè ac speciosissimè operatum.

Anima B. Virginis descriptio. Quanquam dum hæc considero attentius, & ab hac virginei corporis formositate avelli vix possum, jam in animæ lineamenta festinantes oculi inciderunt. Venio quò me trahunt, &, ô bone Deus! si nulla virgineo corpori eloquentia describendo par esse potest, quæ non hic facundia obmutescit? *Rex Sapor antequam natus, Rex creatus est.* Rex Sapor, ut Historici referunt, cùm in lucem nondum editus intra materni uteri angustias latitaret, & Proceres, quòd ejus è vivis parens excessisset, de principe novo consultantes quorundam augurum conjecturâ masculum eum esse deprehendissent, posito supra uterum maternum sceptro ac diademate in Regem est coronatus. Ita ille Rex fuit antequam natur sensit priùs coronam, quàm lucem, & ubi vitæ initium sumpsit, ibi gloriæ suæ thronum invenit quique homines nunquam viderat, homines habuit obsequentes & adorantes. *Comparatio huius cum B. Virgine.* Sed nunquid hæc quoque Virgo, cui cœli terræque sceptrum ac diadema debebatur, quæque ab æterno jam erat ordinata, priusquam communis auræ beneficio frueretur, intra uteri materni compages coronata fuit? Ita, ita prorsus existimo: coronam accepit non illam auream, sed virtutum omnium gemmis intertextam: sceptrum accepit, non illud eburneum, vel auro rutilante fabricatum, sed divinâ quadam arte compositum, & puriori gratiæ cœlestis argento vestitum. *Delineatio virtutum quibus ex-* Audire vultis quam summam virtutum coloribus Virginis animam cœlestis ille pictor exornet? Modestiæ laudem olim

olim Aspasia, prudentiæ Livia, majestatis & gravitatis Sulpitia, patientiæ Cornelia, verecundiæ Lucretia, fortitudinis Porcia, diligentiæ Tanaquila, frugalitatis Plotina, retulerunt; sed apage errorum istorum & desipientis ævi non miranda miracula. Non fucata hic, sed vera virtus; non umbra, sed lux immensa; non gratiæ rivus, sed oceanus; non ornamentum apparens, sed supra conditionem humanam exornans. Dico ergò tantam ac tam copiosam virtutum omnium ac divinorum charismatum vim in hanc Virginem nondum natam collatam esse, ut in matris adhuc utero dignitate superaret quicquid post Deum admirandum esset in cœlo. Dico iterum, & quia verè audaster, quia de Maria libenter, ita præpotentem illum Deum in illa exornanda laboravisse, ut cùm conferre nihil ampliùs propemodum posset, conferret tamen semper ampliùs; & quod olim de Protogene celebri pictore celebrior Apelles dixit, manum de tabula tollere nec posset, nec sciret. Adhuc erat in utero, & jam cœlo excelsior formabatur; nondum lunam intuita fuerat, & jam pulchra ut luna resplendebat; nondum solem aspexerat, & jam electa ut sol mundo exoriebatur; nondum infans, & jam Regina; nondum nata, & jam Dei Mater destinata; nondum vitam ingressa, & jam vitæ janua constituta. Quid dicam de divino ejus intellectu? quid de ardentissimâ promptissimaque voluntate? in illo rationis usu singulari Dei providentiâ fuit acceleratus, in hac divinæ bonitatis charitas inflammata, ut Deum in cœlo vix concepta in utero cognosceret, & Deum prius quam homines amaret. Talis quippè jam in utero fuit,

ornata fuit Maria.

Contr apost ta congloba ta.

——*Cui nitenti matris ab alvo*
Protinus inconcussum & inelectabile votũ
Virginitas fuit una.

B. virgo antequam nata castitatẽ vovit.

Cùm enim primo illo suæ Conceptionis instanti virginitatis decus eximium agnosceret, concepto voto virginitatem suam divinæ Majestati obstrinxit. Talis fuit, ut singulari cœlestis gratiæ prærogativâ non priùs vitam susciperet, quàm eam divinæ providentiæ custodiam tutelamque, ut delicto aliquo nunquam posset contaminari. O si illam videre qui jam vixerant, veteris ævi Patres, clarissimi ejus Majores potuissent? Vidisset tum in ea fidem suam Abrahamus, obedientiam suam Isaacus, longanimitatem suam Iacob, patientiam suam Iob, castitatem suam Ioseph, mansuetudinem suam Moyses Cessisset illi innocentiâ Abel, fiduciâ Noe, inimicorum dilectione David, prudentiâ Abigail, virginitate Sunamitis, magnanimitate Iudith: hæc enim omnia in Virginem nondum natam divinâ quadam munificentiâ confluxêre. Imò verò si qui vitam nondum aspexerant, videre illam tamen in utero adhuc delitescentem orientis tum ætatis novæ Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines potuissent, nunquid ab ejus puritate puritatis suæ facem Agnes accendisset, ab ea fortitudinem Apollonia didicisset, constantiam Agatha, sapientiam Catharina, modestiam Cæcilia, zelum Ursula, denique Apostoli charitatem, Martyres invictum robur, cæteri omnes sanctitatis omnis initium ac documentum accepissent? Nihil enim Bernardo teste virtutis est, quod ex ea non resplendeat, & quicquid singuli habuêre Sancti, id omne sola possedit, ut non immeritò gratiæ abyssus à Damasceno, collegium sanctitatis à Petro Chrysologo nominetur Sed verborum jam satis, videre curiosa pietas magis exoptat, quàm audire, & quàm pulchra sunt non tam explicari, quàm oculis aut animis debent usurpari. Erigite animos igitur, AVDITORES, & quam hactenus non ab homine, sed à Deo tam operosè formatam

Amplificatio virtutũ B. Virginis.

Testimoniũ

Transitio.

tam ac condecoratam intellexiſtis, animo vos intueri putatote. Ecce enim velum reduco, & ut non tam audiatis, quàm ipſi videatis, cortinas aperio. O mulierum decus! ô cœleſte prodigium!! ô verè pulchritudinis omnis, omnis gratiæ, omnis virtutis compendium! Nulla, dicam cum erudito Bernardino, *Exclamatio*

Nulla fuit tanto mulier redimita decore,
Quæ speciem ſuperet Virgo Maria tuam.
Candidior niveo rutilas Regina colore,
Et radiis cedit clara Diana tuis.
Luna ſuum perdit tecum ſociata nitorem,
Atque comes nullum ſol tibi lumen habet.

O quas non amoris divini faces illa corporis animæque formoſitas jaculatur! Illam cùm intuitus eſſet præpotens ipſe rerum omnium moderator, tantoperè in ejus amorem exarſit, ut de ea non tam verbis quàm affectu loqueretur, & cùm loqui quaſi non poſſet amore victus, nunc illam ſpecioſam ſuam, nunc formoſam ſuam, nunc amicam aut columbam ſuam tantùm appellaret, nonnunquã etiam in admirationem ejuſdem abreptus pleniſſimã hanc amoris vocem emitteret: Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es! Non ignoratis apud Indorum venatores ita uſu arteque receptum eſſe, ut cùm illaqueare monocerotem contendunt, formoſam aliquam & excellenti decoratam venuſtate virginem obviã ei ſiſt nt, quæ ubi ſinum aperit & expandit, confeſtim depoſitâ ferocitate monoceros in eo caput reclinat, ſeque capiendum proſternit. Hæc eſt, hæc eſt illa virgo, non humana, ſed divina plane pulchritudine donata, cujus ubi ſinũ expanſum cœleſtis imperator aſpexit, depoſitã protinùs quàm in hominũ genus conceperat, iracundiã, & divinæ propemodũ majeſtatis oblitus in eo caput reclinavit. Illa erat formæ ejus majeſtas, ut cùm in divinũ ejus vultum intentam oculorum aciem

Mos Indorum capiendi monocerotem.

Deus Mariæ pulchritudine capitur.

aciem contorquere sanctissimus Iosephus vellet, nimio fulgore perstrictus reducere vultum cogeretur. Vidit illam aliquando divinus ille Dionysius; verùm cùm nimiâ ejus pulchritudine captus non mulierem, sed Deam existimaret, prolapsus in terram propemodum adoravit. Videre illam voluit aliquando, ut Sylvanus Razzius attestatur, clericorum nescio quis, & ut videret, multâ precum assiduitate contendit. Annuit ejus votis piissima Virgo, sed ita, ut quibus oculis penè divinum ejus decorem intuitus esset, usurpare aliud nihil unquam posset, Quam ille conditionem cùm accepisset, & jam oculo uno cl. uso virgineæ pulchritudinis planè cœlestis ac divinæ conspectu frueretur, in eoque defixus nunc in se deficeret, nunc extra se raperetur, tandem etiam & alterum oculum aperuit, utriusque oculi jacturam pati potiùs paratus, quàm tam eximiæ pulchritudinis infinitæ gloriam non utroque oculo conspexisse. Hac pulchritudine ita detinebatur Margareta Dominicana ex Illustrissimis Hungariæ Regibus oriunda, ut quoties Deiparæ sacram imaginem præteriret, hæreret amore capta, genua flecteret, humi prostrata salutaret Hac pulchritudine ita animo percellebatur Fridericus III. Princeps Austriacus & Romanorum imperator, ut quoties de ea cogitaret, ciborum omnium oblivisceretur. Hac pulchritudine ita medullitùs sauciabatur Henricus II. Bavariæ Dux & Imperator, ut cùm urbem aliquam ingrederetur, primam in templo Deiparæ sacro noctem ejus animo decorem eximium contemplando transigeret. Quid dicam de Ludovico Francorum Rege, cujus animum Deiparæ dignitas ita permovit, ut dato inposterum meridie publico campanarum signo, eam ab omnibus toto regno præceperit salutari? Quid de Stephano Hungariæ Rege? Non potuit ille, nisi sub Virgine, quam deperi-

S. Dionysius eam ut vidit, adoravit.

Clericus ut eam vidit, oculo privatur.

Alia exempla aliorum, qui Virginis pulchritudine capti, multa & magna fecerunt.

peribat, regnare: ideoque tutelæ ejus ac potestati Hungariam universam, quam Mariæ familiam appellabat, subjecit. Quid de Hedvvige Poloniæ Duce sanctissima? Hæc sacratissimam Dei Matrem, ut par erat, ita ardenter amabat, ut in ejus pulchritudinis admirationem rapiebatur, ut illius semper imaginem circumferret, oculis usurparet, manibus contrectaret, avelli omninò ab ea non posset: innumeros alios & alias omitto, ne vos Auditores omittam. Quid? & illæ, illæ emissæ ab hac divina pulchritudine sagittæ non omnium animos, non alicujus saltem animum suavissimo amoris vulnere sauciabunt? Et illæ, illæ faces ab oris decore, ab animi splendore vibratæ non omnium pectora, non alicujus pectus inflammabunt? imò, imò sauciabunt, non ferrea aut ænea sint hic corda; imò inflammabunt non saxea, non adamantina sint hic pectora. Amamus, ô Maria, nec diffitemur, pulchritudinem aliquam excellentem, at tu omnis pulchritudinis dignitatem tibi vendicasti: amamus in pulchritudine virtutem, in virtute majestatem, in majestate humilitatem: at tu pulchritudini virtutem admiscuisti, & in te raro miraculo pulchritudinis & pudicitiæ, majestatis & humilitatis concordia est. Quis ergò ita ferreus reperietur, qui tuis ardere flammis non optaret? Non, non hic amor noster rivales timet aut odit.

Interrogatio ab auditore.

Omnibus una potes simul omnibus una placere,
Omnibus una simul plus satis esse potes.

Invocatio & conclusio

Hoc petimus, ut quæ hodie in utero materno concepta es, hodie quoque in nostris animis ac pectoribus ferventissimo amoris desiderio concipiaris, ut, inquam, nos ames tuæ pulchritudinis amantissimos, mutuoque amore, tu tuo in nobis, nos in te nostro vivamus. Cujus affectus si testimo-

monium ac fidem requiris, en ipsum vide Sodalium tuorum affectum, qui quoniam plus amando dicunt, quàm loquendo, suum amoris silentium resigno, & conticescens hoc unum pro omnibus protestor, Te ô Maria amamus. OIXI.

ORATIO II.

In eandem

CONCEPTIONEM B. MARIÆ VIRGINIS.

Exordium à magnitudine omnipotentiæ divinæ.

Tria maxima quæ fecit Deus.

VEritatis ille Philosophus, ingeniorumque Phœnix & Princeps Theologorum Aquinas cùm magnitudinem omnipotentiæ divinæ ac operum Conditoris æterni præstantiam dignitatemque, quantum homini fas erat, solerti mente perscrutaretur, tria reperit naturæ vim omnem superantia, & excellentiam quandam infinitam spirantia opera, quibus Vniversum hoc illustrare, suamque mortalibus omnipotentiam manifestare testarique Deum desideravit.

Primum.

Est imprimis beatitas illa sempiterna, quam oculus non vidit, auris non audivit, in cor hominis non ascendit; summum, inquam, bonum illud, contemplatio fruitioque Dei, qua velut torrente voluptatis inebriantur, quotquot Curia cœlestis æternitatis amplexu recepit.

Secundum:

Est homo Deus mortis Dominator, orbis Reparator, Christus Iesus, cujus humanitas unita Verbo hærente naturâ cœlum omnem admirationem evicit, & ipsam impulit æternitatem.

Tertium.

Est MARIA Virgo, amica, sponsa, genitrix hominis & Dei, quæ dum intumescente virginitate casta inter viscera Dei Filium, Verbum æternum, Sapientiam Patris con-

clusit humanæ vires naturæ supergressa infinitæ dignitatis opus, & omnipotentiæ cœlestis exemplar admirandum sese manifestavit. Atque hæc est, ut Verbum æternum hic santum dotem, ad illud verò sempiternæ beatitudinis bonum gestienti animo anhelem: hæc est, quam hodie orbis Architectus aque idem Imperator Deus, dum à terris elati gemitus divinum amorem impellunt, & clementiam miseriis humanis inclinant, efformavit; ac in qua providentiam omnem deposuisse, prudentiam infinitam attrivisse, universos cœlestium gratiarum thesauros consumpsisse divina Majestas exhausisseque videtur, ut meliorem, digniorem, præstantioremque producere, ne dicam excogitare non possit. Quod cùm ita sit, quò me tandem hodie convertam, qui sacri Oratoris officium, tantique operis ac Dei Matris præconium suscepi, ut paribus humeris ac justæ vocis dignitate miraculum illud admirandum aggrediar ac deprædicem? Eritne vox ulla aut oratio, quæ cœlestis etiam facundiæ pondere immensam operis illius excellentiam adæquet, quo nihil unquam excellentius factum est à Deo, nihil unquam fieri potest præstantius ab eodem? Sed quoniam premenda vox non est, ubi lucis illius exortum videmus, à cujus aurora cæterorum omnis ævi dierum vesper solem accepit, quamque geniales inter dies numerare mundus jure potest, nobilissimum pictorem Timanthem imitabor, qui Cyclopis ingentis parva in tabula magnitudinem expressurus, pollicem duntaxat ejus, quem Satyri juxta picti thyrso metirentur, penicillo adumbravit. Nolo enim facundiam hic ostentare, ubi omne vocis officium rei miraculo omnipotentiam pervicit: mallem quippè pii laboris officium impiâ taciturnitate detrectare, quàm jactantiæ jungere temeritatem. Designabo igitur Conceptam hodie Virginem, & si mihi cogi-

Amplificatio à præstantia Virginis.

Exemplum Timanthis sequitur.

Propositio cum captat.

tione attentionis. cogitationum vestrarum usum concedatis; Ornatissimi Viri, (neque enim de attentione aut favore dubitabo, quem jam aliàs ex hoc loco sum expertus) tantùm admirabor, sed vobiscum excellentem illam Conceptæ Virginis structuram, in qua non homini, sed Deo habitatio præparabatur. Et

Apostrophe ad ipsam Virginem. verò mutuari hic lucem aliquam ab illo splendidissimo utriusque mundi sole, cujus radiis ac fulgore quicquid est natum aut creatum, illustratur & coruscat, deberem; sed ne lunæ luminis magnitudo oculorum aciem perstringat, ad te, Maria, Luna nostra, hodie salutis Aurora, recurro: tu, dum mihi de te sermonis hujus principium & exitus erit ille publicæ felicitatis auspex dies, qui te primus animavit, facundiam hodie tibi ancillantem aliqua gratiæ derivatione juva, auge, continua. Nam si divinis rebus operantes in eam cœli plagam ora convertimus, à qua lucis exordium est, jure tibi præconium hoc soluturus gratiam à te posco, à qua religionis, libertatis & omnis felicitatis lux incepit. Equidem qui audent de te dicere, magnitudinem tuam ignorant; sed & qui non audent, humanitatem.

Confirmatio a more Principum hujus seculi Solent qui lege sua ac nutu frænant orbem Principes ac Monarchæ, cùm civitatem aut deliciarum domum aliquam à fundamentis excitare concupiscunt, in qua aut majestates suas ab onere respirantes oblectent, ac ipsi quietem inter ac voluptatem novis ad gubernationem consiliis animum adornent, inprimis expertissimorum architectorum consilio peritiaque futuri operis typos quosdam ac figuras vel ex cera, vel ligno, vel gypso conficere; deinde verò locum illum eligere, qui aeris salubritate conservet, fructuum ubertate sufficiat, rerum omnium, ac præsertim hortorum, rivulorum, sylvarum amœnitate delectet. Vbi autem jam excitanda moles est universa, & in auras palatium educendum, ditionis suæ

suæ regnique totius Barones, Comites ac Principes, ut novam hanc domum suis muneribus & donis exornent, invitant. Ita quondam Iudæorum Hercules & delicium omnipotentis Rex David, cùm illud æmulum cœlo templum, verè mundi miraculum, n[illegible] humano, sed divino conceptum consilio in principe civitate præpararet, voluit & imperavit, ut quotquot sui in populo dignitate juxta & potentia Principes excellerent, sua dona ac munera hoc in templum inferrent. Equidem non hominum consuetudines, & imbecillem humanæ mentis prudentiam infinitæ sapientiæ Deus imitatur; sed tamen non ab hoc Principum ac Regum more hodie recessit, cùm illam, quam ab æterno habitationis suæ structuram, Matrem, inquam, suam ordinat, sapientiâ providentiaque laborante formavit. Vidit & adoravit majorum ætas typos ejus ac modulos; obstupuit locum electum habitationis natura, structuram omnem, postquam ejus compages divina sapientia composuit ac fundavit, Sanctorum omnium dignitas adoravit. Quas igitur figuras admirabiles, æterne Deus, quos obstupescendos mundo typos ostendisti, ut futuram illam domum tuam nascens orbis intueretur & adoraret? Profectò cùm in voluptatis innocentis horto scaturientem è medio fontem excitasti, jam tum generis nostri parenti primo Matrem tuam veræ fontem salutis adumbrasti. cùm verò occupantibus orbem aquis, & jam imperante clementiâ retrocedere gestientibus, ex arca Noe provolans Columba gratissimum illum intulit pacis ramum, eandem secundo hominum parenti designasti. Quid erat æterni signum fœderis, Arcus in cœlo? Quid erat rubus ardens & incombustus? Quid erat Moysis virga serpentes devorans. Aaronis Virga florens, Scalà Iacob cœlumque solumque tangens, Deum loquentem ac discursan-

Applicatio ad Deum.

Apostrophe ad Deum.

Amplificatio per applicationem omnium.

prisci saeculi signorum ad B. Virginem.

tes sustinens Angelos? Quid erat Liber ille grandis Isaiæ? Arbor illa portentosa Danielis? Aquila illa excelsa, & Orientalis porta Ezechielis? Nondum illa sunt omnia. Quid erat ergò rursum Salomonis ex ebore Thronus? Quid ejusdem de Libani lignis & argenteis columnis Ferculum? Quid testimonii Tabernaculum? Quid Arca testamenti illa admirabilis quàm solidissima & corruptioni nunquam obnoxia ligna componebant? Erant; ô Deus, tui hujus operis ac Matris imagines admirandæ; typi mortalibus omnibus adorandi. Ita solem præcedit aurora, fulmen anteit fulgur, fructum flos designat, & quicquid est tandem quod aut ab æterna mente productum dignitatem quandam infinitam ostentat, aut naturæ vi secreta formarum excellentiam rerum superat cæterarum, miraculo semper aliquo & signo mirabili præcedente suum ortum impellit. Non nascuntur sine tumultu ac fragore tonitrua, audiunt homines & contremiscunt. Non oriuntur sine prævia luce majora sidera; sentiunt elephantes, & adorant. Enim verò quantæ dignitatis esse debuit illa Mater, quam omnes sæculorum omnium ætates intelligere, videre, sentire debuerunt? Intellexit Patriarcharum ætas ac Prophetarum, & hinc tanto affectu ex puteo viventium aquarum fonteque signato sitim explere desiderabat. Hortum conclusum ac Paradisum intueri, Palma, Rosa, Oliva recreari; Myrrha, Cynnamomo, Balsamo perfundi; sub Cedro ac Cupresso quiescere, Davidicæ turris propugnaculo defendi concupiscebat. Vidit Apostolorum ætas & virginitatis ejus florem obstupescendo fructum ejus admirabilem debuit adorare. Sentit ætas hæc nostra, & dum per eam cœlestis in nos gratiæ rivi exundant, vitam, dulcedinem, misericordiæ Matrem appellat. O verè felices illi, quibus in ista senescente per peccatum mundi pueritiâ virginis

Enumeratio eorum quotquot B. Virginē viderunt.

Exclamatio ob fructus

ginis imagines ac typos contigit agnovisse! O nos verò feliciores, quibus in hac juvenescente per gratiam mundi senectute tantæ Matris amorem ac favorem contingit experiri! Quanquam non in figuris ac umbris oratio tota delitescat, veniamus ad locum, & admirabilis hujus ædificii situm omnem agnoscamus. O quàm incomprehensibilia sunt judicia Dei! quàm investigabiles ejus viæ! Tot erant pomposo fastu superbæ matronæ, tot vivebant opum affluentia numeroque liberorum glorioso, tot triumphabant in oculis orbis radiante scepto ac diademate spectabiles Reginæ: non has, sed unam elegit Annam Deus. Quam Annam? humilem ac modestam: displicet enim inanibus illa ventis vanitas inflata. Quam Annam? sine magna opulentia divitem & sterilem; neque enim aut opes orbis, aut fœcunditas cœlum inclinant. Quam Annam? Regum è sanguine oriundam, non Reginam; nam non stirpium Regiarum stemmata, sed insignia virtutum nobilitatem declarant. Hic est ergò locus, Honorandi Sodales, uterus Annæ, in quo domus delitiarum omnipotentis jacta hodie sunt fundamenta. Neque verò aut orationem, aut affectum continere possum, quin evager, & ruptis quasi repagulis insolescenti propemodum animo locum hunc omnem percurram. Desideratis amœnitatem? Lachrymarum hic rivuli strepitum edunt, quem cœlum audit; precum hic zephyri cœlestem auram impellunt, & divinum recreant amorem. Requiritis ubertatem? hic virtutum omnium plantæ florent ac producunt. Poscitis salubritatem? in Anna tanta fuit, ut eam nulla aut opprobrii contagio, aut invidiæ pestis contaminarit. Audite quid dicam, Nullius esse potuit Anna mater, nisi Mariæ; nullam potuit Maria matrem, nisi Annam habere. Dicam ampliùs, non potuit Anna mater edere nisi sterilis, non potuit nisi

Mariana visionis.

Transitio ad alteram partem confirmationis.

S. Anna demonstratur locus domûs delitiarum Dei.

Amplificatio à circumstantijs domûs jucundæ.

Maria non potuit nasci nisi ex sterili. sterilem Annam Mariam fœcundam efficere. Nimirum, qui ex sterilitate nascuntur, miracula sunt quædam, & dum hæret ac deficit confecta jam ex sanguinis natura, vim omnem ac dignitatem hauriunt è cœlo. Edere debebat Anna Mariam ætate postremam, donis primam, ut Mosaicæ servitutis ævum clauderet ultima, & viam libertatis Evangelicæ prima patefaceret. Nata scilicet est ad serviendum fœcunditas, ad dominandum sterilitas. Produxerat Sampsonem sterilitas; ille officio multitudinem continuit. Produxerat Isaacum sterilitas; ille patris Abrahami progeniem præceptis informavit. Produxerat sterilitas Samuelem; ille Iudæorum clero servitutis calamitatem prædixit, sanctitatis leges indixit. Produxerat sterilitas Iosephum; ille consilio suo totam *Effectus sterilitatis S. Annæ.* Ægyptum temperavit. Produxit sterilitas MARIAM; illa serpentis caput contrivit, justitiæ solem peperit, currere nos hodie fecit in odorem unguentorum suorum. Atque utinam (sine voto enim præterire hunc locum non possum) utinam, Sodales, steriles essemus, & peccatis omnibus exuti! conciperetur in animis nostris illa, quam hodie conceptam in orbe lætamur: nasceretur in pectoribus nostris Deus, qui hodie in sterilis utero materno habitationem suam præparavit. Vtinam etiam humiles essemus, dum sterilis humilitatem Annæ cœlestium gratiarum imbribus irrigatam fuisse videmus. Æsopus sciscitanti olim cuidam, quid super æthereos orbes Iupiter ageret? Excelsa, inquit, humiliat, & humilia extollit. Etenim

——Celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes.

Ite nunc Ixiones superbi, in montibus vanitatum humanarum exstruite, excelsus Dominus hu-

humilia respicit,& alta à longè cognoscit. Inserite nubibus capita, & sublimi ferite sidera vertice; superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Non in validissimis lacertis, sed in crinibus vilissimis Sampsonis robur erat; non in membrorum immanitate ac proceritate, non in armis gravissimis contra Goliath spurium illum gigantem spem suam David collocârat, sed in funda parvisque lapillis. Quanquam ne locum hunc tantum, quem in humilitatis valle Deus elegit, structuræ ipsius obliti consideremus, ad structuram ipsam accedamus. Quid hic eloquar aut admirabor? qua voce dictionem impellam, ubi silentium miraculum imponit? qua ratione silentium tuebor, ubi dignitatis magnitudo dictionem extorquet? nec loqui licet, nec silere, fortassis admirari licebit. Cùm Salomonis toto orbe templum celeberrimum divino imperio, humanâ verò operâ ædificaretur, quoniam dolati jam ac perfecti lapides erant, non malleus, non securis, non instrumentum quodvis aliud intra consignata templi spatia fuit auditum. Ita etiam vel egregii pictores, vel excellentes sculptores cùm rarum aliquod & admirandum opus moliuntur, velis obductis in silentio ac secreto laborant. Et obsecro quis perscrutetur qua naturæ vi secreta intra alvearium favus existat? quo artificio uniones atque aurum intra terræ viscera natura producat? quomodo gemmæ ex rore cœlesti intra conchas recepto concrescant? Nihil dico de rosis, nihil omninò de floribus aliis, qui cùm intra tenerrima vascula tanquam in secretis conclavibus naturæ formentur, ubi prodeunt in lucem, gratissimo conspicientium aspectu mentes atque oculos oblectant. Igitur divina Majestas, cùm domum suam ac Matrem intra Annæ uterum formaret, non aliquo cum tumultu, sed silentio summo atque attentione; non apertis velis,

Humilitatis effectus.

Comparatio ædificii hujus cũ ædificio templi Salomonis.

Applicatio.

lis, sed obductis, illinc providentiâ gratiarum cœlestium thesauros ministrante, hinc sapientiâ consiliis æternis omnia ac singula componente, cessantibus naturæ ac senectutis viribus, stupentibus Angelis est operata; ut omninò quid fecerit, nesciamus, eloqui etiam nunquam possimus. Scilicet qui scrutator est majestatis, opprimetur à gloria. Vndè quemadmodum nobilissimus pictor Apelles in Iphigeniæ sacrificio dolorem ingentem Agamemnonis patris expressurus, velo faciem ejus obduxit: ita vobis, Sodales, conceptæ Virginis structuram omnem silentio tectam relinquam, ut cùm eam intelligere atque assequi non poteritis, tum priùs naturæ vires excedentem divinamque prorsus fuisse cogitetis. Sed tamen si non impiâ curiositate liceat hic aliquid velut per transennam intueri, videre videor pulchritudinem illam admirandam, claritatem & decorem excellentissimum, quem Deus suæ Matris membris omnibus induxit. Erant capilli ejus sicut greges caprarum, dentes ut greges tonsarum; sicut vitta coccinea labia ejus; sicut fragmen mali punici genæ illius; collum turris Davidicæ, ubera sicut hinnuli capreæ gemelli. Nigra ipsa, sed formosa, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Quid ergò potuit aliud, cùm pulchritudinem hanc tantam divina Majestas intueretur, quàm affectu soluto in vocem illam erumpere: *Quàm pulchra es amica mea; quàm pulchra es! Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis!* Ipsa verò quid potuit dulci eloquio suo respondere? Credo jam intra istas materni uteri angustias submisso vultu atque animo Conditori suo acclamabat: *Ecce ancilla Domini.* Addebat etiam exultans & subsiliens: *Magnificat anima mea Dominum. Quia fecit mihi magna qui potens est.* O Io-

Alia similia.

Descriptio pulchritudinis beatæ Virginis.

O Iosephe beatissime, jam ego tuam infirmitatem libenter excuso, qui in Virginis faciem, cùm illa Filium utero gestaret, nimio pulchritudinis ejus fulgore confusus, oculos intendere non valebas. Tuum errorem, sanctissime Dionysi, si non amplector, certè non arguo, qui cùm primùm Virginem hanc almam vidisti, corruisti; & nisi fides prohibuisset, tanquam Deam adorasses. Erat enim ipsa pulchritudinis miraculum; erat omninò, ut cum Ignatio loquar, sacratissimũ monstrum & cœleste prodigium. Restat nunc illud, ut qui à fundamentis excitatam hanc domum Altissimi consideravimus, picturam ejus omnem atque ornamenta contemplemur. Adeste imprimis ergò cœlestes spiritus. Angeli purissimi, dona vestra in hoc palatium inferte: confirmavit suâ gratiâ vos Deus, ut peccare non possitis: concedendum est illud Mariæ; sed & insuper, quod non potestis, possit mereri. Adeste Patriarchæ & Prophetæ. Depone hìc Abrahame fidem tuam, Isaac obedientiam tuam, David mansuetudinem tuam. Relinque hic Ezechia justitiam tuam, Iosia pietatem tuam. Filiæ Sion congregate huc divitias vestras, ut una Maria supergressa sit universas. Adeste Ecclesiæ Principes Apostoli, Religionis antesignani, ubi vos divini numen Spiritûs afflavit, nulla mentem lætifera labes potuit contaminare; concedendum est ampliùs Mariæ, ut eam nec culpa venialis invadat. Quid habetis purpurei Martyres, qui tot in tormentis constantes eluxistis? Ecce Maria martyr amoris patientiam vestram induit, ut septuplici gladio transverberatus ejus animus non superetur. Quid habetis candidati Confessores? Ecce pietas vestra MARIAM exornat. Quid habetis egregiæ Virgines? Ecce virginitatis in MARIA flos pullulat illibatus. Ita concepta Virgo virtutũ est omnium imago; reliqui verò Divi spiritusque cœle-

Apostrophe ad Iosephũ.

Alia ad B. Dionysium.

Tertia confirmationis pars, in qua recensentur ædificij extrũcti, Mariæ sc. ornamenta.

cœlestes expressiones sunt tantùm ad illius similitudinem conformatæ. Ita Deus Sanctorum omnium excellentias & prærogativas una in Maria cumulavit ac consummavit, ut jure dicere posset: *In plenitudine Sanctorum detentio mea.* Hæc est igitur admirabilis illa Conceptæ Virginis structura, quam hactenus, Sodales, aliqua vobis orationis luce demonstravi; nunc verò date mihi cogitationes illas vestras, ut in sacratissimam hanc domum introducam: imò emittite totos animos vestros, ut non ad fores subsistant, sed admissi in penetralia tantæ domûs opulentiam venerentur, & non nisi unguentis ac pigmentis Mariæ perfusi recedant. Potens illa Æthiopiæ Princeps Regina Saba, cùm à Meridie in Iudæam descendens Salomonis regiam intravisset, Regem salutasset, sapientiam ejus, & ornatum domûs universæ splendorem intuita fuisset, confestim corruit consternata, & animi deliquium aliquandiu passa, tandem simile se nihil vidisse vel audivisse proclamavit. Eodem modo corruendum est hic animis in tantæ Virginis aspectu; sed ô gratum deliquium in admiratione Mariæ! utinam etiam emori liceret in amore! Resurgamus tamen animis; at verò quid admirabimur? Heroes illi Homerici, qui ad Menelai palatium ad convivium erant invitati, ubi aulam ingressi fuerunt, interiorem domum totam, quæ regali splendida luxu patebat; priùs sunt admirati, aurata tricliniorum laquearia, laboratas omni arte picturaque columnas, multam ac lautam supellectilem, peristromata, sonantes auro thoros, quicquid denique superba Regum magnificentia stupentibus populorum oculis proponit. Sed ista suspiciant, qui vanitate pascere oculos concupiscunt: nos hic animis hauriamus in Maria simplicitatem mentis, cogitationum altitudinem & munditiem, innocentiam vitæ, divini amoris ardo-

Peroratio cum adhortatione ad Sodales.

Rems ab exemplo.

Applicatio.

Quid in Maria V. suspicere debeamus.

ardorem, obedientiam, pudorem, modestiam, humilitatem. Harum omnium in hac aula Dei virtutum insignia, non leones, non leopardi, non expansis dracones alis, non arces excelsæ, non cristatæ galeæ, quibus humana se prodit nobilitas, cernuntur. Ad præsentiam Virginis adhuc in utero latitantis saliunt Angeli; & nos, Sodales, torpebimus? Pulchritudine ejus capitur DEVS ac vulneratur; & nos non movebimur? Licèt edere nondum vocem conclusa possit; non illi tamen acclamemus: *O pulchra ad intuendum, amabilis ad contemplandum, delectabilis ad amandum, vulnera corda nostra tuæ pulchritudinis amore!* Oleum effusum nomen tuum, ideò adolescentulæ dilexerunt te; trahe nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum. Quanquam quoniam vos, Viri ornatissimi, cæterique Auditores in hoc splendidissimo Regis æterni palatio cogitationibus per universas conceptæ Virginis virtutes discurrentibus, occupatos animadverto, supersedebo tandem, & ab officio tam pii laboris nequaquam delibantes animos abducam. Nondum tamen possum, & priùs mihi vestris in animis est acquiescendum, Iuvenes Optimi; vos enim Conceptæ Virginis Sodales estis, & vobiscum participatione quadam meritorum solemnitatis hujus lucem veneramur. Macti igitur, Patronam vobis vestram hodie repræsento & offero, non Solem aut Lunam, quid oculos subducitis? non castrorum aciem ordinatam, quid exhorrescitis? sed in utero matris Annæ conceptam, tenellam, nondum vagientem, jam tamen pulchris ocellis dissuavientem. Et nunquid illis oculis, vestris mentibus subjicit faces amoris? Amate illam tenellam, sanctam sanctè, & Conceptam hodie renovatâ mente concipite. DIXI.

Contraposita et conglobata.

Vltima exhortatio ad Sodales.

ORATIO III.
IN
PVRIFICATIONEM B. MARIÆ VIRGINIS.

Exordium ab exemplo Eudoxi. EVdoxus, ut in veterum est historiarum monumentis, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES: cùm intellexisset aliquando tantam esse Solis pulchritudinem, lucisque puritatem, ut nihil universa suo ambitu Natura venustius excellentiusque complecteretur, nec etiam tamen positus hic in terra, quenquam irretortis oculis intueretur, percipere satis posset, nuncupato Diis immortalibus voto paratissimum se fore ardentibus ignibus concremari promisit, si eorum beneficio pulcherrimam Solis faciem, & incredibilem radiorum ejus Puritatem posset intueri. Quod votum stultitiimæ temeritatis & vanissimæ curiositatis plenissimum dum probare non possum, tum existimo neminem hic adesse qui si inusitatam Deiparæ Virginis sole pulchrioris excellentiam, & sanctissimæ vitæ puritatem posset intueri; non illicò paratissimus futurus esset ardentissimis suavissimi amoris ejus ignibus concremari: quippè ea demum est jucundissima vitæ natura in ejus augustissimæ Imperatricis amore mori, cujus divina formæ præstantia, & nitidissimus purissimi animi candor non tantùm hominum omnium animas, verùm etiam cœlestes illas Mentes, atque adeò divinam ipsam Majestatem in sui admirationem amoremque convertit. Et ecce quam voto vestro fortunatissimam adesse concupisceretis occasionem, præsens hoc ultrò tempus præsentat. Illuxit enim Purificationis illa dies, qua cùm serenissima cœli Regi-

Applicatio. (beside "nissimæ curiositatis…")

Propositio. (beside "vertit. Et ecce…")

Regina inaudito profundissimæ submissionis exemplo jam ad templum quasi purificanda procedat, si erigere placet animos, & mentis aciem intendere, divinam ejus pulchritudinem puritatemque in transitu contemplari licebit. Cogitate vos hic ad spectaculum effusos, & per medium hunc locum divina utrimque corona jamjam futurum illi ad templum iter; ego, quoniam ita visum est, ut hodie Marianæ laudis præconem apud vos agerem, protenso velut digito, quantum quidem fas erit, cœlestis illius pulchritudinis ac puritatis ornamenta vobis omnibus commonstrabo. Quòd si deficiant ac caligent oculi nimia fortasse luce perfusi, ad nosipsos caligantium oculorum aciem de nostra quoque puritate sollicìti convertemus. Tu verò, ô sanctissima Virgo, quoniam difficilius est rectis animis splendicantem illam purissimæ excellentiæ tuæ dignitatem, quàm radiantem irretortis oculis solem intueri, *Invocatio Virginis.*

——Circum caput omne micantes
Deponas radios, propiusque accedere manda.

Si curiosus est amor hic noster, certè est magnus: quippè unum est oculorum nostrorum desiderium ad fulgentissimos puritatis tuæ radios hebescere: unum est animorum nostrorum votum præstantissima venustatis tuæ specie nunquam satis satiari. Vos Sodales, date locum, & erectis estote animis, jam jam adest. *Captatio attentionis*

Ingeniosissimi Poetæ, qui fabularum involucris sapientiam quandam arcanam tegere semper consueverunt, Auroram Nympham & Deam esse speciosissimam comminiscuntur, quæ aureo vecta curru, quem elatus Pegasus trahit, sparsisque per lacteam cervicem aureis capillis, & ardentem manu tædam gestans universam terrarum orbem illustrat. Ita quidem fabulantur illi; sed *Descriptio auroræ ut à Poetis fingitur.*

est

B. Virgo vera aurora est. est tamen vera salutis Aurora Maria, quæ hodiè ab ortu justitiæ Solis consurgens, tota aurea, & igne charitatis inflammata, intraque ulnas suas non tædam aliquam flammulis quibusdam micantem, sed lumen ad revelationem Gentium Christum Iesum complectens, ac primus in terras omnes salutis radios emittens ad templum procedit. Quam profectò dum attentius inspicio, video illam esse, quam mundus olim prope depositus, & in æternis sordibus ingemiscens tot votis ac precibus expetivit, illam, inquam, quam universæ naturæ Arbiter quinquaginta propemodum sæculis (tot enim ab incunabulis hujus mundi ad ejus usque cunas effluxerunt) tanta quanta potuit arte & omnipotentia dignam Filio suo Matrem, dignam mundo Dominam, dignam perditæ vitæ reparatricem efformavit. *Amplificatio ejusdem speciei.* In cujus venustissima specie non cerussatas genas, non vibratos ferro crines, non purpurissam, murenulas, baccataque monilia, non pretiosam ineptiarum scenam, non vanum muliebris mundi choragium; sed demissionem cum gravitate, simplicitatem cum majestate, constantiam cum facilitate, verecundiam cum venustate videtis. Siquidem ejusmodi est, in quam cœli nunquam aurea sic omnium ornamentorum copia diffluentes sese totos effuderunt, ut jam omninò persuadere nobis debeamus, summum illum rerum artificem ac moderatorem Deum in hac una Virgine conformanda non alio, quàm æterno divinitatis suæ exemplari usum fuisse, ita ut quæ in ipso per naturam sunt, ea propemodum omnia in hac Virgine per gratiam efformata expressaque videamus. *Confirmatio à conditione Matris.* Nam cùm inter omnia infinita suæ sapientiæ & omnipotentiæ opera, nihil splendore augustius, nihil conditione majus, nihil ornamentis magnificentius esse Matre suâ vellet, meliori pollice in hoc unum opus efformandum incubuit, & summo

illud

illud virtutis ac gloriæ fastigio coronavit. Quam speciosus est & vere divinus in ea color, vivus sane Dei color, quem purissima mentis integritas (sola vera & optanda pulchritudo) solet adferre; cui cum virtutum omnium integer & illibatus decor est adjunctus, dignum est opus, quod in summa rerum humanarum arce positum homines omnes admirentur. Quid illustrius aut purius unquam illa esse posset, cui in lucem prodeunt. Natura parens, quod eam intueretur, è cujus utero fons ipse lucis erat emersurus, arrisit? Cui, item cum Sannazario dicam:

Repetitio cum interrogationibus.

A testimonio.

---- nitenti matris ab alvo,
Protinus inconcussum & ineluctabile votũ
Virginitas fuit?

Virginitas, inquam, quam amantissima puritatis Virgo tanti fecit, ut si in ejus arbitrio positum fuisset, aut Virginem esse sine matris honore, aut matrem cum virginitatis jactura, (dicam de ea confidenter quod ad ejus est gloriam) Virgo esse, quam Dei mater maluisset. Atque idcirco nec concipiendo potuit maculari, quia virum non cognoscebat, nec pariendo coinquinari; quia sine viro conceperat. Admirabilis est Angelorum puritas, cui adhærere nulla unquam labes potest, sed admirabilior in hac Virgine puritatis omnis candor elucet, quæ non tantum nulla potuit, vel naturæ vel vitæ labecula contaminari, sed eam etiam divini cujusdam nitoris speciem præ se tulit, qui sacrum vultus ejus splendorem oculis usurparet, ab eo virginitatis perpetuæ flammas hauriret. Plane ita pura erat, ut intueri nemo attentius illam posset, quanquam divinitas ipsa formæ perstringeret aspectum, & dulces oculorum faculæ emicarent, quin esse purissimus desideraret. Concupiverunt hanc aliquando veteris ævi Patres intueri; sed umbras tantum ac fi-

Virginitatem antiq.

Patres in signis tantum viderunt. guras viderunt. Rubum aliquem, sed medias inter flammas (tanta vis est puritatis) incombustum, Vrnam aliquam, in qua cœleste manna recondebatur, sed ex auro purissimo, ut hujus puritatis esset typus, efformatum; Arcam aliquam, sed ex lignis Sethim, quæ corrumpi nunquam poterant, ut inviolatam hanc virginem declararent, compositam Virgam aliquam, sed flores germinantem; vellus, sed rore plenum, portam sed clausam, & soli Cœlorum Monarchæ patentem. At vero ubi tandem divina sapientia magnificentissimum hoc opus absolvit, & cum addere nihil amplius ad perfectissimam ejus pulchritudinem posset, manum de tabula sustulit, tantus puritatis eximiæ splendor effulsit, ut excellentissima sui operis forma ipse summus rerum Architectus caperetur. *Similitudo* Et quemadmodum cum illaqueare monocerotem venatores volunt, formosissimam aliquam illi puellam objiciunt, cujus aspectu cum in subitum amorem exardescat, naturæ suæ ac feritatis oblitus in ejus sinum caput deponit, seque capiendum venatoribus relinquit; *Applicatio pulchritudine Virginis capitur Deus.* ita ubi virginis hujus plusquam Angelicam puritatem, & divinam animi pulchritudinem intuitus est, seque ipsum in perfectissima sui imagine quodammodo conspexit magnus ille hujus universi monarcha, confestim majestatis oblitus æternæ, justissimoque furore deposito in ejus sinum non caput tantum, sed se totum insinuavit, & humanæ Naturæ se capiendum abjecit. *Exclamatio.* O vere potens puritas! ô efficax intemerati animi pulchritudo! *Delineatio Virginis ex S. Ioan.* Evangelista Ioannes, cœlestis illa Aquila, cum toties præsens ipse augustam hanc Virginem contemplatus esset, eamque puritatem ipsam esse non dubitaret, ubi illam describere universo terrarum orbi debuit, pro cyclade stolaque solem, pro soleis lunam, pro vita stellarum illi duodecim coronam assignavit. Quod si sole amicta est, nullam pati-

tur

ut ecclypsim, nullam admittit obscuritatem; si lunam sub pedibus habet, jam supra lucem posita est & inconstantiam varietatemque non novit; si stellis est coronata, omnem cœli pulchritudinem splendoremque sibi vendicavit, jactitent quascunque volunt excellentissimi pictores efformatas luxuriantibus industriæ suæ lenociniis imagines suas Thimantes proponat, suas Appelles exhibeat, nullam unquam sine umbra aliqua, nullum sine obscuritate producent. Vna est hæc Virgo divinæ manus penicillo, & cœlestibus purissimorum ornamentorum coloribus ita mundo repræsentata, ut tota sit pura, tota lux, tota pulchra, tota aurea ac divina. In illam cum Ecclesia oculorũ aciem attollit, tanquam turrim eburneam admiratur; quid ebore nitidius? tanquam Domum auream adorat; quid auro purius? tanquam speculum sine macula contemplatur; quid ejusmodi speculo pulchrius? tanquam solem in quo tabernaculum divina Majestas posuit, intuetur quid sole splendidius? Bene igitur sanctissime Hilari benedictam hanc Virginem idcirco proclamasti, quod Angelos puritate superaret. Bene tu quoque D. Anselme, tantam in ea, quæ Deum erat paritura, puritatem esse judicasti, qua sub Deo nulla major intelligeretur. Neque vero speciosa tantum est hæc puritas, sed etiam pretiosa, & omnium virtutum gemmis, cœlestiumque charismatum auro condecorata. Videte quanta mihi dignitatis & gloriæ ejus lux oboriatur, dicam & divorum omnium pace, & ipsa audiente veritate dicam, minimum cœlestis hujus Reginæ oramentum aliorum est summa sanctitas & perfectio Divorum. Quippe fundamenta ejus in montibus sanctis, nimirum in Regibus, in Patriarchis, in Prophetis, in Divis quibuscunque, quorum summum perfectionis fastigium primum fuit, ad secundam in rerum Natura dignitatem hujus Sacrosanctæ

Repetitio cum distributione.

Apostrophe ad S. Hilarium.

Alia.

Tertium argumentum gloriæ Virginis.

Virginis fundamentum. Omnes in ea pariter virtutes certabant, & omnes vincebant. Nihil mediocre tantus animus capiebat; quicquid exornabat, summum erat, summa charitas, summa pietas, summa obedientia, summa Virginitas, summa omnia. Apud Plinium illum Naturæ à secretis auctorem tanta opali gemmæ dignitas est & pulchritudo, ut eam explicare summa sit difficultas. Parte una fulgentem Amethysti purpuram ostendit, alia splendicantes carbunculi flammas, hinc Smaragdi virens mare repræsentat, inde lacteum candidissimi marmoris colorem. Egregium profecto Naturæ opus, quod hæc sanctissima Virgo cū similitudine aliqua referre videatur, dico gemmarum, hoc est, perfectionum omnium gloriam ipsam & compendium extitisse; in qua charitatis Smaragdus ardebat, prudentiæ carbunculus scintillabat, spei topazius eminebat, virginitatis chrysolithus affulgebat, obedientiæ achates sese diffundebat, temperantiæ jaspis rutilabat. Nihil in ea præter divinitatem, defuisse videtur, ad quam naturæ excellentia tam prope accedebat, ut cum illam Dionysius Areopagita primum intuitus esset, confestim velut examinis in terram corruerit; ubi vero respiravit, admiratione ingenti victus ita exclamavit: Nisi me ratio fideīq; doceret aliam esse Deitatem, præter hanc nullam esse putarem. Quippe inusitatos ab ejus vultu radios hauriebat, cinctam illam frequentissima Angelorum corona videbat, ac tantam excellentissimæ ejus Naturæ cum Deitate similitudinem animadvertebat, ut firma opus esset fide ne Dea quædam crederetur. Sed non possum amplius, Auditores: caligant oculi, & intenta acies ad tantæ puritatis lumen hebescit; cogor vel in terram obtutum defigere, vel in hanc mortalitatis nostræ conditionem oculos retorquere. Reflectite vos mecum oculos parumper ab hac Virgine,

Repetitio.
Comparatio Naturæ à Plinio descriptæ cum Virgine.
Amplificatio à testimonio D. Dionysii
Transitio.
Virginis puritas.

gine, & quaquaversus in Naturam universam circumferre, omnia sane mihi puritatem quandam ac nitorem spirare videntur. Purissimus serenissimis radiis sol mundum illustrat: luna candida est & argentea, Stellæ immaculato splendore fulgentes impuræ noctis obscuritatem depellunt. Quicquid in illo mundi fastigio positum est à Natura, purum est, purissimus est ignis, purissimus aër, purissima cætera omnia inferioris naturæ elementa, quæ ut simplicitatem purissimam retinent, aut propter nos quandoque miscentur. Inter rosas, inter lilia, inter flores alios pulcherrimos & fragrantissimos tam niveus candor reperitur, ut puritatis quendam sensum habere videantur. Ipsa animantia, quæ rationis experti pronaque ad partum Natura finxit, sensum etiam puritatis quendam ab ortu suo hausisse creduntur. Leæna si permixta alteri fuerit, redire ad leonem, nisi lota non audet, ne aliquo impuritas odore deprehendatur; Cygnus si femellæ sociatus fuerit, non prius pastum resumit, quam multis aquæ aspersionibus sese expiarit, Elephas ab aliarum congressu femellarum abstinet, ne fiat impurus. Nihil dico de columbis, de turturibus, de apibus, de bestiis aliis sexcentis, quæ ad puritatem ab artifice Natura factæ esse videntur. Illud dico, & Natura ipsa teste dico, mortalium omnium animis non tantum sensui quidam verum etiam puritatis amor ita est ingeneratus, ut ea, quæ pulchra sunt, amemus, & ab iis, quæ inquinata sunt, abhorreamus. Quod cum ita sit, fierine posset? (non potest fieri) sed tamen fierine posset, ut homo aliquis, (quid hominem dico) ut Christianus aliquis (quid etiam Christianum dico) ut purissimæ Virginis alumnus & sodalis de candore puritateque mentis sollicitus, vel inhonestarum voluptatum luto, vel inani ambitionis fumo, vel fœdis avaritiæ

omnem naturæ puritatem excedit.

Puritas naturæ in brutis.

Testimonium naturæ.

sordibus sese coinquinaret ? niveum illum innocentiæ primæ colorem spurcis delicti alicujus maculis defœdaret ? splendidissimam illam castissimæ mentis lucem turpium cogitationum nubibus obscuraret ? Hoc profectò qui facit, aut puritatis nitorem odit, aut vim ejus ignorat. Illa tamen est quæ tyrannorum arma furoresque vincit, quæ cruciatus omnes & mortem ridet, quæ horrendas ferarum iras emollit, quæ sulphuris piceique roges illæsa pervadit, quæ adversa omnia fugat, superat, conculcat. An non sanctissimus Laurentius medius in flammis, exultans efferænatum tyranni furorem irrisit ? purus erat. An non Diva Catharina, vera illa virago & Heroina, insanam secantium rotarum substructionem effugit ? pura erat. An non Cunegundis Imperatrix ardentes nudo pede prunas calcavit ? pura erat. An non sævissimos Dæmonum impetus D. Antonius superavit ? ut purus erat. An non Hilarion insultantem tergori suo Dæmonum & opprimere se magna vi conantem tandem expugnavit ? purus erat. O quam multi sunt, qui sub Augustissimis aliquando diedematibus abjectam ad pedes suos multitudinem frenaverunt, aut martiali revincti laurea populorum admirantium plausus in se converterunt ? An vero quia vitam impuram duxerunt morte nunquam moritura cruciantur. Quam multi sunt, qui cum inter vivos essent, scientiarum quadam organa, & ipsa Sapientiæ Domicilia, nec tam in terris nati homines, quam à cælo delapsi videbantur ? at nunc quia vitæ puritate non claruerunt, & æternis mancipati tenebris impuram illam sapientiam suam detestantur. Quanquam quid hæc attinet deplorare ? Testor ipsam sceleratorum hominum conscientiam. An non cùm male sibi conscii tenebras & umbras expavescunt, cum hominum de se rumores reformidat, cum

Amplificatio à dignitate & affectu puritatis.

Repetitio cum testimonio & exemplo Sanctorum

Exclamatio.

A contrario.

A testimonio.

....*Assi-*

——— *Assiduis circumvolat alis.*
Sæva dies animi scelerumq; in pectore Diræ.
Cum furiis quibusdam peccatorum de sanitate mentis deturbati concitantur, an non, inquam, tunc animi puritatem, quam turpissime dedæ darunt, mille Rotis exoptant; Testor iterum & eosdem ipsos puritatis hostes appello, cur cum migrandum est è vita & supremi Monarchæ jussu moriendum, ita oculi ardent? ita dentes collidun- tur? ita membra nunc in hanc, nunc in illam partem contorquentur; quid isti tot ejulatus? quid tot suspiria? quid tot lamentationes volant? adsunt amici qui solantur, præsto sunt Medici, qui sanare contendunt, qui igitur regredi vult, progredi anima non audet? quid ipsi toties? quid tam trepide? quid exhausto pallore vultu respiciunt, circumspiciunt, multa agunt, nihil agunt? & cum larvæ tantum horribiles circumstent, Angelos frustra ductores exoptant? O miseros homines? una est vitæ impuritas, quæ mentem ita turbatam vastat; unum est conscientiæ fœdæ scelus, quod æternam secum mortem trahens inusitatis terroribus animam flagellat. *Ab effectu impuritatis repetitio.* Quæ omnia cum ita se habeant, & certissimum sit divinæ Majestatis decretum, neminem unquam, nisi mundo corde DEVM visurum non ad puritatem omni conatu contenderemus? non augustissimæ Virginis hujus ac Reginæ vestigiis insisteremus? *Peroratio cum exhortatione ad vitæ puritatem.* Sed jam transiit, & ingressa templum ad Pontificem & aras accessit. Si placet parumper mecum intrare, Sodales, hic ipsum puritatis fontem & ad illum certissimam viam invenIemus. Non vos hic diu remorabor. Quæritis ubi tandem illæ puritatis fons sit? *Interrogatio.* En illum purissima Virgo suis in ulnis gestat, & mortalibus omnibus ostendit. Ipse fons est IESVS, qui postquam copiosissimo sanguine

 in

in Calvariæ monte fluxit, septem ingentia puritatis & gratiæ flumina in Ecclesiam universam redundaverunt. Hic abluere se, hinc haurire oportet. Quæritis quænam certissima sit ad hunc fontem via? En illa est, in qua cœlestis hujus Reginæ vestigia, humilitatis, obedientiæ, charitatis ad sempiternam ejus gloriam nostramque doctrinam impressa videtis. Mater erat Dei, Angelis ipsis excelsior, & supra id omne, quod infra Deum est, humilliavit tamen seipsam, ut ad puritatem nos invitaret. Supra legem erat, nec ullo purificationis edicto astringebatur, obedire tamen legi voluit, ut ad legum observationem nos animaret. Sole splendidor erat, nive candidior, rosis ac liliis pulchrior, stellisque rutilantior, quæ culpam nec origine contraxerat, nec voluntate adsciverat, numerari tamen inter immundas mulieres ipsa summæ charitatis puerpera voluit, ut exemplo nobis esset ad charitatem, & nemini scandalo ad perniciem. Nimirum quæ fœcunda virginitate salutem orbi pepererat, nihil agere, quo non Orbem ad salutem adipiscendam erudiret nunquam desiderabat. Atque ita non tam mihi subiisse templum purificationis, qua non egebat causa, quam scholam quandam, ut in ea mundum universum doceret, intravisse hodie videtur. Cujus si vocem aliquam ac doctrinam percipere fortasse vultis, ita non tam verbis, quam exemplo loquentem audite. Equidem Clientes mei, ea mihi summa semper cupiditas fuit, ut quam simillima filio meo viderer, cujus profundissima humilitas est & obedientia perfectissima; vobis tamen etiam sum nata, nec peperisse me salutem mundo putarem, nisi quomodo illa vestra esse possit, docerem. Primus ad salutem gradus humilitas est & obedientia secundus: ut illam filius meus institueret, è cœlo descendit; ut hanc commonstraret, patri usque ad mortem obe-

Virgo Maria suo nobis exemplo praivit.

Prosopopæja qua Virgo ipsa excitat sodales.

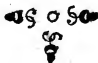
obedivit. Per utramque mentis puritas & animi candor exsurgit; neque enim qui humilis est, amat culpam, & qui legibus obtemperat impurus esse non potest, à me si exemplum vultis, en dedi. Cum Regina sim cæli, ut humilis puerpera ad templum præcessi! cum immaculata non suscepto virili semine pepererim, ut immunda ad purificationem accessi; cum legibus exempta sim, ut obnoxia me submisi. Hæc, mea ad summam virtutis gloriam est via, eadem aliquando tandem ad salutem sit vestra. Ita agite, ita vivite, mei erunt, filii ac clientes, qui ita vitæ suæ rationes instituent, ut quam purissimi reperiantur. Sic illa nobiscum agit, sic loquitur. Quid restat, nisi ut voti nostri nos reos confiteamur, & purissimos animos exhibeamus? Age igitur ô sanctissima Virgo, quoniam eam nobis singulari tua benignitate facultatem concessisti, ut eximiam tuæ puritatis lucem intueremur, ecce tui amoris ignibus concremari paratissimi sumus. En animos nostros, tu flammas injice, en mentes, tu radios tuæ lucis immitte: en corda, tu charitatem accende, en nos totos præsentamus, tu puritatem infunde. Cum vivere tuo in obsequio gratissimum sit, tum in amore tuo jucundissimum est mori. Utinam ita moriatur.

Contra positas.

Apostrophe ad sodales.

Alia ad ipsam virginem.

DIXI.

ORATIO IV.

In

ANNUNTIATIONEM B. MARIÆ VIRG.

Exordium desumptū ab Adriano Imperatore.

ADRIANVS Imperator, cum aliquando concitato curiosæ voluntatis affectu perculsus orientem intueri Auroram desideraret, montem Æthnam, Martiano teste, conscendit, atque inde surgentem tremulis primo radiis velut arcum in cœlo pulcherrimum, tum aureum quasi circulum non sine incredibili gestientis animi lætitia conspexit. Imitabor curiosum hunc Imperatorem hodierna die, Ornatissimi & Humanissimi Auditores, Sodales Parthenii, & dum orientem videre justitiæ Solem, visumque vobis demonstrare concupisco, in excelsos Scripturæ sacræ colles verecundo modestæ orationis conatu conscendam; atque inde prodeuntem è cœlo primum legatione suscepta Gabrielem, tanquam Auroram, tum exortum justitiæ solem Iesum Christum, atque in uteri virginalis orbe apparentem vobiscum intuebor.

Ā præstantia rei.

Quid enim assecuturum me sperem, si in Philosophiæ humanæque rationis oceanum vela dictionis expandam, cum Salomon admirabilis ille Metaphysicus, & humanæ sapientiæ miraculum *viam viri in adolescentula*, hoc est, Verbi æterni ex Virgine generationem ignorare sese penitus fateatur? Quid artium omnium humanarum arcana hic evolvam, cum Prophetarum linguæ sileant, sapientia ipsa hebescat, summa ingenia tenebris involvātur, ratio nihil videat præ-

ter admirationem, eloquentia nihil meditetur præter silentium? Et vero humani ingenii vires consulere, cum divina Majestas submittitur, arrogantis est: ad rationis argutias confugere, cum altitudo deprimitur, & immensitas coarctatur, temerarii est: facundiæ rivos aperire, cum Æternitas tempore concluditur & gloria pœnis immergitur, nimium est sibiconfidentis & stulti. Nam si inter tot rerum naturalium causas, quas è Naturæ sinu diligens eruit investigator, reperta nondum est Rhinocerotis origo, desperat hic humana industria, quanquam omnium ingeniorum a[...]s sublata, vel unquam Verbi incarnati originem invenire, vel ejus in tempore generationem atque ortum explicare. Quod cum ita sit, & plus admirationis, quam Eloquentiæ mysterium hoc divinæ legationis cœlis admirandum, terris obstupescendum & adorandum requirat, vos mecum quicumque hic adestis, Mariani Sodales, in sublimes illos Scripturæ Sacræ montes cogitatione conscendite. Hinc in primis intueri fas erit, quanto amore Divina Majestas sauciata, arctissimo vinculo, (quidni dicam matrimonio;) cum Natura nostra conjungi copularique desideraverit; deinde etiam, nec sine gaudio videre licebit venientem è cœlo divini illius sponsi Legatum, ut obtento castissimæ Virginis Mariæ consensu, cum natura nostra matrimonium consummetur. Opus est amore, Sodales, Sponsalia, imo nuptias Dei naturæque nostræ celebramus: opus est animi puritate, consensum Virgo præbet, nec famam lædit, concipit Virgo, nec virginitatis candorem amittit. Sed tu illum amorem tuis flammis accende, *Augustissima Cœli Regina*, tu illam animi puritatem tuæ Sanctitatis radiis immitte, *Serenissima mundi Advocata*, ut & inflammati Deitatis tuo in utero incarnatæ mysterium,

Distributio.

Attentionis captatio.

Invocatio ipsius Virginis.

qua par est pietate veneremur, & puri sermonis animis maximam salutaris hujus Legationis lætitiam hauriamus. Neque enim sine amore fas est Numen aliquod adorare, & impuris animis sacra tractare sacrilegium est, & plusquam nefas. Solent qui ad regnorum & imperiorum gubernacula Monarchæ sedent, cum alterius potentissimi Regis filiam sibi uxorem, imperio Reginam, copulare adsciscereq; concupiscunt, suum inprimis amorem clarissimis signis & argumentis manifestare; deinde sponsæ suæ nuptiarumq; futurarum effigiem ac tabulas in oculis ferre suis amicis ostendere, de iis persæpe colloqui: tum ut conceptum felicibus auspiciis amorem nutriant, munuscula quædam tanquam oscula sponsæ suæ futuræ transmittunt: ac tandem maturo jam amore, confirmatoq; conjunctionis desiderio principem aliquem è nobilitate sua virum, qui sponsalia contrahat, nuptiasq; paciscatur, ablegant: eodem plane modo Rex ille Regum, & Vniversi Monarcha Deus, cum funesta pereuntis Naturæ clade permotus nostram sibi desponsare naturam statuisset, & jam filium decreto suo Pater Æternus honoraret; suo amore Spiritus Sanctus inflammaret, plurimas futuri sui matrimonii futuræ suæ Incarnationis tabulas universo mundo, sed suis in primis amicis ostendit. Ostendit Adamo nostri generis ac originis authori, cum ex ejus dormientis costa mulierem viraginem efformavit, proque ea carnem aliam supplevit. Nunquid enim Æternus ille Pater proferens è sacrario sui intellectus tanquam è sinu suo Verbū æternum, illud carnis nostræ paludamento vestivit, tamq; arcto vinculo copulavit, ut in unum duntaxat Verbum & Caro personam coalescerent? Ostendit Moysi Israëlitarum Duci ac Legislatori quando ejus educta de sinu dextera visus est lepram contagione fœda maculis erumpentibus

Primum argumentum confirmatur ab amore desumpto ab exemplo amantium hujus sæculi.

Applicatio

Ab enumeratione Repetitio.

contraxisse: Nunquid enim *hæc mutatio dexteræ excelsi*? Nunquid eductus è sinu Patris æterni Christus Dominus, carne vestitus, maculis peccatorum nostrorum notatus, quasi leprosus apparuit? Ostendit Davidi, Iudæorum Herculi fortissimo, Regi ac Prophetæ sanctissimo, cum ille positam medias inter pelles fœderis Arcam non sine pudore suo conspexit. Nunquid enim tum medias inter pelles posita est fœderis Arca, cum Deitas humanitatis nostræ pellibus est contecta? Ostendit Elisæo Prophetæ, cum ipse, ut puerulum exanimem ac vita functum rursus ad vitam revocaret, suos oculos ejus oculis, suum os ejus ori, suas manus ejus manibus, suum corpus ejus corpusculo ita conjunxit, ut æqualis puero vir procerus videretur, donec morte frigidum vita reducta calefecit. Nunquid enim divina illa Majestas, ut mortuæ Naturæ nostræ vitæ calorem inspiraret, ita sese incurvavit ac depressit, ut ejus Deitatis altitudo humanitatis nostræ parvitati æqualis videretur? ita membris nostris incubuit, ut os hominis os esset Dei, oculi hominis oculi Dei, manus hominis manus Dei? En illæ sunt, & quam admirandæ futuræ Verbi incarnationis imagines! En illæ sunt celebrandarum cum Natura nostra nuptiarum Dei ipsius adumbratæ penicillo tabulæ! Sed nunquid grande hoc arcanum cum aliis quoque communicavit? Communicavit cum Noë secundo illo generis humani conditore, quando ipse vino obrutus, & ad ostium tabernaculi sui denudatis jacens membris ludibrium primo fuit, postea filii sui optimi Iapheth chlamyde est contectus. Erat nimirum filius hic hominis, qui naturæ nostræ peccati vino obrutæ nuditatem fœditatemque humanitatis suæ velamento contexit. Communicavit cum electo dilectoque suo Patriarcha Iacob

Exclamatio.

Amplificatio imaginum incarnationis Dei.

cob quando ille nepotibus suis Iosephi filiis benedictionem moriturus impertiit, & virgæ ejus fastigium adoravit. Nam, ut beatus inquit Chrysostomus, suo in typo Christum adoravit, qui è radice virgæ Iessæ flos erat ascensurus. Communicavit cum Moyse familiari suo, qui cum rubum ardentem & incombustum vidit, quid aliud, quam in vepribus ac spinis humanitatis nostræ, divinitatis ardentem ignem conspexit? Communicavit cum Ezechia Rege, qui cum intra fauces mortem anhelans copiosissimis lachrymis Divinam Majestatem obtestaretur, sanitatem longioremque vitam recepit, atque hoc ligno confirmatus est, quod ad decem retro gradus quos jam erat immensus sol abiret ac reverteretur. Nimirum verus erat hic justitiæ Sol, qui ubi depressæ per mortem jacentisque Naturæ lachrymas & squalorem animadvertit, ut ejus ægritudini medicinam adferret, & gratum mundo jubar exoriretur, per novem illos Angelorum gradus & ordines, quibus universa cœli militia describitur, ad hominem usq; retrocessit, & in hac Natura nostra, tanquam in decima linea, salutem umbram effecit. Ita cœlestis illle procus Naturæ nostræ moribus, tanquam sagittis quibusdam sauciatum animum gerebat, ita illam deperibat, ita totus flammis ejus ardebat, ut in illo suo stellato Palatio atque Æternitatis delitiis, ubi omnis sincera voluptas sine fastidio, oblectatio sine defatigatione, hilaritas sine fine, his tamen imaginibus ac tabulis, non annis aliquot sed quinque millium annorum intervallo sese recreare, suos amicos ad novæ dignitatis spem erigeret, languentes hebescentesq; consolaretur; & si quandoque ipse loqui vellet, hæc una inflammati ejus animi vox esset, *Delitiæ meæ esse cum filiis hominũ*, O amorem! ô ardorem! quid dicam? inusitatum an insolentem? Neq tantus est unquam auditus, im-

A testimoniis.

Descriptio amoris Dei erga nos.

Exclamatio.

immaturum an imprudentem? Nec leviter quicquam agit Deus, nec imprudenter. Sed tamen permitte parumper, ô Deus, ut tuum illum sive amorem sive ardorem examinem? quid dico examinem? ut intelligam. Tu Deus & Creator, hæc Creatura, tu Æterni Patris Filius, hæc primi peccatoris Adami filia, tu vita ipsa, hæc mortis rea; tu omnipotens, hæc inops & egena; tu ab æterno prodiens è mente Patris, par illi majestate, par omnipotentia, par honore, hæc è stirpe rebellis Adami peccato deformis, miseriis abjecta servituti mancipata, sceleribus infamis: cujus è familia quotquot aut rubri maris fluctus obruerunt, aut cadentes è cælo flammæ Sodomæ ruinis involverunt, aut ultricis justitiæ gladii sustulerunt, cujus fratres homicidæ omnes sacrilegi, adulteri, perfidi, sicarii, virginum stupratores, idololatræ, venefici, tyranni, cujus è cognatione Herodes, quis ille? persecutor aliquando tuus, & infanticida: Iudas; quis ille? hominum sceleſtissimus, & tuus proditor: Pilatus, quis ille? Iudex tuus, & qui te posteaquam in crucem sustulerit, lotis manibus innocens erit. Quamquam quid persequi singulos attinet enumerando? Ejus affines impii illi & execrandi carnifices, quorum manus & flagella sanguine innocentissimo maduerunt: ejus consanguinei Nerones, Caligulæ, Domitiani, Maximiniani, Diocletiani, Attilæ, & quotquot virgineam nascentis Ecclesiæ tuæ stolam sacratissimo filiorum ejus sanguine purpuraverunt. Itane ergo tuæ majestatis ac tui ipsius obliviscebaris, ut ei non tantum tuos amore consecrares, verum etiam in sponsam illam postulares? Illi te totum communicates? ex te atque ex ipsa unicam duntaxat personam efficeres? Sed quid erat ô Deus? Nimirum quemadmodum fortissimus aliquando Sampson visa muliere Philistina, ira vehe-

Contraposita.

Definitiones conglobatæ.

Transitio.

Comparatio divini a

miris cum amore Sampsonis vehementi correptus est ejus amore, ut uxorem illam sibi dari confestim efflagitaret, nec aliam obstupescentibus & obstantibus parentibus suis causam opposuit, quam quod ejus amoribus arderet: ita Deus, ita cælestis ille naturæ nostræ procus non aliam ob causam conjungi illi copularique desideravit, proque illo cælesti Imperio miserum hunc mundum, pro Angelorum consortio hominum consuetudinem, pro immortalitate mortem elegit, quam quia Naturam nostram amabat, amando deperiebat, deperiendo vulnerabatur, vulneratus exclamabat: *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, & in uno crine colli tui.* Enimvero, quam amplis muneribus, & quam osculis suavibus suum illum amorem sponsæ suæ voluit esse testatum? Quid concipitis, Auditores? Annulos fortassis aliquos, gemmas, armillas, monilia? hæc hominum sunt dona. An currus auratos, thesauros ingentes, familiam auro argentoque sonantem? hæc regum sunt dona: majora omnino præstantioraque divinam illam Majestatem decebant: Tunc munus cæleste misit, cum Israelitas perstantes utrinque rubri maris undas in libertatem eduxit. Tunc divinum omnino donum præsentavit, cum è cælo Manna dimisit, cum è petra salientem aquam excitavit, cum tot victorias depulsis tot hostibus potentissimis concessit. Tunc oscula futuræ illi sponsæ suæ misit, quando per Moysen & Prophetas spem ejus abjectam erexit, desiderium pene extinctum rursus inflammavit, inflictas aliquando miserias tanquam plagas quasdam sanavit. Tunc oscula misit, quando fidelem Abrahamum, obedientem Isaacum, castissimum Iosephum, mansuetum Davidem, alios sibi dilectissimos Patriarchas, Prophetas & Reges dedit: O oscula plena dulcedinis,

Gradatio.

Signa quibus Deus testatur est suum amorem.

dinis, plena suavitatis, plena divinæ voluptatis! ô oscula, amoris oscula? sanctitatis oscula! Sed non his, non his tamen Naturæ nostræ concitatus effectus explebatur. Quousque inquiebat illa, (utar Hieronymi verbis) quousque sponsus meus mittit oscula, per Moysen, mittit oscula per Prophetas? Iam ipsius cupio ora continere, ipse veniat, ipse descendat, ipse *osculetur me osculo oris sui.* Non à Moyse, non à Iosepho, non à Davide, non à Salomone oscula expetebat: hæ umbræ tantum erant & promissiones. *Osculetur me osculo oris sui.* Nimirum ab ore Dei osculum expetebat, ut aliquando os ad os conjuncta Deo una cum illo persona efficeretur, & in una persona duæ Naturæ conjungerentur. Verum quemadmodum cum utriumque maturus est amantium ardor, & inflammatum temporis diuturnitate desiderium, illum tandem illucescere diem votis omnibus exoptant, quo parentum obtento consensu nuptiis auspicatis conjungantur, ita cum esse amplius sine Deo Natura nostra non posset, & conjungi Naturæ nostræ maturo amore Deus anhelaret; cum, inquam, tot imaginibus futuræ suæ incarnationis Deus inflammaretur, tot muneribus & osculis à Deo minis Natura nostra concitaretur, quid restabat aliud quam ut illum diem cœlo jucundum, terris salutarem sol ille temporum dispensator acceleraret, quo missus è cœlo legatus Virginis futuræ matris consensum obtineret, & ornatissimam in terris Aulam, in qua Dei Naturæque nuptiæ peragerentur, inveniret? Exortus est, exortus est aliquando tandem ille dies, dies ille genialis, O Sodales, & electus è Nobilitate cœlesti Legatus; cum supremæ Majestatis, Sanctissimæ Triadis mandato gestientibus civium supernorum ordinibus, patentibus cœlorum valvis, exultantibus & famulantibus syde-

Exclamatio.

Hieronymi testimoniũ.

Similitudo

Applicatio.

Exclamatio ob legati præstantiam.

syderibus Angelus Gabriel in has usque terras processit. Attollite animos, mentesque vestras Auditores, & in illud ascendite cogitationum sanctissimarum culmen, unde venientem Divinæ Majestatis videre Legatum possitis. Videte

Excitatio Auditorũ.

----- Ille altum Zephyris per inane vocatis
Carpit iter, scindit nebulas, atq; aera trahat
Ima petens pronusq; leves vix cõmovet alas
Videte iterum, ille est
----- Cœli alipotens cui lactea fandi
Copia, divinique fluunt à pectore rores
Ambrosiæ, quibus ille acres mulcere procellas
Possit, & iratos pelago depellere ventos.

Ante occupatio.

Quid? an exhorrescitis fortassis & non oculos tantum, sed & animos cœlestis ille fulgor perstringit? Non hic est Cherubinus ille, qui fulmineum flammantemq; gladium olim ante Paradisum distringebat. Non est exterminator ille spiritus, qui primogenitos omnes in Ægypto ferro suo demetebat. Non est Angelus ille furibundus, qui per medium Sennacherib exercitum cadaveribus cadavera cumulabat, & sanguineos ferro rivos educabat. Non ex illis est unus, qui in Sodomam & Gomorrham ultrices è cælo flammas projiciebat. Non ille etiam Angelus, qui ense armatus ardenti Davidi totique regno minabatur. Nolite exhorrescere: Angelus est pacis; nolite timere, Legatus est salutis. Illum pax jam è cœlo remissa præcedit, & hominum lachrymas ac suspiria diffuso gaudio præfoindit, illum veritas è cœlo nata comitatur, & Prophetarum vaticiniis finem imponit. Iterum ergo sed: ecreatis & imperterritis animis videte. Omniũ olim nationum Legati cum in externam aliquam provinciam, ut sui monarchæ vel Reipublicæ mandatum deferrent, proficiscebantur, certũ aliquod suæ gentis signum, quo dignoscerentur, circumfere-

Repetitio cum enumeratione.

Amplificatio à more mundanorum Legatorum.

ferebant, & medio in apparatu, qui plerumque splendidissimus & magnificentissimus erat, ostendebant, Chaldæi flammam ardentem, Babylonii columbam, Scythæ fulmen, Persæ arcum & sagittas, Romani Aquilam. Plane etiam illustrissimus pie Legatus, dum è cœlo in mundum, Angelus ad hominem, à Deo ad Creaturam proficiscitur, sui Monarchæ cœlestis Imperatoris signum ostentat, & Gabrielis nomine, Dei à quo mittebatur, fortitudinem potentiamque designat, insuper multa ipse luce circumfusus candida refulgens veste, vultu mansueto gratiosoque serenus; diplomate, quod à Divina Majestate accepit, instructus innumero Angelorum numero stipatus procedit,

Descriptio hujus Legati.

Paciferaque manu ramum prætendit olivæ

Bone Deus! quonam tandem vel oculorum, vel animorum aciem circumferemus? Si in cœlos vultum attollamus, patet cæleste palatium, & inde prospiciens in terras divina illa in Trinitate Majestas hujus suæ Legationis eventum exspectat; Angeli in spectaculum effusi insolitam illam & inusitatam sui Principis legationem admirantur, & maximis gaudiis incedentes votis quasi quibusdam illam prosequuntur, sydera puriores faces accendunt, & quod ignorat, præsentare quodammodo videntur. Si illud quod cælo terraque clauditur spatium oculis demetiamur, spirituum diffusorum ordinibus repletur. Si in terram oculi inciderint, hæc quasi reviviscens per novum effundit, & pro lacrymis rorem amabilem, pro spinis rosas & lilia venienti Legato dispergit. Quæritis vero quamnam tandem Legatus hic cælestis accedat? Bene quæritis Auditores, & obsecro parumper hic, transeunte interim Legato subsistamus. Audivistis aliquando Vnicornem seu Monocerotem, si naturalium Scriptoribus rerum credatis, asperam omnino feram esse, sed

Ejusdem signum. Sustentatio ob in olivum splendorem.

Transitio per interpretationem.

quæ

quæ capi nisi virginis fortasse sinu non possit. Nam cum venienti virgo sinum aperit, & effundit in eo deposita feritate caput reclinat, & velut inermis captivatur. Ecce hæc est illa virgo Maria, ad quam hodie legatus Archangelus accedit, quæ sinum suum illæsa virginitate expandens unicornem Deum ipsum iratum antea hominum delictis, & in eorum pœnas fulminantem deposita feritate captet, utero virgineo concludet, partu immaculato in lucem emittet. Hæc illa virgo, in cujus utero nuptialis aula tot virtutum peristromatibus vestita, tot cœlestium charismatum coloribus depicta, tot sanctorum operum tabulis & signis adornata, Deo ipsi præparatur, ut in ea nuptialem Divinitatis suæ vestem circumponat, & sponsæ suæ Naturæ nostræ conjunctus in publicam mundi lucem tandem aliquando procedat. Cogitate formosam aliquam Iudith, hæc formosior est, quæ non Holofernis, sed caput conteret serpentis. Putatote Esther aliquam dignitate nativi decoris præcellentem; hæc amplius præcellit, cujus non Rex Assuerus, sed Deus immortalis concupiscit decorum. Repræsentate, vobis pulchram illam & amabilem Rebeccam, quam filio suo Isaac per obedientiam immolato magnus Abraham uxorem elegit; hæc pulchrior est & amabilior, quam in sponsam & in matrem immolando filio suo cœlestis Pater elegit. Sæpe audivistis de Regio illo tabernaculo, in quo Salomon Rex quievit; en hoc est tabernaculum illud, in quo omnipotentis Filius requiescet. Non raro intellexistis de Davidica illa turri, ex qua mille clypei & omnis generis arma dependebant, In hic est turris illa excelsa, ex qua virtutum omnium ornamenta dependent. Ne mihi arcam illam Noë cogitate: illa octo duntaxat animas, hæc Virgo hæc arca Dei mundum universum servabit. Ipsa est virga Aaron, quæ sine ullo exter-

A simili.

B. Virgo demus nuptialis Dei.

Comparatio pulchritudinis Virginis cum formositate cujuscunque.

no humore florebit. Ipsa est admirabilis ille porta Ezechielis, per quam gloriæ Princeps ingredietur, & clausa manebit. Ipsa est floridus ille lectulus, qui in Nazareth loco florido Dei filium verum cœli campique florem suscipiet. Si quæratis quanta virtutum dignitate sanctitas ejus eniteat? Est ipsa plenitudo Sanctorum; superat Abel innocentia, fide Abrahamum, obedientia Isaacum, mansuetudine Davidem, dignitate Prophetas & Apostolos, patientia Martyres, puritate Virgines, denique omni sanctitate Sanctos omnes: adeo ut thesaurus sit miraculorum Dei, & abyssus gratiarum. Si petatis quomodo tandem tantopere Altissimo placuerit? Humilitate, inquit Bernardus, placuit, virginitate concepit. Si scire desideretis, quid tum illa fortassis agebat, cum ad eam cœlestis ille Legatus penetravit?

Comparatio ejusdē Virginis sanctitatis

Testimoniū D. Bernardi de Virginitate ejus.

- - - Prô quanta alti reverentia cæli
Virgineo in vultu est? oculos dejecta modestos
Suspirat, matremq; Dei venientis adorat;
Felicemq; illam humana nec lege creatam
Sæpe vocat: necdum ipse suos jam sentit honores

Nimirum columba erat in foraminibus petræ, in caverna maceriæ: virgo erat, & hinc conclusa privatos intra parietes nullum suæ virginitati periculum metuebat: sancta erat; & hinc sola cum Deo tantum agebat orando, abrepta per cælos discurrebat meditando: pia seipsam adorabat, sed ignara legendo. Quamquam dum his immoramur, pertransiit jam legatus, & ad virginem ingressus cælesti facundia legationis suæ mandatum est exorsus. Irruamus animis & cogitationibus intremus. En hinc flectentem cerno legatum, jam enim Reginam suam adorat; illinc stupore quodam, quem verecundia depinxit, Virginem video confusam & admirantem! Hinc Legatus

Transitio.

Annuntiatio Virginis gatus Ave, inquit, Gratia plena, & hoc modo ab amore sancto, nimirum Spiritu à veritate, Filio videlicet, ab æternitate, Patre scilicet æterno, sese missum declarat; illinc Virgo humilitate sua sese involvens, quo altius extollitur, eo profundius sese demittit: hinc Legatus, Dominus, inquit, tecum, benedicta tu in mulieribus; illinc Virgo sese amplius submittit, & verecundi vultus colore laudes istas recusat: hinc Legatus, Ecce concipies in utero, & paries filium; illinc Virgo de pudore suo sollicita turbatur, trepidat, anxia nunc cœlum, nunc terram, nunc Legatum ipsum intuetur, & quasi Virginitatem suam propugnatura, *Quomodo*, inquit, *fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vere, vere, ô Virgo, virum non cognoscis.

------ Cui vel nitenti matris ab alvo.
Protinus inconcussum & ineluctabile votũ
Virginitas fuit una, nec est cur solvere amata
Iura pudicitiæ cupias.

Apostrophe ad B. Virginem, Sed tamen da consensum, & Virginitatis non pa-tieris detrimentum. Quid times? *invenisti gratiam apud Deum.* Quid trepidas? Sanctum est, quod concipies; Deus est, quem utero concludes. Audi Legatum: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Nulla hic opera viri, securus sit pudor; operatio est tantum Dei, Virginitas exultet. Profecto nunquam in te conciperetur Deus, nisi Virgo esses, nunquam ex te nasceretur Deus, nisi Virgo permaneres. Da igitur consensum, ô Virgo. *Prosopopæja.* Audite Virginem Sodales, audite, Ecce inquit, Ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum. Nunquid videre & audire videmini prudentem & formosam Abigail, quæ ad nuptias Regis Davidis vocata, humi prostrata respondit: Ecce famu-

mula tua, fit in Ancillam, ut lavet pedes servorum Domini mei. Non est Abigail. Maria est: fit mater Dei, & se ancillam appellat; fit Regina cœli, & se famulam humillimam reputat. O felix humilitas! ô fortunata Virginitas! vobis duabus tanquam oculis duobus intuens Virgo Deum duplici vulnere cor ejus ita sauciavit, ut è Patris æterni sinu suum in uterum dilectissimum ejus filium attraxerit. Commendabat Humilitatem Virginitas, Virginitatem Humilitas exaltabat. Sed bene est, abunde est, consummatum est matrimonium, conjunctus est Naturæ Deus, conjuncta est Natura Deo; intra uteri virginalis orbem justitiæ Sol est exortus. Aurora lucem suam jam soli resignat, Legatus re perfecta discedit, Deum hominem in terris relinquit, in cœlis cæli Reginam cum gaudio, Dei matrem cum admiratione deprædicat. Ite nunc ô stellæ, sed facibus novis instructæ, sed crinibus pexis ornatæ, & exspectantes in Oriente Reges ad has nuptias vocate, adducite, dirigite. Ite Angeli & morantes in Iudæa Pastores in occursum novi Regis ac Sponsi vestris cantibus attrahite. Ite, inquam, & vel jam cytharis vestris atque organis divinum illud Genethliacum nasciturо Deo, Epithalamium cœlesti sponso aptate & præparate, GLORIA IN EXCELSIS DEO, ET IN TERRA PAX HOMINIBVS BONÆ VOLVNTATIS. Nos vero, nos Sodales in hac tanta cœlestium nuptiarum lætitia torpebimus? in hoc tam jucundo tamque festivo Iustitiæ Solis exortu non excitabimur? Si mihi fas sit in animorum vestrorum adyta penetrare, & in illis cogitationum vestrarum vela parumper detrahere, videor hoc mihi votum videre, ô utinam ea in me humilitas esset, ut Deo placerem, ea Virginitas, ut illum pura mente conciperem! fortassis ab Angelo meo audirem aliquando:

Exclamatio.

Peroratio cum triumpho de victoria.

Apostrophe alia.

Conversio ad Sodales.

Allegoria & optatio seu votum sodalium.

AVE

AVE MARIA GRATIA PLENA DOMINVS TECVM: & ô quanta dignitas esset mea! fortassis osculaeretur me Deus osculo oris sui, & ô quanta suavitas dulcedinis ejus totum animum meum penetraret! fortassis in sponsam suam animam meam sibi copularet; & ô me beatam! ô me felicem! Detrahite, detrahite vela, Sodales, erumpat votum illud ingens, quod tacitus premit animorum affectus. Fas est quod optatis: fieri potest, quod desideratis. Et nunquid cœlestis ille sponsus nescio quo non amore percitus nostras animas procatur? Perditi eramus, & Inferorum cruciatibus addicti, ipse redemit; infecti peccati lepra vix jucundam auram respirabimus, ipse abluit suo sanguine, & sua morte sanavit, inopes eramus & nudi in hanc lucem exiveramus, ipse præter vitam sanitatem addidit, fortunæ bona cumulavit, quicquid quotidie optamus & habemus adjecit. En munera, & nunquid recipimus? Ipse ab altari orbiculo inclusus, cum ad sacram Synaxin accedimus in os nostrum, atque stomachum descendit, En osculum oris ejus & nunquid sentimus? Tot admonitiones, tot inspirationes sanctissimas, quibus animas nostras sibi in sponsas deposcit: in cor nostrum atque animum immittit. En ejus legati. Quid restat ergo nisi ut humili voluntate puraque mente consentiant, & dicant animæ nostræ: Ecce ancillæ Domini, fiat nobis secundum verbum tuum. Ita vos dicite Sodales, ergo DIXI.

Enumeratio beneficiorum nobis à sponso hoc Christo collatorum.

* *

*

ORA-

ORATIO V.

In

VISITATIONEM B. MARIÆ VIRG.

PRÆCLARE Philosophorum quidam dixit, olim, Viri Ornatissimi, Sodales Humanissimi idcirco hominem à Deo conditum & in has ablegatum terras esse, ut spectator & ipsius Dei & operum divinorum esset, neque vero spectator solum sed interpres etiam & celebrator, ut cum Trismegisto loquar. Animadvertit quippe vir prudentissimus, ut rem unamquamque ad finem alium: ita hominem orbis hujus universi (quem *Templum sanctissimum* appellant) Antistitem ab illo sapientissimo mundi architecto, & ad intelligendum & ad agendum (ut Princeps ait Peripateticorum) procreatum esse. Etenim cum cæteras animantes potens ille Moderator Vniversi prono corpore ad pastum projecisset.

Exordium à præstantia humana, idque ex authoritate Philosophorũ.

Os homini sublime dedit cœlumq; videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Nos inquam homines, veluti spectatores pulcherrimæ mundi machinæ, ad cœli siderumque conspectum excitavit, & suspicere præclarissimum eiusno ornatum imperavit, ut admiratione tantarum rerum ipsius Numen investigare, investigatũ privatim adorare, publice celebrare assuescere-mus. Et certe si hæc est nobilissima divini hominis origo, ut in scena terreni theatri personam gens non ut insanus ille Salmoneus fulgura tonitruaque repræsentet, sed, quod fas homini est, humili castoque pietatis affectu sempiternæ. Maiesta-

jestatis ornamenta, justitiam, benignitatem, æquitatem immitteretur: quis non eadem cæli providentia Sodales, institutos fuisse dicet, ut Reginæ suæ, Deiparæ ac Virginis intemeratæ spectatores, Paranymphi, interpretes existant? Quemadmodum enim homines, quos æterna bonitas ad effigiem moderantis cuncta Tonantis effinxit, illum admirantur & imitantur Monarcham suum; ita Mariani Clientes suspicere Mariam suam, & decora morum imitatione ejus in se conformare virtutum ornamenta debent. Atque utinam ea nostra vis inesset orationi, ut sicut domitricem illam rerum omnium materiam, ferrum inquam, trahit ad se & complexu retinet magnes; ita illa vestris animis illapsa, hodierna potissimum die ad insequendam per montana Virginem pertrahere valeret. Vtinam vel potius incantationes essent verba mea, quæ eo vestros animos inflammarent pietatis ardore, ut assumptis amoris alis jam jam evolantes è corporibus Patronam insequeremini. Veruntamen id efficite per vos ipsos, Sodales, date mihi cogitationes vestras, ut dum Regina & Patrona nostra

Similitudo

Applicatio ad sodales.

Alia.

Optatio.

Captatio attentionis

---- Afflatu divini Numinis aucta
Exsurgit, montesq; procul contēdit in altos
Festinans ----

alacri & expedito voluntatis amore comitemini: imo dum hoc iter cursumque Virginis ad cognatam Elisabetham abeuntis (ita postulante Visitationis, quam veneramur, recordatione) prosequor brevi dictionis intervallo, vestros animos verbis meis velut catenis quibusdam alligate, ut dum in sacro tantæ Virginis comitatu vobis audientibus & comitantibus simul sermonem habeo, facilius Visitationis significationem non amabilem tantum, sed admirabilem, nec admirabilem simpliciter, sed adorandam percipiatis.

Propositio.

Ecce-

Etenim si heliotropion, solaris herba, ita cum Sole circumagitur, ut ejus ortum manè spectet, & omne per diem iter ita persequatur ad occasum, ut ad eum floris sui faciem convertet assidue, quidni etiam Sodales Virginis velut herbæ quædam in sacro ejus crescentes horto, Virginem, amabilem illum Solem suum perpetuo spectarent, comitarentur, adorarent. Age ergo, ô Diva potens cæli, quæ velut potentissimus Magnes olim, tuæ castitatis vi admiranda Majestatis Divinæ Numen in atrium tui sacratissimi uteri pertraxisti, ponderosum Naturæ nostræ nunc evince ferrum, & attrahe nos post te, immo Sol verus & Sole pulchrior dum abis in montana, Sodales tuos, tuos flosculos circumage tecum, ut alacres & afflati numine tuo curramus in odorem suavitatis tuæ. Abeamus ergo, Sodales, & *Comparatio.* *Apostrophe ad B. Virginem.*

. . . . Dum aura sacri jucunda favoris
Nos super radiat — . . .

Dum Regina nostra indefesso passu montes ascendit, accincti voluntate prompta sequamur euntem. O viam admirabilem! O æternæ felicitatis iter! Valles deserit Virgo pia, & arcano concludens utero Deum festinat ad montes. Quo enim abire posset illa tandem, quæ cæli Monarcham conceperat, nisi ad montes & superiora? quo volaret hæc Aquila cœlestis, nisi ad ardua & sublime cacumen orbis? Vbi estis generosæ animæ? Vbi estis Marianæ mentes? Ecce hoc iter est eorum, qui pleni Deo cælestis afflatum gratiæ hauserunt, ima deserunt, terrena contemnunt, suprema petunt, cælestia ambiunt. Ecce hæc est via, quam omnis anima verbo plena Dei sequitur virtutū celsa cacumina gressu conscendens amoris. Et si lubet semitam ipsam considerare, quot hic sunt vestigia & insignia sanctorum? quam multa beatissimorum signa pedum in hac arena refulgēt. *Incitatio Sodalium ad sequendam Virginem.* *Amplificatio viæ quam B. Virgo calcarit.*

Per hanc olim purpurati Martyres properarunt ad laurum, quæ in sublimi posita generosos animos invitabat ad laborem. Per hanc abierunt Candidati Confessores ad vellus æternitatis, quod aliquando terrenæ fecis sublati contemptu in gloria reportarunt. Per hanc iter arripuerunt Virginum agmina, quæ calcatis mundi voluptatibus ad æterni thalamum sponsi propararunt, & pudicitiæ coronam acceperunt. Quid numerum innumerabilem prosequor! Quotquot olim generosas animas hausto semine de cælis terra progenuit, & nunc decursso vitæ spatio in æternæ felicitatis Capitolio triumphat, hoc iter ad montana virtutum instructæ talaribus peregerunt. Hanc, inquam, viam in auras, cum mundanus ille Minos terras & mare negaret, assumptis virtutum alis, quas amoris divini cera conjunxerant, arripuerunt, & ex hoc immani calamitatum ergastulo felicis animæ avolarunt. Vere, vere felices animæ! Vna est enim, ut inquit Cyprianus, placida & fida tranquillitas; una solida, firma, perpetua securitas, si quis ab his inquietantis sæculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad cœlum oculos tollat à terris, & ad Domini manus admissus ac Deo suo mente jam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, intra suam jacere conscientiam glorietur. Nihil appetere jam, nihil desiderare de sæculo potest, qui sæculo major est. Et si hoc in loco sanctissimo, locum aliquem authoritatis habeat scriptor ille, qui in antiquitate cæca vivens, posteritatis illuminatæ sapientiam, degustavi, gravissimus Seneca, ad sapientiam, inquit, (quisquis esse felix voles) te dirige, tranquillissimas res & simul amplissimas pete. Si conscendere hunc verticem libet, cui se fortuna submisit, omnia sub te, quæ pro excelsissimis habentur, aspicies. Sed quomodo verticem illum

Cypriani testimoniū de hac via.

Senecæ testimonium

num arduum conocndemus, ô Seneca ? Audite odum : Relinque divitias, periculum & onus Possidentium : relinque corporis voluptates molliunt & enervant ; relinque ambitum; tumida res est, vana, ventosa, nullum habens terminum. O igitur fortunati illi, qui in præmiis humanis (ut inquiebat Scipio) spem non ponentes rerum humanarum, spectant alte, & æternam contuentur aulam! O beatæ animæ, quæ sapientes & volentes calcata mundi vanitate contendunt ad montana! Et nos inter illas non essemus, Sodales? nunquam ex depressis hujus terræ locis mentem sursum attolleremus ? non in cœlum, patriam illam nostram aliquando redire gestiremus? Fugiamus ô tandem valles orbis hujus ; illic hostes nostri, nostræ insidiantur saluti, illic laque & expansa Dæmonum retia decipiunt incautos ; illic tumentes libidinum æstuantium fluctus miseras demergunt animas. Exsurgamus ergo, & mente saltem cogitationeq; juga montium conscendamus. Quidni in montibus tranquillitas esset & æterna salus? Audebo dicere; omne bonum in montibus, & à montibus emanavit in orbem, Eripite quæso animos & memori mentis cursu jam pridem elapsa perlustrate sæcula. Vbi ille parens innumeræ posteritatis Abraham filii sui præparavit immolationem? In monte. Vbi tabulas divinæ legis Moyses accepit ? In monte. Vbi condita Christus humanitate faciem suam in æternæ vultum gloriæ transfiguravit? In monte. Vbi denique profusum idem sanguinem suum, & extractam laceratis membris animam pro scelerum nostrorum expiatione commendavit Omnipotenti? In monte. Quid amplius? Nonne etiam cœlum non ad latus nostrum , aut sub pedibus, sed in altum supra capita locatum est, ut erigentes à terra vultum, oculos in æterni Regis domicilium attolleremus? & anhelantes ad patriam no-

Modus sequendi Virginem.

Exhortatio ad ipsos Sodales.

Montium præstantia

Ab enumeratione partium.

Transitio à montibus ad vallem ejusque descriptio. nostram aliquando, procul à vallibus in montana contenderemus? Verumtamen dum aliquousque jam processimus, respiremus parumper subsistentes, & retro oculos contorquentes relictam à nobis vallem consideremus: gaudet enim & recreatur non parum defatigatus viator, cum laborioso confectum itinere rursum visu decurrit intervallum, aut evitatum festinatione periculum agnoscit. Christe bone! quam multiplices in hac mundi valle viarum anfractus! quam itinera multa & diversa, quorum idem exitus quidem, non ad montana cælumque, sed in scelerum voraginem, & sempiternæ damnationis abyssum! Quot sunt enim, qui cum erigere mentem in cælos deberent,

Obstipo capite & figentes lumine terram

Divites in vallibus hærent. divitias respiciunt, & quæ habitant in centro terræ metalla, inexhausta effodiunt aviditate. Et hi, quid aliud sunt, quæso;

Quam curvæ in terris animæ, & cælestium inanes?

Quot sunt alii, quibus est modulus vitæ culina, nec ullos nôrunt Deos præter Edusam & Potinam? Et hi curam aliam nullam habent, quam Epicuri, unicam ventris curare dolium, & fumantis stomachi culinam.

Quot sunt denique, qui inani vanitatis aura sublati, superbiæ decurrunt iter? Et hi quid aliud sunt etiam, quam Ixiones superbi, qui cum Iunonis thalamum, id est, gloriam, quærant, cum nube vanitatis interim commiscentur, biformium mōstrorum, deformium peccatorum, progenitores?

Transitio. Nolim eorum deplorare viam, qui negotiis humanis velut laqueis quibusdam ita sunt irretiti, ut nequeant hanc assumere cogitationem.

Quid sumus, & quidam victuri gignimur? ordo,

Quis

Quis datus, aut mea qua mollis fluctus, & unde?

Transitio.

Non eorum etiam prosequar calamitatem! qui velis & remis, ut ajunt, provolant ad officia dignitatesque mundi; nec illud perpendunt Regii vatis, obstante naturæ cæcitate:

Eois coeat viribus occidens,
Conjurent calida cum Borea plaga,
Frustra divitias, sceptra, potentiam
Cuiquam conciliaverint:
Vnus Rex hominum est res hominum suo,
Versans arbitrio Deus.

Amplificatio miseriarum voluptuariorum.

Miseri profecto & infelices omnes: sed ô miseris miseriores illos, qui non tantum in vanitatis arena pedem figunt, sed in spurcissimarum sese voluptatum pelagus demergunt. Quid faciant? aut quæ his affulgeat aura salutis? Ostende miseris cœlum; non respiciunt. Acclama salutem, vel intona perditionem; non audiunt. Trude tardos & impelle, non sentiunt. Trahe tecum & attolle, iterum recidunt. Sed quid est, ô miseri homines, quod ita sub jugo tenet animos vestros, ut flectere vos ipsos ad respicere non possitis? Vita festinat, mors adest, & in ipso lucis apparatu destituit vos vita, non surgitis tamen imo nec respicitis in montana. Erigunt sese herbæ, & attollunt in aerem ramos arbores, vos homines jacetis, & vos metipsos deprimitis in perditionem ultro Cœlos admiramini solemque, & ignitis distinctum orbibus Omnipotentis domicilium displicet, attamen virtutis via, quæ trahit ad hoc decus æternitatis sola suis illecebris irretitos. Quin respicitis naturam vestram, & vos semen è cœlis hausisse recordamini? Quin intellectum vestrum nobilem illum cœli civem consideratis? Peregrinus est in corporibus vestris; cui cum decreto Majestatis æternæ ductores sint & custodes assignati sensus, ipsum illi sua gravitate deprimunt deorsum, & in hoc corporis

Horum conditio pejor herbarum conditione.

poris ergastulo ita vexant fraudulenti satellites, ut in cœlum patriam suam erigere sese non possit. O durum nimis exilium! O longa nimis & ingrata via! in qua labores assidui, otium & voluptates nullæ: periculum perditionis præsens, salutis vix spes ulla; progressus in miseriam cum acerbitate nullus ad felicitatem cum gaudio regressus. Sed satis sit respirasse, Sodales, dum subsistentes retorquemus in vallem oculos, abit virgo nostra, nec abit tandem, sed cum festinatione currens abit.

Via quam bi ierunt, gravitas.

Nec mora, nec requies unquam, nec lumina flectit,
Cœlicolum quamvis sacro circũdata catu
Donec ad optatum pervenit sedula limen.

Vincit hic Orationem nostram affectus, & exsurgens impellit animum pietas. Obsecro enim, si quotquot hic in sancta Parthenii cœtus congregatione sumus, olim occurrissemus festinanti per montana Virgini, aut certe non procul à via latitassemus in dumetis, gressum explorantes abeuntis, & visu sequentes intenso, quis nostrum non animi gestientis exultatione superatus fuisset? cujus non ex oculis lætitia lacrymas eduxisset? Quis animum suum protinus avolantem, quis imo seipsum retinere potuisset? Non agnovissemus nos ipsos, non locum, non horam, non conditionem: non vincente mox pudorem lætitia, provolassemus è latebris, viam arripuissemus, genibus in terram flexis per Virginis vestigia prorepsissemus. Hæc tangere, summa voluptas: lacrymis nostris irrigare, summa jucunditas: deosculari, sola nobis vita fuisset. O animæ nostræ! cur ea contingere fortunata vobis non potuit felicitas, ut Dei Matrem, cœlorum Dominam, terræ Reginam sequeremini? Cur non ista fuit conditio vestra, ut editæ tum in lucem & ni-

Repetitiones conglobata.

nimio plenæ gaudio velut à mentibus alienatæ, Virginem obeuntem, beatam ac fortunatam prædicaretis? Non erat illa, ut Virgines nostræ lasciviusculæ atque superbe ornata; non annulis, armillis, mobilibus fulgebat, non cirris & calendris sese ostentabat, non in vestibus conobyliatis aut crocotulis triumphabat; non segmenta & peniculamenta, non ineptias alias jactitabat. Qualis erat ergo?

Virginis currentis descriptio.

-- -- Nullos studiosa paratus
Induitur, nullo disponit pectora cultu.
Tandem albo crines injectu vestis inumbrans

Omnia modestiam insignem, & admirabilem spirabant ubique pietatem: omnia comitantes Angelos & æternæ Majestatis oculos recreabant; omnia humilitatem incredibilem significabant. Non oculos in se retorquebat amans, non eosdem ad latus respiciens agebat, non hærebat, aut leviter immorabatur. Ibat dejectis in terram oculis, quos humilitas ducebat, mente semper in cælos erecta, quam pietas animabat: pedibus ad cursum impigris, quos charitas impellebat. Et quæso cur aliud quam cælum intueretur illa anima, quæ virtutis ingressa viam festinat ad Deum? Quæ virtutis decurrens iter, Chrysostomo teste, festinat, & à terra redire concupiscit in cœlum, omnia quæcunque deorsum apparent, relinquit, & totum se cursui dedit, nec prius substitit, donec verticem conscenderit optatum. Cur oculos deflecteret, in latus aut respiciens contemplaretur aspicientes? Scilicet non aspicit cursor egregius ad spectatores, sed ad præmium; in hoc solum est, ut currat, ut præmium consequatur. Cur dubio passu & librante ut sic dicam pede, viam ingrederetur? In mora periculum est. Audi tandem quisquis voces, & virtuti, pede tardo semitam calcas, audi Deum animabus nostris, ami-

Virginis modestia & pietas.

S. Chrysost. testimonium

cis fuis acclamantem; surge, propera amica mea. Audi Prophetam, & imitare diligentiam : viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Audi sapientem & sequere consilium ejus. Ne tardes converti ad Dominum , & ne differas de die in diem. Audi Apostolum, & aliquando tandem agnosce mortem tuam: surge qui dormis, exsurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Immo cum audiveris acclama; Trahe, trahe me post te. O Deus currremus in odorem unguentorum tuorum. Vbi sunt ergo illi, qui nullum Dei percipiunt odorem, & propterea cunctantur, perque rerum creatarum vanitatem aberrantes in illam terræ lacte melleque manantis quietem non ingrediuntur? Vbi sunt illi, qui virtutis sparsam ubique fragrantiam non sentiunt, & ob hoc non currunt, putridi remanent, mortui jacent? Vbi sunt, inquam, cunctatores illi Fabii, qui rem suam non restituunt, sed cunctando destituunt salutem; Nondum Antonios, aut Paulos intellexerunt, quorum audita vox Omnipotentis animos excitavit ad cursum salutis? Nondum celsos, Bernardos, Alexios, infinitos Heroas alios audiverunt, qui festinantes à mundo felicitatis æternæ bravium reportarunt ? Iterum dico & acclamo, in mora periculum est. O quantos olim mora calamitates miseris invexit animabus ! O quantos peperit gemitus , & abrupto cursu cumulavit dolores ! Non festinarunt proficiscentes ex Ægypto Israelitæ, & in brevi substiterunt itinere. Sed quo tandem pervenerunt ? quadraginta per annos totos procul aberraverunt. Non festinavit Dives Epulo ; & ubi miser remansit ergo? In ardentibus remansit inferorum flammis, guttam inde miseram reposcens, unde fontem dulcedinis haurire cum festinatione potuisset. Non festinavit Chrysaorius ille Venereus; ubi nunc est autem? O sortem abominandam ! O mutationem per-

Enumeratio eorum qui Dei odorem non percipiunt.

Exclamationes ob horum miseriam ab exemplis.

perhorrescendam? Inducias usque mane sub si-stens olim pétebat à morte, mox in bellum incidit æternum: sentit vivaces in pœnam flammas, & sero circumscriptus æternitate suam deplorat tarditaté Non festinant impiorum greges. Non festinant? Immo celeri cursu divinæ legis repagula perfringunt, & in Tartarum delabuntur. Non festinant unquam, impii, & cum honestatis dignitatisque curriculum semel ingressi fuerunt, suam Eurydicem, id est, carnem suam & corporis voluptatem respiciunt, illam omnibus nervis fugacem persequuntur, vanam amplectuntur, mortuam fovent, & interim verissimam illam atque immortalem, quam ex virtute sciunt emanare animi voluptatem, dimittunt. Non ego hoc dico tantum, dicunt docti, proclamant & inculcant sapiétes nihil quod retardare quempiá magis queat in semita virtutis esse, quam corporis voluptatem

Exitus impiorum.

Malitia voluptatis

Quippe nec ira Deum tantum, nec tutela, nec hostes
Quantũ sola noces animis illapsa voluntas.

Apage monstrum, apage procul à Mariano pectore! Non te virus amarulentum mens sincera degustet; non aspiciat tenebricosam te nubem, quisquis ad solem sempiternæ lucis aspirat; non concipiat te pestilentiam atrocissimam anima, qua aliquando respirare concupiscit in æternitate. Tu sensibus implicata hominum insides, & dum tui desiderio contabescunt, paulatim excrucias incautos; cœcos amplecteris blanda, & miseros postea demergis severa; venenis linire soles suavissimis, ut aculeis pungas inferorum acerbissimis. Et tamen quam multi te mollibus in stratis suis fovent & amplectuntur? quam multi te suarum libidinum saporem degustant? quam multi te in poculis requirunt, & in esculentis amant! Quam multi

Amplificatio ejusdem.

(O vanas hominum mentes! O pectora cæca!)

te suarum statuunt cogitationum ideam, pectoris idolum, oris delectationem? Immo; sed occludit indignitas vocem, & in ipsa festinatione cunctamur, Sodales. Subiit jam Virgo cognatæ suæ domum, & ineffabili felices animæ gestiunt exultatione. Quantus amor! quam gratus tantæ Virginis ac Matris adventus? Occurrit Elisabetha cognatæ suæ, & omnem colligit in verba salutantia vocem, exilit nimio gaudio, & sese vix agnoscens, Domini sui Matrem acclamat, illam amplectitur, & in amplexu defixa jam jam evolantem recreat animam. Ille major Prophetis omnibus, nondum puer tamen natus, & adhuc uteri materni cavea conclusus, Virginis adventantis veluti suavissimo philomelæ cantu protinus excitatur, quam non videt Domini Matrem, vocem ejus agnoscit; conspecta nondum, in qua vivimus, luce de luce vera testimonium sonat; qui ambulare conclusus & alligatus utero non potest, currere conatur, & officium exercere præcursoris; Omnia laudibus personant & exultationibus; hinc Elisabetha Virginem laudat, inde Virginis magnificat anima Dominum. O fortunatam ter domum illam, quam ingreditur Virgo parens! O tecta beata, quæ cum matre Christum recipiunt, & cum utroque Spiritus sancti complentur afflatu! At nos hæremus ubi tandem? ubi remanemus? Secuti Virginem per montana sumus, sed non assecuti illa supra cælos, nos in vallibus adhuc mundi respiramus anhelantes. Cur non evolatis animæ? Cur non elatis supra terram affectibus per auras viam in cœlo ingredimini? Cur pascendis sensuum gregibus vallem hanc miseram inhabitatis? Exsurgite tandem animæ, & in amplexus Reginæ vestræ suavissimos properate. Quid? corporumne moles obstat, & conditio mortalitatis nostræ remoratur euntes? **Tu, tu Diva parens, Regina mundi, quæ jam exce-**

Mariana suavitas & descriptio.

Exclamatio.

Interrogatio ad Sodales.

Apostrophe ad B. Virg.

cels in montibus cœli, nectar æternitatis ore degustas immortali, quæ virtutum omnium sublata pennis, & ardentissimo Divinitatis amore supra cœlestes orbes evolasti; Tu, inquam respice tuos in valle Sodales; imo ipsa descende, & tuos Mater filios, Patrona clientes, Regina subditos invise. Tui sumus, sed mortalitatis adhuc onere gravati penetrare nequimus ad te; Patronam te colimus & Reginam, sed accedere fragilitas nondum deposita vetat. Tu veni gloriosa Mater, & cum à Filio separari nequeas, illum defer egenis animis beatissimum fructum tuum, Si visitaveris, illico tecum nos una trahes, & imbutæ semel tuis ungentis animæ nostræ te cupiét solam, te sequentur unam, & per tua vestigia humili mente, sed erecto prorepent affectu. Sumamus ergo, Sodales, animum, & cum Virgo surgit ad montana surgamus ad virtutem, discedamus ab amore mundi, & excussa conditionis nostræ ignavia calcatoq; peccandi more salutis viā vitæ montem conscendamus: dum festinat illa, festinemus & nos, ut fervido celeriq; animo mandatorum decurramus iter, & ardente charitate pleni, virtutis opus semel inchoatum absolvamus. Vberiores quippe fructus celerata devotio refert. Non annos alios & ætates expectemus, non dies aut horas: nunc, nunc hora est, cum intelligimus. audimus, videmus; & adveniens nondum motam periculum occupavit. Submittamus animos ergo & conceptis mente votis, salutis amantes æternæ, Virginem Matrem laudemus, cœli Monarcham adoremus. DIXI.

Cum supplicatione.

Conclusio ex exstimulatione Sodalium ad virtutes.

ORATIO VI.

In ASSUMPTIONEM B. MARIÆ VIRG.

Exordium à tribus votis D. Augustin.

FVlgentissimus illæ Christianæ Reipublicæ Sol Augustinus, à cujus luce catholica veritas toto orbe lucē accepit, & cujus radiis dissipatæ hæreticorum omni ævo nubes evanuerunt, affectu tria desideravisse legitur, videre nimirum Christum in carne, Paulum in ore, Romam in flore. Et sane nihil contingere optabilius in terris homini posset, quam formosam illam divinioris speciem, virginalem vultum, roseas ac nitentes genas, divinam, inquam, illam atque æternam Majestatem humana carne indutam, in qua salutis spem omnem fixã atque locatam habeat, coram intueris: nihil jucundius vero, quam vas illud electionis Gentiumque Doctorem inusitato divinæ Eloquentiæ fulmine tonantem, Regum ac Tyrannorum efferatissimos animos facunda voce percellentem barbaras immanesque gentes ab Idolorum cultu ad Christum potenti verbi virtute avocantem ac convertentem audire; nihil denique admirabilius, quam eam oculis usurpare civitatem, in qua curia templum quoddam, Senatus Deorum quidã consessus esse videatur; cujus potentiam terrarum imperia reformidabant, Virtutem, Prudentiam Disciplinam admirabantur, leges ac jura recipiebant. Quod si tamen fas sit mihi sanctissimi Doctoris profundius animi sensum, piamque illam curiositatem perscrutari, vel idcirco mihi optavisse

Christi incarnati pulchritudo.

Pauli prædicantis eloquentia.

Romæ triumphantis majestas.

visse videtur in flore Romam intueri, ut amplissimum illum triumphi honorem, qui victoribus annuente Senatu decernebatur spectaret. Etenim incredibilem animo & sensibus omnibus voluptatem hausisset, in porta triumphi Romæ constitutus vidisset præcedentes tubicines, triumphalesque modos occinentes; post hos boves permultos auratis cornibus, vitis sertisque redimitos, & jam ad sacrificia paratos; tum speciosissimam illam manubiarum ac spoliorum ostentationem, quæ singulari arte composita partim plaustris vehebantur, partim ab ornatis adolescentibus gestabantur: titulos deinde gentium devictarum, imagines urbium expugnatarum, fluviorum, montium, promontoriorum, succedentes hostium inde Duces ac Reges catenis onustos, aut ad currum aliquando religatos; post illos & ante currum Imperatoris coronas aureas ab urbibus ac provinciis honoris causa transmissas: ipsum tandem Imperatorem curru sublimi magnificeque exornato vectum, triumphali veste fulgentem, corona laurea redimitum ramumque lauri manu gestantem: sequentes exinde currum longo ordine equites pedetesque laureatos omnes, & data sibi ob virtutem ab Imperatore dona præ se ferentes, urbe denique tota patentes Deorum ædes, coronisque & suffitibus repletas: cives confestim omnes velut in publica eaque lætissima festivitate applaudentes, & triumphum jucundissima aggratulatione scientes. Longum esset universi triumphi invidendum apparatum, quem propius intueri maximæ voluptatis erat, oculis vestris repræsentare; neque sane est opus, cum non illo hodie Augustini voto perculsi triumphantem videre Romam, sed Cæli terræque Imperatricem Mariam triumphali pompa, & divino prorsus apparatu cœleste Capitolium ingredientem, quantum ani-

Triumphi Romani descriptio.

Cōparatio spectatorū Romani triumphi cum hujus Mariani triumphi spectatoribus.

animis ac cogitatione potestis, spectare desideretis Et vero quemadmodum olim, qui ex urbe & aliis Italiæ locis ad triumphi spectaculum confluebant vestitu mundo, eoque in plurimum albo induti pompam ipsam spectabant, transeuntique Imperatori animis gestientes manibus applaudebant; ita plane confido purissimis animis & candidatis pectoribus huc vos omnes ad divini triumphi spectaculum convenisse, ut triumphanti Imperatrici vestræ profusis lætissimi animi desideriis applaudatis. Vnum vero non mediocriter me perturbat, & Eloquentiæ non satis robustæ conatum deterret; quod Præco & Orator tam infirmus, ad pompam tanti triumphi declarandam vocatus accedam. Sed nimirum, O Maria! ô cælestis Imperatrix, quidquid humanum est, tua gloria minus est, quæ naturæ dignitate, conditionis excellentia, virtutum majestate, omne laudis & honoris fastigium excessisti, ideoque omnem humanæ potentiæ & Eloquentiæ conatum deterres. Permitte tamen, ut quæ cælestes in cælis & Angelicos habes triumphi tui Præcones, in terris & inter homines humano præconio lauderis. Si triumphalem tuum in cælos ingressum pari Eloquentiæ dignitate prædicare non possim ad unum in terris triumphum me convertam, & hoc quoque si defecero, pressa voce cæteris me jungam, & tibi tantum animo applaudam.

A materia gravitate, Imperatio. Virginis,

Mos Romani triumphi.

Qui amplissimum triumphi honorem apud Romanos olim petebant, eos extra urbem subsistere, atque ibi Senatus, quem jam ante laureatis litteris de victoria certiorem reddiderant, excellentissimus ille Senatus paucorum intervallo dierum victoriæ magnitudinem, meritaque victoris, ne qua virtus rebus forsan non satis præclare feliciterque gestis summo illo & magnificentissimo honore ornaretur, ponderabat. Cujus mo-

moris ac consuetudinis præclarissimæ ut aliqua vestigia sequamur, consistat velut ante cœli portas Imperatrix nostra; & de triumpho suo sanctissimæ Triados decretum agente filio præstoletur. Videor enim mihi jam in illa augustissima Cœli Curia confidente Æterno Patre sollicitum pro triumpho Matris filium ita agentem ac dicentem audire. Si quæ merces est virtutis, si quod præmium meriti, si quis victoriæ triumphus, jam aliquando tandem & mercedem, & præmium, & triumphum Matri deposco. Illa est, quam cum tua gratia præservante labes originalis inquinare non potuerit, virtutis omnis sacrum quoddam delubrum existit. Illa est, in quam cum omnem cœlestis gratiæ oceanum profuderis, talemque feceris, qua meliorem ac digniorem non possis, quicquid dare largirique potes, meretur. Illa est, cui cum serpentis caput contriverit, inductas ab Eva ruinas instaurarit, salutem salutis authorem me gignendo reduxerit, triumphus amplissimus & æternus debetur. Latui in ejus virginalis uteri claustris, sinum ejus & brachia gratissimo pondere implevi, ubera suxi, & virgineo ejus inprimis lacte, tum cibo crevi. Cum prodire incepi, comitata est; cum ad mortis cruciatus accessi, non deseruit; cum hanc animam tuas in manus in cruce commendavi, ejus animam doloris gladius pertransivit. Si virtutem requiris, speculum est virtutis, & propositum in sæculis omnibus exemplar; si innocentiam, nunquam peccavit; si integritatem, immaculata est; si meritum, mereri ab ortu suo non destitit; si gratiam, plena est: si dignitatem, mater mea est. Atque hæc cum in illo cœlesti palatio gloriosissimus Filius ab illo suo in dextera solio commota jam universa Curia cœlestis corona plenus ipse & concitatus amantissimæ voluntatis effectu dixerit; an non subito Æternus Pater Candidatæ & Victrici Virgini

Mos hic servandus in triumpho Mariano.

Prosopopaja.

Enumeratio meritorum B. Virginis.

Enumeratio virtutum ejus

gini triumphum decrevit? Decrevit sane, & ut illum intueri animis, triumphalemque sequi currum festinantissimis desideriis possitis, concipite, Sodales, non illam dico fœderis arcam; quæ ex Philisthinorum terra ad Bethsamitem, hoc est, ad solis domum reducta. Nimis enim parum est, & est tamen ipsa salutis arca. Non dico tabernaculum illud pulcherrimum, quod posteaquam sub tentoriis diutissime delituit, tandem in magnificentissimum illud totoque orbe famosissimum Salomonis templum est invectum. Nimis adhuc parum est, & est tamen ipsa, Altissimi Dei tabernaculum. Non dico Bersabeam Salomonis Regis matrem, cujus in occursum ipse Rex assurgens primo eam salutavit, tum in solio thronoq; Regio suo ad dexteram collocavit, atq; insuper quicquid vellet petendi potestatem concessit. Nondum etiam satis est, & est tamen ipsa, veri Salomonis mater. Concipite igitur formosissimam illam Estheram, quæ incredibili pulchritudine ornata omnium oculos atque animos in se converterat, sed ita concipite, ut videre videamini eam in Regis Assueri conclave regalibus indutam vestibus introduci, à Rege salutari, arctissimo complexu stringi, ejus capiti regni diadema imponi, Reginamque renunciari, nuptias ejus cum Rege celebrari, permagnificum Principibus omnibus ac servis convivium adornari, populis provinciisque universis dona distribui, ac pacem toti Imperio singulari Regis magnificentia concedi. Iam aliquod triumphi hujus simulacrum habetis, (erat enim Maria velut Esthera Regina) nondum tamen triumphum ipsum videtis. Repræsentata vobis iterum Reginam Saba, quæ ab ultimis Orientis finibus, ut Salomonem videret, & ejus sapientiam, quam fama perceperat, audiret, Hierosolymam venit. Sed quomodo? *Multa*, ut inquit Scriptura, *cum comita-*

Præteritiones variæ.

Introductio Virginis. Esthera introductioni accommodata.

tatu, & divitiis, camelis portantibus aromata & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas: adeo, *ut non sint allata ultra aromata tā multa, quā ea quæ dedit Regina Saba Regi Salomoni.* Ita nimirum Regina Cœli ab his remotis terrarum oris in cælestem illam civitatem, ad filium suum verissimum Salomonem multo cum Angelorum comitatu, multis virtutum divitiis, innumeris gratiarum aromatibus, infinitis bonorum operum gemmis pretiosissimis transcendit. Quid vero amplius exigam à vobis, ut divinum hunc aliquo modo triumphum intueri possitis? An ut Auroram pexis capillis & radiante vultu supra terras mane consurgentem, quam pene Sol admirabili luce perfundat, concipiatis? Concipite per me licet? An ut surgentem è busto Aquilam, sursumque cœlos interrupto volatu petentem videre vos fingatis? Fingite equidem. An ut formosissimam illam Saram, quam Principes Ægyptiorum tantopere Pharaoni commendaverunt, inque Regiam perduxerunt, vestris animis objiciatis? Objicite sane, sed figuræ sunt, umbræ sunt, & simulacra tantum: neque mea, sed omnium disertissimorum Oratorum facundia verum ipsum Deiparæ triumphum pari eloquentiæ apparatu potest repræsentare. Agite tamen, quantum possumus, conemur, & ab umbris illis ac figuris mente ac animo nos ad sacrosanctum illud sepulchrum, in quo Regina mundi, velut ante cœli portas præstolabatur, constituamus. Considebat ad hoc sepulchrum sanctissimus duodecim mundi Antistitum senatus: aderat Legatus è Cœlo, & decretum concessumque triumphum nunciabat; sequebantur innumeræ cœlestium Spirituum legiones, & inter has, ut amantissimæ Matris triumphum decoraret, filius ipse Christus Dominus, divina æternaque Majestate resplen-

Virginis vera introductio.

Sustentatio.

Interrogationes ab enumeratione.

Triumphi initium.

Definitiones conglobatæ. resplendens obviam procedebat, cum ecce cælestis illa Aquila, illa vitæ Aurora, illa salutis Area: Imperatrix nostra, cum in sacros artus iterum anima sese insinuasset, de sepulchro consurrexit, & sese ad triumphum accinxit. O quanta corporis majestate plenissimi venustas erat? quam ardens divino splendore vultus? quam micantes toto è vertice radii? quantus quam suavis odor omnibus membris efflabatur. Hærebant attoniti Senatores Apostolici obstupescebant & admirabantur inusitatam formæ dignitatem circumfusi Angeli, simul omnes acclamabant *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delitiis affluens, innixa super dilectum suum?* Interim procedebat ipsa trimphali vecta curru, quem Virginitas plane singularis, Humilitas profundissima, Charitas ardentissima trahebant. Ipsæ cohortes Angelicæ insolita lætitia exultantes partim præcedebant, & musicum illud melos suavissimo jubilo certatim ingeminabant, *Ista est speciosa inter filias Hierusalem*; partim sequebantur & applaudentes dicebant: *quam pulchri sunt gressus tui, filia Principis, in calceamentis tuis?* partim comitabantur & circumvolitantes accinebant. *Veni sponsa, veni de Libano, coronaberis.* Ipsæ elementorum commotæ moles transeuntem mundi Reginam consalutabant; ipsi corporum cœlestium Orbes arcuatim sese incurvabant, ut triumphales esse arcus viderentur; Sol ipse triumphantem circumdabat, ut esset *Mulier amicta Sole*: Luna sese ad pedes dimittebat, ut esset *Luna sub pedibus ejus*, Stellæ omnes faces suas attollebant, & duodecim ex iis majores inter se connexæ triumphantis vertici coronam invectabant. Nunc vero quid hic dicam? jam in occursum matris processerat

Triumphantis Virginis incessus qualis.

Amplificatio.

filius

filius, jam in amplexum filii mater ascenderat: imo hærebat hic & hærebat illa in amplexu, hinc mater ac sponsa suavissimis & amore plenissimis verbis acclamabat: *Inveni quem diligit anima mea, teneo eum, nec dimittā. Osculetur me osculo oris sui.* Vos vero ô Comites Angeli. *Fulcite me floribus, stipate me malis quia amore lāgueo. Dilectus meus mihi & ego illi*: Illinc filius ac sponsus non minori sauciatus amore respondebat: *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa & veni; jam enim hyems transiit, imber abiit & recessit. Asta Regina à dexteris meis in vestitu deaurato, circumdata varietate* Coronaberis sponsa mea, Mater mea coronaberis. Ita illa innixa super dilectum suum per medias supernorum civium turmas, inter applausus & festivas Sanctorum omnium aggratulationes Cæli Capitolium ingressa, ibique solium ac thronum in filii dextera sortita, diademate regali ab æterno patre coronata est. O imperatrix! ô triumphatrix Maria! impudens & temeraria sit Eloquentia, quæ tuæ gloriæ magnitudinem, tui triumphi æternitatem, tuarum deliciarum affluentiam exprimere conetur. Super te Deus solus est, infra te, quicquid non est Deus, Mediatrix inter homines & Deum facta, Regina cœli & terræ salutaris, & pene quicquid potest Deus, tu ipsa potes, quia per te vult & facit. Hæres æternum in amplexu filii, ut gratissimo aspectu Pater hinc Matris ubera, illinc filii vulnera conspiciens nunquam misericordiæ suæ obliviscatur. Tibi universi Angelorum & Sanctorum Ordines applaudunt, & triumphatici triumphales modos festivis acclamationibus accinunt. Enimvero quoniam hic impar est omnis Eloquentiæ conatus, fateamur nos æterni filius triumphi magni-

Suspiria Virginis.

Coronatio Virginis.

A gravitate rei.

Applausus Virginis.

Secundum Romanorum morē enumeratio meritorum Virginis.

magnitudine obrui, & ad illum, quem ipsa toto orbe populis omnibus applaudentibus, triumphum ducit, orationem convertamus. Atque inprimis ut ab illo Romanorum veterum more non recedamus, constituamus rursum velut ante portas præstolantem imperatricem nostram, & ejus in orbem universum merita, quantum satis est, expendamus. Nolo tamen jam illud commemorare, eam esse Imperatricem nostram, quæ salutis authorem illibata virginitate terris omnibus produxerit: Lateat etiam hoc, quod jam in cælo mundi patrona divinæ Majestatis benignitatem singulari amore in homines omnes inflectet. Alia sunt, alia ejus in orbem merita pace inclyta, bello admiranda. Quantum est, quod cum sæviente per universam Europam circa annum Christi sexcentesimum gravissima peste Gregorius ille Magnus orbis Pontifex solemni indicta supplicatione frequentem jussisset clerum ac populum adesse, ut irati Dei furorem, patrocinante Deipara Virgine, cujus ipse peculiarem manu effigiem gestabat, deprecaretur, subito pestis elanguerit ac sedata fuerit? Quantum est, quod cum Fridericus Secundus, nihil non ageret in Oriente, ut Pontificis funditus authoritatem everteret, Saladinus in Syria Christianos profligaret, cuncta passim & ubique ferro inique miscerentur, & jam Oriens Ecclesiæ rebellaret, Imperatrix nostra ante filium prostrata (ut sanctissimus Dominicus ipse vidit) furorem ejus mitigavit, & è manibus fulmen extorsit? Quantum est, quod cum Hæresis illa Pauli Zamosateni, ut universum genus humanum inquinaret, ab inferis erupisset, piissima Imperatrix nostra sanctissimum Gregorium Thaumaturgum, edocuerit, quibus veritatis fortissimæ jaculis pestilentissimam illam hæresim profligaret? Si bella desideretis, ejus jussu Mercurius martyr Iulianum infensissimum

B. Virgo pestis luem sedat.

Dei iram in homines compescuit.

Hæreses profligat.

mum

mum Christianorum hostem hasta transfixit. Narsetes, Gothos, Arianos multis præliis à se victos, dum sanctissimæ hujus Imperatricis consiliis, priusquam cum hostibus signa conferret, obtemperat, in servitutem redegit. Heraclius, cum ob Phocæ Tyranni in suos crudelitatem, Persæ cunctas Asiæ Regiones occupavissent, accepta à Stephano Metropolita Cyzeno Deiparæ Virginis imagine, in Chosroem Persarum Regem exercitum eduxit, ipsumque profligavit. Arcturus Britanniæ Rex cum aliquoties ab hostibus fusus esset, & jam sese pœne regno exutum videret, in interiore clypei sui parte perpulchram Virginis effigiem depingi curavit, mox cum hoste congressus, sæpiusque elato brachio oculorum aciem in Deiparæ imaginem convertens, ab eaque opem implorans, victoriam profligatis hostibus reportavit. Quid dicam, quod Basilius Imperator per Andream Ducem suum Saracenis memorabili prælio debellatis, quorum litteras convitiorum in Deiparam Virginem plenissimas, ejusdem imagini opem implorans appenderat, triumpharit? Quid dicam de Copronymo omnium Imperatorum flagitiosissimo? hic cum in Christianos ubique terrarum ferrum atque ignem distinxisset, cœli igne, Virginis opera conflagravit, eoque cruciatu cum mirum in modum torqueretur, inferorum se flammis addictũ, utque dignis Maria laudibus ornaretur, precari exclamavit. Quid de Leone Armeno? Sensit & ille misere expirans fortissimæ Virginis victricem manum. Neque vero intra Europæ aut Asiæ, aut Africæ regiones Imperatricis nostræ victoriæ tantum steterunt, sed Orientem Occidentemque Solem Indias utrasque, atque novum istũ orbem illustravorunt. Testis est in Occidente Insula Cuba, in qua regulus quidam vel idcirco victorias permultas ab hostibus suis reportavit, quod

Hostes in triumphũ duxit.

Victoria in Occidente, ob Virginis auxilium impetrata

quod Christiano quodam suarum copiarum Duce uteretur, qui appensam ad pectus suum Virginis imaginem gestans solo pene aspectu hostes suos fugabat, fugatós prosternebat. Testis est Vasquius ille Gania, qui cum ad detegendas Indias Orientis ab Emanuele Rege missus esset, fassus est se Deiparæ auspiciis aditum ad illas aperuisse. Non omnia commemoro, (quis enim posset?) sed obsecro vos Sodales, an non hæc talia sunt, ob quæ merito universus illi mundus triumphum amplissimum decernat? Vos annuitis, triumphet igitur, & toto orbe triumphet. Quid dico triumphet? Imo jam olim triumphavit, cum Ioannes Zemisces Imperator devictis ejus ope Bulgaris, Scythis, Turcis Constantinopolim reversus venerandam ejus imaginem Bulgarorum spoliis impositam triumphali per civitatem curru deferri jussit, ipseque candido juxta equo est invectus. Triumphavit olim cum Ioannes Comenus Imperator parta ingenti de Persis victoria, & hanc & alias Mariæ acceptas retulit, & imaginem ejus currui triumphali impositam pia demissione ipsi pedes antecessit. Imo vero triumphavit olim Maria, triumphat hodie Maria, triumphabit æternum Maria. Percurrite quantum animo potestis universum hunc orbem, quot obsecro, triumphales illi arcus ubique terrarum erecti? Tot in Italia sunt, & ille Lauretani templi religione sanctissimus. Tot in Hispania sunt, & ille ad aquas Lupias delubri magnificentissimus. Tot in Polonia sunt, & ille Czenstochoviæ pulcherrimus & opulentissimus. Tot in Gallia ac Germania, tot in omnibus Orbis universi Provinciis Templa, Oratoria, Sodalitia Deiparæ dicata, quæ quotquot sunt, tot mihi arcus esse triumphales videntur. Ipsum hoc Belgium nostrum, ut cætera templa pene innumera taceamus, an non illi triumphales arcus duos Sichemi, Hallisque præstantissi-

Virgo Constantinopoli triumphavit.

Enumeratio Virginis triumphorũ.

tissi

cissimos consecravit? Si pompam ipsam intueri placet, tot illam omni ætate felicissimi maximique Reges & Imperatores sunt sequuti & sequuntur Constantinus Magnus, Carolus Magnus, Pulcheria Augusta, Henricus II. numero Sanctorum adscripti. Præterea Alphonsus Castus in Hispania, Eduardus in Hungaria, Boleslaus Pudicus in Polonia, Wenceslaus in Bohemia, omnes Ecclesiæ sententiâ inter Divos relati, ex quorum numero nemo non magnificentissimum Imperatrici nostræ templum erexit. Taceo turbam innumeram piissimorum ubique hominum, qui vitam potiùs, quàm in hanc Matrem affectum ponere desiderârunt. Quot etiam toto passim orbe triumphi ejus ac gloriæ præcones & hodie & olim extiterunt, quibus voce scriptoque tonantibus terrarum orbis quaqua patet, triumphantis Deiparæ Virginis laudibus personuit? Dedit Syria Ephrem, Antiochia Chrysostomum, Cappadocia Basilium & Nazianzenum, Constantinopolis Germanum & Proclum, Dalmatia Hieronymum, Germania Rupertum Tuitiensem & Albertum, Anglia Bedam, Gallia Bernardum, Hispania Ildephonsum, Italia Thomam & Bonaventuram, Africa Cyprianum & Augustinum, Ægyptus Origenem, Hybernia Ioannem Duns Philosophorum Coryphæum, Græcia Dionysium Areopagitam, aliæ alios Provinciæ protulerunt, quorum voces nullo fato obmutescentes perpetuò triumphantem Imperatricem nostram extollunt. Videte postremum triumphi hujus agmen, in quo Hæretici, qui hujus Imperatricis ope aut omninò debellati, aut penè oppressi aut fugati sunt, nunc etiam triumphali ejus gloriæ currui per orbem universum alligati victos sese profitentur, & victricem Mariam proclamant. Ille è Germania Lutherus *Unicam esse personam*, ait, *Mariam cunctis superio-*

Transitio

Præcones triumphorũ Marianorũ

Postremi in hoc triũpho hæretici.

periorem, & cui nemo par sit, quòd cum Patre cælesti filium habeat communem, Oecolampadius; *Nunquam*, inquit, *de me audietur quasi diversa Maria, erga quam minus benè officii reprobatæ mentis certum existimem indicium esse.* Erasmus suam in salutem illam appellat: Bulengerus omnia in Maria excellentissima esse protestatur: Bucerus, pium animum non nisi sanctissima de Maria cogitare palam exclamat: Mahometes Mariam omnibus viris & mulieribus splendidiorem, solique Deo perseveranter studentem confitetur. Triumpha igitur, ô Maria (jam enim hic quoque deficiens tibi tantùm animo applaudo) triumpha, ô Virgo, habes victos & confitentes hostes: triumpha, ô cœli Regina, habes omnes Cœlitum ordines tibi fasces dignitatum submittentes: triumpha, ô mundi Imperatrix, habes orbem universum tibi famulantem, & triumphalem gloriæ tuæ currum festivis encomiis impellentem. Quid? An verò non etiam in nobis, & in Sodalibus tuis triumphabis? Si pyramides requiris, en erectæ omnium in te voluntates: si triumphales arcus exigis, en propensissimi omnium in te affectus: si triumphalem currum exposcis, en corda nostra, en animi nostri: his inside, in his triumpha, & triumphantium more tua dona in nos effunde. Hic imbellis est, & ad primum tentationis ictum trepidat, da illi fortitudinis hastam; hic sæpè magno animo virtutis viam ingreditur, at sæpè facilè deficit, tribue illi perseverantiæ armillas: ille in sordibus adhuc quibusdam volutatur, largire illi puritatis argentum; hic pro virginitate conservanda luctatur, habeat ipse auream virginitatis zonam; ille à gula vehementer impugnatur, sobrietatis clypeo donetur; hic consodalem à peccati periculo subtraxit, lauream ipsi coro-nam

Apostrophe ad Virginē triumphātem.

Triumphus Virginis apud Sodales.

Virginis in omnibus auxilium implorandum.

nam oportet: ille pro tuo honore ubique certat, cultum tuum apud omnes promovet, tibi se, vitam suam, ac sua omnia consecrat, tecum iste triumphalem currum sequetur, præsentes in Capitolio cœlesti tibi aliquando applaudamus. DIXI.

ORATIO VII.

In laudem

SODALITATIS SS. ROSARII B. MARIÆ VIRGINIS.

NON equidem natalis hic sanctissimi Rosarii Sodalitatis, sed triumphalis est tamen dies, Ornatissimi Auditores, quo posteaquam potentissimis ejus precibus annuente cœlorum Reginâ gloriosissimâ de imanissimorum Turcarum gente Ioanni Austriaco ac Christianis omnibus ad Naupactum concessa victoria est, tum sanctissimi Romanæ Ecclesiæ Pontifices, ut publico pietatis cultu gestientibus Sodalium omnium animis celebraretur, jure meritissimo sanciverunt. Nam si justissimis fundata legibus Romana Respublica Duilium Imperatorem suum, quòd primus navalem de Pœnis victoriam reportavisset, non uno aliquo die, sed quotidie ac totâ vitâ ad funalem cereum præeunte tibicine fidicineque triumphare voluit; decebat profectò, ut sanctissimi Rosarii Sodalitas, partâ illâ tam celebri ad Naupactum victoriâ, quam ejus precibus acceptam Pontifices Imperatoresque ferunt, profligatis etiam jam

Exordium ab ipso festo die, & à miraculo eodem die facto.

Ab exemplo.

A causa.

anteà tot hæreticorum perfidissimorum turmis, si non diebus singulis, at singulis saltem annis, atque hac primâ mensis Octobris Dominicâ die summâ summorum Pontificum authoritate triumpharet.

Ex antiquo more. Et verò cùm omnia triumphali die festis personare vocibus, ac faustis perstrepere acclamationibus plausibusque debeant; cùm, inquam, frequentium gratulationum officia audire, gestientium & exultantium animorum indicia cernere, concitati amoris ferventissima studia in medium proferre fas sit; tum imprimis tibi, ô Maria, sanctissimi Rosarii & Dominicæ familiæ Regina gratulor: Tua enim ea victoria fuit, quam ad tuorum Sodalium preces à benignissimo Filio tuo impetravisti, & hostem illum Ecclesiæ nostræ infestissimum, tantumque immanissimi belli apparatum non armis aliis, quàm tuæ Familiæ Rosariis expugnavisti.

Apostrophe ad Virginem cum applausu. Vobis etiam, Sodales, ac toti sanctissimi Rosarii Sodalitati, quaqua versus per universum orbem propagata est, hodie dum exultat, dum Reginæ suæ applaudit, dum triumphat, ex animo gratulor.

Facta Virginis. Ea enim est, quæ dum assiduis votis suis Deiparam Virginem ad ferendum auxilium inclinavit, & per eam divinæ Majestatis omnipotentiam permovit, vicerunt armis Christiani Duces, liberata metu Ecclesia est, profligati hostes, universus quà latè patet orbis, recreatus. Quoniam verò ita placuit, ut in publica triumphalis hujus diei lætitia publicus Orator essem, non eloquentiæ alicujus emeritæ dignitate, sed pio famulantis obsequio, permittite, Ornatissimi AUDITORES, ut cùm neminem in triumpho nisi triumphantem laudare fas sit, in sanctissimæ hujus Sodalitatis laudes totam hanc susceptam à me hodie

A dignitate rei. dicendi provinciam diffundam. Ita fiet, ut cùm ejus dignitatem intelligitis, vestram quoque, qui in ea vivere morique desideratis, felicitatem agnosca-

featis. Ac prima quidem Familiarum illustrium Ordinumque celebrium excellentia cùm ducì ab ipso capite authoreque primo soleat, tum Mariani Rosarii Sodalitas non de excellentia cum aliis decertat, verùm Familiis omnibus atque Ordinibus ejusmodi sacris longè sanè præstantiâ, dignitate, omni denique laudum genere antecellit. Parentem in cœlis habet excelsissimam cœli Reginam, quæ quemadmodum Rosarium suum ad hominum salutem instituit, in certam sibi apud homines ordinum omnium atque ætatum familiam, quæ Rosario tanquam quodam aureo vellere decoraretur, elegit. Authorem in terris verò gloriosissimum habet & sanctissimum Patriarcham Dominicum; qui ut erat vitæ sanctitate optimus, doctrinæ excellentiâ maximus, meritorum magnitudine supra mortales tunc eminentissimus, ita Rosarium & Rosarii Sodalitatem apud homines sacra sua facundia publicavit, Mariana authoritate erexit, pulcherrimis virtutum suarum ornamentis condecoravit. Atque adeò nihil aliud est sanctissimi Rosarii Sodalitas, quàm electa quædam in terris cœlorum Reginæ Deiparæ Virginis, & Dominici gloriosissimi Patriarchæ Familia, in qua qui vivunt. Marianarum virtutum hæredes sunt, tanquam amantissimi filii, in qua qui moriuntur, desperare de salute non possunt tanquam subditi fidelissimi. Nihil aliud, inquam, est, quàm ordinatissima quædam acies, in qua tot innocentissimarum animarum millia sub vexillo cœlestis Reginæ militant, & Dominico Duce ad gloriosissimam de mundo victoriam triumphumque contendunt. Ea verò posteaquam tantis authoribus excitata apparere in terris cœpit, & sanctissimi hujus instituti fama regiones omnes etiam remotissimas est pervagata, tanta de repentè hominum omnium ex singulis terræ partibus facta concursatio est, ut vivere communemque

Origo Sodalitatis S. Rosarii.

Parens terrenus ejusdem.

Sodalitas hæc quid sit

Propagatio hujus Sodalitatis.

ducere spiritum nemo velle videretur, qui non in sacram hanc Familiam adscriberetur. Concurrerunt ad hanc Sodalitatem inter primos Benedictini, & quasi non satis esset in divi Benedicti leges jurasse, Rosarii Sodales esse voluerunt. Concurrerunt Cistercienses, & ut in Marianam militiam inscriberentur, Sodalitati huic nomina dederunt. Concurrerunt Ordinis S. Francisci Religiosi, Carthusiani, Canonici Regulares, aliique, qui omnes tum prius, cùm in hanc recepti Familiam fuerunt, Deiparæ Virginis obsequio devotos, ac de salute sua certissimos sese existimaverunt. Quid, quòd posterioribus temporibus, ac nostro etiam sæculo Societatis Iesu Religiosi in ejus tabulas suorum nomina referri voluerunt, & deinde ab hoc fonte Sodalitia quædam nova, tanquam rivos in sua Collegia derivaverunt? Quid, quòd integra Religiosorum tot aliorum cœnobia in Rosarii Sodalitatem delatis nominibus suis, tanquam ad salutis aram, tanquam ad vitæ rectè instituendæ normam, tanquam ad veræ libertatis asylum transiverunt? Quid, quòd amplissima regna, regiones latè diffusæ, Respublicæ integræ & civitates Marianæ huic Familiæ inscribi summo ardore concupiverunt? Neque sanè aliud unquam toti terrarum orbi hæc Sodalitas est visa, quàm Pharus quædam, in qua salutis clarissima lux affulgeret; quàm schola quædam, in qua virtutum omnium disciplina ad Deiparæ Virginis imitationem Christiani formarentur; quàm palæstra quædam, in qua Ordines omnes & ætates cœlestem in terris militiam salutaribus rudimentis & exercitiis perdiscerent. Non id ignoravit Fridericus tertius Imperator, qui cùm Sodalitati huic nomen dedisset, tanta gestientis animi lætitia incedebat, ut cùm augustissimo Imperatoris elogio condecoraretur, dici tamen Rosarii Sodalis

Ab enumeratione.

Amplificatio Sodalitatis hujus. Definitiones conglobatæ.

Ab exẽplis.

malit, & cùm appellaretur, insolitis gaudiis exultaret. Non ignoraverunt Leonora Imperatrix, Maximilianus & Sigismundus Archiduces Austriæ, Ioannes & Sigismundus Duces Bavariæ, Guilhelmus & Catharina Duces Saxoniæ, Fridericus Brandeburgicus Princeps Elector, Ludovicus & Henricus Lantgravii Hassiæ, Henricus & Ioannes Comites Nassoviæ, sexcenti denique alii Barones, Comites, Principes, qui in ordinem Sodalitatis hujus vel idcireò accenseri aliquando voluerunt, ut ejus auspiciis felicibus ad æternæ beatitudinis bravium contenderent. Quid dicam quòd ex hac Lovaniensi civitate quatuor hominum millia; ex Brabantia triginta millia quinquaginta sex; ex Geldria quatuor millia; ex Hollandia Xelandiaque septem millia octingenti triginta, ex aliis Europæ provinciis penè innumeri in Coloniensem Sodalitatem, quòd alibi ea nondum esset instituta, simul ac longissimo velut agmine transiverunt? Quid dicam, quòd summi olim Ecclesiæ Pontifices in eam recipi desideraverunt, & recepti sponte sua nullisque Prædicatorum precibus sollicitati Christianis eam omnibus cõmendaverunt? quòd Eminentissimi diœcesium diversissimarum Antistites tanti illam fecerunt, ut suis, non alienis manibus in ejus tabulas sua nomina referrent? Audebo dicere; Fuit aliquando universus penè orbis una Mariani Rosarii Sodalitas, fuerunt aliquando Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, religiosi Ordines, integri populi, & verè etiam nunc sunt Mariani Rosarii Sodales. Hæc est vestra gloria nunquam oblitteranda, Religiosissimi Prædicatores; hic est vester immortalis honor, quòd eundem Ordinis vestri & sanctissimæ hujus Sodalitatis conditorem Dominicum habetis; quòd Rosarii præcones & custodes à sacratissima Dei Matre constituti estis; quòd intra

Concursus ad hanc ex variis provinciis factus.

Apostrophe ad Prædicatores.

domos vestras sanctissima Rosarii Sodalitia tanquam salutis Aras, virtutum Delubra, veræ sapientiæ Domicilia tenetis. Vos enim ii estis, qui Deiparæ Virginis honorem insignes & indefessi præcones amplificatis: qui sacram ejus Rosarii Familiam virtutibus eximiis, admirandâ doctrinâ, propositis ad imitationem exemplis illustratis & dirigitis: quibus à summis Ecclesiæ Pontificibus ea concessa potestas est, ut soli intra sacros Cœnobiorum vestrorum parietes Rosarii Sodalitatem habere possitis. Ita anno supra millesimo quingentesimo sexagesimo nono Pius Quintus Pontifex Maximus severâ lege sancivit, & Marianæ Sodalitatis usurpatores privilegiorum omnium emolumento privavit. Quippè hoc sacri Prædicatorum Ordinis Hæreditas est, hoc salutis Palladium ipsi relictum, hoc divini amoris monile cœlitùs est ad eum delapsum, propter quod ut ipsa quondam B. Alano diva Virgo prædixit, scientia, sapientia, observantia, miraculorum fama gloriaque cùm apud homines, tum apud Deum fieret, & cæteris omnibus antecellit. Quanquam ad immensam divinarum opum copiam, qua Mariana hæc Sodalitas abundat, orationem aliquando convertamus. Eæ verò tantæ sunt opes, tanta spiritualium omnium bonorum affluentia, tam certa tamque excellentia privilegia, ut qui his non moveatur, aut hac vita sit indignus, aut vitam aliam, quæ contingere post mortem solet, ignorare videatur. Atque ut illud prætercam, quòd dato in hanc Sodalitatem nomine delictorum omnium certissima sequatur remissio: nec illud attingam, quòd solâ quandoque Rosarii recitatione aut peccatorum expiationem obtineant Sodales, aut aliquam è purgatoriis ignibus animam educant: alias etiam atque innumeras sileri patiar indulgentias, quas qui Rosarii decretis supplicationibus intersunt, qui Prædica-

Laus eorundem.

Rosarium hoc hæreditas Prædicatorum.

Divitiæ quibus hac Sodalitas scatet.

torum

torum templa frequentant, qui ad divæ Virginis aram vota fundunt, consequuntur, quantum est Sodalem aliquem, cùm de vita periclitatur, dubioque inter mortem ac vitam spiritu agit, vel ore si loqui possit, vel corde tantùm, si voce sit destitutus, sanctissimum Jesu nomen proferendo, ad primam quodammodo vitæ innocentiam redire? Quantum ist eum qui in hac Sodalitate Deiparæ Virginis obsequio sese ex animo ac sponte devoverit, ut Michael ab Insula dicebat, perire nunquam posse? Quippè, ut cum Anselmo dicam: *Sicut à te aversus, ò Virgo Maria, necesse est ut pereat, sic ad te conversus impossibile est ut pereat*, Est., est & hæc Sodalitas Arca quædam non illa Noe, sed Mariæ, in qua constituti Sodales supra mundi hujus eluvionem attolluntur ac conservantur. Est scala quædam, non illa Iacob, sed Mariæ, per quam Rosarii cultores ad Reginam suam firmissimis virtutum gradibus ascendunt Est virtutum omnium medicina, donorum cœlestium thesaurus, indulgentiarum receptaculum, admirandorum divinæ Majestatis operum quoddam compendium. O si hic adessent, & ab illis sepulchris suis in hunc locum prodirent, qui Rosarii Sodales aliquando fuerunt, clarissima illa cœlorum luce circumdati, æternitatis purpura induti, venustate immarcessibili decori, an non has plenissimas lætitiæ voces intonarent? Felices nos, qui ut æternùm non periremus, in Mariana sanctissimi Rosarii Sodalitate viximus, in hac primam certissimæ salutis spem accepimus, in hac candidissimam innocentiæ vestem conservantes pulcherrimis illam virtutum coloribus ornavimus. Per eam quicquid sordium vita contraxerat, affluentium gratiarum undis abluimus, per eam Deiparæ Virginis primùm filii, tum grati acceptique divinæ Majestati

Rosarii hujus cultores nunquam possunt perire.

Prosopopœia & recensio fructuum ex hac Sodalitate perceptorũ.

facti sumus. Quòd delictorum veniam obtinuimus, ejus beneficium est; quòd æternâ beatitudine perfruimur, acceptum illi ferimus. Ita profectò sanctissimæ illæ animæ, si hic adessent, loquerentur. Iam verò cùm ad vitam rectè componendam, ad divinæ Majestatis amorem conciliandum, ad salutem certissimo consequendam nihil in hac Sodalitate deesse possit, obsecro vos, quantam ejus in omni necessitate vim esse putatis? Tanta profectò est, ut cùm Sodalibus suis negare nihil cœlorum Regina velit, tum illa Sodalium suorum permota precibus omnia à Deo obtinet, iratum ejus nomen sedat, victorias impetrat, hæreticorum nefandissimas machinationes dissipat, terrarum orbi justitiam, fidem, tranquillitatem restituit. Testes sunt inprimis Albigenses hæretici, qui cùm Franciam penè universam perfidia sævitiaque sua devastarent, & Catholicæ Religionis perniciem anhelarent, singulari eximiaque D. Dominici virtute, & summâ sanctissimi Rosarii potentiâ sunt prostrati. Testis generosissimus Montis-Fortis Comes, qui cùm à divo Dominico in hanc Rosarii Sodalitatem adscriptus esset, aliquando cum quingentis duntaxat, hæreticorum decem millia in fugam convertit; nonnunquam cum triginta tantùm, tria millia prostravit; semel cum tribus millibus fortissimum viginti millium magni Arragoniæ Regis exercitum debellavit. Nimirum Rosario potentior erat quàm exercitu; pietate quàm fortitudine; in divam Virginem amore quàm in hostes odio. Atque ut vetera tantùm non consecter, testis est Ioannes Austriacus, qui anno supra millesimum quingentesimo septuagesimo primo gloriosissimam illam ad Naupactum victoriam tum obtinuit, cùm solitis precibus suis Rosarii Sodales Deiparam Virginem prima mensis Octobris Dominica sollicitarent. Imò testis est Ferdinandus

Efficacia huius Rosarij.

A testimonia.

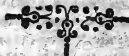
dus secundus hodie Augustissimus Imperator, qui celeberrimam illam Pragensem victoriam non ita pridem tum reportavit, dum Dominica prima Novembris sanctissimi Rosarii Sodalitas & decretis supplicationibus & precibus assiduis vacaret. Testes etiam citare possem strenuissimos exercitûs nostri Belgii Duces, qui nuper, cùm prima esset mensis Junii Dominica dies, & Sodalitas hæc Mariana de more suo divinæ Majestati & Deiparæ Virgini supplicaret, in colloquium cum hoste Bredano pro urbis deditione descenderunt, ac tandem occupaverunt. Nimirum cùm sanctissimi Rosarii Sodales tanquam novi quidam Moyses manus & animos ad Reginam suam attollunt, vincunt Christiani Duces, & prostrata hæreticorum immanitas minaces oculos frustrà retorquet, ac cum sanguine furorem amittit. Nimirum hæc Mariana Sodalitas turris est, ex qua mille clypei dependent, quibus adversus teterrimas hostium machinationes cum certissima spe victoriæ Sodales armantur. Non exspectatis, opinor, ut adversus dæmonum infestationes auxilium esse à Rosario demonstrem; vinci à dæmonibus, qui Rosario sese defendit, non potest; nec illud petitis, ut contra perfidorum quorundam malitiam positum in Rosario patrocinium esse declarem; notum est solâ aliquando Rosarii recitatione impeditam quorundam judicum fuisse malitiam, ne conceptam injustè sententiam pronunciarent. Quis nescit plurimos profligatissimæ vitæ homines Sodalium sanctissimi Rosarii precibus ad frugem esse revocatos? Quis ignorat summâ ejusdem virtute gravissimos morbos curari, sterilitatem ab agris depelli, fœcunditatem sterilibus fœminis procurari, vehementissimam pestiferæ contagionem cohiberi, pacem & amicitiam inter discordes conciliari, bellum pe-

Per hoc S. Rosarium hostes sternuntur.

Alia ab enumeratione.

riculosissimum reductâ tranquillitate componi? Vtinam verò ea nostrorum temporum felicitas esset, ut dum undique Europam nostram hæreticorum & malesanorum quorundam furor armatus perturbat, dumque latè grassans, per universa penè Regna pestis deplorandam miserorum hominum stragem edit, certissimum à sanctissimi Rosarii Sodalitate subsidium peteremus: nihil illi cœlorum Regina negabit; quid dubitamus? ultrò etiam, si supplices esse velimus, auxilium offert; quid hæremus? cur non etiam hodie, etiam hac horâ ita dicimus: O Maria, ô sanctissimi Rosarii Regina, ecce nos Sodales tui, tui filii, tui clientes, tui subditi, jam ante te prostrati tuam opem imploramus: negare Sodalibus tuis nihil cupis, imò etiam liberè dicam, pro tuo amore nihil potes. Age ergò dum tuum tibi Rosarium offerimus dum hodie per universum orbem tua te Sodalitas obtestatur, benignitatem tuam, misericordiam & potentiam ostende. Vides furentem undique hæreticorum insaniam, confunde: tu enim cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo. Vides miseram afflictæ tot morbis Europæ calamitatem; juva & recrea: tu enim es salus infirmorum. Ita te rogamus, & in hoc Sodalitatis tuæ triumpho beneficium hoc postulamus. DIXI.

Apostrophe ad B. Virginem cum supplicatione.

ORA-

ORATIO VIII.

De Triumpho

VENERABILIS EVCHARISTIAE.

ADRIANVS Imperator, Ornatissimi Auditores, cùm ad Imperii Romani fastigium non tam hominum quàm fortunæ suffragio evectus terrarum orbi supremæ majestatis authoritate legem ac jura dictaret, recordatus Trajanum Cæsarem optimum, cujus in solium purpuramque successerat, gloriosissimam de Parthis victoriam reportavisse, nullum verò quòd præoccupatus fato fuisset, triumphum duxisse, confestim Trajani imaginem laureâ redimitam coronâ triumphali curriui imponi, perque urbis vicos omnes comitante senatu populoque applaudente vehi, ne post mortem etiam debiti triumphi dignitatem amitteret, imperavit. Eodem autem planè modo Christiana Respublica non humano, sed divino (fatendum est enim) instinctu fecisse videtur, quæ cùm Christum Servatorem suum obstupescendam terris omnibus cœlisque victoriam, quam æternitas nunquam intermorituræ sæculorum memoriæ consecravit, subjugato dæmonum imperio, superatis humanæ militiæ fraudibus obtinuisse animadverteret, interim verò pro triumphali curru crucem infamem, pro applausu tortorum immanissimorum verbera, pro honore amplissimo atque illi debito, mortem indebitam omnique suppliciorum genere crudeliorem subivisse, perculsa, ut debebat, justissimi doloris & amoris sensu, triumphum ipsi etiam post mortem,

Exordium ab exemplo Adriani Imp. mortuo triumphum instituentis.

Ecclesia Romana Christo Domino etiam post mortem triumphum instituit.

plusquam humanum & verè divinum toto orbe decrevit. Et quoniam adesse piè in hoc triumpho suo, ea, qua devictâ morte redivivus apparuerat, augustissimâ specie, vel æterna illa radiantis toto cœlo divinitatis Majestate non poterat, placuit universæ Reipublicæ Christianæ, ut quod amoris sui pignus ac trophæum apud homines reliquerat, sacratissimum corpus ejus veneranda panis specie velatum, aureâ argenteâve inclusus turriculâ tanquam triumphali curru comitante, & applaudente mortalium cœtu purissimis sacratissimorum Sacerdotum manibus portaretur. Quod quoniam hodie factum est à vobis, Reverendi PP. Augustiniani, & jam etiam triumphalis illa pompa maximo Christianorum populorum apparatu, indictisque supplicationibus per universi terrarum orbis provincias exhibetur, de hoc augustissimo Christi corporis triumpho dicamus sanè hodie. Atque ejus si me præconem esse in hoc vestro amplissimo ornatissimoque consessu patiamini, ita omnem orationem occupabo, ut justissimam triumphi causam inprimis; tum incredibilem triumphantis in morem affectum: ac denique summam triumphi dignitatem splendoremque cognoscatis. Date veniam, Auditores, si balbutientem in hoc tanto conatu, aut potiùs deficientem eloquentiam qualemcunque nostram animadvertatis. Tale enim est quod suscepi præconium, ut in eo pro dignitate deducendo summa etiam meritò eloquentia obmutescat.

Modus triumphi hujus.

Orationis distributio.

Captatio attentionis.

Summum illud ac magnificentissimum triumphi decus apud Romanos illos rerum dominos iis tantùm olim concedebatur, qui de hostibus, non de civibus victoriam reportavissent, hostium millia quinque unâ acie prostravissent, Romani imperii fines auxissent, ac non nisi cum publica dictatoris aut consulis, aut prætoris authoritate res gessissent. Quod cùm ita sit, si ad humana-

Conditiones ad Romanorum triumphum quondam requisita.

manæ prudentiæ leges divini triumphi merita ponderare fas sit nobis, obsecro vos, cujus honoris ac triumphi justiores unquam excitatæ causæ, quàm hujus? Si publicæ dignitatis authoritas requiratur, æterni Patris æternus est Filius, Homo-Deus, Procerum beatorum & immortalium mentium lumen, Angelorum delitium, princeps pacis; tantâ majestate, ut omnia in eo membra adorandam spirent divinitatem; tantâ authoritate, ut ad ejus nutum universa rerum natura obsecundet. Nec defuerunt mandati publici tabulæ, quas, ne privatus humanæ salutis rem gerere videretur, ab æterno illo Patre suo tunc accepit, cùm in orbis terrarum medio humana natura squaloris æterni sordibus deformata crudelissimorum dæmonum pedibus conculcabatur, veri Numinis timor omnis ac religionis sensus mortalium animis eripiebatur, hominum innumera millia summâ crudelitate sub ipsos inferorum specus in arsuras perpetuò flammas quotidie detrudebantur. Tunc cùm rerum potiebantur immanissimi dæmones, quorum ubique simulachra & aræ, ubique vexilla, trophæa, triumphales arcus fulgebant. Tunc cùm inquinatissima voluptas omnia stupris suis fœdissimis implebat; avaritia rapinis exhauriebat; luxuria flagitiis contaminabat: gula nocturnis bacchationibus perturbabat: arrogantia fastu suo & insanis honoribus deprimebat. Restare nihil omninò ad tot malorum cumulum videbatur, nisi ut ipsa etiam mortalium audacia ad ejiciendum è cœlo Deum nefariè conspiraret, & scalas Beatorum domicilliis more gygantum admoveret. Quid igitur facere eum oportuit, cùm tot undique calamitatum tempestas detonaret? Ultrò, ultrò ipse intrepidus & expeditus in mediam sese mundi perturbatissimi tempestatem conjecit. Quæritis qua galeâ insignitus? Amoris; qua loricâ, quo clypeo

Conditiones eadem in Christo reperiuntur. Alia exempla.

Christus se hostibus opponit. Eiusque arma quæ?

contectus? Amoris: qua hasta, quibus sagittis ac jaculis ad pugnandum instructus? Amoris. Erant cæteræ omnes in eo virtutes, verùm quæ non arma essent, sed ornamenta; quæ non pugnam promoverent, sed victoris dignitatem augerent. Fortitudo erat, sed amoris; patientia erat, sed amoris; constantia erat, sed amoris; mansuetudo erat, sed amoris. Ita solo amore rem nostram gerere, dæmonum potentiam infringere, libertati, salu i, cœlo genus humanum restituere desiderabat. Et verò, ut de sævissimis insaniæ ejus laboribus, de egestate, de exilio, de tolerantia nihil dicam, quod periculum unquam fuit tam magnum, quod genus mortis tam atrox, quod, ut naturæ hostes conficeret, reformidaverit? illi intenta in eum flagella vibrabant, ipse promptissimo expeditus amore, & prosiliens in pugnam flagella toto corpore excepit. illi spinas, & erigentes aculeatasque spinas objiciebant, ipse spinis venerandum caput suum subjecit: illi vincula clavosque jaciebant, ipse clavos perfossis manibus ac pedibus sustinuit: crucem opponebant, ipse crucem morti devotus ascendit: illi lanceam protrudebant, ipse lanceam aperto pectore exceptam sanguinis undæque profluvio purpuravit: illi mortem denique intentabant, ipse mortem, dæmonem, mundum moriendo nec indecoro pulvere sordidus superavit. Et adhuc desiderare posset hic aliquis justam aliquam triumphi rationem ac causam? Quæritis quot hostium nostrorum millia prostrârit? Dæmonum efferacissimorum multitudinem infinitam confregit. Quantum populi Dei fines amplificârit? Orbem universum cœlestis Patris imperio subjecit Quid demum nobis mortalibus omnibus acquisiverit? Naturæ libertatem, malitiæ ac vitiorum proscriptionem, languorum plurimorum expulsionem, virtutum omnium ubique splendorem,

Transitio (margin)

Distributio (margin)

Victoria Christi. (margin)

rem, religionis veræ toto orbe victoriam, cœlorum Imperii amplissimam & æternam simul hæreditatem. Triumphet igitur, hoc enim ipsi denegare impietatis esset insanæ; triumphet, hoc enim illi concedere & justitiæ est & gratitudinis sempiternæ. Antequam tamen ad hujus triumphi splendorem accedamus, triumphantis in nos affectum consideremus.

Factum Sycinonii.

Veterum quidam ut prisci testantur Authores, cùm conjugem suam Debutadis Sycinonii filiam à suo divelli complexu propter nimium amorem non posse videret, profecturus ad bellum, ne intereà tanto affectu amantissima mulier contabesceret, umbram illi quandam vultûs sui carbone duntaxat rudioribusque lineis in pariete deductam, ut hujusmodi simulachro suum amorem solaretur, reliquit. Quod exemplum cùm imitatæ essent illo ævo matronæ aliæ honestissimæ præstantissimæque, virorum desiderium pictis imaginibus solantes, æquiori animo reditum eorum expectaverunt. Nota est Poetarum encomiis Protesilai conjux Laodamia, toti Historicorum testimoniis Cremanes, qui cùm amorem suum filium illum ac sincerum testari vellent, è frontis suæ vena cultello aliquo sanguinem eliciebant, & hauriendum amicis suis propinabant. Quid pensiles illi Semiramidis Reginæ horti? Quid Colossus ille Rhodius? Quid Cretensis Labyrinthus? Quid illud in Ægypto Mausolæum? Pignora illa sunt & solatia quædam amoris ab amantibus olim relicta. Alii annulum, alii sigillum, nonnulli expressam vel in cera, vel in auro politissimis lineamentis effigiem apud amicos abituri deponant: sed umbræ sunt, & marcescentes duntaxat umbræ, si eum nostri Triumphatoris amore conferantur. Non effigiem hic aliquam, non annulum, non sigillum: sed corpus & sanguinem, humanitatem suam & divinitatem diffi-

Similium factorum enumeratio.

Christus longè alia signa reliquit.

dissimulata majestate sub orbiculo panis, Ecclesiæ suæ à cujus divelli complexu non potest, cùm cœlo spolia victor inferre desiderares, reliquit; Vt nimirum cœlum Triumphator intraret, & terras hominum amator non desereret; cœlesti Patri dilectissimus Filius adesset ab hominibus amantissimus Servator non abesset. O vim amoris incredibilem! Olim amoris sui pignus manna Iudæis, hodie seipsum Christianis indulget: olim cùm puer esset, amantissimæ Matris sinum gratissimo pondere implebat; hodie cùm triumphat in sacerdotum sacratissimis manibus exultat: olim artus humanos induit, hodie in hostiam induitur; olim virginei lactis rore pascebatur, hodie purpureo cruore nos pascit. Equidem magnus olim amor fuit Arthemesiæ Reginæ, quæ Mausoli Regis mariti sui cineres vino mixtos epotando vivum ipsi ac spirans sepulchrum intra sui pectoris angustias adornavit. Magnus etiam Romanæ illius filiæ, quæ intra carcerem exerto ubere matris famem lactis sui subsidio lenivit. Magnus & illius filiæ, quæ patrem suum jam ultimæ senectutis virum, custodiæque traditum, velut infantem pectori suo admotum aluit. Sed major est amor Christi profectò, qui non lacte aliquo, sed sanguine pretiosissimo nos nutrit; non reliquias aliquas corporis sui, sed seipsum totum hominem ac totum Deum in hominum animos insinuat, & ut possit, in exigui panis speciem sese transmittit. Atque hæc est hostia illa trophæum amoris, miraculum amoris, thesaurus amoris: hæc est hostia illa, invidiæ ac mundi victrix, inferorum domitrix, mortis triumphatrix, cœli lumen, terræ columen; quæ non biduo aut triduo, sed toto naturæ hujus ævo hominibus adorantibus, Cœlestibus applaudentibus triumphavit, & verò etiamnum triumphat. Erigite animos, & triumphi apparatum splendoremque videte.

Magni amoris exemplum.

Aliud.

His major est amor Christi.

Hostia sacra.

Definitiones conglobata.

Nos

Non exspectatis, opinor, ut aut Romam, aut in civitatem aliquam aliam amplissimam, ubi vel in clivo Capitolino, vel in foro, vel ad portam consistentes apparatum triumphi ordinem spectetis, vos deducam. Non enim in urbe aliqua, sed in orbe toto triumphalis hæc pugna peragitur, ubi oppida portæ sunt quædam, civitates fora amplissima, templa verò ac delubra Capitoliorum instar aperiuntur & exornantur. Atque ita fit, ut dum per orbis universi regiones triumphus hic cœlestis ducitur, in oppidis magnâ submissione cernatur, in civitatibus magno apparatu videatur, in templis ac delubris magno omnium cultu honoretur. Ita fit, inquam, ut in omnibus omninò Imperii Christiani locis, quaqua patet vel in surgentem vel in cadentem solem orbis, apud ipsos etiam extremos Indorum populos sacratissimum Christi corpus triumphet. Et quanquam non hoc tempore Triumphator hic noster quadrigis albis per laureatas militum cohortes vehatur, non relegatos ad currum suum debellatos à se Monarchas superbè trahat, non miserandam captivorum hominum multitudinem ante currum impellat: adsunt tamen Ecclesiæ Pontifices, qui comitantur, & triumphantem submissis infulis adorant: adsunt Principes, Reges, Imperatores, qui cùm etiam comitentur positis sceptris suis ac diadematibus, Triumphatoris sese famulos percusso pectore pronoque corpore confitentur: adest Christiana plebs universa, & stratis verno flore plateis, domibusque vel multâ fronde, vel longo tabularum pulcherrimarum ordine velatis triumphantem profundissimâ submissione Deum suum appellat, & prostrata gestientibus animis adorat. Nihil dico de cætero rerum aliarum apparatu, nihil de suffimentis, nihil de musico concentu, nihil de facium ardentium coruscatione; vos enim qui interesse soletis uni-

Locus triumphi.

Comitatus triumphantis Christi.

Transitio

universa hæc non tarò videtis. Videre vultis autem procedentes aliquos in hoc triumpho Imperatores? videte Ferdinandum II. Cæsarem hodie Catholicissimum media in urbe Viennensi spectante populo desilientem è rheda, ut sacrosanctam Hostiam iter pedibus ingrediens comitetur. Videte Austriacæ Familiæ caput Imperatorem Rodolphum I. ex equo subitò descendentem, equo suo sacerdotem, qui sacram Hostiam gestabat, imponentem, & velut à pedibus frenisque minister esset, triumphantis equum manu suâ deducentem. Deesse nunquam in hoc triumpho voluit, quisquis in hac augustissima familia lucem aspexit. Et ille noster, qui jam vixit, Albertus Pius quoties ex equo desilivit? quoties è rheda sua prosiliit, ut hujus triumphi sacra portantes Sacerdotes ipse pedes sequeretur? Videte Reges ac Principes, ac alios. In Aragonia Siciliaque Regem Alphonsum; hic sacratissimæ cùm obviam factus esset Hostiæ, confestim ex equo sese in terram abjecit. In Francia Christianissimam verè Reginam Isabellam; hæc ægra quanquam esset, ne transeunte tamen hac pompa parum decorè sederet, deponi sese ex vehiculo curavit. In Scotia Davidem Regem; hic cùm exhaustis penè corporis viribus gressum ægre figere posset, ne tamen in hoc triumpho desideraretur, medius duos inter sacerdotes ejus imbecillitatem sua ope sublevantes procedebat. In Anglia Henricum Octavum; hic ut triumphatori nostro debitum exhiberet honorem, quanquam esset jam Apostolicæ Sedis inimicus, infra terram abjicere sese posse concupiscebat. In Polonia Vladislaum; hic ut tanti triumphi splendorem augeret, sanctissimi Christi corporis titulo templum velut magnificentissimum quendam triumphalem arcum dedicavit. Fecerunt id alii plurimi (neque enim alios enumerare omnes hîc possum) fecerunt, inquam,

Ab enumeratione exemplorū.

quam, & cum universa plebe triumphum hunc munificentia pietateque sua præsentes condecoraverunt. Dicant nunc & debacchantes dicant Iudæi, aliquando se corpus hoc in crucem egisse: egerunt sanè, sed quod nunc frementibus ipsis & exilium suum frustrà deplorantibus triumphat. Irrideant, & ore impudentissimo blasphement Hæretici; imò etiam cultris, mucronibus, ferro, flammis in sacratissimum hoc corpus conspirent, transfodiant conculcent, in cloacas aut flammas perditissimi sicarii, & dæmonum satellites abjiciant, triumphat tamen, & frustra eorum invidiâ ringente, frustrà eorum armis sævientibus. frustrà eorum animis debacchantibus, ad Ecclesiæ Romanæ summam gloriam, & hæreticæ pravitatis sempiternam infamiam triumphat. Neque verò in hoc triumpho aut triumphantis liberalitas deest, aut immolanda victima desideratur, aut convivium à quoquam exspectatur. Victima est, qui triumphat, & quotidie solemni Ecclesiæ sacrificio (ô inusitata benignitas!) immolatur. Cibus est, qui triumphat, & quotidie magnificentissimo in Ecclesia convivio Catholici convivæ (ô divina benevolentia!) recreantur. Iam verò quàm multi sunt, qui innumeris maximisque in hoc triumpho donis cumulantur, dum alii corporis afflicti sanitatem recuperant, alii mentis divinæ fervoribus inflammantur; hic vinculorum nexibus expeditur, ille agitatos inter fluctus naufragus servatur, non pauci è mortis quasi faucibus singulari triumphantis hujus corporis beneficio eripiuntur. Quòd si quis triumphi præcones fortasse quærat, quot in Ecclesia sunt Scriptores, tot hujus triumphi ac Triumphatoris sunt buccinatores, quot in cœlo cœlestes sunt spiritus, tot in hac triumphali pompa ad spectaculum effusi sunt præcones. Quid igitur nunc restat? Faciamus profectò

Orationis conversio in triumphatoris hujus inimicos.

Victima in hoc triũpho oblata.

Dona distributa in hoc triũpho

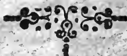
Præco ejusdem triũphi.

festo, quod absoluto olim Romani triumpho, qui nuncupatis in Capitolio votis gratiarum actionem Diis suis solemni ritu persolvebant. Et ecce jam animum subit duorum quondam, ut est apud Platonem, amicorum votum, qui cùm in via in Vulcanum incidissent, isque ut quod vellent, postulandi faceret iis potestatem, injice nos, inquiunt ipsi, in fornacem tuam, ut ambo liquefiamus, aut malleis tuis ita nos contunde, ut è duobus unum efformes. Tibi enim ita dicimus omnes, ô Christe, ô Triumphator auguste, tu nos in illam charitatis infinitæ fornacem injice, ut toti in tuum amorem liquefacti resolvamur, imò tuæ misericordiæ ac benignitatis dulcissimis ictibus ita animos nostros contunde, ut nos in te transferas ac totos transformes. Hoc votum est nostrum, gratos animos verò si in hoc tuo triumpho requiris, en offerimus & amantissimos tui, & pro tuo illo in nos beneficio gratissimos. O si quiescere apud nos vel transiens tantùm in hoc triumpho desiderares! En tibi cordium nostrorum altaria præparamus. O si remanere perpetuò etiam velles! En animorum nostrorum Capitolia quædam aperimus: projice saltem & effunde tua illa tot cœlestium gratiarum munera, neque enim non esse liberalis jam potes cùm triumphas: & ecce tibi animis applaudimus, ore acclamamus. Triumpha terror & domitor hæreticorum, triumpha veri amoris trophæum, & miraculum omnium miraculum.

Apostrophe & votum ad Christũ.

Clausula, cum petitione gratia

DIXI.

ORA-

ORATIO IX.

DE LAUDIBUS S. CRUCIS.

SEPTEM illa prodigiosæ magnitudinis opera, quæ mundi miracula nuncupantur, *Reverendi Patres, Honorandi Domini Sodales,* etsi erant vanissimæ quædam argumenta jactantiæ, tamen cùm olim superstitiosa nimium antiquitas, tum hodie vetustatis admirator mundus mirum est quantum extollat, ac deprædicet Simulachrum illud Olympii Iovis, quod ex ebore atque auro Phydias supra aliorum artificum æmulationem eximius fabricavit; Colossum illum in insula Rhodo tantæ molis, ut sub ejus pondere tremere terra ipsa videretur, quem Cares Lydius extruxit; ingens illud Ephesiæ Dianæ templum, in quod Asia universa, & centum viginti septem Reges architecto Ctesiphonte suas opes congesserunt; superbissimos illos Babylonis muros, quos trecenta hominum millia imperante Semiramide condiderunt; portentosum illud Mausoli Cariæ Regis sepulchrum, quod evocatis ex orbe toto præstantissimis artificibus Artimesiæ in maritum amor elaboravit; memoratissimas illas Ægypti Pyramides, quarum maximam trecenta sexaginta sex hominum millia vix annorum viginti spatio perfecerunt; excellentissimam denique turrim illam Pharum, Ptolomæi Regis opus, quæ collucentibus ex alto ignibus maria ferè omnia collustrabat. Neque ego inficias eo defixam hic hærere potuisse hominum admirationem, & cùm opum immensitatem, tum incredibilis substructionis artificium ob

Exordium à septem mundi miraculis.

Horum enumeratio.

obstupescere: quòd si tamen ea omnia, & quæcunque alia esse potuerunt mundi miracula cum gloriosissima servatoris nostri Cruce conferamus, jacebunt illa infra hominum stuporem, & omnem omnium ætatum admirationem sola Crux occupabit. Cui proindè meritò dicemus:

Crux Christi his omnibus præstare ostenditur.

Cedant cuncta Cruci, *cedant miracula Christo,*
Vnum pro cunctis fama loquatur opus.

Quippè non ad inanem ostentationem est, sed ad salutem; non ad temporis longissimi memoriam, sed ad æternitatem; non ebore, vel auro, vel marmore superba, sed pretiosissimo Filii Dei sanguine rubicunda, ut divini in homines amoris sit signum, partæ per Christum libertatis monumentum, reportatæ de morte & dæmonibus victoriæ trophæum. Atque illi cùm idcircò liberati per eam mortales cultum debeamus, consignemus illi sanè hodie debiti officii pignus, Panegyricum aliquem quem dum voce persolvo, Vos iidem amorem, gratitudinem, obsequium, propensæ benevolentiæ & attentionis calculo numerate. Non immemor ero me de Cruce dicere, cujus verticem cùm acutissimarum diadema spinarum inumbret, flores dicendo non consectabor; & cùm tota sacrosancto cruore rubeat, nequaquam lenociniis & pigmentis facundiæ oratio nostra luxuriabit. Misceamus cum dolore lætitiam, & cùm dolor lætitiæ sit causa, lætitiam sine dolore nullam admittamus.

Propositio cum attentionis captatione.

Curiosus nimium essem, & temerarius etiam fortassis, si divinum amorem nunc in hanc, nunc in rem aliam ponderare conarer; pace tamen tuâ, ô divina Majestas, & assentiente universo mihi mundo dicam, nihil unquam tanto amore prosecutus esse Deus videtur, quanto Crucem. Vix dum immensam hanc rerum omnium machi-

Primum confirmationis argumentum ab amore Dei.

chinam omnipotenti manu condiderat, & jam in illo voluptatis paradiso Crucis typum ac symbolum vitæ arborem esse desideravit. Illam dilecto suo Patriarchæ Iacob ostendit, cùm portentosam illam scalam, quæ solùm ima parte, superna cœlum tangebat, ejus admirantis oculis subjecit. Illam legato suo Moysi demonstravit, cùm virgam eam illi dedit, qua tot miracula obstupescente natura patravit. Illam Aaroni per virgam aliam exhibuit, quæ cùm arida esset, derepentè velut infuso divinitùs succo effloruit. Illam universo Israelitarum populo proposuit in eremo æneus ille serpens, cujus aspectu infirmitatis humanæ vulnera curabantur. Vidit illam Ezechiel tanquam arborem supra montem excelsum: vidit Patriarcha Noe, tanquam prodigiosam arcam, in qua universum genus humanum servaretur: vidit Isaias Propheta, tanquam clavem domûs David, qua clausum prisco ævo cœlum reseraretur: vidit Elisæus tanquam lectulum, in quo posteaquam sese ipse expandit, mortuum puerum ad vitam revocavit. Ita Deus tantoperè Crucem, etiam cùm nondum esset, diligebat, ut quibusdam figuræ ejus tabulis sese oblectaret, suis amicis ad spem excitandam eas ostenderet, universo terrarum orbi tanquam signa futuræ liberalitatis exhiberet. Posteaquam verò revoluta retrò tot sæcula fortunatissimum illud tempus adduxerunt, quo inter homines occulta Majestate præpotentis Dei Filius naturam nostram assumere in libertatem incepis: Deus immortalis! quos non honores in Crucem suam congessit? Cùm illustrare mundum universum tanquam lampas fulgentissima desideraret, fuit illi Crux candelabrum: cùm offerre sese æterno Patri victimam anhelaret, fuit illi Crux altare: cùm mori pro hominum vita vellet, fuit illi Crux lectus: cùm appendere mortalium omnium peccata

Figura quæ Crucem designarunt.

Amplificatio eiusdem crucis amoris.

cata ac sua simul merita in divinæ justitiæ tribunali opt3ret, fuit illi Crux statera: cùm accipere summi Regis in terra ac cœlo potestatem deberet, fuit illi Crux thronus & solium regale: cùm Ecclesiam deperiret, atque illam sibi charissimam sponsam conjungere festinaret, fuit illi Crux thalamus nuptialis: dum ad victoriam triumphumque de immanissimis naturæ nostræ hostibus properaret, fuit illi Crux gladius, quo mortem dæmonemque debellavit. Vereor ne quod dicturus sum, quemadmodum ipse sentio, fortassis non intelligatis; hoc dico, nihil sine Cruce potuisse, aut certè nihil voluisse Christus videtur. Sed erat ferventissimus amor ejus in Crucem, quo ita animo sauciatus est, ut quodammodo seipsum in Cruce pendendo, Crucem effecerit. Et quicquam aut ad dignitatem majus, aut ad gloriam sublimius esse potest? Nondum sermonem hunc retexo, & quia verè, audacter dico, nihil etiam hodie in Ecclesia posse vult Christus sine Cruce. Estne aliquis in Ecclesiam per baptismum recipiendus? Cruce signatur. Estne jam receptus divino quodam robore confirmandus? Cruce signatur. Estne quandoque post divinarum legum prævaricationem expiandus? Cruce signatur. Est Crux, quæ collatarum in Ecclesia dignitatum est signum, quæ matrimoniorum fœdera perficit, quæ morituris spem & animum addit, quæ rebus omnibus divino Numini ac religioni consecrandis adhibetur, quæ adversus dæmonum vim tanquam machina fortissima admovetur. Atque, ut quod caput est, non omittam, sine Cruce sisti Christus in altari non vult, atque ibi cùm pro immensa sua bonitate præsens est, (ô quàm incredibilis est ejus in Crucem amor!) Cruci iterum, quam repetitis tot vicibus formant sacerdotes, sese submittit. Ita Crucem amat, ut ejus oblivisci non possit, & cùm gloriosissimus in

Christus sine cruce nihil voluit.

Ab enumeratione partium.

Amplificatio ejusdem

in illa sua æternitate obtemperante universâ naturâ triumphet, ad illam tamen in terris redit, non ut patiatur (etsi vellet, si opus esset) sed ut amorem suum contestetur, non ut illam impiissimis & efferatissimis Iudæis exprobret, sed ut Christianis, charissimis filiis suis commendet. Quanti verò obsecro vos, amoris hoc est signum, in principatûs sui argumentum Crucem assumere? Præferetur illi Crux, si Augustino credimus, cùm ad iudicium de universo humano genere faciendum accedet. Quanti est honoris illud signum cœlo Crucem inserere? Inseretur illa, quemadmodum constans Theologorum est opinio, cùm indictâ rebus omnibus quietis lege æternus benè meritis triumphus decernetur. Quanquam non ipse tantùm tantos Cruci honores confert; verùm etiam mortalium omnium venerationem illi conciliat. Illi lunas suas Oriens, illi aquilas suas Occidens submittit; huic tyara Persica, & Romana mytra cedent, hanc ultimi terrarum Indi adorant; huic Regum & Imperatorum poplites sese incurvant, & ad ejus oscula totius mundi Magnates procumbunt. Constantinus Magnus labarum illud, quod gestari ante Imperatores, & à militibus adorari solebat, in Crucis similitudinem efformavit, ut jam indè venerari Crucem milites addiscerent, ne facinorosi deinceps ullà Cruci affigerentur gravissimo decreto cavit, ut non ampliùs Crucem mortales horrerent, sed honorarent, immò etiam aureis argenteisque nummis Crucis figuram imprimi mandavit, ut tum homines quodam erga pecuniam amore ferrentur, ipsam quoque Crucem amarent. Quid quod Theodosius & Valentinianus Cæsares, quibus diligens admodum cura erat, per omnia superni Numinis religionem tueri, severissimè sanciverunt, ne in solo, in silice, in marmoribus humi positis aut pingeretur Crux, aut

Amor & honor quē mundus crucem afficit.

Ab excep...

aut sculperetur, ne sacrum humi signum pedibus conculcaretur? Tantò erat apud veteres illos augustissimos imperatores in honore Crux, ut cruce munire frontem mallent, quàm diademate caput ornare: ideoque cùm in sacras ædes ingrediebantur, coronas suas deponebant, & Crucem frontibus suis confestim imprimebant. Quis jam cum Chrysostomo non ita exclamet; Hoc maledictum, hoc abominabile, hoc extremi supplicii symbolum, Crux, diadematibus & coronis clarius est factum? Quis non cum Augustino ita dicat: jam in fronte Regum Crux illa fixa est, cui aliquando inimici insultaverunt? Quis non cum Hieronymo ita affirmet; jam Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas patibuli salutaris pictura condecorat? Iam verò si potentissimam vim Crucis attendamus, nihil unquam in efficacius reperiri, aut potentius eâ excogitari posse confitebimur. Testes sunt primi illi duodecim Ecclesiæ Antistites Apostoli, quibus tam gloriosas de mundo victorias non alia, quàm vis Crucis comparavit. Testes sunt Martyres, quorum invictos adversus tyrannidem animos Crux effecit. Testes sunt Confessores, qui cùm impressam animis suis crucem haberent, cœlestibus imbuti præceptis mundum irriserunt. Testes sunt Doctores, qui non aliunde quàm à Cruce fulgentissimum doctrinæ suæ lumen hauserunt. Testes sunt Virgines, quæ angelicam vitæ suæ puritatem uni Cruci acceptam retulerunt. Quid? dicetne aliquis nihil Cruce infirmius esse? fortitudo est in infirmitate; nihil vilius? splendor est in vilitate; nihil ignominiosius? decor & honor est in ignominia; nihil molestius? jucunditas est in molestia. Loquatur divus Laurentius, & craticulam melitensi pluma molliorem sibi fuisse declarabit. Loquatur diva Cæcilia, & suaviores fuisse sibi laminas ardentes, quàm Helenæ un-

S. Chrysostomi de hac Cruce dictum.

A testimoniis.

Contraposita.

Prosopopæia.

unguentum, affirmabit. Loquantur uno ore Martyres omnes, dicent sanè Christi Crucem carbonibus suavitatem, equuleis dulcedinem, rotis jucunditatem, patibulis lætitiam, tormentis denique quibuscunque aliis gloriam aspersisse. Quippè fuerunt olim omnes in Cruce dolores, ut qui illam postea sequerentur, aut nullos invenirent, aut eos cœlesti quadam suavitate permixtos haberent. Placetne ut admirandam adversus hostes aliquos Crucis potentiam consideremus? Nolo nimis antiqua in memoriam revocare. Notus est Constantinus Imperator, qui de Maxentio, de Bizantinis, de Scythis beneficio Crucis triumphavit. Taceatur. Notus est Rex Anglorum Osvvaldus, qui cùm in feralem adversus infideles arenam descensurus esset, erigi Crucis insigne curavit, coram quo cùm prostrati milites divinam opem implorassent, gloriosissimam de suis hostibus victoriam reportaverunt. De eo nihil dicatur. Notus est Theodosius Imperator, qui adversus Eugenii Tyranni innumerabiles copias parvam manum præeunte Cruce ducens, commemorandam apud omnes posteros victoriam est consecutus. Sileamus etiam illum, & posteriorum ætatum fidem testemur. An non celeberrimus Austriacæ Familiæ conditor Rudolphus Imperator, dum exercitui suo sacrosanctam præferri Crucem jubet, rebellem Bohemiæ Regem Ottocarum debellavit? An non illustrissimum ejusdem Familiæ columen Carolus Quintus in expeditione Tunetana sollicitis ac trepidis Ducibus suis pendentis in Cruce Christi vexillum suâ ipse manu sustulit, & hoc Duce vincendum esse proclamavit? An non victoriosissimus Ioannes Austriacus, cùm acceptum à Pontifice Maximo Crucis vexillum in Prætoria triremi erexisset, immanissimos ad Naupactum Turcas profligavit? An non piissimus hodie Imperator Ferdinan-

S. Crucis contra hostes potentia.

Amplificatio.

nandus II. nuperrimam ad Pragæ muros in Bohemia victoriam sanctissimæ Crucis, cujus signum præferebatur, acceptam refert: Vincit, triumphat, invicta est Serenissima illa Principum Austriacorum Familia; sed audeo dicere, tantam incredibilis potentiæ suæ magnitudinem Cruci debet, & verò etiam agnoscit. Atque utinam dum externa hodie domesticaque bella undique detonant, confundunt, subvertunt, perdunt omnia, dum tumultus, velut undæ undas, sic alii alios trudunt, dum hæreticorum rabies vires suas latiùs indies & cruentæ tyrannidis suæ brachia porrigit, hac Crucis loricâ pectus suum Christiani Principes protegerent, hac galeâ caput suum custodirent, hoc gladio manus suas armarent! Enim verò ne de nobis nequaquam solliciti videamur, cur lignum, ut inquit Augustinus, ubi fixa fuerunt membra patientis, etiam cathedra fuerunt Magistri docentis: si nos veri instituti ac doctrinæ studiosi sumus, hæc est schola nostra, Sodales, Crux sancta. Illa nobis amorem explicat, ne arrogantes simus; illa patientiam nobis ostendit, ne ad molestiarum aspectum humeros contrahamus; illa pugnandi modum docet ut tentati non succumbamus; illa efficacissima media suggerit, ut in vitiorum nostrorum morbis non desperemus Illa depellit ærumnas animi, non infert; distrahit curas, non seminat; laxat dolores, non intendit; attollit spiritum non dejicit. Mater est lætitiæ, fidei basis, anchora spei, fomes amoris, patientiæ speculum, clavis cœli, polaris vitæ stella & lucidissima Cynosura. Tentari sub Cruce quisquam vix potest, vinci non potest. O si faxit Deus, ut ramos tuos apprehendamus! ô felix palma! ô si de amaritudinis tuæ fructu comedamus, mœroris flosculos decerpamus, fasciculum aliquem myrrhæ tuæ colligamus! Submitte acumen sublimis arbor, inflecte ramos, ô nobilis planta, ut, quid dicam manu?

Oratio.

Crux omnium virtutū schola

Definitiones conglobata.

Apostrophe ad ipsam Crucem.

manu? imo animo contingamus, ut ſaltem ſub umbra tua, cùm ſupremi tribunalis Judex adveniet, ſecuri reſpiremus, ac tecum in campos illos Beatorum perenni Majo vernantes abeamus. Hoc optemus, ſodales, & nihil amplius dicamus. DIXI.

ORATIO X.

DE CONVERSIONE
D. PAULI APOSTOLI.

Exordium ab iis quæ potentiam Dei maximè oſtendunt.

PErmulta ſunt, quæ cùm divinæ Majeſtatis omnipotentiam clariſſimè mortalibus omnibus manifeſtent, tum incredibili contemplantium hominum animos admiratione defigunt, univerſam hanc Vniverſi machinam, cœlum & terram nullâ ingrediente materiâ creare, rudem poſteà indigeſtamque molem ordinare, ſole, lunâ, ſtellis Cœlum; arboribus, plantis aliis ac floribus Terram ornare: per medias Oceani rubri aquas fugientibus Ægyptiacam ſervitutem Iſraelitis, ſiccum iter præbere; ſolem ſuo incurſu, fluvios ſuo influxu ſiſtere, ignibus vim adurendi adimere, vitâ functos effractis mortis repagulis ad hanc lucem communemque ſpiritum hauriendum revocare, dæmones in fugam conjicere, ſurdis auditum, cæcis viſum, mutis loquelam, ægris ſanitatem, naturâ obſtupeſcente, ſolâ voce, aut nutu duntaxat, aut attactu reſtituere: alia denique, quę cùm à cœli ac terræ Monarcha produci poſſint, tum omnium ſapientum acumen atq; adeò rationis humanæ vim omnem effugiunt, & concitatâ ſiſtunt admi-

Clarius his omnibus signum peccatoris conversio.

mirationem. Vt hæc tamen maxima sint, admiranda sint, divina sint, nihilominùs longè majus, admirabilius, divinius est, & quod solam divinæ Majestatis vim omnipotentem certissimo argumento clarissimoque signo manifestare potest, hominem peccatorem à devio in viam, à tenebris in lucem, à dæmone ad Deum, quasi sensu mutatum, mente animoque novum convertere, allicere, pertrahereque. Neque verò illa hominis peccatoris conversio divinæ potentiæ ac benignitatis tantùm est opus, verùm etiam tale, in quo assiduè laborare ter Opt. Max. Deus concupiscit, ex quo summam haurit oblectationem, in quo victoriæ suæ trophæum erigere, augustissimique triumphi honorem collocare non desistit. Adeò jucundius honorificentiusque est omnipotenti Majestati aberrantem ac perditum hominem aliquem salvare, quàm universæ naturæ molem è nihil creare; hominis peccatoris tenebras divinâ luce illustrare, quàm cœlum tot illis pulcherrimis ac flammantibus sideribus adornare. Quod cùm aliàs sæpissimè ex hominibus vilissimis Ecclesiæ Antistites & Reipublicæ suæ Principes, ex Publicanis Apostolos, ex incantatoribus & Magis Martyres gloriosissimos; ex idololatris Ecclesiæ Doctores luminaque fulgentissima producendo declarârit: tum profectò vel maximè, cùm Paulum Christianis tum primùm nascentibus exitium nefariè molientem, eorum sanguinem ac mortem anhelantem, initâ cum eo quodammodo pugnâ superarit, ad se convertit, ex lupo rapacissimo ac crudelissimo agnum mitissimum & mansuetissimum; ex Ecclesiæ persecutore, Ecclesiæ Doctorem, propugnatorem, ac clarissimum lumen effecit. Qua de re quoniam ita visum est, ut pro hujus diei celebritate, atque in hoc Divis omnibus sacro loco hodie dissererem, dabo inprimis pugnantem cum Deo Paulum,

Amor Dei ad eandem.

Orationis distributio.

tem, ac triumphantem de Paulo Deum, ipſumque de ſeipſo Paulum victoriam reportantem. Cogitate, Sodales, intueri vos in Paulo peccatorem; hunc enim per illum repræſento: in Deo clementiſſimum judicem; hunc enim deſigno. Noli te verò jam à me vim aliquam humanæ eloquentiæ exſpectare, ubi vox divina fulgurando furorem humanum confundit: malo quippe in pii Sodalis apud vos, quàm facundi Oratoris opinionem venire. Atque ut à pugna ipſa initium ducentes ad victoriam triumphumque procedamus; ſolent orbis principes ac Reges priuſquam ad arma caſtris oppoſitis, vel cum aliquo rebelli deſcendant, Legatos ad quos cum mandatis ablegare, qui ſolemni ritu ac ceremoniâ vel res ab hoſte captas repetant, vel de injuria conquerantur, vel rebelles ad Principis ſui obedientiam revocent. Quod profectò ſumma prudentia Romani Reges lege ſanciverunt, ut priùs pacis & æquitatis viæ, quàm armorum inter homines tentaverint. Ubi verò res ablatæ denegantur, nulla injuriæ reparatio fit, nec Principis auctoritatem ac majeſtatem ſubditus rebellis agnoſcit, bellum indicitur, miles conſcribitur, ad pugnam, ad manus, ad victoriam de ſumma rerum decernendam itur. Eodem prorſus modo cœleſtis Imperator Chriſtus Dominus, cùm Saulum ſubditum rebellem, atque Eccleſiæ ſuæ naſcentis hoſtem acerrimum, multa in diſcipulos nefaria cogitantem, multa crudeliter molientem videret, pro ſua ſingulari benignitate ac clementia monendum illum eſſe priùs exiſtimavit. Monuit per Apoſtolos inprimis, quorum ipſe publicas & celeberrimas de Chriſto conciones, admiranda virtutum exempla, incredibilem omninò patientiam non ignoravit. Quibus ſanè modis monere delinquentes divina Majeſtas ſolet, ut cùm divini verbi præcones audiunt, ſui officii recordationem aſſumant; cùm

Benevolētiæ captatio.

Confirmatio à more Regum mundanorum.

Applicatio ejuſdem moris ad Deum.

Legatos Dei Paulus spernit. exempla virtutum intuentur, ad virtutem excitentur; cùm aliorum patientiam admirantur, ipsi ad perferendum aliquid animentur. Verùm cùm legationem hanc primam nescio quo furore tandem correptus non audiret, aspernaretur respueret, benignissimus Imperator graviter animo exulceratus suum illum athletam sub alienis signis militare, generosissimi Martyrum omnium Ducis Stephani oratione rursus illum ad sese vocavit, atque etiam omnium anteà illatarum injuriarum oblivionem, ut ullum ipsi peccatum adscriberetur, proposuit. Quid ille verò? Adhuc spirans minarum & cædis contra stimulum calcitrabat: imò verò surgebat in eo furor, & ferventissimum animum pudebat plus ore posse, quàm manu; pudebat in latebras tantùm conjicere, non etiam in crudelitatis arenam Christianos illos novos *Persecutio Sauli.* catenatos flagellatosque protrahere. Abit igitur ad Pontifices, mandati tabellas, quarum authoritate in Christianorum cædem grassetur, petit; tabellas obtinet, gestit, exultat, armat animum irâ furoreque, corpori arma circumponit. *Apostrophe ad Saulum & dissuasio ab incepta persecutione.* O vanam humanæ audaciæ confidentiam! ô cæcam animi nimium confidentis audaciam! Subsiste parumper hic Saule, & tu cum illo subsiste peccator; temerarii profectò non prudentis est Ducis, suas tantùm, non hostis vires ponderare. Quid agis igitur? quonam abis? in quem furorem istum, atque ista arma distringes? Si minimum quid discipulorum uni feceris, ipsi Deo facies, & Deum irritabis? Si tetigeris illos, ipsam Dei pupillam tanges, & Deum ictu aliquo sauciare præsumes? Nescis illum esse, qui fulgura mittit, & eunt, & eum reverentiâ dicunt adsumus? Qui nubes extendit quasi tentorium ipsum, & fulgurat lumine suo desuper? Suspice cœlum, altius est; si peccaveris, quid ei nocebis? at si multipli-

plicatæ fuerint iniquitates tuæ, quomodo fulmen ejus evitabis? Deus est ultionum, quem petis: si pugnam cupis, eadem: Deus est virtutum & Majestatis, si victoriam speres de te, illam dabit. Est ille, quem vestra in Synagogâ diademate spinarum plexili coronatum nefario consilio in crucem egit, sed qui devictâ morte, sepulchro inviolato redivivus triumphavit. Et in eum certare cupis, qui mori ampliùs non potest? Ecce Ecclesiam convertere tendis, *quæ per damna, per cædes, ab ipso ducit opes animumque ferro?* Nondum ista crudelem animum ab immani cogitatione deducunt, mitius loquar & agam. Illum persequeris, ô Saule, ô peccator, qui ut te redimeret sanguine suo purpuratus, vitam exhalavit. Vide pedes ejus, vide manus, & impressa partæ tibi salutis vestigia videbis: Pater est misericordiarum, qu d opponis crudelitatem? Deus est consolationis, quid turbas? Ann n satis esse deberet, quòd Stephanum ejus sub crepitantium mole saxorum fatiscentem emori spectasti & risisti? quòd lapides ministrasti? quòd omnium penes te vestimenta servasti, ut scelestissimo omnium officio impios lictores demereris? Nec timore vincitur furor, nec amore; abit, pugnam vult & cædem, campum ingreditur. Ita ruunt, ruunt peccatores, & sæpè corruunt. Quid hic verò Christus? Paratus est, certamen non detrectat, summo gaudio, summâ alacritate in arenam, in pugnam; quid hic dicam? Angelum fortasse al quem immisit? Satis fuisset, nolite tamen exspectare. Divorum forsitan quempiam? Gloriosum d fuisset, sed nec tamen exspectate: ipse, ipse CHRISTVS in hanc pugnam & arenam descendit. Pugnam vult, non ut sanguinem, sed amorem eliciat: pugnam vult, non ut solus triumphet, sed victum victorem *Certamen Christi cum Saule.*

efficiat, & suum in Capitolium triumphantem inducas. O incredibilem amorem! ô quanto desiderio peccatorum salutem anhelas, & quæris Deus! Non dubito quin tùm è cœlo illo suo ita dicebat: Nemo, nemo rapiet eum de manu mea; tenebo eum, nec dimittam, & quia funes peccatorum circumplexi sunt me converso tandem obsequia, in funiculis charitatis traham eum. Ecce ego lactabo eum, & loquar ad cor ejus: Saule, in charitate perpetua dilexi te, ideò attraxi te miserans tui. Salve fili, si te lactaverunt peccatores, nec acquiescis eis, ecce ego lactabo te, quinimò jam te redemi, & meus es, & sum tuus. Ita quidem amor ille divinus: sed ad pugnam, ad arma parati sunt utrimque pugnatores; hinc Saulus, illinc Christus; hinc homo illinc Deus; hinc peccator, illinc peccatorum judex & vindex. Pugnæ campus spatium est illud immensum, quod à cœlo in terram, à terra in cœlum usque portenditur. Consistit in terra Saulus, in cœlo Christus, Expeditus est equo Saulus, loricâ clausus, galeâ tectus, gladio fulmineo accinctus, comites secum equites alios ducebat; furore ipse plenus, corde crudelitatem, ore minas, manu cædes & sanguinem anhelabat: Christus verò nubium curru vectus, amore, quo Saulum deperibat, armatus loricâ misericordiæ, per quam omnium salutem respirat, circumdatus, ad hostem & rebellem accedebat. Videte nunc, Sodales, congressum: medium campum jam Saulus ardens tenebat, cùm ecce circumfulsit illum lux de cœlo, jaculum scilicet, sed lucis jaculum Christus emisit, quo sauciatus ille in corpore, sed sine vulnere ex equo deturbatus ac prostratus, sed sine sanguine victus, sed sine morte fuit. Naturales Philosophi, qui in scrutandis naturæ arcanis occupabantur, non retibus aut venabulis ad tygrides capiendas opus esse,

Prosopopœia

Contraposita.

Virtusque bellantis descriptio.

Saulus in terram dejicitur.

eʃʃe, ʃed ʃpeculis duntaxat, quæ ita mediis in viis eriguntur, ut oriens ex adverʃo ʃol ʃuos in ea radios projiciendo velut alium ʃolem producat. Ad hæc ſpecula cùm tygrides accedunt, in iiſque ſolem alium atque ſeipſas intuentur, quaſi illaqueatæ ſubſiſtunt, nulloque negotio capiuntur. Ita planè cùm Saulum tanquam tygridem furentiſſimum capere atq; irretire cœleſtis imperator concupivit, illi divinæ lucis ſuæ ſpeculum oppoſuit, in quo cùm juſtitiæ ſolem, atque adeò ſeipſum errantem intuitus fuit, è veſtigio ſubſtitit velut incantatus, ſeque capiendum in terram abjecit. Sed ecce ſecundum mox è cœlo jaculum, miſſile jaculum, & quinque duntaxat vocum: SAVLE, SAVLE, QVID ME PERSEQVERIS? Potentiſſimum profectò amoris & miſericordiæ jaculum, quo ſauciatus animo Saulus, ex ore minas, ex corde furorem, ex manibus arma rejecit: acclamans: DOMINE, QVID ME VIS FACERE? victoriam de ſe cœleſti Imperatori porrexit. Tua eſt, inquit, ô Chriſte victoria. Audite victum & proſtratum: Viciſti Chriſte, & ô me miſerum peccatorem! In te armis conſurrexi, tu amore mecum pugnaviſti; ego imprudens me perdebam, tu miſericors & clemens me ſalvaſti. Vbi ſum? Lucem oculis meis ademiſti, ſed animo ſalutare lumen adjeciſti: nihil video & te tamen jam agnoſco, & te cupio; jaceo, & ad te ſimul aſſurgo. O benigniſſime Chriſte! ô Ieſu Nazarene! Et me, hoſtem tuum, in miſericordiæ tuæ ſinum adducis? Et me rebellem tuum, tua manu excipis, tuæ benignitatis ulnis amplecteris? Et me tui ſanguinis inimicum, tui ſanguinis participem facis? Actum eſt, vicit Saulum Chriſtus, & de Saulo triumphat. En ille, qui hoſtis erat, jam amicus eſt; qui perſecutor, jam propugnator; qui lupus rapaciſſimus, jam agnus mitiſſimus eſt; qui Saulus

Secundum iſtum.

Saulus Chriſto victoriã concedit.

lus, jam Paulus est. Ita nimirum non vult mortem peccatoris Deus, sed magis ut convertatur & vivat. Ita nimirum, in funiculis charitatis suæ homines trahit, & quos peccatores iniquitatibus suis lactaverunt, ipse benignitatis suæ lacte, & pretiosissimo suæ misericordiæ sanguine nutrit & fovet. Vtinam, utinam ita vincantur peccatores omnes à Deo, ut se se libenter submittant; ita immutentur, ut vitam anteactam relinquant; ita in triumphum à Deo ducantur, ut cum Deo simul ipsi triumphent. Sed qui triumphantem vidimus de Paulo Deum, victoriam de seipso reportantem triumphantemque Paulum intueamur. Vix erat potentissimo illo divinæ vocis jaculo: Saule, Saule, quid me persequeris, transverberatus, confestim Ducem suum & Imperatorem agnoscens, illi intellectum suum & voluntatem in obsequium perpetuum profundissimâ submissione præsentavit; & ut animum suum jam divinæ voluntati planè conformem ostenderet, quot ille inquirendo verba deprompserat, tot ille respondendo subjunxit: Domine, quid me vis facere? Fuit illa vox victi, sed in qua esset ipsius victoris affectus: etsi enim non plura diceret, plura tamen ipse cogitabat. Cogitabat apud se (& utinam ita peccator cogitaret) Ecce tu me vocas, ô Christe, præsto sum: aliò quàm volebam, trahis, non resisto: furorem meum perstringis, relinquo. Sed tamen quid me vis facere? An ut hanc immissam in oculos meos caliginem perpetuò circumferam? Paratus sum. An ut sim è tuis, qui tuorum eram persecutor? Sim tuus. An ut arma in tuos distringenda deponam? depono. An ut tuæ legis sim præco, qui expugnator hactenus vixi? Ero præco. An ut pro te sanguinem ac vitam effundam? Effundam. Sed tamen Domine quid me vis facere? Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum. Quis mihi dabit pennas sicut colum-

Secunda confirmationis pars

Paulus triumphans

Apostrophe ad Christũ.

columbæ & volabo (sed ad te) & requiescam (sed in te) O insignem victoriæ palmam! Ita, ita peccator cùm vocatur à Deo, moras ne trahat; cùm cœlestis Imperatoris vocem audit, ipsi totum sese subjiciat; cùm subitò admonetur, subitò sese offerat ac præsentet; iracundiæ ardorem, si illo inflammetur, extinguat; carnis petulantiam, si illa titilletur, refrænet; voluptatis cupiditatem, si per eam incitetur, coerceat: non sit ampliùs suus, sed Dei, qui cùm suus esse volebat, sibi peribat. Et nunquid, ô sanctissime Apostole, nihil aliud tua illa tam prompta submissione voluisti, quàm Ecclesiæ, cujus esse Doctor incipiebas, filios, ut suiipsorum victores esse vellent, docere? sanè qui seipsos vincunt, victo quodammodo Deo cœlum ipsum expugnant: nec alii sunt, Ambrosio teste, violenti illi, qui cœlum rapiunt, quàm qui sibiipsis vim inferunt, sibique illa vi cœlorum regnum viriliter conquirunt. Audivistis & ipsi legistis aliquando leonem quendam furibundo impetu in Sampsonem irruisse, quem cùm ille non aliter quàm hædum suo illo immani robore prostravisset, ac prostratum dilaniavisset, in ejus ore apum examen & mellis favum invenit. Hic erat, hic erat ille Leo ferocissimus, Saulus noster, qui cùm in Christum concitato furore & impetu cæco ferreretur unâ tantùm divinæ lucis scintillâ prostratus est, unâ tantùm voce superatus est: at in ejus ore mellis quoque, voluntatis nimirum submissæ favus, & cœlestium desideriorum examen est repertum. O si in te quoque atque in animo tuo, peccator, posteaquam contra Deum ac legem, sed tuam in perniciem ruisti, ille verò te vel inspiratione sanctissimâ, vel trepidantis conscientiæ stimulo percussit, exiguus obedientiæ & submissæ voluntatis favus reperiretur! Fortè etiam à Philosophis illis Naturalibus aliquando didicisti, ita nonnunquam evenire, ut perdicum

Admonitio ad peccatores.

Alia apostrophe.

Saulus leo est à Sampsone occisus.

Exemplum à perdicibus deductū

ova incubantes alia ova excludant, & enati ex iis pulli aves illas tanquam parentes sequantur, atque illis adhæreant; ubi verò propriorum illi parentum vocem audiunt, cantumque percipiunt, impulsi naturæ quodam instinctu protinùs advolant, parentes agnoscunt, sese illis adjungunt. Hic erat, hic erat verissimus ille divinæ Majestatis pullus sanctissimus Paulus, sed quem cùm Synagoga exclusisset, ipsum suo in sinu detinebat, ipse illi adhærebat; at verò ubi intonantem è cœlo Christi vocem & auribus & animo percepit, protinùs verum suum parentem, Deum ipsum agnoscens, ad illum celerrimo concitati desiderii volatu contendit, atque illi toto animo se junxit. O si tu quoque peccator, cœlestis illius Patris tui vocem, qui in Ecclesiæ suæ nido pullum amantissimum ex ovo cordis sui vi amarissimæ mortis generavit, audire velles, quàm citò Mundum mentitum illum parentem tuum, quàm citò Carnem adulterinam illam matrem tuam, quàm citò dæmonem, qui se tuum usurpatâ authoritate Dominum mentitur, relinqueres! ad Christum avolares! illi adhærere totâ vitâ, imò etiam æternùm velles! Vidimus igitur triumphantem de se Paulum: utinam & ipsi de nobis triumphemus! Vidimus triumphantem de Paulo Deum: utinam & ille de nobis triumphet! Quæritis fortasse modum? Ecce prosternitur in terram Paulus, qui ad portandum coram Gentibus sanctissimum Dei nomen vocabatur. Nimirum submittere sese Deo primùm & animo & corpore oportet. Excæcatur, qui Doctor Gentium Gentibus omnibus lumen erat daturus. Nimirum extinguenda est lux illa terrenorum affectuum, ut affulgere in animo possit lumen cœlestium desideriorum. Assurgit è terra, qui cum Deo agere, & divini Spiritûs virtute replendus erat. Nimirum in Dei societatem venire non potest,

Conversio ad peccatorem.

Conclusio.

Modus triumphandi S. Pauli.

teſt, qui terrena aſſurgendo non relinquit. Hic modus eſt, Sodales, proſternamus nos, & Dei Majeſtatem profundâ ſubmiſſione horreamus. Excæcemus affectus hos noſtros, ut ſolum Deum intueamur: aſſurgamus ab his rerum vanarum deſideriis, ut Deum tandem aliquando capiamus. Ita noſtri victores erimus, & de nobis Deo triumphum relinquemus. Triumpha igitur de nobis, ô Chriſte benigniſſime, qui tui hoſtis acerrimi furorem clementiæ tuæ ſuavitate vicisti, ideoque tibi applaudimus; Tibi etiam, ô ſanctiſſime Paule, qui Deo tam promptâ voluntate parendo teipſum ſuperaviſti; ſed effice, effice, ſanctiſſime Paule, ut quoniam tuus hodie natalis eſt dies, tecum Deo renaſcamur: tuus hodie converſionis eſt dies, tecum ad Deum convertamur. DIXI.

Adhortatio ad Sodales.

Apoſtrophe ad Chriſtũ.

ORATIO XI.

DE EADEM CONVERSIONE S. PAULI APOSTOLI.

INgenioſiſſimus Poetarum omnium Ovidius, Ornatiſſimi auditores, cùm admirandum illud Metamorphoſeon opus, in quo ſummæ induſtriæ penicillo divinam ingenii ſui imaginem expreſſit, auſpicari deſideraret, jure merito, ſi quid eſt in me judicii, eorum implorando Deorum opem, qui iſtarum erant transformationum auctores, ita optimè accommodatiſſimeque eſt exorſus:

In nova fert animus, mutatas dicere formas
Corpora; Dii cœptis (nam vos mutaſtis & illas)
Aſpirate meis ......

Exordium à dicto Ovidii deductum.

Sed

Sed & ego, qui hodie sæculis omnibus obstupescendam illam D. Pauli transformationem, quam intelligere cùm nulla ætas satis unquam posset, omnes tanquam divinæ omnipotentiæ singulare prorsus opus veneratæ sunt, oratione explicare contendo, non immeritò sanè ejus etiam, quem tantæ ac tam incredibilis mutationis auctorem confitemur, aliquod orationi meæ auxilium implorabo. Tu igitur, IESV, qui Saulum in Paulum mutasti, & infestissimum Religionis tuæ hostem in pietatis omnis propugnatorem, & Ecclesiæ tuæ Imperatorem transformasti, da, ut quod olim tanto benignitatis & misericordiæ affectu peregisti, hodie submisso tenuis orationis conatu Sanctorum omnium Sodalibus exponam. Nihil hic humana eloquentia conari aut hiscere quicquam potest, si non aspires. Tua illa vox è nubibus audita, dum Pauli animum percellit, hominibus omnibus cum terrore silentium indicit. Tua illa lux è cœlo missa, dum Paulum inusitatis radiis circumdat, accendit, omnium oculos cum admiratione perstringit. Adeò sine te nec loqui fas est quicquam, nec videre. Vnum obtestor, ut si non tantæ rei dignitati parem, certè non ingratam tuæ Benignitati orationem absolvam. Videre fortasse vultis, AVDITORES Saulum inprimis ac nondum Paulum? dabo Saulum inprimis, inusitatum deindè metamorphosis hujus admirandæ modum explicabo; modum illum deindè, Paulum tandem ac postremò mutatum: Paulum hic sistam postremò mutatum. Tantisper mihi cogitationum vestrarum usum cum benevolentia permittitote.

Invocatio Christi. *Orationis distributio,* *Attentionis captatio*

Atque inprimis ut auspicemur à Saulo, putatote vos hic intueri juvenem aliquem insigni & heroicâ præditum indole, cujus in oculis flammæ, in ore minæ, in fronte ac toto vultu horror, in manibus arma, in animo odium, & ita qui cogitatio.

Heroici adolescentis descriptio.

tationibus nefandiſſimis nihil aliud, quàm incendia, devaſtationes, ſanguinem, mortes anhelet ac ſpiret. Si vultis etiam, in equo vobis illum repræſentare, cœlum flammato vultu conſpicantem, quaſi nulla quorumcunque vis Divorum conatibus ejus poſſet obſtare; terram ſuperbiſſimo ſaltitantis equi greſſu prementem, quaſi illa non citò ſatis ſuorum hoſtium cadaveribus pateret; dexteram fulmineo armatam gladio nunc turbine inſano rotantem, nunc impetu ferociſſimo vibrantem, quaſi certiſſimam inimicis ſuis mortem apportaret, & verò etiam, quòd nondum mille interfectorum ſanguine ſuum enſem purpuraviſſet, indignaretur. Talis erat ac ejuſmodi indolis, animi, ardoris & generoſitatis Saulus. Erat ejus indoles alta, & ad omnem quodammodo magnanimitatem ac gloriam erecta; animus virtutis omnis & excellentiæ capax; ſed cùm in vitium cæco impetu torqueatur, ferox, impatiens, immanis: ardor tantus, ut cùm aliquid pro patria Majorumque lege defendenda ſuſciperet, quibuſdam audaciæ flammis animus ſuccenderetur: generoſitas verò tam ambitioſa, & veri honoris æmula, ut cùm Deo ſe obſequium præſtare, patriæque ſuæ prodeſſe putaret, omnes infra virtutem ſuam labores, ſuam ſupra pericula omnia fortitudinem æſtimaret; nemini cedere vellet & aut mori ipſe, aut iis, quos ſumma animi vehementia perſequebatur, mortem inferre, deberet. ita fiebat, inprimis naſcentis cùm Eccleſiæ Chriſtianis horror eſſet Saulus; & illum à Synagoga miſſum, tanquam quoddam abruptum è nube fulmen, cujus ictus omnia proſterneret, proterereteque, reformidarent. Indolem illam familiæ generiſque nobilitas erigebat; erat enim ex tribu Benjamin, & nobili Iudæorum familia oriundus. Animum illum tam excelſum Græcorum litteræ, liberaleſque diſciplinæ, & ſcientiæ Gen-

Amplificatio ejuſmodi

Deſcriptio hæc Saulo accommodata.

Sauli familia.

Gentilium excitabant; erat enim his omnibus excultus, & sacram insuper à Gamaliele doctrinam Hierosolymis acceperat. Ardorem illum, ac tam vehementem generositatem insignis in patriam & instituta Majorum amor efficiebat; erat enim, præterquam quod Pharisæus ea doctrinæ perfectione, ut alios ejusdem secum ætatis omnes longo intervallo superaret. Sed quemadmodum magna aliqua flamma opprimi cineribus non potest, nec intra nubem fulmen concludi; ita nec parietibus domesticis contineri Saulus, nec in otio conquiescere poterat virtus ejus inflammata. Erumpebat ipse ardens odio in Christianos, domus penè singulas & abditissima loca perscrutabatur, delitescentes multis in angulis viros ac mulieres summa sævitia in catenas carceresque pertrahebat. Audebo dicere (nam ipse de se fatetur) persequebatur, devastabat, expugnabat Ecclesiam; & cùm gratissimum præstare se Deo arbitraretur, imparem justæ iracundiæ animum suum & imbecilliorem ad tot cædes, quot ipse anhelabat, dexteram suam ac gladium judicabat. Non dubito quin cogitationibus vestris jam observetur lupus aliquis, qui (dicam ut Poeta)

Similitudo

Persecutio Sauli.

A simili.

——Pleno insidiatur ovili,
Et fremit ad caulas ventos perpessus & imbres,
Nocte supermediâ collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.

Applicatio. Benè sanè cogitatis, rapacissimus erat lupus hic Saulus noster, qui Ecclesiam tanquam ovile quoddam, summo concitatus odio cingebat, omnium exitus ingressusque lustrabat, & jdum in animo ignoscebant iræ, qua viâ clausos excuteret, comprehenderet, mactaret, maximâ apud se crudelitate constituebat. Enimverò jam ecce aliud animo occurrit, & videre mihi videor immanem ali-

Comparatio

aliquem Barbarorum imperatorem, qui civitatem è noſtris aliquam innumero propemodum exercitu cingat, muros validiſſimis machinis concutiat, multos quotidie cives contrucideſ, reliquos in urbe propugnatores ad extremam rerum omnium inopiam adigat. Sed aberro, non eſt barbarus aliquis Imperator, ſed Saulus, qui Eccleſiam novam olim religionis Chriſtianæ civitatem inflatus furore obſidebat, nonnullos ad cædem rapiebat, multorum domos infeſtabat, plurimos in anguſtias & rerum extrema compellebat. Neque enim tot hiſce tantis tamque immanibus in Chriſtianos machinationibus furor ejus ſatiebatur; plura nefariè cogitabat, majora crudeliter moliebatur. Et quemadmodum olim Syllatum de hoſtibus ſibi victoriam pollicebatur, cùm parvum quoddam Apollinis ſimulachrum geſtabat: ita Saulus tum demum novum hunc populum & ipſum Chriſti nomen in terris deleturum ſeſe confitebatur, cùm mandati tabellas à Pontificibus obtineret, & publica armatus auctoritate liberiùs in omnem cædem graſſaretur. Petiit, obtinuit, data eſt illi capiendi, vinciendi, abducendi poteſtas. O cæcam hominum inſaniam! ô ſtultam audaciam, & cæcam nimium confidentiam! Dedi Saulum, AUDITORES, talis erat cùm Paulus nondum eſſet; ita cæco impetu rapiebatur, cùm nondum eſſet à Chriſto proſtratus; ita Chriſtianorum ſanguinem & mortem anhelabat, cùm nondum eſſet Chriſtianus. Obſecro vos, an non veſtros animos jam quædam commiſeratio tenet, & triſtiori poſſeſſos affectu excitatis humanæ miſereri facit? Nunquam animum meum diſſimulabo, miſereor ſanè miſerorum hominum, qui ita vitiorum ſuorum caligine nonnunquam excæcati, ac neſcio qua confidentia elatis animis quaſi cœlum expugnaturi Deo bellum indicunt. Nulla eos divinæ juſtitiæ me-

Saulus obſidet Eccleſiam Dei.

Ab exéplo.

Amplificatio furoris eius.

Conditio peccatorum & ſuperborum.

memoria à sceleribus deterret; nullus originis primæ pudor ad mentis puritatem accendit, nullæ tot acceptorum totâ vitâ beneficiorum recordatio à flagitiis revocat, nec cœlorum, nec astrorum, nec universæ hujus Naturæ aspectus in susceptis nefariorum consiliorum executionibus vel minimum remoratur. Quasi torrentes præcipiti impetu in peccata devolvuntur; quasi Gygantes non montes montibus, sed scelera montibus ipsis immaniora sceleribus accumulant. Quod avaritia somniat, quod ambitio proponit, quod luxuria probat, illud obtinendum, etsi leges ac jura reclament; illud perpetrandum, etsi ipse rerum omnium Præses ac Monarcha resistat; illud gustandum, etsi certissima inter gustandum mors occurrat. Adeò benignissimi Conditoris patientiam lacerasse, iracundiam provocare, legum tabulas conculcare, divinum morem aspernari, in omne nefas ruere mortalium est ludus. Quid ludum dico? impudentia est, insania est. Quanquam dum orationem hic nostram remorati sumus, abiit Saulus noster, & Damascum versus fulgentibus accinctus armis, dum illum non pauci ejusdem furoris equites comitantur, iter est ingressus. Sequamur nos cogitationibus expeditis, jam jam illum assequemur. Hic, hic illa excelsa de Libano Cedrus levi vento prosternetur: hic altus ille Colossus, sed non sine ingenti tumultu cadet: hic furibundus ille Leo minas ac terribiles suos spiritus deponet: hic Saulus in Paulum (ô incredibilem divinæ Majestatis benignitatem!) transformabitur. Modum ipsum explicabo.

Transitio ad alteram partem confirmationis

Peritissimi expertissimique Medici non priùs de medicamentis ægro abjectoque corpori applicandis cogitant, quàm morbi causas, signa, effectus, vim denique totam intellexerunt, ut tum prudenter ac pro morbi afflictæque valetudinis conditione de remedio opportuno, & sanitatem ægro.

A medicorum more.

ægroto restituendam accommodatissimo prospiciant. Non ignorabat magnus ille de cælo medicus, humani generis Servator, quàm afflicta esset, & ab interitu vix distaret Sauli nostri valetudo non illa corporis quidem, sed mentis. Multa in eo signa morbum & ægritudinem manifestabant, præceps ille furor cæcitatem, ardens pro Iudaismo fervor, ignorantiam, utrimque tam inconsultum propositum, tam obstinata pertinaxque voluntas, tam severus in novum illum populum animus, tantus ac tam vehemens contra eos apparatus, qui animi invicti in vinculis ridebant, in suppliciis triumphabant, in morte ipsa renascebantur. Quid egit igitur? Inusitatam in eum lucem immisit. En adversus cæcitatem remedium. Hac voce ego sum Deus, quem tu persequeris, se ac suam illi divinitatem manifestavit. En adversus ignorantiam remedium. Potens sanè & efficax utrumque; ut suo ex equo Saulum in terram prostraverunt, & corporis cæcitatem induxerunt: mox verò cum illum totum pervasissent, mentis omnes tenebras expulerunt, desideria omnia perpurgaverunt, voluntatem immutaverunt. Neque tantùm ex manibus arma, sed ex ore minæ, ex oculis flammæ, ex vultu toto horror, ex animo odium, & ira ceciderunt. Vno divinæ lucis radio ex persecutore factus est propugnator: uno ex equo elapsu ex hoste factus est amicus; unâ cælesti voce ex lupo rapacissimo mitissimus factus est agnus. Generosissime Paule, ubi tunc erat tam fervens ille spiritus tuus? quid agebant tuæ tam impatientes manus? quis erat sensus armorum tuorum? jacebat spiritus ille tuus: manus armis valedicebant, arma tua militiam aliam postulabant. Quanquam cùm illâ luce circumfusus nihil videres, quid tamen videbas? Illum, inquit, quem persequebar, Conditorem ac Redemptorem meum agnoscens videbam, & me rebellem inju-

Sauli ægritudo.

Remedium eiusdem.

Contraposita

Apostrophe ad Paulum

Prosopopaia

injustumque persecutorem intelligebam. Cùm prostratus in terram jaceres, ubi jacere te putabas: In ipso, inquit, misericordiæ sinu jacere me putabam, & infinitam erga me peccatorem divinæ majestatis benignitatem sentiebam. Cùm vox illa cœlestis tuas aures & animum penetraret, quid audire me tandem existimabas? Jesum, inquit, ita loquentem audiebam: Saule, ego sum qui in charitate perpetua dilexi te, & ideò attraxi te miserans tui. Ego te creavi & redemi, tu meus es, & ego sum tuus; non ampliùs te peccatorum funes complectentur, ego te in funiculis charitatis traham, nec unquam dimittam. At verò cùm Deum agnosceres, cùm tantùm ejus misericordiam experireris, cùm illam divini amoris vocem audires, quid dicebas? quid agebas? Animum, inquit, illi meum offerebam, & cùm ejus divinæ voluntati consecrare totum me vellem, hoc unum, Domine quid me vis facere, respondebam. Ad admirabilem illam Sauli nostri transformationem, quam profectò cùm accuratiùs apud me considero, audeo dicere, neminem unquam tantâ misericordiâ digniorem Saulo extitisse, Deum in nullum alium tanto cum fructu, quàm in Saulum benignitatis tantæ gratiam conferre potuisse. O si nos ita, cùm divinam iram provocavimus, transformaremus peccatores! Quotusquisque est, qui ubi lux ei divinæ voluntatis est exorta, divinæ voluntati non ampliùs resistat? Non ampliùs restitit Saulus. Quis est, qui cùm Dei vocem vel conscientiâ insusurrante, vel alio quopiam intonante intelligit, confestim à via pravitatis recedat? Recessit Saulus. Quis est, qui cùm adversæ fortunæ ictum aliquem persentiscit, paratum animum divinæ voluntati subjiciat? Subjecit Saulus. Manifestabat illi se Deus, agnoscebat; aliò, quò non existimabat, vocabatur; paratus erat: deponenda erant quæ

Alia.

Alia apostrophe.

Ab enumeratione.

Conversio Sauli.

quæ prius induerat, arma deponebat; non amplius Saulus eſſe debebat; Saulus ille nolebat, Paulum ergo ac non amplius Saulum illum, Sodales, conſideremus. Surgat & hic conſiſtat. Pervulgata mortalium omnium opinio eſt, nihil unquam in hoc rerum ambitu tantæ excellentiæ dignitatiſque fuiſſe, quo non majus aliquid & excellentius poſterior ætas viderit, aut certe non minus. Ego vero ita exiſtimo (Divorum omnium pace dicam) divini hujus Herois, poſteaquam è Saulo in Paulum eſt transformatus, tantam in omni laude dignitatem extitiſſe, ut neo ſummam ejus ſapientiam quiſquam poſtea ſit aſſecutus, nec virtutem ſanctitatemque ſuperarit. Mens ejus ſapientiæ delubrum erat, os divinæ legis Oraculum, Animus excelſum quoddam virtutis Theatrum. Obſecro, cujus hominis ſapientia tanta unquam eſſe potuit, quanta Pauli, qui non eam è terra hauſit, ſed cœlo; non ab hominibus accepit, ſed à Deo; non inſtructus ad illam fuit, ſed ea protinus imbutus? Fuit illi cœlum Schola, quo cum eſſet aliquando raptus, Divinæ Majeſtatis factus eſt diſcipulus, illaque revelante eo in divina ſapientia progreſſus fecit, ut accepta immortali laurea Gentium Doctor & Evangelii Magiſter renuntiaretur. Hic illa, quæ nemo unquam audiverat, audivit, quæ nemo viderat, vidit, quæ nullius cor cogitando conceperat, concepit; quæ hominem nefas eſt loqui, didicit & intellexit. Ita qui antea novæ poteſtatis tabulas à Principibus Sacerdotum acceperat, ut Chriſtianorum Gentem profligaret, tunc à Deo ſapientiæ divinæ tabulas accepit, ut univerſi terrarum Orbis nationes ad Chriſtum attraheret. Erraverunt equidem illi, qui Paulum promiſſum illum veritatis à Chriſto Spiritum crediderunt, ſed erat tamen ſpiritus quidem veritatis Paulus, qui cum in animo Gentilium illabebatur, falſitatis ne-

Amplificatio converſi hujus Sauli dignitatis.

Schola Pauli.

Contrapoſitio.

nebulas omnes depellebat. Non erravit vero Dionysius Areopagita, qui communem illum Orbis Solem, & sapientiæ abyssum appellavit. Non erravit S. Chrysostomus, qui cum ejus satis admirari sapientiam non posset, mare sapientiæ purissimũ, & profundissimum esse dixit. Ipsa veritas vas ipsum electionis nuncupavit, Angeli Doctorem suum amaverunt, homines suum Magistrum soluerunt. Erat Sol, qui clarissimis Doctrinæ veræ radiis salutarem terris omnibus diem adducebat. Erat mare, ex quo Gentes omnes quæ gravissima siti premebantur, salutis aquam hauriebant. Erat Aquila, quæ Iustitiæ Solem oculis irretortis aspiciebat, & in ipsa Divinæ sapientiæ arcana penetrabat. Cum loquebatur, atque illud os suum sanctissimum aperiebat, non ut Pericles tantum fulgurabat, tonabat, omnia permiscebat, sed ut ille Gallicus Hercules, catenulas quasdam aureas, quibus aures & animi multitudinis ligabantur, diffundebat. Vt non immerito sanctissimus Hieronymus illum Evangelii tubam, Leonis nostri rugitum, Eloquentiæ Christianæ flumen appellet. Iactitent, quicunque volunt & Suadam suis in labris sessitavisse, vel apes in os suum mel intulisse, vel suo Musas sermone locutas, dicam & ipsa audiente veritate dicam, Divinam Paulo Eloquentiam non alius, quam ipse Deus infudit, nec alio, si loqui vellet, quam Pauli sermone uteretur. Sed in ejus animum; quoniam quoddam esse virtutis Theatrum jam ante dixi, parumper inspicitote. Non illustrius esse tot illis stellarum ignibus Cœlum potest, quam animus est Pauli virtutum omnium ornamentis. Quam illustre Charitatis sydus in ejus animi Cœlo radiabat, cum nulla fortunæ adversitas, nulla mortis violentia, nulla cujusquam potentia posset eum à Charitate Dei separare? Quam admirandum humilitatis astrum effulgebat, cum Sanctorum omnium

Testimonium.

S. Paulus justitiæ aquila.

Definitiones D. Pauli.

D. Pauli magister.

Virtutes D. Pauli.

tium se minimum, & Apostolatu indignum: imo blasphemum, persecutorem ac contumeliosum hominem appellaret? Quam insolita luce temperantiæ stella micabat, cum esuriret, sitiret, ac nullum, Baronio teste, vinum gustaret? Quam serenus candidusque Castitatis Planeta splendicabat, cum virgineam in cœlibatu vitam duceret, & ad hunc puritatis amorem cæteros fere mortalium inflammaret? Enimvero quemadmodum sydērum in cœlo numerum inire velle stultæ est, & vanæ curiositatis, ita Pauli virtutes numerare, curiosæ nimium est & superfluæ pietatis. Citius equidem, sed & verius etiam hoc dicam, nihil aliud in terris Paulum, quam virtutem animatam extitisse. Immo (nescio an dicere auderem, dicam tamen) nihil aliud pene Paulum inter homines, quam Christum fuisse, atque idcirco tanto illum amoris affectu perculsum aliquãdo exclamavisse: Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus. Illius ut domesticus esset, toto in cœlis animo conversabatur; illius ut servus esset, hominibus placere amplius nolebat; illum ut perfectissime imitaretur, gloriari nisi in ejus cruce nolebat, & ejus stigmata suo in corpore portabat; ab illo ut nunquam per insipientiam recederet, corpus suum castigabat, & in servitutem redigebat: Taceo labores ejus, nemo plures unquam exantlavit; sileo verbera & cruciatus, nemo sæpius vim eorum est passus; nihil dico de carceribus, nemo constantius ac tam sæpe sustinuit, non commemoro pericula, nemo tam audaci, tam excelso, tam interrito unquam animo adivit, pertulit, contempsit. Illud dico, tanta fecit confecitque Paulus, quanta non dicãm moliri, sed ne cogitare quisquam unquam auderet. O Sodales! O Sanctorum æmulatores! An non animos vestros jam illud Augustini votum pertentat? Vtinam (nec in ore tantum, sed & in opere) & videre Paulum

Similitudo

Distributio.

Transitio.

Conversio ad Sodales

lum liceret? Videretis eum virtutum omnium quandam arcam esse; ideo, inquit Chrysostomus, ut etiam si quis totum contra eum justorum chorum sigillatim appendat, inveniat trutinam virtutum ponderibus à Pauli parte depressam. Videretis eum quem Melitenses Licanique Gentiles propter summæ virtutis excellentiam & potentissimam facundiæ sacræ vim Deum esse putaverunt. Videretis eum, quem Christi promptuarium esse Cyrillus ait, ex quo dotes & opes Christi depromere possimus. Videretis eum, cujus familiaritate etiam cum inter vivos esset Christus ipse delectabatur; cujus sudaria vim Dæmonibus inferebant, umbra mortuos excitabat, illæsæ manus viperas excutiebant, lac è cervice resisa manu Barbari carnificis animum ad Christum & martyrium adduxit.

Descriptiones D. Pauli ex testimoniis

A simili.

Quanquam jam mihi id evenire animadverto, quod quibusdam hominibus qui cum Solem admirentur & propemodum adorent, manum tantum admirantes ad os suum & oculos attollunt. Tua est illa sanctissime Paule, dignitatis excellentia, quæ nostros de te sermones in admirationem convertit & dum mentem admiratio subit, ori silentium indicit. De te difficilius est pro dignitate loqui, quam immotis Solem oculis intueri.

Comparatio.

Conclusio.

Nihil amplius ergo dicamus, & ori manum admoveamus. Laudare Paulum nemo hominum, vix Angelorum quisquam potest, possunt Angeli, debent homines admirari & imitari DIXI.

ORA

ORATIO XII.

IN LAUDEM S. ANNÆ.

Exordium à Philonis fabula deductum.

IVdæorum ille ferme omnium eruditissimus, idemque eloquentissimus Philo in eo Commentario, quem de Noemi plantatione disertissime, ut cætera, conscripsit, fabulam narrat, non minus suavitate jucundam, quam sapientiæ fructu præclaram: Deus, inquit, rerum omnium opifex, cum admirabilem mundi structuram tanta tamque varia partium non modo congerie, sed & compositione consurgentem, divinæ mentis solertia machinatus, oculis subjecisset, fertur ab iis, quibus in hoc opere administris usus fuerat, quæsivisse, quidnam de tota universi natura videretur? tum unum admodum libere, quod sentiret, respondisse, vocem aliquam grandem, acutam, elatam desiderari, quæ omnes mundi pervagata regiones sine ulla intermissione Dei laudes ac sapientiam prædicaret. Quæ profecto si res esset, non hodie in laude Divæ Annæ fortissimæ mulieris, cujus pretium procul & de ultimis terræ finibus, laboraremus. Iam enim vox illa, quæ in ortum occasumque diffusa, quæ meridiei ac septemtrioni remotissimas oras implens divinæ majestatis æternum encomium populis admirantibus intonaret, simul etiam beatissimam Annam, in qua summa Dei sapientia, admirabilis munificentia, singularis providentia cernitur, hominibus omnibus, locis omnibus ac omnibus temporibus prædicaret. Est certe sanctissima Anna Dei opus naturæ dignitate præstans, conditionis excellentia magnificum, virtutis, & gratiæ perfectione absolutum, ut Deum exciperemus,

Laus D. Annæ.

mus, quo nihil angustius: Virginemque Deiparam, qua nihil sanctius: hæreant humani sensus, nec habeat, quod supra Annam extollat, Eloquentia. Consurge igitur altius diserta pietas Annam laudatura, quæ naturæ dignitate conditionisque majestate assurrexit supra id omne, quod Deus aut Maria non est. Vincitur equidem à filia mater, à nepote avia: vincit tamen omnes tantæ filiæ mater, tanti nepotis avia. Quapropter salve Heroina augustissima, Diva maxima, quam vulgari ore laudare pene piaculum est, sed in te, quod in Deorum simulachris facere homines è vulgo solent, imitabor, qui cum eorum capita redimere floribus propter altitudinem non possunt, statuunt ad pedes coronam. Tu vero cum tuarum virtutum majestate omne fastigium humanum excesseris, patere tibi corollas istas & flosculos ad pedes fundi, vel potius nos jube impresso ori digito silere & te tantum admirari: modo tamen tuæ hujus domus ac Collegii gratum animum brevis unius laudationis monumento, quod ego offero, accipies. Vos ornatissimi Humanissimi AVDITORES, excitate piam in vobis admirationem, & quod admirabimini animo colite, affectu desiderate. Cum permultas futuræ Matris suæ ideas ac figuras Deus prisci ævi hominibus adumbrare ostendereque voluerit, tum nonnullas etiam aviæ suæ Annæ sanctissimæ, in terra, in cœlo, in rebus aliis ita admirandas ostendit, ut eam non hominem in terris & fœminam, sed Numen quoddam & veluti Deam extitisse propemodum credamus. A terra ipsa incipiamus & hanc ejus ideam sanctitate plenissimam intueamur. Olim Moyses cum Iethronis soceri sui gregem pascens in montem Horeb secessisset, obstupescendum sane prodigium ejus oculis est objectum: ignis enim rubi fruticem depascere videbatur, maxima ac flagrantissima undique

Apostrophe ad D. Annam.

Propositio.

Benevolentiæ. Captatio.

A facto Moysis.

dique

dique flamma emicabat, nec frondes interim, nec flores, nec ramos flamma ista lædebat. Ille tam inopinato spectaculo non mediocriter attonitus dum accedere contendit, vocem ab igne emissam non humano sed cœlesti quodam sono percipit: Moyses, Moyses, solve calceamentum de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Qua voce perculsus ipse & magis obstupescens recessit à flamma, & inaccessum regionem locum non calcando summa reverentia loquentis à longe Dei jussa percepit. Quis non admiretur tantum honorem, non dico rubo, qui thronus tunc erat ac solium Dei, non dico flammæ, quæ fulgore suo ac splendore Divinæ Majestatis lucem inaccessibilem repræsentabat, sed terræ ipsi, quæ rubum istum è gremio suo produxerat deferri? Erat, erat ille Rubus Deipara Virgo Deo ipso plena, & illæsa virginitate circumdata, sed erat etiam terra illa, Anna sanctissima, quæ suo è sinu fœcunda senectute Dei matrem, Dei Thronum ac solium, Virginem Mariam maturo ævo produxit. Adeo quisquis ad sanctissimam hanc Heroinam contendit, posito terrenarum rerum affectu, submisso animo, pura mente, profundissima veneratione, terra enim sancta est, accedere debet. Nunc terram ipsam relinquamus, in cælum oculorum aciem convertamus, ut hic quoque Annæ nostræ typum aliquem deprehendamus. Visa est olim in cælo inusitata claritate coruscans stella Iacob, quæ in pulchritudine sua admirabili ignitos illos ac micantes cœlorum orbes plurimum exornabat, ita diffusis quaqua versus radiis fulgentissimis terram universam illustrabat. Erat stella illa Annæ filia Virgo Deipara, vera maris ac mundi stella, cœli decus, orbis salus, sed erat etiam Cœlum ipsum Anna, ex qua tam salutare mundo sydus virgineo lumine mortalibus omnibus affulsit, ita si terram inspicias, Annam in terra velut

Locus sanctus.

B. Virgo rubus est ex Anna productus

Typus B. Annæ.

B. Anna cœlum in quo fulget stella Iacob.

in typo videbis. si cœlum intuearis, Annam in cœlo velut in figula deprehendes. Ex hac terra sanctissima salutis arbor pullulavit, ex hoc cœlo pulcherrimo reparationis lux prima resplenduit. Quanquam jam ad res alias è cœlo delabamur, & loquentem Prophetam Isaiam audiamus. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet. Quod si virga, teste Hieronymo ac Leone, Virgo mater est: flos ille teste Origene ac Clemente Alexandrino, Christus est, an non dicenda est radix Anna, radix salutis, de qua non virga sed virgo processit? Neque vero radix tantum fuit Anna, sed omnino salutis arbor; arbor, inquam, illa, ex qua prodigiosa ista Aaronis virga processit, quæ arida prius germinavit, turgentibus gemmis floruit, floribus conversis amygdala produxit. Nam si virgam illam Aaronis, Deiparam virginem sacrosancti Doctores interpretantur, si fructum illum excellentissimum Christum Dominum Sacerdotem in æternum secundum ordinem Melchisedech intelligunt, jure nos nec immerito sanctissimam Annam arborem illam fuisse dicemus. Et hæc est arbor illa quam occidente jam Synagoga, & nascente propediem Ecclesia, velut in medio constituit Deus, ut cum efflorescerer, Synagoga periret, cum fructificaret, Ecclesia nasceretur, ut, inquam, flos ejus Maria, fructus ejus Christus esset. Vidit in somnis aliquando potentissimus ille Chaldæorum Rex Nabuchodonosor arborem, cujus vertex proceritate quasi monstrosa Cælum attingebat, & universam rami terram obumbrabant, cujus folia pulcherrima, fructus nimius, & esca universorum in ea. Hæc est arbor illa, non illa tamen, sed pulchrior, sed excelsior, sed omni genere fructuum uberior. Quam excelsa est Anna, quæ dignitate Christi avia tanquam sublimi vertice cœlos ipsos non attigit tantum, sed penetravit.

Typus alius D. Anna.

Alius typus.

Tan-

Tanta est enim aviæ Christi dignitas, ut eam sola matris dignitas excedat: infinita est, & quam eloqui humana eloquentia non potest. Quam excellens est Anna, cujus ramus unius Maria, non terrarum omnium tantum orbem numinis dignitate obumbravit, sed cælum ipsum Deitatis cujusdam majestate replevit? Quam pulchra est Anna, cujus non folia viridantia, sed virtutes cælesti quodam fulgore micantes Divinæ majestatis amorem impulerunt, & hominum oculos ac admirationem in se converterunt? Quam varius & quam multiplex est Annæ fructus, in quo mortales omnes divinæ clementiæ suavitatem degustant, & salutis reparatæ participes evadunt? O mulierem fortem? quid dico fortem? O mulierem infinitam & divinam! Ego sane ita existimo, quod quemadmodum Deus non potuit Annæ digniorem Nepotem dare, quam Filium suum; ita nec Annam sua omnipotentia meliorem sibi ac digniorem aviam efficere, quam fecit, adeo ut ipsa divinæ quodammodo omnipotentiæ terminus extiterit. Obsecro vos si attestante Regum historia, cum Obededon Dei arcam intra penates suos recepisset, tanta largitate bonis omnibus Deus eum cumulavit, ut in ejus domum cecidisse felicitas è cælo videretur, quid dicemus gloriosissimæ Annæ contigisse, quæ non ligneam istam arcam intra lares suos recepit, sed sacratissimam Virginem, filiam suam, veram Dei arcam intra uterum concepit, in lucem eduxit, in luce fovit ac nutrivit? An non in eam divina bonitas cælestes omnes opes congessit? in eam thesauros omnes gratiarum effudit? in eam sese totam divina omnipotentia profudit? Neque opinor nisi divino consilio factum est, ut ipsa Anna appellaretur, ut cum nomine isto gloriosissimo gratia ipsa significetur, jam omnes intelligerent tantam esse in Anna Dei gratiam, ut gratia ipsa

Amplificatio Dignitatis Annæ.

A b exemplo.

Applicatio.

Sanctitas SS Patriarcharum ipsa jure merito appellari deberet. Veneror equidem, & venerari debent omnes sanctissimos Patriarchas Abrahamum, Isaacum, Iacobum, perlubenter honoro dilectissimum Deo regem ac vatem sacratissimum Davidem multis aliis illius ævi Heroibus insigni virtutum excellentissimarum claritate conspicuis & animum & mentem submitto, quod eum esse majores & prædecessores Christi Domini ac Deiparæ Virginis deberent in iis tanta vis sanctitatis effulserit, ut quædam virtutum omnium exemplaria ac speculа sæculis omnibus proposita fuerint: sed tamen quanto intervallo ab hac gloriosissimæ Annæ sanctitate distant, quæ ita prope Mariam & Christum attigit, ut hujus avia, illius mater exstiterit? Constituamus videre nos potentissimum aliquem monarcham, qui in Palatii sui & Aulæ Regiæ horto amœnissimo fontem aliquem Regia prorsus magnificentia & artificio incredibili adornare concupiscat, jamque ex India aspides, Alexandria porphyrites, Genua alabastrum, aliunde lapides alios pretiosissimos conquirat: statuat simul ac decernat ductus illos aquarum & canales, qui sub terra esse & à nemine conspici debent, non ex ferro aut plumbo, sed ex argento purissimo formandos esse, an non omnes ita judicabimus, fore ut ex Regis illius voluntate & imperio, ea omnes statuæ, quæ circa fontem & in omnium oculis collocari debent, ex auro aut pretiosiore materia alia conflentur & novo inusitatoque plane artificio elaborentur? Fuit apud Deum, & apud Deum est jam ab æterno fons vitæ, Dei filius & Deus ipse, quem cum in Ecclesiæ horto collocare & adornare desideraret, extiterunt aquarum ejus Canales Prophetæ & Patriarchæ, in quibus si singularis cujusdam integritatis argentum esse voluit, profecto purissimæ sanctitatis aurum in Anna effulsit, quæ tam prope fontem ipsum con-

Horum sanctitati sanctitas S. Annæ præfertur.

contingit. Quantus lætitiæ gestiisset? quanto affectu exultasset olim Salomon, si generosam illam mulierem, quam tantopere videre desiderabat, suo ævo intueri potuisset? non toties ingenti affectu confossus, & abreptæ mentis desiderio percussus exclamavisset: Mulierem fortem quis inveniet? Nos fortunatissimi profecto homines & Salomone multo feliciores, auspicatissimis temporum nostrorum fatis eam invenimus, quam intueri tot ævi prisci Reges, tot sanctissimi Prophetæ, tot dilectissimi Deo Patriarchæ concupiverunt. Ea est Anna nostra mulier fortissima; ea est Amazon nostra bellicosissima, quæ Dei furorem sua integritate in favorem convertit, quæ dæmonem ad jugum adduxit, tot elapsorum lacrymas, & ærumnas sæculorum sedavit: quæ reparatæ salutis fortunatissimum initium dedit. Et quisquam eam non Divos omnes (excipio Filiam, excipio Nepotem) sanctitate dignitateque superavisse fateri auderet? Quid si dicam intra ejus uteri compages sua in conceptione Deiparam Spiritu sancto ita repletam, ut in finita in matrem gratia redundaret? Scitis enim eam esse aromatum naturam, ut thecas quibus recluduntur fragrantissimis odoribus suis afficiant. Quid si dicam ita filiam suam pariendo in lucem produxisse, atque in templo postea præsentavisse, ut pro excellentissimo illo dono copiosissimam à Deo gratiam reportarit? Quid si dicam ita multis annis multa beneficia sanctissimæ filiæ suæ contulisse, dum anhelantibus ejus labellis ubera objiceret, dum ad oscula ridentem attolleret, dum ulnis arctissimis foveret, dum omnia vitæ necessaria subministraret, ut infinitam quoq; gratiam ea deprecante receperit? Plane, plane fuit ipsa, ut cum Ecclesiastico loquar, Gratia Dei sicut paradisus in benedictionibus misit manũ suã ad fortiar & inde tot ejus virtutũ merita apud Deũ exstiterũt: sut merito

Ab exemplis.

Felicitas nostra est major Patriarcharum.

Gratia S. Annæ.

Ecclesiastici de D. Anna testimonium.

Sanctorum omnium Ordines cedere illi debeant quæ supra id omne, quod post Deum est, filiam suam sublimissimo in honore contuetur, & Deum nepotem suum appellat. Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperes, quæ pauperum necessitatibus ac usibus parere semper desideravit, spe semper erecta, oratione semper armata. Sed profecto jam illa, quam initio dixi, voce cœlesti ad prædicandum; aut meo vestroque omnium silentio admirandum opus esse video.

Apostrophe & conclusio.

Tu nobilissima Diva, Regina Mater, Reginæ Cœlorum Mater, Dei Aula, age apud filiam, age per filiam apud nepotem, ut qui mulierem fortissimam colimus & veneramur, fortissimi Viri, fortissimi Adolescentes, tuo favore, filiæ auxilio, nepotis gratia existamus. DIXI.

ORATIO XIII.
DE LAUDIBUS
S BENEDICTI.

Exordium deductum à Salomonis dicto.

MAgnum illud humanæ sapientiæ miraculum & oraculum Salomon, Israëlitarum Monarcha, cæli discipulus, orbis universi Magister, cujus non è tripode vano quodam afflatu, sed è regio solio sapientia ipsa de cœlis afflante responsa Mundus accepit, Ornatissimi & Humanissimi Auditores, cum illam, quam ingredi ac tenere viri justi solent, regiam ac cælestem omnino virtutis viam vivis coloribus adumbrare desideraret *Justorum, inquit, semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diē.* Quod cū mihi Regius ille sapientiæ præco de omnibus iis dixisse videatur, qui posteaquā in hoc orbe tanquā

Dictum hoc D. Benedicto applicatū.

sidera, quædam virtutum radiis fulserunt, cælo tandem insiti, numina mortalibus apparent: tum imprimis de sanctissimo BENEDICTO, cujus vita lux quædam fuit splendens, & cum splendore procedens, & cum progressu crescens, donec clarissimo sanctitatis cujusdam die orbem universum illustraret. Nam quemadmodum Sol, temporum ille moderator, & universorum quasi siderum monarcha, cum ab Oriente per gradus veluti quosdam in meridiem contendit, nunc hanc, nunc aliam, nunc istam alterius regionem diffusis radiis illustrat, lætarique paulatim omnia, & quodammodo ridere facit; ubi vero in meridie, hoc est, in ipso cœli fastigio consistit, tum valles omnes ac montes in terra vastissimum maris æquor, spatia aeris immensa fulgentissimo lumine suo sic replet ac perfundit, ut perfectissimus sit dies, ac deesse omnino nihil ipsi videatur: Ita, posteaquam exortus est in terris BENEDICTUS tanquam Sol quidam pulcherrimus & jam iter virtutis ingressus paulatim sanctitatis suæ radios effudit, in multorum animis luce sua pietatem accendit, in omnium pectoribus admirationem ac stuporem concitavit: ubi vero perfectionis summæ fastigium attingens, cælo quodammodo caput inseruit, tum orbem universum ita sanctitate sua promovit, ut omnis ætas, ordo, sexus virtutis Doctorem, sanctitatis Parentem, salutis authorem BENEDICTUM esse fateretur ac proclamaret. Quæ causa est, cur ego hodie non parum perturber, ac doleam, quod tanto Heroi tam vilis præco: tanto Soli tam parva Aurora contingat; verear etiam, ne trepidantis eloquentiæ balbutie, & infirmissimis eum corporis, tum doctrinæ viribus profanasse potius, quam exornasse videar laudes ejus, per quem posteaquam veram virtutem Terra didicit, Cœlum è Terra Divos innumeros accepit. Quo magis æquum

Similitudo

Applicatio.

Causa dicendi.

est,

Attentionis & benevolentiæ captatio.

est Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES, ut dum parum diserta pietas mea tantum dicendi periculum subita quasi dictione subire non temeraria præsumit, sed rogatu conatur, vestra facilitas promptam attentionem & paratum favorem apportet; ut, inquam, qui tot angustiis periculi præsentis, & invadentis circumquaque metus includor, ab humanitate vestra nequaquam excludar. Sentio enim quam arduum sit ac periculosum non de Majestate aliqua, quæ vocem obmutescere cogat, sed de Divinitate quadam, quæ cum voce animum ipsum suo fulgore perstringat, dicere vel hiscere potius aliquid conari. Sed

Distributio orationis.

quoniam resici animū meum & recreari vestro illo favore nonnihil persentisco, dabo operam, ut admirandi hujus solis BENEDICTI ortum imprimis, deinde fulgentissimam in Meridie claritatem intueri possitis; nullum vero quæremus Occasum in eo, qui perpetuo fulgere, occidere nunquam potest.

Confirmationis initium à solis fabula.

Solent Poetæ homines ingeniosissimi & facetissimi more suo de Sole fabulari, eum priusquam exoriatur, & illo suo flammante curru lucem ac diem in orbem invehat in Eoi maris undis latere, ibique vultum suum jubare præfulgido coruscantem lavare, radiantes capillos pectere ac discriminare, equos ore ac naribus diem spirantes, currūque totum etsi aurum abluere. Hoc ubi fecit.

Tunc oritur currusque suos è gurgite tollit,
Flammiferumq; jubar terraq; poloq; reducit.

Fabula hæc D. Benedicto applicata.

Plane eodem modo Benedictus Sol noster priusquam radiantis virtutis ejus emicante flamma mundus illustraretur, & illustratus inflammaretur, latuit in Nursia primum filius ipse Naturæ Comitis Eutropii Probi, & Abundantiæ Riguardatæ, latuit deinde Romæ, ubi primos adolescentiæ crescentis annos primis litterarum discipli-

nis

nis informavit. Equidem lucem aliquam familiæ claritas ac splendor adferebat, sed quæ in morte occasum inveniret; pollicebatur honor authoritatem, divitiæ potentiam, otium voluptatem; sed in authoritate nulla posteritas erat, in potentia nulla æternitas, in voluptate nulla immortalitas. Quid egit ergo nobilissimus adolescẽs, qui exoriri mundo Sol aliquando debebat? Non ut ille Poetarum Sol vultum suum Oceani undis abluit, sed animum suum mundi irritamentis expedivit, non ut ille crines suos pexuit ac discriminavit, sed mentem suam innocentiæ velo obtexit; non ut ille flammiferum jubar, & ardentes circum caput radios assumpsit, sed animum totum divini amoris ardore flammaque redimivit, sicque tandem divitias paupertate, familiæ splendorem ignobilitate, voluptatum blandimenta severa quadam vivendi ratione permutans mundoque valedicens sol exortus est BENEDICTVS. O fortunatus! ô auspicatus tanti Solis exortus! Sed priusquam in Orientem hunc Solem animorum oculos convertatis, AVDITORES, obtestor vos, recordamini parumper his Moysis infantuli, cui cum in Pharaonis Ægyptiorum regis Aula mulier Ægyptiaca gestienti obsequio ubera præberet indignabundus subito puer oculis ac manibus est aversatus, nec ante lac sugere aut ullius adhærere voluit uberibus, quam Hebræi generis fœcunda mater adduceretur. Eundẽ eum aliquando Pharao Rex divina quadam forma præcellentem intra brachia sua gestaret, atq; ejus capiti diadema suum imposuisset, generosissimus puer intacta manu diadema detraxit, detractum abjecit, abjectum pedibus calcavit. Quid hic dicam, aut quid hic tandem cogitabo? Erat hic (credite mihi Auditores) erat BENEDICTVS, cui cum mundana voluptas non vera mater sinũ suum blanditiis plenissimum aperiret, ubera sua

Factum D. Benedicti adolescẽtis

Distributio.

A Moysis infantulo facto.

Aliud ejusdem.

Factum hoc Benedicti facto simile.

deliciarum lacte manantia præberet, in otio pulvillos ac rosas supponeret, omnia fortissimus adolescens respuit, rejecit, repudiavit? Christoque tantum verissimo parenti adhærens pro lacte sanguinem, pro blanditiis miserias, pro pulvillis ac rosis cruciatus & dolores elegit. Erat hic BENEDICTUS, cui cum non Pharao, sed mundus honorum omnium ornamenta offerret, fastum ac pompam præsentaret, majorum fumosas imagines ostentaret, alia quadam mente præditus adolescens omnia non pede, sed animo calcavit. Non à familia, sed à virtute ducendam est nobilitatem judicabat; non ab honoribus officiorum, sed ab operibus virtutum mutuandum esse splendorem ajebat; Imo nihil hic possidere se posse dicebat, nisi Deum, ac Deum solum possideret.

Benedictus mundi contemptor.

Agite nunc, erigite animos, convertite oculos & exortum hunc solem, jamque ad cœli fastigium indefesso cursu contendentem intuemini. Videre vultis, imo excipere vultis animo radios illos virtutum, quos in omnem æternitatem immortali cum luce diffudit? Quam præclarus abstinentiæ radius tunc effulsit, cum integro triennio profunda in spelunca delitescens pane tantum per funem sibi demisso victitavit; Quantum castitatis jubar resplenduit, cum ut titillantem Venerem cohiberet, carnemque domaret, in fodicantes sese spinas abjecit, corpus suum laceravit, terebravit, dilaniavit? Quanta lux dignitatis ac prudentiæ tunc apparuit, cum ad vicini cœnobii regimen est vocatus sed recusavit; cum recusantem urserunt, sed invitum se ostendit; cum invitum impulerunt, sed invitus tandem accepit? Quantum, quam admirandum lumen modestiæ, humilitatis, temperantiæ, candoris, omnium denique virtutum sese terras in omnes effudit, cum semper ita vixit, ut vitæ norma quædam esset? ita conversatus est, ut exemplo permo-

Sol virtutum ejus quantus.

Gradatio.

Amplificatio.

mo-

moveret; ita docuit, ut doctrina sanctos efficeret; ita rexit, ut imperio hominum animos Deo pararet. Sed nimirum, vix est unquam serena aliqua hinc nube dies; surgunt semper nescio qui è terra vapores, qui ubi frigus aliquod nacti in nubeculam coaluerant, obscurare fulgentissimum in cœlo Solem protinus contendunt. Et hic quoque Sol noster BENEDICTVS nubeculas est passus; sed an illum obscurarunt? imo vero ardentissimis ejus radiis dissolutæ perierunt. Nubeculam aliquam objecerunt quondam tempore religiosi, cum sanctissimo viro venenum propinarunt. Quid deinde vero? efformato crucis signo suæ virtutis radium unum emisit, fractoque protinus vase fraudem omnem patefecit. Nubeculam aliam Florentius presbyter, quidam objecit, eum invalescentem indies de sanctitate ejus opinionem non ferens infectum veneno panem BENEDICTO transmisit. Quid deinde vero advolans ad nutum & imperium sanctissimi viri corvus panem abjecit, dolum detexit. Concitavit ille rursum non nubeculam, sed nubem, & in BENEDICTI conspectum meretriculas nudas, quæ lascivia sua libidinem provocarent, & libidine viri sancti castitatem labefactarent, produxit. Sed ô sanctitatis vim admirandam! ô virtutis potentiam! subduxit sese paululum Sol noster, locum declinavit, ac statim ruina domus oppressus hostis ille sui odii atque invidiæ pœnas acerbissimas dedit. Nimirum nunquam obscurari Sol, nunquam opprimi virtus potest: congregentur nubes, dissipabit Sol illas, & purior nitebit: concitentur odia insanæque machinationes, evincet virtus illas, & potentior evadet. Vere, vere tu Sol eras & ardentissimus & fulgentissimus, ô BENEDICTE, tuarum precum ardorem vita functi non aliter, quam emortuæ plantæ ad vitam revocabantur; tuæ sanctitatis splendore

Nubes hunc Solem obscurantes.

Benedicto venenum propinatur.

Tentatio ejusdem.

Apostrophe ad D. Benedictum ad ejusdemque miracula.

dore tacti, qui in periculis erant, liberabantur. Tu Apollinis idolum in Cassino monte contrivisti, ut inde dæmonum catervas, ut fidei alumnos in fide confirmares, fugavisti. Tibi aquæ obtemperabant, & tuorum supra fluctus vestigia sine periculo ferebant, te Dæmones perhorrescebant, & nutu tuo in i nperio vehementissimo coacti, quæ volebas, restituebant. Tu hominum animos tua luce penetrabas, & secretas in iis cogitationes detegebas. Tu Tyrannorum efferatissimorum crudelissimam majestatem tuæ sanctitatis coruscante jubare perterrebas, & hinc permotus aliquando tuæ dignitatis existimatione Rex Totila tuos ad pedes sese in terram abjecit, ferocientem audaciam deposuit, hortantem & increpantem patienter audivit. Et quæ, obsecro, tantorum in te affectuum causa fuit, nisi illa divini amoris flamma, qua perpetuo its ardebas & fulgebas, ut non tam homo, quam Deus quidam in terris esse videreris? Refert Plinius, lapidem esse quendam, quem Græci ἄσβεστον appellant, qui ubi semel est in ignem conjectus, ita inflammatur, ut nullo amplius extingui aut vento possit, aut aqua, adeo ut verissime Poëta quidam de eo occinerit:

Subjectio.

Plinii testimonium de lapide quodam.

Qui semel accensus susceptos detinet ignes,
Extinguique nequit.

Lapis hic Benedictus

Talis erat Benedictus, sol noster, quem ubi semel divina flamma corripuit, ita vi ejus exarsit, ut non tantum non extingui amplius valeret, sed omnia etiam diffusa luce collustraret, omnia circumquaque sparsis quibusdam amoris ignibus inflammaret. Quanquam, Ornatissimi AUDITORES, dum ab Oriente nondum oculorum aciem reduximus, jam in Meridiem, atque adeo in ipsum cæli fastigium BENEDICTUS Sol noster ascendit. Itane vero in Meridie intueri nos posse se-

se solem speramus, non caligarent hic oculi? non perstricta nimio fulgore acies hebesceret? Faciamus quod facere solent homines, qui ubi in meridie Solem intueri concupiscunt, aquam in pelvim injiciunt, & per aquam hebescente nequaquam acie Solem intuentur. Si radiantem in cæli fastigio Benedictum videre non possimus, cur ut ucentem in terris, & in tot religiosissimorum hominum ordinibus splendicantem contemplemur? Imo tamen erigamus oculos, & quantum licet, oculis irretortis meridianam ejus claritatem hauriamus. Bone Deus! Quanta lux per orbem universum ab hoc sole diffusa gentilitatis tenebras dissipavit, clarissimumq; fidei Christianæ diem induxit! Campaniam universam præsens ipse Benedictus suo lumine ad Christum adduxit: ubi e terris excessit, in terris tamen fulgentissimos radios suos toto ex ordine suo diffudit. Tunc Anglia per Gregorium Magnum, qui Augustini & sociorum ejus opera est usus, ad Christi jugum accessit. Tunc Hispania per Leandrum Romanas Leges accepit: tunc Germania per Bonifacium sese fidei nostræ submisit: tunc Belgium hoc nostrum per Amandum, per Wilibrordum, per alios sanctissimi hujus Ordinis Religiosos viros Romanam Ecclesiam agnovit, tunc Polonia & Hungaria per Adalbertum, Suecia per Stephanum, Lituania per Brunonem, Gasconia per Albonem, Sclavonia per Bonifacium partæ Christo fuerunt, & Ecclesiæ adjunctæ, Ecclesiæ imperium auxerunt. Quin imo ne quis esset orbis angulus, quam à Benedicto lux diffusa non illustrasset, primi in India Occidentali fidei nostræ præcones sanctissimi hujus Ordinis duodecim viri, quos è monte ferrato Pontifex ablegarat, extiterunt. Ita universus propemodum orbis fidem suam Benedicto debet, & eidem salutem suam (audeo enim dicere) acceptam refert. Verum enim

Amore hominum solem intuentium.

Solis hujus Benedicti efficacia.

Ab enumeratione omnium quæ ab hoc sole lumen acceperunt.

enim vero dum à tanti solis claritate, quam p[illegible] non possum parumper oculos in terram deflec[illegible] videre mihi videor prodeuntem in campos è sp[illegible] lunca sua Pantheram, tantamque fragrantiam tantumque odorem, tam suavem, tam grat[illegible] emittentem, ut feræ aliæ relictis antris suis & ca[illegible] vernis sequi illam cogantur. Ita enim fieri sole[illegible] AUDITORES; sed tamen credite potius vos i[illegible] tueri Benedictum nostrum: hic enim ubi mun[illegible] do per sanctitatem suam Numen apparuit, tan[illegible] tum virtutum omnium suarum odorem exhalav[illegible] ut ad Benedictum omnes convolarent & acc[illegible] marent; *Benedictus qui venit in nomine Domini* C[illegible] volaverunt ad Benedictum, & vitæ ejus norma[illegible] vivendo secuti sunt quatuor Imperatores, duod[illegible] cim Imperatrices, quadraginta sex Reges, quin quaginta & una Reginæ, centum quadragint[illegible] sex Regii Cæsareique liberi. Ita jucundum illis era[illegible] diademata sceptraque repudiare, ut in umbra tu[illegible] telari Benedicti latitantes respirarent. Ita Maje[illegible] stas illis vilescebat, purpura gravis erat, sublimi[illegible] illa fortuna displicebat, acerba voluptas, odiosu[illegible] honor, ingratum otium erat, ut nihil nisi Bene[illegible] dictus placeret. Nunquid obstupescitis Audito[illegible] res? Quid si dicam Principes, Duces, Marchio nes, Comites ultra ducentos quadraginta tres, a[illegible] Benedicti vexilla confluxisse, ejus militæ nomi[illegible] na dedisse, in sanctissimas ejus leges ac institut[illegible] juravisse? Quid, si enumerem duodecim cele berrimos religiosorum hominum Ordines sub sanctissimis Benedicti legibus in Ecclesia mili[illegible] tare? militare dico? Addo etiam militares Or dines sub his legibus ad fidei propugnationem i[illegible] Hispania à Regibus esse institutos. Quid si pro feram extitisse aliquando hujus Ordinis cœno bia, virorum quidem triginta millia, virginum vero millia quindecim? Sentio quam hæc à m[illegible] gloriose dicantur ad sempiternam sanctissimi

Bene-

Hypotyposis.

Quot Monarchæ hunc Benedictum secuti sint.

Amplificatio ejusdem.

Quot ejusdem Cœnobia.

Benedicti laudem, sed vere tamen dicuntur, nec cæteris Religiosorum hominum ordinibus suam diminuere aut labefactare gloriam contendo. Floretis vos florentissimi Prædicatores, maximum omnino Ecclesiæ subsidium & ornamentum: sed nescio an non huic soli Benedicto Dominicum vestrum debeatis, quem sterili parenti vobis sanctissimus ex hoc ordine Dominicus suis precibus impetravit. Floretis Religiosissimi Franciscani, & vestris laboribus Ecclesiæ sanctitas elucescit, sed nunquid Franciscus ille vester in Portiunculæ cœnobio Ordinis hujus prima suæ conversionis fundamenta jecit? Floretis & vos celeberrimi Societatis IESU Patres, vestra enim doctrina ac pietate Ecclesia decoratur, hostes Hæretici profligantur, fines ad Antipodas usque protenduntur: sed tamen Benedicto acceptum referre vestrum Ignatium debetis, qui in cœnobio Montis Serati spiritus primitias accepit. Quanquam quid hæc minora consector? Tu Roma, tu Ecclesia universa maximam tuæ gloriæ, & amplitudinis partem (da veniam veritati, audacter loquor) ab hoc sole Benedicto accepisti. Ille tibi suo ex ordine sanctissimo Pontifices maximos quadraginta sex concessit, Patriarchas quinquaginta duos, Cardinales ducentos, Archiepiscopos mille sexcentos, Episcoporum millia quatuor & sexcentos suppeditavit. Ille tibi Gregorium illum sanctitate doctrinaque magnum, Doctorum pene omnium Doctorem produxit. Ille præ suos surgentes in te hæreses delevit, & Scriptorum pro te illustrium plusquã millia quindecim suo ex ordine concitavit, ille per suos Bibliothecas, Scholas, Academias florere fecit, ut tu Ecclesia floreres. Neque enim quisquam ignorat in solis olim hujus Ordinis Monasteriis Academias & Scholas tanta cũ laude fructuq; stetisse, ut intra cœnobii duntaxat unius parietes aliquando millia quatuor studiosorum erudi-

Comparatio hujus cumS. Dominico.

Apostrophe ad Franciscanos.

Alia.

Alia ad Romam D. Benedicti in eam merita.

Transitio. D Benedictus cælũ sua luce illustravit.

erudirentur. Taceo tot in Ecclesia ritus, quibus ipsa decoratur, sed ex hoc ordine eorum inventores ac institutores accepit. Vereor quomodo, quod dicturus sum, fit is accepturi, dicam tamen, obligatum est Benedicto cælum, cujus ex ordine Sanctorum quinquaginta quinque millia & septingentos, qui quidem omnes Divorum ordinibus adscripti ab Ecclesia coluntur, accepit. Ita non satis Benedicto fuit, mundum universum virtutum omnium diffusa luce collustravisse, nisi etiam sui è mundo fructibus cælum ipsum ditaret. Sed non est hujus ingenii mei, non est virium harum infirmissimarum tantum solem laudibus prædicare adorare possum, exornare non possum. Age igitur,

Apostrophe ad D. Benedictũ cum obsecratione.

sanctissime BENEDICTE suscipe præconium hoc leve nequaquam robusti Oratoris qui tuis laudibus libenter imparem sese fatetur; rogat tamen & obtestatur, ut quoniam tot ac tanti radii tui cælum condecorant, ac terras omnes illustrant, tuæ lucis scintillam aliquam nostris in pectoribus ardere lucereque patiaris. Sentiamus tuum illum divini amoris favorem, & Deo pleni incalescamus, experiamur virtutum omnium incrementum, indies tuo imprimis auxilio, tuo deinde exemplo crescamus ita rogo, ita te rogant omnes hi Auditores, & tibi gestientibus animis acclamant: *Benedictus qui venisti in nomine Domini.* Dixi.

* *
*

ORA-

ORATIO XIV.

DE LAUDIBUS

Ejusdem

D. BENEDICTI.

ECHONEM juvenili florentem ætate Nympham, cujus ea singularis modestia fuit, ut vocem, nisi interrogata, nunquam ederet, quodam die vehementer excanduisse, & ruptis silentii frænis in verba prorupisse facetissimi ingeniosissimique Poëtæ communiscuntur. Nam cum imperitus quidam pictor ejus effigiem coloribus suis adumbrare nimia artis suæ fiducia tentaret, impatiens ipsa & indoctæ manus temeritatem non ferens, itane, inquit, quod fieri nulla arte potest, tuo penicillo assecuturum te putas? exprimere si me cupis, pinge vocem, nihil aliud, quam vox sum. Non equidem modie vereor, Ornatissimi AVDITORES, ne dum de D. Benedicti laudibus orationem aggredior, ipse mihi ab illo beatarum mentium Domicilio quodammodo manus injiciat & famulantis eloquentiæ meæ vocem sistat, quod infantiæ balbutientis conatum excelsa illa Divorum dignitas nequaquam recuset, esse tamen sine aliquo timore non possum, ne quis conatum hunc nostrum temeritatem potius, quam pietatem interpretando acclamet, si Benedictum repræsentare nobis oratione contendis, sanctitatem ipsam repræsenta, nihil enim aliud, quam ipsa sanctitas, Divus fuit Benedictus Sed me reficit ac recreat admiranda illa tam excellentis Herois animi submissio qua, quemadmodum cum inter mortales esset, sui nominis prædicationem omnem contempsit, ita jam

Exordium Echonis fabula.

Fabulæ hujus applicatio.

Causa ad dicendum incitans.

jam in illo inquam immortalitatis sinu nullum vel majestatis probæ, vel obse:uentis pietatis elogium aspernatur. Audebo igitur aliquid, neque Apellem, quanquam nunquam satis laudatum artificem, sed Lysippum imitabor: ille fulminantem Alexandrum, hic hastam manu tenentem, quod illi propriæ esset, effinxit. Dabo Benedictum propriis laudibus clarum, non alienis dabo humilem, dabo castum, dabo cæteris omnibus virtutum ornamentis illustrem, & si per tenuitatem hanc nostram licet, sanctitatem ipsam in ipso repræsentabo. Sublimioris equidem eloquentiæ vocem sacrum hoc Oratoris officium postularet, sed quoniam mihi cum illa vestra pietate agendum est AVDITORES, curiosis auribus nihil hodie indulgendum esse existimabo. Vos quo singulari estis in Divum BENEDICTVM amore de eo me dicentem benevole & patienter audite.

Imitatio Lysippi.

Attentionis captatio.

Quanquam, ô me infelicem! quem instituí laudare, reperire non possum. Si in Eucropii Nursiæ Comitis parentis ejus Palatium me convertam hic non est, & inde pene puer excessit, si Romam, quæ primorum ejus studiorum sedes fuit, abeam, hic non est, & doctrinæ virtutem anteponens evasit; si inter amicos, ubi tot illustres antiquissimæ ejus familiæ imagines gloriam promittebant, illum quæram, hic non est, & istis vanitatis humanæ retibus sese expedivit; si Principum aulas, illa sollicitæ ambitionis theatra, perscruter, hic non est, & verum, non fucatum, honorem ambiendo profugit: si in vicinas Italiæ regiones, aut si etiam in remotissimas discedam, hic non est, & Deum ac seipsum tantum noscere volens latere desideravit. Nimirum, bene qui latuit, bene vixit. Effugerat fastuosam Parentum Aulam, deseruerat famosam Romanæ urbis Academiam, calcaverat animo voluptatum blandimen-

Confirmatio incipit ab exclamatione.

Contēptus domus paternæ Benedicti.

mente, contempserat superba honorum insignia, in solitudinem spe plenus commigravit, & divino quodam ardore succensus in profundam sese speluncam demisit, ibique triennio delitescens solo pane, quem illi Romanus quidam Religiosus per funem suppeditabat, victitavit. Vnum illi antrum aula erat, in quo familiæ claritatem obscuritate premebat, Regis Regum factus aulicus serviebat. Vnum illi antrum Academia erat, in qua subtiles curiositatis humanæ nugas contemnens, Deum solum Theologus, virtutem solam Philosophus addiscebat. Vnum illi antrum theatrum erat, imò totus mundus erat, in quo non ab hominibus conspici, sed à Deo cognosci desiderabat. Effundebantur, (neque enim dubitari potest) effundebantur in hoc spectaculum beatissimæ illæ Angelorum legiones, & in hoc unum generosum adolescentem cœlestis admirationis obtutum defigebant. Mirabantur humanam infirmitatem nullo penè alimento in eo corroborari, nec tam cibis illum, quàm divinis contemplationibus nutriri: videbant illum assiduis precibus vacare, nec tamen defatigari; cernebant tantam in eo animi submissionem, ut cum virtute quotidie cresceret, quotidie tamen sibi ampliùs vilesceret; suscipiebant fortissimum illum animum, quo ad victoriam de seipso reportandam concitatus in tenerrimum corpus suum desæviebat; obstupescebant inusitatum illud pugnæ genus, quo ut titillantem insidiosè Venerem, quam in præcordiis pertimescebat, superaret, in fodicantes sese spinas abjiciebat, totum sese lacerabat, totum dilaniabat, & sanguine suo purpuratus de carne sua triumphabat. In hoc spectaculo cùm affectu perculsæ cœlestes illæ mentes vehementer commoverentur, tum ipsa divina Majestas in tàm animoso ministro suo recreabatur, & ut illi singularem suum amorem testaretur, copio-

Angelorum ad eundem concursus.

Virtutes ejus.

Factum eius contra tentationes

piosiorem ipsi quandoque annonam piissimorum quorundam virorum manibus suppeditabat. O te verè generosissimum Athletam! O te dignissimum cælo bellatorem! Itane ergò sanctitatis arena est solitudo, miseriarum perpessiones rudimenta, flagellationes & pugnæ exercitia, humilitas fundamentum, abstinentia robur, castitas ornamentum & lumen? Profectò multum aberrant illi, qui per stratam rosis ac liliis viam per amœnas voluptatis semitas, per argenti & auri acervos ad felicitatem pervenire contendunt Magnus esse non potest, qui mollis est; felix esse non potest, cui voluptas arridet; sanctus esse non potest, cui opulentia, non paupertas placet. Amas aulas & palatia? Iam in te vix spes est felicitatis: in purpura & fascibus libenter appares? nihil ultrà exspecta: redimitus sapientiæ humanæ lauro superbis? veram sapientiam ignoras: fumosarum seriem imaginum virtute carens obtrudis? vilis es & ignobilis: in Veneris osculis & amplexu voluptate satur requiescis? periisti Istas omnes instituendæ vitæ rationes jam ab illa spelunca sua, tanquam è cathedra assiduè jejunando, semper orando aut meditando, frequentissimè corpus suum lacerando Benedictus condemnavit. Et verò quem obsecro ac quantum illum ubique fama deprædicabat? Moysen alterum, qui divinæ Majestatis colloquiis in solitudine frueretur: Eliam alium, qui inter jejunii & abstinentiæ molestias cœlesti contemplatione pasceretur: Baptistam novum, qui in mediis eremi spatiis sanctimoniæ præcepta non tam docendo quàm vivendo traderet: Angelum quendam, qui vitæ puritate, & virtutum plusquam humanarum ornamentis mortales omnes superaret. Tanta vis est in omnem partem sanctitatis, ut cùm omnia aspernetur, tum omnium admirationem excitet, & oculos in se convertat. Atque talis tantusque cùm

Conversio ad voluptates.

Cōtrapositia

Hypotyposis S. Benedicti sanctitatis fama.

esset, latere diutiùs non potuit, etsi latere semper optavisset. Fiebat ex orbe toto hominum concursus ad illum, quòd illum vidisse cujusdam esset felicitatis, & cùm illum viderant, adhuc videre requirebant. Aliqui vocem unam duntaxat excipere ex ore ejus optabant, quod quicqu d loqueretur, magnum esset ad virtutem documentum; nonnulli gravem totius oris ac corporis ejus compositionem intueri desiderabant, quòd ex ore ejus amor emicaret, ex oculis mansuetudo scintillaret, ex pectore castitas appareret, ex toto corpore humilitas, patientia, modestia, cæteræ denique virtutes omnes elucerent. Quam ob causam multi illum speculum esse virtutis dicebant, alii sanctitatis arcam appellabant, omnes tanquam hominem è cœlo missum observabant. Vitiorum gravissimus Censor erat, virtutum suavissimus instillator; summa severitate superstitionis antiquæ homines persequebatur, maximâ charitate Christianos omnes complectebatur. Erant qui Christianæ perfectionis amore succensi, ut in ejus disciplinam susciperentur, quanta poterant contentione solicitabant, hos amantissimè suscipiebat, & cœlesti quodam studio sanctissimos efficiebat. Erant Illustrissimi Nobiles, dico enim Comites, Duces, Principes, qui ejus sanctitatis fama permoti in solitudinem accurrebant, suos illi filios perillustrium ge mina familiarum, & futura Rerumpublicarum columina, ut sanctis moribus formarentur, commendabant, hos humanissimè recipiebat, & ad vitæ sanctioris normam compositos, quædam virtutum miracula restituebat. O quàm pulchrum est, vitæ suæ rationes ad divinæ legis normam dirigere! O quàm gloriosum est intaminatis virtutum radiis splendere! Schola erat ubicunque Benedictus loquebatur; delubrum pietatis erat, ubicunque morabatur; theatrum virtutis erat,

Concursus hominum ad illum.

Laudes eius.

Accursus Magnorũ. ad eius instructionem

ubicunque conspiciebatur; speculum perfectionis erat, ubicunque considerabatur; paradisus voluptatis erat, ubicunque perambulabat. Hic ego vos, ô sanctissimæ speluncæ, ô antra beatissima, quæ Benedicto sedem præbuistis, appello, annon si loqui possetis, angelicam ejus fuisse vitam proclamaretis? Et tu, ô sacra silvarum solitudo, quoties in illo tuo silentio ferventissimas ejus preces audivisti? quoties manantes ab oculis ejus lachrymarum imbres excepisti? quoties illum repetitis iterum & iterum osculis terram, communem omnium matrem delibantem aspexisti? quoties penè, penè avolante ejus animo, cùm dissolvi & esse cum Christo desideraret, expirasse putasti? Sed jam nimis profectò diu tantus Heros delituit. Quòd si expugnari non potuit à Græcis Troja, nisi in hujus belli societatem Achilles, qui ingloriosus delitescebat, vocaretur: nec poterat tantâ rerum prosperitate suarumque gloria nascens tum in terris Ecclesia frui, nisi è silvis suis in lucem BENEDICTVS adsciseeretur. Prodiit igitur è silva, & jam universa recreari Ecclesia videbatur: religiosas multis in locis domus exstruxit, & nullæ satis magnæ futuræ judicabantur: administrationem cœnobii unius factus Archimandrita suscepit, & nemo penè erat qui non vivere morique sub ejus sanctissima disciplina desideraret. Obsecro vos, AVDITORES, qualem tandem in communi luce fuisse BENEDICTVM existimatis? In hoc gloriæ campo inanis superbiæ flatu multi animos extulissent, hic BENEDICTVS sua humilitate sese involvebat: in hoc dignitatis fastigio tanquam in otio multi conquievissent, hic Benedictus assiduis sese laboribus defatigabat: in hoc publicæ famæ theatro tanquam in optata laborum meta multi triumphavissent, hic benedictus ad graviorem sese pugnam accingebat: in hac suscepti imperii potestate multi

Apostrophe ad speluncas in quibus latuit.

Factus est Abbas.

Labores eiusdem in hoc officio.

tantùm jura dicere voluissent, hic Benedictus parere servireque omnibus contendebat: rudes & imperitos quosque summa charitate erudiebat, ægros inter vitam mortemque periclitantes incredibili commiseratione juvabat, rarò jubebatur, nunquam rixabatur, hospites profusâ quadam benevolentia excipiebat, paupertatem tanquam sororem, pauperes tanquam fratres suos amplectebatur, nullis injuriis nullaque invidia commovebatur. Et quemadmodum erat ardens quædam virtutum Pharus suis flammis latè cuncta collustrans, ita tanquam immota constantiæ rupes scéleratas cùm dæmonis, tum perditorum quorundam machinationes intrepidus superabat. Venenum illi porrectum est aliquando, uno crucis signo vas oblatum perfregit: dono missus est imbutus veneno panis, non attigit, & dolum rejiciendo detexit: in ejus conspectu mulierculæ quædam audacia impudentiaque singulari nudæ proruperunt; recessit, & tanti sceleris authorem unius ruinâ domûs oppressit. Quæ omnia si nondum clarissimis indiciis sanctitatem ejus manifestant, testem universam naturam, elementa, animantia rationis expertia, res animâ carentes: homines, dæmones, mortem ipsam appello. An non illi aqua obtemperavit, cùm ejus jussu Maurus monachus sicco per aquam pede decurrit? An non illi plantæ obsecundaverunt, cùm emortuæ ad vitam per eum sunt revocatæ? An non ejus sanctitatem aves agnoverunt, cùm ad ejus imperium, quoties evocabatur, corvus quidam advolabat? An non illi dæmones paruerunt, cùm Apollinis idolo per eum apud montem Cassinum contrito, subversisque, in quibus habitabant, lucis aufugerunt? An non ejus vi sanctitatis victus est Totila Rex, cùm ad sanctissimi viri pedes prostratus, & coruscante virtutis ejus jubare percussus, ferocientem audaciam deposuit, increpantem

Venenum signo crucis tollit.

Testimonia sanctitatis ejus.

Mors ei etiam obedivit. illum audivit, sua fata per illum intellexit? An non mors illi tum obedivit, & obediendo sancti. tatem ejus horruit, cùm ejus precibus coacta religiosum illum vitæ restituit, quem muri à dæmonibus dejecti ruina penè totum in partes divisum oppresserat? Non possum, ingenuè fateor, nô possum tantam divinæ hujus sanctitatis vim aut oratione explicare, aut cogitatione complecti. Fateri omnes mecum debetis, nihil aliud D. Benedictum, quàm animatam in terris sanctitatem extitisse.

Apostrophe ad Religiosos. Quæ causa est, cur meritò vobis, RELIGIOSI PATRES BENEDICTINI, universus orbis de tanto Patre Authoreque vestro gratuletur. Ille fuit, pro cujus sacra veste suscipienda tot Imperatores, Imperatrices, Reges, Principes purpuram in vilem habitum, opulentiam in paupertatem, voluptatem in molestiam commutaverunt.

Ab enumeratione laus eius. Ille est, cui si loqui hîc universa Ecclesia posset, gratias ageret, quòd ex ejus sanctissimo Ordine quadraginta sex Pontifices Maximos habuerit, tot Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, quorum numerum penè innumerum non conjector, acceperit: per tot Doctores & Apostolicos viros, qui sui temporis hæreses omnes profligarunt, de hostibus suis triumpharit. Ille est, qui tot soles in orbe fulgentissimos reliquit, quot ex ejus instituto viri sanctitate doctrinaque clarissimi, qui Angliæ, Hispaniæ, Belgio, Germaniæ, Poloniæ, Sueciæ, Hungariæ, sexcentis Provinciis aliis Christianæ religionis lumen attulerunt: quæ profectò regiones omnes si sese commovere, ac vocem edere aliquam possent, salutem suam D. Benedicto acceptam referent. Quanquam nemo satis Divum illum laudare potest, qui ejus in æternitate triumphum non videt. O si ea felicitas nostra foret, ut ibi jam illum intueremur, ubi circumdatus immortalitate cœlo lumen, terris Numen resplendet! Cur non animis saltem, si corpore non possumus, illuc evolamus?

Cur non nostræ nos ibi cogitationes jam sistunt? Videremus ibi quinquaginta quinque millia & septingentos ex ejus Ordine Divos, qui hodie illi congratulantur: videremus universæ Ecclesiæ illius triumphantis ordines pro Benedicto inter se concertantes. Apostoli, propter incredibilem lucrandarum animarum zelum suum esse dicunt: Martyres propter patientiam & in adversis constantiam sibi illum asserunt: Confessores in sua subsellia jam illum receperunt: Virgines, quòd lilium quoddam virginitatis extiterit, vendicare sibi illum contendunt: imò Prophetæ, quòd in terris hominum fata prædixerit, Prophetam appellant: Patriarchæ, quòd gentis innumeræ ac sanctissimæ hodie in terra militantis Pater fuerit, suo cœtui illum adscribunt. Videremus divum Dominicum illi applaudentem, quòd Dominici cujusdam ex ejus Ordine Religiosi precibus à Deo sit impetratus: divum Franciscum ex animo gestientem, quòd in Portiunculæ cœnobio Benedictinorum prima conversionis suæ fundamenta jecerit: divum Ignatium Societatis Iesu conditorem gratias agentem, quòd in cœnobio Montis-Ferrati spiritûs primitias acceperit. Ac verò cùm ea tanta sit in cœlis lætitia, nihil nos in terris agemus? BENEDICTE, cùm tua jam fortuna nullius indigeat, ecce tibi tantùm applaudamus: cùm triumphes, ecce FELICITER acclamamus: cùm tua gloria comprehendi cogitatione, explicari oratione non possit, re tantùm imitari volentes, silemus.

Applausus & triumphus D. Benedicti in cœlis.

Apostrophe ad D. Benedictum.

DIXI.

(* * *)

In Laudem

D. THOMÆ AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI

Ordinis Prædicatorum.

Exordium à Phidia eiusque elaborata statua desumptum.

PHIDIAS, ille Plinio nunquam satis laudatus artifex, & Diis melior, quàm hominibus efficiendis, dum ad immortalem sui nominis gloriam victurum aliquod admirabilis industriæ suæ monumentum in hominum posterorum oculis, atque in hoc patentissimo universæ naturæ theatro extare desideraret, concitatus hac immortalis gloriæ cupiditate, tanto artificio, tantaque ingenii subtilitate ex ebore atque auro Minervæ statuam elaboravit, ut universa pulchritudinis adumbratæ lineamenta uno atque eodem puncto terminarentur. Quod cùm satis admiratione complecti, ore deprædicare rerum illa mirandarum procreatrix vetustas non posset, videretque eò perfectionis illum ascendisse, quò cæteri adspirare non auderent, non tantùm excellentissimum illum celeberrimumque, sed artificem citra æmulum appellavit. Eodem planè modo, si mihi fas sit statuarium aliquem cum orbis Architecto, artificem cum Creatore, hominem cum Deo comparare præpotens ille rerum omnium moderator Deus fecisse videtur, qui cùm permultos vitæ innocentiâ sanctissimos, non paucos virtutis excellentiâ præstantissimos, plurimos doctrinæ famâ celeberrimos diversa variarum ætatum tempestate tanquã Heroes quosdam & jure etiam Semideos in terris singulari prorsus favore constituisset, tum certare voluit aliquando in Ecclesia dilecta illa sua divinaque

Phidiam hunc in D. Thoma producendo imitatus est Deus.

naque

naque Republica Heroem illum, in quo tanquam in opere divinæ providentiæ perfectissimo, innocentiæ, virtutis, sapientiæ monumenta omnia lineamentaque reperirentur ac terminarentur. Atque hic excellentissimus Heros Thomas est Aquinas Doctor Angelicus, verum omninò religionis Delubrum, prudentiæ Domicilium, sapientiæ Oraculum, humilitatis Arx, virginitatis Ara: uno verbo, virtutum omnium doctrinarumque Thesaurus. Quem cùm ille cœlestis Imperator ad communem hanc, quam respiramus, auram deputavit, non ex ebore vel auro, sed ex ipsa virtute sapientiaque ita conflavit, ut non Divus aliquis, sed Divorum miraculum; non Doctor, sed Doctorum omnium atque universi Magister mundum universum permoveret.

Definitiones conglobata.

Quæ causa est, cur cùm ad hanc impositam mihi dicendi provinciam accedo, ut eloquentiæ famulantis obsequium sanctissimo Doctorum omnium Principi conferrem ac præsentem, multiplex me pavor & importuna trepidatio in ipso orationis limine deprehendat ac deterreat, ne tantum Solem parva face adorem, tantum Oceanum imbelli rate petentem, tantum miraculum impolitæ dictionis temeri ate corrumpam.

Dicendi causa.

Quid enim aliud Thomas Aquinas in terris fuit, quàm missa è cœlo sapientia, quæ assumpto calamo tanquam penicillo in Ecclesiæ oculis divinam Majestatem, religionem Romanam, doctrinam salutarem, clarissimis pulcherrimisque coloribus adumbravit? quid aliud, inquam, fuit, quàm Salomon novus, cœli discipulus, Dei ipsius auditor: quàm Augustinus, quàm Hieronymus, quàm Ambrosius, quàm Cyprianus, quàm omnes illi antiqui Patres ac Doctores in hoc uno, quàm hic unus in omnibus illis antiquis!

Laus D. Thomæ.

Sed me reficit ac recreat vester ille nutus, Ornatissimi Humanissimique AUDITORES, quo mihi satis indicatis non posse

Ad auditores conversio.

se non humanos oculos tantùm ad solem caligare, & pietatis cujusdam esse in Divis exornandi eloquentiam potiùs submittere, quàm industria commendanda facundiam ostentare. Quin & vos, Religiosissimi Patres, non rogastis me tantùm, sed impulistis etiam ad dicendum, cùm imbecillis vocis officium admittere maluistis, quàm pii silentii redemptionem in hac vestra THOMÆ festivitate probare, quam vobis orbis universus invideret, nisi per vos orbis illum universus haberet. Audebo igitur aliquid, & ut possim, imitabor eos, qui magnas ingressi civitates sacras primùm ædes, & dicata Numini summo delubra visunt, tum ad gymnasia, fora, & externa porticibus suis ambulacra procedunt. Etenim in hac D. THOMÆ laudatione primùm ejus Sanctitatis admirationem, & priscis æquanda virtutum monumenta venerabor: tum gradum ad illa proferam, quæ in medio constituta sunt sapientiæ ejus ad publicos usus immortalia signa, nec privatis parietibus, sed publicis Academiis; nec Academiis, sed orbe toto; nec orbe tantùm, sed cœlo ipso concluduntur. Atque ut in sanctitatis ejus delubrum intremus, & quæ oculis usurpari non possumus, animo virtutum monumenta complectamur: quanquam estis in templo, fingite tamen, Benevoli AVDITORES, vos in eo versari templo, in quo virtutum omnium sanctissimi THOMÆ insignia cernuntur. Et obsecro, si corpore animoque corruit passa deliquium, & admirationis stupore confusa Regina Saba, cùm venerandam Salomonis Regis in excelso throno Majestatem, & ordinatissimam circumquaque familiam intueretur: quis in hoc admirando multiplicis ejus sanctitatis delubro, in quo tot virtutum signa ad imitationem exposita, tot perfectionum tabulæ ad admirationem affixæ, tot laudum

Apostrophe ad religiosos.

Totius orationis distributio.

A minori ad maius.

dum vexilla ad sempiternam gloriam pendentia conspiciuntur, non corpore concidat, non animo deficiat, non admiratione exanimetur? Sed eamus per singula, & singula animi oculis hauriamus. Ecce quàm egregia inprimis mundi contemptûs imago nostris oculis atque animis occurrit, Alexander ille, quem ad omnem virtutis gloriæque magnitudinem enixa Felicitas Universi Dominum præparabat, cùm aliquando ab Anaxarcho Philosopho non unum hunc tantùm, sed plures, sed infinitos alios superesse mundos intellexisset, confusus animi dolore confestim ingemuit, & qui arma ad mundi terrorem manu vibrabat, oculis lachrymas penè ad desperationem effudit. Non ita, non ita noster hic Thomas, qui posteaquam, etsi puer, de immenso monarchiæ cœlestis imperio, deque Divorum nunquam finienda felicitate, tanquã de novo quodam orbe, disponentibus ita fatis certior est factus, ingemuit equidem, non ut quicquam sibi optaret, sed quæreret: non ut cœlum, stellatam illam tot ignibus tam distinctis machinam contemplaretur, sed sua generositate sublatus aliquando possideret; non ut abjectis in sinum brachiis Fortunæ favorem & Deî benignitatem expectaret, sed armis assumptis, & obtenta à seipso missione in expeditionẽ festinaret. Egregium sanctitatis futuræ rudimentum! En felix faustumque divinæ illius excellentiæ principium! Erat, erat LANDULPHI Comitis Aquinatis filius, ut non familiæ fumosis imaginibus, sed virtutis splendore fulgeret, factus est religiosus: erat dives, & in ipso quasi beatæ fortunæ palatio procreatus, ut à seipso opulentus esset factus est pauper & egenus: erat illustris, & antiquæ familiæ stemmata poterat ostentare, ut aliquando illustrior esset in cœlo: & suis majoribus virtute præluceret, factus est ignobilis & obscurus. Nimirum non ignorabat futurus

Factum Alexandri.

Cõtr'posita

Origo D. Thomæ, eiusdemque ingressus in religionem.

aliquando Doctor orbis, triangulare cor hominis esse, mundum autem hunc rotundum, qui si cordi apponatur, vacuos angulos relinquet, nunquam implebit. Vnus est trinus ille DEVS, triangularis illa atque una TRINITAS, quæ ubi cor hominis atque animum subintrat, totum replet, repletum satiat, satiatum inflammat, inflammatum alit, & in seipsum propemodum convertit, ut illi necesse sit exclamare: *Quid mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Hæc erant adolescentis Thomæ suspiria, hæ cogitationes, hæ voces ut anhelanti animo ad Deum aspiraret, inflammatâ mente Deum cogitaret, affectu plenissimâ voce Deum loqueretur. Non jam mihi videre videor mulierem illam amictam sole, quam illa cœlestis Aquila Joannes agnovit, cujus sub pedibus luna, in capite corona stellarum duodecim; sed mihi præsentem intueri videor adolescentem, & hunc THOMAM, non amictum sole, sed gratia cœlesti circumdatum: non stellis ardentibus redimitum, sed virtutum pulcherrimo diademate coronatum: non lunam elato passu calcantem; sed honores, sed divitias, sed voluptates, atque adeò mundum ipsumque totum, ut in beati Dominici leges ac statuta juraret, proque purpura sanctissimi Prædicatorum Ordinis vestem indueret. Quis vestrûm non aliquando Pyramidem vidit sublimi culmine sed acuto in cœlum assurgentem, inferiori verò latissima parte terram prementem? Non ejusmodi cor hominis est, non ejusmodi cor erat sanctissimi THOMÆ, sed acutum ima parte, supera latum, ut vel nunquam, vel in puncto terrena tantùm attingeret, maximo verò ac latissimo affectu virtutem, cœlum, Deum ambiret. Et profectò nunquam (audebo enim affirmare,

Gradatio.

Suspiria D. Thomæ.

Descriptio D. Thomæ ornatûs,

Pyramis qualis.

mare, quia vosipsi cogitatis) nunquam THOMAS AQVINAS tantus vel in mundo vel in cœlo fuisset, nisi mundum reliquisset, & extra mundum cœlum ac Deum quæsivisset. Quanquam non his tantùm immoremur, & unius imaginis aspectu delectemur: en alia CONSTANTIÆ tabula pulchro, solido, victuro colore depicta. Subit mentem Coriolanus ille Romanus, qui cùm Romam patriam suam Volscorum exercitu cinxisset, & legatorum jam ad se missorum preces atque oblatas Pontificum ac Infulatorum religiones cum ceremoniis superbo atque immiti animo repudiavisset, ubi venientis Veturiæ matris aspectum oculis, vocem auribus hausit, VICISTI, inquit, MVLIER; & abducto exercitu fortissimus aliàs Imperator patriam liberam reliquit. O non ita generosus hic & cœlestis Athleta! obsidebat ille cœlum, & in religiosissimorum Prædicatorum castris militans toto animo atque affectu cingebat, venit illustrissima mater ejus inprimis Theodora, suspiria plenaque lachrymis desideria filio opposuit, sed cùm ille constantiæ clypeo ea repelleret, nec in animum admitteret, VICISTI, inquit illa, FILI, sicque retrocessit. Venerunt generosissimi strenuissimique fratres ejus Landulphus & Arnoldus, insidias abeunti in Galliam struxerunt, captivum intra turrim concluserunt, duro & acerbo vultu minas evomuerunt, sacram vestem sacro corpori detraxerunt, & laceraverunt, contumeliis vexaverunt; at ille insidiis non territus, minis non mutatus, carcere non fractus, contumeliis major & excelsior tanquam quædam Marpesia cautes, ventos, ictus, procellas & fluctus risit, contempsit, superavit. Venit tandem, quid? voluptas oblata, Venus quædam intrusa, meretrix libidinis magistra, ut integerrimi adolescentis pudicitiam oculis & amplexibus expugnaret. Scenam ipsam considera-

Factum Coriolani in obsidione Romana.

Generosior hoc Duce D. Thomas.

Spernit minas & vexationes.

derate. Penetraverat petulans & procax mulier ad illum, oculi lenocinium, gestus illecebras, verba blanditiæ, totum corpus suavissimæ persuasionis machinam admovebat; & erat temporis opportunitas, solitudo loci, jucundissimæ voluptatis præsentia. Quid deindè? O generosum adolescentem! ô egregium virginitatis & pudicitiæ propugnatorem! nihil ad tot istas concussiones pectore vacillans, nihil ad istos meretricios ictus labans, immobilis, invictus, victor, accepto de cineribus foci semiustulato ligno meretriculam impudicitiæ mancipium abegit, fugavit, ejecit. Quænam, obsecro, vestros animos, AUDITORES, cogitatio pervadit? quis sensus est animorum vestrorum? An non videre vos putatis (nam hic est alia virtutis alterius imago) Davidem aliquem, qui non Goliath, sed Gygantem tamen formidandum castitatis hostem, non funda, sed virginali audacia constantiaque prosternat? Prostravit sanctissimus Thomas; & dum manus meretrici titionem intentat, sua pudicitia sese minus involvit. An non observari vestris oculis Sampsonem aliquem existimatis, qui non asini maxilla Philistæum, sed meretricem fraudibus ac fallaciis potius, quàm pigmentis ac fuco delibutam insigni pudicæ mentis ictu mactavit? O titionem victricibus hastis celebriorem, triumphalibus honoratiorem! Sed ô te SANCTISSIME THOMA, ô te victorem posteritatis memoriâ prædicandum, æternitatis gloriâ condecorandum! quid isto tandem tam præclaro facinore, ista tandem tam eximia propugnatæ virginitatis victoria à DEO TER OPTIMO MAXIMO obtinere meruisti? Nimirum ut absoluto certamine, partaque victoria, castitatis occulto cingulo manibus ipsis Angelorum succingereris, & hoc tibi esset fortitudinis argumentum, victoriæ merces, immortalitatis insigne.

Tentatio D. Thomæ à meretricula.

Fortitudinis exempla.

Apostrophe ad D. Thomam.

Pro-

Procedamus, AUDITORES, ecce aliam nec procul hinc tabulam animadverto; quamnam verò? humilitatis, an paupertatis? Date vos illi nomen, rem universam proponam. Archiepiscopatûs illius Neapolitani dignitatem honore maximam, vectigalibus amplissimam à Clemente Quarto Pontifice Romano sibi oblatam respuit: humilitatis est. Privata vita & egestate religiosa contentus, nullam unquam lautiorem splendidioremque fortunam appetiit: paupertatis est. Propter ingenii præstantissimi magnitudinem nunquam superbiit, propter generis clarissimi dignitatem ac nobilitatem nunquam aut animum, aut vultum erexit: humilitatis est & paupertatis. Quid dicam, quòd sollicitis precibus profusisque lachrymis titulum nomenque Doctoris semper recusavit, nec nisi jubente Deo, & suis morem gerendo Rectoribus suscepit? iterum est humilitatis, quam obedientia tegebat. Quid dicam quòd ab hospite quodam, sed religioso, in itineris socium adscitus quanquam æger, non erroris illum arguerit, non imprudentem admonuerit, non sese excusarit? quòd, inquam, ab eodem per agros & per urbem Bononiensem, ubi notissimus erat ac celeberrimus, nimia quadam festinatione propemodum raptus, non exulcerati signum animi, non querelæ vocem ediderit? humilitatis est, obedientiæ est, mansuetudinis est. Festinemus, & in unam adhuc tabulam, priusquam ex hoc templo SANCTITATIS pedem efferamus, oculos, si placet, conjiciamus. Allicit illa animos multiplici colore, recreat oculos jucundâ varietate: videte purissimæ & innocentissimæ mentis colorem. Cùm mulier quædem sanguinis fluxum immundissimum pateretur, uno atque solo Doctoris Angelici fimbriæ contactu est mundata. Spectate ferventissimum vehementissimumque cordis ejus ardorem. Cùm orationi con-

Transitio ad eius virtutes.

Dignitates oblatas contempsit.

Humilitatis eiusdem actus.

D. Thoma fimbria attacta sanat agros.

contemplationique curis omnibus ab animo se- motis vacaret, usque adeò pietatis quibusdam alis mens in Deum attollebatur, ut corpus etiam quasi ponderis & gravitatis expers in sublime raperetur. Nolo meminisse, etsi jam animo cernam, quòd cum Angelis non rarò, cum Divis aliis aliquando velut in privato mentis suæ sacrario sermonem colloquiumque suavissimum habuerit. Prætereo, quòd cùm ad sobriam frugalemque mensam corpus reficeret, ita mente in cœlis versaretur, ut mensæ, ciborum, & adstantium omnium oblivisceretur. Sileo verecundiam ejus, modestiam, piam taciturnitatem, jucundissimam comitatem & affabilitatem, charitatem in omnes ardentissimam, patientiam infractam & invictam, cæteras omnes denique virtutes, quibus ita condecoratus resplenduit, ut non minus esset Angelus vitâ, quàm Angelicus doctrinâ: illud dico, qui fuit rationis nostræ Pædagogus, Dei ac legum Interpres, sacrosanctæ Theologiæ Parens, universi Præceptor, veræ sapientiæ Oraculum, idem virtutum omnium ad omnem æternitatem perfectissimum fuit Exemplar. Sed tempus jam nos monet, ut ex hoc sanctitatis ejus delubro excedentes, cogitationem ad immortalia sapientiæ ejus monumenta cognoscenda propertantibus animis abducamus. Abeamus igitur, & uno tantùm intuitu cursim omnia percurramus. Nescio quodnam tandem mens mea simulachrum intueatur. Videre videor in Helicone nostem illas Deas, quas Musas, qui fabulantur, appellant, omnes lyris, cytharis, instrumentis aliis musicis instructas, medium autem inter illas Apollinem aureâ cytharâ decorum, præsidentem, & universæ concentum musicæ perficientem. Quid hic dicam? quid eloquar? Aberro, AVDITORES, non Apollinem in Helicone, sed THOMAM in Ecclesia; non illum inter Musas,

Favor in Deum,

Transitio

Definitiones conglobata.

A Musarũ fabula.

sas, sed hunc inter Doctores intueor. Hic illam doctrinæ multiplicem veritatem, quam tanquam musicam pulcherrimam antiqui illi Doctores suis calamis velut organis quibusdam Spiritûs sancti afflatu repletis ediderunt, addito suavissimo concentu perficit, dum ordinat disponendo, explicat connectendo, componit docendo Et nunquid etiam ex hoc nostræ Religionis & Ecclesiæ Helicone fons quidam vocalis & sacerrimus ebullit; Ille est sanctissimi THOMÆ saliens in Ecclesiam universam doctrinam. Non ille fons, qui apud Garamantes, teste Solino, noctu fervet, interdiu friget: sed fons tamen, qui hæreticos exurit, ambulantes in veritate refrigerat. Non ille fons apud Dodonam, teste Plinio, prodigiosus, qui ardentes & immersas in se faces extinguit, extinctas accendit: sed fons tamen, qui accensas hæresum libidinumque faces extinguit, extinctas, fideique lumine & virtutum flammâ carentes incendit & illuminat. Non ille fons apud Faliscos, cujus aqua potata candidos reddebat boves: sed fons tamen, quem qui avido sitientique pectore degustat & haurit, intellectum, voluntatem, animam suam candidissimam formosissimamque reddit. Quanquam quid fontem appello? Lux est doctrina THOMÆ; sed obsecro quænam lux est? Non ignoratis, quòd cùm rudem indigestamque mundi molem orbis Architectus ordinaret, prima die lucem quandam per omnia diffusam creavit, quarta verò solem, illum mundi oculum, dierum parentem, temporum dispensatorem condiderit, à quo lucem luna cæterique planetæ ac stellæ mutuantur, per quem quicquid in terris vegetatur ac crescit, animam haurit ac vivit. Prorsus eodem modo primis illis Ecclesiæ temporibus lucem quandam cæteri Patres ac Doctores in Ecclesiam atque orbem universum diffundebant, sed informem, sed obscuram; tandem verè

D. Thomas Doctorum princeps.

D Thomas fons irrigans Ecclesiam.

Subjectio.

A mundi creatione.

D. Thomas Doctorū lux verò exortus est THOMAS, verus Ecclesiæ Sol & novus, cæterorum in se lucem contraxit, noctis obscuræ tenebras dispulit, diem clarissimum & serenissimum fulgentissimis sapientiæ suæ radiis effecit. Vidit hanc sapientiæ Angelicæ lucem, rerum omnium molitor Deus, & ut bonam approbaret; *Benè*, inquit, *scripsisti de me Thoma*. Viderunt Pontifices Romani, Vicarii DEI, Ecclesiæ Reges; & hinc Innocentii vox illa: *Nunquam qui Thomam tenuerit, à tramite veritatis deviasse; semper qui Thomam imaginaverit, de veritate suspectum fuisse*. Hinc Gregorius X. *Tot in sanctissimo Thoma miracula reperiri protestatus est, quot articuli reperiuntur in illo*. Hinc Clemens VIII. *Angelicum divinæ voluntatis interpretem appellavit*. Hinc ut amplius suum affectum tanquam Ecclesiæ caput ac rector aperiret, plurimum de suo ac totius Ecclesiæ Christianæ nomine D. Thomæ Angelico Doctori debere confessus est. Hinc Paulus ille Quintus, cujus hodie triplicem infulam purpuramque in Apostolica sede veneramur: *Splendidissimam Catholicæ fidei athletam appellat, cuius scriptorum clypeo militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter eludat*.

A testimonii.

Testimoniū Conciliorū. Viderunt hanc lucem Ecclesiæ CONCILIA, Lateranense, Lugdunense, Tridentinum: & quia è purissimo splendidissimoque Sole emitti eam non ignorabant, cæteris omnibus antepoluerunt. Vidit, imò videt hanc lucem, eâ fruitur universa quaqua versus in orientem occidentemque Solem Ecclesia propagatur; & quod olim Volusianus Episcopus de Augustino dixit: Legi Dei deesse, quicquid Augustinum contigit ignorasse; hoc Ecclesia de sanctissimo Thoma: Theologiæ deesse, quicquid Thomam contigit ignorasse. Dicant & attestentur quotquot in orbe sunt universo Academiæ: an non hodie Gymnasia, Scholæ, doctrinarum Domicilia, religiosorum virorum Cœnobia, Synodi verba Thomæ tanquam oracula recitant, discunt,

Alia testimonia Academiarum omnium.

tradunt ac docent. O felix Colonia, quæ Doctorem tam eximium, tuum sub Alberto Magno discipulum vidisti & erudivisti! felicior Parisiensis SORBONA, quæ non tantùm doctrinam illi, sed Lauream etiam Doctoralem contulisti, & in eo Principem Theologorum coronasti. Imò felicissimæ illæ omnes Academiæ, quæ ab hoc oraculo responsa accipiunt!, ab hoc Sole veritatis lucem hauriunt, ab hoc doctore doctrinam omnem & sanctitatem emanare vident. Sed vestra prima est ac summa felicitas, RELIGIOSISSIMI PATRES, quòd inter vos, atque in illo vestro sanctissimo Ordine hic ingens sapientiæ Thesaurus formatus est & asservatus, quem profectò si unica hac oratione laudare possem, magnus omninò non esset. Non possum, AUDITORES, & ut ingenuè fatear, solius est Angeli Angelicum laudare Doctorem, hominum est imitari. Atque utinam per vitæ puritatem, hæc enim est sapientiæ principium; utinam per sapientiæ amorem, hæc enim est vitæ omnis ornamentum: Tu utrumque SANCTISSIME THOMA, concede, ut in te ac tuas virtutes ita oculos conjiciamus, ut animos apponamus; ut à te Sancto puritatem, à te Doctore eximio sapientiam veram perdiscamus. Tui enim alumni sapientiæ discipuli, tibi Philosopho veritatis, ingeniorum phœnici, Theologiæ affectum consecramus, & æternùm acclamamus.

Apostrophe ad loca, in quibus floruit D. Thomas.

Optatio.

Invocatio.

DIXI.

ORA-

ORATIO XVI.
DE LAUDIBUS D. FRANCISCI.

Exordium à L. Æmilii facto.

LVCIVS ÆMILIVS, MAGNIFICE DOMINE, ILLVSTRISSIMI DOMINI, AVDITORES ORNATISSIMI, cùm olim Polybio teste beatam illam Elæi Iovis imaginem quam Phidias nunquam satis laudatus artifex expresserat, vidisset, confestim diu attonito similis hæsit, quasi ingenti stupore perculsus, ac tandem soluto animo in has voces erupit: Pape, solus Phidiæ Iupiter. Homerici Iovis majestatem est complexus. Ego verò non minori hodie admiratione commotus, jure tamen meliori, ac majori cum veritate, dum animo cogitationeque sanctissimum FRANCISCVM complector, & quasi intueor, affirmare possum: Verè solus FRANCISCVS divinam quandam in terris majestatem est complexus: verè solus FRANCISCVS illustrem cœlestium omnium virtutum effigiem in corpore mortalium oculis aspiciendam proposuit. Quid igitur? egone tanti Numinis Majestatem in hoc gravissimo consessu vestro explicare me posse putem? Non puto. Egone tantæ virtutis dignitatem ullo eloquentiæ etiam Tullianæ subsidio aperire, illustrare, commendare possem? Non possum: neque enim satis magna sanctitas est, quæ vel ornari verborum floribus potest, vel affluentibus facundiæ opibus augeri; quæ magna verè est, adorari potest, non explicari. Atq; ea est beata Divorum omnium conditio, ut divino quodã animo plus Deo sanctitatis offerant ad felicitatẽ, quàm hominibus ad dicendũ relinquant dignitatis. Quæ causa est cur ego hodie suscep-

Applicatio.

A rei præstantia.

susceptum hunc de beatissimo FRANCISCO sermonem non ad artificiosas disertissimorum Oratorum leges adornare velim : sed ad admirationem efferre, ut quanquam videri possim artis prævaricator, non sim tamen temerarius admirandæ sanctitatis laudator. Vos igitur quotquot hic summa cum benevolentia & attentione adestis, ita animis & cogitationibus vestris admirantes beatissimum FRANCISCVM objicite, ut intueri vos cœlestem illum Heroem putetis, qui quantum homini in hac vita fas est, tantum ipse summa virtutum omnium excellentia, & admirabili inusitatæ probitatis specie ad divinæ Majestatis Christique Servatoris similitudinem accessit. Id ego ostendere non tam dicendo, quàm admirando conabor. Atque inprimis nescio quis arrogans & superbo animo plenissimus olim Mathematicus audacia potiùs quàm confidentia sermonis asserere audebat, quòd si figere extra terram pedem posset, omnem terram hinc atque indè levi negotio commoveret. Facilis profectò jactantia, ubi experientia difficilis, ac plerumque audaciores hominum animi sunt, ubi omninò nihil possunt, quasi fidem confidentia, non rerum eventus apportaret. Sed ita tamen evenit, atque ubi non pedem, (quid enim pedem attinet?) sed mentem, sed animum, sed affectum extra mundum, (quid extra mundum?) sed in mundo extra rerum terrenarum desideria fixit FRANCISCVS, non illam terræ molem immensam (aberro, punctum dicere volebam) sed homines & expertes rationis animantes, atque ipsa naturæ elementa, atque Deum ipsum ita commovit, ac si ipse Deus in cœlo non fuisset, FRANCISCVS in terris esse voluisset. Ne miremini, minus dici, quàm dicere volebam, ut inquam, cùm Deus æterna illa majestate in cœlo resplenderet, esse tamen idem quodammodo in terris FRANCISCVS.

Attentionis & benevolentiæ captatio.

Subjectio.

Præstantia D. Francisci.

ORATIO XVI.
DE LAUDIBUS D. FRANCISCI.

Exordium à L. Æmilii facto.

LVCIVS ÆMILIVS, MAGNIFICE DOMINE, ILLVSTRISSIMI DOMINI, AVDITORES ORNATISSIMI, cùm olim Polybio teste beatam illam Elæi Iovis imaginem quam Phidias nunquam satis laudatus artifex expresserat, vidisset, confestim diu attonito similis hæsit, quasi ingenti stupore perculsus, ac tandem soluto animo in has voces erupit: Pape, solus Phidiæ Iupiter, Homerici Iovis majestatem est complexus.

Applicatio. Ego verò non minori hodie admiratione commotus, jure tamen meliori, ac majori cum veritate, dum animo cogitationeque sanctissimum FRANCISCVM complector, & quasi intueor, affirmare possum: Verè solus FRANCISCVS divinam quandam in terris majestatem est complexus: verè solus FRANCISCVS illustrem coelestium omnium virtutum effigiem in corpore mortalium oculis aspiciendam proposuit.

A rei præstantia. Quid igitur? egone tanti Numinis Majestatem in hoc gravissimo consessu vestro explicare me posse putem? Non puto. Egone tantæ virtutis dignitatem ullo eloquentiæ etiam Tullianæ subsidio aperire, ill[...]re, commendare possem? Non possum: ne[...] satis magna sanctitas est, quæ vel orn[...] floribus potest [...] affluentibus [...] auge[...] oli[...]

susceptum hunc de beatissimo FRANCISCO sermonem non ad artificiosas disertissimorum Oratorum leges adornare velim : sed ad admirationem efferre, ut quanquam videri possim artis prævaricator, non sim tamen temerarius admirandæ sanctitatis laudator. Vos igitur quotquot hic summa cum benevolentia & attentione adestis, ita animis & cogitationibus vestris admirantes beatissimum FRANCISCVM objicite, ut intueri vos cœlestem illum Heroem putetis, qui quantum homini in hac vita fas est, tantum ipse summa virtutum omnium excellentia, & admirabili inusitatæ probitatis specie ad divinæ Majestatis Christique Servatoris similitudinem accessit. Id ego ostendere non tam dicendo, quàm admirando conabor.

Attentionis & benevolentiæ captatio.

Atque inprimis nescio quis arrogans & superbo animo plenissimus olim Mathematicus audacia potiùs quàm confidentia sermonis asserere audebat, quòd si figere extra terram pedem posset, omnem terram hinc atque indè levi negotio commoveret. Facilis profectò jactantia, ubi experientia difficilis, ac plerumque audaciores hominum animi sunt, ubi omninò nihil possunt, qu [illegible] confidentia, non rerum eventus appo [illegible] tamen evenit, atque ubi non pede [illegible] ed m attinet?) sed mentem, se [illegible] affectum extra mundum, (quid [illegible]) sed in mundo extra rerum [illegible] eria fixit F [illegible] CVS, n [illegible] olem im [illegible] ferro, pu [illegible] bam) expertes [illegible] tes, a [illegible] tæ eleme [illegible] n ipsum [illegible] ipse [illegible] fuisse [illegible] Ne m [illegible] m, [illegible] us [illegible] cœ [illegible] esse [illegible] lo [illegible] CISCVS.

Subjectio.

Præstantia D. Francisci.

ORATIO XVI.
DE LAUDIBUS D. FRANCISCI.

Exordium à L. Æmilii facto.

LVCIVS ÆMILIVS, MAGNIFICE DOMINE, ILLVSTRISSIMI DOMINI, AVDITORES ORNATISSIMI, cùm olim Polybio teste beatam illam Elæi Iovis imaginem quam Phidias nunquam satis laudatus artifex expresserat, vidisset, confestim diu attonito similis hæsit, quasi ingenti stupore perculsus, ac tandem soluto animo in has voces erupit: Pape, solus Phidiæ Iupiter, Homerici Iovis majestatem est complexus. *Applicatio.* Ego verò non minori hodie admiratione commotus, jure tamen meliori, ac majori cum veritate, dum animo cogitationeque sanctissimum FRANCISCVM complector, & quasi intueor, affirmare possum: Verè solus FRANCISCVS divinam quandam in terris majestatem est complexus: verè solus FRANCISCVS illustrem cœlestium omnium virtutum effigiem in corpore mortalium oculis aspiciendam proposuit. *A rei præstantia.* Quid igitur? egone tanti Numinis Majestatem in hoc gravissimo consessu vestro explicare me posse putem? Non puto. Egone tantæ virtutis dignitatem ullo eloquentiæ etiam Tullianæ subsidio aperire, illustrare, commendare possem? Non possum: ne[illegible] satis magna sanctitas est, quæ vel orna[illegible] floribus potest, vel affluentibus [illegible] auger[illegible] plic[illegible]

susceptum hunc de beatissimo FRANCISCO sermonem non ad artificiosas disertissimorum Oratorum leges adornare velim: sed ad admirationem efferre, ut quanquam videri possim artis prævaricator, non sim tamen temerarius admirandæ sanctitatis laudator. Vos igitur quotquot hic summa cum benevolentia & attentione adestis, ita animis & cogitationibus vestris admirantes beatissimum FRANCISCVM objicite, ut intueri vos cœlestem illum Heroem putetis, qui quantum homini in hac vita fas est, tantum ipse summa virtutum omnium excellentia, & admirabili inusitatæ probitatis specie ad divinæ Majestatis Christique Servatoris similitudinem accessit. [Quo]d ego ostendere non tam dicendo, quàm admirando conabor. Atque inprimis nescio quis arrogans & superbo animo plenissimus olim Mathematicus audacia potiùs quàm confidentia sermonis asserere audebat, quòd si figere extra terram pedem posset, omnem terram hinc atque indè levi negotio commoveret. Facilis profectò jactantia, ubi experientia difficilis, ac plerumque audaciores hominum animi sunt, ubi omninò nihil possunt, qu[...] confidentia, non rerum eventus appo[...] tamen evenit, atque ubi non pede[...]ed[...] attinet?) sed mentem, [...] affectum extra mundum, (quid[...]) sed in mundo extra rerum [...]eria fixit F[RANCIS]CVS, n[...]olem im[...] ferro, pu[...]bam) [...] expertes [...]tes, a[...] hæ eleme[...]n ipsum [...] ipse [...] fuisse [...] Ne mi[...] m, u[...]us cœl[...]esto [...] o[...] [FRAN]CIS-CVS.

Attentionis & benevolentiæ captatio.

Subjectio.

Præstantia D. Francisci.

à L. Æmilii facto.

LNE, ILLVSTRISSI
TORES ORNATIS
bio teste beatam illam Ela
Phidias nunquam satis la
rat, vidisset, confestim di
quasi ingenti stupore per
to animo in has voces er
diæ Iupiter. Homerici lo
Applicatio. plexus. Ego verò non m
ne commotus, jure tamen
veritate, dum animo cogi
FRANCISCVM compleć
firmare possum: Verè sol
nam quandam in terris n
xus: verè solus FRANCIS
omnium virtutum effigien
A rei præstantia. oculis aspiciendam propo
ne tanti Numinis Majesta
consessu vestro explicare
puto. Egone tantæ virtut
quentiæ etiam Tullianæ fu
re, commendare possem? N
satis magna sanctitas est, q
floribus potest, vel afflue
augeri
plic

susceptum hunc de beatissimo FRANCISCO sermonem non ad artificiosas disertissimorum Oratorum leges adornare velim : sed ad admirationem efferre, ut quanquam videri possim artis prævaricator, non sim tamen temerarius admirandæ sanctitatis laudator. Vos igitur quotquot hic summa cùm benevolentia & attentione adestis, ita animis & cogitationibus vestris admirantes beatissimum FRANCISCVM objicite, ut intueri vos cœlestem illum Heroem putetis, qui quantum homini in hac vita fas est, tantum ipse summa virtutum omnium excellentia, & admirabili inusitatæ probitatis specie ad divinæ Majestatis Christique Servatoris similitudinem accessit. [illegible]d ego ostendere non tam dicendo, quàm admirando conabor. Atque inprimis nescio quis arrogans & superbo animo plenissimus olim Mathematicus audacia potiùs quàm confidentia sermonis asserere audebat, quòd si figere extra terram pedem posset, omnem terram hinc atque indè le[illegible] negotio commoveret. Facilis profectò jactantia, ubi experientia difficilis, ac plerumque audaciores hominum animi sunt, ubi omninò nihil possunt, qu[illegible] confidentia, non rerum [illegible]ventus appo[illegible]a tamen evenit, atque [illegible]bi non pede[illegible]pedem attinet?) sed [illegible]mentem, [illegible] affectum extra mun[illegible]um, (quid[illegible]) sed in mundo ex[illegible]ra rerum [illegible]eria fixit F[illegible]CVS; n[illegible]olem im[illegible]rro; pur[illegible]bam) [illegible]xpertes [illegible]tes, a[illegible]æ eleme[illegible]n ipsu[illegible] si ipse [illegible] fuisse [illegible]e mi[illegible]m, u[illegible]us [illegible]cœl[illegible]ello [illegible]o[illegible]CIS[illegible]CVS.

Attentionis & benevolentiæ captatio.

Subjectio.

Præstantia D. Francisci.

D. Thomas Doctorũ lux verò exortus est THOMAS, verus Ecclesiæ Sol & novus, cæterorum in se lucem contraxit, noctis obscuræ tenebras dispulit, diem clarissimum & serenissimum fulgentissimis sapientiæ suæ radiis effecit. Vidit hanc sapientiæ Angelicæ lucem, rerum omnium molitor Deus, & ut bonam approbaret: *Benè, inquit, scripsisti de me Thoma.* Viderunt Pontifices Romani, Vicarii DEI, Ecclesiæ Reges; & hinc Innocentii vox illa: *Nunquam qui Thomam tenuerit, à tramite veritatis deviasse; semper qui Thomam imaginaverit, de veritate suspectum fuisse.* Hinc Gregorius X *Tot in sanctissimo Thoma miracula reperiri protestatus est, quot articuli reperiuntur in illo.* Hinc Clemens VIII. *Angelicum divinæ voluntatis interpretem appellavit.* Hinc ut ampliùs suum affectum tanquam Ecclesiæ caput ac rector aperiret, plurimum de suo ac totius Ecclesiæ Christianæ nomine D Thomæ Angelico Doctori debere confessus est. Hinc Paulus ille Quintus, cujus hodie triplicem infulam purpuramque in Apostolica sede veneramur: *Splendidissimam Catholicæ fidei athletam appellat, cuius scriptorum clypeo militans Ecclesia hæreticorum tela feliciter eludat.*

A testimonii.

Testimoniũ Conciliorũ. Viderunt hanc lucem Ecclesiæ CONCILIA, Lateranense, Lugdunense, Tridentinum: & quia è purissimo splendidissimoque Sole emitti eam non ignorabant, cæteris omnibus anteposuerunt. Vidit, imò videt hanc lucem, eâ fruitur universa quaqua versus in orientem occidentemque Solem Ecclesia propagatur; & quod olim Voluscanus Episcopus de Augustino dixit: Legi Dei deesse, quicquid Augustinum contigit ignorasse; hoc Ecclesia de sanctissimo Thoma: Theologiæ deesse, quicquid Thomam contigit ignorasse. Dicant & attestentur quotquot in orbe sunt universo Academiæ: an non hodie Gymnasia, Scholæ, doctrinarum Domicilia, religiosorum virorum Cœnobia, Synodi verba Thomæ tanquam oracula recitant, discunt,

Alia testimonia Academiarum omnium.

tradunt ac docent O felix Colonia, quæ Doctorem tam eximium, tuum sub Alberto Magno discipulum vidisti & erudivisti! felicior Parisiensis SORBONA, quæ non tantùm doctrinam illi, sed Lauream etiam Doctoralem contulisti, & in eo Principem Theologorum coronasti. Imò felicissimæ illæ omnes Academiæ, quæ ab hoc oraculo responsa accipiunt!, ab hoc Sole veritatis lucem hauriunt, ab hoc Doctore doctrinam omnem & sanctitatem emanare vident. Sed vestra prima est ac summa felicitas, RELIGIOSISSIMI PATRES, quòd inter vos, atque in illo vestro sanctissimo Ordine hic ingens sapientiæ Thesaurus formatus est & asservatus, quem profectò si unica hac oratione laudare possem, magnus omninò non esset. Non possum, AUDITORES, & ut ingenuè fatear, solius est Angeli Angelicum laudare Doctorem, hominum est imitari. Atque utinam per vitæ puritatem, hæc enim est sapientiæ principium; utinam per sapientiæ amorem, hæc enim est vitæ omnis ornamentum: Tu utrumque SANCTISSIME THOMA, concede, ut in te ac tuas virtutes ita oculos conjiciamus, ut animos apponamus; ut à te Sancto puritatem, à te Doctore eximio sapientiam veram perdiscamus. Tui enim alumni sapientiæ discipuli, tibi Philosopho veritatis, ingeniorum Phœnici, Theologiæ affectum consecramus, & æternùm acclamamus.

Apostrophe ad loca, in quibus floruit D. Thomas.

Optatio.

Invocatio.

DIXI.

ORA-

susceptum hunc de beatissimo FRANCISCO sermonem non ad artificiosas disertissimorum Oratorum leges adornare velim: sed ad admirationem efferre, ut quanquam videri possim artis prævaricator, non sim tamen temerarius admirandæ sanctitatis laudator. Vos igitur quotquot hic summa cum benevolentia & attentione adestis, ita animis & cogitationibus vestris admirantes beatissimum FRANCISCVM objicite, ut intueri vos cœlestem illum Heroem putetis, qui quantum homini in hac vita fas est, tantum ipse summa virtutum omnium excellentia, & admirabili inusitatæ probitatis specie ad divinæ Majestatis Christique Servatoris similitudinem accessit. Id ego ostendere non tam dicendo, quàm admirando conabor. Atque inprimis nescio quis arrogans & superbo animo plenissimus olim Mathematicus audacia potiùs quàm confidentia sermonis asserere audebat, quòd si figere extra terram pedem posset, omnem terram hinc atque indè levi negotio commoveret. Facilis profectò jactantia, ubi experientia difficilis, ac plerumque audaciores hominum animi sunt, ubi omninò nihil possunt, quasi fidem confidentia, non rerum eventus apportaret. Sed ita tamen evenit, atque ubi non pedem, (quid enim pedem attinet?) sed mentem, sed animum, sed affectum extra mundum, (quid extra mundum?) sed in mundo extra rerum terrenarum desideria fixit FRANCISCVS, non illam terræ molem immensam (aberro, punctum dicere volebam) sed homines & expertes rationis animantes, atque ipsa naturæ elementa, atque Deum ipsum ita commovit, ut si ipse Deus in cœlo non fuisset, FRANCISCVS in terris esse voluisset. Ne miremini, minus dixi, quàm dicere volebam, ut inquam, cùm Deus æterna illa majestate in cœlo resplenderet, esse tamen idem quodammodo in terris FRANCISCVS.

Attentionis & benevolentiæ captatio.

Subjectio.

Præstantia D. Francisci.

constantiaque nunquam vincenda confirmavit? Nimirum, nunquam quisquam virtutis dignitate magnus esse potest qui non ea, quæ prima apud homines sunt, generoso affectu conculcavit: nimirum cœlestis gloriæ purpuram nunquam is induet, qui fucatas illas vanitatis humanæ trabeas & prætextas non exuerit. Videre mihi videor, ac coram hic ntueri hinc FRANCISCVM nunc inter pauperes & mendicos delitescentem, nunc leprosorum manibus ac pedibus oscula figentem: aliquando ægris humanitatis obsequia summa pietate præstantem, aliquando tenuioribus & egenis sacerdotibus facultates aliquas impertientem; nonnunquam aurum & argentum promptissimo animo manuque à se removentem & aspernantem, indè verò Patrem iracundiâ intumescentem, furore excandescentem, avaritiæ stimulis concitatum, convitia nefandissima ore impudenti eructantem, ac nihil omninò minus quàm se patrem, & illum suum esse filium (quanquam quid dico patrem? quid dico filium?) nihil, inquam, minus, quàm se hominem esse, cujus misereri deberet, cogitantem. Hinc verbis omni furore plenissimis pater detonabat, indè summa cum modestia filius tacebat: hinc animi & manuum impotens durissimis verberibus filium pater pertundebat, indè patris furorem animo gestiens filius excipiebat: hinc pater verberando defatigatus in vincula carceremque filium pertrahebat, indè filius catenis onustus, quòd aliquid propter justitiam pateretur, exultabat. Et nunquid ea quoque fuerant Christi Salvatoris principia, nasci in miseriis, circumcidi doloribus gravissimis, iniquissima Herodis sententia ad mortem deposci, à sicariis crudelissimis ad mortis supplicium quæri, fugere, & exilio patriam commutare; iis tanquam vestigiis quibusdam non leviter ad gloriam impres-

Hypotyposis

Contr. posita.

Principia vitæ Christi

pressis cùm insistendum sibi esse statuisset, & esset etiam ad Antistitem suum à parente deductus, cùm ut paternis omnibus facultatibus renuntiaret, eumiis quæ possidebat, se abdicaret, nihil

Prosopopœia

cunctatus, habe, inquit, ô pater, tua, habe mea, habe etiam, si ita cupis, hanc vestem: Deus meus & omnia, in quo, cùm & tuis, & meis, & omnibus mundi bonis exutus fuero, satis amplas ac nunquam finituras opes inveniam. Et quoniam cum natura jam parentis animum exuisti, ne inane retine nomen, Deum hodie & patrem solùm accipio, & securus appello. O verè animum cœlo dignissimum, & terris omnibus majorem! Hic

Subjectio.

ego vos obtestor, Auditores, quo tandem animo fuissetis? quid cogitassetis? quid dixissetis, cùm indè patrem filii vestibus onustum abeuntem, hinc filium toto corpore penè nudum, aut certè vix benè palliolo, quod ei dederat Antistes, contectum in nemora silvasque properantem vidissetis? Nunquid animis perculsi ingemuissetis? Non equidem sanè decuisset, cùm ille terrenæ vitæ

Distributio

contemptus principium sit æternæ: nunquid tamen retinere, ac patri reconciliare filium studuissetis? Neque istud profectò convenisset, cùm non satis æterna illa felicitate judicandus sit dignus, qui spem suam perituris tantùm rebus affixit: dignissimus autem ille Deo discipulus sit, qui ut Dei solius esse possit, opibus omnibus valedicit, & naturam exsuperando parentes suos derelinquit. Atque hoc primo sanctitatis excellentissimæ gradu tanquam saltu quodam,

S. Franciscus imitator Christi.

posteaquam FRANCISCUS hominum consortia commerciaque deseruit, id egit potissimum, ut ad cujus imitationem componere vitam suam statuerat, illius actiones omnes ac virtutes suis moribus exprimeret. Si oculos sursum in pulcherrimam illam, ac tot sideribus distinctam cœlorum machinam erigeret, angebatur

ani

animo & ibi esse desiderabat, ubi cum Deo omnia esse non ignorabat. Si in terram quandoque oculos dejiceret, ingemiscenti similis homines aliquid in ea se dignum arbitrari, suasque in ejùs bonis spes omnes collocare, dolebat. Quoniam tamen vivendum esset in ea, hunc exilii locum, virtutis scholam esse volebat, ut in hoc terræ theatro tanquàm in publico quodam spectaculo corde, ore, opere homines, quantum quidem fas est, Deum suum repræsentarent. Et verò quid est tandem, quod imitari homines in Deo possunt, & non illud summa cum excellentia in hominum oculis FRANCISCVS expressit? Sciebat benignissimum illum mundi Servatorem humiliasse semetipsum, & factum obedientem esse usque ad mortem; nihil erat FRANCISCO humilius. Didicerat mitissimum fuisse: nihil erat FRANCISCO mitius aut mansuetius. Non ignorabat perpetuam illum hic in terris paupertatem coluisse: nihil erat vera paupertate FRANCISCO amabilius. Audiverat ardentissima cum charitate homines omnes complexum fuisse, & ipse eùm amore divino arderet, tum hominum salutem ardentissimè deperibat. Non eum latebat quot & quanta hic in terris ille perpessus fuisset, atque ideò laboribus delectabatur, doloribus reficiebatur, molestiis gravissimis ac durissimâ vitæ asperitate crescebat. Ita nihil in Deo erat, quod in se si posset, nollet FRANCISCVS, ut & in Deo FRANCISCVM esse judicares, & in FRANCISCO Deum ipsum cognosceres. Atque inprimis tantus divinæ humilitatis æmulator extitit, ut cùm esset ex omnium virtutum aggregatione conflatus, nihil se tamen esse proclamaret; cùm esset innocentissimus, sceleratum se ac peccatorem nullo favore honoreque digum reputaret. Tantum esse hominem unumquemque in se dicebat, quantus in oculis divinæ Majestatis judicare-

Amplificatio imitationis Christi.

Summa eius humilitas.

 tur.

sumi videretur. Si quis cœlestis illius amori mentionem excitaret, commotis ipse visceribu excitabatur? Si qu s sacratissimum Dei nome proferret, inflammabatur; si quis de acerbissim salutiferaque Christi morte loqueretur, qua animi deliquium passus ita animo afficiebatur, u præ amoris nimia suavitate coll quescere vide retur. Quæcunque in hoc ambitu rerum univer sarum condita sunt à Deo, ea sibi omn a tanqua quædam amoris specula proponebat, ut cùm i illis pulchr tudinem aliquam & elegantiam i tueretur, ad sui Conditoris pulchritudinis amo rem novo amore raperetur. Quæcunque divin bonitatis notam aliquam præ se ferunt, ea si tanquam gradus quosdam ad divinum amore erigebat; adeò ut hæc universa naturæ machin una tantùm esset FRANCISCO schola, per qu continuo ad Deum ascendebat, continuò ad lum possidendum anhelabat. Audebo dicere, sæ piùs in Christo FRANCISCI anima divinis abso pta flammis erat quàm in Francisco: quo fieba ut quoties sacrâ synaxi reficeretur, toties n suus, sed spiritu ebrius, ac divino quodam furo plenus crederetur: illa est divina charitas, q eum, aut aliorum Martyrum laureas ac triu phos æmularetur, impellebat: illa est, quæ ta tam alienæ salutis in eo cupiditatem excitab ut imitari se Christum non posse putaret, nisi qu ille redemisset animas, foveret: illa est, quæ ta tam in eo rerum omnium terrenarum obliv nem inducebat, ut in rerum divinarum conten plationem abreptus, nec loci, in quo jaceba nec temporis quo vivebat, aliquâ saltem ratio ne meminisset. Longum esset cæteras in eo vir tutes non dico recensere, sed admirari. Pietatem illam incredibilem, per quam cùm protensis i Crucis formam brachiis oraret, aliquando to corpore sursum è terra abripiebatur, & nubecul

Repetitio.

Amor in Deum.

Amplificatio eiusdem

Traductio.

Transitio

qua-

quadam, sed splendidissima cingebatur. Misericordiam illam, quam cùm in imis præcordiis foveret, in leprosorum domos sese ingerebat, eorum pedes lavabat, ulcera ligabat, putredinem ac saniem abstergebat, osculabatur, amplexabatur. Mansuetudinem illam qua ita præditus erat, ut irasci nemini posset, humanissimus verò erga omnes appareret. Castitatem illam, quam ita sollicitè intactam servavit, ut cùm ei stiui à dæmonibus insidias sentiret, in multam se nivem conjiceret, in eaque sese volutando pruritum carnis ardentis extingueret. Atque ut paucissimis omnia contraham. cùm omnia dicere non possim, nihil aliud FRANCISCVS erat, quàm virtus; nihil aliud virtus, quàm FRANCISCVS. Iam illud à vob s inquiro, AVDITORES, quantam tantæ virtutis dignitatem, quantam tanti viri sanctitatem fuisse putatis? Ego sanè existimo, tantam in eo innocentiæ puritatem, ac tantum sanctissimæ vitæ decus extitisse, ut perfectissimam Christi Servatoris similitudinem mortalium omnium oculis exhibuerit. Testes hîc non homines, sed bestias ipsas appello Cùm iter quodam tempore susciperet, relictis pascuis oves accurrunt, Francisoum intentis in eum oculis, motisque capitibus salutant: & cùm uni inter alias, ut divinis intenderet laudibus, imperasset, illa templum ingressa, & flexis genibus ad altare abjecta quo poterat balatu, Dei laudes intonabat: imò etiam cùm à sacerdote sacrum Christi corpus elevaretur, prona adorare videbatur. Aves ad eum invitatæ volabant, jussæ cantillabant, jussæ iterum, ne oranti molestæ essent, silebant. Ab illo separari phasianus non poterat: illum falco quidam è somnis statâ horâ excitabat: ad ejus imperantis vocem lupi rabiem ponebant, lepusculi accurrebant, tempestates sedabantur, ægritudines & morbi abcedebant. Et quemadmodum

Mansuetudo eius cæteraque virtutes.

Subjectio.

A testimonio bestiarum.

Avium.

Christi imperium creatæ res omnes ita sequebantur, ut promptissimè illi obsecundarent, ita FRANCISCI nutum observabant, ut quò vellet, procederent; quod vellent, exequerentur. Quantum est, obsecro, aquam in vinum commutavisse? commutavit FRANCISCVS. Quantum est domum aliquam, jam jam ruinam minitantem, momento uno instaurare? solo crinium aliquorum suorum attactu instauravit Franciscus. Quantum est candentis ferri vim ardentissimam suo corpore excipere, nec sentire? Excepit, nec sensit Franciscus. O verè incredibilis plusquam humanæ vim sanctitatis! Te etiam, ô Christe, his testem appello, an deesse Francisco tuo poterat aliquid ad verissimæ laudem sanctitatis? Nihil, inquis. An ad perfectam tuæ vitæ hic in terris similitudinem? Vnum, ais. Et quod unum, obsecro? An ut etiam cruci suffixus vitam exhalaret? Pro te paratus erat. Vt, inquis, non moriendo, aut profectò summo amore moriendo mortis meæ vestigia suis in membris portaret. Quid? ergone non vitæ tantùm tuæ, sed etiam mortis imitatores esse debemus? Ita sanè debemus, AVDITORES, & hoc unum cum Francisco deesset, non defuit tamen Francisco. Nam cùm ejus oculis hominis cruci affixi species (Seraphinum putatote) inter alas obversata fuisset, ubi disparuit, confestim dexterum latus quasi lanceâ transfixum, rubraque cicatrice obductum, manus ac pedes confixi clavis apparuerunt. Stigmata erant, & erant vulnera, vulnera cruenta, vulnera sanguine quotidie stillantia, quo non rarò vestis ipsa distillabat. Clavi erant, nec apparentes sed veri, sed ferreis similes, sed duri, fortes, cuspidati. Quanquam dum jam simillimum Christo Franciscum habemus, & plus hic admiratio, quàm oratio potest, illud vobis cogitandum relinquo, quàm sancta, quàm omnibus virtutum orna

Ab enumeratione miraculorum.

Apostrophe.

Stigmatū impressio in ipsius membra.

ornamentis exornata, quàm ad summam Reipublicæ Christianæ utilitatem instituta sit ab eo illa familia, quæ sub ejus vexillis militans, & legibus acquiescens ad ipsius vitæ perfectionem contendit, & pro Ecclesia nostra, proque singulorum salute conservanda, nullos omninò labores recusat. Huic ut nomina darent, aliquando duo Orientis Imperatores Ioannes & Xerxes diademata sua & purpuras abjecerunt, duodecim Reges sceptris se abdicaverunt, regii juvenes innumeri summorum honorum spem omnem deposuerunt, Duces plurimi ac Principes, quibus provinciæ singulæ tanquam gemmis quibusdam exornatæ fuerunt, voluptatibus suis & honoribus valedixerunt. Ex ea summi Pontifices quatuor extiterunt, Cardinales quadraginta tres claruerunt. Nihil dico de Archiepiscopis, nihil de Episcopis, quorum iniri numerus non potest: ac latere patior eos omnes, qui cùm in Ordine sanctissimo viverent, lumina doctrinæ & sanctitatis erant; cùm vivere desierunt, numina terrarum in cœlo resplenduerunt. Illud dico, debet Francisco, debet Francisci familiæ vetus orbis veteris fidei ac morum restaurationem, novus fidem & religionem Christianam acceptam. Non ego, vobis adulari contendo, Patres Religiosissimi, sed veritas, ut ita dicam, me cogit, non potuistis sanctiorem instituti vestri & Ordinis Authorem habere, nec vestro sanctius, dignius, ut illius vitæ genus invenire. Vivite ergò felices, & illi meo judicio futuri sunt felices, qui ita vivent. Felicitatem illam non invidit vobis, sed vobiscum amavit Potentissimus Hispaniarum Indiarumque Monarcha Philippus Tertius, qui purpuram suam, paulò ante obitum, in Ordinis vestri vestem commutavit, in eaque respiravit, & exspiravit. Amavit illam Serenissimus Archidux idemque Belgarum

Honor D. Francisci ob Ordinis fundationem.

Enumeratio eorum qui hunc Ordinem ingressi sunt.

Apostroph.

Princeps Albertus Pius, qui nuper in Beator coetum evolaturus vestra in veste cadaver su conspici sepelirique desideravit. Amat illam l tentissimus & Catholicissimus Philippus IV. Hisp niarum Rex, qui cum Carolo Principe fratre tertii Ordinis Sanctissimi Francisci institutum stienti animo suscepit; quasi non felix satis l futurus, nisi priùs Patriarchæ Francisci cliens set. Amat illam Serenissima Isabella Clara Eu nia, infans Hispaniarum, quæ hodie in Belgio stro ita summa prudentia Rempublicam admi strat, ut simul tamen tertium FRANCISCI O nem, cui nomen dedit, incredibili pietate co Cæteros hic non commemoro. At de te, FR CISCE sanctissime, quid ampliùs dicam? Tua divina virtus, & admirabilis vitæ sanctitas nem omnium Oratorum eloquentiam exhau æternæ verò par est admirationi. Et ecce jar omnes admiramur, admirantes veneramur, ve rantes amamus, amantes immutamur, volun optamus, utinam, utinam! DIXI.

Apostrophe ad divum Franciscũ.

ORATIO XVII.

DE LAUDIBUS SANCTORUM OMNIU

LAUDATISSIMUS Atheniensium mos fuit, Reverendi Patres, Ornati SODALES, quo receptum quotannis ut Februario mense justa iis omnibus perso rentur, qui pro Republica in armis occub sent, communemque patriæ libertatem sua n te asseruissent, atque in iis vir aliquis pub authoritate insignis doctrinaque clarus de eo

Exorditur à more Atheniensium.

laudibus audiente universo populo orationem recitaret. Qua quidem consuetudine Athenienses id assequebantur, ut in eorum urbe nullus esset, qui animum ad virtutis studium non applicaret, & vitam suam, qua nihil esse charius potest, pro Reipublicæ incolumitate gloriaque in gravissimum quodcunque discrimen non libenter offerret. Nimirum ea vis est speratæ gloriæ atque immortalitatis, ut cùm sola ejus cogitatio in animum benè natum vereque generosum incidit, consistere eum nequaquam patiatur, atque ita extimulet, ut publicam utilitatem propriæ anteponat, proque otio laborem, pro voluptate molestiam, pro vitæ humanæ commodis summas rerum omnium difficultates sibi perferendas esse constituat. Quòd cùm ita sit, jure sanè meritissimo cùm in universa Ecclesia, tum in hoc sacro Sanctorum omnium Sodalitio à Majoribus nostris institutum est, ut quotannis Calendis Novembris, quo tempore festivis ubique cantibus, & solemni templorum apparatu Divorum omnium laudes celebrantur, eorum præconia publicæ gratulationis officio & faustis acclamationibus decantentur. Cujus quidem instituti ea ratio est, ut opinor, ut quemadmodum olim Themistocles conspectis in Atheniensi foro Milciadis trophæis nullam in animo quietem, nullum in oculis somnum admittebat, & gloriam ejus apud posteros sempiternam æmulatur ad pares pro Republica labores suscipiendos inflammabatur; ita qui præclara Divorum jam in cœlo triumphantium facinora, & exantlatos pro assequenda immortalitate labores, atque illam, qua in optato æternitatis ipsius sinu perfruuntur, gloriam audiunt, commotis generoso quodam amore mentibus ad eorum imitationem excitentur. Nam si conspectâ in Herculis apud Gades templo Alexandri Magni effigie Iulius Cæsar ille impera-

Præstantia gloriæ.

Huius moris applicatio.

A facto Themistoclis.

A causa & exemplo

torum ut primus, ita victoriosissimus, temperare sibi à lachrymis non potuit, quòd eâ ætate, qua Alexander universum propemodum orbem subjugarat nihil dum ipse posteritatis memoriâ laudeque dignum peregerat, ac protinùs missionem à se obtinens ea perfecit, quæ nulla unquam ætas satis est admirata, quis est, qui vel animo tantùm non dico Divorum effigies, sed erecta ab iis in his mortalitatis nostræ campis æternæ laudis trophæa comprehendat, non illicò vehementi perturbatus affectu ingemiscat, & expedito de repentè animo, contemptisque humanæ vitæ periculis ad eorum immortalem gloriam anhelet? Ego illam jam de vobis opinionem concipio, Ornatissimi Sodales, nullius gratiorem vobis esse posse dictionem, quàm ejus, qui Divorum omnium, in quorum amorem ac vitæ studium jurastis, laudes ad animorum vestrorum inflammationem repræsentet; quod etsi præstari à me pro dignitate non possim, tamen in tam honesto aleæ jactu contendere imbecillitatem meam & verecundiam cum temeritate permittam, aliquid audebo. Vos ô Divi, fulgentes cœlo sedes additæ, quorum splendoribus perculsa sidera per tenebras & umbras incedunt. Vos ô fortissimi Heroes, quorum divina virtute inferorum Imperatores profligati sunt, & propositi ad posteritatem exemplo gentes ac nationes omnes in celeberrimo virtutum omnium studio veram gloriam & ostensum æternitatis bravium decurrunt, permittite, ut Sodalibus & Cultoribus vestris certissimam quam ad beatissimæ vitæ triumphum tenuistis semitam, & impressa praeclarissimarum virtutum ad sempiternam sæculorum omnium memoriam vestigia protensis ve ut digitis ostendam. Etenim cùm obstinata quadam hilaritate jam animus ad cultum vestri assurgat, tum parum esse vos honore prosec exil

A minori ad maius.

Propositio cum benevolentiæ captatione.

Apostrophe ad omnes Cœlites.

existimamus, si non imitemur.

Videre jam mihi videor, non in illo beatarum mentium domicilio, sed hic in terris candidatos divos omnes profundâ cogitatione defixos, & lutari consilio, quæ certissima sit salutis via, perquirentes, ac de instituendæ vitæ ratione, de salutis summa, de æternitate consultantes. Non iis placent inprimis, qui inexhausta quadam aviditate felicitatem in opulentia ponunt, quòd, ut Gentium Doctor affirmat: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli*; &, Satyrico teste, ejusmodi homines sint, curvæ in terris animæ, & cœlestium inanes. Displicet eorum deindè opinio, qui sub purpura & fastuosis sublimium dignitatum insignibus delitescere Beatos arbitrentur, quòd nullus sit tam excelsus in terris honor, qui hominem non consumat: *Quoniam*, ut Propheta regius proclamat, *in imagine pertransit homo, sicut cera fluens à facie ignis*; atque illi etiam, qui in his mundanorum honorum subselliis omnia aliquando fuerunt, ut Severus Imperator, quem per omnes dignitatum gradus fortuna extulit, nihil expedire judicaverunt. Neque eorum auditur sententia, qui ut felices evadant, tanquam Sardinapali quidam in libidinum ac voluptatum pelagus sese demergunt, quòd spurca & salax voluptas homine sit indigna, nec in eo felicitas esse possit, in quo fœditas est, infirmitas, pudenda calamitas; immò quòd *incrassatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo*, ut divinæ vocis præco attestatur. Unicum in hac tam ardua deliberatione divini oraculi responsum arridet: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*; & hunc ad immortalitatem primum esse gradum constituunt, nihil eorum, quæ mundus admiratur, possidere, omnia, quæ apud homi-

Prosopopœia.

Contemptus divitiarum.

Dignitates spernuntur.

Ab exẽplo.

Allegoria.

Voluptatis incõmoda.

Paupertatis studium.

homines in pretio & delitiis sunt aspernati. Quòd nimirum cœlum ac terram simul intueri nemo possit, atque ii ad cœlestem gloriam adjicere animum non videantur, qui honorem, qui opulentiam, qui voluptatem in terris sollicità mente perquirunt. Abeunt igitur, & tanquam gratissimo Senatusconsulto confirmati, omnibus sese exuunt, mundo valedicunt, ac tum prius ad cœlum contendere se putant, si nihil in mundo possideant, ut Guillelmus Burgundiæ Dux crebro usurpare sermone volebat. Omnium una vox est, quæ sanctissimi Ignatii Societatis IESV conditoris fuit: *O quàm sordet mihi terra cùm cælum aspicio!* Nonnulli positis imperiorum diadematibus & sceptris religiosæ vitæ instituta susceperunt: quidam è mediis castris galea loricaque exuti in eremum & mutas solitudines discedunt: aliqui vix è pueris egressi plorantium, uberaque ostendentium matrum lachrymas, amplexus, blanditias contemnunt: plurimi hæreditates opimas, & partam à Majoribus gloriam aspernantur: non pauci parata in Rerumpublicarum subselliis loca, & invidendos in Principum aulis fasces ultrò oblatos fastidiunt: cæteri, quorum in sinum avara fortuna nihil congessit, cùm quod relinquant non habeant, omnium affectum deponunt; quòd præclarum sit nihil appetere, singulare in egestate lætari, eximium pro Christo nihil desiderare. Et verò cùm ita comparatum sit, ut nihil sine pretio obtinere homines possis, tum apud Deum illa æterna quamque peritura bona inopi duntaxat & ro tribuuntur. Addo etiam, unum nihil præter Deum, pretium esse salutis; & cùm fratibus abundare nequaquam sit inhonestum sine paupertatis ar ore nemo esse feli est. O prudentissima non humanarum, sed divi-

Mundi renuntiatio.

nar.

marum mentium consilia! O felicissima commutatio, per quam pro caducis bonis æterna comparantur, pro terra cœlum possidetur, pro vitæ angustiis brevissimi temporis spatiis conclusa æternitas obtinetur? Deserunt voluptates, sed *inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ*, ô Deus! *& torrente voluptatis potabis eos.* Contemnunt divitias, *sed gloria & divitiæ in domo ejus* Aspernantur honores, sed *nimis honorati sunt amici tui, Deus.* Respuunt aurum; sed superna *ipsa aurum est mundum.* Non admittuntur delectationes, sed *delectationes in dextera Dei usque in finem*: nec pacem curant, nec securitatem; sed nimirum, inquit Deus: *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ.* Enimverò dum illæ sanctissimæ animæ rebus omnibus terrenis expeditæ ita abeunt, & sua mundum habere jubent, insonat omnium auribus divina illa vox: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*; ideoque alterum ad beatam immortalitatem gradum esse acceptam à primis pueritiæ incunabulis animi puritatem innocentiamque toto vitæ decursu illibatam conservare certò sibi persuadent. Nimirum placere divinæ Majestati non potest, quod fœdis delictorum sordibus est inquinatum Illa cor ab hominibus tantùm petit, sed quod innocentiâ candidissimum sit, puritate mundissimum, charitate ardentissimum. Sanè si qui olim apud Romanos aut Consulatum aut præturam ambibant, comparere in candida veste, quæ recens erat à fullone, debebant, an non æquum est, ut qui ad cœlestis imperii magistratus aspirant, candidam innocentiæ vestem apportent? Concitatus hac ambitione cœlesti aliquando David cùm quæreret: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* Responsum hoc accepit: *Innocens manibus, & mundo corde.* Innocentia est, quæ

A testimonio.

Castitatis studium.

A more Romanorũ.

Effectus innocentiæ. quæ viam ad cœlum sternit, quæ immortalitatis candidato suffragatur, quæ securam inter timores vitam reddit, quæ sub carnificis manu non trepidat, quæ à vigiliis curas, & à somno pavores excludit, quæ in solitudine nec anxia, nec sollicita est, sed læta; quæ hominum oculos aut aures non vitat, quæ in publico, &, ut ita dicam, aperto ostio ita vivere hominem facit, ut nec janitoribus opus habeat, nec satellitibus. *Amplificatio ejusdem* Amplius dico, quæ sola divinæ Majestati in hominum animis præparare sedem potest In hujus studium ita Divi omnes aliquando, cùm inter mortales essent, curis omnibus & laboribus incubuerunt, ut solam innocentiam vitæ scopum sibi proposuisse viderentur. Cogitabant sine timore se natos esse, & sine timore mori volebant; unicam hæreditarii sceleris maculam in lucem attulisse, deposuisse. & nullam è vivis excedendo secum auferre desiderabant, naturam nec perfidiam, nec luxuriam, nec cupiditatem, nec ullum aliud scelus dedisse, sibi etiam nullum inurere, ne naturam in se pervertissent, peroptabant. Optimum esse securius mori, quàm nasci judicabant. *A causa.* Confugiebant in eremum, sed ut in eremo puritati studerent; vitabant hominum consortia, sed ut nullius consuetudine hominis fœdarentur; respuebant mundi blandimenta & voluptatum illecebras, sed ut animi munditiem conservarent sæviebant piâ quadam in corpus suum crudelitate, sed ut candidissimam innocentiæ vestem in e[..] *Disjunctio.* retinerent Quicquid cogitabant, quicquid optabant, quicquid loquebantur, quicquid moliebar[..]tur, parum erat; nihil oderant, nisi quod fœdu[..] esset; nihil timebant, nisi quod scelus. Atque cù[..] tales essent non tam homines in terris, quà[..] divini quidam heroes apparebant, quorum co[..]

so-

fortium cœleste: Spiritus magnâ aviditate expetebant, & eorum familiaritate ita ipsa divina Majestas delectabatur, ut libentius cum illis, quàm in cœlo esse videretur. O antra beatissima! ô sanctissimæ speluncæ, quæ innocentissimis illis Heroibus hospitium aliquando præbuistis! ô felicia tecta, quæ fortissimos istos Athletas cœlestis beatitudinis Candidatos excepistis! utinam aut loqui possetis, & transactam intra parietes vestros Divorum omnium vitam nobis enarraretis, aut saltem in illo vestro silentio sanctissimos eorum labores nobis repræsentaretis! Quid volebant, obsecro vos, cùm proni toties tot osculis iterum atque iterum repetitis terram magnam illam matrem suam delibabant? Quid cogitabant, cùm flammantia illa cœlorum astra contuentes tremulis singultibus anhelabant, fluentibus perpetim lachrymis madebant, penè avolantibus animis expirabant? Videbatis eos ferè semper divinæ Majestatis assurgentes laudando, sese illi submittentes adorando, cum ea frequenter loquentes orando, sæpè etiam familiariter cum eadem agentes contemplando. Tanquam in publico quodam theatro spectantibus Angelis, arbitro & judice Deo, intuentibus hominibus omnibus versari sibi videbantur, & ut personas suas dignè agerent, nullius virtutis exercitium omittebant. Ie juniis sese macerabant, vigiliis conficiebant, flagellationibus dilaniabant, superbiam profunda submissione vincebant, cupiditatem paupertatis amore reprimebant, lasciviam abstinentiâ domabant; nunc toti divinâ charitate ardebant, nunc expediti sacro quodam zelo, lachrimis & votis aliorum salutem anhelabant; hic acriter vitia reprehendebant, ibi suaviter virtutes instillabant, semper in carnem severi, in mundum asperi, in dæmonem violenti. Vnum erat

Apostrophe ad loca deserti.

Repetitio.

Traductio & Sanctorũ devotio.

Ab enumeratione.

Otij fuga.

& fir-

firmum illis propositum nunquam otiari sine labore, nihil agere sine virtute, semper otiari & semper mereri; semper pugnare & semper vincere: *Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Et verò in hac tam gloriosa virtutum exercitatione, in qua non mediocriter quotidie proficiebant, hanc quoque divinam vocem audire sibi semper videbantur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum*; atque ideircò tertium ad felicitatis æternæ fruitionem gradum esse statuebant, pati cum Christo, nec injurias ullas, nec contumelias, nec dolores, nec cruciatus, nec ullum supplicii mortisve genus detrectare. Nolite, obsecro, expectare, ut celeberrima Divorum pro religione certamina, & magnificentissimam triumphorum, quos reportaverunt, gloriam hic deprædicem; nam præterquàm quòd tanti argumenti magnitudine omnis oratio absorbeatur, tum perstrictus tot fulgentissimis inusitatæ gloriæ radiis animus hebescit. Vos ipsi vobis illos repræsentate; at ubi? ante Prætorum tribunalia, ubi unius criminis rei accusabantur, quòd summum numen colerent, & omnium salutem desiderarent; interim gloriosissimi facinoris conscientiâ erecti nec animo nec vultu mutabantur. Iam in tribunalibus ad amphitheatra publicamque lanienam perductos putatote vos intueri, hic cùm ita lacerarentur, ut in eorum corporibus nullus ampliùs ferro locus esset, non deerat tamen illis, undè superarent. Si cruces, nervi, virgæ plumbatæ, mucrones, ferrei pectines, ungulæ ostenderentur, pro ludo & deliciis reputabant; si belluæ feritate immanes producerentur, id unum dolebant, quòd illæ celeritate mortis nimis citò sævitiam consumerent; si torcularibus premerentur, suum cruorem tanquam vinum Deo Angelisque gratissimum exprimi fundique gaudebant; si exquisitis suppliciorum aliorum instru-

Tertius gradus ad cœlum.

Prætermissio.

Hypotyposis.

Ad patiendum affectus.

instrumentis torquerentur, tot ora ad decantandas divinæ Majestatis laudes sibi optabant, quot in corpore vulnera recipiebant. Illis enim erant vulnera margaritæ, galeæ candentes coronæ, stagna cujusdam voluptatis balnea, prunæ ardentes rosæ & cùm morerentur, properantem in victoria spiritum effundebant. Neque verò existimandum est ullum unquam alio, quàm hoc dolorum & cruciatuum pretio sibi felicitatem comparavisse. Ita sacrosancta Dei Parens, cujus menti nulla unquam labes adhæsit, animum suum doloris gladio penetrari sensit. Illi generosissimi Christi Legati & primi Ecclesiæ Antistites Apostoli tyrannorum gladiis & securibus cervices suas subjecerunt: illi gloriosissimi Martyres, quòd pro Christo pœnarum victores, & efferatissimorum Regum moriendo triumphatores extiterint, nomen invenerunt: illi sanctissimi Confessores per cilicia, jejunia, humi cubationes, vigilias, flagra (cùm illis tyrannorum crudelitas aut deesset, aut parceret) ad cœlum contenderunt; & cùm vitam in incredibili austeritate traducerent, priùs sponte è vivis exiverunt, quàm morerentur: illæ tenerrimæ sed amantissimæ Virgines virginitatis suæ lilium suo sanguine purpurarunt, aut inter difficillima certamina intactum servaverunt. Adeò nemo unquam propositam cœlestis imperii gloriam est assecutus, qui non invicto animo adversa toleravit. Toleraverunt Divi omnes, & nunc illis tot sepulchra, quot in orbe terrarum regna; tot laudes, quot hominum linguæ; tot triumphi, quot virtutum pompæ; tot trophæa, quot ubique religionis monumenta. Et nunc innumeris suppliciis perfuncti contritique mortalium tyrannide Deo perfruuntur, & radiatis fulgore capitibus in æterna beatæ immortalitatis curia de mundi Regibus aliquando judicaturi sedent. Quanquam quid ago? quid tanta tot verborum contentione Divorum labo-

Amplificatio.

Per crucem omnes Sancti cœlum sibi comparaverunt.

Traductio.

labores repræsento? pateant illa mortuorum monumenta, imò prodeant ipsi ab illo Beatorum domicilio, & in hunc suggestum immortalitate gloriaque circumdati conscendant, suam ad cœlum viam nobis exponant. Ita credo loquentur. Equidem jam supra mortalium conditionem positi de Deo & in Deo vivimus, sed nimirum divitiarum despicientia ad æternas opes nos perduxit, honorum contemptus ad gloriam nos evexit, terrenarum voluptatum despectus sempiternâ delectatione nos implevit. Per laborem ad quietis portum appulimus, per desævientes adversitatum procellas, & crudeliorum suppliciorum tolerantiam ad felicissimam immortalitatem pertigimus. Illa nostra in hominum diversorio vita insipientibus stulta, opulentis egena, Principibus & dignitate aliquâ sublimibus obscura videbatur; at nunc nostrâ paupertate nihil ditius, nostrâ obscuritate nihil fulgentius, nostris molestiis nihil jucundius, nostrâ miseriâ nihil beatius est. Errant, errant illi, qui gradibus aliis ad cœlum contendunt, & mundanâ felicitate veram in æternitate felicitatem assecuturos se putant. Ita illi: & quoniam id unum opto, ut æternùm Divi illi nobiscum loquantur, qui non tam laudum speciem, quàm factorum præstantiam; nec tam faustas acclamationes, quàm accuratam imitationem à nobis requirunt, eorum sermonibus nihil addo. DIXI.

Prosopopœia

A causa ad effectum.

Conversio ad mundanos.

* *
*

ORA-

ORATIO XVIII.

DE PRETIOSA MARGARITA.

Matth. 13.

CVM multa sint naturæ miracula, in quibus singularem industriam & admirabilem omninò solertiam homines obstupescunt, tum nihil est quod ullâ unquam tempestate aut admirabilius novitate rei, aut excellentius dexteritate artificii sit visum, quàm ille Pyrrhi Regis Epirotarum annulus, in cujus gemma seu achate novem Musæ cum Apolline cytharam tenente spectabantur, nec arte, sed natura ipsa magistra, ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singulis sua insignia redderentur. Et verò si divina illa Majestas, cujus infinitam sapientiam natura, naturæ vim admirabilem ars hominum imitatur, singulari bonitatē permiss, ut quibusdam naturæ artisque operibus obstupescenda quadam industria sagacitateque confertim cœlestium rerum imaginem intueremur: opinor equidem, quòd quemadmodum in vitrea illa Archimedis machina, in qua cœlos omnes tarditate, celeritateque dissimillimos conjunxerat, Solis, lunæ, siderum errantium motus illigaverat, diem ac noctem oriri fecerat. Repræsentationem aliam vero: um cœlorum habuit ant quitas, ita in hoc Pyrrhi Regis annulo be titudinis æternæ simulachrum aliquod apparuisse non immeritò dicemus. Etenim quid aliud est, obsecro, universa hæc ac rotunda naturæ machina, quàm cœli circulus terreno auro longè præstantior, ac nulla unquam injuria corrumpendus ambitus, in quo æterna illa sapientia incredibili artificio tot stel-

Exordium deductum à præstantia Regis Epirotarum

Comparatio

Applicatio

Denotatio huius universi.

stellarum ac siderum ignes, tanquam micantes gemmas insculpsit, illam Zodiaci lineam duodecim distinctam signis, per quam non aliter, quàm per annularia quædam horologia, splendente sole momenta rerum & temporum discrimina, horas, hebdomadas, menses, annos cognoscimus, mirabiliter elaboravit; quid, inquam, est aliud, quàm quidam annulus? In hujus verò fastigio, atque in ipso cœlorum culmine nunquid est pretiosa illa gemma atque Margarita beatitudo cœlestis, in qua non Apollo cytharam tenens, sed Deus æterna majestate immensus, infinitus, omnipotens; non distinctæ suis insignibus novem Musæ, sed distincti pulchro ordine novem Angelorum chori, pleni Deo, atque Deum æternis hymnis celebrantes conspiciuntur? Hæc est pretiosa illa MARGARITA, Honorandi Auditores, quam hodie vobis offerre præsentareque contendo, ut illam aureis purissimisque vestrorum animorum annulis includere aliquando, eaque perfrui desideratis. Invito vos, gustate & videte quàm suavis est Dominus. Hæc est MARGARITA illa, quæ in abscondito thesauro latebat. Hæc est, quam tanta diligentia negotiator Evangelicus quærit, tanto pretio facultatum omnium divenditarum sibi comparat ac emit. Hæc est, quæ munus absconditum victoribus promissum, atque aliquando post decursam hujus vitæ militantis arenam concedendum includit. Hæc est, inquam, illa pretiosa Margarita, quam Deus illi coronæ affixit, quam beatissimis Electorum suorum animabus sponsis suis in æternum præparavit.

Denotatio margaritæ hujus.

Propositio.

Repetitio.

Pulchritudo virtutis comparata cum margarita.

Marcus Tullius pulchritudinem venustatemque virtutis tantam esse dicebat, ut si oculis cerneretur mirabiles sui in hominum animis amores excitaret. Sed ô si Margaritæ hujus splendorem admirabilem oculis intueri, suavitatem incredibilem animis degustare possemus, quanto non

amo-

amore sui desideria voluntatesque nostras inflammaret? quò nos totos nostri oblitos & res humanas pertæsos non abriperet? Ego (fatebor enim) tantam hujus Margaritæ pulchritudinem adumbrare repræsentareque non possum, ad eam conquirendam emendamque tantùm invitare vos possum.

Quomodo enim possem, cùm vas illud electionis, Gentiumque Doctor Paulus, posteaquam in tertium cœlum abreptus, per aliquam quasi rimam micantis hujus Margaritæ splendorem in concha cœli conspexisset, jamque in terras è cœlo reversus esset, nihil aliud mortalibus nunciare potuerit, quàm, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quod præparavit DEVS diligentibus se. Quomodo possem, cùm Hercules ille Iudæorum David, ubi aliqua tantùm splendentis hujus Margaritæ scintilla perculsus esset, duntaxat valuerit exclamare: QVAM MAGNA MVLTITVDO DVLCEDINIS TVÆ, QVAM ABSCONDISTI TIMENTIBVS TE. Quomodo possem, cùm Doctorum ille Phœnix Thomas Aquinas posteaquam gloriæ cœlestis oceanum ingenii sui velis remigioque tentavisset, sistere cursum, jacere anchoram, atque in tutum silentii portum confugere, profiterique coactus fuerit, nihil unquam excellentius à Deo factum esse, aut ullo unquam tempore fieri posse, illa ipsa gloria, qua Beati perfruuntur? Quomodo possem, cùm fulgentissimum Ecclesiæ lumen Augustinus affirmet, pretiosam hanc cœlestemque Margaritam fide non capi, spe non attingi, charitate non apprehendi, desideria & vota transgredi, acquiri tamen posse, æstimari non posse? O igitur pretiosa, ô admirabilis Margarita, cujus pulchritudo sermonem omnem, atque omnem humanæ mentis sensum excedit! O quàm gloriosa dicta sunt de te, Civitas

Confirmatio eiusdem præstantiæ à testimonio.

Amplificatio eiusdem

tas Dei? ficut lætantium omnium habitatio eſt in te. Quanquam hærendum hic erit, & non nos malè fortunati, quid hic agemus? ſi aures erigamus atque oculos intendamus, nec oculus eam vidit, nec auris audivit: ſi ſperemus, ſpe non attingitur; ſi fidem oſtendamus, fide non capitur: ſi deſideria votaque in cœlos emittamus, deſideria votaque tranſcendit: ſi pretium quæramus, æſtimari non poteſt: ſi minimam ejus ſcintillam aliquam ſingulari benignitate Dei aliquando perſentiſcamus, hoc tantùm hic reſtat, ut magnam eſſe dulcedinem ejus exclamemus. Quid igitur agemus? quonam oculos, aures, animos convertemus? Benè eſt, hærendum hic non eſt, ô Chriſtiani: ſi videri, ſi audiri, ſi apprehendi æſtimarique non poteſt, ſatis eſt, acquiri poteſt. Negotiamini, inquit Chriſtus, uſque dum venio. Simile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Modum igitur videmus acquirendi, negotiando nimirum; paulisper ipſum perpendamus. Rerum omnium acquirendarum ſuperandarumque duo mihi inſtrumenta conſtituiſſe natura videtur, amorem & laborem; laborem amor excitat & intendit, amorem labor promovet victoremque reddit. Vndè quicunque Chriſtiani negotiatores eſſe volunt, & ad hanc acquirendæ illius cœleſtis Margaritæ, quam eſſe beatitudinem ipſam in annulo cœli jam dixi, negotiationem accingere ſeſe cupiunt, opus eſt ut amorem inflammato animo, ut laborem excitata opera diligentiaque apportent. Vultis amoris exempla ut ametis? Videte Moyſis Hebræorum Ductoris in hanc Margaritam effectum: *Domine, ſi inveni gratiam in oculis tuis, oſtende mihi faciem tuam.* Ita ille per dies ſupplicabat. Audite Sponſæ deſiderium in Canticis; nam ad hujus Margaritæ conſpectum anhelans, & jam

Hypotypoſis

Modus hanc Margaritam aſſequendi.

Amoris exempla.

& jam ejus radiis aliquibus perculsa sæpenumerò dicebat: *Ostende mihi faciem tuam, facies enim tua decora.* Nimirum in hujus visione vitam, in hujus amissione mortem constituebat. Attendite ad suspiria Davidis, spe plenus inprimis votum edit: FACIEM TVAM DOMINE REQVIRAM; anhelat deindè & suspirat altiùs: QVANDO VENIAM ET APPAREBO ANTE FACIEM DEI? denique ardenti desiderio supplicat: OSTENDE FACIEM TVAM, ET SALVI ERIMVS, SALVABOR CVM APPARVERIT GLORIA TVA. Ita videre hanc Margaritam supremæ est felicitatis; ab ea excludi, extremæ calamitatis. Sed exspecta David, quid properas, qui Rex es in terris? quid anhelas cœlum, cui vivere tam honorificum & jucundum? HEV MIHI QVIA INCOLATVS MEVS PROLONGATVS EST, MVLTVM INCOLA FVIT ANIMA MEA! Non expectat ampliùs David, non patitur moram, & nimis est longum vitâ frui, ubi non datur hac Margaritâ perfrui. Repræsentate vobis Apostolum, imò animum ejus introspicite, suspirat, gestit intueri Deum; hunc ambit, hunc exoptat, cum hoc exultare regnareque contendit; nulla mors pallorem, nulla tormenta terrorem incutiunt; ultrò, ultrò clamat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Nostra conversatio est in cælis.* O amor! ô amor! & undè obsecro tantus amor? Nimirum quemadmodum tanta in Salomonis Regis vultu majestas ac splendor elucebat, ut occulta quadam ratione hominum omnium oculos attraheret, adeoque quodammodo fascinaret, ut ex diversissimis mundi partibus plurimi Reges ad intuendum eum Ierosolymam accelerarent: ita tanta est divini vultûs Majestas, tantus pretiosæ Margaritæ splendor, ut Angelis stuporem injiciat,

Exemplum Davidis.

Apostrophe

Affectus D. Pauli.

Comparatio

Applicatio.

San-

Sanctos in admirationem rapiat, homines occulto quodam amoris attactu ad se pertrahat: nec Principes tantùm & Reges, sed ipsi Cherubini Seraphini, Potestates & Throni in ejus conspectum exardescant. Est, est IN QVEM DESIDERANT ANGELI PROSPICERE. Et nondum nos amaremus? nondum in nobis cœlestis ardor flammas aliquas, quid dico flammas? nondum scintillas aliquas in nobis excitaret? nondum frigescunt rigescuntque multi, & nescio qua mundana glacie congelatis animis cœlestem ignem non admittunt, aut admissum vanitatum aquis extinguunt, nec sine amore vivunt, sed vanitatibus & insaniis mundi suum amorem adscribunt. Vah filii hominum, usquequò gravi corde, ut quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Audite non illepidam historiam. Erant Regum externorum Legati Romæ, hos Augustus cùm animadvertisset catellos melitæos brachiis tenere, stringere, delinire, dissuaviari etiam & osculari, subridens: audire, inquit, Legati, nunquid apud vos fœminæ liberos enituntur? Aculeatum omninò dictum: sed quo prudens Imperator docere voluit, affectum illum, quem parentes erga liberos habere debent, nequaquam ad bestias esse transferendum. O stultiores & vesaniores mundi amatores! Illum, illum affectum, quem DEO debent, quo res cœlestes amplecti deberent, mundi opibus addicunt, honoribus consecrant, vanitatem idolis amplectendis & dissuaviandis insumunt. Tanquam fascinati quidam Sampsones relictis tot filiabus in Israel pulcherrimis ac ditissimis, alienigenam, immò Philistæam amant. Tanquam Israelitæ vesani repudiato manna suavissimo ad Ægyptias ollas adspirant, atque allium, cæpas, herbas alias pani suavissimo, vanitates, inquam, & insanias mundi pretiosissimæ MARGARITÆ anteponunt. Quàm verum est Philoso-

Allegoria.

Exemplum Augusti.

Invectio in contemptores huius margaritæ.

sophorum axioma? sensibile supra sensum positum non facit sensationem? Mundum in oculis ferunt, & oculos in mundo, imo mundum in animis gerunt, & animos in mundo, adeoque fucatum ejus vultum, fœtidum ejus anhelitum, fraudulentum amorem non vident. Quod si vel ad punctum temporis cognitiones à mundo reducerent, ô quam cito fucus ille pateret, & detectæ vanitates displicerent! quam cito fœtor ille sensibus occlusis amoveretur! quam cito fraus aperta pænitentes animos in hanc vocem appellaret *Beatus vir cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates, & insanias falsas.* Sed nec nos amplius in has vanitates & insanias falsas respiciamus, si amorem jam agnoscimus, ad laborem concitato cursu properemus. Tradunt qui arcanorum naturæ participes, ipsi quodammodo sunt à secretis, in mari conchas esse, quæ certo anni tempore ubi genitalis hora stimulaverit, luxuriante conceptu sitiunt rorem tanquam maritum, & cum lunares maximè liquuntur aspergines, oscitatione quadam sese pandunt & humorem hauriunt concupitum: sicq; concipiunt gravidæque fiunt, atque earum partus sunt Margaritæ. Quod si purus ros influxerit, candicant orbiculi lapillorum; si turbidus, pallore languescunt, aut rufo innubilantur: itaque magis de cælo, quam de mari partus habent, & quo amplius cœlestis roris hauserunt, eo majores existunt margaritæ. Si fulguret, comprimunt sese conchæ, & vitia quædam contrahunt abortiva scrupulosque tantum enituntur: si dies flagrantioribus radiis excanduerit, ne fuscentur solis calore margaritæ, subsidunt conchæ & se profundo ingurgitát, ut ab æstu vindicentur: si piscantium insidias reformident, aut inter scopulos, aut inter marinos canes, delitescunt. Cæterum dos omnis earum est in candore, splendore, rotunditateque, reperiunturq; in indico mari, Persico sinu, Taprobana insu-

Optatio.

Transitio.

A partu concharũ in mari.

la, circa Arabiam etiam & Britanniam. Omnibus est à natura concessum vi quadam occulta sanguinem repurgare. Videtis vim naturæ ac miraculum. Nos in mundi hujus Oceano conchæ sumus, nostra autem margarita est in cœlis, quod si hanc concipere & aliquando etiam parturire velimus, dum nos stimulat salutis hora, oscitatione quadam animi, expansis nimirum animi desideriis cœlestis gratiæ rorem sitire haurireque oportet, ut illo gravidæ tandem animæ divinam illam Margaritam enitantur. Multi sunt in quorum animos purissimus gratiæ cælestis ros influit, & hi sunt, qui candicant coram Deo; plurimi sunt, qui turbidum illum recipiunt & hi languescunt in via salutis, & rufo vanitatum humanarum innubilantur. Quo plus divinæ gratiæ fuerit in nobis, eo majorem aliquando MARGARITAM in cœlis parturiemus. Hic est ros ille cœlestis, qui vitam omnem repurgat Hic est, qui inter scopulos adversitatum humanarum, atq; in ipso fidei profundo, si mundus aut dæmon insidietur, custodiendus est. Hic est, cum flagrantiora carnis desideria exsurrexerint, ne illorum calore obfuscetur sedulo protegendus. Quanquam sic concipitur Margarita, sic invenitur, quomodo autem comparatur? *Abiit & vendidit omnia quæ habuit & emit eam.* Nimirum omnes opes ac facultates in hujus Margaritæ commutatione suos impendendæ, omnia sunt relinquenda, omnia tradenda Deo, qui Margaritam hanc vendit. Adeo pretiosa est, ut nisi omnia dederimus emere illam comparareq; non possimus Nihil Deus de pretio remittit, omnia petit, te ipsum ac tua, & adhuc tamen vili pretio, pretiosissimam Margaritam alienat. Quid est? tene turbo Christiane? tanti emere non placet? relinquere omnia non placet? recedis? abis? imo adsis, subsiste, verbum unum. Alexander magnus cum multa de regni indici opulentia divitiisque intellexisset, tanta eju

Applicatio hujus ad homines.

Cœlestis gratiæ effectus.

Pretium margaritæ hujus.

Ab exemplo.

jus acquirendi desiderio exarsit, ut quicquid antea magno labore, summaque armorum difficultate paraverat, adeoque regnum ipsum paternum purpuratis suis distribuerunt. Hoc cum Hephæstiō amicorum intimus admiraretur, Regisque liberalitatem suspiceret, ne sollicitus sis ô Nephestion, inquit Alexander, solæ enim Indorum opes universo Philippi Patris imperio prævalent. Audis igitur. Christiane! si totum orbem in hac commutatione tradideris, si te ipsum & affectum illum tuum obtuleris, adhuc sola illa beatitudinis æternæ Margarita infinities prævalebit. Pro paucis illis facultatibus tuis cælum universum accipies, pro terrenis bonis cœlestia, pro temporalibus æterna, pro transitoriis permanentia, pro teipso Deum ipsum possidebis. Ampliusne igitur offerre dareque placet? ideo, commoveris, jam jam convenimus: affectum tantum aliquem retinere placet? Immo adde etiam illum. Nescis Helvetios aliquando audita Italiæ fertilitate injectis flammis patriam suam universam delevisse, hocque sacramento se obstrinxisse ne redirent? Age ergo tolle illum effectum tuum, & divinæ charitatis flamma quicquid restat, exure. Vnam hanc Margaritam possidendo universa possidebis. Satis est, bene est, annuis, manum porrigis: tua est Margarita. Tu vero, (nam hoc restat,) ô sanctissima Anna, quoniam in te tanquam in mari concha illa, Virgo Maria, producta est, ex qua pretiosa illa Margarita prodiit in mundum, tu nobis tuis precibus concham illam aperi, ut per eam frui aliquando Margarita illa pretiosissima possimus. DIXI.

Excitatio Christianorum ad hanc margaritam.

Apostrophe ad D. Annam.

ORATIO XIX.
DE THESAURO IN AGRO ABSCONDITO.

Matth. 16.

Exordium à dicto Salomonis.

MAgnum illud sapientiæ Divinæ speculum gloriosissimum Israelitarum Monarcha, & humanæ prudentiæ terminus Salomon cum ad æquilibrium stateramque rationis, sapientiam & universas mundi divitias ponderavisset, de præstantia sententiam pronunciaturus, *Omnem inquit, lapidem pretiosum & divitias nihil esse duxi in comparatione illius, & omne aurum coram illo arena est exigua, & tanquam lutum æstimabitur argentum in conspectu illius.* Verissimum profecto præclarissimumq; decretum imo vero sapientiæ ipsius divinæ oraculum, à quo nunquam permulti homines, quorum pronæ sunt in terram animæ & cœlestium inanes, nescio qua tandem mundi dementia ad insanum cæcumque vanitatis humanæ judicium provocent, & appellent, nunquam tamen irritabunt. Etenim si tanti judicis sententiam liceat hic aliquousque propugnare, & illam dementis orbis vanitatem veritatis ipsius flagello discutere; quamobrem non divitias nihil esse duxisset, cum attestante Regio Propheta, nihil invenerint viri divitiarum in manibus suis? Per me liceat, instruat aciem & ordinatum divitiarum suarum exercitum vir dives educat, cum in medium mors prorumpit, & feralem sonante tuba pugnam indicit; sint in procinctu prima quæ acie gemmæ quæcunque rarissimæ, purpura, pretiosa supellex, peristromata, quicquid tandem ocu

Inanitas divitiarũ.

Enumeratio divitiarum.

oculis hominum humana vanitas obtrudit; constituant secundam aciem, & in principiis consistant fundi, villæ fundatæ in mari, terraque domus, arces in excelsis rupibus, agri innumeri, & infinitæ quarumlibet rerum possessiones, claudant agmen, & triariorum fortissimorum stationem occupent argentum & aurum, illæque tam amabili metallo gravidæ cistæ quibus incubet vir ipse dives: adsint in auxiliis, lateraque stipent amici, & clientes volitent in vexillis honores, inflent lituos & tympana pulsent quæsiti emptique humores, blanditiæ, adulationes, fortuna dux universorum totam aciem impellat, ac promoveat successu suo. Quid erit tandem, cum ingressa mors arenam lethale jaculum vibrabit, & frustra reluctantibus desideriis animam evocabit? evolabit hæc omnis ordinata & pompota acies, ac tum prius nihil esse divitias suas vir divitiarum agnoscet, cum ab illis moriendo destituetur. Iam vero cur non aurum omne arenam exiguam appellavisset, cum ita graves ac ponderosæ sint mortales divitiç, torque ab illis corda mortalium indurentur? cor ejus (inquit sapientiæ Iob exemplar) stringetur quasi lapis: ut enim ille per solem ex aqua & pulvere concoquitur, ita hominum opulentorum animi per ardentia cupiditatis inexhaustæ desideria; per abundantiam, qua stipantur, indurescunt, callumque ducunt. Denique cur non tanquam lutum æstimari dixisset argentum, cum vere nihil illud sint humanæ divitiæ, quam lutum, quam sordes, quam fumi evanescentis fuligo? & tamen qui in hac insipientis sæculi mortalitate sapere velle videntur, tanquam Esau quidam lutea quadam lenticula primogenita sua vendunt & salutem à se suam alienant.

Inutilitas divitiarũ.

Comparatio.

Quod si igitur verissimo sapientiæ ipsius oraculo ac decreto nihil omnino sunt humanæ cupiditatis opes, nisi forsitan umbra quædam & su-

fumus; non ego hodie, qui thesaurum cœlestem inquiro, vos in sepulchrum gloriosissimi Davidis inducam, in quo, Iosepho teste, decies octies centena millia talentorum (magnus profecto thesaurus) continebantur. Non Sancta Sanctorum aperiam, ubi totidem centena millia eodem tempore asservabantur, quæque attingere præter unum Crassum Romanorum omnium avarissimum, nemo unquam est ausus; Non perlustrabo Regum Indiæ monumenta, in quibus auro vestita, ac coronis pretiosissimis redimita Regum cadavera post mortem etiam honorabantur; Non illam admirabilem admirabor triumphum, quem orbe subjugato tertium duxit POMPEIVS Magnus, quo quidem nihil unquam illustrius, nihil pretiosius, nihil omnino ad omnem memoriam celebrius aut Roma, aut Orbis conspexit. Profecto non in istis vanitatis umbraculis ac tentoriis, non sub istis ambitionis alis, non istum intra ridentis fortunæ sinum cœleste regnum cœlestis, inquam, thesaurus reperitur. Absconditus est, & ubi tandem absconditus est? In agro, sed in agro, quem humana vanitas ignorat, humana sapientia vix credit. In laboribus, dico, in adversitatibus & miseriis, in tribulationibus absconditus est hic thesaurus. Quis hic thesaurus? Interna illa dulcedo, felicitatis æternæ particula quædam, quam sub adversitatum mole pressi, qui justi sunt, mediis in miseriis experiuntur ac prægustant; quaque olim inebriatur propemodum David: Quam magna, inquiebat, multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te? Illa dulcedo ac spirituales electorum consolationes thesaurus hic sunt; & ubi illum mens sibi hominum non potest imaginari, ab inquirentibus reperitur. Salomon admirabilis ille Metaphysicus orbis, cum de transitu rubri maris agit,

Propositio.

Præteritio.

Locus thesauri hujus.

Testimonium de hoc Davidis.

In mari inquit, rubro via sine impedimento & cāpus germinans de profundo nimio per quā omnis natio transivit, quæ tegebatur tua manu videntes tua mirabilia & monstra, tanquā enim equi depaverunt escā, & tanquā agni exultaverunt magnificantes te Domine, qui liberasti illos. Grande hic & arcanum omnino mysteriū quod ut evolvamus, constituamus transituros mare rubrum Hebræos in littore timidos, anxios & deliberantes. Inde tribus Rubē, Isachar, Zabulon, Simeon, quoniam vicini erant cum armis Ægyptii, & jam in eorum perniciem irruebant? ut sese in mare omnes præcipitarent ac submergerent, suadebant. Hinc tribus Gad, Aser Dan Nephthalim faciendam esse deditionem urgebant, ac potius, quam extrema illa ac misera desperatione moriendum, iterum Ægyptiis serviendum. Inde rursum tribus Levi, Iudæ, Ioseph, Benjamin rapienda arma, defensionem instaurandam Deum ad futurum acclamabant. O inopes consiliorum mortales? O cæca atque inania mortalium consilia! & inter vos, ô Hebræi, nemo erat qui tentandas maris aquas suaderet? nemo erat, qui sub aquis pulchram aliquam ac facilem viam latere polliceretur? Cernebant mare rubrum & sanguinei propemodum coloris, inde timor; animis suis latitantia sub aquis monumenta repræsentabant, inde novus servitutis amor, contēplabantur vastitatem & altitudinem aquarum, inde mortis desiderium & desperatio, non videbant Deum illum suum delitias sub aquis servare, & vitam sine impedimento parare, non sperabant campum illic esse germinantem de profundo nimio, & tamen cum transiverunt quasi per amœnissima prata, per flores suavissime redolentes, per arbores fructificantes transiverunt, quarum etiam delicatissimos fructus comederunt, tanquam enim

Transitus Hebræorū per mare rubrum.

Vastitas maris à transitu deterret.

enim equi depaverunt escam. Quid deinde tanquam agni exultaverunt magnificantes te Domine, qui liberasti eos, qui illis per viam tam arduam tamque difficilem, tantas elargitus es consolationes. Agite nunc ô molles & delicatuli mundi nostri clientes, videtis ustulantes arenas? fodicantes spinas? torrentes salebrosos; contrahitis humeros: videtis paupertatem, nuditatem, flagra, cilicia, vigilias enecantes? vultum avertitis. Videtis cremos, exilia, ardentes vultu tyrannos, carceres, equuleos, cruces, ferrum, ignes? fugitis. Et tamen sub illis latet, & absconditus est cælestis ille thesaurus. Illum eminus intuebatur magnus ille Apostolicæ Curiæ Senator Andreas, cum ad crucis supplicium contendens crucem diu desideratam, & jam animo concupiscenti præparatam salutaret. Illum invenerat ac jam possidebat generosus Athleta, tyrannorum domitor & contemptor ille Laurentius, cum ad prunas ardentes applicatus tanquam in rosis roribusque exultaret. Illum plenis animis amplexabantur generosi martyres Marcus & Marcellianus, cum ad stipitem alligati pedibusque durissimo clavo confixis nunquam se tam jucunde epulatos fuisse, quam cum hæc tormenta perferrent, testarentur. Et quis unquam existimavisset in cruce te tam vili atque abjecta omnem Christi fortitudiné latere? *Cornua in manibus ejus*, inquit Abacuc Propheta *Ibi abscondita est fortitudo ejus*. Quemadmodum enim cum M garensibus oraculum respondisset, duraturum eorum imperium donec arbor peperisset, unde sempiternum illi futurum arbitrabantur; quidam nescio quo casu miles ex arbore suspendit arma, quæ paulatim cum tenuis circum accrescens cortex involvisset mirarentur autem ad stuporem omnes; rupeseruntque arborem; & eversionis futuræ augurium repererunt. Prorsus ita in illa crucis debilitate vilitateque abscondita erat fortitudo ejus, qui in cruce

Apostrophe.

Ab exemplo multorum Sanctorũ.

Comparatio.

In cruce latet hic thesaurus.

cruce apparuit ac se contra mortem manifestavit. Nam

Mors mortua tunc est

In ligno quando mortua vita fuit.

Verè vere Deus pretiosissimos thesauros suos abscondit, sed quò pervenire credendo fides humana vix posset. Obsecro vos, Auditores, nunquid paradoxum est hoc Christi verbum: *Tollite jugum meum super vos, & invenietis requiem animabus vestris?* Si jugum est, nunquid labor? Si labor, nunquid defatigatio? Quomodo ergo requies? nunquid etiam, qui cervicibus suis Christi jugum imposuerunt, adversitates, martyria, mortes patiuntur? ubinam igitur requies animorum illorum? Quod si tamen penitus grande hoc arcanum Dei curiosa sed non impia mente perscrutemur, reperiemus nihil aliud esse adversitates, quam delitias; martyria, quam victorias; mortem, quam vitam. Interrogate Ionam Prophetam, & acclamantem audietis. *Tolle Domine animam meam, melior est mihi mors, quam vita.* Interrogate gentium Doctorem, & hoc ejus desiderium intelligetis: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Interrogate Deum ipsum, & hanc ejus vocem ad Iosiam regem, qui lucos succenderat, & idola destruxerat audietis: *Flevisti coram me, & ego audivi, idcirco colligam te ad Patres tuos, & colligeris ad sepulchrum tuum in pace.* O vere paradoxum! & quis mortem inter summas felicitates existimavisset? Boetii quid homini felicissimum in hac vita contingere posset, ab oraculo Delphico sciscitati fuerunt. Quid oraculum? mortem omnium esse rerum beatissimam, nec ullam præter hanc felicitatem quærendam esse respondit. Agamedes, & Trophonius architecti præstantissimi, cum Delphicum Deo fanum con-

Gradatio.

Contraposita.

à testimonio.

Mors beatitudo ab exemplo Agamedis

ſtruxiſſent,& jam operis mercedem ab ipſo poſtularent, id nimirum quod in hac vita optimum hominibus eſſet: repentina ambo morte ſeptimo poſt die corruerunt, atque hoc ipſum oraculum prænunciarat. Eodem prorſus modo cum Argiæ ſacerdotis filii boum inſtar jugo ſuppoſiti matrem ſuam in templum vexiſſent, & illa dignam à diis mercedem poſtulaviſſet, ſubito matris in oculis diem ſuum obierunt. Dicam igitur cum Bernardo. *Quomodo non fictus labor ubi non labor, ſed requies invenitur.* Quomodo non fictus fucatuſque mundus,ſi ſub mari rubro horti amœniſſimi, ſub cortice arboris armorum fortitudo ſub jugo requies? Bone Deus, videor enim tuæ libertatis ac munificentiæ vocem audire, quid eſt, quod Athletis tuis in hac arena circoque mundi certantibus tam benigne promittis: *Vincenti, ais, dabo manna abſconditum* Vere vere manna abſconditum, nec unquam viſum eſt à quoquam manna detectum Priuſquam enim, ut Genebrardus annotavit, caderet in terra manna,ros in terram copioſus deſcendebat,& velut tapes ſternebantur, in quem, cum jam manna cecidiſſet, derepente ros alius tanquam cæleſte quoddam velamentum deſcendebat. Et quod homines nunquam ſatis admirabuntur, nullo ignis calore diſſolvebatur, at ubi minimum ſolis radium perſentiſcebat, confeſtim colliqueſcebat. Hærent hic humani ſenſus, ſed quod in natura obſtupeſcunt, arcana fieri ſignificatione animadvertunt. Dat DEVS manna abſconditum vincentibus eum, interna illa ſpiritus dulcedine paſcit electos, cum ſpirituales illis conſolationes mediis in adverſitatibus infundit; quaſi ad vanæ gloriæ ſolé exponantur, protinus diſſolvuntur. O admirabiles & abſconditæ omnino conſolationes! vos efficitis ne

Paradoxa.

Apoſtrophe.

Manna emiſſio ejuſque natura.

Præmium vincentiū.

car-

carbones igniti refrigerium existant, persecutiones exercitium, infirmitas medicina: per vos molestiæ fiunt deliciæ, infamia honor, tormenta voluptates; à vobis habent cruces, ut sint coronæ, exilia, peregrinationes; mortes triumphi. Nimirum sicut ex amarissimo thymo apes dulcissima mella colligunt; Ita justi ex tribulationum amaritudine gloriæ æternæ & absconditi thesauri suavitatem decerpunt. Nimirum quemadmodum in absynthio, aut aliquo Rebarbaro sanitas, in sale conservatio à putredine, in vento flamma continetur: ita in tribulationum vehementia salutis & gratiæ cælestis thesaurus asservatur. Non ignoro, hærent hic hominum mundanorum oculi animique, & cum in agro tribulationum adversitatumque cœlestem illum thesaurum ostenderim, nondum vident. Quid. inquiunt, non uret igitur ignis amplius? non ferrum lacerabit? non mortes occident? Quid? quæ amarissima sunt aliis, dulcissima Christianis fient? Plinius, qui quodammodo à secretis est naturæ Rhinocerotis hanc esse virtutem, ait, ut è fontibus suo cornu venenum expellat. Cum enim ad fluvium cæteræ feræ pervenerunt, circumstant & expectant, nec gustare, quanquam ardentissima sit sitis, vel fluvium, vel fontem audent, donec adveniens Rhinoceros cornu suo fluvium attingit & extrahit venenum. Ille dilectus quemadmodum filius unicornium Christus Dominus, cujus cornua sicut cornua Rhinocerotis, inquit Moyses, venenatam tribulationum & adversitatum aquã, quam omnes amarissimam reperiebant, gustare nullus audebat, ubi cornu suum intinxit in cruce, dulcissimum effecit, ac posteaquam primus degustavit, omnino amorem excitavit. Iam qui viri sunt Christiani. & qui non rempublicam salvam esse volunt, sed animam suam, semetipsos abnegãt, tollunt cruces suas & sequuntur illũ atq; ita

Contraposita.

Alia.

Similitudo

Præoccupatio.

Rhinocerotis natura

Amplificatio ad Christum.

thesaurum inveniunt cœlestem, quem orbis Salvator crucem arduam subeundo, fel & acetum gustando sub laboribus & adversitatibus abscondit. O igitur quantum aberratis avari, qui cistis vestris ac loculis incubantes, verum vos possidere thesaurum existimatis: *Qui volunt divites fieri incidunt in tentationem & laqueum diaboli*, Apostoli vox est. Quam ab hoc thesauro longe deflectitis, ô superbi. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Sic Apostolus Iacobus affirmat. Non vos illum invenitis ô libidinosi: *Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus.* Oraculum est Gentium Doctoris. Non illum faucibus istis ardentibus degustatis, ô Ebriosi, *Va enim, qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Sapiens ipse sic minatur: Non illum tenetis, ô Molles & delicatuli mundi alientes, qui vestrum illud voluptatis idolum noctes & dies oculis sollicitatis, manibus contrectatis, brachiis amplexamini, animis fovetis & circumfertis. Delectatio occidit, & præteriit, vulneravit & transiit, miserum fecit & abiit, infelicem reddit & relinquit. Verissime Ambrosius. Illum inveniunt ac possident justi, quorum simplicitas irridetur; illum tenent, quorum vitam homines insensant, æstimantin aniam quosque in derisum habent, & in similitudinem opprobrii. Illum degustant, qui paupertatem amplexantur, ciliciis sese & crucibus accingunt. Illum accipiunt in hæreditatem, qui oblivisci possunt populum suum, & domum patris sui: ut aliquando cum beatissima Catharina glorientur, *Regnū mundi & omnem ornatum sæculi contempsi, propter amorem Domini mei Iesu Christi quem vidi quem amavi, in quem credidi, quem dilexi* Vtinā & nos invenire eum aliquando possimus! invenire-

Apostrophe ad avaros.

Alia ad libidinosos,

à testimonio.

Repetitio. Inventores thesauri hujus.

Optatio.

mus

mus, si crucem aliquam portantes Christum fuerimus secuti. Vtinam possidere eam aliquando possemus! possidebimus, si laborum victores & adversitatum pro Christo susceptarum domitores extiterimus. Veruntamen quoniam ea prudentia est illorum, qui cœlestes thesauros inveniunt, ut eosdem sedulo custodiant & abscondant dum supersunt; vos qui aliquando (ut opinor & opto) thesauros illos reperietis, nolite Regem Ezechiam imitari; qui cum ambitione quadam gloriaque ductus Babylonicis Legatis opes suas ostentasset, illis sepulchra Davidis & Salomonis aperuisset, illas amisit, & punientis Dei manum sentiens, *Præcisa est*, *inquit*, *velut à texente vita mea, dum adhuc ordirer succidit me.* Imitamini vero gloriosissimum Ducé & Italiæ fulmen Hannibalem. Hic cum apud Syriæ Regem Antiochum esset, ab eoque, ne Romanis traderetur, vereretur, abiit in Cretam Insulam, & suos secum thesauros exportavit. Vbi cum Cretensium avaritiam non ignoraret, varias ollas plumbo, cui auri aliquid superinduxerat, implevit, Cretensibusque in Dianæ templo custodiendas commisit; aurum interim suum ac verum intra statuas, quæ pedibus manibusque carentes domi abjectæ despiciebantur, abscondit. Vix discesserat, manibus ollas animis aurum invadunt Cretenses: sed ubi aurum non reperiunt, delusi recedunt. Imitamini dico hunc ducé; non amat cælestis thesaurus, qui humilitate optime regitur & conservatur, jactatores illos, qui ubique se Deum possidere gloriantur. Sumus in via peregrini, & in hac via maligni Spiritus thesauris nostris insidiantur. Ego vero in te finio, ô sanctissima Patrona nostra Anna beatissima; tu enim in lachrymis tuis, quibus quotidie madebas, in opprobriis, quibus te sterilem vulgus insectabatur, in contemptu bonorum, quæ à te rejecisti, in

Adhortatio ad auditores.

Factum Hannibalis.

Apostrophe ad D. Annam.

in sterilitate tuæ vitæ, propter quam infamiam perferebas; in tristitia denique & orationum assiduo labore thesaurum cœlestem, dulcissimam illam consolationem, immensam illam gratiam invenisti, qua te matrem matris Dei futuram intellexisti, & non multo post veram veri thesauri arcam: Mariam Virginem terris omnibus protulisti. O illam nobis arcam tuarum clavibus precum aliquando resera? O illa nobis arca tua filia tuis precibus aperta & amore inclinata thesaurum suum filium (nimium ne fortassis in hac vita?) gratias saltem aliquas & cælestes animorum consolationes effundat, DIXI.

Clausula cum precatione.

ORATIO XX.

DE LUMBIS PRÆCINGENDIS, & LUCERNIS ARDENTIBUS IN MANIBUS GESTANDIS.

Luc. 12.

Exordium à Turcarum consuetudine.

QVANQVAM apud impiissimam crudelissimamque Turcarum Gentem propemodum omnia fæda, immania, detestandaque reperiantur, nec tam quicquam admirandum sit, quam reformidandum; suscipiendum, quam abominandum; una tamen est, quæ ut multis, ita vobis hodie displicere consuetudo non potest, quia in illa eorũ superstitione Religiosi quidam (quos patrio vocabulo Torlaques appellant) victum ostiatim emendicantes, inedia sese magna macerantes, barbam cæsariemque cute tenus radentes, sola melota circa pudenda tecti ita publi-

blicas per plateas incedunt, ut bina specula prætereuntibus omnibus ostendant, voceque clarissima ingeminent in his se, quinam sint, & aliquando qui futuri contemplentur, nec rationis extra metam præscriptumque ferri se sinant. Etenim cum in duobus oraculis: *Noscere seipsum, finemque respicere*, Vniversa scholarum humanarum sapientia concludeatur, in duobus, inquam his punctis lineæ omnes Philosophicarum Theologiearumque disputationum terminentur: in hac puppi vitæ humanæ gubernaculum consistat, in hac prona veræ gloriæ vexillum erigatur, nihil esse melius, immo divinius nihil esse potest in hac vita, quam in ea specula considerationis humanæ oculorum aciem contorquere, in quibus clarissime videamus, cum Satyrico dicam:

Herum religio.

Allegoria

Quid sumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut meta quæ mollis flexus, & unde.

Verum enim vero non à Turcis hodierna die specula illa mutuabor, quæ vobis, & ex hoc loco, & in hac beatissimi Antonii solemnitate proponam, sed si lubet mentis aciem animique sensum ad evangelium hodiernum admovere, videbitis in Ecclesiæ manibus tanquam speculum quoddam propositum omnibus & apertum, in quo vir præcinctus & ad victoriæ cælestis expeditionem præparatus, lucem admirabilem è lucerna sua in terras omnes cælumque diffundat: audietis vero Evangelicum præconem hominibus universis acclamantem: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*, ut omnino quid in hoc vitæ decursu tanquam in aliqua ad salutem comparandam expeditione facere conveniat unumquemque, liceat hic clarissime tenebrisque remotis intueri. Et ecce quemadmodum

Ab occasione Evangelii.

Similitudo

dum omnia singulari divinaque prorsus ratione constituta esse in Ecclesia videmus, ita hodierna die divinitus, opinor esse factum, ut præcinctos habere lumbos & ardentes gestare lucernas, juberemur, eum eum recordatione solemni veneramur, qui præcinctus virtutum omnibus hominibus omnibus lucerna fulsit. Præcinxit lumbos suos Antonius, qui se rebus omnibus expediens, universa derelinquens, nuntium mundo remittens eremum, hoc est fortitudinis, patientiæ, humilitatis arenam est aggressus. Præcinxit lumbos suos Antonius, qui seipsum abnegavit in se ipsum pugnavit, de seipso victoriam reportavit, in quo turpes omnes cogitationes extinctæ, libido mortua, vanitas sepulta fuit; cui non legem dixit rerum humanarum amore soluta voluntas, sed præcinctum divina ratio gubernavit; quem non effrænata depressit luxuria, sed præcincta erexit modestia. Quod si apud Romanos cinctus armatum strenuumque, discinctus autem imbellem & effæminatum significabat; non imbellis & effæminatus, sed strenuus & armatus fuit Antonius, qui admirabili quadam è virtutibus omnibus Zona carnis omnem luxuriam, ac se totum coarctavit. Sed lucerna fuit Antonius, lucerna ardens in corde suo per charitatem, lucerna ardens in manibus suis per bonorum operum exercitationem lucerna ardens universo mundo per exempla virtutum. In eo erat velut in lucerna cælestis gratiæ lumen, & per eum velut per lucernam in terras omnes admirabile lumen exibat. Quemadmodum vero in Pharo Ægypti insula dies totos ac noctes lucerna ardens fluitantibus in mari nautis, ut ad eam suarum navium cursum dirigerent, proponebatur, ita fuit lucerna ardens in Ægypto Antonius, cujus lumen pre. cum radii in cælum usque deferebant, virtutum

Lumbos suos vere præcinxit Anton.

Traductio.

Amplificatio laudis Anton.

flammæ in terras omnes diffundebant, ad quem per scintillas aliquas evocati ex Ægypto regionibusque remotissimis populi confluebant, ut ad hanc lucernam per imitationem aliquam arderent, per virtutem acquisitam lucerent, per oleum ejusque calorem sanarentur. Fuit Antonius ardentissima illa lucerna, quam nam flatu mundus, vana compressione caro, suscepto frustra impetu Dæmones extinguere tentaverunt; sed sicut nisi effractis laterum compagibus extingui lucerna non potest, ita prorsus cum Antonii fidem comouteres constantiam labefactare, patientiam fatigare terrereque Dæmones non possunt, nec humanæ vanitatis aut carnis ventus intraret, illæsa immotaque sensuum latera, quæ virtutibus muniebantur, permanerent, ardens hæc lucerna perseveraret in terris: donec affixa cœlo majori lumine terras omnes cœlosque ipsos illustraret. Quanquam non ego vos ad theatralem scenam aliquam spectatores adesse volo, sed ad salutis expeditionem cursores requiro, ut non ad cogitationem tantum beatissimum Antonium revocetis, sed ad illum præcincti & expedito cursu contendatis; qua in re si quid hodie prodesse possim, Zonas vobis aliquas; quibus lumbos vestros ad cursum præcingatis, apportabo, & aliquam in manibus vestris lucernam accendam.

Applicatio ad Antonium.

Constătia ejusdem.

Contraposita.

Israëlitis olim in Ægyptiaca servitute detentis posita lex à Deo fuit apud Nilum, quam ocissime recederent ex Ægypto: succinctique lumbos agnum ederent, & supremo Numini Pascha celebrarent. Evolvamus hujus legis ænigma, & obnoxios nos esse legi reperiemus Sacræ litteræ deliciarum voluptatumque terram ac planitiem, Ægyptum appellant, in qua equus, salax equus ad salutem homo, nisi frænis catenisque compescatur, perpetuo cepit exultare. Nilus autem, Ambrosio teste, unum è quatuor Paradisi fluminibus

Confirmatio à lege Ægyptiorum.

Ægyptus quis Nilus castitatis symbolum

bus, Geon vocant Hebræi, & puritatem, castimoniam temperantiam designans universam Ægyptum inundat, ut despicatissimum corpus illud abluat, & libidinis ardorem extinguat. Non illi sumus Israelitæ in deliciarum voluptatumque servitute plerumque detenti; nos, nos illi sumus equi salaces ad salutem, effractis temperantiæ repagulis, excussa rationis habena, procurrentes in Ægyptum, in Ægypti voluptatibus insultantes ac tandem voluptatibus pleni ferocientes. Data est lex apud Nilum, lex temperantiæ, ut præcincti lumbos ex Ægypto quam ocissime recedamus, O quam multi sunt qui ad Nilum non accedunt, nec audire legem volunt! quam multi sunt, qui Ægyptum carnem hanc suam amantes in miserrima turpissimarum spurcissimarumque voluptatum servitute detineri malunt, quam lumbos præcingere, & ad agnum edendum properare? Serviant illi dæmoni Pharaoni suo; jugum ferant peccatorum immiserabiles; at nos qui ad Nilum temperantiæ continentiæque flumen accessimus, qui legem audivimus, qui in libertatem vocati, immo vero jam asserti ad salutis expeditionem Christi properamus, præcingamus lumbos nostros. Quid hoc est vero, præcingamus lumbos nostros? Hoc est carnis nostræ luxuriam omnem per continentiam coarctemus, turpes animæ nostræ cogitationes extinguamus, infrænem appetitum refrænemus; ut, quemadmodum princeps ait Apostolorum, succincti lumbos mentis nostræ, sobrii perfecti, speremus in eam, quæ offertur nobis gratiam, in revelationem Iesu Christi. Sciunt, qui ritus antiquos non ignorant, receptum apud veteres fuisse morem, ut salutarium victimarum renes ac lumbi tanquam impuri, & in quibus libidinis concupiscentia resideret, eximerentur, ignibusque traderentur, ita cui ad vitæ puritatem anhelamus & offerre nos in

Lex hæc applicatur nostro tempori.

Libidinosi

Præcingere quid.

Amore veterum.

in sacrificium Deo desideramus, præcingere lumbos nostros inprimis, & adurere debemus. Quid? lumbos ita præcingemus, ut ne minimum gustare liceat voluptatem. Ionathas post stragem Philisthinorum mellis tantum degustato condemnatus est ad mortem: audita sententia cum tristem illam vitæ suæ fortunam deploraret, Gustans inquit, gustavi in summitate virgæ quæ erat in manu mea, paululum mellis, & ecce ego morior. Nimirum mei istud est voluptas, quæ vel tantum degustata persæpe mortem adfert, semper autem dolorem. Sed illi mihi præcingere lumbos suos optime videntur, qui ita se rebus omnibus humanis expediunt, ut universa diligentes efficiant, & expediti mandatorum Dei viam decurrant. Quod si enim oblongæ talaresque togæ iter agere volentes impediunt; profecto longissimæ illæ rerum humanarum affectiones ac curæ salutis cursum non juvant, attollere illas, & præcingere debemus; non fluidæ sint, non dissolutæ. Veruntamen duos animæ nostræ lumbos, facultates ejusdem animadverto, intellectum & voluntatem. Quas obsecro non insanias dissolutus contemplatur intellectus? quos non vagus meandros sectatur? In quot errorum labyrinthos non abit? Miseri & infelices! Hæretici dum intellectum præcingere nolunt, non Pontificum voluntate gubernari, non Conciliorum decretis astringi, non Doctorum sanctorumque Patrum sententiis stare concupiscunt, viam illam errorum latissimam ingrediuntur, & in præcipitium damnationis dissoluti vagique ruunt. Miseri etiam & infelices illi, qui dum liberum per res humanas intellectum emittunt, nescio quos non odores fragantissimos in fœtoribus, aurum fulgentissimum in stercoribus, pompam splendidissimam in miseriis comminiscuntur. Placent honores quia magnos illos & auratos fingit intellectus, pla-

Ionathæ casus.

Voluptatis incommoda.

Similitudo

Repetitio.

Miseria mundanorum.

placent voluptates, qui suaves & jucundas esse decernit intellectus, placent divitiæ, quia potentiam illarum repræsentat intellectus. Nimirum similes sunt excellentissimo illi pictori Zeuxi, qui cum puerum uvas manu tenentem depinxisset, & avis nil veri ea puerum s uvas rostro compunxisset, iratus ipse si puerum, inquit, tam artificiose, quam uvas depinxissem, avis utique puerum extimescens, uvas meas non attigisset. Ita prorsus homines illi, quia mundi vanitatem, honores, ac divitias bene sibi repræsentant ac depingunt, amplectuntur; quia virtutes cælestes & divinas, aut nunquam aut rarissime suis animis repræsentant, si non fastidiant, certe non appetunt. Iam vero cum voluntas, alter animæ nostræ lumbus, dissoluta oæcaque laxatur, quid non appetit, quod nocet? quia non repudiat, quod habere, amplectique deberet? Adversus bonos odium quærit, adversus excellentes, invidiam sectatur, otium in labore venatur, in otio peccatum amplexatur: non rationi parere cupit, ne cedere videatur: non submittere se superiori, ne generosa non putetur: & cum gloriosius existimat perire, quam obedire, generosius ineptire, quam intra rationis se limites continere, ineptit tantum, & tantum perit. Sed tempus est, ut ad præcingendos hos carnis & animæ lumbos Zonas aliquas & cingula perquiramus. Et ecce, ut carnis lumbos percingatis, lineam illam Zonam, de qua Deus ad Aaronem: *Accinge zona linea*, vobis apporto. Castitatis est hæc zona, qua præcincti gratissimum nos Deo sacrificium offerimus & consecramus; Capite alteram fidei zonam, qua intellectum constringatis, & ut ait Apostolus: *In captivitatem omnem intellectum in obsequium Christi redigatis.* Capite tertiam, sed pretiosam, sed auream totam, qua voluntatem coarcta

Zeuxis facto.

Applicatio.

Voluntatis distincta mala.

Transitio ad alterã partem.

coarctetis, zonam, inquam, charitatis & amoris divini, de qua in Apocalypsi cælestis Aquila Ioannes: *Vidi similē filio hominis præcinctū ad mamillas Zona aurea.* Ita fiet, ut cum castitas lumbos præcinget, intellectum fides constringet, voluntatem divinus amor coarctabit, similes sanctæ illi animæ simus, quæ Proverb. 35. *Accinxit fortitudine lumbos suos, & roboravit brachium suum: gustavit & vidit, quia bona est negotiatio ejus, non extinguetur in nocte lucerna ejus.* Nondum vobis zonas omnes apportavi: unam adhuc accipite fortissimam præstantissimamque, sed pelliceam, qua Propheta quondam Elias, qua plusquam Propheta Ioannes Baptista cingebatur. De Elia 4. Regum habetis, Zona pelliœa accinctis renibus. De Ioanne Marc. 1, Zona pelliœa circa lumbos ejus. Nec aliud est Zona illa pelliœa, quam mortis recordatio, quæ hominis cogitationes optime cingit animumque coercet. Admiremini & obstupescite quod dicam. Cum Propheta sanctissimus Elias moraretur in monte Oreb, spiritus grandis & fortis subvertens mores & conterens spinas juxta illum præteriit, post spiritum commotio; post commotionem ignis. Evasit hæc omnia Propheta, sed in spelunca latens evasit. Quid hoc est? Nonne fuit spiritus ille superbia? illa commotio, cupiditas? ille ignis, luxuria? Omnino, nam omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbiæ vitæ, ut verissime Evangelista Ioannes. Quis hæc vero tanta pericula unquam evadet? qui mortis recordabitur, qui insurgentibus concupiscentiæ turbinibus, & ardentibus luxuriæ flammis in hujus recordationis spelunca delitescet. Tu homo, qui tantopere te admiraris, superbis & insolescis, applica Zonam hanc pelliceam ad lumbos tuos, & aliquando te moritu-

Zona ad præcingendum.

Zona præstantissima.

A facto Eliæ.

Ad hominem superbum adhortatio

rum

rum recordare, cadant illa sinuosa volumina vanitatum tuarum; demittetur ille tuus cristatus apex, sordescet tibi tua opulentia, tua doctrina, tua nobilitas. Profecto non sine causa Deus olim imperavit in Levitico, ut avibus in sacrificium offerendis plumæ prius avellerentur, inque locum ubi cineres servabantur, projicerentur. An non ut honores, dignitates, luxus, divitiæ, vanitates omnes, quæ plumæ sunt quædam, memoria mortis cinerumque temperaremus? Plura dicerem, nisi Sapiens uno oraculo pronuntiasse omnia videretur: *Memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Assume igitur, ô peccator, pelliceam hanc Zonam circa lumbos tuos, recordare mortis tuæ. Quod si curiosus ille naturæ arcanorum indagator Albertus Magnus vere tradit, nunquam amplius in nidum suum corvos reverti, cum eidem cineres aut vitri pulveres inspersos animadvertunt, nunquam etiam amplius infernalis ille corvus Satanas suum ad animum redibit, in quo mortis venturæ cineres recordatione quadam conspersos esse videbit. Restat, ut cum vobis zonas hactenus præsentarim, lucernam aliquam vestris in manibus accendam, ac finiam aliquando. Multæ sunt tenebræ, multis opus est lucerna; in hoc ergastulo fragilitatis humanæ densissima undequaque obscuritas impendet, nisi lucernas præferamus ardentes, impingemus, & in præcipitia faciles corruemus. Agite tamen si præcincti sint lumbi vestri, jam ardentes non difficile est lucernas habere. Bona, inquam opera, virtutesque per charitatem exercere, liberalem in pauperes esse mansuetum ac benignum in omnes, justum, pium, modestum, continentem ubique. Quanquam lucernas in manibus ardentes habere, nihil etiam aliud esse potest, quam ita vivere, quemadmodum qui in

A testimonio Alberti.

Tertia pars.

Bona opera lucernæ sunt.

extrema illa hora jam jam animam exhalaturi, & accensam tenentes lucernam moriuntur. Repræsentate vobis, si lubet, morientem aliquem, & mortem jam intra fauces titubante lingua frigidisque membris anhelantem, quid agit tandem, & quid loquitur? Circumstant plorantes amici, corpore semi mortuo derelicto Medici discedunt, nulla spes est, moriendum est, ipse manibus, ut potest ambabus lucernam ardentem apprehendit ac tenet, interim demissis oculis animam suam ardentissime Deo commendat, & misericordiam ejus singultibus abruptis implorat, ignoscit omnibus & ignosci sibi cum lacrymis expostit, aliena restitui jubet, & distribui pauperibus eleemosynas curat, nullæ in ipso cupiditates, nulla opum desideria, nulli ultionum appetitus Hæ sunt cogitationes illæ, quas habere nos Deus hac in vita cupit, dum ardentes in manibus nostris lucernas requirit. Hæc est imago vitæ, quam in speculo venturæ mortis intuemur. Ita vivendum est, sicut moriendum, sine cupiditate aut vindicta, ignoscendo omnibus & ignosci nobis ab omnibus exoptando salutem nostram benignitati divinæ commendando, & promptissimam ejus misericordiam assiduis precibus implorando. Alexander Magnus cum aliquam urbem obsidione cinxisset, publico in loco facem accendebat, voceque clarissima per præconem edicebat, incolumes futuros omnes, qui quamdiu fax arderet victoris se potestati tradidissent? extincta vero face spem nullam amplius superesse salutis Eodem prorsus modo quamdiu vitæ hujus fax ardet, clamat Deus: *Convertimini ad me, tradite vos, aperite mihi portas vestras*: namque ubi fax erit extincta per mortem, nullus amplius indulgentiæ locus erit. Non in morte sapiendum est sero, sed in vita sapiendum est cito,

Hypotyposis.

Agonizans.

A facto Alexandri

cito. Inter aves illas quas offerri sibi Deus nolebat olim, cygnus erat. Et cur obsecro avis illa pulcherrima non efferebatur? quoniam non in vita, sed in morte cantat. Neque certe offerentur illi Deo qui morum vitæque correctionem ad extremum usque vitæ terminum differunt, nec nisi ex hac vita migraturi pœnitentiæ threnos palinodiamque cantant. Non ita nos sapimus, ita vero sapiamus, ut dum vivimus, sint lumbi nostri præcincti & lucernæ ardentes in manibus nostris. Non dormire possunt, qui sunt præcincti, non dormire possunt, qui ardentem manu facem tenent, cujus fulgore perturbatur. Nec nos profecto peccati somno indulgebimus, sed in Dei ministerio diligenter vigilabimus, si lumbi nostri sint præcincti, & ardentes in manibus nostris lucernæ. Tu Deus benignissime, qui lux es vera, illuminans omnem hominem venientẽ in hanc mundum, qui ignem venisti mittere in terram, & nihil vis nisi ut ardeat; qui Sol es justitiæ & lumen æternum, accende in his corporum animorumque nostrorum lucernis lucem aliquam gratiæ tuæ, ut ardeamus in te, & coram te luceamus. Ure etiam igne S. Spiritus renes nostros & cor nostrum, Domine, ut tibi casto corpore serviamus, & mundo corde placeamus, DIXI.

Conclusio cum adhortatione

Apostrophe cum imploratione.

ORATIO XXI.

DE AMBITIONE CÆLESTI.

Exordium ab inclinatione hominum.

MORTALIUM unumquemque excellentiæ cujusdam ac præstantia studio, gloriaque duci (neque enim, ut Romanus inquit Orator dissimulandum est, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum) ita notum

est ac manifestum universis, ut si illud argumentis planum facere constituissem, non ad rationem, sed ad uniuscujusque cogitationem confugiendum esse putarem. Etenim cupiditatem gloriæ quandam, ac principatûs appellationem benè natis omnibus ac informatis ita indidit natura parens, ut nulla gens sit, nullus ordo, nulla ætas, quæ non studio honoris inflammetur, atque adeò, ut ita optimis quibuscunque etiam virtus quædam insideat, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis incitat, atque admonet, non in umbra atque tenebris delitescendum, sed in luce palam apparendum esse; non vitam sine gloria, & omnibus honorum ornamentis spoliatam ducendam esse, sed ad gloriæ dignitatem, & ad ipsum virtutis præmium honorem contendendum. Atque hæc est illa gloriæ cupiditas, quæ plerosque mortales ad præclara quæcunque facinora suscipienda ita vehementer incendit, ut pro honoris dignitate vel obtinenda vel retinendâ gravissimis discriminibus vitam opponant, humanæ vitæ commoda virtutis ac sapientiæ studio postponant, omnia denique spe incitati immortalitatis se tanquam indigna atque animo suo inferiora contemnant. Verùm quemadmodum olim fortissimus ille Romanus Mutius Scævola specie purpuræ oblata deceptus est, ut, cùm Porsennam Regem occupare seriò cogitat, purpuratum ejus scribam occidat; ita plurimi dum insito sibi à natura gloriæ studio ad gloriam ipsam magno animo contendunt, specie vanitatis objectâ falluntur, & pro vera inanem, pro æterna caducam ac momento perituram aucupantur & amplexantur. Quæ causa est cur hodie, cùm sanctissimum Iacobum summi in dextera sinistraque DEI honoris cum fratre candidatum gratiæ memoriâ pioque obsequio veneramur, atque illum quidem hujus nostræ Sodalitatis tutelare Numen colimus, constituerim

Repetitio.

Gloria cupiditas.

Afallo Scævola.

Causa dicendi.

Propositio. apud Vos, Ornatissimi Domini SODALES, hoc loco tanquam in theatro quodam veræ glo candidatum Christianum hominem repræsen re, atque eam verè cœlestem ambitionem desig re, qua inflammati excitatique omnes ad ob nendum in immortalitate principatum aliqu contendere aspirareque debemus. Non patiar gum aut dubium errare Candidatum hunc r strum, sed per sanctissimi Iacobi vestigia secur ducam, ut iisdem quibus ille meritis, atque eod omninò ambitu ad cœlestem dignitatem aspi

Captatio attentionis. Rogo interim & obtestor unumquemque vestrû ut tantisper, dum cœlestis hujus ambitionis off brevi oratione designo, seipsum Candidatum c constituat, & me dicentem animo cogitationeq comitetur.

Finis ad quē creatus est homo. Atque inprimis illud contendo, hominem, an mal illud præstantissimum, cujus in vertice r tionis facem ardentem natura collocavit, in nimo verò lucentem divinitatis ipsius imagine impressit, non ad illam dignitatum humanar fastigia, quæ prima mundi maximaque credu tur; sed ad veram æternamque gloriam, quæ s la Dei possessione fruitioneque continetur, o ni studio laboreque contendere oportere. C cumspiciat obsecro, seipsum homo, & illud co pus suum contempletur, an non cùm cæteras an mantes ille opifex rerum, ille potens moderat universi prono in terram corpore ad pastum a jecisset:

Os homini sublime dedit, cœlumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Neque sanè ut spectator duntaxat esset pulche rimæ mundi machinæ, & ignitas illas in orbib stellatis faces admiraretur; sed ut se cœli Ca didatum, & ad veram illam æternamque, qua Deo fluit, gloriam natum esse meminisset. I trospiciat verò etiam seipsum homo, & in se psu

psum descendat, an non ita compositum est à natura cor ejus, ut unâ parte sit acutum & cuspidatum, superiore verò latum, & duplici culmine sursum assurgens? an non, inquam, ita formatum est à natura, ut triangularem quandam figuram, quæ nulla re rotunda ita unquam repleri potest, quin vacuos angulos relinquat, præ se ferat? Nimirum, ut latissimo semper affectu homo cœlestem illam gloriam ac Deum ipsum Candidatus ambiat: nunquam verò vel in puncto duntaxat inferiora hæc & terrena contingat; nimirum, inquam, ut ad divinam illam Majestatem, quæ trina est; & in illa sua unitate quodammodo triangularis, & à qua sola repleri satiarique cor ejus potest, inflammata cupiditate contendat, orbem hunc rotundum, qui totum replere cor nunquam potest, generoso affectu contemnat. Consideret nunc etiam homo se in Dei familiam adoptatum, ejus imagine & insignibus ornatum, ejus Filii profuso sanguine in libertatem assertum, an non etiam par esse judicabit, ut ad amplissimos familiæ suæ honores adspiret, & pro aliquo apud Deum conditorem ac liberatorem suum adipiscendo principatu ambitiosa pietate sollicitet? Valeant igitur illi, neque in veræ gloriæ Candidatorum numero censeantur, qui humanarum dignitatum culmina tantùm respiciunt, de cœlorum Magistratibus nihil ipsi cogitant: valeant, inquam, & hominem ethnicum Severum Imperatorem audiant, qui omnia, quorum insano amore ardere homines solent, adeptus ipse, & vana expertus omnia tandem coactus est exclamare: *Omnia fui, nihil expedit.* Non mihi hic adsint etiam illi, qui ut Satyricus ait:

A cordis humani cōstitutione inducente in Dei affectum.

Alterum motivum.

Renuntiatio mundi.

A testimonio.

Obstipo capite, & figentes lumine terram,

in exhausta aviditate divitias quærunt, & undique effodiunt, cœlestium interim bonorum

contemptores. O verè *Quàm curvæ in terris an[imæ], & cœlestium inanes!* Eant, eant illi, & Th[e]mistoclem nominem etiam Ethnicum audient[es] erubescant, qui cùm parta ingenti victoria [ad] maris littus consistens multa cadavera in terra[m] vi fluctuum ejecta, & in quibusdam monilia to[r]quesque conspicaretur, ipse præteriens duci cu[i]dam tum fortè sibi adstanti: Aspice, inquit, [&] accipe ea tibi, non enim es Themistocles. Sa[ne] neque tu, quisquis es avarus, qui tantoperè perit[u]ris bonis istis inhias & inhæres, Christianus es; [e]pe tamen, congere, accumula, incuba & indor[mi] iis, non enim es Christianus. Nolo etiam eos, q[ui] popularem auram & hominum inanem applau[sum] ambitiosi ipsi sectantur, fumum ventumq[ue] venantes, neque enim esse possunt veræ glori[æ] Candidati; recordentur, si placet, Lucii Rom[a]norum omnium hac in re sapientissimi, cùi cù[m] Senatus propter celeberrimam de hostibus victo[]riam reportatam amplissi[m]um triumphi hono[]rem decrevisset, triumphare ipse recusavit, st[a]tuam verò suam è cera factam triumphali curr[ui] imposuit, & ardentem circumquaque ignem, c[u]jus ipsa paulatim calore consumebatur: ut ill[e] nimirum dignissimo hominum omnium memor[ia] facto declararet, nullum esse tam amplum, ta[m] fastuosum, tam excelsum dignitatis cujusv[is] honorem, qui non modò hominem ipsum no[n] ornaret, sed consumeret: *Quoniam in imagine p[er]transit homo, sicut cera fluens à facie ignis,* Propheta Regius attestatur. Quanquam del[e]ctentur ambitione ista, quorum animus s[e] mundo majorem non agnoscit, at tu Christi[a]ne, quem ego nunc compello, & in campu[m] Martium veræ gloriæ Candidatum appello, pr[o]di & ambi: vocat te æternus ille Pater, q[ui] te propter se, ac propter suam duntaxat gl[o]ria[m]

A facto Themistoclis.

Lucij.

Testimoniū Davidis.

Apostrophe ad Christianum.

riam aliquando creavit jam verò suffragium promittit. Vocat te, & tanquam magnes te trahit benignissimus ille Filius Redemptor tuus, qui te sibi vitæ suæ periculo ac pretio vendicavit, nunc etiam suffragari concupiscit. Vocat te sanctissimus ille Spiritus, qui quoties gratiæ suæ rivos in te effudit, & ad cui cordis fores tam amice pulsat, nunc etiam votum suum adducit. Et adhuc hæres? Et tuam illam animam, qua vivis, sentis, intelligis, è cœlo tanquam divinæ particulam auræ haustam ignoras? Perituris illa caducisque bonis pasci, & inanibus honoribus delectari non potest. Et tum illum intellectum infinitæ veritatis capacem; tuam illam voluntatem, quam nihil, quod finitum est, replere potest, omninò nescis? Profectò age quod vis, in hoc aut illud te mundi latus converte, nunquam quiesces, nisi in Deo subsistas; nunquam satiaberis, nisi tibi apparuerit. Sed adest, gloriæ stimulis excitatur & ambire tandem placet. Non ignoratis apud veteres illos Romanos publico more receptum fuisse, ut si Magistratum aliqui, putatote Consulatum aut Præturam ambirent, candida in veste, quam recentem à fullone haberent; aut certè priscis illis temporibus, ut è Catone Plutarchus habet, absque togis, & in indusio duntaxat in Campo Martio comparerent. Quamnam igitur Candidato nostro vestem circumponemus? Candidam sanè illam, & omni nive candidiorem innocentiæ vestem, animi & cordis puritatem Ita decretum fuit à divina Majestate supplicante Davide: *Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius?* Responsum quippè illi fuit, & pro omnibus tunc decretum: *Innocens manibus, & mundo corde.* Decretum iterum & aliàs fuit, cùm ipse Deus de vera felicitate disserens, sacratissimo ore suo

A more Romanorũ.

Candida vestis, innocentia.

Beatos mundo corde pronuntiavit, *quoniam ipsi Deum videbunt.* Illa est innocentiæ vestis, quam à regni sui Candidatis cœlestis Imperator reposcit, dum toties acclamat: *Fili, præbe mihi cor tuum,*

Repetitio. cor nimirum candidissimum, sed innocentiæ candore; cor mundissimum, sed puritatis munditie; ardentissimum, sed charitatis & amoris ardore.

Exemplum candoris huius S. Gertrudis. Illa est innocentiæ vestis, quam cùm diva Gertrudis summa cum puritate cordi suo circumposuisset, ita Deo placuit, ut teste Blosio, divæ Mechtildi eodem in monasterio agenti fassus sit: nullum esse in terra totum locum, dempto venerabilis Eucharistiæ Sacramento, in quo ageret

Campus horum Candidatorum. libentiùs, quàm in corde Gertrudis. O immensæ dignitatis beneficium! ô cœlestem, ô Angelicam, ô divinam omninò puritatem! Sed jam igitur Candidatum habemus, nunc illum in campum Martium deducamus. Quæritis quemnam ego campum Martium intelligam? Mundum hunc universum, in quo ita constitutus est homo, ut innocentia sua divinæ Majestati placere, præclaris verò operibus suis cœlestem gloriam, quamdiu communis auræ beneficio fruitur, debeat promereri. Atque ut ambitioni huic cœlesti modum aliquem præscribamus, & Candidato nostro jam campum tenenti sua studia & officia designemus, necesse est inprimis, ut qui in cœlo principatum aliquem ambit, humanarum dignitatum affectum omnem deponat, omnia deserat, omnibus valedicat.

Contraposita conglobata. Neque enim fieri potest, ut cœlum una respiciat & terram, ut Deum simul sollicitet, & homines prenset; si ad homines respiciat, jam Deum nolle dicitur; si honorem aliquem in terris, si plausum, si opulentiam quærat, jam ad cœlestem gloriam nullum animum adjicere credetur. Vna Jesse ambitio debet, quandoquidem una tantùm est vera gloria, quam ambire Chri-

ſtianus debet, & qua qui potiuntur, diademate cœleſti coronantur, ſceptro immortali donantur, gemmis æternis lucent, omnibus omninò bonis affluunt, & quodammodo redundant. Annon Alexander Magnus, ille orbis univerſi Candidatus, & cui unus non ſufficiebat orbis, cùm multa de regni Indici opulentia divitiiſque intellexiſſet, ſua omnia, adeoque paternum regnum purpuratis ſuis diſtribuit, & ſibi ſoli ſpes ſuas reſervavit? Annon Helvetii cùm Italiæ fertilitatem rumore aliquo percepiſſent, tantâ ejus occupandæ cupiditate exarſerunt, ut injectis flammis patriam ſuam univerſam delerent? Et cœlum non tanti Chriſtianus faceret, quanti Indiam Alexander? non tanti cœleſtem gloriam, quanti Italiæ fertilitatem Helvetii? Imitare Candidate Chriſtiane divum Iacobum, ille poſtquam relictis omnibus ſecutus eſt Chriſtum, tum ad excelſum illum in dextera ſiniſtraque DEI honorem aſpiravit, ut cùm ampliùs nihil haberet, Deum ipſum ſummum nempè bonum poſſideret. Imitare Serapionem anachoretam, cujus animum cùm illa potens gloriæ cœleſtis ambitio occupaviſſet, relictis omnibus & amicis & bonis, induſio ſolo tectus, & bibliorum ſacrorum Codicem ſub brachio geſtans, non aliter quàm ſi mente captus ac inſanus fuiſſet, per agros & deſerta loca diſcurrebat; cumque ab eo, cur ita furibundus, veſtibus ac rebus omnibus ſpoliatus vagaretur, quiſpiam fortaſſe quæreret, Codicem ſuum oſtendens, hic, inquit, me ſpoliavit. Indicare nimirum volebat, ſpem ſibi ex ſacro Codice magnæ alicujus & æternæ felicitatis factam eſſe, cujus cupiditate uſque adeò inflammaretur, ut illi libenter mundum univerſum poſtponeret, & verè etiam aſpernaretur, relinqueret, conculcaret, O generoſiſſimum Candidatum!

Ab exẽplo,

Amplificatio ejuſdem

Adhortatio ad quẽcunque Chriſtianũ.

Ab exẽplo

Prosopopœia O laudandam ambitionem! Quàm verè, sanctissime Serapion, dicere poteras cum Augustino *Domine fecisti nos ad te, & ideò inquietum est cor nostrum, donec perveniat ad te.* Videre vultis descendentes alios in hunc campum Martium Candidatos, honorum desertores, mundi contemptores? Videte inprimis Candidatos Imperatores, Athanasium, Isacium, Michaelem, Theodosium, Ioannem Brennam, alios quamplurimos qui spreto Orientis imperio, positis diadematibus & sceptris vitæ monasticæ instituta susceperunt. Quos imitati Lotharius & Hugo Occidentis Imperatores, depositâ Imperii purpurâ religiosam vestem induerunt. Nec defuerunt hac ambitione cœlesti perculsæ Imperatrices Augusta & Theodora in Oriente; Agnes, Cunegundis, Elisabetha, Richarda in Occidente, quæ omnes ut cœli imperium ambirent, terræ imperio valedixerunt. Videte nunc candidatos Reges, Rachisum Longobardorum, Lotharium Austrasiæ, Pipinum Italiæ, Richardum Angliæ, Carolomannum Sueciæ, Bambam Hispaniæ, Egbertum Nortumbriæ, Trebellium Bulgariæ, Veremondum Castillæ; non omnes omnino: secutæ sunt illos tamen Reginæ Etelburga & Seburga Angliæ, Batildis & Radegunda Franciæ, Nernecia & Tharesia Hispaniæ, Cunegundis Poloniæ, Santiadis Siciliæ, aliæ innumeræ, qui omnes profectò Reges ac Reginæ, cùm pro cœlesti regno sollicitarent, priùs terrenorum regnorum voluptatibus ac titulis renuntiandum esse judicaverunt. Producere possem vobis in hunc campum Martium Duces, Marchiones, Comites, Barones, Guilielmum illum Aquitaniæ Ducem, qui duodecim ipsis annis loricam ferream ad carnem sub veste religiosa gestavit: Arcigradum & Dicelanum Sueviæ Duces, quibus nihil unquam jucun-

Ab exemplo Imperatorum vitam religiosam amplectentium.

Ab enumeratione Reginarum.

à Ducibus.

jucundius fuit, quàm humanis dignitatibus sese abdicare: Guilelmum Burgundiæ Ducem, qui tum priùs sese ad cœlum contendere putavit, cùm in mundo nihil possideret. Quanquam quid attinet in hanc cœlestis ambitionis arenam plures revocare? credo equidem, jam Candidati nostri animum tot Imperatorum, Regum ac Ducum exempla permoverunt, sed tamen si vel tantùm oculos in cœlum conjiciat, non dubito, quin cum B. Ignatio Societatis IESV Conditore, egregio sanè Candidato, protinùs exclamabit: *O quàm sordet mihi terra, cùm cœlum aspicio!* Pergam igitur, sed ecce videre mihi videor hic ambitiosum aliquem & terrenæ dignitatis Candidatum. Bone Deus, quàm pavidus est, quàm attentus, ne verbo aliquo aut facto offendat! quantam affabilitatem exhibet! quantam benignitatem ostendit! hos sequitur & obsequitur, illos profundâ submissione salutat & honorat, omnibus sese inclinat, nunc Curiam frequentat, nunc ad Optimates decurrit; si transeat, assurgit; si recedant, amplexatur & applaudit: verbo uno, nihil ipse non agit. Talem esse Candidatum nostrum exopto: Principatum cœlestem ambit? benè speret, sed cum timore: faventem sibi divinam Majestatem reperit? caveat ne verbo lædat, ne cogitatione offendat, ne facto displiceat. à Deo tandem aliquando principatum illum expectat? sæpè illi assurgat laudando, sæpè illi sese submittat adorando: cum eo loquatur orando, familiariter agat contemplando; cùm ille ad eum pro sua benignitate in Venerabilis Eucharistiæ Sacramento accedit, totum illum animo, & expansis voluntatis benevolæ brachiis amplexetur. Opem aliquam & aliorum favores quærit? adeat potentes illos cœlestis Aulæ Optimates, efflagitet ab iis ut suorum meritorum commemoratione Dei in se voluntatem inclinent. Ta-

A Testimonio.

Hypotyposis

Repetitio.

Traductio.

Ab exēplo. lis fuit sanctiss. Iacobus, cujus genua procumbendi assiduitate instar pellis camelorum occaluerant, ita sæpè ad Deum recurrebat, à quo petitam dignitatem expectabat; ita illi secreta cordis desideria communicabat, & novâ gratiâ, novo favore ac robore indies ab illo augebatur. *Transitio.* Veniamus nunc ad illud, quod caput est petitionis hujus & ambitionis cœlestis, inquiramus ab hoc nostro Candidato, quod à sanctissimo Iacobo atque ejus fratre Christus ipse inquisivit. *Apostrophe ad Christianum.* Agedum ô Christiane, ô cœli Candidate, tunc calicem bibere, quem Christus ipse bibit aliquando potes? Dicam apertiùs. Tunc calumniis ac conviciis vexari, ab hominibus rideri, famere sæpè ac sitire, jejuniis macerari, ciliciis torqueri, flagris discindi, adversitatibus quibusunque agitari potes? *Prosopopæia* possum, inquis: laudo generosum & intrepidum animum; sed age rursum: tunc crucem subire, sanguinem dare, vitam per enses, per ignes, per undas, per cruciatus horrendissimos & atrocissimos pro Christo profundere morique potes? Quid dubitas? voluit & potuit, & verò etiam Apostolorum omnium primus, vitæ authori vitam, Redemptori sanguinem generoso animo cervicem districto gladio subjiciendo beatissimus Iacobus reddidit, nec nisi suo sanguine purpuratus, quam ambierat, summæ dignitatis gloriam impetravit. *A causa ad effectum.* Nimirum pati cum Christo oportet, si regnare cum Christo velimus; conformes fieri necesse est illi, si ab illo ad gloriam electos nos esse speremus: ille per crucem ad cœli summum imperium ascendit, nos non alio quàm laboris, quàm difficultatis, quàm afflictionis pretio locum aliquem in ejus imperio consequemur. *Ab exemplo Iulij Cæsaris.* Obambulabat die quadam suo in horto Iulius Cæsar, ille primus Romani Imperii Candidatus, cùm fortè sedentem in lauri vicinæ ramis columbam palmamque ore gestantem animadvertit, rei novitate nonnihil attoni-

attonitus & animo perculsus aruspices exemplo convocat, quidque hoc novæ rei miraculum portendat, sciscitatur. Illi futurum illum aliquando Romæ, sed post gravissimos labores difficillimasque victorias imperatorum, respondent. Et verè ita evenit, & verè ita eveniet Candidatis omnibus, ut per molestias innumeras, per difficultates acerrbissimas, per dolores acerrimos, per luctas & pugnas adversus mundum, carnem, dæmonem gravissimas, expectatum in cœlis principatum adire debeant & obtinere. Date mihi sanctissimam ipsam Christi Matrem: annon ejus animam doloris gladius pertransivit? Date Apostolos, illos Christi Legatos, & Ecclesiæ primos Antistites, annon tyrannorum gladiis & securibus subjicere omnes corpus suum debuerunt? Date Martyres, quanquam jam nomine ipso cruciatos æstosque intelligitis. Date Confessores, Paulos, Antonios, Hilariones, Macharios, Hieronymos: annon per austeritatem incredibilem, per jejunia, per cilicia, per humicubationes, per vigilias, per flagra ad cœlum contenderunt? Date Virgines: annon virginitatis suæ lilium suo sanguine purpuraverunt, aut inter difficillima certamina intactum servaverunt? Et sanè non aliter agere in hoc hujus mundi Campo Martio Candidatus noster potest, quàm ut difficultatibus variis & adversitatibus expositus magno eas animo superare contendat, & superando propositam sibi gloriam augeat. Quod quoniam jam apud se recepit, & nihil tam esse durum potest, quod subire pro gloria illa paratus non sit, superest hoc tantùm, ut Comitiorum aliquando dies elucescat, pro difficultatibus omnibus expeditus tandem aliquando petitâ gloriâ cœlestique principatu potiatur. At obsecro, quis ille Comitiorum dies? Mortis & judicii dies: mors ambitioni huic & petitioni fidem imponet, judicium merita expendet, & laboribus

Amplificatio ad præsens.

Ab enumeratione exemplorum.

Conclusio à comparatione.

Hypotyposis

præmium ac gloriam reponet. Parum est vi am deponere, plurimum est in vita multum meruisse. Non benè Candidati officio functus erit, qui favorem tantùm exspectavit; sed qui meritorum vim ostenderit, atque ita dicere poterit: Æterne Deus, summum bonum & infinita Majestas, quoniam me tuam ad gloriam creavisti, tuæ gloriæ, quoad vivere licuit, Candidatus extiti, ut me tuum esse novisses, candidam innocentiæ vestem gessi, & ut potui, servavi: pro te omnia in terris deserui, etiam omnium affectum posui, & servivit tantùm mundus necessitati. Nihil mihi extra te placuit, ideo omni studio te quæsivi, pro te omnia adversa libenter pertuli, & si virtutis est ac meriti sic mori, pro te morior. Faxit Deus, ita vivere omnes, ita dicere, ita mori possimus. DIXI.

Apostrophe ad ipsum Deum.

ORATIO XXII.

DE THESAVRO COELESTI.

Exordium à thesaurorum cupiditate.

ITA comparatum est à natura, Ornatissimi & Humanissimi AVDITORES, ut cùm thesaurorum, seu auri vel argenti alicujus, monilium ac pretiosæ supellectilis fieri mentionem homines intelligunt, statim erectis animis & auribus, effusisque planè desideriis videre contendant, & tacitis quibusdam votis possidere concupiscant. Verùm quemadmodum olim Persarum Regi Dario accidisse historiarum monumenta testantur, ut cùm magnâ aviditate ad Semiramidis Assiriorum Reginæ sepulchrum, in quo thesauros ingentes latere didicerat, accessisset, illudque etiam magno labore aperiri curavisset, nihil

Comparatio

nihil tamen in eo præter hanc sententiam insculptam repererit : *Si non esses insatiabilis, mortuorum sepulchra non attigisses.* Ita plerumque cupidis hominibus evenire solet, ut cùm magna animi contentione ad res humanas accesserunt, atque in iis thesaurum aliquem ingentem, felicitatem, inquam, positam esse putaverunt, nihil interim, nisi vanitatem, nisi umbram, nisi omninò nihil inveniant. Quæ causa est cur ego hodie, dum regnum cœlorum, summum nempè bonum, & supremam hominis felicitatem thesaurum esse & absconditum intelligamus, constituerim in ejus inquisitione vobiscum versari, & illius aliquando tandem inveniendi modum reperire. Scio enim erectos jam esse animos vestros, & thesauri quoniam à me mentio facta est, jam in illud votum abivisse, ut si possidere fas non sit, liceat saltem videre ac cognoscere. Vos me cogitatione sequimini, ego oratione præcedam : sed adeste potissimum, Adolescentes, quorum ætas cupiditatibus innumeris obnoxia, huic uni thesaurorum desiderio & optimæ felicitatis aviditati facilè succumbit. Credo equidem ita vos omnes existimare, non in humilibus agrestium hominum casis, non in egenorum & mendicorum tuguriis, non in perstrepentibus multo labore sudantium quotidie opificum ædibus, non in vicis patentibusque ac nullo muro munitis oppositis : sed in urbibus, in arcibus, in Regum ac Principum palatiis, in Nobilium Illustriumque domiciliis, in opulentorum mercatorum domibus vim auri magnam vel argenti thesaurosque ingentes reperiri. Si ita sanè & nos urbem aliquam ingressi (fingite quam vultis opulentissimam) num hic, quem quærimus, thesaurus, num hominis optima felicitas delitescat, perscrutemur. Atque inprimis quid tandem est quod Principes illi viri, illi Nobiles, illi opu-

Causa dicendi.

Ad adolescentes.

A loco.

Confirmationis exordium.

lenti negotiatores in deliciis, in oculis, in animis habeat, & quo cùm potiuntur, sese fortunatos ac felices arbitrantur? Voluptas est, opinor, divitiæ sunt, honor est & excelsa in hominum oculis ac veneratione dignitas. Quid? etiamne voluptas illa esca serpentis, cicuta virtutis, spuma, & sperma veneris, sentina & tæda turpitudinis thesaurus erit hominis & suprema felicitas? Fierine potest, ut Sardanapalus aliquis libidinum ac voluptatum charybdis felix evadat? Ita quidem porcus ille Aristippus olim existimavit, verùm non hominis, sed pecudis voce locutus. Annon Balthasar ille Babyloniorum Monarcha in ipso mensæ apparatu regioque convivio confossus fuit? Annon Attila Rex in novæ sponsæ amplexu expiravit? Annon Galliarum Rex Henricus II. cùm Philippo H spaniarum Monarchæ in matrimonium filiam dedisset, in ipsa nuptiarum festivitate ex frustulo fractæ lanceæ per oculum in cranium ejus ingesto, inopinatâ morte suam summam lætitiam in miserabilem luctum ac mœstitiam convertit: *Usque adeò nulla est sincera voluptas, sollicitumque aliquid lætis intervenit.* Usque adeò quicquid à Baccho est, irritamentum est veneris; quicquid à Venere, mortis prælu-dium; quicquid à quacunque corporis voluptate belluinum. Apage igitur fœda ingluvies, spurca & fallax voluptas, homine indigna mollities: neque enim esse felicitas in te potest, in qua fœditas est, infirmitas, pudenda calamitas. Do exemplum, vos ut in speculum oculos conjicitote. Fuit Ducis cujusdam Venetorum uxor, Damiano teste, quæ usque adeò mollis, delicata, & multo luxu fracta fuit, ut non aquis sese communibus, sed roribus matutinis, quos colligi laboriosissimè curabat, lavaret; non cibos ad mensam manu contingeret, sed fuscinulis aureis ori admoveret; corpus suum unguentis quotidie

Voluptatis contemptus

Hujus mala ab exemplis.

Definitiones conglobatæ.

Ab exemplo Veneta luxuriosa.

tidie fragrantissimis perfundebat; cubiculum preciosissimis aromatibus vaporabat; quicquid luxus ingenioso genio suggerebat, id omne in se, & circa se consumebat. Quid deindè verò? Divinitùs (ita enim opinor) gravi morbo percutitur, ex morbo corporis putredo, ex putredine graveolentia ac fœtor tantus exoritur, ut intueri eam nemo posset, adesse illi nemo sustineret. Vna erat & fida illi ancilla, quæ aromatum multorum auxilio, & occlusis naribus raptim quotidie cibum illi porrigebat, & festinantiùs indè recedebat. Fœdum professò, sed verum, lamentabile, sed utile posteris omnibus ac sæculis exemplum, nullam esse in corporis delitiis ac voluptatibus felicitatem. Discutiamus jam divitias, & si quid est felicitatis in illis, excutiamus. Quanquam si nihil aliud sunt aurum & argentum, quàm naturæ stercora, quo omnes in scopulum rapiuntur; si sunt irritamenta malorum, ut appellavit Poeta: qua lege summam in iis felicitatem ponemus, & Crœsos, Mydas, Polycrates beatos dicemus? Illæ Crœsum ad rogum, Mydam ad extremam famem, Polycratem ad crucem perduxerunt. Ita excæcant, illaqueant, perdunt. Perdunt, inquam, & obsecro perditionis horrendæ miseriam, quam aurum inducit, considerate. Refert Nidorius fuisse Constantiæ civem quendã, qui aurum suum usque adeò perditè deperibat, & insano ejus amore inflammabatur, ut cùm in morbum incidisset, ne quid de auro suo detrahere cogeretur, in xenodochium sese deportari curarit. Hic cùm subeundam esse fatalis horæ legem animadverteret, & jam inter gravissimos cruciatus deficiente paulatim animo mortem ipsam anhelaret, jusculum aliquod ex leguminibus sibi parari, & ad se suum aurum adferri petit. Paratur jusculum, aurum adfertur, cujus aspectu ille animo vehementissimè cõmotus, lacrymari & abruptis singultibus ,ejula-

Alterum argument.

Mala divitiarum.

Ab exemplo alicujus Constantiensis.

ejulare cœpit; tum admotâ, ut potuit, manu aurum accipit, jusculo & offæ suæ immiscet, arreptoque argenteo cochleari in os aliquoties ingerit, sed ingerendo dum & ipsum devorare cochlear contendit, devorando suffocatur. En illa, quam ab auro miser avarus reportavit, felicitas, imò sanè æterna calamitas. Sed ejusmodi innumeris adhærere nihil attinet, dignitatum humanarum fastigia respiciamus, fortè in purpura delitescit felicitas, & Aularum regiarum splendoribus exornatur. Benè quidem regnorum quandam inflexionem grammatico more complexus est hoc versu:

Tertium, dignitates humanæ,

Regnabo, regno, regnavi, sum sine regno.

Ita regnorum illa, si dicenda felicitas est, in cursu est, stationem non habet, volvitur ad metam, ad mortem, lubrica est fortunæ scala; undè Cæsar cum pompa, Alexander cum sceptro cecidit. Videre vultis, quem penè novistis? Demus in noto exemplo rem notam: Philippus II ille Hispaniarum & Indiarum Monarcha, cùm in supremo dignitatis terrenæ fastigio positus persolvere extremum naturæ debitum deberet, pheretrum, quo componi defuncti corpus oportebat, suo in conspectu collocari, coronamque, regium capitis decus unà cum mortui calvaria superimponi jussit, tum ad se filium filiamque acciri, qui ubi ægro adstarent: *En, inquit, aspicite in hoc afflictissimo corpusculo, quàm tenui filo pendeat pompa & splendor magnitudinis terrenæ. De mortali quidem vita actum est, licet, sola sepulchri cura restat, vos ex me rerum humanarum instabilitatem & miserrimam vitæ conditionem animo reputate.* Ita ille inter morbi cruciatus, ut appareret mentem ejus tranquillâ pace ac securitate conscientiæ sustentari. Nimirum & sceptra & diademata sepulchris involvuntur,

Horum inconstantia.

Ab exemplo Philippi II.

tur, & honorum fila, ne qua in iis felicitas ponatur, mortis falce rescinduntur. Immò verò ne felicitas hic sit ulla, fortuna est, quæ omnia attollendo deprimendoque versat, & versando consumit, & consumendo odisse facit. Ventidium non ignoratis, quem, ut inquit, Sabellique fortuna lusit, & lusit ad derisum usque mortalium & vitæ ludibrium. Is puer bis ductus in triumphum est, & quidem in matris sinu ante currum Imperatoris: & adolescens tergendis multis & vehiculis sordidè victum invenit; indè Cæsaris internuntius, mox tribunus plebis, urbis tandem Prætor. Retrahente se fortunâ hostis cum Antonio judicatus eodem redeunte pontificatum & consulatum est adeptus tanto omnium risu, & vulgo viis urbis hi versiculi perscriberentur: *Concurrite omnes augures, aruspices, portentum inusitatum conflatum est recens. Nam mulus qui fricabat, Consul factus est.* Ita fluxu fallacique specie & volueri orbe res humanæ & dignitates circumaguntur. Naves sunt in procelloso mari, fluctibus nunc huc nunc illuc impelluntur, nunc in altum deducuntur, nunc in profundum dejiciuntur, felicitatem, quæ solida, stabilis, æterna esse debet, non habent. Nondum igitur veræ felicitatis thesaurum invenimus. Quid si in splendidis ædificiis ac portentosis illis stultorum hominum ac Regum operibus esset? Pudet sanè suspicari. Quid si in elegantis corporis formositate? Ita sanè: *Sunt apud inferos tot millia formosarum,* inquit ille; & ipsa nunquid

Exemplum Ventidij.

Allegoria.

Quintum argumentũ

> *Forma bonum fragile est, quantumcumque accedit ad annos;*
> *Fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.*

Quid si in scientia ac præclara illa rerum omnium cognitione? At verò ipsa decrescit, defluit, præ-

Scientiarum inconstantia.

præterit, labitur; dum memoria vacillat, ingenium deflorescit, prudentia labescit, industria flaccescit. An non Angelus Politianus & Albertus Magnus, omnium quæ scivêre, repentina quadam amnestia sunt obliti? An non Origenes, Tertullianus, Hocius (quàm Deus bone magni & illustres viri!) nos, non secus ac Salomon de sua incertus salute, reliquerunt? Sed aberremus, AUDITORES, qui in urbibus ac speciosis hominum domiciliis summum hunc thesaurum, quem in agro absconditum antè dicebamus, perquirimus; efferamus igitur hinc pedem, & in agrum ascendamus, ampla hic omnia, vasta, & in omnes partes diffusa; illic cœlum stellatis ignibus ornatum ac distinctum, hic terrena plantis & floribus vestita; illic aer quem viventes respiramus, hic mare, fontes, flumina. Quam ergò nos in partem vertemus? à quo thesauri hujus absconditi locum petemus? Fortunati si quispiam hic adesset, qui digitum intendens monstraret. Agite verò, obsecro vos, si Regis aut Imperatoris alicujus palatium ingressi, in eo aulas omnes inferiores, triclinia ac conclavia cum arcubus ac porticibus servorum usibus destinata videretis; sed in quibus laquearia gemmis innumeris & pretiosissimis distincta, ac tabulis quibusdam eburneis versatilia noctes & dies vice mundi circumagerentur, pavimenta verò ex jaspidibus essent auro purissimo illigatis, & interpositis quibusdam fistulis, ex quibus flores exilirent, & unguenta emitterentur, mensæ interim & subsellia ex solido auro fabrefactæ, valvæ ex dentibus elephantis, aulæa pulcherrimè picta & smaragdis contexata, nihil non magnificentiam & incredibilem opulentiam ipso tantùm aspectu testaretur, quid cogitaretis? quid diceretis? quis tum esset sensus animorum vestrorum? Nonne ita diceretis: Admiranda est profectò tan-

Transitio ad contrariā partem

Regii ac splendidi alicujus palatii descriptio.

ti Imperatoris magnificentia, incredibilis thesaurus, infinita opulentia. Si enim tanto apparatu, atque in ipso quodammodo felicitatis ipsius domicilio servos suos homines vilissimos & obscurissimos habitare cupit, quas non ipse Imperatrici, filiis, honoratis familiæ suæ Nobilibus cœnationes? quas non aulas, quæ non conclavia omne auri, argenti, gemmarumque pretium, omnem etiam celeberrimorum quorumcunque artificum industriam superantia reservavit? Ita sanè diceretis, & nunquid simul animos curiosa quædam cupiditas incesseret superiorem illam Imperatoris aulam invisendi, omnia attentis oculis perlustrandi, dicamne etiam ibidem habitandi, Imperatoris conspectu perpetuò fruendi, incredibili illa felicitate potiundi? Omninò, omninò cupidos ac curiosos animos cupiditas inflammaret. Quid? noster hic mundus ea pars est magnificentissimi & opulentissimi Regis Regum palatii inferior, in qua nos homines servi vilissimi & obscurissimi habitamus, & ubi cœlum tot sideribus tanquam gemmis quibusdam lucentibus ornatum pro laqueari, terra tot & tam varii generis floribus picta pro pavimento: Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio pro lateralibus parietibus sunt: interim luna argenteo lumine suo argentea, Sol aureis radiis suis aurea quodammodo, quæcunque hic sunt, universa facit. Iam verò si tanta est magnifici hujus in terris apparatûs pulchritudo, quantam existimabitis esse superioris illius palatii excellentiam, in quo DEUS ipse Imperator est, MARIA Deipara Imperatrix, Divi omnes & Electi filii, Angeli Ephebi aliqui, & aliqui Nobiles honorati? Huc oculos ad hoc cœleste palatium attollebat Moyses, gloriosissimus ille Israelitarum Doctor cùm diceret: *Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria*

Amplificatio.

Hypotyposis

Applicatio huius ad cœlestem splendorem

ria tua Israel! Huc respiciebat Iudæorum ille Hercules David, cùm inflammato perculsus affectu exclamaret: *Quàm pulchra tabernacula tua Domine, virtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria tua Domine.* Ita nimirum res omnes, quotquot vi divinæ omnipotentiæ sunt creatæ, atque ipse mundus universus, si cœlum, si terram, si aerem, si ignem, si solem, lunam, sidera; si animantia, plantas, reliqua omnia intueamur, thesaurum illum, quem inquirimus, ostendet, & in supremo illo divinæ Majestatis palatio, in area cœlestis ejus gloriæ & æternæ felicitatis latere demonstrabit: *Quotiescunque enim*, ut verbis Richardi Doctoris utar, *per visibilia ad invisibilium speculationem assurgimus, quid aliud quàm quandam scalam erigimus, per quam ad ea, quæ supra nos sunt, mente assurgimus?* Invenimus igitur absconditum illum thesaurum; non illam sanè argenti vim & auri, quam admirari homines solent; non illas, quæ nunquam esse possunt sine spurcitie, voluptates; non fastuosos illos, fluxos & larvatos tantùm mundi honores, sed æternam illam, quæ solâ Dei possessione fruitioneque continetur, felicitatem.

Verus thesaurus quis sit.

Sed ecce videor mihi vestris in animis hanc cogitationem intueri; quid tandem est in isto felicitatis æternæ thesauro? Vultis dicam? quicquid tandem optare cogitando potestis. Optatisne voluptates? *Inebriabuntur ab ubertate domûs tuæ, & torrente voluptatis potabis eos.* An divitias? *Gloria & divitiæ in domo eius.* An honores? *Nimis honorati sunt amici tui Deus.* An aurum? *Ipsa civitas aurum mundum.* An delectationes? *Delectationes in dextera tua usque in finem.* An scientiam? *Scientiam Sanctorum narrent populi.* An libertatem? *Quæ sursum est Ierusalem libera est.* An pacem & securi-

Amplificatio huius ab enumeratione partiũ.

curitatem? *Sedebit populus meus in pulchritudie pacis, & in tabernaculis fiducia.* An symphoniam & musicam? *Cherubim & Seraphim non cessant clamare Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Vultis cubilia & lectos, ut post omnem gloriæ oblectationem quiescatis? *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.* Quid ampliùs vultis? *Veni*, inquit Moysi Dominus, *& ostendam tibi omne bonum*, in illo suo nempè fœlicitatis æternæ thesauro.

Fateor equidem multa etiam esse in hoc orbe præclara ac magna, at verò non ut iis cœlestem illum thesaurum postponamus, sed ut cum D. Augustino ita ratiocinemur: *Si tanta tribuis nobis in carcere, quid dabis in patria? Si tanta tribuis amicis & inimicis, quid est quod servasti solis amicis?* Nimis viles, abjecti, ac non etiam generosi sunt, qui in hoc orbe tanquam in cœli atrio subsistentes inventis bonis oblectantur, & contenti sunt, nullam interim cœlestis thesauri cogitationem assumunt. Datur etiam aliquid ultra, non hic figendæ sunt Herculis columnæ.

Et sanè cùm illa semel potentissima cœlestis thesauri cupiditas generosos animos invadit, bone Deus! quo non ardore mentem inflammat? quos non vehementissimos motus excitat? quò non rapit, & verò etiam totum hominem abripit? Invaserat illa cœlestis thesauri cupiditas Rachisium Longobardorum Regem, cùm Perusiam obsidione cinxisset. *Absconditi thesauri virtus.* *Ab exemplo.*

Quid deindè verò? coronam capitis decus subitò abjicit, copias relinquit, exercitui valedicit, & Paduæ religiosam vestem assumit. Occupaverat animam Margaritæ Belæ Hungariæ Regis filiæ, cùm illam tres Monarchæ potentissimi, Poloniæ, Bohemiæ & Siciliæ Reges ad nuptias sollicitarent, quid deindè? illa se virginitatis voto

Deo

Deo obstringit: hi ad Apostolicam sedem confugiunt, voti solutionem petunt, impetrant, & factam ad nuptias celebrandas potestatem reportant; at illa priùs, inquit, mihi & nasum & aures præscindam, quàm à fide Deo data recedam; abiit, & viginti quatuor annis in monasterio traduxit. Impulerat eadem cupiditas Iodocum regium in Scotia adolescentem, cui cùm Indaellus frater ejus & Scotiæ Rex sceptrum regniq; administrationem cedere paratus esset, ut rerum humanarum impedimentis exutus ad occupandum hunc aliquando thesaurum properaret, ille annuere se finxit, & mox omnibus insalutatis fratris sui desideria præveniens religiosæ vitæ instituta suscepit. Nihil attinet plures huc evocare, sed interim quàm multi sunt, qui etsi multa de hoc thesauro, non rumore aliquo vano, sed certissima fide percipiant, non excitantur tamen, non moventur, hærent & torpent? An quia, ut ille in fabulis gallinaceus gemmam in stercoribus ac fimo inventam, quoniam vim ejus ac pretium ignorabat, rejecit: ita ipsi ignorant, negligunt ac contemnunt? Dici sanè id non potest. An quia mundum contemnere, quod oportet, nolunt? Suspicor profectò. An quia multo labore est opus? Ab hoc ipsi, ut opinor, abhorrent. An quia exigenda est à nobis de peccatis nostris vindicta & pœna? Idipsum est, tanti, inquiunt, (aut certè cogitant) pœnitere non emimus. Sed non hominum ea vox est, perditorum est, insanorum est, eant ipsi, & pereant. Non vos ii estis, Ingenui & benè nati Adolescentes, vestris enim animis ingentem cœlestis thesauri cupiditatem ardere videre mihi videor. An non ita? testor istam vestram hodie pietatem, qua singulari cum ardore divæ Annæ supplices facti, ejus opem ad hunc aliquando thesaurum obtinendum efflagitatis. Benè, benè, Adolescentes. illa enim

Aliud.

Adhortatio ad illos, qui hunc thesaurum negligunt.

Traductio.

Apostroph. ad adolescentes.

enim est, quæ prisci ævi mortalibus, ad hunc thesaurum magno animo adspirantibus, sed undè haberi posset, ignorantibus, locum ostendit, arcam ipsam protulit, & ex arca filia sua thesaurum ipsum Iesum Christum sæculis omnibus ostendit. Ite ergò magnis animis ad illam, & per illam ad Arcam Mariam, & per hanc ad ipsum felicitatis omnis thesaurum, quem ut nobis divina Majestas concedat, ex animo precor & opto. DIXI.

ORATIO XXIII.

DE PERFECTIONE CHRISTIANA.

POLEMON nobilis olim apud Athenienses Adolescens, AUDITORES, cùm insolenti ac juvenili quadam audacia comitantibus nonnullis aliis liberioris vitæ juvenibus collegis suis in Xenocratis Philosophi scholam, qui tum apud suos de temperantia, virtutumque dignitate disserebat, ebrius irruisset, ita repentè immutatus animo menteque fuit, ut corollam capiti suo detrahens ac conculcans, nuntiumque lascivo isti sodalitio remittens, in Xenocratis sese disciplinam tradiderit, apud quem brevissimo tempore eos in morum doctrina progressus fecit, ut ejus in schola gubernanda non fine incredibili civium omnium admiratione successor extiterit. Cujus etiam rei gratiâ tanto virtutis ac doctrinæ suæ stupore singulorum animos defixit, ut ejus domi imaginem publico aliquo in loco retinerent, atque eam filiis suis, si quando ad morum honestatem eos invitare, vel ad vitæ melioris semitam revocare nonnunquam aberrantes vellet, commonstrarent. Admiranda sanè dissoluti illius ado-

Exordium ab exemplo Polemonis eiusque conversione

ado-

Applicatio. adolescentis tam repentina mutatio, laudanc verò etiam hominum istorum consuetudo? si tamen si excitare memoriam ad illius, cujus hod. festum diem solemni pietatis officio celebramu recordationem libeat, parum aut nihil admira tionis in eo fuisse dicemus, quod homines ta

Exemplum D. Antonij. men nunquam satis potuerunt admirari. Divu enim Antonius, quem ego jure merito Anacho retarum magistrum, solitudinis splendorem vitæ perfectioris exemplar appello, cùm in tem plum (pietate dicam an consuetudine, aut curio

Ejus conversio. sitate fortassis motus non satis scio) cùm in tem plum tamen ingressus esset, atque illam Evange lici consilii vocem vacuis auribus & erecto ani mo percepisset: *Si vis perfectus esse, vade, vende qu habes, da pauperibus, & veni sequere me*, ita divin quadam metamorphosi animum omnem & susce ptas vitæ rationes immutavit, ut protinùs ab dicatis à se facultatibus omnibus patriis & avi tis, quarum pretium in pauperes effudit, rescis sisque corporis voluptatibus, & contemptâ re rum humanarum dignitate atque opulentiâ ac Christi Servatoris nostri vestigia non degener

Propositio. æmulatione terenda sese contulerit. Et quonian summâ utilitate carere non potest, si ejus nor rarò imago animi oculis obversetur, id enta hodie vestrâ omnium pace & benevolentiâ, ut ve rissimis juxta & excellentissimis D. Antonii colo ribus virum numeris omnibus absolutum perfe ctumque Christianum vobis repræsentem. Per mittite ut hanc effigiem, qua nihil præstantiu aut admirabilius esse potest, vestris in animi non tam eloquentiæ fastuosæ, quàm pietati ipsius submissæ penicillo depingam. Animos enin vestros salutari quodam affectu impellere, nor auribus phalerata ingerere verba contendo.

Exi

Extitit aliquando quidem, Taulero teste, ex eorum ut arbitror, numero virorum, qui ad sacratum disciplinarum studium suam operam omnem ita contulerunt, ut perfectiorem quandam vivendi normam profiteri se velle dicant, qui cum octo jam annorum intervallo multis precibus à Divina Majestate contendisset, ut sibi eum aliquando intueri contingeret, à quo veritatem ipsam, & absolutam Christianæ vitæ perfectionem edoceretur, divinitus, ita credo, ut ad limina templorum exiret admoneretur. Paret ipse divinæ voci, exit, & quo mittebatur, ad ædum sacrarum fores festinat, ubi eum hominem conditione mendicum, natura ægrum, corpore toto pene nudum sordidumque reperisset, commiseratione motus inprimis, tum divinæ vocis recordatione concitatus, prosperum illi, fortunatum, ac felicem diem apprecatur. Quem ille cum audivisset, & vero inquit, quid ista me apprecatione salutas? prosperum semper ego diem sum nactus, qui, quæcunque tandem tempestas exsurgat nunquam à divinis laudibus cesso; semper mihi fortunati ac felices dies illucescunt, qui omnia lætus & alacer à Deo tanquam optima suscipio, & meam illi voluntatem totumque me ipsum resigno. Atque ut hujus etiam voluntatis meæ affectum cognoscas, si ita fieri posset, ut benignissimus ille Deus infra ipsam inferorum abyssum deturbare, æternumque ignium cruciatibus adjudicare me vellet, duo mihi sunt brachia; humilitatis unum, alterum amoris, illud ipsi supponerem & humanitati ejus unirer, hoc vero ipsum amplexarer, & divinitati ejus conjunctus adhærerem; mallem quippe cum Deo apud inferos esse, quam in cœlis sine Deo. Hoc responso cum attonitus alter amplius tamen percunctaretur, quis esset, unde venisset, qua via & ratione ad tantam illam vitæ perfectionem

A facto Theologi cujusdam.

Mendici descriptio.

Vera perfectio Christiana.

pervenisset: Rex, inquit, sum ego, tu regnum meum si nosse cupis, in anima mea est, cujus omnes sensus ac facultates rationis sceptro sub imperio contineo. A Deo ipso huc veni, quem ibi jam pridem inveni, ubi creatas res omnes reliqui & affectu generoso contempsi. Viæ, quibus ad perfectionem hanc vitæ sum perductus, hæ sunt, Silentium meum, sublimes animi cogitationes, & suavissima cum Deo conjunctio: in nulla re, quæ quidem minor esset Deo, quietem inveni, hanc in Deo tranquillissimam jucundissimamque possideo Obsecro jam vos omnes & obtestor, AVDITORES, quisquamne, non dicam ex humanæ Philosophiæ spatiis, sed ex ipsis divinis sapientiæ adytis, quicquam potuit vel ad salutem auspicandam utilius, vel ad cœlestem illam gloriam, qua divi omnes perfruuntur, aucupandam potentius pronuntiare? Ea sane omnia talia esse existimo, quæ permovere eorum omnium animos possint, qui in legem scelaratissimæ flagitiosissimæque vitæ juraverunt, ut vel aliquando tandem pro mundo Deum, pro terra cœlum, pro turpitudine honestatem, pro spurcis momentaneisq; voluptatibus, divinas æternasque delitias suo amore complectantur. Atque ex iisdem etiam illis oraculis jam conficere mihi posse videor, cum esse ac vere dicendum perfectione Christiana virum absolutissimum, qui universis sese mundi facultatibus abdicarit, procul ab hoc rerum humanarum orbe generosæ voluntatis saltu prosiliendo, & ad Christi vitæ imitationem, quantum quidem assequi per naturam homo potest, tanquam ad verissimam instituendarum vitæ rationum disciplinam transiverit. Duo quippe necessaria sunt ei, qui ad perfectionem contendit, omnia relinquere, Christumque sequi; quæ cum à Sanctissimo Antonio, quem perfectissimum fuisse virum nemo dubitabit, præstita sint ambo, in utro-

Via ad dictam perfectionem.

Contraposita.

troque, sed quasi lento cursu transeuntes, commoremur. Atque in primis cum in omnium hominum animis insitus sit quidam à natura humanarum rerum amor tam vehemens tamque potens, ut non pauci reperiantur, qui pro nescio quo, ut appellant, honoris puncto, aut pro paucis iisque perituris brevi fortunæ bonis, vel etiam pro fœdissima aliqua voluptate qua potiri (dicere volebam defœdari) concupiscunt, vitam suam in gravissimum discrimen adducant, tum opus est cælesti illo amore, qui & mentem excæcatam divina quadam luce illuminet, & ardentes & ea cupidinis humanæ flammas extinguat. Opus est, inquam, ut amoris divini sagita sauciatus hominis animus, ita extra mundum ac seipsum velut abreptus feratur, ut præter Deum nihil amare, nihil optare, nihil omnino possidere possit, aut velit. Hæc est amoris illa sagita, quæ cum primos religionis nostræ Antistites Petrum, Andream, Matthæum, alios, ac Paulum denique vulnerasset, eodem ictu rerum omnium contemptores ac mundi victores effecit. Hæc est illa, qua percussus aliquando Theonas Anachoreta, cum hunc recitari è Psalmis versiculum audisset: *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea*, confestim in abditissimam eremum eo consilio comparavit, ut inde non prius quam animum solidissima virtutum omnium armatura munivisset, egrederetur. Hæc est illa, cujus ictum cum innocentissimo animo Theresia mater excepisset, nondum annum ætatis septimum egressa, protinus comitante parvulo fratre Mauritaniam versus iter aggreditur, ut sui inter Barbaros populos sanguinis profusione morteque pro Christo suscepta, amoris, quo flagrabat, vim potentissimam attestaretur. Nimirum candidati illi animi, qui non magistratum in terris

A perverso amore hominum.

Repetitio.

Divini amoris virtus.

Ab exemplo Theresa.

Christiana perfectionis alacritas.

aliquem, non regiam, non imperatoriam dignitatem, sed Cœlum, adeoque Deum ipsum ambiunt; ut inspirationis alicujus divinæ sentiunt impulsum, à vestigio prompti alacresque oculis & affectibus irretortis evolant, quo vocantur. Nulla hic tergiversantis animi consultatio suscipitur, non aliqua temporis exigui mora postulatur, non ad consilium parentes, consanguinei, amici, vel potius ad effectum divinitus impressum humano affectu minuendum adhibentur: sed quemadmodum audito tubæ vel tympani sono generosi milites promptissimis animis ac pedibus in campum prosiliunt, ita illi, quorum animum ac conscientiam divinæ voluntatis impulsus perculsit, relictis omnibus concitato cursu contendunt. Dilatio, divinorum affectuum est ruina, & ineptæ timiditatis est argumentum, vocante Deo ratiocinari. Sapiens est divinus Amor, hominum enim animos ab his rebus caducis ac perituris, ad æternas & immortales transfert. Potens est divinus amor, nam affixas terræ mentes una tantum adspiratione divina, cum vult in se convertit. Bonus est divinus amor, quippe detestandæ hominum malitiæ ita frequenter occurrit, ut qui in flagitium exitiumque suum depravatæ naturæ pondere præcipites ferebantur, eos in spem certissimam salutis erigat, & ad melioris vitæ cursum inflectat. Et vero cum hujus amoris flamma hominis alicujus animus est incensus, quid non agit ac molitur, ut facultatibus omnibus humanis sese expediat, omnia fortunæ dona elato pede conculcet, suos ipse affectus, sua desideria & animi cupiditates, suam denique naturam propemodum immutet? Considerate hominum aliquem febricitantem, cujus in visceribus vehementissimi calores excitantur, an non stragulas, omnes vestes, quibus antea tegebatur, impatientissimis manibus ac pedibus re-

Similitudo

Virtus & præstantia divini Amoris.

A febricitante.

repellit? Considerate domum aliquam quantumvis amplam & vastam, cujus vel tectum, vel parietem aliquem flamma corripuit, an non in ea, in qua domestici sunt suppellectilem omnem, & quicquid esse pretiosum potest de fenestris deturbant & ejiciunt? ita plane, qui perfectionis Christianæ studio ducuntur, omnia à se tanquam impedimenta virtutis amoliuntur, voluntatem suam ac proprium affectum tanquam obstaculum seponunt, & quoniam divinis ardoribus nimium quantum inflammantur, pati secum nihil rerum cæterarum omnino possunt. Non arbitror vos hic temeritatem aliquam aut imprudentem subiti caloris impetum cogitare, ne dicam arguere, nihil enim hic aut judicio certo, aut consilio divino caret. De Monocerote referunt Historici, solere eum nescio qua Naturæ industria cornu suum, quod unicum habet, subito impetu frangere, inque viam abjicere relinquereque, ut in sequentes celerrimo cursu venatores, quos hujus præstantia ad tot labores exantlandos invitavit, in eo colligendo morentur. Pari solertia instinctuque Naturæ Cervi cum animadvertant ramosa illa cornua sua non leve sibi ad cursum impedimentum esse, certo anni tempore ea deponunt, itaque semper memores expediendæ salutis sunt ut sedulo caveant, ne cibo nimio onerentur quo ad cursum languidi ineptique reddantur. Et nunquid optabilius est caducas aliquas fortunæ exuvias, & leves tantum prosperitatis suspectæ plumas (ita divitias appello) aspernari ejicereque, quam earundem possessione in exitium adduci? Non potuit Vlysses inter fluctus commoti maris periclitans anatare, nisi pretiosissimam illam Calypsus vestem à se removeret. Non potuit castissimus Iosephus in Putipharis Ægyptiorum Præfecti domo integritati suæ consulere, nisi chlamydem suam, in quam jam impudica mulier ma-

Ab ardente domo petitum argumentum.

A natura Monocerotis.

A natura cervi.

Vlysis factum.

nus injecerat, fugiendo desereret. Producere vobis hic possem numerum aliquem innumerum, non dico hominum opulentissimorum aut nobilium generosissimorum, (possum tamen) sed Ducum, sed Regum, sed Imperatorum: aliquos Rachisios, Lotharios, Pipinos, Vibeanos, Indacellos, Carolos, Richardos, sexcentos alios, qui ut perfectionis Christianæ studium amplecterentur, regnis & imperiis sese abdicaverunt, sceptra & diademata abjecerunt, voluptatibus & honoribus valedixerunt. Nec defuerunt non inferioris animi Reginæ & Imperatrices Cunegundes, Agnetes, Augustæ, Batildes, Radegundes, Margaretæ, quarum ea animi persuasio fuit, perfectum esse Christiana virtute eum hominem non posse, qui in rerum humanarum possessiones immersus esset, aut ullæ periturae vitæ desiderio teneretur. At dicet fortassis aliquis. speciose tu quidem ista commendas, at quam ardua? quam difficilia? quam ab hujus naturæ nostræ sensibus aliena? Virum ego, AUDITORES perfectum quæro, & repræsentare speciem saltem ejus aliquam contendo! sed tamen, quis non potest? Potuit Annaxagoras? qui cum in patriam ex navigatione reversus, quæ reliquerat, dissipata omnia reperiisset, non essem inquit, ego salvus. nisi hæc omnia reperiissent. Quis non potest? Potuit Zeno, qui cum sua omnia demersa esse intellexisset; jubet, inquit, me fortuna expeditius Philosophari. Quis non potest? potuit Bias, qui præter se nihil ex patria bonorum asportavit. Potuit Crates Thebanus, qui immensum auri pondus in aquas abjecit, ut pessum potius malæ cupiditates abirent, quam ab iis ipse mergeretur. Potuerunt alii quam plurimi gentilitiis tamen erroribus excœcati; & non possent, qui religionis veræ lumen acceperunt? qui ad salutis portum veteribus ignotum velis remisque contendunt? qui gra-

Ab exemplis variorum.

Ab exemplo Reginarum.

Ante occupatio.

Subjunctio

A minori ad majus.

gratiam è cœlo habent, exempla vident, inspirationibus divinis aguntur & impelluntur? Quanquam, ut quàm arduum hoc sit ac difficile; sed aberro, quam, inquam, nihil omnino difficultatis habent, plurimum vero dignitatis, utilitatis, ac summæ jucunditatis ipsi intelligatis, eos audire, qui experti sunt, & rejectis omnibus ad perfectionis aliquando studium contenderunt; ipsum etiam, si placet, D Antonium adhuc Anachoretam interrogate. Quæritis cur ab hominum consortio sese subtraxit? cur civitatibus solitudinem, hominibus feras, copiæ inopiam, voluptati molestiam, honori opprobrium, opulentiæ egestatem anteposuerit? Cuncta, inquit, quæ sub sole sunt, vidi, & ecce universa vanitas & afflictio spiritus. Quid mihi est in cœlo & à Deo quid volui super terram? Palatiumne fortassis aliquod regibus ipsis invidendum? Ecce mihi mundus est Aula, in qua cœlum est tectum, terra tabulatum, lectica rupes, pulvinar lapis, herba cibus, aqua potus; interim Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Regnumne aut fortassis Imperium? Latius regno, animum hunc meum salutari lege frenando, quam si Asiæ, Africæ, Europæ affusos ad genua mea populos diademate triplici coronatus intueor. Opesne vel honores? Omnis abundantia, quæ Deus meus non est, egestas est: nec splendidior rerum humanarum dominus est, quam qui alta quadam mente contempsit. An denique voluptates? Nunquam me vitæ suavitas major invasit, quam cum me voluptatibus subtraxi, in quibus cum multum sit occupationis, tum nihil est omnino veræ solidæque delectationis. Ita ille perfectissimus ac sanctissimus vir aliter respondere non potest. Nimirum;

Ab exemplo & testimoniis.

Christianorum horum palatium latum imperium.

——*Illuc postquam se lumine vero*

Erexit, vidit quanta sub nocte jaceret
Nostra dies, risitq; hujus ludibria mundi.

Transitio ad aliam partem.

Videamus nunc breviter illud, quod caput est perfectionis hujus, & in sincera Christi Servatoris imitatione consistit. Neque enim ad perfectæ vitæ gloriam contendenti satis esse potest, omnes à se mundi facultates abjudicasse, nisi etiam ad Christi vitæ normam, vitæ suæ rationes instituat ac conformet. Ecce, inquit Apostolorum ille Princeps, reliquimus omnia; quid deinde vero? & secuti sumus te. Et sane tulit ille perfectionis omne punctum, & suo nomine dignissimam vitam egit, qui insigni aliqua morum æmulatione Christi vitam expressit. Videt illum in ipso quasi paupertatis tuguriolo natum? Amat paupertatem. Cernit illum adhuc tenellum ab effusione sanguinis vitam auspicantem? nullos in stadio virtutis labores reformidat, & adversitatibus delectatur. Intuetur eum matris ac nutritii parentis imperio obsequentissimum? Non est grave ei, cui debeat, juste imperanti obsecundare. Animadvertit ubiq; humilem, ubique mansuetum, ubique misericordem? gaudet nulli submissione profundissima cessisse, omnes comitate superare, erga miseros & abjectos commiseratione commoveri. Intelligit eum docendo, miracula patrando, beneficia ingentia profundendo ad salutis viam unumquemque vel aberrantem revocasse, vel ignorantem adduxisse, vel tardum & negligentem impulisse? Ex ardenti alienæ salutis zelo, & Christiana quadam negotiatione lucrum animarum quærens à vitiis defert, virtutem instillat, ad melioris vitæ normam suaviter invitat. Audit eum libenter hostibus suis pepercisse? Nihil libentius, quam illatas sibi injurias remittit. Scit eum pro omnibus vitam suam contempsisse, & per gravissimos insuper crucia-

Fructus hujus imitationum Christi.

Repetitio.

Amplificatio ejusdem.

tu:

cus animam exhalavit? Optat vitam vitæ authori reddere, nec ullus est tam necessarius in corpore ejus sanguis, quem non pro divini nominis dignitate tuenda, & proximorum salute conservanda profundere sit paratus. Hic est igitur perfectissimus ille, quem inquirimus, Christianus. Talis erat sanctissimus Malachias Hyberniæ Antistes, cui cum mortem Sicarii minarentur, fugam vero amici suaderent, senite, inquit, magistrum me meum imitari, sine causa enim sum Christianus, si Christum non sequor. Talis erat Beatissimus Ignatius Martyr, qui cum Romæ ad bestias damnatus esset, læto vultu ac sermone hoc solum ingeminabat, nunc tandem Christi discipulus esse incipio, nihil de iis quæ videntur desiderans, ut Christum lucrifaciam. Talis erat gloriosissimus Patronus noster Antonius, qui tanquam excellens pictor aliquis perpetuo mentem atque oculos in Christum defigebat, ut illum in se effingeret, & debitis morum ac virtutum coloribus adumbraret, nunc orando, nunc jejunando, nunc adversa ferendo, nunc mundum ac Dæmones insidiantes repellendo. Tantus est studiosorum perfectionis Christianæ virorum ardor, ut quam similes esse Christo contendant. Et quemadmodum duo illi apud Platonem amici cum in via nescio quo casu in Vulcanum incidissent, isque eos ut quod esset in terris optatissimum, à se efflagitarent, urgeret, nos ambos, inquiunt, tuam in fornacem, ut liquefiamus, injice, aut supra incudem ita malleis contunde, ut è duobus unus duntaxat efficiamur: eodem plane modo illi perfectionis Christianæ generosissimi æmulatores nihil aliud in votis habent, quam ut amore supra cuncta, quæ quidem interitu obnoxia, elati, durissimique molestiarum & adversitatum malleis politi, vel quam maxime Christo fiant conformes; vel in Christum transformentur. Quid

Ab exemplis Sanctorum.

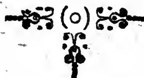
Complexio

Comparatio cum Platonis amicis.

Conclusio & adhortatio ad Auditores. nunc igitur, AVDITORES, quid restat? an ut in vobis perorando tantæ perfectionis amorem excitare contendam? Iam illam amatis. An ut efficiam, ut quas habere potestis in hoc orbe facultates à vobis adjudicetis? utinam saltem affectum & nimiam aliquando cupiditatem. An ut imitatione perfectissima Christum moribus & actionibus exprimatis? Optandum hoc sané, & vero

Traductio. etiam ut exprimatis quantum potestis, quantum possum obtestor. Si Christiani esse perfecti non potestis & supremam illam virtutis gloriam adipisci, at in secundo tertioque gradu consistere non sine laude potestis. Imo si Christiani esse perfecti non potestis, saltem estote Christiani, nec tanto illo nomine indigni, quod usurpare jure omnino nemo potest, Cypriano teste, nisi qui Christi moribus, quantum potest coæquatur.

D. Antonii exemplum. Depinxi vobis effigiem, illam animi oculis frequenter usurpate; Ducem ostendi, & exemplar perfectissimum absolutissimumque Divum Antonium illum colite & observate; dabit opem & gratiam ille, qui omnium salutis est amantissimus ter Opt. Max. Deus, ita pro omnium honore dignitateque post hanc vitam augenda munificentissimus.

ORA-

ORATIO XXIV.

DE NEGOTIATORE EVANGELICO.

Matth. 13.

CVm multæ ſint, AVDITORES, priſcis illis & Heroicis temporibus ſuſceptæ maxima cum gloria & utilitate vel ad victoriam aliquam ab hoſtibus reportandam, vel ad conquirendum aliud quippiam, expeditiones, tum illa mihi nobiliſſima atque omnem omnis ætatis admirationem occupaviſſe videtur, quam generoſiſſimus & fortiſſimus Iaſon ad vellus aureum ex Colchide reportandum aliquando ſuſcepit. *Exordium à captu velleris aurei.* Nam cum in ejus celeberrimo frequentiſſimoque comitatu univerſæ Græciæ nobilitas eſſet, eſſent Hercules, Caſtor, Pollux, Orpheus, Telamon, Typhys, Palæmonius aliique plures excellentiſſimi Heroes, tum vero non niſi poſt ſuperatas Symplegadas & innumeras alias longiſſimi turbulentiſſimique maris difficultates, ac tum ſapientiſſimo mentis conſilio, quod illi Medæa ſuggerebat invictoque plane robore domitis, qui è naribus ignem efflabant, tauris, proſtratiſque, qui ex ſeminatis draconis occiſi dentibus proſilierant, hominibus armatis, tandem aliquando nobiliſſimum illud vellus eſt conſecutus. *Ejus difficultas.* Quod ſi tamen ab antiquo illo Gentilium ævo ad hominum Chriſtianorum tempora revocare memoriam velimus, & eas animo perpendere expeditiones, quas non ad vellus aliquod aureum, ſed ad pretioſam beatitudinis æternæ margaritam obtinendam, nec in Colchi- *Applicatio ad præſens.*

dem sed in cœlum, vel olim constantissimi athletæ susceperunt, vel hodie laboriosissimi negotiatores adhuc suscipiunt, profecto nec in laudatissimum Iasonem laudes aliquas congerere, nec gloriosissimam ejus navigationem amplius admirari placebit. Etenim non illustres aliquot ad hanc expeditionem Heroes, sed Principes, Reges, Imperatores, & quotquot denique cælestis gloriæ stimulis excitati Christiani negotiationi nomina dedere, concurrunt; nec iter per Cyaneas aut Symplegadas; per obstantes agitati maris undas aggrediuntur, sed per viæ humanæ innumera discrimina, per medias astutissimi Dæmonis insidias, per formidolosos, turbulentissimi mundi fluctus, per objectos undique adversitatum humanarum scopulos, ac domitis insuper potentissimis animorum affectibus carneque superata, & contemptis voluptatum blandimentis incedunt. Quæ causa est cur ego hodie, dum illum in Evangelio negotiatorem ad pretiosissimam sibi margaritam comparandam abire intelligimus, atque eam etiam negotiatricem, sanctissimam Annam, celebri festivæ lucis officio, & insigni pietatis affectu veneramur, quæ prima mundo concham illam ostendit, in qua cælesti rore pretiosissima margarita Christus Iesus concrevit, constituerim hoc tanquam in publico quodam foro Evangelicum ac Christianum vobis negotiatorem repræsentare, atque eam vere cælestem negotiationem designare, per quam si quid in nobis est divini vigoris & bonorum æternorum cupiditatis ad opulentiam nunquam exhauriendam aut perituram contendere aspirareque debemus. Illud interim à vobis omnibus contendo, ut tantisper unusquisque se negotiatorem esse, & jam ad nobilissimam expeditionem accingi constituat; neque vos negotiatoris hoc nomen offendat, non enim eum intelligo, qui fœnori pecu-

Duces expeditionis Christianæ.

Causa dicendi.

Propositio.

Captatio benevolentiæ.

pecuniam exponit, sed qui misericordiam exercet; non qui vitiorum irritamenta, sed qui virtutum ornamento providet; non qui lapidum pondera, sed qui morum gravitatem perfert; non qui luxus, sed qui honestatis monilia gestat; non qui voluptatis pompam, sed qui insignia disciplinæ portat ac præsefert. Eum, inquam, intelligo negotiatorem, non qui ex his, quæ in mundo sunt rebus lucrum aliquod emendo vendendoque venitur, sed qui omnium commutatione rerum, & assiduo virtutum operumque bonorum exercitio Deum sibi atque illum solum comparare laborat. Vos ut illum intueri possitis & imitari, patienter me dicentem audite.

Contraposita.

Negotiatoris descriptio.

Atque illum inprimis contendo, hominem omnem ita à Deo immortali in hac vitæ statione constitutum esse, ut negotiari donec ipse veniat hoc est virtutibus Christianæque perfectioni studere, Christi ac Sanctorum vestigiis insistere; pro salute nullum omnino laborem recusare, animi sui affectionibus legem ponere, Evangelicæ legis jugum libenter subire, omnino debeat. Ita ipse apud Lucam Deus pronunciavit. *Negotiamini usque dum venio.* Ita apud Matthæum præcepit: *Estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Ita per Zachariam aliquando, *visitasse se nos, & plebis suæ redemptionem fecisse declaravit, ut illi in sanctitate & justitia serviremus.* Ita rursus apud Matthæum homines omnes vocat, *Venite ad me omnes, tollite jugum meum super vos & discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quis igitur otiari audeat, cum negotiari præcipiat Deus? Quis filiorum cœlestis Patris adoptionem tueri velit, qui paternæ sanctitatis imitationem recuset? Quis tanto pretio & à Deo se redemptum gloria præsumat, qui in sanctitate ser-

Confirmationis initium à causa.

Ad negotiationem Christianam invitatio.

vire redemptori contemnat? Quis ascedere ad Deum adspiret, & Dei suave jugum rebelli cervice excutiat? Valeant igitur nec in hoc Christianorum Negotiatorum numero censeantur illi, qui languidi, socordes, otiosi ita vivunt, ut defixis in terram oculis & compressis horrore quodam humeris, nihil aliud, quam culcitram, plumas, pulvillos, in quibus ipsi de salute nihil solliciti jaceant, perquirunt. Punivisset profectò homines illos Atheniensium ille Legislator Draco, qui, ut qui otii damnati forent, capite mulctarentur, legem ipse sanguine humano scripsit & sancivit. Vtinam vero erubescentes recordarentur, ipsas quoque apud Lacedæmonios Deorum statuas in templis armatas extitisse, ne aliquibus Dii otiosi viderentur, & ne probra, quæ ab ignavia in homines jaciuntur, ad Deos quoque referentur.

A contrario.

A lege Atheniensium.

Neque sanè sine causa gravissima Deus in antiqua olim lege præcepit, ut à suo ministerio procul ii repellerentur, qui cæci essent, qui claudi qui fracto pede, qui manu, Verbo dicam, qui ita otiosi sunt, ut carere oculis, pedibus, manibus videantur, adeoque quid agere in hac statione vitæ debeant, non vident; quo ire salutis suæ causa deberent, non contendunt; quid moliri eos pro æterna vita fas esset, non agunt. Non mihi hic adsint Negotiatores illi, qui cum multa rectè faciant, & virtutum opera ostendere ipsi possint, interim lucrum aliquod hic in terris caducum, & honoris nescio cujus, perituri tamen, mercedem de cœlo nihil cogitantes aucupantur.

A præcepto Dei in antiquo testamento.

Negotiatorum hujus mundi virtus.

Excusarem profectò nisi etiam Crates Thebanus immensam auri argentiq; vim in aquas abjecisset; & Alexand. Severus Imp. cum sexdecim vix dum annos natus esset, & ob eximias virtutes suas magnificis à Senatu titulis decoratus nunquã

Contemptus horum.

in

animum induxisset, ut se magnum & patriæ patrem appellari pateretur, ita illa opes repudiavit hic honores; ethnioi ambos, & nulla, quæ quidem vera esset, religione imbuti. Vtinam eo essent homines illi animo, quo regius quondam Propheta David, procul dubio deposita rerum omnium humanarum cura & affectu, ita cum illo exclamarent: *Quid mihi est in Cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* *A testimonio.*

Nolo etiam hic eos, qui imbelli, fractoque animo vel idcirco ab hac negotiatione recedendum sibi esse statuunt, quod à periculis & adversitatibus abhorrent, pati omnino, etiam pro æterna illa beatitudine nihil possint. *Præteritio.* Quibus hominibus quantum, obsecro, ruborem incuteret Anaxarchus, qui cum malleis quondam in dolio contusus esset, non ingemuit, sed doloris patientiæ auxilio victor summa lætitia exiliit? *Ab exemplo.* Ideo veteres illi Ægyptiorum Sacerdotes Patientiæ Hieroglyphicum Crocodili tergus adumbrarunt, quod quemadmodum usque adeo duritia obriguit, ut nullis quantumvis gravissimis ictibus lædi possit, ita vir patiens nulla omnino adversitate frangatur. *Ab exemplis Ægyptiorum.* Vtinam illi Doctorem Gentium asserentem audirent: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Multæ equidem subeundæ sunt difficultates, sed plurimum propositum est gloriæ, multæ devorandæ molestiæ, & exantlandi labores, sed æterni per eos adeundi sunt honores; multa superanda pericula discriminaque, sed immortalitas ipsa & æternitas est invadenda. *A causa ad effectum.*

Et quemadmodum Pedaretus olim signa cum hoste collaturus dicenti cuidam magnum esse hostium numerũ, tanto, inquit, gloriæ plus referemus quanto plures interficiemus, *Ita cũ regnum* *Similitudo.*

cælo.

dem sed in cœlum, vel olim constantissimi athletæ susceperunt, vel hodie laboriosissimi negotiatores adhuc suscipiunt, profecto nec in laudatissimum Iasonem laudes aliquas congerere, nec gloriosissimam ejus navigationem amplius admirari placebit. Etenim non illustres aliquot ad hanc expeditionem Heroes, sed Principes, Reges, Imperatores, & quotquot denique cælestis gloriæ stimulis excitati Christiani negotiationi nomina dedere, concurrunt; nec iter per Cyaneas aut Symplegadas, per obstantes agitati maris undas aggrediuntur, sed per viæ humanæ innumera discrimina, per medias astutissimi Dæmonis insidias, per formidolosos, turbulentissimi mundi fluctus, per objectos undique adversitatum humanarum scopulos, ac domitis insuper potentissimis animorum affectibus carneque superata, & contemptis voluptatum blandimentis incedunt. Quæ causa est cur ego hodie, dum illum in Evangelio negotiatorem ad pretiosissimam sibi margaritam comparandam abire intelligimus, atque eam etiam negotiatricem, sanctissimam Annam, celebri festivæ lucis officio & insigni pietatis affectu veneramur, quæ prima mundo concham illam ostendit, in qua cælesti rore pretiosissima margarita Christus Iesus concrevit, constituerim hoc tanquam in publico quodam foro Evangelicum ac Christianum vobis negotiatorem repræsentare, atque eam vere cælestem negotiationem designare, per quam si quid in nobis est divini vigoris & bonorum æternorum cupiditatis ad opulentiam nunquam exhauriendam aut perituram contendere aspirareque debemus. Illud interim à vobi[illegible]ibus contendo, [illegible]tisper unusquisq[illegible]iatorem esse, [illegible] ad nobilissi[illegible]nem accingi[illegible]; neque [illegible] hoc nomen non e[illegible], qui fœnori pecu-

Duces expeditionis Christianæ.

Causa dicendi.

Propositio.

Captatio Benev[illegible] ti

pecuniam exponit, sed qui misericordiam exerect; non qui vitiorum irritamenta, sed qui virtutum ornamento providet; non qui lapidum pondera, sed qui morum gravitatem perfert; non qui luxus, sed qui honestatis monilia gestat; non qui voluptatis pompam, sed qui insignia disciplinæ portat ac præsefert. Eum, inquam, intelligo negotiatorem, non qui ex his, quæ in mundo sunt rebus lucrum aliquod emendo vendendoque venitur, sed qui omnium commutatione rerum, & assiduo virtutum operumque bonorum exercitio Deum sibi atque illum solum comparare laborat. Vos ut illum intueri possitis & imitari, patienter me dicentem audite.

Contraposita.

Negotiatoris descriptio.

Atque illum inprimis contendo, hominem omnem ita à Deo immortali in hac vitæ statione constitutum esse, ut negotiari donec ipse veniat hoc est virtutibus Christianæque perfectioni studere, Christi ac Sanctorum vestigiis insistere; pro salute nullum omnino laborem recusare, animi sui affectionibus legem ponere, Evangelicæ *legis jugum libenter subire*, omnino debeat. Ita ipse apud Lucam Deus pronunciavit. *Negotiamini usque dum venio.* Ita apud Matthæum præcepit: *Estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Ita per Zachariam aliquando, *visitasse se nos, & plebis suæ redemptionem fecisse declaravit, ut illi in sanctitate & justitia serviremus.* Ita rursus apud Matthæum homines omnes vocat. *Venite ad me omnes, tollite jugum meum super vos & discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quis igitur otiari audeat, cum negotiari præcipiat Deus? Quis filiorum cœlestis Patris adoptionem tueri velit, qui paternæ sanctitatis imitationem recuset? Quis tanto pretio & à Deo se redemptum gloria præsumat, qui in sanctitate ser-

Confirmationis initium & causa.

Ad negotiationem Christianam invitatio.

dem sed in cœlum, vel olim constantissimi athletæ susceperunt, vel hodie laboriosissimi negotiatores adhuc suscipiunt; profecto nec in laudatissimum Iasonem laudes aliquas congerere, nec gloriosissimam ejus navigationem amplius admirari placebit. Etenim non illustres aliquot ad hanc expeditionem Heroes, sed Principes, Reges, Imperatores, & quotquot denique cælestis gloriæ stimulis excitati Christiani negotiationi nomina dedere, concurrunt; nec iter per Cyaneas aut Symplegadas; per obstantes agitati maris undas aggrediuntur, sed per vix humanæ innumera discrimina, per medias astutissimi Dæmonis insidias, per formidolosos, turbulentissimi mundi fluctus, per objectos undique adversitatum humanarum scopulos, ac domitis insuper potentissimis animorum affectibus carneque superata, & contemptis voluptatum blandimentis incedunt. Quæ causa est cur ego hodie, dum illum in Evangelio negotiatorem ad pretiosissimam sibi margaritam comparandam abire intelligimus, atque eam etiam negotiatricem, sanctissimam Annam, celebri festivæ lucis officio & insigni pietatis affectu veneramur, quæ prima mundo concham illam ostendit, in qua cælesti rore pretiosissima margarita Christus Iesus concrevit, constituerim hoc tanquam in publico quodam foro Evangelicum ac Christianum vobis negotiatorem repræsentare, atque eam vere cælestem negotiationem designare, per quam si quid in nobis est divini vigoris & bonorum æternorum cupiditatis ad opulentiam nunquam exhauriendam aut perituram contendere aspirareque debemus. Illud interim à vobis omnibus contendo, ut tantisper unusquisque se negotiatorem esse, & jam ad nobilissimam expeditionem accingi constituat; neque vos negotiatoris hoc nomen offendat, non enim eum intelligo, qui fœnori pecu-

Duces expeditionis Christianæ.

Causa dicendi.

Propositio.

Captatio Benevolentiæ.

pecuniam exponit, sed qui misericordiam exercet; non qui vitiorum irritamenta, sed qui virtutum ornamento providet; non qui lapidum pondera, sed qui morum gravitatem perfert; non qui luxus, sed qui honestatis monilia gestat; non qui voluptatis pompam, sed qui insignia disciplinæ portat ac præsefert. Eum, inquam, intelligo negotiatorem, non qui ex his, quæ in mundo sunt rebus lucrum aliquod emendo vendendoque venitur, sed qui omnium commutatione rerum, & assiduo virtutum operumque bonorum exercitio Deum sibi atque illum solum comparare laborat. Vos ut illum intueri possitis & imitari, patienter me dicentem audite.

Contraposita.

Negotiatoris descriptio.

Atque illum inprimis contendo, hominem omnem ita à Deo immortali in hac vitæ statione constitutum esse, ut negotiari donec ipse veniat hoc est virtutibus Christianæque perfectioni studere, Christi ac Sanctorum vestigiis insistere; pro salute nullum omnino laborem recusare, animi sui affectionibus legem ponere, Evangelicæ legis jugum libenter subire, omnino debeat. Ita ipse apud Lucam Deus pronunciavit. *Negotiamini usque dum venio.* Ita apud Matthæum præcepit: *Estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Ita per Zachariam aliquando, *visitasse se nos, & plebis suæ redemptionem fecisse declaravit, ut illis in sanctitate & justitia serviremus.* Ita rursus apud Matthæum homines omnes vocat, *Venite ad me omnes, tollite jugum meum super vos & discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quis igitur otiari audeat, cum negotiari præcipiat Deus? Quis filiorum cœlestis Patris adoptionem tueri velit, qui paternæ sanctitatis imitationem recuset? Quis tanto pretio & à Deo se redemptum gloria præsumat, qui in sanctitate ser-

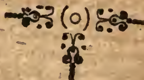
Confirmationis initium à causa.

Ad negotiationem Christianam invitatio.

Conclusio & adhortatio ad Auditores. nunc igitur, AUDITORES, quid restat? an ut vobis perorando tantæ perfectionis amorem excitare contendam? Iam illam amatis. An ut efficiam, ut quas habere potestis in hoc orbe facultates à vobis adjudicetis? utinam saltem affectum & nimiam aliquando cupiditatem. An ut imitatione perfectissima Christum moribus & actionibus exprimatis? Optandum hoc sanè, & vero

Traductio. etiam ut exprimatis quantum potestis, quantum possum obtestor. Si Christiani esse perfecti non potestis & supremam illam virtutis gloriam adipisci, at in secundo tertioque gradu consistere non sine laude potestis. Imo si Christiani esse perfecti non potestis, saltem estote Christiani, nec tanto illo nomine indigni, quod usurpare jure omnino nemo potest, Cypriano teste, nisi qui Christi moribus, quantum potest coæquatur.

D. Antonii exemplum. Depinxi vobis effigiem, illam animi oculis frequenter usurpate; Ducem ostendi, & exemplar perfectissimum absolutissimumque Divum Antonium illum colite & observate; dabit opem & gratiam ille, qui omnium salutis est amantissimus ter Opt. Max. Deus, ita pro omnium honore dignitateque post hanc vitam augenda munificentissimus.

ORA-

ORATIO XXIV.

DE NEGOTIATORE EVANGELICO,

Matth. 13.

CVm multæ sint, AVDITORES, priscis illis & Heroicis temporibus susceptæ maxima cum gloria & utilitate vel ad victoriam aliquam ab hostibus reportandam, vel ad conquirendum aliud quippiam, expeditiones, tum illa mihi nobilissima atque omnem omnis ætatis admirationem occupavisse videtur, quam generosissimus & fortissimus Iason ad vellus aureum ex Colchide reportandum aliquando suscepit. Nam cum in ejus celeberrimo frequentissimoque comitatu universæ Græciæ nobilitas esset, essent Hercules, Castor, Pollux, Orpheus, Talamon, Typhys, Palæmonius aliique plures excellentissimi Heroes, tum vero non nisi post superatas Symplegadas & innumeras alias longissimi turbulentissimique maris difficultates, ac cum sapientissimo mentis consilio, quod illi Medæa suggerebat invictoque plane robore domitis, qui è naribus ignem efflabant, tauris, prostratisque, qui ex seminatis draconis occisi dentibus prosilierant, hominibus armatis, tandem aliquando nobilissimum illud vellus est consecutus. Quod si tamen ab antiquo illo Gentilium ævo ad hominum Christianorum tempora revocare memoriam velimus, & eas animo perpendere expeditiones, quas non ad vellus aliquod aureum, sed ad pretiosam beatitudinis æternæ margaritam obtinendam, nec in Colchidem

Exordium à capto velleris aurei.

Ejus difficultas.

Applicatio ad præsens.

dem sed in cœlum, vel olim constantissimi athletæ susceperunt, vel hodie laboriosissimi negotiatores adhuc suscipiunt, profecto nec in laudatissimum Iasonem laudes aliquas congerere, nec gloriosissimam ejus navigationem amplius admirari placebit. Etenim non illustres aliquot ad hanc expeditionem Heroes, sed Principes, Reges, Imperatores, & quotquot denique cælestis gloriæ stimulis excitati Christiani negotiationi nomina dedere, concurrunt; nec iter per Cyaneas aut Symplegadas; per obstantes agitati maris undas aggrediuntur, sed per vitæ humanæ innumera discrimina, per medias astutissimi Dæmonis insidias, per formidolosos, turbulentissimi mundi fluctus, per objectos undique adversitatum humanarum scopulos, ac domitis insuper potentissimis animorum affectibus carneque superata, & contemptis voluptatum blandimentis incedunt. Quæ causa est cur ego hodie, dum illum in Evangelio negotiatorem ad pretiosissimam sibi margaritam comparandam abire intelligimus, atque eam etiam negotiatricem, sanctissimam Annam, celebri festivæ lucis officio & insigni pietatis affectu veneramur, quæ prima mundo concham illam ostendit, in qua cælesti rore pretiosissima margarita Christus Iesus concrevit, constituerim hoc tanquam in publico quodam foro Evangelicum ac Christianum vobis negotiatorem repræsentare, atque eam vere cælestem negotiationem designare, per quam si quid in nobis est divini vigoris & bonorum æternorum cupiditatis ad opulentiam nunquam exhauriendam aut perituram contendere aspirareque debemus. Illud interim à vobis omnibus contendo, ut tantisper unusquisque se negotiatorem esse, & jam ad nobilissimam expeditionem accingi constituat; neque vos negotiatoris hoc nomen offendat, non enim eum intelligo, qui fœnori pecu-

Duces expeditionis Christianæ.

Causa dicendi.

Propositio.

Captatio benevolentiæ.

pecuniam exponit, sed qui misericordiam exercet; non qui vitiorum irritamenta, sed qui virtutum ornamento providet; non qui lapidum pondera, sed qui morum gravitatem perfert; non qui luxus, sed qui honestatis monilia gestat; non qui voluptatis pompam, sed qui insignia disciplinæ portat ac præsefert. Eum, inquam, intelligo negotiatorem, non qui ex his, quæ in mundo sunt rebus lucrum aliquod emendo vendendoque venitur, sed qui omnium commutatione rerum, & assiduo virtutum operumque bonorum exercitio Deum sibi atque illum solum comparare laborat. Vos ut illum intueri possitis & imitari, patienter me dicentem audite.

Contraposita.

Negotiatoris descriptio.

Atque illum inprimis contendo, hominem omnem ita à Deo immortali in hac vitæ statione constitutum esse, ut negotiari donec ipse veniat hoc est virtutibus Christianæque perfectioni studere, Christi ac Sanctorum vestigiis insistere; pro salute nullum omnino laborem recusare, animi sui affectionibus legem ponere, Evangelicæ legis jugum libenter subire, omnino debeat. Ita ipse apud Lucam Deus pronunciavit. *Negotiamini usque dum venio.* Ita apud Matthæum præcepit: *Estote perfecti sicut Pater vester cælestis perfectus est.* Ita per Zachariam aliquando, *visitasse se nos, & plebis suæ redemptionem fecisse declaravit, ut illi in sanctitate & justitia serviremus.* Ita rursus apud Matthæum homines omnes vocat, *Venite ad me omnes, tollite jugum meum super vos & discite à me quia mitis sum & humilis corde.* Quis igitur otiari audeat, cum negotiari præcipiat Deus? Quis filiorum cœlestis Patris adoptionem tueri velit, qui paternæ sanctitatis imitationem recuset? Quis tanto pretio & à Deo se redemptum gloria præsumat, qui in sanctitate ser-

Confirmationis initium à causa.

Ad negotiationem Christianam invitatio.

animum induxisset, ut se magnum & patriæ patrem appellari pateretur, ita illa opes repudiavit hic honores; ethnici ambos, & nulla, quæ quidem vera esset, religione imbuti. Utinam eo essent homines illi animo, quo regius quondam Propheta David, procul dubio deposita rerum omnium humanarum cura & affectu, ita cum illo exclamarent: *Quid mihi est in Cœlo, & à te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* *A testimonio.*

Nolo etiam hic eos, qui imbelli, fractoque animo vel idcirco ab hac negotiatione recedendum sibi esse statuunt, quod à periculis & adversitatibus abhorrent, pati omnino, etiam pro æterna illa beatitudine nihil possint. Quibus hominibus quantum, obsecro, ruborem incuteret Anaxarchus, qui cum malleis quondam in dolio contusus esset, non ingemuit, sed doloris patientiæ auxilio victor summa lætitia exiliit? Ideo veteres illi Ægyptiorum Sacerdotes Patientiæ Hieroglyphicum Crocodili tergus adumbrarunt, quod quemadmodum usque adeo duritia obriguit, ut nullis quantumvis gravissimis ictibus lædi possit, ita vir patiens nulla omnino adversitate frangatur. Utinam illi Doctorem Gentium asserentem audirent: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Multæ equidem subeundæ sunt difficultates, sed plurimum propositum est gloriæ, multæ devorandæ molestiæ, & exantlandi labores, sed æterni per eos adeundi sunt honores; multa superanda pericula discriminaque, sed immortalitas ipsa & æternitas est invadenda. *Præteritio.* *Ab exemplo.* *Ab exemplis Ægyptiorum.* *A causa ad effectū.*

Et quemadmodum Pedaretus olim signa cum hoste collaturus dicenti cuidam magnum esse hostium numerū, tanto, inquit, gloriæ plus referemus quanto plures interficiemus, *Ita cū regnum* *Similitudo.*

cælo.

calorum vim patiatur, violenti rapiant illud, quo plus in oppugnatione fuerit laboris, eo plus erit in occupatione honoris. Quanquam meticulosos istos & imbelles istos terræ filios & solius mundi Candidatos, istos desides & otiosos relinquamus, propitiusque ad Nogotiatorem nostrum accedamus. Quæritis quænam illi negotiationis exercendæ locum assignem? Universum hunc Orbem Quodnam tempus? vitæ totius tempus. Quem modum? Cogitate vos hic præsentem Mercatorem aliquem intueri, in quo cum ingens sit ac pene incredibilis lucri faciendi cupiditas, tum periculorum contemptor animus & ipsa fortuna major. Hinc cum ad ultimas Indorum oras iter aggredi per vastissimum illud mare constituerit, rebus suis ac possessionibus magna ex parte divenditis pecuniæ vim aliquam accumulat, res alias, quarum permutatione negotiari cum Indis possit, comparat; uxori, liberis, Patriæ valedicit, & se, suam salutem ac navem ventis atque Oceano committit. Non illum reflectere oculos in terram dilectæ conjugis amor facit, non liberorum charissimorum suavissima recordatio, ut de reditu maturando cogitet, impellit; non viarum longinquitas; non dubia maris fortuna, non incertus navigationis exitus, non instantia & præsentia quotidie pericula ab itinere suscepto deferrent. Trahit illum amor lucri, & tantam in animo ejus vim exercet, ut pro eo procellas, ventos, scopulos, tempestates, adeoque mortem ipsam aspernetur, satisque magnum esse solatium videatur, quod hæc aliquando meminisse juvabit. Ingruitne tempestas aliqua & naufragii metum adfert? vix est, inquit, ut sine tempestate navigetur? Circumsonant horribili strepitu venti & circa vela, antennas & anchoram solicitos nautas reddunt? nulla, inquit, sine labore magna opulentia paratur. Hæretne in vadis aut ad scopu-

Transitio ad alteram partem.

Ac instantia mercatorum mundanorum.

Ab enumeratione periculorum.

Amplificatio ejusdẽ.

pulos affixa navis? Nimium, inquit felices essemus, si tam facile divites & opulenti fieremus. Ita nulla difficultas animum ejus frangit, nulla adversitas propositi pœnitere facit, nullus fortunæ conatus aut ictus timorem inducit. Portu tandem optato potitur, res suas exponit, commutat, gemmas, margaritas, & quidquid est rarum, pretiosum, ac apud suos inauditum, ut in patriam ipse revehat, magna cura industriaque sibi procurat. Talem talem ego Negotiatorem hunc nostrum exopto, qui inflammatus beatitudinis æternæ cupiditate firmissimo apud se proposito constituat nullis ærumnis aut adversitatibus cedere, sed invicto per aspera & dura quævis animo ad eam aliquando pervenire. Quid igitur agat, aut quid tandem moriatur. Renunciare eum omnibus oportet, omnia ad cœlestem hanc Negotiationem suscipiendam à se removere, eorum pretio aut commutatione pretiosam illam margaritam sibi comparere animum terrenis omnibus affectionibus exuere, dies ac noctes de Deo cogitare, & cogitando amare, & ipsum solum anhelare, ipsum solum reperire velle ac possidere. Deinde vero ubi hæc animo cupiditas insedit firmaque propositi constantia, dare vela ventis oportet, & aspirante gratiæ cœlestis aura eam per medios mundi fluctus ac procellas tenere viam, quæ ad justitiam sanctitatemque per operum bonorum exercitium deducit. Non equidem hic dicam. Audaces fortuna juvat, mirum tamen est quantum generosos & confidentes vis quædam divinæ gratiæ promoveat, ut ubi desperationem difficultas injicere videtur, ibi vel maxime sperent, ubi periculum moram timore quodam objiciat, ibi potissimum currant. Et quemadmodum Marcus Marcellus clarissimus apud Romanos Imperator, qui primus tergum Hannibalis in acie vidit, interrogatus à quodam, cur ita audax in com-

Repetitio.

Applicatio ad præsentem negotiatorem.

Requisita ad hunc negotiatorem.

Complexio à facto Marcelli.

committendo prælio, cur ita in conflictu confidens esset; ego, inquit, Romanus sum, & Dux Romanorum, itaque singulis me diebus decet caput discrimini objicere, hæc enim una ad famam perpetuam est via: ita plane summo ac confidenti animo tot inter mundi adversitates, tot inter Dæmonum insidiantium laqueos, tot inter impendentes quotidie difficultates Christianus esse debet, ac dicere: Ego Christianus sum & Christi miles, itaque singulis me diebus decet adversa forti animo perferre, hæc enim una ad gloriam æternam est via, & est Christianorum fortia pati & agere. Si parentum amantissimorum ac familiarium charissimorum ab hac negotiatione suavissimi complexus revocare videantur, vincat amor pretiosissimæ margaritæ, cujus possessione nihil esse potest suavius aut amabilius. Si menti forsitan occurrat, durum esse humanarum rerum affectum ponere: & tot se commoditatibus privare, cogitet felicem ac fortunatam hanc fore commutationem, in qua pro terræ particula cœlum, pro perituris caducisque bonis sempiternam beatitudinis æternæ possessionem obtinebit. Si Dæmonum frequentes insultus & assidua quotidianaque bella consurgant, reputet apud se nullum esse posse sine pugna victoriam, nullum sine victoria triumphum, & jam de hostibus illis tot Christianorum, etiam virginum tenerrimarum agmina, magna cœlestium omnium admiratione triumphavisse. Si maria trajicienda sint, si tempestates perferendæ, si pericula quævis adeunda, si ferrum jugulo aut pectore excipiendum, si corpus secandum aut exurendum, firmiter apud se constituat, felicissimam, tutissimam, utilissimam hanc esse negotiationem, in qua quod comparatur tantæ dignitatis est, ut sanguine consignari & acquiri quavis etiam morte mereatur. Quintus Cicero magni istius

Pericula subeunda.

Prosopopæja.

Ab enumeratione subeundorum in acquisitione hujus Margaritæ.

istius Oratoris frater, & in Republica administranda. Vir exercitatissimus, cum fratrem illum suum ad Consulatus Romani falces aspirare non sine confidentia aliqua intelligeret, pauca hæc ad illum verba exaravit: *Peregrinus es, Roma est, Consulatum petis*. Ita dicere volebat: Marce Tulli, amantissime frater, ne tua te fallat ambitio perpende; Consulatum petis, summum in urbe & in orbe Principatum; in urbium Principe Roma petis, nec tu Romanus petis; labore hic opus magno est, & ingentibus meritis; hæc ostende, aut noli ambire. Sed ego retexam sermonem; & Christiano Negotiatori dicam: *Peregrinus es, Cælum est, Felicitatem petis*, *Peregrinus es*, immo exul & extorris es quid speras à *Cælum est*, & hic quid peregrino ac mortali debetur? *Felicitatem æternam petis* non est illa nisi virtute & meritorum ingenti pondere venalis. Sola desideria felicem facere neminem possunt, laborandum est, negotiandum est Negotiantem igitur intueamur, obsecro putate vos jam in ejus officina versari, quem antea ad ultimas Indorum oras profectum dicebamus, nunc vero reversum esse confingimus Christe bone! quam sollicitus? quot & quantis curarum æstibus agitatur? quomodo in omnem omnino partem inquietos oculos circumfert? quantopere oculis, manibus, ore, pedibus est impeditus, instructa est omnis generis pannis officina, sericis, aureis, argenteis, conchyliatis, illic monilia sunt & multa & præstantissima, hic gemmæ plurimæ & pretiosissimi uniones, topazii, sardii, amethysti, carbunculi, adamantes smaragdi, jaspides. Nihil est quod venale ipse non habeat, imo plura habet ipse, quam optare aut fingere quis possit Horis singulis hi & illi, iterum alii iterumque alii in officinam subeunt: hic purpuram ostrinam pe-

A dicto Ciceronis,

Conversio hujus dicti ad præsens

Negotiantis mundani officina sollicitudo est studium.

petit; ille amiculum nigellum, hic genualia; ille baltheum; hic uncinulos aut periscelides, ille plumas versicolores; hic torquem, ille discriminale; alius aliud quidpiam vehementer exposcit, omnibus ipse omnia præbet, vendit, pretium ac pecuniam recipit. Si transeuntem quempiam audiat, sollicitus ne quid emere velit, aspiciat; si quempiam oculos in officinam conjicientem videat, confestim, numquid placeat, interrogat; immo merces suas ultro obtrudit, & ad emendum invitat. Adeo nullam lucri occasionem amittit, rationes suas accuratissimo calculo examinatas diligentissime conscribit, pecuniam, si quæ otiosa sit, ne fructu careat, vel ad nummularios transmittit, vel ad novas iterum merces consignat. Hæc est hominum in mundo negotiantium importuna pene diligentia. Agite vero, Negotiator noster quid tandem? Ibit de virtute in virtutem, & ejus animus tanquam instructissima virtutibus omnibus officina parebit, nunc precibus ipse vacabit, nunc stipem egeno porriget, nunc jejunabit, nunc peregrinum hospitio excipiet, nunc ægrum aliquem, aut ad vincula damnatum inviset: nunc lugentem solabitur. Si quem frigore rigentem & nudum adspiciat, veste aliqua teget; si abjectum, eriget, si rudem & ignarum, docebit; si quis injuriam inferat, æquo animo patietur; si irriserit quispiam, magno animo contemnet; si nescio quis fortunæ casus dolorem apportet, forti & invicto pectore excipiet. Interim in hac ejus animi officina videre licebit ardentem in omnes charitatem, singularem morum compositionem, ferventem pietatem, amabilem æquitatem, admirandam mansuetudinem, profundam submissionem. Adeo ut nulla sit virtus, quæ in hoc animo non reperiatur, nullum sit opus bonum, quod non exerceat, nulla sit dies, quæ non aliquid mereatur, nul-

Horum ad Christianam negotiationem applicatio.

Virtutes negotiatoris.

nullum virtutis exercendæ tempus, non arripiatur. Et ut tam fortunatam negotiationem novis auspiciis & gratia Deus ipse promoveat, quotidie divino interesse sacrificio & opem implorare, sæpius ad Sacramenta, adipsos, inquam, gratiæ fontes accurrere studebit. Hic est negotiationis Christianæ modus, hæc margaritæ acquirendæ ratio, hic unus & assiduus ad æternam illam beatitudinem, aspirantium labor esse debet. Producerem huc in medium, & vero etiam dicendo sisterem Antonios, Paulos, Franciscos, alios innumeros Negotiatores verè Christianos, & qui pretiosam fœlicitatis æternæ margaritam rerum omnium humanarum contemptu continuoque virtutum exercitio sibi comparaverunt, nisi una hodie sufficere sanctissima Anna posset & deberet: *Gustavit ipsa & vidit, quia bona est negotiatio ejus.* In hac negotiatione non vilis & abjecti erat animi, *manum suam misit ad fortia*, non deses & socors, *digiti ejus apprehenderũt fusum, & panem otiosa non comedit* non erat imbeilis, & ab asperis vultum cum animo reducens, *fortitudo & decor indumentum ejus.* Non erat, quæ mundi stultitiæ aures accommodaret, *Os suum aperuit sapientiæ:* erat vero quæ misericordiæ suæ beneficia apud pauperes & egenos collocando egregie negotiaretur. *Manum suam aperuit inopi & palmas suas extendit ad pauperẽ.* Erat ejus animus virtutum omnium quoddam domicilium & officina; in eo prudentiæ Topazii, justitiæ Sardii, fortitudinis Adamantes, temperantiæ Amethisti, liberalitatis Smaragdi, amoris proximi Iaspides, pietatis Chrysoliti, vigilantiæ Carbunculi, castitatis monilia, honestatis omnis & sanctitatis insignia, in eo, inquam, quicquid exornare animum potest reperiebatur, ideo mulier ipsa fortis, cujus procul & de ultimis terræ finibus pretium; ideo Deiparæ mater, & Dei avia inusitato pror-

Prætermissio.

Ab exemplo D. Annæ.

Ejus virtutes,

Apostrophe ad Adolescentes & adhortatio ad eosdem per enumerationem.

prorsus honore est affecta. Sed & vestra jam, Adolescentes, negotiatio quædam est currentis ætatis, & expeditione suscepta ad obtinendam pretiosam illam margaritam abitis. O quam pulchra est & quam fructuosa cum hac sanctissima Patrona vestra negotiatio, à qua non emendo, sed imitando tot virtutum ornamenta comparare fas est? An expeditos forsan animos socordia detineret? Absit vel ullam in Adolescentibus bene natis socordiam suspicari. An imbecillitas avocaret? Generosi nunquam animi argui volunt imbecillitatis. An difficultas deterret? ignavorum est ad ardua non niti? nec satis est jucundum, quod labore non constat, ipsa vos ætas vestra, ut compti, ut ornati, ut splendidi esse velitis adhortatur, non illis dico vitiorum irritamentis corporum paramentis, superbia vexillis, vanitatis quisquiliis, sed virtutum unionibus morum elegantia, honestatis insignibus. Nec corpora tantum quotidie proceritate aliqua, sed & animi virtute crescant, & in hac assidua negotiatione æmulatio quædam adsit animorum, ut alii aliis sitis opulentiores. Hic pietate vincat, ille modestia sit amabilior, hic verecundia sit illustris, ille insigni pudicitia commendabilis? in hoc mansuetudinem singuli ament, in illo maturam prudentiam admirentur, in omnibus temperantiam fortitudinem, honestatem, morum elegantiam, vigilantiam omnes extollant. Nulla interim dies abeat quin linea virtutis alicujus dicta supersit, nec unquam post Solis occasum dici possit, hodie nihil emimus nobis, hodie nihil Deo vendidimus, hodie amici perdidimus diem. Ita fiet, ut hujusmodi diligenti negotiatione pretiosissima Felicitatis æternæ margarita vobis contingat, quam omnibus ex animo precor & vehementer excepto. DIXI.

Complexio

Inter

INter Divos, quorum hoc volumine laudes Panegyricis orationibus recensemus, referre JOANNEM DUNS SCOTUM *facultatis nequaquam est nostræ. Quia tamen viri quamplurimi Doctrina & Virtute Clarissimi Divorum numero sua opinione, quam de ejus virtutis & sapientiæ excellentia conceperunt, illum adscribunt, ut mortalis viri ac Doctoris memoriam honoremus, Panegyricum æternæ ejus Famæ dictum, libenter hoc post Divorum aliorum Encomia subjungimus. Tu, Lector, non alium, quam Divum judicabis.*

PANE-

PANEGYRICUS ÆTERNÆ MEMORIÆ ET FAMÆ, IOANNIS DVNS SCOTI DOCTORIS SUBTILIS Theologorum Principis

Dictus & dicatus.

Exordium à præstantia viri sapientis.

HOMINEM aliquem inter homines summæ sapientiæ laudem promereri multum profecto est, probitate vitæ singulari inter cæteros tanquam quendam inter astra solem splendicare, amplius est, utriusque vero sapientiæ ac probitatis Laurea decoratum reperiri, plusquam hominis est, divini cujusdam Herois. Quis obsecro & qualis ille esse potest, vel ubivis etiam gentium & terrarum, *Vir bonus & sapiens? Qualem vix reperit ullum*, ut poëtarum inquit Princeps, *Millibus è multis hominum consultor Apollo*. Reperi tamen & millibus è multis, imo multis ex sæculis unum inveni, IOANNEM DVNS SCOTVM, in quo si sapientiam aspicio, suspicio; si probitatem admiror, miraculum fuisse dico; si lauream in immortalitate memoriæ quasi ipsius manu contex-

Laus Ioannis Duns Scoti.

tam

tam ostendo, cum eam vitæ sanctitas mereri, & summa sapientia obtinere potuerit, hæreo. Multi sunt, qui scientiarum quædam lumina diffusis per orbem radiis claruerunt; non pauci, qui hominum vitæ rationes cælesti quadam vivendi norma transcenderunt, vix aliqui, qui ita sapientes videri voluerunt, ut boni simul essent. Nolo sanè cujusquam è Divorum numero gloriam, quam immortalitas ipsa æterna gloria decoravit, diminuere labefactareque conari, tot extiterunt sanctissimi Christianæ Reipublicæ Doctores, tot claruerunt religionis & veræ eruditionis Soles, tot admirandæ sanctitatis exemplaria perfectissima in hominum oculis sunt versata: unus tamen hic IOANNES SCOTUS ita omnem ætatis suæ cum admiratione gloriam duplici quodam probitatis & eruditionis summæ jure sibi vendicavit, ut parem illi nullum ventura sæcula datura viderentur. Ejus ingenium cum admirari nunquam satis possent quæcunque præstantissima orbis universi ingenia, *Ingeniorum Phœnicem & Doctorem subtilem eum appellaverunt*: ejus doctrinam cum assequi tantum illi possent, qui ingenii quibusdam alis ad veritatis culmen attingerent, suspicere verò omnes & amare possent. Theologorum Principem non mutuo calculo; sed unanimi voce renunciaverunt. Et cum in eo cum admirabili sapientia incredibilem vitæ modestiam probitatemque animadverteret virum illum esse bonum & sapientem, qualem multa sæcula vix unum proferrent, dixerunt. Ego verò, si quem etiam in tot de illo judiciorum urnam calculum injicere, & gloriæ ejus triumphalem currum non adulanti manu, sed veritatis ipsius humeris impellere possum, hominem illum inter homines invidendum appello. At, obsecro, quibus invidendum? Vobis sanè Religiosi viri

Comparatio cæterorum Doctorum cum hoc Ioanne Scoto.

Aestimatio.

Apostrophe.

Ad Franciscanos. Viri quotquot in sacris illis beatissimi Francisci castris sub sanctissimæ militiæ disciplina ad æternam felicitatem contenditis, in quibus ipse ita vixit, ut floreret; ita floruit, ut fructum ingentem universo orbi adferret. In quibus, inquam, ita sapientiæ operam dedit, ut esset sapientissimus, ita vitam suam virtutibus exornavit, ut esset sanctissimus. *Propositio,* Sed nimirum jam invidiam illam remittit orbis, cum non illum tantum modo vestrum esse videt, sed suum, perque ejus Doctrinam ad sapientiam instruitur & per virtutes ad vitæ sanctitatem provocatur: Quæ duo dum admiror, & æternæ ejus memoriæ, si quid in me facultatis est, momentum aliquod erigere contendo, bonitatem ejus & admirandam omnino sapientiam: si quispiam adhuc ignorare inter homines potest, orationes manifestabo. *Alia Apostrophe.* Tibi sane ac tuæ famæ, *Eximie Theologorum Scote*, alius præco debebatur, qui robustæ & procul resonantis loquentiæ tubæ summas illas laudes tuas auscultante orbe universo intonaret, debebatur potens aliquis patronus, qui gravidam nescio quo veneno invidiam, & ex latebris aliquando erumpentem, auctoritatis & varidæ facundiæ subsidio proderet. *A materia gravitate.* Sed nimirum jam ipsa æterna fama in ipsius te gloriæ fastigio collocavit, ut latere & ignotus esse orbi non possis; jam ea claritate ac splendore veræ laudis fulges, ut te intuentium oculi calligent, & positus in immortalitatis culmine, ad quod adspirare vix humanum ingenium potest, omnem invidiam superavisti. Adeo quicquid de te dixero, erit infra laudem tuam, & dum coloribus aliquibus exprimere te præsumam, lineamenta tantum aliqua ducam. Verum si ex ungue Leonem & ex pollice Gigantem metiri licet, metiatur te hinc quisquis volet, dicet profecto te sapientiæ summæ magistrum, te virtutis eximiæ Pædagogum exti-

gisse.

tisse. Et verò quanta esse ejus Regionis gloria potest, quæ tantum virum, tantum inquam, solem, cujus radiis tot in orbe toto Academiæ, tot scholæ, tot sapientiæ sedes ac delubra illustrantur, produxit? Olim cum is esset Homerus, ut ejus ingenium, sapientia ac divinaris poesios omnem omnium sæculorum laudem occupatum videretur, ut ab illo commendationem aliquam haberent septem urbes. *Smyrna, Rhodos Colophon, Salamin, Ios, Argos, Athenæ*, de ejus patria certaverunt: illum omnes suum esse vere dicebant, omnes ex se natum, & in se lucem primam aspexisse contendebant, quasi reliquis omnibus ea præferri deberet, quæ Homerum virum ex omni antiquitate ingeniosissimum & scientiarum omnium communem quasi parentem genuisset. Pari verò ratione certare mihi pro SCOTO non urbes aliquæ, sed regna, sed integræ provinciæ videntur, ut tum illa quasi sola summam gloriam vendicare sibi possit, quæ SCOTI mater novum in orbe solem produxerit. Illum Anglia suum esse dicit; illum quæ hodie Scotia est, vendicat; illum Hibernia alumnum suum & lumen asserit. Inter quas si tantam pro unius cælestis verè Herois gloria controversiam decidere fas sit mihi, nec tuus est, Anglia, quæ nati cunas non excepisti; nec tuus Scotia, quæ tum, cum communem hunc solem Sol ipse novus aspexit, non dum Scotia, nisi fortasse miror, sed Albania [illegible]. Tuus verò est, ô Hibernia, tuus ille Scotus, quem tibi celeberrima ac pervetusta urbs tua DVN, tanquam æternæ gloriæ pignus quoddam ingeniorum omnium miraculum genuit. Tu nimirum es illa olim regio, quæ Scotiæ nomine dicebaris, & quam tota famosissima doctrina vitaque viri, quos Scotos non pauca veterum monumenta appellant, patriam agnoscunt. Provo-

Laus regionis in qua natus hic Scotus.

Contentio regnorum de ejus ortu.

Vera Patria ejus.

cet ab hoc judicio nostro,qui volet, sententiam nostram ad antiquissimos Annales, & dignissimos omni fide Historicos examinet, calculum ad veritatis ipsius tesseram expendat: condemnabit eum Richardus Stanhurstus Academicus olim Oxoniensis & Historicus, qui Scotiam non

Ab exemplo.

ita pridem pro ea Britaniæ parte, quæ hoc hodie nomen usurpat dictam attestatur. Condemnabunt eum ipsi Angliæ Scotiæque Annales vetustissimi, qui Hibernos Scotorum nomine vicinis omnibus regionibus ac toti orbi cognito fuisse produnt. Condemnabunt eum Capgravius, Paulus Amelceus, Richardus Conveus, Cæsarius, Fulgosius, alii sexcenti, qui ut Hiberniam Scotiam olim appellatam affirmant, ita divinum hunc Scotum natione patriaque Hibernum fuisse proclamant. Quanquam ne hoc nostro judicio tristem litteram protulisse videamur, nullam sanè provinciam condemnemus,& qui unius est, omnium esse dicamus. Tuus est, ô Anglia SCOTUS, tu enim illum prima litterarum & Artium instructione tuum esse fecisti, & ille se tuum publica sacræ Theologiæ professione in tua Oxoniensi Academia est professus. Tuus est,ô Scotia, Scotus, quidni enim eum tibi asserere posses,ex Scotia majore,hoc est ex Hibernia, oriundum, quæ Scotia tum minor & Albania

Ad Angliam Apostrophe alia.

dicebaris:Tuus est, ô Hibernia,Scotus, qui in te principium accepit,tuos cives parentes habuit, tuam solum Patriam agnoscit. Imo verò omnium est ac totius orbis cœlique SCOTUS, qui doctrina terram omnem, virtute Cœlum occupavit. Glorietur Hibernia de alumno à Anglia de discipulo & Doctore, Scotia de propinquo vicinoque cive, omnium gloriam summam ipse facit, qui suorum temporum summa ipse gloria fuit. Et quoniam jam hanc litem ita proposuimus, ut Scotum nostrum non sine Anglia, Sco-

Alia.

Transitio ad alterā partem.

tiæ,

tiæque summa laude Hibernum habeamus, ad ejus tandem aliquando vitæ sanctitatem, quæ veræ sapientiæ fundamentum esse solet, accedamus. Ita enim arbitror, planeque mihi persuadeo frustra in ejus animo sapientiam expectari, in quo probitas domicilium nullum habet, & à quo virtus exulat, cum ea tantum sapientia vera esse possit, quæ cum probitate virtuteque est conjuncta. Cum vero subtilissimi Doctoris hujus animum tanquam sacrarium quoddam suum virtutes omnes ordinatissimo choro, possederint, splendore suo ad omnem gloriam exornarint, potentia sua ad omne robur constantiamque contra exsurgentes quascunque in hoc orbis pelago tempestates corroborarint, tum imprimis singulari quadam ratione illum ejus animum humilitas profundissimaque mentis submissio sibi vendicavisse videtur. Non ignorabat quippe vir sapientissimus verissimum illud Salomonis oraculum, ibi sapientiam esse, ubi humilitas esset, ideoque generosissimo animo, & conatu laboriosissimo ad sapientiam adspirare stetisset, mentem suam quanta potuit submissione ita depressit, ut nullus in ea arrogantiæ nævus vel ab invido oculatissimo videretur. Cum loquebatur, loqui ipsa humilitas videbatur; cum ageret quippiam, quidquid esset, ordinare illud humilitas credebatur. Ita nulla erat in verbis ejus arrogantia, nullus in factis ejus fastus; ita displicere humillimi ejus sermones non poterant, poterant vero etiam, quæcunque tam submissi perageret, hominibus omnibus placere. Quanquam vel ipsa ejus vestis ac corporis totius compositio quantam non, obsecro, humilitatem spirabat? Quam omnem omnino superbiam ac fastum excludebat? Trita ipse plerumque vili ac centonibus, nescio quibus, deformata veste tegebatur, nudis pedibus, quocunque iter aggrederetur, ince-

Virtutes Doctoris hujus.

Humilitas ejus.

Repetitio.

Contemptus cultus corporis.

incedebat; curribus vel equis uti pene piaculum ipsi erat. Adeo instituit auctori beatissimo Francisco similem sese esse cupiebat, & Apostolorum vestigiis insistens ad Christi vitam vitæ suæ rationes dirigere contendebat. Habes hic, quisquis invidere potes, quod admireris invidendo; habes, quisquis ejus gloriam ferre non potes, quod probes improbando. Dic arrogantem SCOTVM nimirum in veste quæ vix hominis esse poterat: dic animi elati SCOTVM: nimirum cui ad iter conficiendum nec currus nôti, nec equi. Vis humilem intueri? intuere stipem ostiatim precaria voce colligentem, de victu anxium, de hospitio solicitum. Quoties enim in via pertingere ad ordinis sui domum aliquam aut cœnobium non poterat, toties tenuè aliquod sustentandæ vitæ solatium, & hospitium emendicabat. O profundissimam & sæculis omnibus obstupescendam humilitatem! Eum ad stipem manum porrexisse, qui in summarum dignitatum fastigio propter excellentissimas virtutes sedere debuisset? Eum aliquando fores aliorum pro cibo aliquo sollicitavisse, qui sapientiæ in terras omnes ambrosiam diffundebat? Eum hospitium vel tectum aliquod submissis precibus ad pernoctandum quæsivisse, qui celeberrimas Academiarum sedes ac pulpita divina quadam voce replebat; Laborabat posteritatis fides, ut credat, credit tamen ut extollat, extollit ut admiretur, admiratur nec satis capit. Sed hoc humilitatis ejus filum secuti ad ejus laboriosissimas lucubrationes penetremus: plurimi sunt, qui cum scribunt, non calamum, sed stylum stringere sibi videntur; clamant, pugnam cient, instant, & quasi prostraverint hostem, triumphum agunt. Alii sunt, qui cum rem aliquam controversam rationibus suis tanquam machinis quibusdam admotis, ut sibi videntur, ita pervaserunt, ut dissolvisse, & veritatem

Amplificatio ejusdem

Paupertatis studiũ.

Complexio

Gradatio.

Comparatio cum aliis.

tatem

tatem attigisse videri possint, cæteros omnes tanquam cæcos & noctuas quasdā despiciunt. Non ita sane divinus his Scotus, qui etsi subtilissimi sui ingenii alis per ardua quæque volitaret, submissionis tamen suæ nunquam immemor, non plus quam oportebat, sapiebat. Erat fortassis aliquid, quod nulla vi ingenii penetrare attingereque potuisset? Hic ignorantiam suam libens fatebatur. Eratne rursum aliquid, in quo dubiis rationibus tanquam adversis quibusdam ventis mens agitata statuere decernereque nihil omnino valuisset: Hic aut sapienter silebat, aut modeste dubitabat. Non ad dubia quæque Lectorem vel Auditorem auctoritate, quam ipse sibi fingeret, trahebat, sed ad ejus liberrimam voluntatem ac judicium rem omnem deferebat. Non in ambiguis velut ex oraculo loquebatur, sed ita videri ac dici posse, nihil asserendo, dicebat. Si quandoque in alterius sententiam erat incurrendum, non illum velut hostem ad pugnam evocabat, non in illum rationes tanquam tela vel potius fulmina vibrabat; non illum compellabat, ut audito nomine gloriosior tanquam de devicto triumphus appareret: quid ergo? sententiam in medium cum modestia producebat; nomen ut plurimum subticebat: errorem, nisi in omnium is oculos incurreret; non objiciebat; rationes ipse suas sine invidia aut fastu proponebat; veritatem clarissimæ lucis radiis ostendebat. Nimirum expeditus ipse miles in arena, sed non jactabundus: prudens rerum æstimator, sed non censor; fortissimus veritatis assertor, sed non aliorum expugnator! Index bonus, sed non castigator importunus. Vincere sciebat, non triumphare: & cum vincebat, vix pugnavisse videbatur, ut non tam refutasse quemquam diceretur, quam docuisse, non tam errorem cujusquam depulisse, quam eo suppresso veri-

Modestia ejus.

Modus ejus disputandi.

Contra posita.

Qualis tū D Thoma ejus disputatio. ritatem ostendisse. Vixit & immortali cum gloria ea ætate vixit fulgentissimum illud sanctissimi Prædicatorum Ordinis lumen beatissimus Thomas Aquinas, cujus quanta exstitit in omni vitæ ratione sanctitas, tanta in omni disciplinarum genere sapientia fuit. Vtraque hominum omnium memoria ac veneratione, illa verò etiam jam æterno, quo perfruitur, præmio dignissima. An in hunc igitur insolentem aliquam & inusitatam omnino pugnam suscepit? Sanè ita credere videtur, qui ignorat: ita sentire, qui nunquam legit Nimirum, hodie tam proclivis est judicandi facultas, ut solo nescio cujus auditu judicia nitantur, & satis esse possit rumorem inter pueros *Subjectio.* esse, ut viri judicium ferant ac pronuncient. Sed tamen quodnam inter illos certamen existit, quod *Repetitio.* non ab ipsa sit ordinatum ratione? An ab ejus aliquando sanctissimi viri sententia recedit? Equidem potest, & cum ipsa ratio ducit, quivis potest. An eum acerbius, quam par esset, compellat? Aut nunquam, aut eum honore semper. An ejus improbat opinionem, & rationes insolenter rejicit? illam modeste proponit, his vero suas opponit. An ejus se judicem ac censorem constituit? Disputationis aleam in medio, judicium lectori relinquit. An tanti viri auctoritatem vilipendit? Imo amplectitur cum ratione semper sat, ubi alia ratio fortior trahit, deserit. Erat quippe in verbis parcus & modestus, in scriptis cum doctrina verecundus, in disputando sine acrimo-*Transitio ad tertiam virtutem.* nia subtilis, in refutando sine invidia doctus, in respondendo cum prudentia facilis. Quanquam, ut erat vir religiosissimus, non ea tantum erat animi submissione modestiaque, sed insignis omninò, & admirabilis in eo obedientia elucebat. Quam promptè! quam alacriter? quam animo gestienti, quæ quidem imperabantur, exequebatur? Nolo omnium vitæ ejus dierum ra-

tio-

tiones hic inire, nolo totum vitæ ejus spatium excutere. Libenter illi omnes propter sapientiam sese submittebant, libentius ipse omnibus propter animi submissionem obsecundabat. Illud sanè omnis ætas & posteritas admirabitur, quod cum quodam tempore recreandi animi ac corporis gratia Lutetia egressus per campos obambularet, atque ordinis supremus præfectus consignato scriptis mandato Coloniam cum in Germaniam evocaret, id ubi ipse vidit ac cognovit, confestim iter ingressus in Germaniam contendit. O admirandam obedientiæ sanctissimæ vim! O dignissimum cœlo pectus! Non illum Fratrum aliorum ab itinere suscipiendo familiaritas retardavit; non professionis publicæ negotium summa cum gloria susceptum moram injecit; non rerum ad iter necessariarum comparatio, ut domum rediret, permovit; abiit statim corpore & animo, ut sibi videbatur, quia obediebat, expeditus. Sed nos etiam hinc abeamus, & in hoc virtutum cursu virtutem aliam admiremur: Delectum hic instituo, neque enim omnia dicere possum, quid tamen in hoc delectu selegam, cum tot sese offerant, ornamenta prorsus ignoro. Magnæ in eo virtutes omnes fuerunt, maxima vero vis Deum precandi ac contemplandi. Divinus in homine animus est, & divinæ auræ particula originem è cœlo trahit, ideoque si cœlestis patriæ non immemor vivit, commercium hominum & terræ domicilium dedignatur. Talis erat divini hujus SCOTI animus, quem in terris nihil oblectaret, redire ad Deum gestiret, cœlestium consortio uteretur, cum divina Majestate, velut in secreto sacrario sermones misceret, & quasi corporis vinculis expeditus, inque libertatem assertus, sæpius extra, quam in corpore ageret, elementa ac cœlos omnes transcenderet, ibique esset,

Prætermissio.

Promptæ obedientiæ specimen.

Complexio.

Dubitatio.

Amor D & cœlestium.

 ubi

ubi se esse nesciret, in terris simul & in cælo esset: Quoties aggredi aliquid fixum erat, ejus auspicium & initium à pia ad Deum precatione faciebat. Quoties arduam aliquam de divinis illis mysteriis dissertationem instituere, vel disputationis arenam calamo aut voce subire propositum erat, cælestem opem fusis precibus implorabat. Quoties commentationibus ac lucubrationibus illis suis finem ac coronidem imponebat, pietatis plenissimo sermone gratiarum actionem sapientiæ auctori Deo persolvebat.

Repetitio.

Fervor S. Doctoris.

Ita nihil moliebatur SCOTVS sine Deo, immo cum nihil moliebatur, sine Deo non erat, puta illa mens & cælo nata ita aliquando abripiebatur ut sine sensu, sine vita corpus esse videretur. Iudicabant homines jam inter homines eum esse desiisse, in cujus corpore otiosi sensus, motus nullus, nullum vitæ indicium apparebat, nec hora una aut brevissimo tempore intervallo, sed longissimo. Tunc nimirum per contemplationem sursum evecta in divina illa penetralia sese insinuabat: tunc cœlestium mysteriorum arcana curioso quodam & pio affectu perscrutabatur: tunc ad veritatis ipsius fores consistens fulgentissimis ejus radiis illustrabatur: tunc ea perdiscebat quæ quando felici calamo consignavit, & docte in scholis voce publicavit, hausisse eum à cælo nemo non affirmabat. Et sane si dicendum est, quod sentio, hic admirabilem & eximiam illam sapientiam suam expressisse SCOTVS videtur, ut cum plura ipse noverit, quam exiguo non longæ ætatis spatio discere ab hominibus, vel ullo studio ac labore sibi comparare potuerit, necesse sit eum illa omnia divino quodam beneficio consecutum fuisse, plane cum abripiebatur divinus ejus animus scholam illam cælestem intrabat, & divinæ quodammodo sapientiæ discipulus factus, ea participiebat, quæ præter

Similiter prudentia

Raptus ejus.

Sca-

Scotum nemo omnino sciebat. Hic acuebatur ejus ingenium, hic subtilissimis contemplationibus mens instruebatur, hic inusitatas perquirendæ veritatis vias edocebatur, hic verissimum divinarum rerum sensum & certissimam eximiæ Theologiæ rationem perdiscebat. Atque ita factum est, ut non tantum nullis vitæ cupiditatibus vivendo teneretur, verum etiam corporum similitudinibus (cum Bernardo loquor) speculando non involveretur. At, inquies, quantæ hoc tamen est puritatis? quantæ sanctitatis? Non ego inficias ibo, neque hic in tanta SCOTI gloria quicquam dissimulabo. Fuit hoc sanè, fuit Angelicæ puritatis, fuit plusquam humanæ sanctitatis. Cujus rei si quis à me testimonium requirat; testem ipsum appello DEVM. An non eum vice quadam ea nocte, quæ natalis Christo fuit, divinum illud admirandæ incarnationis mysterium attonita, & amore plenissima mente contemplaretur, benignissimus illi IESVS apparuit, ejus brachiis dulcissimum onus incubuit, in ejus collum iterum atque iterum repetitis amplexibus insiluit, ejus animum suavissimis vocibus solatus est, recreavit. Nihil hic fingere me quisquam arbitretur, testis est Marcus Vlissipponensis, testis Gregorius Ruys, testis Paulinus Berris testis Rebelledus, quorum omnium fidem sæculorum assentientium consensus approbavit. Et verò dubitare de ejus sanctitate quisnam posset, quem magno aliquando desiderio ipse DEVS invisit? cui se gestandum pueruli specie exhibuit? Non, non amplectitur tam suavibus osculis quemquam Deus, nisi cujus animum Angelica puritas, & cœlestes virtutum radii illustrant. Non tam blandè, non tam amice, non tam benevole solatur quenquam DEVS, nisi cujus vita nullas ab hac rerum terrenarum fece sordes contraxit. Quanquam quoniam

Ante occupatio.

A visione Christi ipsi facta.

A testimoniis.

Dissolutio.

niam Scotum jam bonum habemus, sapientem ostendamus: jacta sunt magnæ sapientiæ fundamenta, ubi vitæ integritas sanctitasque innocentem animum occupavit. Audebo dicere, & vere dicam, non poterat non esse sapientissimus Scotus, qui id primum contenderet, ut esset sanctissimus. Dicam iterum & (teste cœlo) dicam non poterat non omnem animo sapientiam complecti, qui nihil scire, nisi quod è cœlo didicisset, desiderabat. Quæritis cujus tandem ingenii Scotus fuerit, priusquam in scholarum spatiis sapientiæ suos labores consecraret? Videte quomodo nihil ad laudem ejus & gloriam confingo: fuit hebetis, fuit stupidi. Ita non ad scientias natus, sed nec ad as fieri posse videbatur, ut nimirum quicquid in eo postmodum homines admirarentur, non tam humano partum labore, industriaque quæsitum, quam à Deo è cœlis datum esse crederent ac pronunciarent. Neque ipse hujus suæ naturæ tarditatem ac ruditatem ignorabat, ideoque cum primis illis disciplinis, quæ humanam naturam nostram, tanquam ejus ornamenta excolunt, & ad civilis vitæ rationem informant, operam navaret, animadverteretque nullos se in iis per ingenium facere progressus, quadam die cum sub arbore forte consedisset, sublatis in cœlum oculis, vultuque ad pietatem composito multis à Deo precibus ac lachrymis, ut hanc ab ingenio suo ruditatem tolleret, contendit. Nec frustra piissimi & religiosissimi animi preces divinæ Majestatis aures impulerunt. Nam cum exhaustis lachrymis corporeque fatigato in somnum oculi incidissent, videre sibi visus est præsentem & videbat; audire etiam loquentem & audiebat, gloriosissimam cæli reginam Deiparamque Mariam: age, inquiebat illa, quo cepisti animo ac labore disciplinarum studiis decurre; ipsa tibi ab æterna ipsa sapientia quam vir-

Scoti summa sapientia.

Ejus ingenium ante studia.

A quodam facto ejus.

Prosopopœja.

virgineis hisce visceribus conclusi, sapientiam aliquam, nec dubites, impetrabo. Tu obsequio nostro devotum animum gere, & puritatis nostræ, quam ulla unquam macula deturpavit, existe propugnator. O singularem omnino benevolentiam! O incredibilem divinæ matris benignitatem! Excutit fortunatum hunc somnum Scotus, consurgit, gratias Deo & Virgini agit, obsequium æternum vovet, æternum se Virginei honoris acerrimum propugnatorem promittit, ad scholas Disciplinarum illas officinas redit, gaudia ac lætitia summa plenus omnem laborem molestiamque superare contendit. Deus immortalis! quantos quam subito progressus cœlesti illo Deiparæ favore fecit? Nihil erat, quod ejus ingenii aciem effugere posset; nihil tam arduum, quod non subtilis mentis acumine attingeret? nihil tam obscurum, quod non illustrari ingenii face in lucem attraheret; nihil tam difficile, quod non sibi subjiceret & suum quodammodo faceret. Crescebat indies in eo vis ingenii, sed & simul pietas, & in Divam Matrem amor crescebat, quoque doctior fiebat, eo sanctior; pari pene eruditionis & probitatis mensura cumulabatur. Quis unquam illo doctior fuit aut esse potuit? Nullum est scientiarum genus, in quo non fuit versatissimus, nulla sapientiæ pars, quam non accuratissime cognovit; nulla ars, cujus non ipse perfectissimam sibi notitiam comparavit. Taceo primas illas artes quæ in limine sapientiæ primam discentis ruditatem expugnant, & ad ipsa sapientiæ adita positum auditorem introducunt, hæc enim infra ejus sunt laudes, nec ab his flet is tanti solis splendor exsurgit. Quis subtilius unquam de universa Philosophia disputavit? Quis majori cum audientium applausu illam ex celeberrimis Academiarum suggestibus explicavit? quod de ea plenius, perfectius, laudabilius ad om-

Ingenii ejus post summum acumen.

Complexio

Ejus in Philosophia excellentia.

pit;cum illo, qui loquitur, assurgit. Nescit enim nudam tenere humum, & humanæ sapientiæ littora lugere, sed supra nubes volitat, & quo aspirare alii vix audent, ibi SCOTVS felici ingenii acumine triumphat. At verò non Philosophorum ille tantum Princeps existit, verum etiam Theologorum Phœnix hic unus librato super ardua quæque ingenio Prometheum imitatus cœlestem ignem, cœlestem inquam sapientiam, non ex solis rota ut lutum animaret, sed ex ipsis veræ sapientiæ ac cœli arcanis, ut hominum mentes illustraret, accepit. Hic unus non divinam illam scientiam ab hominibus, quanquam etiam ab hominibus, sed ab ipso Deo precibus & ad laborante ingenio impetravit. Vidistis unquam Aquilam qui irretortis oculis Solem intueatur, non caliget non perstringatur? Hæc illa Aquila est SCOTVS, qui ubi ingenium suum ad veritatis Solem contorsit, non nimio lumine perstrictus, reduxit, sed radios ejus excepit, exceptus in magnam lucem convertit, lucem ipsam in orbem universum, quaque late patet, diffudit. Illum sententiarum Magister Magistrum invenit, ab ejus luce lucem accepit, ab ejus ingenio crevit, ab ejus subtilitate plus sibi sapere visus fuit. Illum Scriptura Sacra sacrum suum & acuratissimum Interpretem agnovit, dum sublimia illa religionis Romanæ mysteria, quæ Evangeliorum libris, quæ Divini Pauli Epistolis, quæ generationis prima volumine continentur, illustravit. Taceo quæ de Sanctorum gloria gloriosè conscripsit; non dico quæ de Dei cognitione, quæ de primo rerum principio, quæ de rebus aliis in sublimibus, ita pene ignotis ad sempiternam nominis sui memoriam exaravit. Invideant, ac vero etiam invidia sua rumpantur, qui volunt, fuit Scotus sapientiæ Magister, Theologicæ subtilitatis Doctor, reconditorum arcanorum perscrutator, summarum ubi-

Amplificatio.

Ab aquila

Applicatio.

Transitio.

Definitiones conglobatæ. ubique difficultatum prudentissimus enodatos. Et cum omnem veteræ Theologiæ sapientiam docendo tradiderit, scribendo asseruerit, disputando propugnaverit, eum verò vel acerrimum se alteram exhibuit, cum immaculatam Deiparæ Virginis Conceptionem frementibus ac frendentibus adversariis ita disputando in scholarum pulpitis asseruit ac sustinuit, ut stare pene per SCOTVM tantæ Virginis honor existimaretur. *Scotus B. V. immaculatæ Conceptionis propugnator.* Huc omnes ille vigilias suas, omnem operam omnem laborem ac curam referebat: pro eo omnes molestias ipse devorabat, cæterorum inimicitias libenter subibat, invidiam magno animo & gestienti conscientia condemnebat. Multi eum in hanc de immaculata Conceptione arenam provocabant, provocatus veniebat, multi gravissimorum, ut quidem credebant argumentorum machinis illum impetebant, impetitus ipse, sed non læsus, at non læsus, at in illos retorquebat: multi clamoribus inconditis vincere cum contendebat, ipsa modestia sua illos superabant: multi auctoritatem obtrudebant, ipse rationem opponebat. *Contra posita.* Ita factum est, ut quoties de Virgine Matre pugnavit, toties Virgini Matri honorificentissimam victoriam reperit. Testor hic te & te appello, ô cœli ac terræ Regina, (nam hunc animum tuo auxilio, & doctrinam tuis precibus Scoto tuo procuravisti) an non immaculatæ Conceptionis tuæ honorem in terris per Scotum ipsa defendisti? an non ejus gravissimos pro te conflictus semper probavisti? An non pro te pugnaturo vires semper & animum addidisti? *Apostrophe ad D. Virg.* Nimirum (testor certissimam sæculorum elapsorum famam, testor celeberrimorum Doctorum conscientiam) cum Lutetiæ Parisiorum die quadam in gravissimo amplissimoque famosissimæ Academiæ Doctorum omnium consessu, ac præsentibus Apostolicæ Sedis Legatis, quorum auctori- *A testimoniis Doctorum.*

tate hæc omnis concertatio suscipiebatur, de immaculato magnæ Virginis ortu disputaturus esset, jamque ad locum progressus supra januam ejus imaginem sublatis modeste oculis animadvertisset, confestim in genua provolutus magno sollicitianimi affectu dignare, inquit, me laudare te Virgo sacrata, da mihi virtutem contra hostes tuos Vix dum elocutus postrema verba videbatur (obstupescite & miraculum audite) inclinato paulumper capite sanctissimæ Virginis imago supplicanti annuere, & promittere victoriam est visa. Quinimo, quod admirari nulla ætas satis potest, inclinatum imaginis caput ad hæc usque tempora nostra, ne dubitare quis unquam posset, permanet. Testis est Osmensis ille Antistes, cujus authoritate de immaculata Conceptione Lucerii libri comprobantur. Testis est Ioannes Pineda, testis Baptista Lezana, testis Gregorius Ruy eusis, testes alii sexcenti, quorum fidem nunquam sanus orbis reprobabit. Et sanè eum ab hac arena victor Scotus recedens æternum immaculati honoris trophæum sanctissimæ Virgini erexisset Deus immortalis! quantus hominum omnium applausus? quantus ad victorem hunc conspiciendum ex omnibus partibus hominum concursus? quanta in omnium animis ob defensam tam generose Virginem lætitia? Audierat (nam fama subito in orben universum provolarat) Coloniensis Academia, & Doctoris subtilis nomen, quo jam illum Parisiensis insigniverat, approbavit. Audierat Roma ipsa, & ne ingrata in Scotum tanti honoris propugnatorem videretur, idem ejus gloriosissimum nomen sanctissimus Pontifex confirmavit. Quanquam ut non tam meos, quam doctissimorum omnium hominum ore Scotus noster laudetur, prodeant in medium ac loquantur. Ac imprimis loquatur universa mundi Historia, Nunquid Scotum velus

A miraculo quodam.

Testimonium aliorum

Applausus de hac victoria.

Prosopopæja.

velut alterum Apollinem floruisse, præ cæteris Theologis subtilissima quædam opera edidisse testatur? Loquatur Sabellicus, nunquid neminem Scoto subtilius divinas tractavisset literas affirmat? Loquatur Antoninus, nunquid multa subtilia scripsisse eum, ac jure meritissimo subtilis Doctoris nomen reportavisse scribit? Loquatur Sixtus Senensis, nunquid virum admirandæ eruditionis subtilitate præditum appellat? Etiam hic vocem edat Trithemius, & Scotum virum in divinis Scripturis studiosum & eruditum, inque Aristotelis Philosophia doctissimum, adeoque profundum, ut ejus à paucis intelligi penetrarique scripta possint, proclamabit. Audiatur summum illud purpuratorum patrum decus Bellarminus, & Scotum virum acutissimo ingenio præditum appellabit. Prodeat Hector Boetius, & Scotum sub sanctissimo D. Francisci instituto tantæ eruditionis Theologum exstitisse testabitur, ut ejus ingenio seculum illud censeri ponit indignum. Adsit Antonius Possevinus, fatebitur profectò in Aristotelis Philosophia ita Scotum præstitisse, ut cæteris omnibus disputando palmam præriperet: ita sanam omnem ejus doctrinam fuisse, ut in hanc usque ætatem per annos amplius trecentos, ejus sine ullo erroris nævo liberi permanserit inviolati. Evocetur huc Guillelmus Vnorillonius; quanquam quid evocetur? Non, inquit, unquam in terris puto tuas, ô Scote, laudes dignis celebrare sermonibus posse, quem mater Vniversitatum Parisiensis suo in flore & pretio tot inter Doctorum turmas Subtilis nomine insignivit, & cui Coloniam adventanti universus obviam clerus procedit. Tua dicta communem transcendunt facultatem: tu inquisitores maximus veritatis, tu redargutor falsitatis tu veri Arca, tu Legum summa, tu rerum comperta sanctio. Alios innumeros nihil

Atestimonia.

Alia.

Apostrophe ad Scotum.

arti-

attinet citare, qui uno omnes ore proclamabunt illustratam à Scoto subtiliter Philosophiam esse & Theologiam feliciter auctam. Dicent etiam & testatum toti orbi esse volent eruditionis humanæ non miraculum tantum, sed terminum etiam Scotum extitisse. O quot, ô quanti, ô quam admirandi ab hoc magistro discipuli prodierunt! A tanti Solis luce non potuerunt nisi illustres Lunæ procedere. Sed comprimere hic stylum malo, quam in novum dicendi campum excurrere. Illud dico, erat in hac urbe Scotus tanquam Apollo vel Salomon quidam: ad eum videndum audiendumque ex omnibus certatim partibus concurrebatur. Nemo satis se doctum existimabat, nisi Scotum magistrum audivisset: nemo Doctorem se putabat, nisi Scoti doctrinam profiteretur: multi qui in ejus nunquam schola auditores extiterant, ut discipuli tamen fuisse viderentur, SCOTI opiniones ubique jactitabant. Tanta ejus doctrinæ sapientiæque fama erat, tanta nominis auctoritas, tantus eruditionis ubique splendor. O felices vos & fortunatæ multum Academiæ quæ tanti viri vocem vestris in pulpitis personantem audivistis! Felix tu inprimis Oxonium, cui ille primam suam tuis in scholis vocem, dum Theologia sublimioris arcana interpretatur, consecravit. Felicior tu Lutheria, quæ cum illum primo in Academia tua loco donavisses, illam ipse insolito splendore prorsus illustravit. Felicissima tu verò, Colonia, qua ut olim venienti Platoni Syracusanorum Rex quadrijugis albis & vittata navi; ita tu Scoto adventanti magna populi frequentia, celebri magnatum suorum apparatu ita occurristi, ut eum non aliter quam Solem aliquem tibi exorientem susciperes & amplexeris. Tuam ipse Academiam divinæ suæ sapientiæ radiis illustravit, & cum mori aliquando deberet, in tuo sinu moriendo con-

Exclamatio.

Confluxus ad hunc Scotum.

Apostrophe.

Alia.

Mors ejus quanta. conquievit. Quid? & extinctus est! aliquando Sol ille, à cujus æterno lumine scientiæ omnes lucem acceperunt? Extinctus est. Et obiit ille morte superatus, qui omnem immortalitatem sapientiæ opinione promeruit? Obiit: & excidit ingenium illud, quod explicabat, quidquid erat summa difficultate interceptum: quod illustrabat, quicquid erat densissima caligine involutum? quod penetrabat & eruebat, quicquid infra tenebras ipsas occultum abstrusumque erat? quod tanquam Oedipus dissolvebat, quicquid in omni sapientiæ parte nodosum reperiebatur? Excidit, & non est amplius vir ille, qui non tam homo acie mentis stupendus, quam inter sapientes, quidam existebat Deus? ille vir, inquam, (ac ne *Correctio.* vir quidem per ætatem) qui in nullo vel tantillo unquam errore fuit deprehensus? Non est amplius. Imo, imo extinctus non est, neque enim extingui Sol potest. Non obiit, neque enim obire potest, qui est immortalis. Non excidit, neque enim qui gloriæ fastigium occupat, ulla invidia hominum, aut oblivione temporum potest deturbari. Non esse desiit, nam ut semper esse per virtutem & sapientiam suam effecit. Vivit, & vivit immortalis Scotus, docet Scotus, Academias exornat Scotus. At ubi vivit Scotus? In orbis universi scholis & Academiis. Ubi docet? In primis celeberrimarum toto orbe Academiarum cathedris ac pulpitis. Docet in regia Parisiensi Academia, quæ ex scriptis ab eo libris suos, ut plurimum articulos toti orbi exposuit, & nunc etiam propugnat. Docet in alma Complutensi Academia, ubi prima sedes SCOTI doctrinam defendit ac tuetur. Docet in Salmanticensi famosissima universitate, ubi inter cæteras celeberrimas gloriosissima est, quæ SCOTI Theologiam divinamque sapientiam, sedes profitetur. Docet Conimbricæ, nam & hæc quoque nobilis Academia

Loca in quibus Scotus hic modo ad. huc floret.

Sco-

Scoto sedem ac pulpitum erexit: ut ex eo illustrē ejus sapientiam, qui auditores essent, haurirent. Verbo, ut absolvam, docet in orbe universo Scotus, cujus sententiis ac opinionibus omnium Academiarum, scholarum, cœnobiorum pulpita suggestumq; personant. Imo docet orbem universū Scotus, à quo quicquid est unquam literis ad posteritatem transmissum, purpuratorum Romæ patrum seu Cardinalium authoritate ac decreto typis ad publicam hominum omnium utilitatem commendatur. Non ignoro ingenia quædam (invidiane dicam, an dicendi libertate cōmota) sed ingenia tamen quædā, quæ insolentiæ temeritatique suæ modum ponere nec sciunt, nec possunt, suos calamos in hoc sapientiæ miraculum strinxisse Scio nonnullos etiam eum esse, qui eum aliquam ab inusitata sapientia, adeoque ab ipsa Eloquentia commendationem quærant. In Scotum debacchantur, stylum armant, commentitiis periodis instruunt, amplificationibus falsissimis extendunt, mordacissimis verbis acuunt, tantum non dentes aut ungues exerunt. Ita (si Diis placet) victoriam petunt, qui porrigere de se herbam palmamque coguntur. Ita triumphum ducere volunt qui ne pugnare quidem sciunt. Quasi verò satis sit invidere, ut vincatur: satis calumniari, ut triumphetur. Tantus Sol nubeculas istas uno radio dispellit, & Ecclypsin pati non potest. Tanta Aquila dum in aere sublimi volat exsurgentes è terra vapores non sentit. Exuit ætatis senectutem & æternæ gloriæ famaque juventutem immortalis induit. Quid invidiam stringent? Invidere possunt, nocere non possunt. Qui pugnam volunt? semper à pugna victor Scotus discessit. Quid stylum vibrant? Tangi ne quidem Scotus potest. Quid convitia & calumnias eructam? sua ipsa falsitate jacent. Quanquam ne arenam rursus mederemur, ubi victoriæ certitudo jam triumphum adornavit;

Invectio in eos qui Scotum vituperant

Traductio

Conclusio. phum adornavit, jacet; & si frendet, invidia; ceciderunt calumniæ, rejecta sunt ingeniosa & invidiosa commenta, & jam ex operosis operibus, ex

Cōplexio. portentosis voluminibus, & ex ingloriis illis libris quicquid in Scotum invidia cogitavit, quicquid calumnia evomuit, quicquid armatus livore calamus consignavit, delendum est, exterminandum, & æternæ oblivioni tradendum: Ita

Applausus ad ipsum Scotum. veritas ipsa comprobavit, voluit, præcepit. Adeo jam orbis universus, tibi Scote, libera voce & manu applaudit, tibi, inquam, invidiæ victori, sapientiæ Regi, Theologiæ Principi, tropheum æternæ memoriæ, & immortalis famæ libenter erigit. Ego vero parvum hoc eloquentiæ tibi devotæ monumentum sempiternæ laudi tuæ, etsi impar dignitati, merito & ex animo pono.

FINIS

